

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 6 ΙΟΥΛΙΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 34.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου 'Αθανάσιος (πρόεδρος)
'Αρχιγρ. 'Ι. Συνόδ. Κωνστ. 'Αλεξανδρίδης (ταμίας)
'Αρχιμανδ. Γρ. Παλαμάς
Γεράσ. Σ. Δωριζας
'Ιωάν. Δ. Τανταλιδης (γραμματεὺς).
'Αρχισυντάκτης Μανουήλ 'Ιω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὄλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμνησια τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Δι συνδρομαὶ ἀρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν 'Αληθειαν ἀπευθυντέον: α) Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. 'Αθανασίῳ Πρόεδρῳ τῆς τῆν 'Εκκλησιαστικῆν 'Αληθειαν διευθυνοῦσας 'Επιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὑλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Αληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου 'Αλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς 'Ι. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Εκκλησιαστικὰ χρονικά — Δικαστικά: Δ. 'Ενθ. Μ. Συμβούλιον: ('Απόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μεταξὺ Ε. Α. Μ. ὑπάρχου ἑλληνίδος ἐναγούσης καὶ Σ. Δ. ὑπάρχου ὀθωμανοῦ ἐναγομένου — Φιλάνθρωποι διατάξεις ἐν τῇ 'Εκκλησίᾳ τῶν κάτω χρόνων: μέρος Γ' (ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών) τέλος) — 'Εκκλησία καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών — 'Αγγελία βιβλίων — 'Εκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα — Κανονικαὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 265 - 272).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Κατὰ τὴν ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ διακομὴν τῆς Α. Θ. Π. καὶ τῶν σεβ. συνοδικῶν δύο συνεκρότησεν ἡ 'Ι. Σύνοδος συνεδριάξεις τῷ σαββάτῳ καὶ τῇ τρίτῃ μ. μ.

— Πρόεδρος τῆς τῆν 'Εκκλησιαστικῆν 'Αληθειαν διευθυνοῦσας 'Επιτροπῆς διωρίσθη συνοδικῶς ὁ σεβ. μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. 'Αθανάσιος.

— Τῇ παρασκευῇ (1 ἀρχαίμενου μηνός) ἤρξαντο αἱ ἐξετάσεις τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, τῇ δὲ κυριακῇ, μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐξετάσεων τῆς τῶν τελειοφοίτων τῆς, ἐγένετο ἡ πανηγυρικὴ τῶν πτυχίων ἐπίδοσις καὶ ἡ ἀναγνώρευσις τῶν διδασκάλων τῆς ὀρθοδόξου Θεολογίας ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Σχολῆς, συλλειτουργούντων τῇ Α. Θ. Π. τῷ οἰκουμένικῳ πατριάρχῃ τῶν σεβασμ. μητροπολιτῶν Νικαίας, Δέρκων, Τραπεζοῦντος, Νικοπόλεως, Σερρών, Ἀγκύρας, Βιζύης, Καστορίας, Σισανίου καὶ Χαλπειῶν. Οἱ τελειοδιδάκτοι τῆς Θεολογ. Σχολῆς διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1887 — 1888 εἰσὶ δέκα, ὧν ἕξ μὲν εἰσιν ἱεροδίακονοι, οἱ δὲ λοιποὶ δὲν ἐχειροτονήθησαν εἰσέτι. Τούτων 5 μὲν ἔλαβον τὸν βαθμὸν ἀριστα: οἱ ἱερολογιώτατοι κκ. Βασίλειος Ζιπῆρα ἐκ Δαμασκού, Γερβάσιος ἱεροδίακονος Ὀρολογᾶς ἐξ Ἀργυροπόλεως (Γκιουμουσ-χανέ), Γερμανὸς ἱεροδίακονος Καρκευαγγέ-

λης ἐκ Μιτυλήνης, Καλλίνικος ἱεροδίακονος Γεωργιάδης ἐκ Δαρδανελίων, καὶ Χαρχλάμπος Τσεπετάκης κρῆς. 2 δὲ τὸν βαθμὸν λίαν καλῶς: οἱ ἱερολογιώτατοι κκ. 'Αθανάσιος Βαξεβανίδης βυζάντιος, καὶ Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος χίος. 3 τὸν βαθμὸν καλῶς: οἱ ἱερολογιώτατοι κκ. Ἀμβρόσιος ἱεροδίακονος Γαλανάκης κρῆς, Θεοφάνης ἱεροδίακονος Παπαδόπουλος ἐκ τῆς ἱερᾶς Μονῆς Ὀλυμπιωτίσσης ἐν Ἐλασσῶνι καὶ Προκόπιος Ἰωαννίδης ἱεροδίακονος Ἰθρηίτης, ἐκ Κυθωνίων. Τούτοις ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμένικος πατριάρχης προσεῖπε πατρικῶς τὰ δέοντα, ἐκ μέρους δ' αὐτῶν ἀνέγνω τὸν συντακτῆριον ὁ ἱερολ. κ. Γερβάσιος ἱεροδίακονος Ὀρολογᾶς, ὑπότροφος τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Χαλδαίας.

— Τῇ κυριακῇ (2) ὡς καὶ τῇ προπαραελθούσῃ (26 ἰουνίου) ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὁ ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν μητροπολιτῆς Μογλενῶν κ. Καλλίνικος, ὁ καὶ τοποτηρητῆς τῆς Μ. πρωτοσυγκελλίας.

— Κατὰ τὴν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεολογικῆς ἐν Χάλκῃ Σχολῆς γενομένην πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν λειτουργίαν ἐχειροτονήθησαν ἱερεὺς μὲν ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου πανσοιολ. Κ. 'Αλεξανδρίδης, προχειρισθεὶς ἅμα ἀρχιμανδρίτης, ἱεροδίακονος δὲ ὁ ἐκ τῶν τελειοφοίτων τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἐνιαυτοῦ σοιολ. Γερμανὸς Καρκευαγγέλης.

— Τῷ σεβασμ. Γερόντι Ἡρακλείας κ. Γερμανῷ ἀρικομένῳ τὴν ἐσπέραν τῆς παρελθούσης τετάρτης εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ἐγένετο δεξιῶσις δημοτελῆς ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἀρχῶν. Ἐν τῷ ναῷ ἡ Α. Σ. ἀπήγγειλε λόγον παραιναιτικόν, τὴν δὲ κυριακὴν συγκαλέσασα γενικὴν συνέλευσιν προέτεινε σχέδιον Κανονισμοῦ τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων ὑπ' αὐτῆς προεκπονηθὲν, ὅπερ καὶ αὐθιρῆι ἐπεψήφισθη.

— Κατὰ τὴν τῇ προχθὲς δευτέρῃ γενομένην τελε-

τὴν τῆς ἀπονομῆς τῶν πτυχίων καὶ τῶν βραβείων εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ἐν Σταυροδρομίῳ Αὐτοκρ. Λυκείου τοῦ Γαλατᾶ Σερραγίου παρέστησαν ἐκ προσώπου τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἴκ. πατριάρχου, προσκληθέντος ἀλλὰ μὴ δυνηθέντος νὰ μεταβῇ ἐνεκα τῶν ἐξακολουθουσῶν ἐξελάσεων τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὁ σεβ. μητροπολίτης Ἀγκύρας καὶ ὁ ἐνδοξ. ἄρχων καπουκεχαγιᾶς τῶν Πατριαρχείων Σταυράκη ἐφένδης Ἰωαννίδης.

— Ἀδείχ τῆς Α. Θ. Π. ἀνεχώρησαν εἰς Λῆμον πρὸς περιθάλψιν τῆς ἀπὸ πολλοῦ πασχούσης ὑγιείας αὐτοῦ ὁ ἐκ τῶν συνοδικῶν σεβασμ. μητροπολίτης Λήμονος κ. Ἰωακείμ.

— Κατὰ τὴν 2 ἰουλίου, μνήμη τῆς ἐν τῷ σεπτῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν καταθέσεως τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου, καθ' ἣν πανηγυρίζει τὸ ἱερόν Ἀγίασμα τοῦτο, τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ πανιερ. μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως κ. Κοσμάς. Τῇ δ' ἐπιούσῃ, κυριακῇ, ἱερούργησεν ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος πρῶην Κίτρος κ. Ἰωαννίκιος.

— Μετὰ θλίψεως ἐμῆχομεν τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου πρῶην **Δαρίσσης Δωροθέου Σχολαρίου** τοῦ Θεσσαλοῦ, διαμεινοντος ἀπὸ δεκατριῶν ἐτῶν ἐν Ἀθήναις, θανόντος δ' ἐν ἡλικίᾳ προκεχωρηκυῖα τῇ 29 Ἰουνίου. Ὁ μακαρίτης Δωροθέος διηύθυνε τῷ 1852 βραχὺν χρόνον τὴν Π. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆν, ἐχειροτονήθη κατὰ μάρτυριον τοῦ 1852 μητροπολ. Σωζοκαθουπόλεως, διαδεχόμενος τὸν εἰς Βόσταν προδιδασθέντα μητροπολ. Προκόπιον καὶ τῇ 23 Σεπτεμβρ. 1856 μετετέθη εἰς τὴν μητροπολιν Δημητριάδος, ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ θανόντος Γρηγορίου, κατ' ἀπρίλιον δὲ τοῦ 1870, ἀποθανόντος τοῦ μητροπολίτου Δαρίσσης Στεφάνου ἐξελέγη μὲν ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου, ἧς διετέλει καὶ μέλος, ἀλλ' ἐνεκα τοπικῶν ἀνωμαλιῶν ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὸν ἀπράγμονα βίον, μελετῶν ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ βιβλιοθήκῃ. Λόγιος κληρικὸς ὁ πρῶην Δαρίσσης Δωροθέος γνωστός ἐστίν ὡς γράψας καὶ ἐκδόους τῷ 1887 τὰ «Ἔργα καὶ ἡμέρας», πολυσελίδον συλλογὴν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ διατριβῶν, τὴν «Κλειδα τῆς Πατρολογίας», εὐρετήριον χρῆσιμον εἰς οὐχὶ πλῆρες τῶν ἐν τῇ Πατρολογίᾳ τοῦ Migne παρεχομένων, καὶ τὸ «Γαμεινὸν Πατρολογίας», ὅπερ συμπληρούμενον διὰ τῶν καταλειφθέντων χειρογράφων (διότι μόνον ὁ Α' τόμος ἐξεδόθη), ἀποθήσεται χρησιμώτατον παντὶ σπουδαστῇ τῆς θεολογίας καὶ παντὶ ὀρθοδόξῳ.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΑΡΚΕΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΙΚΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ.

Ἀπόφασίς ἐπὶ τῆς διχῆς μεταξὺ Ε. Α. Μ. ὑψηλοῦ ἑλληνοῦ ἐναγωγῆς ἐναγωγῆς καὶ Σ. Δ. ὑψηλοῦ ὀθωμανοῦ ἐναγομένου.

ΤΟ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝ

Δ. Ε. Μ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Συγκείμενον ἐκ τῶν παρόντων μελῶν αὐτοῦ τῶν σεβασμ. μητροπολιτῶν Μελετίου Προκοπίου προεδρεύοντος, Μηθύμνης Νικηφόρου καὶ Λιγίτης Ἰγνατίου καὶ τῶν κκ. Κ. Ἀνθο-

πούλου, Ξ. Ζωγράφου, Ν. Ψυχάρη καὶ Ζ. Χατζοπούλου τὴν νόμιμον ἀποτελούντων ἀπαρτίαν.

Συνελθὼν ἐν τακτικῇ δημοσίᾳ συνεδρίᾳ τῆς 26 μαρτίου τοῦ 1886 ἔτους, ἡμέρᾳ τετάρτῃ. ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένη αἰθούσῃ αὐτοῦ, παρόντος καὶ τοῦ Α. γραμματέως αὐτοῦ Δ. Θ. Ξανθοπούλου, ὅπως διασκέψηται καὶ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῆς ἐξῆς ὑποθέσεως :

Ἡ Ε. Α. Μ. κάτοικος τῆς ἐνορίας τῆς Παναγίας Καρτιανῆς ἐν Γαλατᾷ, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 29 καὶ ἡμερομηνίας 13 δεκεμβρίου 1885 ἀγωγῆς αὐτῆς πρὸς τὸν γενικὸν πρόξενον διευθυντῆν τοῦ Ἐμπορικοῦ Γραφεῖου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Βασιλικῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας παραπεμφθείσης εἰς τὰ Παναριεῖα καὶ ἐπιψηφισθείσης ἀρμόδιως εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο, ἐξέθηκεν ὅτι κηρυχθέντος ἐξ ἀποφάσεως τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Σεπτεμβρίου 1. ἔ. διακλυμένου τοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ ἐναγομένου Σ. Δ., ἐγκαταλείψαντος ἐπὶ προῆλοις σκοποῖς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοῦ ἰθαγένειαν, συναφθέντος νομίμως πρὸ δεκαετίας γάμου, ὀφείλει αὐτὸς ἵνα ἐπιστρέψῃ τὴν τε προῖκα αὐτῆς συγκειμένην ἐκ δέκα χιλιάδων δραχμῶν, δοθεισῶν αὐτῷ τῶν μὲν δύο χιλιάδων τοῖς μετρητοῖς, τῶν δὲ ὀκτώ χιλιάδων εἰς ὑπόλογον τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Τραπεζῆς, ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ὑπ' ἀριθμ. 2789, συναδᾷ τῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 13 αὐγούστου 1875 προικῶν συμβολαίῳ, συναχθέντι ἐπισημῶς ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογράφου Λεωνιδίου ἐν Ἑλλάδι, ὡς καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ προσνεφθεῖσαν αὐτῇ προγαμιαίαν δωρεάν ἐκ λιρῶν ὀθωμανικῶν ἑκατὸν, ὡς ἀναφέρεται ἐν τῷ αὐτῷ προικοσυμφώνῳ μετὰ τοῦ νομίμου τόκου ἐπὶ ἐνδεκαετίαν, ὅτι ὁ αὐτὸς ἀποπέμφας αὐτὴν ἐκ τοῦ συζυγικοῦ οἴκου καὶ μὴ παντελῶς συντηρήσας αὐτὴν ὡς νόμιμον σύζυγον ἐπὶ ἐξαετίαν ἤδη ἀπὸ τῆς 13 ἰουνίου 1875 μέχρι τοῦ νῦν εἶναι ὑπόχρεως εἰς τὴν πρὸς αὐτὴν, ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς ἀμφοτέρων θέσεως καὶ καταστάσεως, παροχὴν ἐπιτὰ λιρῶν κατὰ μῆνα λόγῳ διατροφῆς, ὀφείλει δὲ προσέτι ἵνα ἀποδώσῃ καὶ τὰ ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ ἀναφερόμενα καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατακρατούμενα πράγματα αὐτῆς, ἢ τὴν ἀξίαν αὐτῶν λίρας ὀθωμανικῆς τετρακκόντα καὶ τρεῖς, ἐξῆγησάτο δὲ ὅπως, μετὰ τὴν νόμιμον διαδικασίαν, καταδικασθῇ ὁ ἐναγόμενος ἵνα 1] ἀποδώσῃ αὐτῇ τὸ ἐξ ὀκτῶ χιλιάδων δραχμῶν ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς ἐκδοσθέν ὀμῶλον τῆς Ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Τραπεζῆς ὑπ' ἀριθμὸν 2789, ὅπερ ἀπατηλῶς καὶ πρὸς βλάβην αὐτῆς ὁ ἀντίδικος μετέβασεν εἰκονικῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ συνταγίου αὐτοῦ Χ. Κ. Σ. ὅστις αὐτὸς μετέγραψε τοῦτο ἐπ' ὀνόματι Π. Δ. ἀδελφοῦ τοῦ ἀντιδίκου αὐτῆς· 2] ἐπιστρέψῃ αὐτῇ τὰς λόγῳ προικῆς μετρηθείσας αὐτῷ δύο χιλιάδας δραχμῆς ἐντόκως ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐγκαταλείψεως αὐτῆς· 3] ἀποδώσῃ αὐτῇ τὴν ἑκατοντάλιρον προγαμιαίαν δωρεάν μετὰ τόκου· 4] πληρῶτα αὐτῇ λίρας ὀθωμανικῆς τετρακκοντίας ἐξήκοντα δύο λόγῳ διατροφῆς μηνῶν ἐξήκοντα καὶ ἐξ· 5] ἐπιστρέψῃ τὰ παρανόμως κρατούμενα προικῆς πράγματα, κομμάτια καὶ λοιπὰ καὶ τελευταίον καταδικασθῇ εἰς τὰ νόμιμα δικαστικά ἐξόδα καὶ τέλη.

Τῆς ἀγωγῆς ταύτης μετὰ τὴν νόμιμον προδικασίαν εἰσαχθείσης εἰς συζήτησιν ἐπὶ ἀκροατηρίου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 29 ἰανουαρίου 1886, παρέστησαν, ἢ μὲν ἐνχόρυστα διὰ τοῦ Ἑλ. Ταπεινοῦ δικηγόρου, διορισθέντος πληρεξουσίου ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπὶ ἀκροατηρίου κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 15 ἰ. μ. ὁ δὲ

ἐναγομένοις διὰ τοῦ Μιλτιάδου Καραβοκυροῦ δικηγόρου, δυνάμει τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 87 τοῦ 1885 συμβολαιογραφικῆς πράξεως συνταχθείσης ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογραφείου τῶν Πατριαρχείων, παρέστη δὲ καὶ ὁ Μ. Φάκρος, διερμηνεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου καὶ ὁ μὲν Μ. Καραβοκύρης προτείνει τὴν ἔνστασιν τοῦ ἀπαρξάκετου τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀντιδίκου ὡς ἀκύρου κατὰ τὸ Β' ἄρθρον τῆς ἐν χρῆσει δικονομίας, ἅτε μὴ περιεχοῦσιν τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐναγομένου, ὄντος ὑπὸ τοῦ πέροντος καὶ οὐχὶ ὀθωμανοῦ, ἐξητήσατο τὴν ἀπόρριψιν αὐτῆς, ὁ δὲ Ἑλ. Ταπεινὸς ἰσχυρισθεὶς ὅτι ὁ ἀντίδικος εἶναι ὑπέκτος ὀθωμανός, ὡς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ἐν αἰτήσει αὐτοῦ ὑποβληθείσα ἐνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, ἐξητήσατο τούναντίον τὴν ἀπόρριψιν τῆς τοῦ ἀντιδίκου ἐνστάσεως, τὸ δὲ συμβούλιον σκεψάμενον ἰδίᾳ παρεδίδετο κοινῇ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ ἐναγομένου διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐν ὑπάρξει, οὗτος πραγματικὸς, ἀπαιτεῖται ἀναγκαιῶς ἡ παράστασις διερμηνεῶς πέροντος, καὶ ἔθετο αὐτῷ προθεσμίας δεκαπενθήμερον ὅπως προσγάγῃ παρὰ τοῦ ἄρμολοῦ Ἰπουργείου τὸν ἐξωτερικὸν ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ. Εἰσαχθείσης δὲ αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως εἰς συζητήσιν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 12 φεβρουαρίου ἰ. ἔ. παρέστησαν οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι, διερμηνεὺς δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου ὁ Μ. Σεληγιάνης, τοῦ δὲ πληρεξουσίου τοῦ ἐναγομένου ἀντὶ τῆς ἐπιβληθείσης ἀποδείξεως δηλώσαντες ὅτι παραιτεῖται τοῦ περὶ τῆς ὑπηρετικότητος τοῦ πελάτου αὐτοῦ ὡς ὑπέκτου πέροντος ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ, ὁ Ἑλ. Ταπεινὸς ἀναπτύξας καὶ προφορικῶς τὴν ἀγωγὴν ἐξητήσατο τὴν παραδοχὴν αὐτῆς. Ὁ Μ. Καραβοκύρης ὁμολογήσας ἄρ' ἐνδὲ τὴν προίκα, ἣν καὶ ὑπελόγησε εἰς λίρας ὀθωμανικῆς τριακοντῆς τριακοντα τρεῖς, βεβαιώσας ὅτι ὁ πελάτης αὐτοῦ εἶναι ἔτοιμος εἰς ἀπόδοσιν αὐτῆς ἰσχυρισθεὶς δὲ ἄρ' ἐτέρου ὅτι ἡ πραγματικὰ δωρεὰ ἐπιστρέφεται εἰς τὸν ἄνδρα, ὡς ἡ προῖξ ἐπιστρέφεται εἰς τὴν γυναῖκα ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου ἄνευ ὑπαιτιότητος θατέρου τῶν συζύγων, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ἐπίσης ὁ ἐναγομένος δὲν ὀφείλει διατροφήν, διότι δὲν ἐγκατέλειψεν οὗτος τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἀλλὰ τούναντίον ἡ σύζυγος ἐγκατέλειψε τὸν συζυγικὸν οἶκον, ὅτι ἡ ἀντίδικος δὲν δικαιούται ἵνα ἀπαίτη τὸκον, διότι οἱ καρποὶ τῆς προικὸς ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ ὅτι δὲν ἔχει πράγματα, ἄπερ ζητεῖ ἡ ἐνάγουσα ὡς μεϊνάντα παρ' αὐτῆς, ἐξητήσατο ἀνταγωγικῶς τὴν ἀπόδοσιν ἀποφόρων πραγμάτων, ἅτινα ἀφῆκεν εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον, ἐκτιμωμένων ἀντὶ πεντακοσίων ἐξήκοντα δύο λιρῶν καὶ εἰκοσιπέντε ἑκατοστῶν συμφώνως πρὸς τὸν κατατεθέντα κατάλογον αὐτοῦ, καὶ ἅτινα δύνανται ἵνα ἀποδείξῃ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἀρνεῖται ταῦτα ἡ ἀντίδικος. Ὁ Ἑλ. Ταπεινὸς ἀντέταξεν ὅτι ἡ πραγματικὰ δωρεὰ εἶναι ἀμετάκλητος, ἀναφέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ ὡς δωρεὰ ἵνα προστεθῇ εἰς τὴν προίκα, ὅτι διὰ τὰ πράγματα, ἅτινα ἀπαιτεῖ, ἐπάγει ὄρκον εἰς τὸν ἀντίδικον καὶ ὅτι ἀρνεῖται καθ' ὁλοκληρίαν ὅτι ἔλαβε πράγματα παρ' αὐτοῦ, ὅστις ἄλλως μέχρι τοῦδε οὐδέποτε διετύπωσε τοιαύτην ἀπαίτησιν.

Τὸ Συμβούλιον τοῖνον λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν δικογραφίαν ἀρροασάμενον τῶν ἀναπτύξεων τῶν πληρεξουσίων τῶν διαδίκων συζητήσιν καὶ διασκηψάμενον κατὰ νόμον.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 57 καὶ ἡμερομηνίαν 23 Σεπτεμβρίου 1885 ἀποφάσεως τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ἐξίγεται ὅτι ὁ γάμος τῶν τέως συζύγων

Σ. Δ. καὶ Ε. Α. Μ. ἐλύθη ἄνευ ὑπαιτιότητος θατέρου αὐτῶν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ δωρεὰ τῷ ἄνδρι προῖξ ἐπιστρέφεται τῇ γυναίκι, ἄλλως δὲ καὶ ὁ πληρεξούσιος τοῦ ἐναγομένου ἔδωκεν ὅτι οὗτος εἶναι ἔτοιμος εἰς τὴν ἐπιστροφήν τῆς προικὸς, ἥτις δὲν ἵνα ἀποδοθῇ οὐχὶ καθ' ὅν ὁ ἴδιος ἐποίησεν ὑπολόγησιν, ἀλλὰ συνῶδ᾽ αὐτῷ ἀπὸ 13 αὐγούστου 1875 προικῶν συμβολαίῳ, καθ' ὃ αὕτη συνίσταται εἰς δύο χιλιάδας δραχμῶν τοῖς μετρητοῖς καὶ εἰς ἐν ὁμόλογον τῆς ἐθνικῆς Ἑλληνικῆς Τραπεζῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐναγοῦσας ὑπ' ἀριθμὸν 2789 ἐκ δραχμῶν ὀκτὼ χιλιάδων, ἧτοι ἐν συνόλῳ εἰς δέκα χιλιάδας δραχμῶν.

Ἐπειδὴ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ ἐναγομένου ὅτι ἡ πραγματικὰ δωρεὰ δὲν ἵνα ἐπιστραφῇ αὐτῷ, ὡς ἡ προῖξ ἐπιστρέφεται εἰς τὴν γυναῖκα, δὲν δύναται ἵνα ληρθῇ ὑπ' ὄψιν ἐναντίον τῆς ἀμοιβαίας συμφωνίας, ἣν ἐποίησε μετὰ τῆς μητρὸς τῆς ἀντιδίκου αὐτοῦ διὰ τοῦ εἰρημένου προικῶν συμβολαίου, καὶ καθ' ἣν ὁ ἴδιος προσήνεκεν εἰς τὴν μελλόνουσαν αὐτοῦ Ε. Α. Μ. πραγματικὰν δωρεὰν λίρας ὀθωμανικῆς ἑκατὸν, ἵνα προστεθῶσιν αὐταὶ εἰς τὴν προίκα αὐτῆς, προστεθείσαι δὲ εἰς αὐτὴν ἀποτελοῦσι μέρος ἀναπόσπαστον τῆς προικὸς, δὲν δικαιούται δὲ ἦδη ὁ ἐναγομένος εἰς ἀντροπὴν νομικῆς τάξεως καταρτισθείσης τῇ ἐλευθερίᾳ αὐτοῦ θελήσει.

Ἐπειδὴ ἀπορριπτέα ἐστὶν ἡ περὶ ἀποδόσεως τῆς πραγματικῆς δωρεῆς μετὰ τόκου αἰτήσις τῆς ἐναγοῦσας, διότι, ὡς λίαν ὀρθῶς ἰσχυρίσθη ὁ ἐναγομένος, οἱ καρποὶ τῆς προικὸς, ἧς ἀποτελεῖ μέρος ἀναπόσπαστον καὶ ἡ ρηθείσα πραγματικὰ δωρεὰ, ἀνήκουσιν εἰς τὸν ἄνδρα, ὡς φέροντα τὰ βάρη τοῦ γάμου.

Ἐπειδὴ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ ἐναγομένος ὀφείλει ἵνα χορηγήσῃ τῇ ἐναγοῦσῃ διατροφήν εἰς ὅσον χρόνον δέιστησαν ἀμφότεροι ἀπ' ἀλλήλων, ἧτοι ἐπὶ μῆνας ἐξήκοντα καὶ ἕξ, καθ' ἃ διαλαμβάνει ἡ ἀγωγή, οὐδὲν δὲ ἀντέταξεν ὁ ἐναγομένος, ἰσχυρισθεὶς μόνον ὅτι δὲν ὀφείλει διατροφήν, διότι οὗτος δὲν ἐγκατέλειψε τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ἀλλ' αὕτη ἐγκατέλειψε τὸν συζυγικὸν οἶκον, μελονότι δὲν δύναται νὰ ληρθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ οὗτος, διότι οὐ μόνον ἐνώπιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ἀνεκλίθεον ὁλοσχερῶς πᾶσαν κατὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ καθηγορίαν καὶ περιουσίῃ τῆς ἦν ἀπαίτησιν τοῦ διαζυγίου, ἔνεκεν τοῦ ἀσυμβιβαστοῦ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως διὰ τὸν ἐν τῇ ἀποφάσει τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου μνημονευομένου συμφωνητικῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 23 Σεπτεμβρίου 1885 ὑπέσχετο τὴν ὁλοσχερῆ ἀνὸρθωσιν τῶν δικίων τῆς γυναίκης, τὴν δὲ ἀπαίτησιν αὐτῆς ἐκ λιρῶν ὀθωμανικῶν ἐπτά κατὰ μῆνα ὡς λίαν ὑπερβολικὴν, τὸ δικαστήριον ἐπέκρινε κατ' οἰκίαν ἐκτίμησιν, ἵνα ὀρίσῃ εἰς δύο λίρας ὀθωμανικῆς κατὰ μῆνα.

Ἐπειδὴ ἡ ἐνάγουσα ἐπάγει ὄρκον τῷ ἀντιδίκῳ αὐτῆς περὶ τῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια αὕτη μὲν ζητεῖ παρ' αὐτοῦ, οὗτος δὲ ἀρνεῖται τὴν παρ' αὐτῷ ὑπαρξίν αὐτῶν.

Ἐπειδὴ περὶ ὅσων πραγμάτων ζητεῖ παρὰ τῆς τέως συζύγου αὐτοῦ ἀνταγωγικῶς ὁ Σ. Δ. ὀφείλει ἵνα ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ ὅτι ἀφῆκε ταῦτα συμφώνως πρὸς τὸν κατατεθέντα ὑπ' αὐτοῦ κατάλογον εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον.

Ἐπειδὴ τὰ δικαστικὰ τέλη ἐπιβαρύνουσι τὸν ἡττώμενον τῶν διαδίκων.

Διὰ ταῦτα δικάζον ὀριστικῶς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς:

Α'. Καταδικάζει τὸν ἐναγομένον Σ. Δ. ἵνα ἀποδώσῃ τῇ

ἐναγοῦτή 1] τὴν προῖκα αὐτῆς συνισταμένην εἰς δέκα χιλιάδα δραχμῶν, εἴτε ὡς παρὰλαβὴν αὐτῆν, εἴτε τοῖς μετρητοῖς τὸ ὅλον ποσόν· 2] τὴν πραγματικῶν δωρεῶν ἐκ λιπῶν ἑκατὸν ἢ δραχμῶν δύο χιλιάδων καὶ ἑξακοσίων, συνωδᾶ τῶ ἀπὸ 13 αὐγούστου 1875 προικοσυμφών· 3] χορηγήσῃ αὐτῇ, λόγῳ διατροφῆς ἐξήκοντα καὶ ἑξ μηνῶν, λίρας ὀθωμανικῆς ἑκατὸν τριᾶκοντα δύο.

Β'. Ἐπιβάλλει τῶ ἐναγομένῳ Σ. Δ. τὸν ἐπαχθέντα αὐτῶ ὑπὸ τῆς ἀντιδικίου ὄρκου διατυπούμενον ὡς ἐξῆς, ἀμυνῶ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, εἰδὼς κέλιστα τὰς τῆ ψευδορκίᾳ ἐπιβαλλομένας ποινὰς, ὅτι δὲν ἔλαβον οὔτε ἔχω τὰ παρὰ τῆς ἀντιδικίου Ε. Α. Μ. ζητούμενα παρ' ἐμοῦ πράγματα, οἷον 16 πῆλεις διαμάσκου, 4 σινδόνια ἐκ μανδαπολάνας, 4 ζεύγη προσκεραλαίων, ἓνα γύρον τῆς κλίνης, ἓνα σιζαδὸν, ἓνα δακτύλιον ἀδαμντοκόσμητον, ἓν ψέλλιον ἀδαμντοποικίλιον, δύο χρυσᾶ κωνσταντινάτα καὶ δύο σταυροὺς χρυσοῦς μετὰ σμάλτου. Οὕτως εἶη μοι βοηθὸς ὁ Θεὸς καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ Εὐαγγέλιον». Ὁ ὄρκος οὗτος δοθῆσεται ὑπὸ τοῦ ἐναγομένου ἐν τῶ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναφ τοῦ ἁγίου ἐνδοξοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ διορισθησμένου ὑπὸ τοῦ Μ. Πρωτοσυγγέλλου ἱερέως τῆ πρώτῃ πέμπτῃ τῆς ἐβδομάδος καὶ ὡρὰ τετάρτῃ τουριστί, μετὰ παρέλευσιν πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς νομίμου κοινοποιήσεως ἀντιγράφου τῆς παρούσης ἀποφάσεως.

Καὶ δοθέντος μὲν τοῦ ὄρκου ἀπορρίπτεται τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῆς ἀγωγῆς, μὴ δοθέντος δὲ ἡ τροποποιηθέντος ἐπιφυλάσσεται ἵνα ἀποφασισθῇ ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τῆς μὴ δόσεως ἢ τροποποιήσεως αὐτοῦ.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνταγωγῆς Σ. Δ. ἐπιτίθησιν αὐτῶ τὸ χροῖος ἵνα ἐν προσεχῆ συνεδρίᾳσι ἀποδείξῃ διὰ παντὸς νομίμου μέσου τὰς ἀνταγωγικὰς αὐτοῦ ἀπαιτήσεις, ἐπιφυλάσσεται δὲ ἵνα ἀποφασισθῇ ἐπὶ τῶν ἐξόδων.

ὁ Προεδρεύων

† Ὁ Μελενίκου ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ.

ὁ Α' Γραμματεὺς
Α. Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΟΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΕΝ Τῇ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤῶΝ ΚΑΤΩ ΧΡΟΝῶΝ*

§. δ'. Ἐν ὀλίγοις ἤδη στίχοις ἐπιτραπήσεται μοι ἵνα περιλάβω τὴν περὶ τῶν ἐν τῇ κοινῶν ἀτυχῶν ὑπάρξενων ἐκκλησιαστικῆν μέριμναν, διότι ἐγγράφων ἐπισήμων στερούμεθα, ἐκεῖ δὲ μόνον ἀρχὴν τίθημι βεβαίας, ἱστορικῆς δῆλον οὖν, ἀφηγήσεως, ὅπου πατριαρχικὸν ἤθελον εὑρεῖ καὶ συνοδικὸν γράμμα κυροῦν τὴν ἐκκλησιαστικῆν μέριμναν ταύτην ἐντεῦθεν προκειμένου περὶ πτωχῶν καὶ ταμείου πτωχῶν ἐν ἐκείνῃ καὶ ταύτῃ τῇ συνοικίᾳ, παρ' ἐκείνῳ καὶ τούτῳ τῶ ναφ, προσέσπον εἰς τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου

* συνέχεια τοῦ Β' καὶ Γ' μέρους τῆς παρούσης διατριβῆς ἀπὸ σελ. 262—267 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου καὶ τέλος Κατὰ παραδρομὴν ὀνομάσθη ναδὸς τῶν Βισοβίων ὁ τοῦ Βελιγραδίου ναδὸς τοῦ Γενεσίου τῆς Θεοτόκου, οὗ ἐγένετο μινεῖα ἐν τῶ παρελθόντι φύλλῳ· σελ. 267, στήλῃ α', στίχ. 12.

Γερμανοῦ τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ἐφ' ᾧ δύναται τις ἵνα βεβαιωθῇ, καίπερ σεβόμενος ἐνοριακοὺς κώδικας, ἐν οἷς ἀπὸ τοῦ 1790 καὶ ἀπὸ τοῦ 1800 ἀπαντᾶται κοινῶν ἐν τοῖς ἰσολογισμοῖς «κἀσπας πτωχῶν». Γραμμάτων μὴ ὑπαρχόντων αὐθεντικῶν, πατριαρχικῶν, ὁ λόγος ἔσται κολοβός, αὐτὸς μὲν ἀκέφαλος, ἄλλος δ' ἀλαχτοῦ μείζους. Ἐπέμεινα δὲ καὶ ἐν τῶ περὶ νοσοκομείων λόγῳ ἀπὸ τοῦ 1517 ἀρξάμενος, διότι ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους ὀρίζεται καὶ καθιεροῦται, διὰ βακουρναμῆ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς, ἡ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐποπτεία καὶ ἡ δικαιοδοσία τοῦ οἴκου πατριάρχου ἐπὶ τῶν γραικικῶν νοσοκομείων. Διότι τοιαύτη τις ἡ τοῦ λόγου οἰκονομία τίθεται δὲ καὶ τῶ περὶ φρενοκομείων λόγῳ πέρας εἰς τὸ ἔτος 1853, ὅτε Γερμανοῦ τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου ὑψηγομένου, ἐγείρεται μὲν τὸ ἐθνικὸν Ὀρφανοτροφεῖον, ἐγκλείονται δ' ἐν αὐτῶ οἱ τὰς φρένας πάσχοντες. Τὸ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦδε γενομένου πρὸς ἐπιστημονικὴν θεραπείαν τῶν πασχόντων μακρὰν κείται τοῦ λόγου θεοῦτος, ὅστις ἀπλῶς τεκμηριοῖ τὴν φροντίδα τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐπὶ βελτιώσει τῆς τύχης τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ψυχικῶς ἢ σωματικῶς νοσούντων.

Ἐπὶ τῆς ἀνθρώπων πρὸ δύο ἀκριβῶς καὶ πρὸ τριῶν αἰῶνων ὑπὸ λυπηρῶν βιωτικῶν ἐπαγωγῶν χειμαζομένων ἐν τῶ τοῦ βίου πελάγει. Ὡς βλέπει τις ἐν ταῖς ἀρηγήσει συγχρόνων χρονολογῶν καὶ γραμμάτων, ἀπὸ καιρῶν εἰς καιροὺς ἡ κακοδαιμονία τῆς πατρίδος χώρας, ἡ ποικίλη πτωχεία καὶ καθόλου δυσπραγία κατήντα ἀνεκδιήγητος· αἱ δ' ἀλλεπάλληλοι νόσοι θερίζον ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς σθεναρῶν, ἀκακίον καὶ ἐργατικώτατον πληθυσμὸν ἢ πανώλης ἐπέδημει συνεχῶς εἰς τὰ μέρη ταῦτα· αἱ πυρκαϊαὶ ἦσαν ἀλλεπάλληλοι καὶ συνάμα φοβεραὶ· σεισμοὶ κατέστρεφον πόλεις, ἤνοιγον ρήγματα γῆς, εἰς α κατεπίνετο πλῆθος ἀνθρώπων. Οὕτως ἔστειρετο βραχυίων ἡ γῆ, βραχυίων ἡ βιομηχανία· καὶ τοῦ λαοῦ ἡ γενία ἦν ὀδυρμῶν ἄξια. Δυσκόλως οἱ φόροι κατεβάλλοντο, πτωροὶ δὲ καὶ πένητες μὴ δυνάμενοι ἵνα καταβῶσιν αὐτοὺς ἠναγκάζοντο ἵνα ἐκπατριθῶσιν, ἢ ἵνα δουλεύσωσι ξέναις προπαγάνθαις. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὅτι τῆς φιλαδελφείας τὸ συμπλήθος αἰσθητικὸν εἰναι δύναμένους εἰς βοήθειαν τῶν ἀδυνάτων, ὅτι τῆς Ἐκκλησίας ἡ μητρικὴ μέριμνα καὶ ἐνταῦθα κατεδεικνυτο μετὰ συνέσεως καὶ λελογισμένως καὶ συμπληθέστατα ὀργανίζουσα δισκούς καὶ κιβώτια καὶ συνδρομάς, ἐπικαλουμένη δὲ τὴν ὕλικὴν βοήθειαν τῶν ὀρθοδόξων, τῶν μὴ πασχόντων ὑπὲρ τῶν πασχόντων. Συνῆγεν οὕτως ἡ ὄρνις ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς τοὺς νεοσσούς καὶ τοῦ μεγάλου ἀρχιποίμενος ἡ διδασκαλία, ζωσὰ ἐν ἐποχῇ εἰ οὐχὶ θερμῆς, ἀλλὰ πάντως χλιαρῆς πίστεως καὶ ἀγάπης, ἐνέπνευε τοὺς λειτουργούς αὐτῆς ἵνα παραβλέπωσιν οὐχὶ σπανίως τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατα, μὴ ἀπωλοῦντα καὶ ταῦτα, καὶ ἵνα σπεύσωσιν εἰς σωτηρίαν τοῦ ἀπολεσθέντος. αὐοὶ διακλείπει πάντοτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ πρόνοια τῶν δεομένων ἀντιλαμβάνεσθαι

—λέγει συνοδικόν ἔγγραφο—καὶ τῶν ἀδυνατῶν τὰ βάρη βραχύνει τοὺς δυνατοὺς ἐπιτρέπουσα, καὶ μηδὲνα παραβλέπειν ὑπὸ βάρους καταπονέσθαι, ἀλλ' ὡς κοινὴ μήτηρ ἢ ἀγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία βούλεται τοὺς προστατεύειν ἐν αὐτῇ λαχόντας φροντίζειν ἀπαραιτήτως ὑπὲρ τῶν ἐνδῶν καὶ ἀπόρων, καὶ μὴ ἔχοντων τὸν τρόπον τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν, φιλανθρωπεύσθαι τε περὶ πάντας, καὶ ἐκάστῳ τὴν ἀρμόζουσαν ἀπονέμειν διοίκησιν, ὅπως πρὸς οἰκοδομὴν τὰ πάντα καταρτίζῃται κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐντολήν. Ταῦτα γράφει γράμμα πατριαρχικόν ἐκδοδόμενον τῷ 1712, καὶ τὰ προεισοδιῶδη ταῦτα διδάγματα καλὸν ἔκρινεν ἡ ἀναρχία, διότι διὰ τούτων ἡ μέριμνα δικαιολογεῖται τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἧς ἦν τεκμήριον ἡ καθιέρωσις ἐπιτροπῶν καὶ συνδρομῶν καὶ κιβωτίων ἐλέους ὑπὲρ ἀναπήρων, ὑπὲρ πενήτων, ὑπὲρ νοσούντων, ἰδίᾳ δ' ὑπὲρ τῶν ἀπειτουμένων καὶ μὴ δυναμένων ἀποτίσαι τοὺς φόρους αὐτῶν. Τὸ οἶκον. Πατριαρχεῖον, τῷ 1712, ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἀθανασίου Ε' τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἡ ἴσως ἐπὶ Κυρίλλου Δ' τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, σκεψόμενον περὶ τῶν ὀρεϊλόντων μὲν φόρους, ὧν ἡ ἀπότισις ἦν καθήκον ἀπαράτρεπτον, μὴ δυναμένων δ' ἕνεκεν ἀνεχεῖας ἡ καταβάλωσιν αὐτοὺς, ἔκρινεν πρέπον καὶ δίκαιον αἰ' ἀποκατασταθῆ κουτεῖον ἐλεημοσύνης, νὰ περιέρχεται εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἔσθ' ὅτε δὲ εἰς καιρὸν ἀνάγκης νὰ περιέρχεται καὶ εἰς τὰ εὐλογημένα χριστιανικὰ ρουρέτια, νὰ συνάγῃται ἐλεημοσύνη παρὰ τῶν φιλευσεθῶν καὶ φιλοπτύχων χριστιανῶν, τὸ ὅποιον καὶ τὸ ἀποκατεστήσαμεν καὶ ἡμετέρᾳ πατριαρχικῇ καὶ συνοδικῇ ἐπιταγῇ παραγγεῖλαμεν καὶ ἐδώκαμεν ἄδειαν νὰ περιέρχεται. Ἡ δικαιολογία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἀποφάσεως ἐστὶ σαφής, οὐδ' ἦν τις ἀντιλέγων. Ἐκαστος ὀρθόδοξος συνέπασχε τοῖς πάσχουσι, συνεθλίβετο τοῖς θλιβομένοις, ἦρκει δ' ἡ πατριαρχικὴ παραινέσις εἰς ἐξόγκωσιν τῆς κατ' ἀνάγκην χορηγηθησομένης συνδρομῆς εἰς τούτους τοὺς πάσχοντας, εἰς πλησμονὴν, οὕτως εἶπεῖν, ἀρωγῆς ὑλικῆς. Καὶ τὸ Πατριαρχεῖον λοιπὸν ἐξέδωκε τῷ 1712 πατριαρχικὴν Ἀπόδειξιν, καὶ παρεκλεύετο διὰ ταύτης πάντας, ὑπὲρ τῶν ἕνεκα καθυστερήσεως δικαίων φόρων ἀθυμούντων καὶ πασχόντων, ὅπως «ἐξ ὧν ἀγαθῶν εὐποροῦσι παρὰ Θεοῦ, κατ' οὐδὲν ἀμελοῦντες εἰς τοῦτο, ἀλλὰ παρακινούντες ὁ εἰς τὸν ἕτερον, διὰ θεορέστου συνδρομῆς, ἐλεημοσύνης τε καὶ βοηθείας πληρώνονται κατ' ἔτος (τὰ δασίματα) καὶ ἐλευθερώνονται οἱ πτωχοὶ ἀπὸ τὴν ταλιπωρίαν καὶ κακοχίαν». Οὕτω πρὸ διακοσίων ἐβδόμηκοντα ἕξ ἐτῶν ἡ Ἐκκλησία συνίστα καὶ κουτεῖον ἐλεημοσύνης ὑπὲρ τῶν ἕνεκα καθυστερήσεως φόρων πασχόντων, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀγνοεῖται τῶς ὁργανισμὸς τοῦ κιβωτίου τούτου τῆς συνδρομῆς καὶ τίνες ἐπιτροπὴ καταστάθησαν ἐπ' αὐτοῦ.

§ ε'. Ἐἶχον λοιπὸν, ἐν ἀρχαῖς τοῦ III' αἰῶνος, συντεταγμέναις τὴν ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς διοικήσεως τῶν ἱερῶν ναῶν πατριαρχικὴν ἐξέλεγγιν τὴν ἐπο-

πτεῖαν ἐπὶ τῶν φρενοβλαβῶν τὴν φροντίδα τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἕνεκα καθυστερήσεως φόρων. Γράμματα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ καὶ πατριαρχικὰ πλατεῖα ἐπικυρώσεις λογαριασμῶν ἐνοριακῶν ἀξιόπιστοι γίνονται μάρτυρες, πιστοποιούντες ἅμα τε καὶ γνωρίζοντες τὴν τῆς Μ. Ἐκκλησίας μέριμναν καὶ τὴν μητρικὴν ἐπὶ τούτῳ φροντίδα. Ἀλλ' οἱ λογαριασμοὶ τῶν ἱερῶν ναῶν ἐπικυροῦντο κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ ἡ πατριαρχικὴ τῶν ἐξόδων ἐπιμέριμνος ἦν ἅμα τε καὶ τῶν ἐξοδουμένων ἐπ' ἀγαθῶ σκοπῶ καὶ κοινωφελῆσιν ἔργοις ἐπιβεβαίωσις. Οὕτως ἐν τοῖς τῶν κατ' ἐνορίας ἐκκλησιῶν ἐτησίοις λογαριασμοῖς, ἀρ' ἧς ἐποχῆς βλέπομεν καθιερωμένην τὴν πατριαρχικὴν ἐξέλεγγιν καὶ κύρωσιν, ἡ γοῦν ἀπὸ τῶν μέσων τῆς III' ἑκατονταετηρίδος ἔστιν ἰδεῖν ἐξοδουόμενον τακτικῶς ὀλίγον ἢ πολὺ χρῆμα διὰ τὰς ἐκτερουσῶν τὰ εἰς τὰς θύρας τῶν ναῶν ἀναρτώμενα ἔλθετα· διότι ἕκαστος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερῶν ναῶν διετήρει καὶ δύο καὶ τρία καὶ περισσότερα ἔλθετα. Περὶ τῆς ἐπ' ἀγαθῶν ἐκπτώσεων καὶ τῆς κοινωνίας μορφώσεως τούτων οὐδεμίαν φροντίδα ἐκκλησιαστικὴν κατεβόλλετο, προΐουσις δὲ τῆς ἡλικίας αὐτῶν τὰ πλείω τούτων υἰοθετοῦντο ὑπὸ διαφόρων, καὶ μοὶ φαίνεται πιθανόν ὅτι, ὅταν βλέπωμεν εἰς τὰ κατὰ τὴν ναοῦ τινος ἀναρτώμενον ὅτι ἐδόθη ποσὸν τι πρὸς ἀποκατάστασιν πτωχῆς κόρης, ἀπορᾶ τὸ ἐξοδὸν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἀπόρων καὶ ἐκθέτων κορασιδῶν. Ἡ πρώτη καὶ πρακτικωτάτη μέριμνα καὶ φροντίς τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀνατροπῆς καὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἐκθέτων ὡς χρησίμων μελῶν τοῦ ἔθνους εἰς ὃ ἀνήκουσιν, ἐγένετο τῷ 1853, χάρις εἰς τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τοῦ πατριάρχου Γερμανοῦ Δ' τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ἰδρύσαντος ἔξω τῶν Ἐπιτῶν Πύργων, νεύσει τῆς Ἐκκλησίας, ἔθνη δὲ δαπάνη, τὸ Ὀρφανοτροφεῖον.

Οὕτω μόνον δυναμέθα ἡ ἀναπτύξωμεν τὸ θέμα τοῦτο τῆς περὶ τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐκθέτων ἐκκλησιαστικῆς μερίμνης. Ἐγγράφων ἐπιστήμων ἐσμὲν ἐσπερημένοι μόνους τοὺς κώδικας, ὅπερ λαμβάνει τὰς ἐρεύνας ἔχοντες ὑποφώσκοντας εἰς παρηγορίαν τῆς θλίψεως ἡμῶν ἐλαχίστου φωτὸς ἀραυρᾶς ἀκτίνας. Πάντες οἱ γχοὶ δικαῶς ἐχορήγουν ἐπὶ τούτῳ, παρεῖχον εἰς τιτθὰς οὐ σμικρὸν μέρος τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ ἕκαστος· ἐν τούτοις ὁ θεσμὸς τῆς συνδρομῆς τῶν κατὰ μέρος ἐκκλησιαστικῶν ταμείων τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐκθέτων, ὅσον καὶ ὑπὲρ τῶν πενήτων καὶ τῶν αἰχμαλώτων, καθωρίσθη διὰ πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ βεβαίως γράμματός, ὅπερ λαμβάνει τὰς ἐρεύνας ἡμῶν. Τὰ ταμεία τῶν ναῶν χορηγοῦσι μέχρι τῆς σήμερον ὑπὲρ τούτων, εἰ δ' ἐξέλιπον τὰ κιβώτια τῶν ἐλεῶν καὶ οἱ δίσκοι ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Ἱεροῦ, ὑπὲρ τοῦ Σινᾶ, οἵτινες περιεφέροντο τακτικῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, εἴπερ ἐξέλιπον τέλειον ἀπὸ τῶν ναῶν οἱ δίσκοι καὶ τὰ ἀκουτεῖα τῶν φυλακωμένων καὶ τῶν ζιντανίων», ἔμειναν ἐν τοῖς ναοῖς σήμερον μόν-

von ὁ τῶν Νοσοκομείων καὶ ὁ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς. Ὁ λαὸς ἐγορῆγει τότε μεθ' ἰληρότητας· ἐπ' εὐλογίαις σπειρών ἐβρίξεν ἐπ' εὐλογίαις· ἀγογγύστως ἐγορῆγει, καὶ φαίνεται ὅτι μεθ' ὅλην τῶν καιρῶν τὴν τότε κακοδικμιαν, μετὰ τὰς ὕλικας δυσπραγίας, μετὰ τὰς φυσικὰς καταστροφὰς, μετὰ τὰς πανταχόθεν ἐπιφερομένας τῶν λυπηρῶν ἐπαγωγὰς, ὅτε τὸ σῆμα τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐν πεντακομιαῖς καὶ συστροφαῖς ὁρατῶν ἢ ἀοράτων ἐφέρετο πειρασμῶν καὶ σιφῶνων, ὁ ὀρθόδοξος λαὸς οὕτως ὁ πάντοθεν ἐπηρεαζόμενος ἐκέκμητο τὸν πλοῦτον ἐκείνων τῶν αἰσθημάτων, ὅστις ἐν τῇ σημερινῇ περὶ τὰ θεία ψυχρότητι ἀποπτὰς ἀρ' ἡμῶν, καταδείκνυσιν ἡμᾶς ὑπέρου, τοῦτ' αὐτὸ, γυμνότερους, ὑπερτέρους μὲν ἐν πολλοῖς ἐκείνων κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ἀλλ' ἔλαττωμένους ἐν τῇ συνέσει, ἢ ἐν τῇ δικαιοῦσι τῶν κοινῶν ἐπεδείκνυντο.

διότι, προκειμένης ἀγαθῆς τιнос σκέψεως, φιλανθρώπου τινὸς ἀποράσεως, λαὸς καὶ προύχοντες, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, τραπεζίται καὶ χειρῶνκατες, φανερῶται καὶ μὴ φανερῶται, εἴτε τὴν ἑαυτῶν συμμετοχὴν ἐν τοῖς πράγμασι ἀπαραιτήτων κρίνοντες, ὑπὸ δὲ τὸ πρῖσμα τοῦτο τῇ δικαιοῦσι Ἐκκλησίᾳ συνεργαζόμενοι, εἴτ' ἀσχετῶς πρὸς ταῦτα σκεπτόμενοι, συνέσφιγγον οὕτως εἰπεῖν τὰ κατ' ἐνορίας καὶ τὰ κατ' ἐπαρχίας κέντρα πρὸς τὸ ἐν Φαναρίῳ μέγα κέντρον τῆς ἔθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν δράσεως. Οὕτε ποτὲ παρέστησαν εἰς μέσον Ἐρμού λογίου καὶ ἔμπολαίου μεσίται· οὔτε κατατέμνοντες τὴν ἰσχύν καὶ τὸ σθένος τῆς Ἐκκλησίας ἀπεμάκρυνον οὕτως εἰπεῖν ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῆς τὴν καρδίαν τοῦ μεγάλου σώματος τῆς Ἐκκλησίας· τὴν ἐνότητά ζητοῦντες, ταύτην ἐπέδιωκον, οὐδὲ συνιστῶντο ταμεία δεχόμενα καὶ δίδοντα συνδρομὰς ὑπὲρ τῶν πενήτων, ἢ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπελογοῦσης· παρ' αὐτῆς ἐλάμβανον τὸ εἶναι, καὶ ἐν τῷ Πατριαρχεῖῳ ἐργάζοντο αἰ κεντρικαὶ ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπαί· οὐδὲ συνιστῶντο ταμεία δεχόμενα καὶ δίδοντα συνδρομὰς ὑπὲρ τῶν ἀναπήρων καὶ νοσούντων, ἢ ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας, αὐτῆς ὀριζούσης ἐπιτροπὰς ἐπὶ τούτῳ, αὐτῆς ἐξελεγγούσης τοὺς ἀπολογισμούς, αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ θεσμοθετούσης· οὐδὲ συνιστῶντο ταμεία δεχόμενα καὶ δίδοντα συνδρομὰς ὑπὲρ τῶν «ζιζτανίων καὶ φυλακωμένων» ἢ ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας, αὐτῆς ἐκλεγγούσης, αὐτῆς ὀριζούσης ἐπιτροπὰς καὶ μελῆ αὐτῶν, αὐτῆς ὀριζούσης ἐκάστοτε τὰ καθήκοντα· οὐδὲ ὑπῆρχον αἱ πολυώνυμοι καὶ πολυσχιδεῖς ἀδελφότητες ὑπὸ ποικίλα καὶ ἀνεξήγητα ὀνόματα κατατέμνουσαι τὴν ἰσχύν καὶ τὸ σθένος τῆς Ἐκκλησίας.

§

Οὕτως ἀρμόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς ὅλης διατριβῆς, ὅπερ ὀληρὸν ἐστὶ νὰ ἐπαναλάβω· οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν λυποῦσιν, οἱ νεώτεροι δ' ἀπὸ τῶν γεγραμμένων ἀναδιδάσκονται· ὅτι ἡ διδασκαλία καὶ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἡμῶν

ἀδελφῶν ἦν συνέχει τῆς μερίμνης καὶ διδασκαλίας τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ τῆς ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1810 αἰῶνος ὀρθοδόξου Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ἢ δὲ συνέσει τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ἐν τῷ κερακλίῳ τούτῳ, ὅπερ ἐν τοῖς τρισὶ μέρεσι τῆς διατριβῆς ἐζητήσθη, καὶ καθόλου ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ χριστιανικοῦ βίου καὶ πολιτεύματος ἐνίσχυε πάντοτε τὴν ποιμαίνουσαν Ἐκκλησίαν, ὡσεὶ κέντρον θεορῦτευτον, ὅπερ εἶχε περιφέρειαν τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ποιμαίνουμένην.

Μ. Γ. ΓΕΛΕΩΝ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΙΙ' ΑΙΩΝΑ

Πρὸ τριακονταετίας σχεδὸν ἀπὸ καθηγητικοῦ βήματος ἐν τῷ Ἀθηνῶν Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἠκούσθη μομφὴ βρεχίη κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας ἀπὸ στόματος ἐκπερομένη ἀνδρὸς ζηλωσαντος ἀληθῶς τὴν εὐκλειαν τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας· ὅτι κατὰ παρελθόντας καὶ πολλῶν μακρῶν ἡμῶν κειμένων αἰῶνας ὁ δεσποτισμὸς τοῦ κράτους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἦν ἡ πρωτίστη τῶν αἰτιῶν, ὧν ἕνεκεν οὐδέμια πρόοδος ἐν ταῖς ἐπιστήμασι ἐγένετο, τῶν βυζαντινῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς κάτω χρόνοις λογίων ἐπιφυλαξαμένων ἑαυτοῖς τὴν δόξαν ὅτι τῶν τοῦ πολιτισμοῦ στοιχείων ἐχρημάτισαν ἔνοπλοι βιβλιοφύλακες, ὡς ὁ ἱστορικός Κ. Παπαρηγόπουλος ἀποκαλεῖ αὐτούς. Εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῶν χρόνων ἐκείνων ἐνόμισεν ὁ μακρὴς καθηγητὴς τοῦ Κανονικοῦ δικαίου Μιχαὴλ Ποτλῆς—διότι οὕτως ἦν ὁ δικτυπῶσας τοιαύτην γνώμην ἐν εἰσαγωγικῷ τινι αὐτοῦ λόγῳ—ὅτι μέγιστον ἀζώτου μέρος ἐνέχεν ὁ δεσποτισμὸς κοσμικῶν καὶ πνευματικῶν ἀρχόντων, ἐνῶ τὸ φυτὸν τῆς ἐπιστήμης ἀνάγκη ἔχει καὶ ἀρδεύσεως ἐπαρκῶς καὶ ἀτμοσφαιρᾶς πλήρους ἀέρος κεκαθαμένου τοιούτων ἐπηρεῶν. Νομίζων ὅτι κατ' ἀρχὴν οὐδαμῶς δίσταμαι τοῦ τὴν ἀλήθειαν ταύτην εἰπόντος¹, ἔχω καθῆκον ἀκριβῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀληθείᾳ νὰ ἐξετάσω λεπτομερέστερόν πως, ἂν οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, διότι καὶ βιβλίων τινῶν ἢ ἀνέγκνως καὶ πρακτικῶν τινῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ ἀκαθάρτους προκαλεῖ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀναγκῶστου, κυρίως δὲ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν χειρῶν ἀνίπτους αὐτοσχεδιαζόντων τὴν μεσλίαν τοῦ γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἱστορίαν ὀρίσισμα σαθρὸν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία δυσθῦμος ἔβλεπε τὴν δρᾶσιν τοῦ διασκευτικοῦ πνεύματος, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ κρατῇ τοῦτο αἰχμάλωτον εἰς διδασκαλίαν, ἢ οὐδ' αὐτὴ ἠδύνατο, ἢ ἐπεθύμει νὰ κατανοήσῃ.

Τοῦ θέματος ὄντος ἐπαγωγότατου, λυποῦμαι ὅτι μόνον εἰς τὸν ΙΙΙ' αἰῶνα περιορισθῆσομαι ἐπὶ τοῦ πα-

1. Νύξεις ὀλιγοστίους ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου παρέχον πρὸ ὀκταετίας ἐν ἰδίᾳ διατριβῇ ἐκ τοῦ προηγουμένου τραπέση ἐν Ἡμερολογίῳ Κρόνος τοῦ 1881, σελ. 60.

ρόντος, διότι τσακῦτα φιλοσοφικά συστήματα τότε ἐξ Εὐρώπης ὁμογενεῖς λόγιοι μὲταν ἐζήτησαν 'να ἐγκλιμακτίσωσι παρ' ἡμῖν. Καινὰ διδασχὰ καὶ δόγματα ξενίζοντα ἐτάραττον τὰς συνειδήσεις τῶν ὀρθοδόξων κληρικῶν, ἀλλ' ὑπῆρχον λαϊκοὶ τινες λογιώτατοι ζητήματα ἀναμοχλεύοντες, τὴν ὀργὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀνκρηπίζοντες, ἐκδιήκουν ἴσως πνεύοντες ἐναντίον σοφῶν ἀνδρῶν, ὧν μετ' ἀθυσίας ἔβλεπον τὴν δικαιοδικὴν ὑπεροχὴν. Οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ τὰ πραγματικά διοικοῦντες ὑπεστήριξαν ἀείποτε τὴν μὴ χαλεπώτερα ἐαυτῆς ζητοῦσαν ἐπιστήμην, εἰς δὲ τοὺς ἐπιστήμονας παρηγγυῶντο μετὰ τοῦ σοφοῦ ἰσχυρότερα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας μὴ πολυπραγμανεῖν. Ἐἰς τῶν καὶ ἄκροις, ὁ φασί, χεῖλεισιν ἀψυμένῶν τῆς τῶν κἄτω χρόνων ἐκκλησιαστικῆς καὶ φιλολογικῆς ἱστορίας ἀγνοεῖ ὅτι Σχμουήλ ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης ὁ Χαντζερῆς, ὃν ὁ ψευδώνυμος Μιχαῆς ἐπικρατεῖ ὡς τιμήσαντα τοὺς πεπαιδευμένους τῆς κατ' αὐτὸν ἐποχῆς, ἰδίχ δὲ Βούλγαριν καὶ Θεοτόκην², ἐδείχθη ψυχρὸς ἀπέναντι τῶν ὑπὲρ ἀναπτύξεως τοῦ γένους λαμπρῶν ἀγόνων τοῦ κλεινοῦ τῆς Κερκύρας σεμνώματος; Ὁ πατριάρχης Σχμουήλ ἐκέκτητο πλείστα προτερήματα τιμῶντα πάντα κληρικῶν, ἀλλ' εἶχεν ἔπαρσιν τινα καὶ δεσποτισμὸν ὑπερπαρακρῶντων, ὅμοιος τῷ πρὸ αὐτοῦ εὐπατριδῆ πατριάρχῃ Ἰωαννικίῳ Καρατζῆ, ὑπερέχοντι μόνον τοῦ Σχμουήλ διὰ τὴν πρὸς τὸ χρυσὸν ἀγάπην· ὁ Σχμουήλ ἐλέγετο φιλόσοφος ἀριστοτελικῶς, ὡς ἦσαν ἀριστοτελικοὶ πάντες οἱ λόγιοι κληρικοί, ἀπὸ τοῦ παραδόντος εἰς τὸ πῦρ τὰ πληθωνικὰ συγγράμματα Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου μέχρι τῶν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν. Θεόφιλος ὁ Κορυθαλλεὺς ἦν ὁ δημοτικώτατος τῶν ἐρμηνευτῶν καὶ τῶν ὑπομνηματιστῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ δὲ κράτος τοῦ ἀθηναίου τούτου φιλοσόφου³ ἐπὶ δύο πλήρεις αἰῶνας ἦν ἀκτάβλητον. Ὁ μέγας Εὐγένιος Βούλγαρις, αὐτός, ὃν ὁ πολυμαθέστατος Μακρῆσις ὠνόμασε τρισμέγιστον, ὃ ἐν Ἰωαννίνοις, ἐν Ἀγίῳ Ὁρει καὶ Κοζάνη τοσοῦτον εὐγλώττος ὑπερμυχήσας τῆς εἰσαγωγῆς τῶν θεωριῶν Λοκκίου, Λειβνιτίου καὶ Βολφίου παρ' ἡμῖν, ὁ ζητούμενος μετὰ πόθου παρὰ τοσοῦτων ὁμογενῶν κοινοτήτων 'να διδάξῃ μυσταγωγῶν εἰς τῆς ἀληθοῦς σοφίας τὰ ἄδύτα τὴν διψῶσαν νεότητα, ἀνίσχυρος ἐφάνη πρὸς τὴν καταλλυσιν τῆς ἀκαταλύτου τοῦ Κορυθαλλεῶς ὑπεροχῆς. Καὶ προσκληθεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν

2. Ἰδοὺ τί γράφει ὁ Μιχαῆς ἐν *Καταλόγῳ Πατριαρχῶν*, Α' ἐκδόσεως, σελ. 256—257, Β' σελ. 156—157: α' Ἐτίμησεν ἐπὶ πολὺ τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, καὶ μάλιστα τὸν Εὐγένιον καὶ τὸν Θεοτόκην διαιτριθόντας τότε εἰς Κωνσταντινούπολιν (ἂν καί ποτε προπεφῆρη πρὸς αὐτοὺς ὀγκωδέστερον (ἂπαξ δηλαδῆ!!!) λησμονήσας καὶ τὴν ἐαυτοῦ μεγαλοφροσύνην καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων». Καὶ ἔπειτα λέγεται ὅτι ἀποστρέφεται τὴν κοιμωτικὴν ἢ γυμναστικὴν.

3. ἀνίγνωθι κατ' ἔκτασιν ἐν τοῖς ἐμοῖς «Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας» περὶ Κορυθαλλεῶς καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, σελ. 74—86.

ἠνοεῖτο μὲν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σαραφεῖμ τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως (1759), ἀλλ' ὑπῆρξεν ἀδύνατον 'να προσελύσῃ τὴν εὐνοίαν τῶν φαναριστῶν πατριαρχῶν Καρατζῆ καὶ Χαντζερῆ· ὁ πρῶτος τούτων ἦν ἡμιστὰ δικταθεμιμένος, ὡς νομίζω, εἰς ἐκτίμωσιν καὶ ἀγάπην τῶν λογίων, ἀλλ' ὁ δεύτερος ἀχωρίστως προσκείμενος ταῖς ἀριστοτελικαῖς δόξαις καὶ ταύτας μόνως ἀλαθῆτους πρεσβεύων ἀπεδοκίμαζε πᾶσαν καινοφανῆ φιλοσοφικὴν αἵρεσιν ἀλλὰ μὴ τρέφων ἐν ἐαυτῷ φθόνον ἐναντίον ὑπερεχουσῶν διανοῶν ἤρκειτο 'ν' ἀποδοκιμάσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Βουλγαρέως διδασκομένην νεωτέρην φιλοσοφίαν, ἐπὶ μεταξύ τῶν γερόντων τῆς συνόδου μητροπολιτῶν ἀριθμούμενος. Εἰ δ' ἐτίγγαλαν ὁ κατὰ καιρὸν πατριάρχης ἐκ τῶν ψροδοεῶν, τῶν ἐκταρασσόμενων ἀπὸ βοῆς κεραμῶν κεραμεικοτεόντων, εἰ παρεῖχεν οὗς εὐήκους ἐς συκοφαντίας, ἡ καταδικὴ τοῦ τὰ κινεῖ διδάσκοντος ἦν προσδοκωμένη καὶ τὸ συνοδικῶν ἀνθέμεκα ἄρκετον. Ἡ στάσις ὅμως τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῶν ἐπιστημόνων, ὅσοι καταδικάσθησαν ὑπ' αὐτῆς, ἀνάγκη 'να μελετηθῇ κατ' ἀξίαν ἐκτιμωμένη.

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ III' αἰῶνος ἐγένετο ἡ πρώτη ἀπόπειρα τῆς εἰσαγωγῆς τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων τοῦ Κριστείου καὶ τοῦ Μαλεβρῆχιου παρ' ἡμῖν, αἱ δὲ σχολαί: τοῦ Γαλιόμα ἐν Ἰωαννίνοις, ἡ τῆς Σιατίστης καὶ ἡ τῆς Καστορίας εὗρον τὸν εἰσεσθεῖ τῶν νεωτέρων τούτων θεωριῶν ὑπερμυχῶν καὶ εἰσηγητὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἱερομονάχου Μεθοδίου Ἀνθρακίτου. Κατὰ τὸν Ζαβίρα⁴ ὁ Ἀνθρακίτης ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ τὰ μαθηματικὰ, τὴν μηχανικὴν, τὴν ἀστρονομίαν καὶ ὅσα διὰ τοῦ ἀναλογικοῦ διαβήτου, πολυτρόπως ἄμα καὶ εὐμεθόδως θηρεύεται, διὰ μακροῦ ἐκδιδαχθεῖς χρόνου, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλλαις τισὶν ἐγγυμνασθεῖς μαθηματικαῖς πραγματεῖαις, ἐπαυελθὼν εἰς τὴν ἐνεργουσαν, τὴν τοῦ ἐν Καστορίᾳ φροντιστηρίου δευθεῖς ἐπιστασίας, ἐκεῖ τὰ πλείω τῶν ρηθέντων τοῖς γρησίσις ἀκροατικαῖς παρασχόθεν εἰς αὐτὸν διακρομῶσιν ἐκδεδωκώς, πολλῶν κἂν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς τὸν εἰς τὴν μαθηματικὴν ἐξέκκυσεν ἔρωτα». Ἐτῷ 1723 ὁ φανατισμὸς ὠπλίσθη κατὰ τοῦ Ἀνθρακίτου· ὑπῆρχεν ἐν Καστορίᾳ σεβασμῶς καὶ εὐλαθείας ἱερομόναχος Ἰερόθεος ὀνόματι, διδάσκων μὲν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἀκροασόμενος δὲ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων τοῦ Ἀνθρακίτου· βεβίαιως ὁπαδὸς τῶν ἀργῶν τοῦ Κορυθαλλεῶς, ἀπεδοκίμασεν ἐξ ἀρχῆς καὶ δημοσίᾳ μάλιστα τὰ μαθήματα τοῦ Ἀνθρακίτου, διωχθεῖς δ' ἐκ τῆς Καστορίας ὑπὸ τῶν προκρίτων, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατήγγειλεν εἰς τὸν πατριάρχην Ἰερεμίαν Γ' τὸν ἀπὸ Καισαρείας τὸν διδάσκαλον. Εὐτυχῶς ἡ καταγγελία ἐγένετο κατὰ τοῦ Ἀνθρακίτου ὡς διδάσκοντος τὰ δόγματα τῆς αἵρέσεως τοῦ Μολίνου. Πατριάρχης καὶ σύνοδος ἐθοροβήθησαν, προσεκάλεσαν αὐτὸν εἰς ἀπολογία καὶ φυγοδικοῦντα καθήρεσαν κατὰ αὐγουστον τῆ γνώμη

4. Ζαβίρα Θεάτρον ἑλληνικόν· σελ. 419—420.

καὶ Χρυσάνθου τοῦ Ἱεροσολύμων. Τῆς καθιρέσεως αὐτοῦ δημοσιευθεῖσης ὑπ' ἐμοῦ πρὸ δεκαεξαετίας⁵ καὶ τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ αἰδιδίμου μητροπολίτου Σισσανίου Ἀγαθὴγγέλου Στεφανῆκη⁶, νομίζω ὅτι πᾶς λόγος ἡμῶν περιττός ἐστὶ περὶ τῶν ἐλαττηρίων τῶν παρορμησάντων τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὴν καταδίκην τοῦ φιλοσόφου καὶ μαθηματικοῦ Μεθοδίου. Συμπεραίνω λέγων ὅτι: Α] Τὴν κατὰ τοῦ Ἀνθρακίτου συκοφαντίαν ἐτύρωσαν οἱ φανατικοὶ παλαιοφιλόσοφοι, ἂν ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἢ τοιαύτη λέξις, τῆς Καστορίας. Β] Τὰ χειρόγραφα, καθ' ἃ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐγένετο, ἐξητάσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, κατὰ τὸ τῆς καθιρέσεως ἔγγραφο, «ἐπὶ παρουσίᾳ διδασκάλων ἐμπείρων καὶ εἰδημόνων ἐν φιλοσοφίᾳ ἅμα τε καὶ τῆ ἱερᾷ θεολογίᾳ». Γ] Οἱ ἐξετάσαντες εἶδον αὐτὰ βλάσφημα, ἀναιροῦντά τὰ πλῆθος τῶν ὄντων, τὰ αἰσθητὰ καὶ φαινόμενα, τὰ σώματα, τὰς ποιότητας, τὰς δυνάμεις· εἶδον τὰ θεία δικαιοδοῦντα, εἶδον αὐτὰ τῆς ἐπικομφοῦς αἰρέσεως ἀντεχόμενα. Δ] Ἡ κατ' αὐτοῦ ἐξενηχθεῖσα καθιρέσις εἶχε κύριον λόγον ὅτι «τὴν ἄθεον καὶ δυσσεβεστάτην αἵρεσιν τοῦ Μολίνου διδάχθεις καὶ ἐνστερνισθέντες, ὅθεν ἐρρήχη τὸ πρῶτον φυγαδευθεῖσαν μόγις ἐπὶ προστίμῳ θανάτου, καὶ ταύτης ὀρμητήριον καὶ φορεῖα τὴν πονηρὰν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ δίκαιον ἀπεργασάμενος, ἐπάγει μετὰ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ, πᾶν εἶδος ἀσεβείας καὶ φλυαρίας ἐμπορευσάμενος». Ε] Ἡ Ἐκκλησία ἠπατήθη κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, δυστυχῶς δ' οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὴν ἐπεμψαν ἀναφορὰν οἱ προύχοντες τῶν Ἰωαννίνων πρὸς τὸν μητροπολίτην Νικομηδείας Παῖσιον διαβεβαιούντες ὅτι ὁ Μεθόδιος «ὐπάρχει εὐσεβέστατος καὶ χριστιανικώτατος, εἰ δὲ ῥασίη οἱ κατηγοροῦντες, εἰρηκέναι τι ἢ γεγραμέναι ἀσύμφωνον τοῖς νοήμασι καὶ εὐσεβεῖ διδάγμασι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλήθως τὸ τοιοῦτον προσετέθη ὑπὸ τῶν κατηγορούντων, ἢ ἂν εἰρηται τι τοιοῦτον, ἐλέγη κατὰ τὸν τρόπον τῶν σχολαστικῶν καὶ οὐχὶ δογματικῶς»⁷. ΣΤ] Δυστύχημα νομίζω ὅτι πατριάρχαι καὶ ἀρχιερεῖς ἔθεντο τὰς ὑπογραφὰς αὐτῶν εἰς ἔγγραφο οὐτινος τὴν ὀλην ἐχάλευσεν ἡ συκοφαντία τῶν συγχρόνων σχολαστικῶν, ἢ φρονούντων τὴν φήμην, ἢ ἀποδοκιμαζόντων ἐν πεποιθήσει τὰς νεοφανεῖς διδασκαλίας τοῦ Μεθοδίου, εἰς ἔγγραφο, ὅπερ ὡς ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου ἀναγινώσκειται, ἦν ἔργον τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαρχοῦ καὶ γραμματέως τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς Κριτίου, ἀνδρὸς λίαν ἐπικλινοῦς εἰς τὸ κακολογεῖν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀξίᾳ σημειώσεως ἢ τοιαύτης του σύνθεσις⁸, πρὸς χάριν γὰρ διακρίνεται κακολογῶν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν φήμην ἀλλήθελαν».

5- Ἀνεκδοτος ἐγκύκλιος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Ἱερουσίου Γ', νῦν πρῶτον ἐκδιδόντος· Μανουὴλ Ι. Γεδεών· ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1872· σελ. 14-17.

6. Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας τόμ. Β', σελ. 495-500.

7. Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου· τόμ. Β', σελ. 277, σημ. 1.

8. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου κρίσις περὶ Κριτίου· σελ. 325, ἐνθα λέγει περὶ παρεμφορῶς ὑποθέσεως.

Ἐν τῷ ὀρθῷ καὶ τῆς καθιρέσεως τοῦ Μεθοδίου συνάγωμεν ἀκριβῆς συμπεράσματα, ὅτι οἱ μὲν εἰς τὰ παρκασκήναι ὄντωντες ἐσυκοφάντων ὡς αἰρετικῶν τὸν ἱερέα, καὶ κατεδίωκον πρᾶγματι τὸν ἐπιστήμονα καὶ νεωτερίζοντα φιλόσοφον ἢ δὲ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία, ἀπὸ νέας κκοδοῦσης ὀρθοπευτικῆς αἰρέσεως προφυλάττουσα τοὺς ποιμνινομένους, καθήρει καταδικάουσα τὸν πρὸς τὴν αἵρεσιν ἀποκλίνοντα ἱερέα ὡς φιλοσοφίαν θεολογίᾳ συμμιζόντα, ὡς τὰ πορίσματα τῆς ἀριστοτελικῆς ἀφέντα φιλοσοφίας καὶ ὡς τὰς ἱερὰς βίβλους τῶν ἁγίων Πατέρων παντάπασιν ἀποδοκιμαζόντα, δὲ δ' εἶπειν καὶ μυκτηρίζοντα.

(ἔπειτα τὸ τέλος).

ΜΑΝΟΥΗΛ ΙΩ. ΓΕΔΕΩΝ.

ἈΓΓΕΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἀπεστάλη ἡμῖν «Κανονισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρίας», εἰς σελίδας μικρὰς 7 καὶ ἄρθρα 24. Ἀγνοοῦμεν τὸ κυροῦν τὸν κανονισμὸν συμβούλιον τῆς ἑταιρίας, ἧς σκοπὸς ἀξίειπαινος ἐν τῷ 1 ἄρθρῳ ὄριστα «ἡ θεραπεία τῶν φιλολογικῶν, φυσικῶν καὶ μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἡ ἐπιρρωσις τῆς περὶ ταύτας σπουδῆς, καὶ ἡ ἐκδοσις περιοδικοῦ, ἐπιστημονικῆ ἀγωνίσματος, ἐκδοσις ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων κτ. »

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ἀριθ. πρωτ. 2571.

Τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἔδρευον Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον

Διὰ ταῦτα

Διέκρινε ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου

Δέγεται τὴν ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 1394 καὶ ἡμερομηνίαν 4 Ἀπριλίου ἔ. ἔ. ἀγωγὴν τῆς Χαριτλείας Κωνσταντινουπόλεως

Κηρύσσει διαλελυμένον τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Εὐθυσίου ἐπιστάμενον γάμον

Ἐπιτίθειν αὐτῷ τὰ ἐξοχὰ τῆς παρούσης ἀποφάσεως τῶν διαζευκτικῶν ἐγγράφων καὶ λοιπὰ δικαστικὰ τέλη ἀνίστα εἰς γρῶσια 570 καὶ προκαταβλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπιστεῦδοντος

Διτάσσει τὴν δημοσίευσιν τοῦ δικαστικοῦ τῆς παρούσης ἀποφάσεως τρεῖς εἰς τὰς ἐνταῦθα ἐκδιδόμενας ἐφημερίδας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νεολόγον

Ὅριζει προθεσίαν πρὸς γρῶσιν τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀνακοπῆς ἐξήκοντα καὶ μίαν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης καταχωρήσεως τοῦ δικαστικοῦ εἰς τὰς ἀνω ἐφημερίδας.

Ὁ Πρόεδρος

+ Ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ

Τὰ Μέλη

Ὁ Μ. ἀρχιμανδριτῆς Ματθαῖος

Ὁ Μ. ἀρχιεπίσκοπος Διονύσιος

Ὁ Δευτερεύων Ἰωακείμ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἱεροδιάκονος Γεράσιμος Τανταλιδῆς

Ὅτι ἀκριβῆς ἀντίγραφο

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῆ 24 ἰουλίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

+ Ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ

(Τ.Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς

Ἱεροδιάκονος Γεράσιμος Τανταλιδῆς

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 13 ΙΟΥΛΙΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 35.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου 'Αθανάσιος (πρόεδρος)
'Αρχιμανδ. Γρ. Παλαμάς
'Αρχιγρ. Ι. Συνόδ. Κωνστ. 'Αλεξανδριδής (ταμίας)
Γεράς Σ. Δωριζας
'Ιωάν. Δ. Τανταλιδής (γραμματέας).
'Αρχισυντάκτης Μανουήλ 'Ιω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἔξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαιμιητικά τὰ ἡμῖς.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν 'Αληθειαν ἀπευθυνόντες: ὁ Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. 'Αθανασίῳ Πρόεδρῳ τῆς τῆν 'Εκκλησιαστικῆν 'Αληθειαν διευθυνοῦσας 'Επιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ.— Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὑλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Αληθείας καὶ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ταμίου πανσοφ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου 'Αλεξανδριδίου (ἀρχιγραμματέως τῆς 'Ι. Συνόδου).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς 'Εκκλ. 'Αληθείας, οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἔξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προκαποσταλεῖσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Εκκλησιαστικά χρονικά—Καταστατικὸν τῶν ἐπὶ τὸ σχολεικὸν ἔτος 1887—88 ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 'Εκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς 'Αδελφότητος διὰ τῶν ἱερῶν μητροπόλεων καὶ τῆς αἰτήσεως τούτων χρηματικῶς ὑποστηρικθέντων σχολείων—'Εκκλησία καὶ ἐπιστῆμη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών—'Εκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα—Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 273—280).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Περαιτωθειῶν τῶν ἐξετάσεων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, τῇ παρελθούσῃ πέμπτῃ κατήλθον εἰς Φανάριον ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ οἱ σεβασμ. συνοδικοί.

—'Αντὶ τοῦ εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ἀναχωρήσαντος σεβασμ. μητροπολίτου Λήνου κ. 'Ιωακείμ, ἐν τῇ χθρσινῇ συνοδικῇ συνεδριάσει ἀπερασίθη ἕνα προσκληθῆ κατὰ τὸ Συνταγματικὸν μέλος τῆς ἱεράς Συνόδου ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Ξάνθης κ. Διονύσιος.

—'Αντὶ τοῦ ἀπελθόντος εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ σεβ. ἀγ. 'Ηρακλείου κ. Γερμανοῦ, προέδρου μὲν τοῦ Δ.

'Εθν. Μ. Συμβουλίου διορίθη ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Νικαίας κ. Σωφρόνιος καθὼς καὶ πρόεδρος τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν ἐπιτροπῆς· πρόεδρος δὲ τῆς ἐφορίας τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Δέρκων κ. Καλλίνικος, καὶ πρόεδρος τῆς ἐφορίας τῶν 'Εθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Νικοπόλεως κ. Γερώνυμος.

— Μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν ἐπιτροπῆς ἀντικαθιστῶν προσωρινῶς τὸν ἀσθενούντα σεβασμ. μητροπολίτην 'Ιμβρου διορίθη ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Βιζύης κ. Κωνστάντιος.

— Ἀηξέσης ἤδη τῆς προεσμείας, ἦν, ὡς ἐγκαίρως ἠγγεληκαμέν, ἡ ἐρὰ Σύνοδος ἐταξε τοὺς κατηγοροῦς τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου 'Ελευθεροπόλεως κ. Μακαρίου καὶ μὴ ἐμφανισθέντων αὐτῶν ἐν ταῦθα ὅπως δικασθῶσι κατ' ἀντιμωλίαν, ἡ ἐρὰ Σύνοδος προέβη χθὲς εἰς τὴν ἀθώωσιν αὐτοῦ.

— Τῇ παρελθούσῃ παρασκευῇ (8) συνελθόντα εἰς συνεδρᾶσιν κοινὴν τὰ δύο Σώματα, ἡ ἐρὰ Σύνοδος καὶ τὸ Δ. 'Εθν. Μ. Συμβούλιον, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π. διεσελέψαντο περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ 'Εθνικοῦ Ταμείου. 'Εν τῇ συνεδριάσει ταύτῃ ἡ προηγουμένως διορισθεῖσα, ὡς εἶπομεν, διμελής ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν εὐγεν. κ. Ν. Ψυχᾶρη βέη καὶ Γ. Καζανόβα ὑπέβαλε τὸ πόρισμα τῶν σχέσεων αὐτῆς, εἶτα δὲ ἀνεγνώσθη ἡ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔκθεσις τῆς ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Δ. 'Εθν. Μ. Συμβουλίου, μεθ' ἣν, διασκέψεως γενομένης, ἐνεκρίθη ἡ ἀνασύστασις τῆς ἄλλοτε ἐπὶ ἐπταετίαν λίαν εὐδοκίμως ἐργασθείσης διαρκoῦς Οἰκονομικῆς 'Επιτροπῆς τῶν Πατριαρχείων, ἧτις διὰ τῶν ἀποτελεσματικῶν αὐτῆς ἐνεργειῶν οὐ σμικρὸν ἀνεκούρισον τότε τὸ 'Εθνικὸν Ταμεῖον, ἀπε-

φασίση δὲ ὅπως ἡ Ἐπιτροπὴ ἢ ἐξαμελής ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἀποτελομένη ἐκάστοτε ἐκ δύο σεβ. συνοδικῶν, δύο τῶν ἐντίμων μελῶν τοῦ Μ. Συμβουλίου καὶ δύο ἐκ τῶν τοῦ ἐμπορικοῦ εἴτε τοῦ τραπεζιτικοῦ συστήματος. Ἡ Ἐπιτροπὴ θέλει συνδιασκέπτεσθαι περὶ εὐρέσεως πόρων πρὸς ἐπέκτασιν τῶν δαπανῶν τῶν Πατριαρχείων καὶ κάλυψιν τοῦ ἐν τῷ ἐτησίῳ προϋπολογισμῷ τοῦ ἔθν. Ταμείου ἐλλείμματος. Μέλη αὐτῆς ἐξελέγησαν οἱ σεβ. μητροπολίται Δέρκων καὶ Ἀγκύρας, οἱ ἐνδοξ. κκ. Γ. Καζανόβας ἐφένδης καὶ Ν. Ψυχάρης βέης καὶ οἱ ἀξιότιμοι κκ. Δ. Ταμβάκος καὶ Π. Ζ. Στεφάνοβικ.

— Ἐνεκρίθη νὰ κληθῆ ἑνταῦθα ὅπως ἀπολογηθῆ εἰς τὰς διατυπωθείσας ἐναντίον αὐτοῦ κατηγορίας ὁ ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὅρει Ἁθῶν ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου ὁσιώτ. Ἱερομόναχος κ. Σωφρόνιος.

— Ὑπὸ τῆς Πατριαρχ. Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκλήθησαν εἰς κοινὴν μετ' αὐτῆς συνεδρίασιν οἱ διευθυνταὶ τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ κυριωτέρων ἀστικῶν σχολείων καὶ τῶν Λυκείων καὶ Σχολῶν, ἐν αἷς περιλαμβάνονται δημοτικὰ σχολεῖα, ὅπως ἀνακοινώσασιν αὐτῇ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πέρυσιν ὑπὸ εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς συνταχθέντος προγράμματος ὁμοιομόρφου διδασκαλίας τῆς δημοτικῆς παιδείας καὶ εἰ τινα σχετικῆν αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ πληροφορίαν. Ἡ συνεδρίασις γενήσεται τῷ προσεγεῖ σαββάτῳ, 16 μεσοῦντος ἰουλίου, τῇ 2 ὥρᾳ μετὰ μεσημβρίαν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις.

— Τῇ προχθῆς δευτέρᾳ, μνήμη τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Εὐφημίας, ἧς τὸ πάνασπετον λείψανον εὑρίθεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, ἐχοροστάτησεν ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν θέαν λειτουργίαν ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὡς καὶ κατὰ τὸ ἐσπερινὸν τὴν προτετραίαν.

— Τῷ σαββάτῳ ἀφίκετο ἐνταῦθα ὁ νέος μητροπολίτης Κόου πανιερ. κ. Ἀθανάσιος, ὅστις καὶ συνεχροστάτησε τῇ Α. Θ. Π. καὶ τοῖς σεβασμ. συνοδικοῖς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τῇ κυριακῇ.

— Τῇ κυριακῇ ἀρχιμένων τῶν ἐξετάσεων τοῦ ἐν Φανακρίῳ Ἀγιοταριτικοῦ Παρθεναγωγείου, προήδρευσεν αὐτῶν ὁ ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν μητροπολίτης Μογλενῶν κ. Καλλίνικος κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Παναγιώτητος. Τὸ παρθεναγωγεῖον τοῦτο ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἑλλογίμου κ. Ἀσπασίας Λαζαρίδου, διήνυσεν τὸ τριακιστὸν τέταρτον ἔτος ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ· κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἐδίδασκαν μὲν ἐν αὐτῷ τρεῖς διδασκάλισσαι καὶ τρεῖς διδασκαλοὶ, ἐφοίτησαν δὲ 70 μαθήτριά ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ καὶ 76 ἐν τῷ Νηπιαγωγείῳ.

Ἐτι δὲ παρέστησαν ἐκ μέρους τῆς Μ. Ἐκκλησίας ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος πρῶην Κίτρους ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ Σαλμακοβρουκίου, ὁ ὑπογραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἐν τῇ σχολῇ Τόπ-καπίου, ὁ δευτερεύων τῆς Α. Θ. Π. ἐν τῇ κατὰ τοὺς πρόποδας Ταταούλων καὶ ὁ Μ. ἐκκλησιαρχὴς ἐν τῇ τοῦ Ἐγγι-καπίου.

— Ὁ ἀνεγνώστης βλέπει κατωτέρω τὸ Καταστα-

τικὸν τῆς ἐν τῷ λῆξαντι σχολειακῷ ἐνιαυτῷ ἐργασίας τῆς ἐνταῦθα Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος, ἧτις ἀπὸ τῆς 7 Μαΐου 1880 τυχοῦσα τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἐκκλησίας προτίθεται σκοπὸν αὐτῆς τὴν θεραπείαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀναγκῶν τῶν ἐπαρχιῶν. Τὸ ἔργον τῆς Ἀδελφότητος δεικνύεται οὕτως ἄξιον τῆς ὑποστηρίξεως παντὸς ὁμογενοῦς. Τὸ διοικητικὸν αὐτῆς Συμβούλιον ἀπαρτίθουσιν οἱ κκ. Εὐστ. Εὐγενίδης πρόεδρος, ἀρχιμ. Γρ. Παλαμᾶς καὶ Ν. Μπλέσσας ἀντιπρόεδροι, Δ. Πασπαλῆς ταμίας καὶ προσωρινῶς γεν. γραμματεὺς, Δ. Ταμβάκος, Π. Ζ. Στεφάνοβικ, Ξ. Τριανταφυλλίδης, Γ. Γεωργαντόπουλος, Στ. Ι. Βουτυράς, Ἄλ. Σπανδωνῆς, Μιλτιάδης Ἰακώβου καὶ Γ. Καραπαναγιώτης σύμβουλοι, διακρούμενοι εἰς δύο ἐπιτροπὰς, τὴν οἰκονομικὴν, ἐν ἣ συνεργάζονται οἱ κκ. Ἰ. Κ. Χατζόπουλος καὶ Θ. Ἀποστολίδης καὶ τὴν ἐκπαιδευτικὴν, ἐν ἣ εἰσι μέλη καὶ οἱ κκ. Ἰ. Δ. Ἀριστοκλῆς καὶ Ἀ. Βασιλείδης ἰατρός.

— Ἡ Κεντρικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε δεύτως ἐξετασθεῖσαν τὴν διὰ τῆς Α. Θ. Π. διαβιβασθεῖσαν αὐτῇ «Παιδαγωγικὴν Σχολήν», ἔργον τοῦ ἐν Γερμανίᾳ σπουδάζοντος κ. Ἰωάννου Μύλερ, ὡς βιβλίον μηδὲν περιέχον ἀντικείμενον εἰς τὰ καθεστῶτα τῆς πολιτείας καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας.

— Σήμερον ἀναχωρεῖ εἰς Θεσσαλονικίην ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου κ. Κωνσταντῖος.

— Τῇ παρασκευῇ ἀφίκετο ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ Μιτυλήνης ὁ νεωστὶ διορισθεὶς, ὡς ἐγκαίρως ἠγγελαμα, καθηγητῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ πανοσιολ. ἱεροδιδάκονος κ. Φώτιος Ἀλεξανδριδῆς.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων.— Ἐκ τῶν καθηγητῶν καὶ διδασκάλων τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Στκουρού, διαλυθείσης ἄρτι, ἀφίκετο τῇ παρελθούσῃ ἑβδομαδίᾳ εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν οἱ ἔλλογ. κκ. Βασίλειος Ἀντωνιάδης καὶ Ἰω. Κολύμβος.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ

ΤΩΝ ΕΠΙ Τῷ ΣΧΟΛΕΙΑΚῳ ἘΤῳ 1887—88

ΥΠὸ Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκπαιδευτικῆς καὶ Φιλανθρωπικῆς

Ἀδελφότητος

ΔΙΑ Τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ τῆς Αἰθῆς
τοῦτων χρηματικῆς ὑποστηρικθῆντων
ΣΧΟΛΕΙῶΝ

Α' ἐν τῷ Σαντζακίῳ Ἀθριανουπόλεως.

1. *Χάφσα*, ἔχει κοινότητα ὀρθόδοξον ἐξ 90 οἰκογενειῶν, κεκτημένην πρωτοβάθμιον σχολεῖον μεθ' ἑνὸς διδασκάλου καὶ 25 μαθητῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων. Ἡ μὲν κοινότης ἐδαπάνησε 12 λίρας, ἡ δὲ Ἀδελφότης 38.

2. *Ὀλυμπασσα*, κατοικουμένη ὑπὸ 80 ὀρθόδοξων οἰκογενειῶν, ἔχει νηπιαγωγεῖον μετὰ 42 νηπίων ἐξ ἑκατέρου τῶν φύλων καὶ μιᾶς διδασκάλου. Ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησε 36 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 4.

3. *Μακρὰ-Γέφυρα*, (Ουζούν-κιοπρού), τῆς ὁποίας ἡ ὀρθόδοξος κοινότης, ἀπαρτιζομένη ἐκ 265 οἰκογενειῶν, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ 77 μαθητῶν, τεσσαρῶν τάξεων καὶ δύο διδασκάλων β'] νηπιοπαρθεναγωγείον μετὰ 56 νηπίων καὶ μαθητριῶν, εἰς τέσσαρας τάξεις διηρημένων, καὶ μιᾶς διδασκάλου. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολῶν τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκε 40, ἡ δὲ κοινότης 132 λίρας.

4. *Ἰβρίκ-Γεπέ*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 330 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολὴν τῶν ἀρρένων μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 40 μαθητῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων β'] νηπιαγωγείον μετὰ μιᾶς διδασκάλου καὶ 70 νηπίων. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων ἡ μὲν κοινότης ἐδαπάνησε 50 λίρας, ἡ δὲ Ἀδελφότης 15.

5. *Π.λαβοῦ*, κατοικοῦμένη ὑπὸ 150 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου, τεσσαρῶν τάξεων καὶ 46 μαθητῶν, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησεν 20 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 22.

6. *Ἀκαλιάνιοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 150 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει σχολὴν μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 72 μαθητῶν εἰς πέντε τάξεις διηρημένων. Ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκεν 20 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 39.

7. *Μαρδρίτσα*, κατοικοῦμένη ὑπὸ 310 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 122 μαθητῶν εἰς πέντε τάξεις διηρημένων, ὡς καὶ νηπιαγωγείον μετὰ μιᾶς νηπιαγωγού καὶ 96 νηπίων. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολῶν τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησε 57 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 40.

9. *Ζα.λόφιοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 550 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 92 μαθητῶν εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων β'] νηπιαγωγείον μετὰ 28 νηπίων καὶ μιᾶς διδασκάλου. Εἰς συντήρησιν τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκε λίρας 61, ἡ δὲ κοινότης 60.

9. *Ἀσλάνιοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 150 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολεῖον μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 28 μαθητῶν, εἰς τρεῖς διηρημένων τάξεις, εἰς συντήρησιν τοῦ ὁποίου ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκεν 25 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 17.

10. *Σιαραπ.λάρ*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 105 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 23 μαθητῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων. Ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησε 30 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 10.

11. *Διδυμότειχον*, τοῦ ὁποίου ἡ ὀρθόδοξος κοινότης, ἀπαρτιζομένη ἐξ ὀκτακοσίων περίπου οἰκογενειῶν, ἔχει α'] πλήρη ἀστικήν πρωτοβάθμιον σχολὴν, ἔχουσαν ἐξ τάξεων μετὰ 178 μαθητῶν καὶ πέντε διδασκάλων β'] παρθεναγωγείον μετὰ μιᾶς διδασκάλου καὶ 34 μαθητριῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων γ'] νηπιαγωγείον κεντρικὸν μετὰ δύο νηπιαγωγῶν καὶ 170 νηπίων δ'] πρῶτον ἐνοριακὸν νηπιαγωγείον μετὰ μιᾶς νηπιαγωγού καὶ 120 νηπίων ε'] δευτερον ἐνοριακὸν νηπιαγωγείον μετὰ μιᾶς νηπιαγωγού καὶ 70 νηπίων.

Εἰς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκε λίρας 86, ἡ δὲ κοινότης 310.

12. *Σκουροχώριοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 130 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολεῖον μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 18 μαθητῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων. Ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκε 30 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 12.

13. *Κατήκιοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 250 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει σχολεῖον μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 25 μαθητῶν, εἰς τέσσαρας τάξεις διηρημένων. Ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκε λίρας 20, ἡ δὲ κοινότης 20.

14. *Πετράδες*, κατοικοῦμενοι ὑπὸ 120 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχουσι πρωτοβάθμιον σχολεῖον μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 25 μαθητῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων, εἰς συντήρησιν τοῦ ὁποίου ἡ μὲν Ἀδελφότης εἰσῆνεγκε 15, ἡ δὲ κοινότης 20 λίρας.

15. *Τοκμάκιοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 160 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 47 μαθητῶν εἰς τέσσαρας τάξεις διηρημένων, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησεν 20 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 22.

16. *Σα.τέχιοι*, κατοικοῦμενον ὑπὸ 380 ὀρθοδόξων οἰκογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 70 μαθητῶν, εἰς τέσσαρας τάξεις κατηρτισμένων, καὶ νηπιαγωγείον μετὰ 50 παιδῶν καὶ μιᾶς διδασκάλου. Ὑπὲρ τῶν σχολείων τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησε 35 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 40.

Συμπέρασμα.

Ἐν τῷ Σαντζακίῳ Ἀδριανουπόλεως τριάντοτα καὶ τέσσαρες διδασκαλοὶ ἐν εἰκοσι καὶ πέντε ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος ὑποστηριχθεῖσι σχολείοις ἐδίδαξαν κατὰ τὸ σχολειακὸν τοῦτο ἔτος (1887—88) 1614 παιδας ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἰ μὲν ἀνωθι μνημονευθεῖσαι κοινότητες ἐδαπάνησαν 827 λίρας, ἡ δὲ Ἀδελφότης 526 λίρας.

Β' ἐν τῷ Σαντζακίῳ 40' Ἐκκλησιῶν.

1. *Βουνάρ-Χισάρ*, τοῦ ὁποίου ἡ ὀρθόδοξος κοινότης, ἀπαρτιζομένη ἐξ 125 οἰκογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ 80 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσι καὶ δύο διδασκάλων, καὶ νηπιοπαρθεναγωγείον μετὰ 90 μαθητριῶν καὶ νηπίων καὶ μιᾶς διδασκάλου. Ὑπὲρ τῶν σχολείων τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης ἐδαπάνησε λίρας 20, ἡ δὲ κοινότης 85.

2. *Βαβὰ-Ἐσκι*, τοῦ ὁποίου ἡ ὀρθόδοξος κοινότης ἐξ 180 περίπου οἰκογενειῶν συγκεκλιμένη, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 61 μαθητῶν, εἰς τέσσαρας τάξεις διηρημένων β'] νηπιοπαρθεναγωγείον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 62 νηπίων καὶ μαθητριῶν. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολῶν τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης κατέβαλεν 61 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 57.

3. *Τσόγγαρα*, ὧν ἡ ὀρθόδοξος κοινότης ἐξ 120 οἰκογενειῶν συσταμένη, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολεῖον μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 17 μαθητῶν, εἰς τρεῖς τάξεις διηρημένων β'] νηπιαγωγείον μετὰ μιᾶς διδασ-

σχόλου και 39 παιδών. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολῶν τούτων ἡ μὲν Ἀδελφότης κατέβαλε 46 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 25.

4. *Πινακῆς*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 250 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 50 μαθητῶν, ἐν τρισὶ τάξεσιν, εἰς συντήρησιν τῆς ὁποίας ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 16 λίρας, ἡ δὲ Ἀδελφότης 10.

5. *Καραχάλλη*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 960 ὀρθοδόξων κατοίκων, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ 45 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσι μεθ' ἐνὸς διδασκάλου. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 20, ἡ δὲ Ἀδελφότης 24 λίρας.

Συμπέρασμα.

Ἐν τῷ Καναζακίῳ 40/Ἐκκλησιῶν ἕνδεκα διδασκαλοὶ κατὰ τὸ σχολειακὸν ἔτος 1887—88 ἐν ὧν τῶν σχολείοις ἐδίδασκαν 444 παιδὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων ἔδαπνήσασαν ἐφέτος αἱ μὲν κοινότητες 203, ἡ δὲ Ἀδελφότης 161 λίρας.

Γ' ἐν τοῖς Σαντζακίοις Δεδε-ἀγάτς καὶ Γκιουμουρτζίνης.

1. *Κιοπλίον*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 400 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ 47 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσι καὶ ἐνὸς διδασκάλου· β'] νηπιοπαρθεναγωγεῖον μετὰ μιᾶς διδασκαλίσσης, διδασκουσῆς 30 μαθητριάς ἐν τέσσαρσι τάξεσι καὶ 120 νήπια. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 60, ἡ δὲ Ἀδελφότης 40 λίρας.

2. *Δαδιά*, κατοικοῦμένη ὑπὸ 130 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν, μεθ' ἐνὸς διδασκάλου, διδασκόντος 37 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσιν. Ἡ τε κοινότης καὶ ἡ Ἀδελφότης ἔδαπνήσασαν ἀνὰ 20 λίρας.

3. *Καβατζήκιον*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 300 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει α'] σχολὴν ἀρρένων μεθ' ἐνὸς διδασκάλου διδασκόντος 70 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσι· β'] νηπιαγωγεῖον μετὰ 50 νηπίων καὶ μιᾶς διδασκάλου. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 25 1/2 ἡ δὲ Ἀδελφότης 24 λίρας.

4. *Πασμακτση*, κατοικοῦμένη ὑπὸ 75 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου, διδασκόντος 30 μαθητῶν ἐν τρισὶ τάξεσιν. Ἡ μὲν Ἀδελφότης ἔδαπνήσασε 30, ἡ δὲ κοινότης 15 λίρας.

5. *Φέρραι*, ὧν ἡ ὀρθόδοξος κοινότης, ἐξ 120 οικογενειῶν συνιστάμενη, ἔχει α'] τὸ Ζάππειον νηπιοπαρθεναγωγεῖον μετὰ μιᾶς διδασκάλου, διδασκουσῆς 50 νήπια καὶ μαθητριάς ἐν δυσὶ τάξεσι· β'] πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ δύο διδασκάλων, διδασκόντων 39 μαθητῶν ἐν ἐξ τάξεσιν. Ἡ μὲν Ἀδελφότης ἔδαπνήσασε 86 λίρας, ἡ δὲ κοινότης 20.

6. *Ροιμισήκιον*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 150 ὀρθοδόξων οικογενειῶν ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 59 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσιν. Ἡ

μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 22, ἡ δὲ Ἀδελφότης 20 λίρας.

7. *Δεδε-Ἀγάτς*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 400 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ δύο διδασκάλων, διδασκόντων 93 μαθητῶν ἐν πέντε τάξεσιν· β'] παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 73 μαθητριῶν καὶ νηπίων, διηρημένων εἰς 4 τάξεις. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 130, ἡ δὲ Ἀδελφότης 60 λίρας.

8. *Μάκρη*, ἧς ἡ ὀρθόδοξος κοινότης, ἐξ 150 οικογενειῶν ἀπαρτιζομένη, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 52 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσι· β'] παρθεναγωγεῖον μετὰ μιᾶς διδασκάλου καὶ 60 μαθητριῶν ἐν πέντε τάξεσιν. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 45, ἡ δὲ Ἀδελφότης 40 λίρας.

9. *Γριτσάρ-Ἀσσάρ*, (Σαντζακίον Γκιουμουρτζίνης), κατοικοῦμενος ὑπὸ 130 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου, καὶ 65 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσιν. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 20, ἡ δὲ Ἀδελφότης 27 λίρας.

10. *Γενίκοι*, ἔχει ὀρθόδοξον κοινότητα ἐξ 180 οικογενειῶν ἀπαρτιζομένην, κεκτημένην πρωτοβάθμιον σχολὴν μεθ' ἐνὸς διδασκάλου καὶ 29 μαθητῶν ἐν τρισὶ τάξεσιν. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 12, ἡ δὲ Ἀδελφότης 35 λίρας.

11. *Κοιμούνκοι*, κατοικοῦμενος ὑπὸ 72 ὀρθοδόξων οικογενειῶν, ἔχει πρωτοβάθμιον σχολὴν μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 66 μαθητῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσιν. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 51, ἡ δὲ Ἀδελφότης 20 λίρας.

Συμπέρασμα.

Ἐν τοῖς εἰρημένιοις δυσὶ Σαντζακίοις δέκα καὶ ἕξ ὑπῆρξαν τὰ ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος κατὰ τὸ ἔτος 1887—88 ὑποστηρηθέντα σχολεῖα, ἐν τοῖς ὁποίοις εἴκοσι διδασκαλοὶ ἐδίδασκαν 970 παιδὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἰς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων ἔδαπνήσασαν ἡ μὲν Ἀδελφότης 402, αἱ δὲ κοινότητες 420 1/2 λίρας.

Δ' Ἐν τοῖς Σαντζακίοις Ραιδεστοῦ καὶ Μετρών

1. *Μάιγαρα*· ἔχουσιν ὀρθόδοξον κοινότητα ἀπαρτιζομένην ἐκ 300 οικογενειῶν καὶ κεκτημένην α'] πρωτοβάθμιον κεντρικὸν σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 123 μαθητῶν ἐν πέντε τάξεσιν· β'] ἐνοριακὸν πρωτοβάθμιον ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου σχολεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἐρεῖς διδάσκει 40 παιδὰς· γ'] νηπιοπαρθεναγωγεῖον μετὰ μιᾶς νηπιαγωγῆς καὶ 55 νηπίων. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσασε 120, ἡ δὲ Ἀδελφότης 60 λίρας.

2. *Στράντζα*, κατοικοῦμένη ὑπὸ 4500 ὀρθοδόξων κατοίκων, ἔχει α'] πρωτοβάθμιον τὴν Ἀγαθοβουλείον Σχολὴν μετὰ τριῶν διδασκάλων καὶ 132 μαθητῶν ἐν πέντε τάξεσι· β'] παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 64 μαθητριῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσι· γ') νηπιαγωγεῖον μετὰ δύο νηπιαγωγῶν καὶ 110 νηπίων.

Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσῃ 259, ἡ δὲ Ἀδελφότης 65 λίρας ἐκ τοῦ Ἀγαθοβουλείου κληροδοτήματος.

Συμπέρασμα.

Ἐν τοῖς δυοῖς τούτοις Σαντζακίοις αἱ δύο ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος ἐκπαιδευτικῶς ὑποστηριχθεῖσαι κοινότητες ἔχουσιν ἐξ σχολείων, ἐν τοῖς ὁποίοις ἑνδεκά διδάσκαλοι ἐδίδαξαν 524 παιδὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Αἱ μὲν δύο κοινότητες ἔδαπνήσαν 379, ἡ δὲ Ἀδελφότης 125 λίρας.

Ε' Ἐν Μακεδονίᾳ

1. Γουμέντζα, ἔχει ὀρθόδοξον κοινότητα ἐκ 350 οἰκογενειῶν, κεκτημένην α) πρωτοβάθμιον σχολεῖον μετὰ τριῶν διδασκάλων καὶ 120 μαθητῶν ἐν ἐξ τάξεσι· β) νηπιοπαρθεναγωγεῖον ἐπ' ὀνόματι Ἀργέντη καὶ Ζαφειροπούλου μετὰ δύο διδασκάλισσων, 100 νηπίων καὶ 20 μαθητριῶν ἐν δυοῖς τάξεσιν. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσῃ 90, ἡ δὲ Ἀδελφότης 79 λίρας ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Ἀργέντη καὶ Ζαφειροπούλου.

2. Ἀσβεστοχώριον, κατοικοῦμενον ὑπὸ 600 ὀρθόδοξων οἰκογενειῶν, ἔχει α) παρθεναγωγεῖον μετὰ δύο διδασκάλων καὶ 69 μαθητριῶν ἐν τέσσαρσι τάξεσιν· β) νηπιαγωγεῖον μετὰ μιᾶς νηπιαγωγῆς καὶ 288 νηπίων· γ) πρωτοβάθμιον σχολὴν ἐπ' ὀνόματι Ἀργέντη καὶ Ζαφειροπούλου μετὰ τεσσάρων διδασκάλων καὶ 170 μαθητῶν ἐν ἐξ τάξεσιν. Ἡ μὲν κοινότης ἔδαπνήσῃ 247, ἡ δὲ Ἀδελφότης 79 λίρας ἐκ τοῦ κληροδοτήματος Ἀργέντη καὶ Ζαφειροπούλου.

Συμπέρασμα.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω πέντε Μακεδονικοῖς σχολείοις δώδεκα διδάσκαλοι διδάσκουσιν 767 παιδὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων, τῶν μὲν κοινοτήτων δαπανωσῶν 337, τῆς δὲ Ἀδελφότητος 158 λιρῶν.

ΣΤ' Ἐν Μικρῇ Ἀσίᾳ.

Ἐν τῇ παρὰ τῇ πόλει Καισαρείᾳ Μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου ἱδρύεται τῇ Ἀδελφότητι ἡ Ἱερατικὴ Ροδοκανάκειος Σχολή, σχοῦσα κατὰ τὸ λήγον ἔτος 63 μαθητὰς πάντας ἐν τῷ καταστήματι δικαιωμένους, ὧν οἱ μὲν 36 ἰδιοσυντήρητοι ἐπὶ τροφείοις, οἱ δὲ 27 ὑπότροφοι. Ἐξ καθηγητῶν καὶ διδασκάλων ἐδίδαξαν ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, ἐκ τάξεων ἐξ καθηρησιμῆς καὶ πρὸς πλήρη γυμνάσιον ἰσοτίμῳ. Εἰς συντήρησιν τῆς Σχολῆς ταύτης ἔδαπνήθη ὁλόκληρος ἡ πρὸς τὴν Ἀδελφότητα ἐτησίᾳ ἐκ 5000 φράγκων (=λιρῶν Τ. 219,37) χορηγία τοῦ ἐν Μασσαλίᾳ μεγατίμου ὁμογενοῦς κ. Θ. Ροδοκανάκη, αἱ δὲ λοιπαὶ δαπάναι ἀνερχόμεναι εἰς 1648 λίρας ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων εισοδημάτων τῆς ἐκεῖ Ἐφορίας καὶ τῶν τροφείων τῶν μαθητῶν.

Γενικὸν συμπέρασμα.

Κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1887—88 ἐξήκοντα καὶ ἐν σχολείων ἔσχον βοήθημα ἀπὸ τῆς Ἀδελφότητος, ἐνενήκοντα τεσσάρων διδασκάλων διδασκάντων ἐν αὐτοῖς 4375 παιδὰς ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Εἰς

συντήρησιν τῶν Σχολείων τούτων αἱ μὲν Κοινότητες ἔδαπνήσαν 3814 $\frac{1}{2}$, ἡ δὲ Ἀδελφότης 1591,37 λίρας.

Ἐν τῇ ποσότητι ταύτῃ δὲν περιέχονται ἰσχυροὶ τινες ἐκπαιδευτικαὶ δαπάναι οὐδὲ τὰ διὰ τὸ Γραφεῖον ἔξοδα.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΒ' ΑΙΩΝΑ*

Τεσσαρῶν ἐτη μετὰ τὴν καθάρσιν τοῦ Ἀνθρακίτου, κατεδιώκετο ὑπὸ τῶν παλαιοφιλοσόφων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ κλεινὸς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ὁ παρ' ἡμῖν εἰσηγητὴς τῶν κατὰ φιλοσοφίαν νεωτέρων συστημάτων ἢ Ἐκκλησία προσηχθή κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην μετὰ δυσαρκεσίας μὲν, διότι οὐδ' ἤθελε τὴν διχόσιν καινῶν διδασκῶν παρ' αὐτῆ, ἀλλ' εἰς οὐδὲν προέβη διέξοδος ὅμοιον τῷ κατὰ τοῦ Ἀνθρακίτου γενομένῳ· διότι ὁ Εὐγένιος ἔμενε παρ' αὐτῆ, καὶ οὐτε ἠδύνατο ἄν ἔχῃ ἀμφοβολίαν τινὰ περὶ τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τοῦ εὐγλωττοῦ ἱεροκήρυκος· ἐντεῦθεν ἦν ἐπόμενον ἄν διαφύγη τὰς ἐκτίνας αὐτοῦ τυρηνόμενας συκοφαντίας καὶ τὰς ποικίλας μηχανὰς καὶ καταδρομὰς, ἅς οἱ τοῦ παλαιοῦ κατὰ φιλοσοφίαν καθεστῶτος ὑπαδαῖ σοφιστευόμενοι διενήργουν. Ὁ βιογράφος τὸν Εὐγένιον Γεώργιος Αἰνιᾶν, πολλὰ ἀπὸ στόματος τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ πατρὸς Ζαχαρίου ἱερέως ἀκούσας καὶ πολλὰς παραδόσεις διασώσας, ἅς ἤκουσεν ἀπὸ φαναριστῶν κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, τινὰς δὲ τῶν περὶ τοῦ Βουλγαρέως εἰδήσεων ὀφείλων εἰς τὸν ἐπίσκοπον (τοῦ Λαρίσης) Λιτζᾶς καὶ Ἀρχῶν Διονύσιον, ἰδοῦ τί γράφει περὶ τῶν συμβάντων ἐν καιρῷ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκαλίας τοῦ σοφοῦ Κερκυραίου Ἀφροθέου· τις Μιτυληναῖος διδάσκαλος τῶν γραμματικῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ σχολῇ, φθῶν, ἢ ἀπειροκαλίχ κινούμενος, διέσυρε πανταχού τὸν αἰδόμενον Εὐγένιον, ὡς μὴ εἰδὸτα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ὡς διδάσκοντα περιττὰ καὶ ἄχρηστα μαθήματα, ὅποια ἐνόμιζε τὴν ἀριθμητικὴν, γεωμετριαν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς μαθηματικῆς· ἡ δὲ χαμερπὴς καταδρομὴ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι κατήνησεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε καὶ παντοπώλην τινὰ ἐμίσθωσεν, ἵνα παρυσιασθῆ εἰς τὴν παρέδουσαν τοῦ Εὐγενίου, φέρων τὸν Γληζούσιον ἐπὶ χειρῶν καὶ ζητήσῃ λύσιν προβλημάτων ἀριθμητικῆς, δεικνύων δὲθεν διὰ τούτου τὸ εὐτελὲς τῶν διδασκόμενων παρὰ τοῦ Εὐγενίου μαθημάτων. Εἰς ταῦτα ὅμως λέγεται ὅτι συνηθόκει καὶ ὁ τότε οἰκουμενικὸς πατριάρχης Σχυομήλ, ὅστις ἦν μὲν ἀνήρ πεπαιδευμένος, ἀλλὰ προστετηκῶς εἰς τὰ τότε διδασκόμενα σχολαστικὰ μαθήματα, ὅχι μόνον ἀπεδοκίμαζε τὴν νεωτέρην μέθοδον τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς διδασκοντας αὐτὴν ἀπεστρέφετο, καὶ τὰ σχο-

* Συνέχ. ἀπὸ σελ. 274—276 τοῦ μετὰ χειρῶν τόμου· τὸ τέλος ἐν τῷ προσεχῇ φυλλάδι δημοσιευθήσεται μετ' ὁ ἔπειτα πρὸς συμπλήρωσιν ἢ Ἐκκλησία καὶ Ἐπιστήμη κατὰ τὸν 10' αἰῶνα, κυρίως δὲ κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔτη.

λετα αὐτῶν κατεδίωκε, διό καὶ εἰς τοῦ Εὐγενίου τὰ μαθηματὰ δὲν εὐηρεστεῖτο· λέγεται μάλιστα, ὅτι ἐπειδὴ συνέβη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους θάνατος εἰς τὴν μητέρα τοῦ Γρηγορίου Γαίκα, καὶ προσκληθεῖς ὁ Εὐγένιος ἵνα ἐκφωνήσῃ ἐπιτάριον λόγον, ἐπροσημιάσατο ἐκ τοῦ «Πολλαὶ γυναῖκες ἐποίησαν δύναμιν, πολλὰ ἐκτήσαντο πλοῦτον, σὺ δὲ ὑπέρκεισαι καὶ ὑπερήρας πλάσας» ὅταν τελειώσας τὸν λόγον ὑπῆγεν ὁ Εὐγένιος ἵνα ἀπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ πατριάρχου κατὰ τὴν συνήθειαν, ἐπέπληξεν αὐτόν, «ὑπερψύσας (εἰπὼν δημοσίως μετὰ πικρίας) μίαν θνητὴν γυναῖκα ὑπερένω τῆς Παναγίας»⁹. Ἄλλ' ἡ μῆνις τῶν λογιωτάτων εἰς τοῦτο περιωρίσθη μόνον οὐδ' ἐθρηνησάμεν θύματα αὐτῆς, διότι ἡ ρηδιουργία περιωρίζετο μόνον εἰς κύκλον, οὕτως εἰπεῖν, λογιωτάτων τοῖς παντοπώλις συναναφορομένων, οὐδαμῶς δὲ προσέβαλεν εἰς τὰ καίρια τὸν Βούλγαρον· διότι ὁ πατριάρχης ἐγίνωσκε τὴν εὐσέθειαν τοῦ σοφοῦ δικαίου, οὐδ' ἠδύνατο ἵνα προσέψωσιν αὐτῷ κατηγορίαν αἰρέσεως· διότι τὰς νέας θεωρίας διέχεεν ὁ δούρειος ἵππος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Μαρουτζαῖς σχολῆς, ἐν ἧ' δις ἐπὶ ἐπταετίαν ὁ Εὐγένιος διδάξας ἐμόρφωσε διαδόχους καὶ κήρυκας τῶν νέων ἰδεῶν, ὡς τὸν φίλον καὶ συμμάχου τὸν Τρύφωνα τὸν ἐκ Μιτζόβου, διδασκόμεντα ἐν Πατρυφί· διότι καὶ ἡ φήμη, ἣν ἀπελάμβανεν ὁ Εὐγένιος, ἠλέκτριζε τοὺς φιλομαθεστέρους καὶ παρέθηκες πρὸς ἀγῶνας γενναϊότερους· ἀλέγεται, ὅτι Νικολάος τις Ζερβούλας ἐκ Μεσσόβου ἐπιθυμῶν μὲν τὴν ἀκράσιν τῶν μαθημάτων, μὴ πειθόμενος δὲ εἰς τὰς διατάξεις τῆς σχολῆς, ἐπειδὴ παρήγγειλεν εἰς αὐτόν ὁ Εὐγένιος ἵνα ὑπόκηται εἰς τὰς διατάξεις, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἀνεχώρησεν εἰπὼν ὅτι ἀπέρχεται καὶ αὐτός, καὶ διδάσκειται ἐκεῖ ὅπου ἐδιδάχθη καὶ ὁ Εὐγένιος, καὶ τῶντι μετέβη εἰς Εὐρώπην, καὶ ἔλαβε παιδείαν ἱκανήν, τὴν ὁποῖαν καὶ ἐπιμελῶς μετέδωκεν εἰς τοὺς συμπολίτας του¹⁰. Ἄλλ' ὅμως τοιαῦτα νεώτερα θεωρεῖται εὐτυχῶς

9. Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ αἰοδίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου καὶ τινῶν ἄλλων μεταπολιθέντων· ἐκδόθησιν ὑπὸ Γεωργίου Αἰνῶνος ἐν Ἀθήναις, τύποις Κ. Ρέλλη, 1838. Τόμ. Α', σελ. βιογραφίας 131—132. Ἐξήκοντα ἔτη πρὸ τοῦ Αἰνῶνος ἔγραψεν ὁ Μοισιόδης ἐν τῇ «Ἀπολογία» αὐτοῦ, σελ. 81—82 ταῦτα· «Αὐτὸ ἐρέθη καὶ κατὰ τοῦ ἐπιστάτου Εὐγενίου, ὅταν μετὰ τὰ ἀναξιώτατα παθήματα ἐκεῖνα τὰ ἐν τῷ Ὄρει, ἐσχολάρι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ὅπου τὸ θράσος τινῶν γραμματέων κακοφῶν τῆς αὐτῆς πόλεως ἐβρασε νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν σοφὸν ἄνδρα τινὰ μακάριον, καὶ τοῦτον οὐχὶ ἐπὶ μαθήσει, ἀλλὰ ἐπὶ συζητήσει κυρίως τῆς Ἀριθμητικῆς, κρατοῦντο ἀνὰ χεῖρας βρουπωμένον τὸν Γαλιζούνην, καὶ ἀπόροντα τῆς πολυσυνθέτου δυσσομίας τῆς τέχνης· αὐτὸ τὸ ἐλάχιστον πόδας δεκαπέντε ἢ δεκαεξάτω. Τοῦ Ἐμμανουὴλ Γλυζούνη ἢ Ἀριθμητικῆς, ὡς ἐγνωστοὶ τοῖς ἐρευνηταῖς τὴν νεωτέρην ἡμῶν γραμματολογίαν, ἣν ἐγχειρίδιον ἐν ἑρῆσει τῶν μαθητῶν καὶ διδάσκων ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 15' αἰῶνος ἄχρι τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος.

10. Αἰνῶνος βιογρ. Βουλγάρου· σελ. 10'. Μ. Ι. Γεδεών Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, σελ. 200—201, ὅπου καίτι βιογραφία συνοπτικὴ τοῦ Ζαρζούλη. Περὶ δὲ τοῦ φιλοσόφου Δωροθέου Μιτυληναίου, τοῦ μεγάλου ἐπὶ φιλοσοφίᾳ παρὰ τοῖς σύγχρονους ὑπόληψιν ἀραμένου βλ. τῶν Χρονικῶν τούτων σελ. 142—143, ἔβη καὶ κρίσεις τινῶν περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅς-

ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου καὶ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, εἰ καὶ ἀμέσως σχεδὸν ἐξεσπρονδονίσθησαν ἀπὸ τῶν ἀπορώγων πετρῶν τῆς ἀγιωνύμου χερσονήσου.

Ὅμοιον τι τῷ κατὰ τὸν Ἀνθρακίτην δρχματι ἐγένετο παρ' ἡμῶν ἐβδομήκοντα ἔτη μετὰ τὴν ἐκείνου καθάρσιν· ἀλλ' ἐν τῷ δικαστήματι τῶν ἐβδομήκοντα ἐτῶν ὁποῖος ἀγὼν παρ' ἡμῶν ἐκροτήθη μετὰ τῶν παλαιοπολιτοσόφων καὶ τῶν διδασκόντων τὰ περὶ τὴν φιλοσοφίαν ξενίζοντα δρχματὰ, ὁποῖος ἀγὼν ἐν ἐκείνῃ τῇ δυσχειμῆρῳ νυκτί τοῦ βίου τοῦ γένους ἐκροτεῖτο μετὰ τῶν εἰς τὴν παρὰδῶσιν τοῦ Γλυζούνη, τοῦ Κορυθαλλῶος, τοῦ Γαζῆ, τοῦ Λακαζάρου προσκακολλημένων καὶ τῶν ὑπερμάχων τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, ἧς τὰ πορίσματα τοσοῦτον ἐπιτυχῶς μετενεκλιμάτιζον παρ' ἡμῶν ὁ Βούλγαρος, ὁ Θεοτόκης, ὁ Ζαρζούλης, ὁ Τρύφων, ὁ Μοισιόδης, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ διάδοχοι αὐτῶν· ἀλλ' οὔτοι πάντες συνετὴν ἐτήρουσαν οὔτε ἐζήτουσαν χαλεπώτερα ἐκείνων ἵνα πολυπραγμονῶσιν. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐτήρησε συνετωτάτην καὶ αὐτὴ στάσιν, οὔτε κατεδίκασε διὰ συνοδικῶν ἀναθεμάτων, αὐτὸν ἔτι τὸν Ἰώσηπον Μοισιόδακκα, ὅστις ἐτόλμησεν ἐντὸς ἐκείνου τοῦ θηριώδους, οὕτως εἰπεῖν, ἀνταγωνισμοῦ τῶν τοῖς παντοπώλις συμμαχοῦντων λογιωτάτων κατὰ τῶν νεοπολιτοσόφων ἵνα ἀποσπᾶσθαι τὸν κληρὸν καὶ τὴν ἱεράν παιδείαν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς περιπατητικῆς φιλοσοφίας, ὅστις ἐτόλμησε ἵνα ἐδιδάχθῃ καὶ ἡ γράψῃ πρωτεύουσαν εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἀκουσμα καὶ λάλημα, ὅτι οὐχὶ ἡ Φραγγίλια, οὐχὶ ἡ νεωτερικὴ φιλοσοφία τὸ λοιπὸν διαστρέφει, ἀλλὰ ἡ κενοπροσύνη ἰδικιότητος διαστρέφει καὶ κρημνίζει τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ ἀθείᾳ. Ἡ πίστις ἡμῶν τῶν χριστιανῶν εἶναι ὅλη ὕλικῶς μυστηριώδης, καὶ δὲν ἐπιδέχεται δικίτησιν οὔτε περιπατητικὴν, οὔτε νεωτικὴν. Ὅστις τὸ λοιπὸν προσβῆσει τὴν φιλοσοφίαν, τῇ ὁποίᾳ ἐπικολουθεῖ, ἀπλανῆ, καὶ φιλονεικεῖ νὰ δικαιῆσθαι τὰ τῆς πίστεως διὰ αὐτῆς, ὅπερ ἐστίν, ὅστις ἰσχυρογνωμονεῖ, θέλων οὐχὶ ὑπερρυσικήν, ἀλλὰ φυσικήν τὴν πίστιν αὐτοῦ, οὐχὶ ἴσως καινὸν ἢ οἱ τοιοῦτος ἀσεβορονοῖ; Πλὴν ἐγὼ λέγω, πῶς οὔτε εἶναι ὁ ζήλος τῆς πίστεως, ὅστις κινεῖ τοὺς τοιοῦτους νὰ μάχωνται τῇ νεωτερικῇ φιλοσοφίᾳ, ἢ νὰ ἀποτρέπωσι τοὺς νέους ἀπὸ τῶν Ἀκαδημιῶν τῆς Εὐρώπης. Τί εἶναι τὸ αἴτιον τὸ λοιπὸν; Ἄς μακτείσθῃ αὐτὸ ὁ βουλούμενος. Ἐν τοσοῦτῳ, πόσος φωτισμὸς περισσύτερος δὲν ἐμελλε νὰ ἀνθῇ καὶ μετὰ τῶν ἡμῶν, ἢν τὰ ἡμέτερα σχολεῖται, ἀντὶ νὰ κορυθαλλίζωσιν, ἐνεωτέρωσιν καὶ αὐτά; Πόσαι δὲ λεκτοὶ εὐρωπαϊκὰ δὲν ἐμελλον νὰ εἶναι κεινονωμένα καὶ ἐν ἡμῶν; Πόσα βιβλία ἀριστὰ, μέρος ἀπρηθισμένα, μέρος ὀλικῶς μεταπεπρασμένα δὲν ἐμελλον νὰ

τις καὶ πραγματεῖαν ἔγραψε φιλοσοφικὴν αὐτὴ οὐκ ἐκ σπέρματος τὰ ἐντομα, κατὰ τοὺς νεωτέρους· ἀλλ' ἐκ σήματος, κατὰ τὸν φιλόσοφον! Καὶ οὐδ' αὐτῆν ἀρα τὴν τοῦ μεσαίωτος ἐπιστήμην ἔστειρεν ὁ ἀνὴρ εἰποῦσαν, βέλτιον αὐτοῦ, omne vivum ex ovo.

περιπολώνται και ἐν ἡμῖν; Πάντων τούτων ἐσμὲν ἐστερημένοι»¹¹.

Ἄλλως δὲ καὶ περιστάσεις συνέπιπτον ἀπὸ τῶν μέσων τῆς III' ἑκατονταετηρίδος λίαν θλιβεραὶ διὰ τοὺς ἐπιστήμονας ὡς ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν βυζαντινῶν, οὕτω καὶ τότε συνέβαινε ἄνα νομίζη τοὺς τοιοῦτους τοῦ πολιτισμοῦ μύστας ὁ λαὸς, πνεύματ' αὐτοπετεύσαντ' ἐκ τῆς κολάσεως καὶ υἱοὺς τοῦ διαβόλου· συνεκύρουν ὁμῶς γεγονότα τινὰ περιέργη διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀνατολῆς, ὧν οὔτε πατριαρχικὸν ἐγγραφοῦν περιῆλθεν ἕως σήμερον εἰς γνώσιν μου ποιούμενον μνείαν, οὔτε χρονογράφος τῶν τότε καιρῶν. Τῷ 1744 συνεστήθη ἐν τῷ Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ πρώτη σταθὶ τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων, οὗς ὁ Καϊσάρης Δαπόντες ὁ καὶ περὶ τούτων εἰδήσεις τινὰς ἐν ἀνεκδότῳ χειρογράφῳ καταλιπὼν ὀνομάζει κονιάτας (ἐκ τοῦ κονιάκ=κονιάμα=κονιάτης, τουρκ. σουβκτζής) καὶ οἱ τὴν λέσχην ἀποτελοῦντες ἀκέεως ἀντικείμενον τῆς Μ. Ἐκκλησίας γενόμενοι ἀπεκρήχθησαν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Παΐσιου τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας, καὶ γράμματα πατριαρχικὰ περὶ τούτων πανταχοῦ κατεπέμφθησαν, ὧν οὐδὲν ἤλθεν εἰς γνώσιν μου. Ἐκτοτε παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ ἐγενήθη ἰδέα ὅτι οἱ σοφοὶ καὶ λόγιοι, οἳ ἦσαν οἱ οὗτους ἀποκρηχθέντες ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ὡς ἄθλιοι, εἰσὶν ὅλως ἀσεβεῖς, καὶ κατὰ τῶν ἐπιστημόνων ἐν γένει ἠγέρθη διωγμὸς ὡς τοιούτων. Αὐτὸς ὁ μέγα κλέος ἐπ' ἀρετῇ καὶ μαθησίαι ἀρχόμενος Ἀθανάσιος ὁ Πάριος ἐδίδασκεν ἀπὸ τοῦ βήματος ἐναντίον τῶν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐρχομένων ὁμογενῶν ἐπιστημόνων ὁ σεβαστὸς ἐκείνος διδάσκαλος, ὅστις, κἀπερ μαθητῆς ἐν Ἁγίῳ Ὁρειῶν γενόμενος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου καὶ σεβόμενος τὸν διδάσκαλον, ἀπεδοκιμάζειν ὁμῶς καὶ κατέκρινε τὴν ἐπιστημονικὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, εἶχε τὴν πεποιθήσιν ὅτι «ὅστις ἐπάτει τὴν Εὐρώπην ἦτο χωρὶς ἄλλην ἐξέτασιν ἄθεος· ἡ μαθηματικὴ ἦτο πηγὴ τῆς ἀθείας, τῆς ὁποίας πρῶτιστον ἀποτελεσματὸν ἦτον ἡ κατάλυσις τῆς νουσιέας»¹². Ἀνδρὸς τοσοῦτον παρὰ τῷ λαῷ σεβαστοῦ, οἷος ὁμολογεῖται ὁ Πάριος, εἶχε κύρος ἡ γνώμη, καὶ ἐνοεῖται ὅτι ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διαδιδόμενῃ δυσχερῇ καθίστα τὴν ἐν ἀπλάστῳ κοινωνίᾳ διαμονὴν καὶ δράσιν τῶν ἐπιστημόνων καὶ φιλοσόφων τῶν ἀποδεχομένων τὰς νέας θεωρίας. Τῷ 1780 σοφὸς μαθηματικὸς ἐν Ἰταλίᾳ διδασκῆς τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν φιλοσοφίαν, Ἰώταπος ὁ Μοισιόδωξ, ἠναγκάσθη ἄνα ἐκδῶ τὴν «Ἀπολογία» αὐτοῦ, ἐξ ἧς ἀνωτέρω παρεθήκα μέρος, ἐξ αὐτῆς δὲ μακθόμενον πῶς ἐπολέμησαν αὐτὸν οἱ διδάσκαλοι ἐκείνοι τῶν κατ' αὐτὸν χρόνων, ὧν τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ φρονήματα ἐξεπροσώπει ὁ ἐξ Ἰθάκης σοφὸς ἱερομόναχος καὶ διδάσκαλος τῆς Σμύρνης Ἱερόθεος ὁ Δενδρι-

νός· «Ἄν τις μελετᾷ ἄνα ὑπάγῃ εἰς τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης—γράφει ὁ Μοισιόδωξ¹³—ὥστε νὰ ὀργασθῇ ἐν τῇ νεωτερικῇ φιλοσοφίᾳ, πάντες οἱ περιπατητικοὶ βῶσαι κατ' αὐτοῦ, καὶ ζητοῦσι τρώφω παντοῖα νὰ ἀποτρέψωσιν αὐτόν. Ὅταν ἐγὼ κατὰ τοὺς 1753, εὐρισκόμενος ἐν Σμύρῃ, ἐζήτησαν τὴν ἀντιλήψιν τοῦ τότε Σμύρνης καὶ τῶν λοιπῶν προϊσταμένων, ὥστε νὰ ὑπάγω εἰς τὸ Πατάβιον: τί δὲν ἔκαμε, τί δὲν εἶπεν Ἱερόθεος ὁ ἐξ Ἰθάκης ὥστε νὰ ἀποτρέψῃ τὴν ζητούμενην ἀντιλήψιν, ὡς καὶ ἀπέτρεψε τέλος αὐτήν; Ἀθετοῦσι, κατεβίασάν με ὁ ἀνὴρ, ὅσοι σπουδάζουσιν ἐν τῇ Φραγγίᾳ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν συναθροῦνται καὶ ἑτέροις. Καὶ ὁμῶς ὁ Εὐγενίος, ὁ Θεοτόκης, ὁ Προκόπιος, ὁ Μανασσῆς, ἄλλοι σύγχρονοι πολλοὶ, καὶ πρὸ αὐτῶν εἶτα Ἱερεμίας ὁ Καραβέλας, Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος, Χαυρμούζιος ὁ Βυζάντιος, Κορέσιος ὁ Χίος, ὁ Κορυδαλλεὺς αὐτός, Χρυσανθὸς ὁ πατριάρχης, ἄλλοι πολλοὶ, τοὺς ὁποίους ἀποσιωπῶ, πάντες κατηρτίσθησαν ἐν τῇ Φραγγίᾳ, καὶ οὐδεὶς χάριτι θεῆς ἐξ αὐτῶν κατηγορήθη ἐπὶ ἀσεβείᾳ». Ἐντεῦθεν ἦν λυπηρὸν ὅτι διδάσκαλοι γέροντες τῇ παλαιᾷ παραδόσει προστετηκότες ἐκάλυον τοὺς εὐγενεῖς Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τῆς ἐνασχολήσεως εἰς τὰ φυσικὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ, καὶ ὁ ἐπιδέξιός αὐτῶν νοῦς ἐξηντλεῖτο—λέγει ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς—αἰὲν ταῖς περιττολογίαις τῆς γραμματικῆς καὶ ἂν τις προβάλλῃ τοῖς πατρῷσι αὐτῶν τὰς πειραματικὰς ἢ τὰς γεωμετρικὰς πράξεις ἀποκρίνονται αὐτῷ πῶς τὰ τοιαῦτα εἶναι τερατοπλαστίαι, ἢ πῶς δὲν συμπερούσι τοῖς παιδίσις αὐτῶν»¹⁴.

Ἄλλ' ἐνῶ ἀπὸ τῶν μέσων τῆς III' ἑκατονταετηρίδος, ὡς φαίνεται ἐν τῷ λόγῳ περὶ τοῦ Ἱεροθέου Δενδρινοῦ, ἀπεδοκιμάζετο διακρηθὴν ὑπὸ ἱερέων καὶ διδασκάλων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ἢ εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπὶ σπουδῇ τελειοτέρᾳ μετέβασιν τῶν ὁμογενῶν νέων, ἐνῶ οὕτως ἀπεδοκιμάζοντο αἱ νεώτεροι ἐπιστημονικαὶ θεωρίαι, κατ' ἀτυχίαν τῶν ἡμετέρων λογίων, μέγα γεγονός ἐν Ἑσπερίᾳ συνεπλήρωσε τὰς τοιαύτας ἰδέας τῶν ἀπαισιοδοξούντων, ἡ γαλλικὴ ἐπανόστασις. Τὸ κήρυγμα αὐτῆς ἐξέπληξε καὶ κατεθρόνησεν ἰδιώτας καὶ σοφοὺς καὶ τοὺς ἐν τέλει καὶ τὸν κληρὸν, οὐδὲ ὑπῆρχε δημοσιογραφία καὶ σύρμα τηλεγραφικὸν καὶ ἀτμός καὶ σιδηρόδρομος διαρωτίζων ἡμᾶς περὶ τῶν μακρῶν ἡμῶν γινομένων.

13. Μοισιόδωξ σελ. 166. Ἐπιστολὴ πρὸς τινὰ κληρικὸν μεθ' οὗ συζητεῖ πολλὰς ἀληθείας ἐπιστημονικὰς, ἀπεδοκιμάζων τὴν πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην ἀφοσίωσιν, οὐδὲν ἡμᾶς ἀφελήσαντ' ἀπὸ ἀριστοτελισμοῦ—λέγει ἐν σελ. 9—10—ἀπὸ τῆς ἡλικίας τοῦ Ἀριστοτέλους· μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὅπερ εἶσιν ἐν παρατάσει χρόνων δύο χιλιῶν ἑξακοσίων σχεδόν, ἤδη ἀντικαταντεύμενος τῷ Ἐπικουρισμῷ, ἤδη τῷ Πλατωνισμῷ, ἤδη εἶτα καὶ μοναρχεῖων, καὶ μοναρχεῖων ἐν πᾶσι τοῖς γυμνασίοις αὐθεντικῶς, ὁμῶς δὲν ἔδοκε τῇ φιλοσοφίᾳ μῆτε πολλήν, μῆτε ὀλίγην πρόδοτον. Ὅμοιο ἦσαν πάντως πάντα τὰ σχολεῖα τῶν Σχολαστικῶν, ἐν οἷς ἐπέτυσσε τὸ ὕδωρ αἰεὶ καρτερικῶς, αἰεὶ μετὰ κρότου πολλοῦ, ἐν οἷς ὁμῶς τὸ ὕδωρ αἰεὶ διέμενεν ὕδωρ».

14. Ἀπολογία, σελ. 32.

11. Ἰωσήπου Μοισιόδωξος Ἀπολογία, σελ. 167· ὑπόσημ.

12. Κοῦμα Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· τόμ. IB', σελ. 575.

Ίδεται περί τούτου τοῦ γεγονότος ἐσηματίσθησαν ἑλλειψεις, ἀλλοπρόσκαλοι, ποικίλα, ἀλλὰ πᾶσαι κατατείνουσαι εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τοιοῦτόν ἐστὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν νέων ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν θεωριῶν καὶ τοιαῦτα σκέπτονται καὶ καταργῶνται οἱ τούτων ὄπαδοί.

Ὁ γινώσκων τὰ ἐν Εὐρώπῃ τότε γινόμενα δικαιοὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς τὴν ὀρθόδοξον ἐφ' οἷς ἔλαβε μέτρος προσταξίσεως τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς καὶ ταῖς ἐφ' ἡμᾶς τεταγμέναις ἀρχαῖς πείθεσθαι παρακελευομένη. Ίδix ἀπὸ τοῦ 1798 καὶ φυλλάδιον ἐξεδόθη ὑπὸ τίτλον «Πατρικὴ Διδασκαλία», συγγραφεὶ ἐπιρρηζόν τὸν πατριάρχην τῶν Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου, καὶ ὁ ποστέλικος Βασιλεὺς συνέγραψε συγχρόνως τὸν «Ὁρμον Σωτήριον», βιβλίον ἱκανῶς ἔκτενές, ὅπερ εὐθὺς περιεβλήθη τὴν πατριαρχικὴν ἐπικύρωσιν, ἐσεκεμμένως αὐτὸ διεξεληθόντος, ἐντολῇ συνοδικῇ, Γερασίου τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης. Τὴν προῆμιν εἰσχωμάσασαν τότε «φθορὰν τῶν ἡθῶν, μέγιστα δὲ τῶν νέων προχωροῦσαν εἰς τὸ χειρόν», κηρύττων ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ συγγράμματος ὁ ποστέλικος Βασιλεὺς ἀποτέλεσμα τῆς σπουδῆς «τῶν διεσθαρμένων φιλοσοφικῶν λεγομένων βιβλίων τοῦ αἰῶνός μας, εἰς τὰ ὅποια ὀλεθρῶς δεικνύουσιν οἱ νέοι μεγάλην τὴν κλίσιν, καὶ τὰ ἐκθειάζουσι καὶ τὰ ἀσπάζονται», ὅλον ἐξ ἀρχῆς ποιεῖται τὸν τοῦ βιβλίου σκοπὸν, διότι καὶ τὰς νέας θεωρίας εὐθὺς ἀποδοκιμάζει, καὶ καταφέρει κατὰ τῆς γαλλικῆς ἐκναστάσεως¹⁵. Ὁγκωδέστερος ἐπιπίπτει κατ' αὐτῆς ὁ ἀείμνηστος Ἱεροσολύμων Ἀνθίμος ἐν ὀνόματι τῷ εἰπόντος «ἐν Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ», καὶ σαφῶς διακηρύττει «εἰς τὰς καρδίας πάντων με συντομίαν τοὺς ὀρθοὺς στοχασμοὺς τῆς πίστεώς μας, καὶ τὴν ἀπάτην καὶ πλάνην τοῦ διαβόλου, ὅπου κατ' ἐκαστὴν γενεάν ἀδικαίεπτως ἀγωνίζεται νὰ πλανῆ, εἰ δυνατόν καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς, διὰ νὰ τοὺς κρημνίσῃ ἀπὸ τὴν ὀρθότηταν τῶν δογμάτων, καὶ νὰ τοὺς υποσκελίξῃ μὲ ἀπάτας, καὶ πλάνας, καθὼς καὶ εἰς τὸν τρέχοντα αἰῶνα δοκιμάζει ὁ πονηρὸς μὲ νεοφανεῖς τρόπους πολιτείας καὶ διοικήσεως τάχα κρείττωτρας καὶ ὀφελιμωτέρας». Ἀποδίδωσι δὲ εἰς τὰς μαγγανίας τοῦ Σατανᾶ τὸ νέον κήρυγμα, «ἄλλην πονηρίαν καὶ ἀπάτην ξεχωριστὴν, δηλαδὴ τὸ νῦν θρυλούμενον

15. Τὸ βιβλίον ἐπιγράφεται: «Ὁρμος Σωτήριος. Βιβλίον ψευδοφελές εὐμεθόδως φιλοπονηθὲν, εἰς τέσσαρά τε κεφάλαια διαρθεῖν, καὶ ἐν ἀπλῇ φράσει συνθεθὲν παρὰ τοῦ εὐγενεστάτου καὶ φιλογενοῦς ἄρχοντος ποστέλικου κυρίου Βασιλείου, παρὰ δὲ τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου ἀκριβῶς θεωρηθὲν καὶ ἐπικυρωθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀφ' ἧς ἔπει. Τύποις ἐκδίδεται ἀναλωμασι τῶν τιμιωτάτων ἐν πραγματευσταῖς αὐταδέλφωιν Εὐσταθίου καὶ Ἰωάννου Ρέσσου, οἱ καὶ προσηνέθη· δι' ἐπιστολῆς δὲ κυρίου Φιλίππου Χ. Μιχαήλ τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης. ΑἸΕ', 1805· παρὰ τῇ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας ἑλληνικῆς τυπογραφίᾳ Ἰωάννου Σγραβιῶλ· προτίθεται ἢ πρὸς τὸν πατριάρχην Γρηγόριον τὸν ἀπὸ Σμύρνης ἀναφορὰ, ἢ πατριαρχικῆ ἐγκρισί, ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἐκδόταν, ἐπιστολῇ πρὸς τὸν ἀναρνώστην, στίχοι πρὸς αὐτὸν καὶ δύο ἐπιγράμματα, τὸ μὲν ὑπὲρ τοῦ βιβλίου, τὸ δὲ πρὸς τὸν ἐκδότην.

σύστημα τῆς ἐλευθερίας, τὸ ὅποιον κατ' ἐπιφάνειαν φαίνεται τάχα καλόν, ὅσον διὰ νὰ ἀπατήσῃ εἰ δυνατόν καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ὑπάρχει ὅμως φαρμάκι ὀλεθριον διὰ νὰ κατακρημνίσῃ τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ τὴν ἀκαταστασίαν. . . . ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἄλλο παρά μία σύγχυσις καὶ ἀνατροπὴ τῶν καλῶν διοικήσεων»¹⁶.

Εἰς τὸν τῆραχον ἐκείνων τῶν παθῶν μεταξύ παλαιοφιλοσόφων καὶ νεοπιστημόνων, μεταξύ σχολαστικῶν λογικωτάτων φανατικῶν καὶ ἐπιστημόνων καὶ μαθηματικῶν ἀθέων μὴ νηστευόντων ἀνεβίβασθη, καθὼς λέγομεν, ἐπὶ σκηνῆς τῷ 1793 νέον δόγμα, τοῦ δὲ δόγματος τούτου παρέχεται ὄμμα μᾶλλον ἀσυνεπίας ἢ φθόνου σχολαστικῶν ὁ φιλόσοφος—ὡς ὑπὸ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν ὠνομάζετο, Χριστόδουλος ὁ ἐξ Ἀκαρναντίας.

(ἔπειτα συνέχεται).

ΜΑΝΟΥΗΛ Ψ. ΓΕΛΕΩΝ.

16. Ὁ τίτλος τοῦ φυλλάδιου ἐστὶν οὗτος: «Πατρικὴ διδασκαλία συνθεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ κύρ Ἀνθίμου εἰς ὀφείλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, νῦν πᾶσιν τυπωθεῖσα δι' ἰδίας ἐκπίνης τοῦ Παναγίου Τάφου· Ἐν Κωνσταντινουπόλει· παρὰ τῷ τυπογράφῳ Πουζῷ Ἰωάννου ἐξ Ἀρμενίας, ἀφ' ἧς ἔπει. Ἀπειδίωτον. Εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ ἐγράφη ὁ Κοραῖς τὴν «Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν», ἐκδόθησιν ἐν Ρώμῃ (·) 1798 καὶ τὸ δεύτερον ἐν Ἀθῆναις, τῷ 1852, μετὰ τῆς Πατρικῆς Διδασκαλίας· σελ. 24 δις—48. βλ. Μαθῆ Κατάλογον πατριαρχῶν, σελ. 266 Α' ἐκδόσεως. Ἀπεκρύψε δὲ τὴν ψευδεπίγραφον Πατρικὴν διδασκαλίαν ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀνθίμος, ὡς ὁ Σέργιος Μακρῆτος γράφει ἐν Ἑπισημῶσιν Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας.

ΟΙΚΟΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ἄριθ. πρωτ. 2571.

Τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐδρεῶν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον

Διὰ ταῦτα

Διόξου ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου

Δέγεται τὴν ὑπ' ἀριθμ. πρωτοκόλλου 1394 καὶ ἡμερομηνίαν 4 ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἀγωγὴν τῆς Χαρικλείας Κωνσταντινῆ·

Κηρύσσει διαλεγόμενον τὸν μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Κωνσταντινίου Εὐθουμίου ὑφιστάμενον γάμον

Ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὰ ἔξοδα τῆς παρουσίας ἀποράσεως τῶν διαζευκτριῶν ἐγγράφων καὶ λοιπὰ δικαστικὰ τέλη ἀνιόντα εἰς γρῶσια 570 καὶ προκαταβλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισπεύδοντος

Διτάσσει τὴν δημοσίευσιν τοῦ δικτακτικοῦ τῆς παρουσίας ἀποράσεως τρις εἰς τὰς ἐνταῦθα ἐκδιδόμενας ἡμερηΐδας Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας, Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νεολόγου·

Ὅρξει προβερμίαν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀνακοπῆς ἐξήκοντα καὶ μίαις ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης καταχωρήσεως τοῦ δικτακτικοῦ εἰς τὰς ἀνω ἡμερηΐδας.

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΑΪΝΙΚΟΣ

Τὸ Μέλη

Ὁ Μ. ἀρχιμανδρίτης Ματθαῖος

Ὁ Μ. ἀρχιεπίσκοπος Διονύσιος

Ὁ Δευτερεύων Ἰωακείμ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἱεροδιάκονος Γεράσιμος Τανταλίδης

Ὅτι ἀκριβῆς ἀντίγραφον

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 24 ἰουνίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† Ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΑΪΝΙΚΟΣ

(Τ. Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς

Ἱεροδιάκονος Γεράσιμος Τανταλίδης

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΕΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 36

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

+ Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀργιμανδ. Γρ. Παλαμάς
Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνδ. Κωνσ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίης)
Γεράς. Σ. Δωριζάς
Ἰωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουήλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅσον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετζίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμῖς.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρρογται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἰτίαν ἀπορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνόντες: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνοῦσας Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά—Ρωσικὴ Ἐκκλησία (Ἐορτὴ ἐπὶ τῇ 9ῃ ἑκατονταετηρίδι τῆς βεπτίσεως τοῦ Ρωστικοῦ λαοῦ)—Ἐγκύκλιος τῆς Μ. Πρωτοσυγγελλίας πρὸς τοὺς ἐφόρους καὶ ἐπιτρόπους τῶν σχολείων—Ἐκκλησία καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν ἹΗ' αἰ ἵνα ὑπὸ Μ.Ι. Γεδεών (τέλος)—Δελτίον κινήσεως τῶν ἐν τοῖς Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστήματι περιθάλπομένων μὴνδῶν ἰουνίου.

Παράρτημα—Κανονικαὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 281-286).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τὴν τρίτην τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ἡ Α. Θ. Παναγιότης μεταβῆσα εἰς τὴν ἐν Μακροχωρίῳ οἰκίαν αὐτῆς κατελήφθη αὐθημερόν ὑπὸ νοσήματος κακοήθους πυρετοῦ, ὅπερ κατέστησεν αὐτὴν κλινῆρ ἐπί τινος ἡμέρας. Ἀσθενέως δὲ ἀναγγέλλομεν ὅτι ἡ ἀσθένεια, καίπερ παρουσιάσασα κατ' ἄρχάς οὐ μικρὰν σοβαρότητα, ἐγκλίρως προελήθη, ἤδη δὲ ἡ Α. Θ. Π. διατελεῖ ἐν ἀναρρώσει, καὶ μετ' οὐ πολλὰς ἡμέρας ἀναμένεται ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὅπως ἐπανκλήθῃ τὰ ὑψηλὰ Αὐτῆς καθήκοντα.

Ἴνα δὲ μὴ παρακωλύονται αἱ ἐργασίαι τῶν Πατριαρχείων, ἡ Α. Θ. Π. ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀσθενείας αὐτῆς διεβίβασε τὴν ἐντολὴν τῷ πρώτῳ τῇ τάξει ἐκ τῶν σεβ. συνοδικῶν ἀρχιερέων μητροπολίτη Νικαίας κ. Σωφρονίῳ ἵνα προεδρεύῃ τῶν συνεδριάσεων τῆς ἁγίας Συνόδου καὶ ὑπογράψῃ αὐτῇ τὰ πατριαρχικὰ ἔγγραφα. Οὕτω δὲ ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐξηκολούθησεν ἐργαζομένη τακτικῶς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α. Σεβασμιότητος.

— Ὁ ἐκ τῶν συνοδικῶν σεβασμ. μητροπολίτης Χαλεπίου κ. Δωρόθεος, ἀπὸ ἐνός ἔτους διατελὼν μέλος τῆς περὶ τὴν Α. Θ. Π. ἱερᾶς Συνόδου, ὑπέβλεπεν εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τὴν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ταύτης

παραίτησιν αὐτοῦ, διὰ λόγους ὑγείας μὴ ἐπιτρέποντας αὐτῷ τὴν ἐκεῖσε μετάβασιν, ἀπαιτουμένην ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπαρχίας. Εἰς τὸν πανιερ. μητροπολίτην πρώην Χαλεπίου κ. Δωρόθεον θέλει ἐξακολουθεῖ χορηγοῦμενον τὸ ἀπὸ τοῦ Ἐθν. Ταμείου ὠρισμένον μηνιαίον.

— Ὅμοιος διὰ λόγους ὑγείας, μὴ ἐπιτρέποντας αὐτῷ τὴν εἰς Ἐλευθερούπολιν μετάβασιν, ὑπέβλεπεν εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ὁ θεορ. ἐπίσκοπος Ἐλευθερουπόλεως κ. Μιχαήριος.

— Συνεπεῖξ παραπόνων διατυπωθέντων κατὰ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Δυρραχίου κ. Βησσαρίωνος ὑπὸ τῶν ἀπερχομένων αὐτοῦ ἀπερασίθη συνοδικῶς ἡ ἐκεῖσε μετάβασις ἐξάρχου πατριαρχικοῦ πρὸς ἐξέτασιν αὐτῶν. Τοιοῦτος δὲ διαῖρησις ὁ ἐκ τῶν τῇ ἐπαρχία ταύτη γειτονεούτων πανιερ. μητροπολίτης Βελεγράδων κ. Δωρόθεος.

— Ἐξάρχος ἐπὶ παραλαβῇ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος ἐπισκόπου Λέρνης Δανιὴλ ὠρίστη συνοδικῶς χθὲς ὁ ἐκ τῶν πατριαρχικῶν ἐφημεριῶν πανσ. κ. Εὐγένιος Νικολαΐδης.

— Ἀρθέντων τῶν λόγων, δι' οὓς ἀνεβάλλετο ἡ ἐπικύρωσις τοῦ Κανονισμοῦ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Σμύρνης, ἡ ἱερὰ Σύνοδος, ἥτις ἀνέθετο τὴν ἐπέξεργασίαν αὐτοῦ τελευταίον τοῖς σεβασμ. συνοδικαῖς μητροπολίταις Νικαίας, Δέρκων καὶ Σισανίου, ἐπικύρωσε τοῦτον χθὲς.

— Ὑπὸ τοῦ σεβ. αυτοκρατορικοῦ Ὑπουργείου τῆς παιδείας ἀνηγγέλη χθὲς εἰς τὸ οἰκουμένικόν Πατριαρχεῖον ὅτι κατὰ πατριαρχικὴν κηδεμονίαν τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου πρηγγέλησαν νὰ ἐπιταχυνθῶσιν αἱ λήξεις τῶν μαθημάτων πασῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῶν, διότι ἐνεκα τοῦ καύσωνος φόβος ὑπάρ-

χει ἀσθενειῶν διὰ τὸ στενὸν τοῦ χώρου, ἐν ᾧ τοσαύτη συνήθως πληθὺς παιδῶν ἐγκλείεται. Ἡ πατριχὴ αὕτη μέριμνα τῆς Α. Α. Μ. τοῦ φιλολόγου ἀνακτος εὐγνωμόως ἐγένετο γνωστὴ καὶ πλάσις ταῖς ἐφορίαις τῶν ἡμετέρων σχολῶν διὰ τῆς κατωτέρω δημοσιευομένης ἐγκυκλίου τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας.

— Τὸ παρελθὸν σάββατον συνεκροτήθη ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Σισανίου κ. Ἀθανασίου συνεδρίασις τῆς Π. Κεντρ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτῆς προσκληθέντων, ὡς ἐν τῷ ἡγουμένῳ φύλλῳ εἵπομεν, διευθυντῶν Λυκείων καὶ δημοτικῶν Σχολείων καθὼς καὶ διευθυντῶν σχολῶν περιλαμβανουσῶν τμήματα δημοτικῆς παιδείας. Σκοπὸς τῆς συνεδριάσεως ἦν νὰ ἐρωτηθῶσι οἱ διευθυνταὶ τῶν σχολείων περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ πέρισι ἐκδοθέντος ἐκ τῶν Πατριαρχείων προγράμματος τετραετοῦς ὁμοιομόρφου διδασκαλίας τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἐπενέγκωσι τὰς ἐπὶ τούτου παρατηρήσεις αὐτῶν. Οἱ ἡμίσεις περίπου τῶν προσκληθέντων παρῆσαν ἐν τῇ συνεδρίᾳ ἐκαστος δ' αὐτῶν ἐξέθετο τὴν περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος γνώμην αὐτοῦ καὶ τὰς ἐκ τῆς πείρας αὐτοῦ παρατηρήσεις, ἀπεφασίσθη δὲ ὅπως ἡ συνεδρίασις ἐπαναληφθῆ καὶ τὸ προσεχὲς σάββατον ὅπως παρευρεθῶσι καὶ οἱ κωλυθέντες τυχόν ἵνα προσέλθωσι κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην.

— Ἡ Πατριχὴ Κεντρ. Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὸ «Χρυσὸν Κόπτηρον» ἧτοι Σειρὰν ἀναγνωσμάτων διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ Α' καὶ Β' ἔτους τῶν δημοτικῶν σχολείων, συλλεγέντων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου κ. Ἀν. Δ. Βιθυνοῦ, ὡς μὴ περιχόντων τι ἀντιτιθέμενον τῇ τε διδασκαλίᾳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῖς καθεστῶσι τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως.

— Τῇ κυριακῇ ἐν τῇ τελετῇ τῆς ἐπιδύσεως τῶν πυλῶν εἰς τὰς τελειοφορίας τοῦ ἐνταῦθα Ἁγιοταρ. Παρθενωγαγείου, πρῶτατο ἐκπροσωπῶν τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ὁ ἐκ τῶν σεβ. συνδικίων μητροπολίτης Μογλενῶν κ. Καλλίνικος· ἐκ τῶν δέκα ἀποφοιτησῶν αἱ μὲν ἐπὶ τὰ ἔλαβον τὸν βῆθμὸν ἀριστα, αἱ δὲ τρεῖς τὸν βῆθμὸν πάνυ καλῶς.

— Παρέστησαν ὡσαύτως ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἐν μὲν ταῖς ἐπὶ δύο ἑβδομάδας ἐξακολουθησάσας ἐξετάσεις τῶν ἐκπαιδευτηρίων Γαλατᾶ ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Νικοπόλεως, ἐν Μ. Ρεμίται ὁ αὐτόθι ἀρχιερατικὸς προϊστάμενος θεοφιλ. ἐπίσκοπος Παμφίλου, ἐν Ἐγριακίῳ ὁ πατριαρχικός ἐπόπτης τῶν σχολείων ἀρχιμ. κ. Ἀθανάσιος Ἡλιάδης, ἐν Ποτηρᾷ ὁ ὑπογραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἐν τῇ σχολῇ τῶν Ταξιαρχῶν Βλατά ὁ δευτερεύων τῆς Α. Θ. Π. καὶ ἐν τῇ τοῦ Σαρμασιίου ὁ Μ. Ἐκκλησιάρχης.

— Διωρίθη νομικὸς σύμβουλος παρὰ τῇ ἐφορίᾳ τῶν Ἑθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων ὁ ἀξιότιμος κ. Μιχαὴλ Γ. Σερχελιάδης, ἀρχαῖος τρόφιμος τῆς πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, εὐδοκίμως δ' ἐν Παρισίοις σπουδάζας τὰ νομικά. Ὡσαύτως διωρίθη ἐπι-

μελητὴς τοῦ ἐν Ἐπτὰ Πύργοις ἔθνικοῦ Ὀρφανοτροφείου ὁ ἀξιότιμος κ. Α. Μελίδης.

Ἡ δημογεροντία Καλύμνου ἀνήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Λέρνης Δανιὴλ συμβάνατα τῇ κυριακῇ 3 ἰουλίου. Ὁ μακαρίτης Δανιὴλ γεννηθεὶς ἐν Πάτμῳ, ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα, ἀπεστάλη δὲ πρὸ εικοσιεῖς ἐτῶν ὑπὸ τοῦ αἰδίδιμου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ἰακώβου ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ καὶ ἡγούμενος τοῦ ἐν Μόσχῃ Μετοχίου τοῦ πατριάρχ. ἀλεξανδρινοῦ θρόνου, ἀφ' οὗ ἀναχωρήσας ἦλθεν ἐνταῦθα, καὶ χειροτονηθεὶς τῷ 1870 τιτουλάριος ἐπίσκοπος Βελίτσας ἀπεστάλη βοηθὸς τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βόσνης Διονυσίου. Τῷ 1873 ἐκλήθη βοηθὸς τοῦ μητροπολίτου Σμύρνης Μελετίου, καὶ τῷ 1875 ἐψηφίσθη ἐπίσκοπος Λέρνης, διαδεχόμενος τὸν παραιτησάμενον τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην θεοφιλ. κ. Μπαχρίων. Ἐποίμην δὲ τὴν ἐπισκοπὴν Λέρνης δέκα καὶ τρεῖς ἔτη.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων.— Ἀφίκετο προχθὴς εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ὁ πρῶν ἀρχιγραμματεὺς τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ κατόπι σχολάρχης τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀρτι διαλυθείσης Θεολογ. Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ πανοσιολογ. ἀρχιμανδρίτης κ. Ἱερόθεος Δημητριάδης.

ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Τῇ 15 ἐνεστῶτος μηνὸς ἐτελέσθη ἐν Ρωσίᾳ ἐν ἐπισήμῳ καὶ πανδήμῳ ἐκκλησιαστικῇ πανηγύρει μεγάλῃ θρησκευτικῇ ἐορτῇ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ἐγκαθιδρύσεως τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς πίστεως ὡς θρησκείας τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ καὶ κράτους διὰ τῆς ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει τοῦ Κιέβου γενομένης κατὰ τὸ ἔτος 988 βαπτίσεως τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Βλαδμηύρου τοῦ φωτιστοῦ, τοῦ κληθέντος ἐν τῷ ἱερῷ βαπτίσματι Βασιλείου. Ἡ ἀγιωτάτη διοικοῦσα Σύνοδος τῆς Ρωσίας διὰ διατάξεως αὐτῆς, ἐκδοθείσης συνεπιεὶς αὐτοκρατορικοῦ οὐκαζίου κατὰ φεβρουάριον ἐνεστῶτος ἔτους, ἀνήγγειλε τὴν περὶ τῆς ἐορτῆς ἀπόφασιν κανονίσασα τὸν τρόπον τῆς τελέσεως αὐτῆς· ἔτερον δὲ πρόγραμμα συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Κιέβου καθώρισε τὰς ἱεροτελεστίας, δι' ὧν ἐμελλε νὰ καθγιασθῆ καὶ λαμπρυνθῆ ἡ ἡμέρα τῆς 15 ἰουλίου ἐν τῇ πόλει τοῦ Κιέβου, ἧτις ἦν τὸ κέντρον τῆς λαμπρᾶς ταύτης θρησκευτικῆς πανηγύρεως, ἐορτασθείσης ὁμοίως διὰ πανυχιδῶν, λειτουργιῶν, ἀγισμῶν καὶ λοιπῶν ἱεροτελεστιῶν, δημοτελῶν συναθροίσεων καὶ ἐκφωνήσεων λόγων καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς τῶν ἐπαρχιακῶν πόλεων καὶ κωμῶν ἀπάσης τῆς ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Ἐπὶ τῇ ἀνκμῆσει τοῦ μεγάλου τούτου θρησκευτικοῦ καὶ ἱστορικοῦ γεγονότος ὁ ἐπὶ εὐσεβεῖα καὶ ἀφοσιώσει εἰς τὴν ἱερὰν ὀρθοδόξον πίστιν διακρινόμενος ρωσικὸς λαὸς ἀθρόος προσέδρα-

μεν ὑπὸ τοὺς θόλους τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν καὶ μετὰ συντριβῆς καρδίας ἀνέπεμψε δοξολογίας τῷ Ὑψίστῳ, καταξιώσαντι αὐτὸν ἵνα διὰ τῆς θείας χάριτος τοῦ βαπτίσματος λυτρώμενος ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς πλάνης καὶ τοῦ σκότους τῆς εἰδωλολατρείας ἀναγεννηθῆ ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ἐν τῇ ζωῇ τοῦ χριστιανικοῦ πολιτεύματος, δι' ὧν ἠσφαλίσατο τὴν σωτηρίαν καὶ ἐπίδοσιν αὐτοῦ.

Τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θρησκευτικῆς ταύτης ἐορτῆς αὐθημερὸν ἀνεκοινώσατο τῇ Α. Θ. Π. τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ ὁ παρὰ τῇ ἁγιωτάτῃ Συνόδῳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας αὐτοκράτορικὸς ἐπίτροπος ἔξοχ. κ. Ποποδονόστσεφ διὰ τοῦ ἐπομένου τηλεγραφήματος.

Ἐν Κιέβῳ 15/27 Ἰουλίου 1888.

Οἴκουμ. Πατριάρχῃν Διονύσιον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ

Ἄπασα ἡ Ρωσικὴ Ὀρθόδοξος, Ἐκκλησία, συνελθοῦσα ἵνα ἐορτάσῃ τὴν ἡμέραν τῆς σωτηρίας ἡμῶν διὰ τοῦ ἱεροῦ βαπτίσματος ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐκ βάθους καρδίας μετὰ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης χαιρετίζει τὸν Πατριάρχ. θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρ' οὗ ἐλάβομεν τὴν ἀληθινὴν πίστιν τοῦ Εὐαγγελίου θαυμαστάς καὶ τὰς ἱεροτελεστίας τῆς ἡμετέρας λατρείας, καὶ ἀναπέμπει εὐχὰς ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ εὐδαιμονίας τῆς ἡμετέρας Παναγιότητος.

ΠΟΠΟΔΟΝΟΣΤΣΕΦ.

Τοῦ τηλεγραφήματος τούτου ληφθέντος τὸ παρελθὸν σάββατον, καθ' ἣν ὥραν ἡ ἱερὰ Σύνοδος εἰργάζετο συνεδριάζουσα, καὶ ἀναγνωσθέντος συνοδικῶς, ἐγένετο αὐθημερὸν καὶ ἀπεστάλη ἡ ἐπομένη ἀπάντησις.

Τῷ Ἐξοχωτάτῳ κυρίῳ Ποποδονόστσεφ Αὐτοκρ. Ἐπιτρόπῳ παρὰ τῇ ἁγιωτάτῃ Διοικούσῃ Συνόδῳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ρωσσίας.

ΚΙΕΒΟΝ

Μετὰ συγκινήσεως διεξελθόντες ἐν συνεδριάσει τῆς περὶ ἡμᾶς Ἱερᾶς Συνόδου τὸ τηλεγράφημα τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος τὸ ἐκ προσώπου συμπάσης τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ τελεσθεισῇ ὑπ' αὐτῆς μεγάλῃ ἐορτῇ εὐχαριστοῦμεν ἐκ ψυχῆς ἐπὶ τῇ ἐνδείξει ταύτῃ τῶν ἀδελφικῶν ταύτης αἰσθημάτων. Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ὡς μήτηρ φιλοστοργος καὶ ἀδελφὴ ἀγαλλομένη ἐπὶ τῇ θρησκευτικῇ ταύτῃ πανηγύρει, τελομένηῃ πρὸς δόξαν τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν

πίστεως, καὶ συμμετέχουσα ταύτης νοερώς, διαβιβάσει ἐγκάρδια εὐχαριστήρια τῇ εὐσεβεῖ αὐτῆς θυγατρὶ καὶ ἀδελφῇ, τῇ ὀρθοδόξῳ ῥωσικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ δέεται τοῦ Σωτήρος ἡμῶν ὅπως περιφρουρῶν ταύτην διηρηκῶς τῇ κραταίᾳ αὐτοῦ δυνάμει χαριζόμενος αὐτῇ πᾶσαν προκοπὴν ἐν τῇ πίστει καὶ ἐνημερίᾳ, στερεῶν δὲ καὶ κρατύων τὴν ὀρθόδοξον ἡμῶν θρησκείαν ἐπ' ἀγαθῷ συμπάσης τῆς ὀρθοδόξιας.

Ἐν Κων/πόλει Τῇ 16 Ἰουλίου 1888.

Οἴκουμ. Πατριάρχῃς Διονύσιος.

Ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ διὰ τὴν ὀρθοδόξιαν σημαντικοῦ γεγονότος τῆς μεταδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸν λαὸν τῆς Ρωσσίας παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὴν σχετικὴν περὶ αὐτοῦ ἀφήγησιν ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου κ. Φιλαρέτου Βαρβίδου, τῶς καθηγητοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ (νῦν δὲ πνιερωτάτου μητροπολίτου Γραπεζούτσου), ἔνθα συνοπτικῶς ἐκτίθεται τοῦτο ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ ὧδε:

1. Καίτοι ὁ χρονογράφος τῶν Ρώσων Νέστορ τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν θεωρεῖ κατὰ τὴν παράδοσιν κηρύξαντα πρῶτον τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Κιέβῳ καὶ ἐκείθεν ἐν Νοβογροδῳ, πάντες δ' οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ πιθανῶν θεωροῦσιν ὅτι πρῶτως ὁ χριστιανισμὸς ἐγνώσθη ἐν τοῖς νοτίοις μέρεσι τῆς Ρωσσίας, ἐν τούτοις ὅτε ὁ ρώσος ἡγεμὼν Ρουρίκ ἱδρυσεν τὸ 862 τὸ ρωσικὸν κράτος, αἱ ἐν αὐτῷ σλαβικαὶ φυλαὶ μικρὰν ἢ οὐδεμίαν εἶχον γνῶσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἦδη ὅμως τὸ 866 ὁ ἱερός Φώτιος διηγείται ὅτι οἱ Ρῶες τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν τῆς προτέρας ἀσεβείας ἠλλάξαντο... καὶ τὴν τῶν χριστιανῶν καθαράν καὶ ἀκίβδηλον θρησκείαν τῆς ἐλληρικῆς καὶ ἀθέου δόξης, ἐν ἣ κατείχοντο πρότερον ἀνηλλάξαντο, ἐν ἰσχυρῶν ἑαυτοῦ καὶ προξένων τάξει, ἀντὶ τῆς πρὸ μικροῦ καθ' ἡμῶν λεηλασίας καὶ τοῦ μεγάλου τοῦ λήματος, ἀγαπητοῦς ἐγκαταστήσαντες καὶ ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦς ὁ τῆς πίστεως πόθος καὶ ζῆλος ἀνέβλεψεν, ὥστε καὶ ἐπίσκοποι καὶ ποιμένα δεξασθαι καὶ τὰ τῶν χριστιανῶν θρησκευτάματα διὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας ἀσπάξασθαι. Ὅ,τι διηγείται ὁ ἱερός πατριάρχης, τοῦτο βεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ Νέστορος καὶ τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων· ἐξ αὐτῶν δὲ μνησθέντων ὅτι κατὰ τινα ἐκστρατείας τῶν ἡγεμόνων Ἀσκάλλου καὶ Διρ, ἐν τοιαύτῃ ἀπορίᾳ περιήλθον οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Γ' καὶ ὁ Φώτιος ἐπὶ τέλους κατέφυγον εἰς τὰς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεις, ἔλαβον τὴν ἐν Βλαχέρναις τηρουμένην ἐσθῆτα τῆς Θεοτόκου καὶ μετὰ δημοτελεῖ λιτανείαν ἐβάπτισαν αὐτὴν εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Κερατείου κόλπου· ἀμέσως τότε ἐξεγερθεῖσα φοβερὰ λαίλαψ κατέστρεψε τὰ μονό-

ξυλα τῶν Ρώσων, οἱ δὲ ἡγεμόνες αὐτῶν καταπτοηθέντες ἐπέστρεψαν εἰς Κιέβον καὶ ἐζήτησαν ἐκεῖθεν χριστιανούς ἱερεῖς. Ἀκολουθῶς μνησθόμενοι ὅτι καὶ ὁ Μακεδὼν Βασιλεὺς προσεῖλκυσε πολλοὺς τῶν Ρώσων εἰς τὸν χριστιανισμόν, ὁ δὲ ἱερὸς Ἰγνάτιος ἀπέστειλεν εἰς Ρωσίαν καὶ ἐπίσκοπον. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ ὑπὸ Λέοντος τοῦ σοφοῦ ἀναφερόμενον, ὅτι ἡ Ρωσσία ἀπετέλει τὴν 64 ἐπαρχίαν τῶν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως τελούντων, δὲν πρέπει ὅμως νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ χριστιανισμὸς εὐρέως διεδόθη ἐν Ρωσίᾳ, διότι ἤδη μὲν ὁ Ὀλέγ καὶ οἱ βογιάραι τῶν Ρώσων ἐν ταῖς μετὰ τῶν Βυζαντινῶν συνθήκαις (907—911) ὤμνουν εἰς τὸν Περὸν (θεὸν τῆς βροντῆς) καὶ τὸν Βολός (θεὸν τοῦ πολέμου), ἐν δὲ τῇ ἐπὶ Ἰγῶρ καὶ Ρωμανοῦ τοῦ Λεκαπηροῦ (945) συνθήκῃ ἐκτὸς τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν θεῶν ὤμνουν καὶ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ δὴ τὴν ἐν Κιέβῳ μητροπολιτικὴν ἐκκλησίαν τοῦ προφήτου Ἠλίου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγῶρ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Ὀλγα διοικήσασα ἐπὶ τινα χρόνον τὸ κράτος, ἀκολουθῶς παρέδωκε τὰς ἡνίας τῆς κυβερνήσεως εἰς τὸν ἐγγλίκιωθέντα υἱὸν αὐτῆς Σεβτοσλαῶν (955), αὐτὴ δὲ ἐπηρεασθεῖσα πῶς ὑπὸ τοῦ ἐν Κιέβῳ χριστιανισμοῦ ἔρχεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, λαμβάνει τὸ βάπτισμα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου καὶ μετονομαστῆσα Ἐλένη ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς· ἡ Ὀλγα ἀπέθανε τὸ 969, φαίνεται ὅμως ὅτι οὐδὲν ἢ μικρὰ κατώρθωσε πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἐδραΐωσιν αὐτοῦ, διότι ὁ Σεβτοσλαῦς οὐ μόνον δὲν ἐδέχθη αὐτὸν ἀλλὰ μᾶλλον καὶ κατεγέλα καὶ περιεφρόνει.

Ὁ Σεβτοσλαῦς († τὸ 872) τὸ κράτος αὐτοῦ διήρесе μετὰ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν, ἀλλ' ἤδη τὸ 980 ὁ Βλαδίμηρος κατώρθωσε νὰ συνενώσῃ αὐτό. Ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος τούτου ὁ ἐθνισμὸς ἀνεξωπηρήθη, τὰ ξόανα τοῦ Περὸν ἀνεκαινίσθησαν καὶ κατὰ τὸν θρίαμβον τὸν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Γαλικίας τὸ 983 ἐθυσιάσθησαν καὶ δύο χριστιανοὶ Θεόδωρος καὶ Ἰβάν. Ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον βλέπομεν τὸν Βλαδίμηρον κατανοοῦντα τὸ μηδαιμόνιον τοῦ ἐθνισμοῦ καὶ προσκλίνοντα εἰς τὸν χριστιανισμόν. Κατὰ ρωμαντικὸν τι διήγημα, μὴ στερούμενον πλῆθους ἱστορικῆς βάσεως, ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ Βλαδίμηρου διαφόρων λαῶν πρεσβεῖαι συνιστῶσαι τὰ θρησκευτάματα αὐτῶν· ὁ Βλαδίμηρος ἀποπέμψας τοὺς μὲν βουλγάρους μωχμεθανούς, διότι ἡ θρησκεία αὐτῶν ἀπαγορεύει τὸν οἶνον, τοὺς δὲ ἐκ Χαζαρίας Ἰουδαίους, διότι οἱ Ρῶσοι δὲν θέλουσι νὰ λατρεύωσι θεῶν, ὅστις διεσκόρπισεν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς τοὺς λατρευτάς αὐτοῦ, καὶ τοὺς παπιστάς, διότι οἱ πρόγονοι τῶν Ρώσων δὲν ἐδέχθησαν ἀπὸ τοῦ πάπα τὴν χριστιανικὴν πίστιν, προσφωκείωθη μᾶλλον τὸν ἑλληνα φιλόσοφον Κωνσταντῖνον καὶ τοσοῦτον συνεκινήθη ὑπὸ τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ ὄψει εἰκόνας τινός τῆς δευτέρας παρουσίας, ὥστε ἀνεφώνησε, μακάριοι οἱ δικαιοὶ, ταλαίπωροι δὲ οἱ ἀμαρτωλοί· ὁ Κωνσταντι-

νος παρέπεμψε τότε τὸν Βλαδίμηρον εἰς τὸ βάπτισμα καὶ πληρωθεὶς πλουσίων δώρων ἀνεχώρησεν. Ὁ Βλαδίμηρος ὅμως κυμαινόμενος ἔτι μετὰ τῶν διαφόρων τούτων θρησκευμάτων, ἵνα ἐρευνηθῇ ἀκριβέστερον περὶ ἐκείνου, ἀποστέλλει τὸ 987 δέκα βογιάρους εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν κέντρα· οὗτοι μετὰ δυσπραγείας ἀναχωρήσαντες ἀπὸ τῆς χώρας τῶν παρὰ τὸν Βόλγαν Βουλγάρων καὶ τῶν Γερμανῶν, ὅταν ἐφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σορίας, τοσοῦτον ἐξέστησαν ἐπὶ τῇ καλλονῇ τῆς θείας λατρείας καὶ λειτουργίας, τελομένης ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐνώπιον τοῦ αυτοκράτορος Βασιλείου, ὥστε ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν διεσκόρπισαν πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀπὸ τῆς καρδίας τοῦ ἡγεμόνος αὐτῶν. Ὁ Βλαδίμηρος τότε ἀποφασίσας νὰ δεχθῇ τὸν χριστιανισμόν ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν ἑλληνικὴν πόλιν Χερσῶνα, ἀπήτησε παρὰ τοῦ αυτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου ὡς σύζυγον τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἀρρὰν· ὁ Βασιλεὺς ἐδέχθη τοῦτο ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως βαπτισθῇ ὁ Βλαδίμηρος καὶ οὕτως ἡ Ἄννα συνοδουμένη ὑπὸ πολλῶν κληρικῶν μετέβη εἰς Ρωσίαν καὶ ἐγένετο μάρτυς τοῦ βαπτίσματος τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ρώσων, μετονομαστῆντος Βασιλείου (988)· μετ' ὀλίγον ἐκινήθη σφοδρὸς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας πόλεμος, τὰ ἐθνικὰ ἀγαλματα κατεστράφησαν, τὸ ξόανον τοῦ Περὸν προσδεθὲν ἐν τῇ οὐρᾷ ἵππου περιβύριστη καὶ κατερρίφθη εἰς τὸν Βορσιθένην καὶ ἐπὶ τέλους διάταγμα τοῦ ἡγεμόνος προσεκέλει πάντας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἵνα δεχθῶσι τὸ βάπτισμα· ὅτε δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐφθασεν κατὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἄπειρον πλῆθος λαοῦ ἐρίρθη εἰς τὰ ρεῖθρα τοῦ Βορσιθένου, οἱ ἱερεῖς ἐπὶ σχεδίων ἐπέτασαν τὸ βάπτισμα καὶ ὁ ἡγούμενος γονυκλινῆς προσήχετο. Οὕτως ἐστερεώθη ὁ χριστιανισμὸς ἐν Κιέβῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ρωσσίας, πανταχοῦ τοῦ κράτους ἀνηγέρθησαν ἐκκλησίαι καὶ σχολεῖα, ἡ δὲ ὑπὸ τῶν σλαῶν ἀποστόλων γενομένη μετάρρασις τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ· διὰ τοῦτο ἡ ρωσικὴ Ἐκκλησία εὐγνωμονοῦσα τῷ Βασιλείῳ καὶ τῇ Ἄννητιμᾷ ἀμφοτέρους ὡς ἁγίους, τὸν δὲ Βασιλεῖον ἀνέκαθεν ἐχρακτῆρισεν ὡς Μέγαρον καὶ ἰσαπόστολον. Ὁ χριστιανισμὸς κατὰ πολλὰ ὑπεστηρίχθη καὶ ἐκραταιώθη καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου διαδόχου τοῦ Βλαδίμηρου, τοῦ Ἰεροσλαῶν (1019—54), τοῦ Ἰουστινιανοῦ τῶν Ρώσων, ὅστις διὰ τοῦ νομικοῦ αὐτοῦ κώδικος, τῆς ἰδρύσεως ἐκκλησιῶν, μοναστηρίων καὶ σχολείων, τῆς ἐξυψώσεως τῆς θείας λατρείας καὶ τῆς διεγέρσεως τοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν μὀρφωσιν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰεροσλαῦου ἡ Ρωσσία συγκατελέγετο πλέον μετὰ τῶν χριστιανικῶν κρατῶν.

Ἐγκύκλιος τῆς Μ. Πρωτοσυγγελλίας πρὸς τοὺς Ἐπιτρόπους καὶ Ἐφόρους τῶν Σχολείων.

Τιμώτατοι Ἐπίτροποι κ.λπ.

Ἐψηλὸς ὑποφρικτὸς τεσπερὲς τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Ἐμπορευομένου τῆς Παίδεως ἄρι διαβιθασθεὶς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἀναγγέλλει ὅτι ἡ Α. Α. Μεγαλειότης ὁ φιλόλογος ἡμῶν Ἄναξ, ἐκ πατρικῆς προνοίας ἠδύκρηεν ἴνα δικτάξῃ σπας, ἕνεκα τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος, διακοπῶσιν αἱ παραδόσεις τῶν μαθημάτων ἐν πάσαις ταῖς σχολαῖς, μέχρι τῆς μετατροπῆς τῆς θερμοκρασίας ἐπὶ τὸ εὐκρατέστερον. Τὴν ὕψλην δὲ ταύτην ἀνακτορικὴν δικταγὴν σπευδόντες ἀνακοινώσασθαι ταῖς κατὰ τόπους ἐφορείαις τῶν καθ' ἡμᾶς σχολείων, ἐντελλόμεθα πατρικῶς, κατὰ δικταγὴν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, ἴνα ἐν ὅσοις τῶν σχολείων δὲν ἐτελέσθησαν ἄχρι τοῦδε αἱ δημόσιαι ἐξετάσεις ἐπιταχυνθῇ μέχρι τῆς προσεχοῦς κυριακῆς ἢ τούτων ἀποπεράτωσις, ἴνα ἀπὸ τῆς δευτέρας 25 ἐνεστῶτος μηνὸς δικοπῶσιν ἄριστικῶς αἱ ἐργασίαι τῶν σχολείων. Ἐπισυνιστῶντες δὲ τὴν ἄμεσον καὶ ἀριστικὴν ἐκτέλεσιν τοῦ μέτρου τούτου, εὐχόμεθα ἴνα εἴητε ἐν Κυρίῳ ὑγιαινόντες.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 20 ἰουλίου 1888.

Ἄ τοιοτηρητῆς τῆς Μ. Πρωτοσυγγελλίας
+ Ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΙ΄ ΑΙΩΝΑ*

Ὀλίγοι παρ' ἡμῖν ἠξιώθησαν τοῦ τίτλου φιλοσόφου, τοσοῦτον ζῆλωτοῦ καθ' οὓς ἐξῆσαν χρόνους· περὶ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυροκορδάτου υἱοῦ τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων εἶπεν ὁ μέγας Εὐγένιος ὅτι τὴν φιλοσοφίαν ἐσχῆκεν ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ βίου συμπάρεδρον, εἰ καὶ μελέτη τῶν κατ' αὐτὸν καὶ μελέτη τοῦ βίου καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν Φαναριωτῶν ἀποδεικτεῖ πιθανῶς τὸν Βούλγαριν ὡς γράφοντα μετ' ἀνεπαρκῆ γνῶσιν τῶν συγχρόνων γεγονότων. Ἰάκωβος Μένος ὁ Ἀργεῖος ἐλαθε χορηγηθεῖσιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἐπίκλησιν «ὑπάτου τῶν φιλοσόφων», ὡς ὀλίγα μετ' αὐτὸν ἔτη Ἰωάννης Λεσβίος ὁ Ἰζανῆς· οὐδὲ ἦσαν ἄξιοι τοιαύτης ὀνομασίας ἄλλοι φιλοσοφεῖν ἐθέλοντες, ἀλλὰ μὴ εἰδότες ὅ, τι ζητοῦσι, μηδὲ γινώσκοντες αὐτῆς τῆς λογικῆς τοῦς στοιχειωδέστερους κανόνας· τῷ 1787 λ. χ. Ἰωάννης ὁ Ἰζανέτος ἀνέλαθε ἴνα γράψῃ «Κατὰ Ὁμέλλου περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως» ληροῦντος, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ παραγράφῳ, δῆθεν ἐπ' ἀνασκευῇ τῶν πρώτων λέξεων τοῦ λευκανοῦ φιλοσόφου· ἀτάδε συνέγραψεν «Ὁκελλος περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως, τὰ μὲν τεκμηρίους σαφῆσι παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐκμαθῶν, τὰ δὲ» κτλ. ἀντιτίθηναι· αὐδὲν τεκμηρίον ἐν τῇ φύσει τοῦ τὸ πᾶν ἀγέννητον εἶναι», λοξὰ λογιευόμενος, ἀφοῦ οὐδὲν ἡμῖν εἶπεν ὁ Ὁκελλος ἐν ἀρχῇ περὶ τοῦ ἀγέννητου τοῦ παν-

* Συνέχεια ἀπὸ σελίδος 281—284 καὶ τέλος.

τός. Εἴπερ ἦσαν τοιοῦτοι οἱ φιλόσοφοι, ὅσους εὐγνωμοσύνη μαθητῶν ἐκάλειεν οὕτως, ἀγνωῶν πλὴν ὅμως τοῦ Μένου Ἰακώβου καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἰζανῆ, συγχρόνως ὀνομαζέτο φιλόσοφος ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀνακίου τοῦ Ἀντιπαρίου Δωροθέου ὁ Λεσβίος, ἐν αὐτῇ τῇ προμετωπίδι τοῦ σοφοῦ συγγράμματος αὐτοῦ, «Σπλάγγνον γραμμικτικῆς ἢ περὶ μορίων» ἐπιγραφομένου, οὗ, προὔταξε τῆλαυγῆς οἰονεὶ πρόσωπον καὶ συστατικὸν ἀριστον γράψας ἐκ τῶν ἑνωσιαῶν Δωροθέου τοῦ φιλοσόφου. Οὕτως ἐν τέλει τῆς παρελθούσης ΙΙ΄ καὶ ἐν ἀρχαῖς τῆς ληγουσῆς ταύτης ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος Ἰωάννης Δημητριάδης ὁ ἐξ Ἀργείων, ὁ τὸν Θεσσαυρόν τοῦ Ἐριίου Στεφάνου μεταπαρῶσας ἐπισημίζετο παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διὰ τοιοῦτου ἐπωνύμου καὶ κατ' ἐξοχὴν ἦν γνωστός ὡς «φιλόσοφος»¹⁷. Οἱ δὲ μαθηταὶ Χριστοδοῦλου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας φιλοσόφου ἐκάλουν τὸν διδάσκαλον αὐτῶν, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐπιτυμβίου πλακῶς ἐπιγράφαντες: «Ἐνταῦθα κείται ὁ φιλοσορικῆ σπουδῆ καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρίῃ τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀροσιώσας λογιώτατος Χριστοδούλος Εὐσταθίου ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, γεννηθεὶς μὲν τῷ ἔτει 1733, θανὼν δὲ τῷ 1793, αἰγούστου 15»¹⁸.

Τὸ βραχυτάτον ἐπιτύμβιον ἔστω λοιπὸν ἀντιβιογραφίαις τοῦ Χριστοδοῦλου, οὗτινος ἡ φιλοσοφία ἐγένετο μερίμνης οὐσιώδους ἀντικείμενον τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου Ζ' τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν εἴπωσι κατὰ τοῦ Χριστοδοῦλου, πλὴν εἰς τὸν γράφοντα τὰ παρόντα οὐδεμία μὲναι ἀμφιβολία ὅτι ὁ ἀνήρ ἐραδιουργήθη πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, ἴσως δὲ τις τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν μετὰ τὰ νῦν ἐκτεθησόμενα συμπεράνην ὅτι λίαν πολλὰ πρὸς ἀποδείξιν τῆς ὑπονοίας μου ταύτης ἐγράφησαν. Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Νέας Ἑλλάδος» γράφει ὅτι ὁ Χριστοδούλος ἐγεννήθη ἐν τῷ Ξηρομέρῳ τῆς Ἀκαρνανίας, οὐδὲν δὲ λέγει περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Εὐσταθίου, καίτοι σημειοῖ ὅτι ὁ Χριστοδούλος «ἐγένετο περίφημος διὰ τὴν ἀσέθειαν ἢ διὰ τὴν εὐσέθειαν του»¹⁹. Κατὰ τοῦ Χριστοδοῦλου ἐγραψάν πολλοὶ, ὡς φαίνεται, γινώσκοντες δὲ τρεῖς, τὸν ἐπίσκοπον Πλαταμῶνος Διονύσιον, τὸν Δημήτριον Παναγιώτου Γοθδελᾶν καὶ τὸν ραιδεστηνὸν λόγιον Ἰωάννην Τατλίκαραν, τὸν εἶτα μετονομάσαντα ἑαυτὸν Εἰρηναῖον· ἀλλ' ὁ μὲν Πλατα-

17. Βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ Ἰακώβου Μένου, Ἰωάννου Λεσβίου τοῦ Ἰζανῆ, Δωροθέου τοῦ Λεσβίου καὶ Ἰωάννου Δημητριάδου τοῦ ἐξ Ἀργείων ἀνίγνωθι ἐν τοῖς ἑμοῖς Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας, σελ. 136—144 καὶ 242.

18. Ζαβίρα Θεάτρον σελ. 553, ἀφ' οὗ μεταγράφει ὁ Κ. Σάβας, διότι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν παλαιότερων βιογράφων ὁ μνησκόμενος τοῦ Χριστοδοῦλου ἐστὶν ὁ φιλόσοφος συγγραφεὺς τῆς «Νέας Ἑλλάδος».

19. Τὰ ῥήματα ταῦτα μεταγράφει ὁ μακαρίτης Σφοραλῆς Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὀνομάζων καὶ αὐτὸς ἐξώλη τὸν Χριστοδούλον. βλ. Τὰ σωζόμενα ἐκκλησιαστικὰ Συγγράμματα Κωνσταντινου Οἰκονόμου κ.λπ. τόμ. Γ', ἐν Ἀθήναις 1866, σελ. 111.

μῶνος λέγει ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Χριστοδούλου ἦν ληστής ὀνομαζόμενος Παμπλέκιος, τοῦθ' ὅπερ πιστεύει καὶ ὁ Ἀνδρόνικος Δημητράκοπουλος²⁰, οὐδέτερος ὁμῶς αὐτῶν ἀνέγνω τὸ κατὰ τοῦ φιλοσόφου τούτου συνοδικὸν γράμμα, ὅπου Ξηρόμυλον μὲν γράφεται τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος, οὐχὶ δὲ Ξηρόμερον, ἀθηναιτικῶτάτη δὲ γίνεται περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μαρτυρία, ὅτι ἦν ὁ Χριστοδούλος «ἀπὸ γονέων γεννηθείς εὐσεβῶν»²¹. Ὁ σκαῖος ἐν τε τῇ συζητήσει καὶ τῇ συγγραφῇ Δημήτριος Γοβδελάς στολιζέει τὸν δυστυχῆ Χριστοδούλον δι' ἀχρεϊεστάτων καὶ βλαβύρων, ἢ μὲ τὴν ἀλήθειαν ἀνοήτων ἐπιθέτων, ὅσα τοῦ βορβόρου γεννηθέντα δύνανται 'να πιστεύῃ πᾶς κῆρυγος ἄνθρωπος»²². Τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου

20. Ἀνδρονίκου Δημητράκοπουλου Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν Νεοελλην. Φιλολογίαν Σχθ' σελ. 86—88.

21. Ἐξεδόθη φυλλάδιόν τι σπάνιον νῦν, ἐκ 42 συγχεόμενων σελίδων εἰς ὅον, διπὸ τῆν ἐπιγραφὴν α' Ὁ ἐξωστρακισμὸς τοῦ ἀσεβοῦς Χριστοδούλου τοῦ Μονοφθάλμου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας, ἡτοὶ τὸ κατὰ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ ἐξενηχθέν, καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαις ἀναγνωσθέν φρικτὸν συνοδικόν, ἡδὲ πῶτον τυπωθὲν μετὰ τοῦ προοιμίου διπλῆν φιλοχρίστων. Ἐν Βούδα· τύποις τοῦ κατ' Οὐγκράιν βασιλικοῦ πεινδοδακτερίου. 1800». Τὸ φυλλάδιον, ἡτοὶ ὁ πρόλογος σελ. 3—16 καὶ ἡ ἐπιτασομένη τῷ «φρικτῷ συνοδικῷ» ἐπιστολὴ τοῦ Δημητρίου Γοβδελά, τοῦ καὶ ἐκδότου αὐτοῦ, πληρέεις ἔστιν ὕθρων καὶ χλευασμῶν κατὰ τοῦ δυστυχῆ Χριστοδούλου, ὅς τις ἀναθεματίζεται τρεῖς μῆνας μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἀρῶν βεβαιοῦς ἦν ἀδύνατον 'να προσκληθῆ καὶ ἀπολογηθῆ, ὅτε τις οἶδεν εἰπερ ἐμεῖλε 'ν' ἀποδειχθῆ περιέχον καὶ τι προστεθὲν ὑπὸ μαθητοῦ τινος ἢ φίλου αὐτοῦ, ὅτε πιθανῶς ἠδύνατο 'να ᾄσῃ καὶ παλινοῦσιν. Τὸ περὶ πατρίδος καὶ τῆς εὐσεβείας τῶν γονέων αὐτοῦ ἴδεν ἐν σελ. 22 τοῦ φυλλαδίου.

22. Τρία δὴθεν ἐπιγράμματα προτίθενται τοῦ «φρικτοῦ συνοδικοῦ», τὰ μὲν δύο πρὸς τὸν Χριστοδούλον, τὸ δὲ πρὸς τοῦ; αὐτοῦ ὀπαδοῦς, ταῦτα δὲ μετακλιθῶμι ἐνταῦθα, περιεργείας χάριν:

Δακτυλοσπονδικῶν πρὸς τὸν Μονοφθάλμον.

'Ἦν τις ἀνὴρ ἀκάθαρτον ἔχων βίον, ἡδὲ κἀκίστον,

'Ὁς Θεοῦ ἀντ' ἀγαθοῦ δολοκλόπον ἴχχεν αὐτῆν.

'Ἠθίους Δυνατῶν δὲ ἔην μέγα πῆμ'. ἰδὲ νοῦτος.

'Ἦν δ' ὁ Μονόφθαλμος τ' ἄμφω, ἀνὴρ ὢν περ ἔγραψεν

Ἐτερον Ἠρωειλεγέον.

Παμμεδέοντας εἶν, μονόγληνε λάτρις γε Θεοῦ,

Τίθ' ὄλος ἡνέβης δαίμοσι δυσμενέσι;

Τίποτε πολύστον' ἐπίγες πῆματα λογιά θ' ἡμῖν,

Χίζος ἐζώλης, ἐρῶ ὀλετήρ μεράπων.

Ἐτερον Ἠρωειλεγέον πρὸς τοῦς αὐτοῦ ὀπαδοῦς, διὰ στίχων πολυσυλλάθων.

Φλόξ εἰς Οὐλύμπου μακρῆς πυρὸς αἰθαμένοιο,

Αἰψ' ὑπερθε πίτο· σφωίτερας κεραλαῖς,

Εἰμικτολευκοφόροι, φαινοσκυθρωποπρόσωποι,

Ζητοδεργῶδιοι, χρηματομισσοπρέπαι,

Χρηστοκαθημακτισταυροί, εἰδωλοσεβηταῖ,

Λεκτροδικαιούφυοι, πορνολαθραϊοτρόφοι.

Νεοφύτου τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας σχεδὸν ἀποσιωπᾶ τοιαῦτα γνωρίσματκα, γίνεται δ' ἡμῖν χρήσιμον εἰς γνῶσιν τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἀκαρνανῶος φιλοσόφου, εἰς αὐτὸ δὲ οὐδεὶς ἀρνείται πᾶσαν ἀξιοπιστίαν²³.

Τὸ γράμμα τοῦτο παρίστησιν ἡμῖν τὸν Ἀκαρνανῶνα φιλόσοπον ὡς πανθειστήν· ἀλλ' ὁ Χριστοδούλος ἦν μαθητῆς Εὐγενίου τοῦ Βουλγαράως ἐν τῇ Ἀθωνιᾷ διδασκοντος Ἀκαδημίας, κατόπιν δ' εἰς Βιέννην μεταβὰς ἐδίδασκεν αὐτοῖσι τοὺς ὁμογενεῖς τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Λειψίαν ἔλθων ἴσως ἠκοράσκατο φιλοσοφικῶν μαθημάτων. Ἐν τῶν ἐκδοθέντων ὑπ' αὐτοῦ συγγραμμάτων ἔχει τίτλον «Περὶ φιλοσόφου, φιλοσοφίας, φυσικῶν, μεταφυσικῶν, πνευματικῶν καὶ θείων», τοῦτο δ' ἐξετυπώθη τῷ 1786 ἐν Βιέννῃ, νομιζῶ ὁμῶς ὅτι οὐδεὶς ἐν αὐτῷ ἤθελε εὐρεῖ τοιαύτας βλαστηφείας, οἷας ἀναφέρει τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου ὅς ὑπὸ τοῦ Χριστοδούλου διακιδιδομένως· πείθομαι λοιπὸν ὅτι ἡ συνοδικὴ ἀποκήρυξις ἀπέβλεπεν εἰς βιβλίον ἕτερον ἐκδοθὲν μὲν ὑπὸ τοῦ Χριστοδούλου τῷ 1793, κατακρινόμενον δ' ὑπὸ τοῦ Ζαβίρα, καθ' ὃν ἔνεκα τούτου ὁ Νεόφυτος ἐξέδωκε τὸ συνοδικόν, καὶ φέρον τίτλον «Ἀπάντησις ἀνωμόμου πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἄφρονας κατηγόρους, ἐπὶνομησθεῖσα περὶ θεοκρατίας, ὅτι ἄπας ὁ λόγος περὶ ταύτην στρέφει». Ἐπειδὴ δ' ἐπιγράφεται Ἀπάντησις, ἄγεταί τις εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρὸ τοῦ συνοδικοῦ γράμματος τοῦ Νεοφύτου κληρικοὶ τινες εἶχον ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ Χριστοδούλου, ὃν οἱ πολέμιοι, δυστυχῶς, ἐχλεύαζον οἱ δειλαῖοι καὶ διὰ σωματικῶν ἀτύχημα, ὅπερ οὐδαμῶς προεκκλίσειν ὁ ἀτυχῆς φιλόσοφος· αὐτοὶ κατήντησαν 'να πλάσωσιν αὐτὸν υἱὸν κακούργου, εἰς αὐτὸ τὸ πεινχρὸν ἴσως τῆς αὐτοῦ καταγωγῆς ἐνουβρίζοντες. Δύναμαι 'να εἶπω ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ εὐθὺς ὠπλίσθη κατὰ τοῦ Χριστοδούλου, ὅστις ἀμυνόμενος ἐπέτεθη κατὰ τῶν διωκτῶν καὶ προσέβλεπεν, ἀτυχῶς τὸν κληρὸν, γράψας εἰς τὴν Ἀ-

Ἐξπατρισιᾶδι, κομμοπαντηπεροπυεταῖ.

Καλλιτριχιποδοῖται, κεραμοθηρασιδαῖ.

Φαιναγοῦσθαλμοι, ὀλοσφρηνιλαθραφρυεταῖ,

Αἰματοδύψαλει, κερδλοσφρῶνιοι,

Βομβαρδοῦφιπείσχοινεγγεσιπυροδιαλέκται,

Βιβλοθεοφυγῶδες, κοσμοματαιούσφοι

Διαβλοσπορείες, πχυσοσκοσφροδιώκται,

Ὀρθοσφρηνιπλανέες, ταρταρενινούμορφοι,

Ἄλλοι ἀκαθλιθῆς σφετέρης γ' ὅδε οἰκτρὸν ἐσεῖται

Πῦρ φλογερὸν γενένης κηλεῶν, ἡδὲ βρόμος

23. Τὸ συνοδικὸν γράμμα οὐ σώζεται, δυστυχῶς, ἐν τοῖς πατριαρχειοῖς κώδεξιν, ἀρ' ὢν ἠγέλομεν δὴγηγῆ 'να μάθωμεν εἰ προσετέθησαν λέξεις ἐν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου. Ἀνετυπώθη δ' ἐν Α' τόμῳ τῶν «Κανονικῶν διατάξεων τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως» ἐν σελίσαι 279—290, ὡς ἀποκήρυξις ἐπίσημος τοῦ πανθεισμοῦ, διορθωθὲν ὡς πρὸς τινὰ σφάλματα πάντως τυπογραφικά.

πάντησιν αὐτοῦ κατὰ ἱερέων, ἀρχιερέων, ἀσκητῶν, μοναχῶν, κατ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἀγίων Πατέρων· ἀλλὰ δικαιοῦσι τὸς αὐτὸν ἀναμνησκόμενος ὅτι λιβέλλουσι ἔγραψαν ἐναντίον τοῦ δυστυχοῦς φιλοσόφου ὁ περίπυτος ἐπίσκοπος Πλαταμῶνος Διονυσίος, ὁ Δημήτριος Γοβδελέξ, ἀνεψιὸς τοῦ Διονυσίου²⁴ καὶ ὁ Ἰωάννης Τατλίκαρξ, ἀδελφὸς τοῦ μητροπολίτου Ἀθηνῶν Ἀθανασίου²⁵. Ἐντεῦθεν ἡ κατὰ τῶν κληρικῶν μῆνις τοῦ Χριστοδούλου. Ὁ σκαῖός Γοβδελέξ ὀνομάζει τὸν ἄνθρωπον οὐχὶ Χριστοδούλου, ἀλλὰ χοιροδούλου. «τετυρωμένον ὄχι τῶσαν κατὰ τὸ σῶμα, ὅσον κατὰ τὴν ψυχὴν²⁶... οὐνεὶδος τοῦ χριστιανικοῦ ἡμῶν πληρώματος, αἰσχος τῆς ἀσωμότητος ἡμῶν πίστεως», ἀλλ' ὅσα πρὸς ὕβριν αὐτοῦ καὶ γλευκσμὸν λέγει ταῦτα νομιζῶ συστατικὰ κἀλλίστα τοῦ ἀνδρός, ἔρος ὀδόντων ἀτέχνου διώκτου καὶ πολεμίου φεύγοντα· σ' Ἦν οὗτος, λέγει, ἀλλότροπον τινα βίον μετιών, καὶ δόξαν παρὰ τῶν ἀβελήρων ἠνέγκτο φιλοσοφεῖν, ὅθεν εἰς αὐτὸν οὐκ ὀλέγει συνέροισι, ὡς οὐδ' εἰς μυρμηκίαν οἱ ἐπικυιόντες καὶ ἐξιόντες φιλόπονοι μύμηκες, ἡ γοῦν ὡς εἰς Ἀμμωνος πλάκι καὶ Ἀμυρῆα ἀκροῦμενοι· ἀλλ' οὐδὲν ὑγιές καὶ σαρὲς οὗτος ἐφθέγγετο, πεπληνημένα δὲ, ἀθείας μεστὰ, καὶ ἀσύμφορα ἐκαστοῖς διεξέει ρήματα, ἐν πολλοῖς δὲ καὶ γέλωτος δικτεχνώμενος ἄξια, τὸν ἀγγελαιοκόμον καὶ πρὸς ὕβριν καὶ κόπην ἀφρωῶντα ἐπισπάτο λεῶν· ἐδόκει τε τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν ἀφρόνων αὐτοῦ ὀπιδῶν ἐγκρατῆς φι-

24. Περὶ Διονυσίου Πλαταμῶνος ἔγραψα ὅσα ἦτάν μοι γνωστὰ· βλ. α' Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας» τόμ. Ε', σελ. 9—11. Περὶ δὲ Δημητρίου Γοβδελέξ βλ. Ζαβίρα Θεῖτρον· σελ. 280—281, οἱ πρόσθετες ἐπισημασθεὶς ἐδιδάσκον ἐν Ἰασιῶ τῷ 1818 τὴν Λογικὴν καὶ τὴν Ἀλγεβρᾶν (Λόγιος Ἐρμῆς, 1818 σελ. 196) αὐτῶν δ' ἀπέβησε τῷ 1831 κατὰ τὸν Κυριακὸν Μελίρρυτον (Χρονολογίας Ἱστορικῆς σελ. 357) γράψας, πλην τῶν παρὰ Ζαβίρα ἀναφερομένων, Λεξικὸν Φυσικῆς.

25. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἰωάννης Τατλίκαρξ ἦν ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Θράκης, ἐλθὼν κατὰ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος εἰς Ἀθήνας, ὡν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τῷ 1785 διορίσθη μητροπολίτης· ἐδιδάχθη ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας τὴν ἰατρικὴν ἐνυμφεύθη καὶ ἐγκατεβίωσεν ἐν Ἀθήναις, ὅπου ἀπέβη (Εἰρηναῖος γνωσκόμενος ἀπὸ τοῦ 1822) ὀγδοηκοντούτης τῷ 1835. Τοῦ κατὰ τοῦ Χριστοδούλου λόγου αὐτοῦ μνησκέται Νεόφυτος ὁ Δούκας ἐν Ἐπιστολαῖς αὐτοῦ (τόμ. Α', σελ. 35 καὶ 272) καὶ λέγει ὅτι ὁ λόγος (πιθανῶς σάτυρὰ τις) ἐβλαμῆθη ἀγνωσθεῖς ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1796 καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Λάμπρου Φωτιάδου. Ταῦτα περὶ τοῦ Εἰρηναίου γράφει ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος, ἐπὶ τῇ βίβλῳ πληροφοριῶν προφορικῶν. Τὰ Σωζόμενα Ἐκκλησ. Κ. Οἰκονόμου· Γ', σελ. 111—113.

26. Ὁ Ἐξωστρακισμὸς κτλ. σελ. 12 καὶ σελ. 39—40. Καλῶς ἴσως ἤθελον βεβαίως τὰ κατὰ Χριστοδούλου, εἰμὴ παρεδέχτο τὸν ἄνθρωπον καὶ πνεύματι ὑποταρατῶν κάτοχον!! Ἐν τούτοις ἕμεις οὐδεμίαν πρὸς τὰς φιλικὰς τοῦ Χριστοδούλου γίνεται ἀντίρρησης, οὐδεμίαν πρὸς αὐτὰς ἢ περὶ αὐτῶν, πρὸς αὐτὸν, ἢ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λογικῆς συζητήσεως!

λοσοφίας, καὶ παιδείας ἀνάπλευς, τὸ δ' ἀληθὲς μὴδὲν εἰδὼς, ὡς ἐκ τῶν ἄχρειων αὐτοῦ καρπῶν τὸ σαθρὸν δένδρον ἐγνώσθη· τοῖς δ' εἰς τὸν βίβλου περιεργον καὶ ἐκ τῶν ἐξωθεν κρίνειν εἰσθῆσι τὸ ἔθνος ἀμαθῆστατον πᾶν καὶ ἀφρονέστατον ἀνθρωπείον ἦγετο· εἰσι δ' οἱ καὶ πνεύματι ὑποταρατῶν κάτοχοι εἰστόχως εἰρήκασιν, οἱ ἐθέμην μάλιστα καὶ αὐτὸς». Καὶ κατηγορεῖ μὲν αὐτοῦ πολλὰ κακῶς φρονούντος καὶ διδάξαντος, ἀλλὰ μάρτυς ἐστὶ τῆς φήμης, ἣν ἀπελάμβανε παρὰ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, οἵτινες ἐκδόντες τὸ βιβλίον «Ἀπάντησις πρὸς τοὺς ἀφρονὰς αὐτοῦ κατηγοροῦς» διέμενον τοῖς ὁμογενέσι.

Τὸ γράμμα τοῦ πατριάρχου Νεόφυτου τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας λέγει ὅτι ὁ Χριστοδούλος Ἀκαρῶν οὗτος ἐφρόνει καὶ ἐδίδασκεν ἄπειρον ἀρχὴν τοῦ παντός οὐσίαν τινὰ συνυπάρχουσαν ἀπείρῳ νοῖ, καὶ παρῆσθαι αὐτὸν οἰοεῖ πανθειστήν, ἀλλὰ περὶ τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ δοξασιῶν εἰσι φοβερὰ τὰ γραφόμενα· αὐτοῦ ὁ πατριάρχης ὅλην ἐκπιῶν τὴν κύλικα τῶν αἰρέσεων καὶ ἀσθεῖων, καὶ πάσας ἐν ἐκαστῷ συλλαβῶν τὰς ἀρνησιθέους ἀσθεῖας καὶ ἄλλα πολυμορφῶν θηρίων γενόμενος ἢ πολυσύνθετον τέρας ὅλην τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἠθέτησεν ὡς μὴ ἐκ Θεοῦ ἡμῖν ἀποκαλυφθεῖσαν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἐπινοίας ἀνθρώπων». Μιμησκόμενον δὲ τὸ πατριαρχεικὸν ἔγγραφον ἐκ δευτέρου τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ δοξασιῶν εὐκρινέστερον ἐκτίθησι ταύτας, γράφον ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐδέχετο αἰμῶν ἄπειρον οὐσίαν μὲ δύο συνάπειρα κατηγορούμενα ὅλην ἐκτεταμένην ἀείρου καὶ τοῦ ἀείρου ἀρχῆς τῶν ὄντων, ἀτόμοιαν καὶ ἀτόμοιαν τῶν ἀρχῶν τούτων τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅλον τὸν κόσμον μέρη αὐτῶν.

Τοιαῦτα φιλοσοφικὰ δοξασίαι, ἀντικείμενα τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀλλὰ καὶ πάσης χριστιανικῆς κοινότητος, ἦν ἐπόμενον ὅτι ἤμελλον ἀποκηρυχθῆναι ὑπὸ τοῦ οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοκεφάλων τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησιῶν, πρὸς ἃς ὁ πατριάρχης Νεόφυτος ἔγραψεν· ἄλλως δὲ δεόν ἢ ἀπολογηθῶμεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐβλεπεν ἀναθρωπισκούς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἀκαρῶνος ἀπομοίρας τινὰς καὶ λείψανα τῶν αἰρέσεων Ἐβίων καὶ Καρποκράτους καὶ Βασιλείδου, μὴτ' ἐλάθανεν αὐτὴν καὶ τοὺς τὸ συνοδικὸν ἔγγραφον ὑπογράψαντας ὅτι αὐτὴν ἄπειρον οὐσίαν ἀρχὴν τοῦ παντός ἐδανείσθη ἀπὸ τῶν παλαιῶν Ἀναξίμανδρον τὸν Μιλήσιον καὶ ἀπὸ τὸν νεώτερον Σπινόζαν, ὅπου φρονεῖ μίαν ἄπειρον οὐσίαν μὲ ἔκτασιν ὅλης πεπραιοκισμένην». Ἀλλὰ τὰς δοξασίας ταύτας, ὡς καὶ τὰς διδασκαλίας ἐν γένει, ἄς ἐνεστερνίζοντο οἱ νεώτεροι παρ' ἡμῖν φιλόσοφοι, ἐνόμισαν οἱ συγγραφεῖς τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος συμπεράσματα τῆς διδασκαλίας Βολταίρου καὶ Ρουσσώ καὶ ταύτης ἀναμηρυκασμοῦ τὰ φιλοσοφικὰ δόγματα τοῦ Χριστοδούλου, «τὰ θελερὰ καὶ δυσῶδη αὐτῶν (καὶ τὰ τῶν ἐλευθέρων τεκτόνων) ἐκροφίσαντος νάματα, καὶ ὑπὲρ πάντας τούτους ἀσθεῖαντος καὶ ἀβελήαντος».

Οὕτως ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς ἐν

τέλει του παρελθόντος αιώνας αὐστηρὰν ἐξενεγκούσα κρίσιν κατὰ τῆς νέας φιλοσοφίας ὑπέδειξεν ἡμῖν ὅτι νοεὶ ταύτην μῆτε εἰς τὴν δογματικὴν αὐτῆς διδασκαλίαν ἀσεβοῦσαν, μῆτε ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐκτροχιαζομένην ὁδοῦ. Οὔτε κατεδίκασε τὸν Χριστόδουλον τὸν ἐλευθέρως φιλοσοφούντα, ἀφοῦ μῆτε τὸν Εὐγένιον κατεδίκασε προηγουμένως, μῆτε τὸν Τρύφωνα καὶ Ζαρχούλην, μῆτε τὸν Μοισιοδάκκα καὶ Θεοτόκην, τοὺς σωφρονῶνς ἐν ἐκείνῃ τῇ θηριώδει ἀντιδράσει παλαιῶν καὶ νέων ἐπιστημόνων φιλοσοφῶσαντας, ἀλλὰ κατέκρινε τὸν περὶ τὰ κείρια νοσήσαντα. Οὔτε ἔγω ἀμφιβολίαν ὅτι τὸ δῶμα τὸ περὶ τὸν Χριστόδουλον ἐξῆφαινον πρὸ πολλῶν ἐτῶν οἱ τότε λογιώτατοι, καθ' ὧν κινήσας γλώσσαν, ἀμυνομένην ἑαυτοῦ, ἠστόχησεν ὁ ἀκαρτὴν φιλόσοφος ἐνυδρίας εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος. Περὶεργον δὲ μέλλιστα ὅτι ἡ Ἐκκλησία προέρχεται εἰς μέσον ὑπερασπιζούσα τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν Χριστόδουλον ἀνάσχυντον καὶ νήπιον ὀνομαζούσα καὶ πάντων ἀτελέστατον καὶ μωρότατον, ὅτι δὲν ἠσχύνθη, νηπίους ὀνομαζῶν τοὺς παλαιούς τῶν Ἑλλήνων σοφοὺς καὶ ἀνδράς τοὺς νεωτέρους, νὰ ἐναγκαλιζέται ἔπειτα ὁμοῦ μὲ τοὺς νεωτέρους αὐτοὺς τοὺς νηπίους ἐκείνους παλαιούς, καὶ μὲ αὐτῶν τὰς δοξάς, ὡς ὑπὸ προσωπεῖον καὶ μορμολύκειον νεωτέρων σοφῶν νὰ κομπάζῃ καὶ ἐναθρύνηται».

Αἱ τελευταῖαι λέξεις αὐται φρονῶ ὅτι εἰσὶν ἀρεκταὶ νὰ δείξωσιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ III' αἰῶνος, εἴ ποτε κατῆλθεν εἰς ἀνάγκην νὰ κατακρίνῃ διδασκαλίαν ἐπιτημονικὴν νεωτερίζουσαν, ἐπραξέ τούτου ὅποτε ἤθελε πεισθῆ, μετ' ἐξέτασιν ὑπὸ φιλοσόφων δοκιμῶν ἢ τοιούτων νομιζομένων γενομένην, ὅτι προσβόλωνται τὰ δόγματα αὐτῆς, ἔχουσα δὲ πεποιθήσιν εἰς τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἀμεροληψίαν τῶν εἰδημόνων καὶ δοκιμῶν δέθεν φιλοσόφων τούτων, οὐδέποτε ἐνόμισε δυνατόν νὰ πιστεύσῃ καὶ τούτους ὡς ἀνθρώπους

ὑπὸ παθῶν παραφερομένους, ὡς ἐν τῷ δῶματι τῷ κατὰ τὸν Ἀνθρακίτην. Ἐπτόουν ὅμως αὐτὴν αἱ ἀρχαὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς παρελθούσης ἐκκονταετητηρίδος καὶ ἐφόβιζον τοὺς διοικοῦντας τὰ πράγματα τοῦ γένους. Ὡς εἶπον καὶ ἄλλοτε, οὐδέποτε ἔπτατιεν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' ἡμῆρταν οἱ κειροί, τούτο δὲ δειχθήσεται καὶ διὰ τῆς ἐρεύνης τῆς στάσεως, ἣν ἔλαβεν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἀπέναντι τῆς νέας ἐπιστήμης καὶ φιλοσοφίας ἐν ἀρχαῖς τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος.

M. I. ΓΕΔΩΝ.

ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΟΝ, παριέχον τὰς Οσίας καὶ ἱερὰς ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, ἦτοι τῶν προηγουμένων· ἐτι δὲ καὶ τὰς τάξεις πασῶν τῶν χειροτονιῶν, τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἀρραβῶρος καὶ τοῦ στεφανώματος, τὴν ἀκολουθίαν τοῦ μικροῦ ἁγιασμοῦ, καὶ μέρος τῆς ἱερᾶς μεταλήψεως, καὶ ἄλλας ἀναγκαίας τοῖς ἀρχιερεῦσιν εὐχὰς, ἐκδοθῆν ἤδη εἰς χρῆσιν τῶν ἀρχιερέων, ἐπιμελεία συντόμῳ τῶν παλιωροτάτων ἐφόρων τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, ΑΩΚ'. 1820. Ἀδεία καὶ κελεύσματι τῆς ἱερᾶς Συνόδου.

Ἀντίτυπά τινα τοῦ ἀνωτέρου ἀρχιερατικοῦ (Φυλ. λάδας) ἐκτετυπωμένα λίαν φιλοκάλως καὶ ἐπὶ καλοῦ χάρτου ἐν ἔτει 1820 πωλοῦνται ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Τυπογραφεῖῳ πρὸς γρ. 40 ἕκαστον, ἄδετα.

Οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἐπιθυμοῦντες νὰ λάβωσι τούτο πολυτελῶς δεδεμένον ἀπειθυνθήτωσαν τῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝ. ΦΙΛΑΝΘΡ. ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΣΙ ΠΕΡΙΘΑΛΠΟΜΕΝΩΝ
μηνὸς Ἰουνίου 1888.

	Οἱ κατὰ τὴν Α' Ἰουνίου εὐρέθεντες·		Οἱ καθ' ὅλον τὸν μῆνα						Οἱ κατὰ τὴν 30 Ἰουνίου μεινάντες·			
			Εἰσελθόντες			Ἐξελθόντες		Ἀποθάνοντες				
	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες	τὸ ὅλον	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες	τὸ ὅλον
Ἀσθενεῖς	188	43	278	38	547	245	36	35	5	186	40	547
Γηροκομούμενοι	80	21	6	3	110			1		85	24	110
Φρενοβλαβεῖς	262	110	9	5	386	8	3	3	1	260	111	386
Ὅρρανοὶ	135		2		137	18				119		137
Περιωρισμένοι	3				3					3		3
Προσωπικὸν ἔμισθον καὶ μὴ	111	24	3	1	139	4				110	25	139
	779	198	298	47	1322	275	39	39	6	763	200	1322

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 13 Ἰουνίου 1888

Ἐκ τοῦ Γ. Γραφείου τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων

Ὁ Διευθυντὴς Ξ. ΚΑΒΑΔΑΣ.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 27 ΙΟΥΛΙΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 37

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀργυριανὸς Γρ. Παλαμάς
Ἀργυρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρείδης (ταμίας)
Γεράσιμ. Σ. Δωριεύς
Ἰωάν. Δ. Τανταλιδῆς (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμῖς.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πάσαν αἴτησιν ἀπορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνέον: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανσοφ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρείδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά — Ἡ ἐνεκακοσιετηρὴς τῆς ἐν Ρωσσίᾳ θεμελιώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ — Κοινοποιήσις τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπῆς — Δικαστικά: Δικαρχὸς Ἐθνικῶν Μικτῶν Συμβούλιον. Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μεταξὺ Β. Α. ἀνακόπτοντος καὶ κληρονόμων Α. Κ. ἀνακοπτομένου — Ἐκκλησία καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν 19 αἰῶνα ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών — Ἀγγελία βιβλίων.

Παράρτημα — Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 289 — 296).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Εὐχάριστως ἀναγγέλλομεν ὅτι ἡ Α. Θ. Π. ἀναλκασα ἔντελως ἀπὸ τῆς ἀσθενείας ἐπανήλθε σήμερον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, καὶ προεδρεύσει αὐριον τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἧς αἱ δύο τελευταῖαι συνεδριάσεις τῆς παρελθούσης πέμπτῃς καὶ τοῦ σαββάτου ἐγένοντο ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Νικαίας κ. Σωφρονίου.

— Ὅριστικῶς ἀρχιερατικὰ μέλη τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου διορισθῆσαν ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Σισανίου κ. Ἀθανάσιος καταλαβὼν τὴν κενωθείσαν θέσιν τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Νικαίας διορισθέντος, ὡς εἴπομεν, προέδρου, καὶ ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Ἀγυῦρας ἀντὶ τοῦ ἀσθενούντος μητροπολίτου Ἰμβρου κ. Παΐσιου.

— Τῆς ἑφορίας τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων αἰτησαμένης παρὰ τῶν Πατριαρχείων ἵνα διορισθῇ κατὰ τὸν Κανονισμόν αὐτῶν τριμελὴς Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέλεξιν τῆς ἐτησίας αὐτῶν διαχειρίσεως, τὸ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβούλιον ἀνέθετο τῷ σεβασμ. μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ καὶ

ταῖς κ. κ. Δημ. Πασπαλλῆ καὶ Κ. Πετρίδῃ τὴν ἐξέλεξιν ταύτην, εἰς ἣν ὑποβληθήσεται ἡ διαχείρισις τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν 1886 καὶ 1887.

— Ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Ξάνθης κ. Διονύσιος, εἰς ὃν ἠγγέλη ἡ πρόσκλησις ὡς συνοδικοῦ μέλους, ἀπήντησε τηλεγραφικῶς ἀγγέλλων ὅτι προσεχῶς ἐλεύσεται εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν.

— Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδριάσει τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου ἐνεκρίθη ὅπως ἡ περὶ τῶν διοικητικῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ μετατεθῇ προσωρινῶς ἀπὸ τῆς παρασκευῆς εἰς τὴν δευτέραν, μέχρι τέλους τοῦ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου.

— Ἀπεστάλη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἡ περιουσία τοῦ αἰδιμίτου μητροπολίτου Γρεβενῶν Κυρίλλου. Ἡ ἐπὶ δημοπρασίᾳ ἐκποίησις τῶν πραγμάτων αὐτοῦ γενήσεται κατὰ τὴν κατωτέρω δημοσιευομένην εἰδοποίησιν.

— Διευθυντὴς τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ροδοκανακείου Ἱερτικῆς Σχολῆς προσεκλήθη ὑπὸ τῆς ἐφορίας αὐτῆς ὁ ὀσιολογ. Ἱεροδίκωνος κ. Ἰωακείμ Δ. Φορόπουλος.

— Τῇ κυριακῇ, κατὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὁ ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν καὶ τοποτηρητῆς τῆς Μ. Πρωτοσυγγελλίας μητροπολίτης Μογλενῶν κ. Κελλίνικος.

— Δικατρίβει ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσάνθος Ἱεροκλῆς, διευθυντὴς τοῦ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Διδασκαλείου.

— Ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀριθμῷ ἀνηγγείλαμεν τὸν διορισμὸν τοῦ ἀξιοτίμου κ. Μιχαὴλ Γ. Σεχπελιάδου νομικοῦ συμβούλου παρὰ τῆς ἐφορίας τῶν ἔθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων συμπληροῦντες τὰ γραπέντα προσθέτομεν ὅτι ὁ κ. Σεχπελιάδης διακούσας τὰ νομικὰ μαθήματα ἐν Ἀθήναις καὶ ὑποστὰς εὐδοκίμως τὰς γραπτάς ἐξετάσεις ἐσπούδασε τετραετίαν καὶ ἐν Παρι-

σίοις, όπου ετυχε του διδασκαρικού της νομικής διπλώματος.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων. — Ἀγγέλλεται ἐκ τῆς Ἁγίας Πόλεως ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ κλεισθῇ τὸ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον ἀποὺ συντελεσθῇ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Γ' τόμου τῆς ὑπο τοῦ πανσοιολ. ἀρχιμ. Νεοφύτου Παγιδᾶ ἐκδιδομένης Πατρουλογίας καὶ τινῶν ἱεροτελεστικῶν εἰς ἀρχαϊκὴν γλῶσσαν ἐκδιδομένων βιβλίων.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ — Ἐν τῷ τηλεγραφήματι τοῦ παρὰ τῇ ἁγιωτάτῃ διοικήσῃ ρωσικῇ συνόδῳ αὐτοκρ. Ἐπιτρόπου, δημοσιευθέν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς „Ἐκκλησίας Ἀληθείας“ ἐτυπώθη κατὰ λάθος „Θαυμαστάς καὶ τὰς ἱεροτελεστίας“ ἀντὶ καὶ τὰς **θαυμαστάς ἱεροτελεστίας** — Ὡσαύτως ἐν τῇ πρὸς τοῦτο ἀπαντήσῃ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος διορθώσων τὸ „ἐγκάρδια εὐχαριστήρια“ εἰς **συγχαρητήρια**.

Ἡ **ΕΝΝΕΑΚΟΣΙΕΤΗΡΙΣ** τῆς ἐν Ρωσίᾳ θεμελιώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ κοινῇ πανήγυρις οὕτως ἐν Ρωσίᾳ ὀρθοδόξων ἀπέβη καὶ ἑορτὴ τῆς ὀρθοδοξίας, Μήτηρ καλλίγονος ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία τὴν ἀγαλλίασιν αὐτῆς εἰς ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν διαθιβάσασα δικαίως ἐσεμνύετο ἐπὶ τῇ διὰ ἐνεία ἔθλων αἰῶνων ἀκλινοῦς στερεωθείσῃ καὶ μεγαλυνομένη διδασκαλίᾳ τοῦ ἀποστολικοῦ κληρύματος ἐν ταῖς βορείοις ἐκείναις γόραις, ὅπου, κατὰ τὴν ἐν Ρωσίᾳ παράδοσιν, ὁ πρωτόκλητος τῶν ἀποστόλων Ἄνδρέας, ἐν Βυζαντίῳ τοῦ σωτηρίου κληρύματος τὰς ἀληθείας διδάξας, εὐηγγελίστατο καὶ ἐκεῖ Χριστὸν Θεοῦ δύναμι καὶ Θεοῦ σοφίαν, ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων τοῦ Κιέθου στήσας τὸ σωτήριον τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως σύμβολον. Ἡ ἁγιωτάτη Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ἡ βλέπουσα νῦν πῶς ὑπ' αὐτὴν διέρρευσαν αἰῶνες ἐννέα θεμελιώσαντες ἐν μέτω συμφορῶν παντοίων τὴν πολεμουμένην ὀρθοδοξίαν, ἀναμνηστικεῖται οὐ μόνον τῶν ἰδίων ἀγίωνων καὶ τῆς εἰς τὸ δόγμα ἀποσιώσεως τῶν τέκνων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς προστασίας καὶ τῆς μητρικῆς ἀντιλήψεως, ἧς ἐτυχεν ἐκ μέρους τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὰ εἰδωλα καταστρέψας ὁ ρωσικὸς λαὸς εἰς τὴν εὐδαλῆ ἐκεκέντρισθῆ τῆς ὀρθοδοξίας καλλιέλαιον. Ἡμέτεροι ἀπόστολοι ἐδίδασκον πρὸ ἐννέα αἰῶνων ἐκεῖ ὀρθόδοξοι δ' ἀρχιτέκτονες ἐκ Βυζαντίου προσεκαλοῦντο ν' ἀνεγείρωσι ναοὺς ὡς οἱ τῆς πρωτευούσης ἡμῶν, καὶ ζωγράφου γραικοὶ παρὰ τῆς φιλοστόργου ταύτης Μητρὸς ἀποστελλόμενοι ἐδίδασκον τὸν ἀρχαιότερον τῶν ρώσων ἀγιογράφον Ἀλύπιον τὴν ἱερὰν τέχνην τοῦ Παντελήνου. Καὶ τοῦτο γινώσκουσα ἡ ἁγιωτάτη ρωσικὴ Ἐκκλησία, καὶ μὴ ἐπιλανθάνουσα ὅτι ἐπὶ μὲν Μηχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου γραικοὶ ἱεροφύλαται ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ρωσίαν μεταβάντες εἰσήγαγον τὴν δίχρονον ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν μελωδίαν. ἐπὶ δὲ τοῦ διαδόγου αὐτοῦ Σιριλίνου διεσθμίζοντο τὰ ρωσικὰ μονατήρια κατὰ τὸ τυπικὸν τῆς βυζαντινῆς περιφανοῦς μονῆς τοῦ Στουδίου, ἐμαρτύρει μὲν τὰς ἱστορικὰς ταύτας καὶ σωτηρίους ἀληθείας, ἐχηρέτιζε δὲ μετ' ἐγνωμοσύνης τὸν ἀποστολικὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀγαθὸν τεκμήριον τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἧτις γνωρίζει τοῖς ἀλλοδόξοις τοὺς ἀληθεῖς τοῦ Σωτῆρος μαθητάς, ἧτις οὐδὲ διελίπε συνδύουσα τὰς δύο Ἐκκλησίας, τὴν μητέρα πρὸς τὴν καλλιτόκον αὐτῆς θυγατέρα. Πέντε ἄλλας ἑκκτονταετηρίδας ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ταύτης τοῦς μητροπολίταις αὐτῆς λαμβάνουσα ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, εὐρίσκει ἐν τῷ προσώπῳ αὐτῶν τόπον ποικίμων εὐαγγελικῶν, προσησπιστῶν τοῦ δόγματος, ἀποστόλων τῆς πίστεως· εἰ δὲ

ποτ' ἐπαχειρήσεν αὐτὴ νὰ χειροτονήσῃ μητροπολίτην, πειθῆναις ἤκεισι τῶν νοουβουσιῶν τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου καὶ τοῦ Νικολάου Μουζζύλωνος· καὶ ἐξ ὀνόματος αὐτῆς ταύτης τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὴν ἐπιστολὴν Καζιμίρου τοῦ κράτη Λαθίας καὶ μικρῆς Ρωσίας γράφοντος ἀπὸ μαλοῦ 1371 πρὸς τὸν οἶκον. πατριάρχην Φιλόθου, ὡς ἀπατριάρχην τῶν οἴκων. Συνόδου νὰ εὐλόγησῃ τὸν μητροπολίτην Ἀντώνιον τῆς Γαλιτζης αἴνα μὴ ὁ νόμος χαωθῇ τῶν Ρώσων. Ἐννέα ἑκκτονταετηρίδας ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ τὴν μεταξὺ μητρὸς καὶ θυγατρὸς, ἧδὴ δὲ ἀδελφῆς, ἀγάπην, ἧς ἕνεκα καὶ τῷ 1589 (23 ἰανουαρίου) ἐγκαθίδρυν ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως τὸν πρῶτον ρώσον πατριάρχην Ἰωβ καὶ τῷ 1593 ἀνεγνώριζεν αὐτὸν, ἐνῷ πενήτηντα μὲν ἔτη μετὰ ταῦτα ἀσπατίου· ἐπεκύρου τὴν ὑπὸ Πέτρον τοῦ Μογίλα μητροπολίτου Κιέθου κ' Ὀρθόδοξον Ὀμολογίαν, ὡς αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας διδάσκουσαν, τῷ δὲ 1667 Πάσιος ὁ Ἀλεξάνδρειος καὶ Μακάριος ὁ Ἀντιοχεῖας ἀπεπέλλοντο παρὰ τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, ὅπως συντελίσωσιν εἰς ἐπανάρθωσιν ἀταξίῶν τινῶν. Ἡ μελέτη τῶν σχεσίων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν δικαιοὶ τὴν καὶ ἐπὶ τῇ ἐνεναεκοσιετηρίδι τῆς ἐν Ρωσίᾳ θεμελιώσεως τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκδηλωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀρκτικῆς Ἐκκλησίας εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὴν ἀγαλλίασιν, ἣν ἡ Α. Θ. Παναγιότης ὁ οἶκον. πατριάρχης ἐκ προσώπου τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας διετύπεως. Τὰ ἀμοιβαίως ἀνταλλαγέντα ρήματα θέλουσι μείνει δεῖγμα λαμπρῶν τῆς μεταξὺ πατρῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀγάπης, ἧτις μετὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀποτελεῖ οὐ μόνον γνώρισμα ἀλλὰ καὶ θεμέλιον ἀρραγῆς τῆς ὑπέρσεως αὐτῶν.

M.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἡ ἐπὶ τῶν ἀργερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπὴ, εἰδοποιεῖ ὅτι τῇ προσεγεῖ παρασκευῇ 29 Ἰουλίου, ὥρα 1η Π. Μ. τουρκιστὶ, ἀρξεται ἡ ἐπὶ δημοπρασίᾳ ἐκποιήσεως τῶν πραγμάτων τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίου Γρεβενῶν κυροῦ Κυριλλου. Εἰδοποιεῖ συνάμην τοὺς τε πιστωτὰς καὶ κληρονόμους τοῦ μακαρίου ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ὀφείλουσιν ἵνα προσέλθωσιν ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ σήμερον καὶ παρουσίσωσιν ἀρμοδίως τὰς ἀπαιτήσεις των, οἱ δὲ δεῦτεροι ἐντὸς ἑξ μηνῶν, ὅποτε γενήσεται ἡ ὀριστικὴ ἐκαθάρσις τῆς περιουσίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις 25 Ἰουλίου 1888

Ἐκ τοῦ γραφείου τῆς Ἐπιτροπῆς

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΑΡΚΕΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΙΚΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ.

Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μεταξὺ Β. Α. ἀνακόπτοντος καὶ κληρονόμων Α. Κ. ἀνακοπτομένων.

ΤΟ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝ

Δ. Ε. Μ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Συγκείμενον ἐκ τῶν παρόντων μελῶν αὐτοῦ τῶν σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος Καλλινίκου προέδρου, Μελενίκου Προκοπίου, Μηθύμνης Νικηφόρου καὶ Λιτίτζης Ἰγνατίου, καὶ τῶν Κ. Καλλιίδου, Ν. Ψυχέρη, Κ. Φωτιάδου καὶ Π. Φενεργλῆ ἀποτελουμένων τὴν νόμιμον ἀρχαίαν,

Συνελλόν ἐν τακτικῇ δημοσίᾳ συνεδριάσει τῇ δεκάτῃ ἑβδόμῃ Ἰουλίου τοῦ 1885 ἔτους. ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ἐν τῇ ἐπὶ τοῦσφ ὀρισμένη αἰθούσῃ αὐτοῦ, παρόντος καὶ τοῦ Α' γραμματικῶς

αυτοῦ Δ. Θ. Ξανθοπούλου, ὅπως δίκαιη καὶ ἀποφασίη ἐπὶ τῆς ἐξῆς ὑποθέσεως·

Οἱ Ἐ. Ἰ., Ἰ. Π. Ὁ. καὶ Εὐ. Κ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Πρωτοκόλλου 1074 καὶ ἡμερομηνίαν 8 Μαρτίου ἔ. ἔ. ἀγωγῆς αὐτῶν πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτηα, ἐξέθησαν ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1883 ἐνυμφεύσαν τὴν θυγατέρα καὶ ἀδελφὴν αὐτῶν Α. μετὰ τοῦ Β. Α., καὶ ἔδωκαν αὐτῶν ὡς προίκα τῆς ρηθείσας εἰς μετρητὰ μὲν λίρας ὀθωμανικῆς διακοσίας εἰκοσιπέντε, πολύτιμα δὲ κοσμητήματα ἐνδύματα καὶ ἐπιπλα ἄξίας λιρῶν ὀθωμανικῶν διακοσίων, κατὰ τὸ ἀπὸ 6 Μαρτίου 1833 προικοσυμφώνων, καὶ δεκτὸν ἄξιαν δώδεκα λιρῶν, μὴ ἀναφερόμενον ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰρημένη Α. θυγάτηρ καὶ ἀδελφὴ αὐτῶν ἀπέβησαν ἄτεκνος, ἡ δὲ προίξ, διαλυθέντος τοῦ γάμου ἄνευ τέκνων, καὶ κατιόντων κατὰ συνέπειαν κληρονόμων μὴ ὑπαρχόντων, ἐπιστρέφεται εἰς τοὺς χρηρηγῆντας αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους, ἐξητήσαντο ἵνα, γενόμενης δεκτῆς τῆς ἀγωγῆς, καταδικασθῇ ὁ ἀντιδικὸς εἰς τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιστροφήν 1] λιρῶν ὀθωμανικῶν 225 ἐντόκως ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, καὶ 2] τῶν πολυτίμων κοσμημάτων ἐνδύματων καὶ ἐπιπλων, ὡς ταῦτα ἀναφέρονται ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ, ἡ τῆς ἄξίας αὐτῶν ἐκ λιρῶν ὀθωμανικῶν 212 ἐντόκως ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν πάντων τῶν δικαστικῶν τελῶν καὶ ἐξόδων μετὰ τῆς ἐκ τριάνκτου λιρῶν ὀθωμανικῶν δικηγορικῆς ἀμοιβῆς. Τῆς ἐν λόγῳ ἀγωγῆς παραπεμφθεῖσας ἄραδίας εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο καὶ μετὰ τὴν νόμιμον προδικασίαν ἐισαχθεῖσας εἰς συζήτησιν ἐπὶ ἀκροατηρίου κατὰ τὴν εἰρημένην συνεδρίασιν τῆς 24 Ἀπριλίου 1885, παρέστη μόνος ὁ πληρεξούσιος ἐκ τῶν ἐναγόντων Ἰ. Κασαριδῆς δικηγόρος, δυνάμει τοῦ κατατεθέντος ὑπ' αὐτοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20 Φεβρουαρίου ἔ. ἔ. καὶ ἐξητήσαντο τὴν ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου ἐκδίκασιν καὶ παραδοχὴν τῆς ἀγωγῆς, ἣν ἀνέπτυξε καὶ προφορικῶς. Τὸ δὲ Συμβούλιον ἐξέδοτο τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 27 καὶ ἡμερομηνίαν 24 Ἀπριλίου 1885 ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου ἀπόφασιν καταδικάζουσαν αὐτὸν ἵνα ἀποδώσῃ πρὸς τοὺς ἐνάγοντας 1] λίρας ὀθωμανικῆς διακοσίας εἰκοσιπέντε ἐντόκως ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ 2] τὰ πολύτιμα κοσμητήματα ἐνδύματα καὶ ἐπιπλα ὡς ταῦτα ἀναφέρονται ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ, ἡ τὴν ἄξιαν αὐτῶν λίρας ὀθωμανικῆς 212 ἐντόκως ἀπὸ τῆς ἀγωγῆς καὶ ὑποχρεούσαν εἰς τὴν ἀπότισιν τῶν δικαστικῶν τελῶν, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὴν πληρωμὴν γροσίων διακοσίων πρὸς τοὺς ἐνάγοντας λόγῳ ἐξόδων δικηγορικῆς ἀμοιβῆς.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁ Β. Α. ἀνέκοψε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν Πρωτοκόλλου 2513 καὶ ἡμερομηνίαν 7 Ἰουνίου ἔ. ἔ. ἀνακοπῆς αὐτοῦ διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους· 1] διότι κληρικῶς ἐκδικασθῆ ἐρήμην ἄνευ ἐπαναληπτικῆς κληρονομίας· 2] διότι κατ' οὐσίαν δὲν ὑποχρεοῦται ποσῶς εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐνάγοντας ἀποδοσιν τῆς ζητουμένης προίξ, διότι τῆς προίξ διακρινόμενης εἰς πατρικὴν διδομένην ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν πρὸς πατὸρ ἀνιόντων, καὶ εἰς ἀπροσπόριστον διδομένην ὑπὸ ἐξωτερικῶν οἶον μητρὸς, ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν, μόνον ἡ πατρικὴ προίξ ἀποδίδεται· εἰς τὸν προικοδοτήσαντα ἐν περιπτώσει ἀποβιώσεως τῆς γυναικὸς ἄνευ τέκνων, ἡ δὲ ἀπροσπόριστος προίξ παραμένει εἰς τὴν κυριότητα καὶ πρὸς ὅραλος τοῦ συζύγου κατὰ τὴν Ρωμαικὴν καὶ Βυζαντινὴν νόμον καὶ 3] διότι ἀναγωγικῶς ὑπέχουσιν οἱ ἀντιδικοὶ τὴν εὐθύνην, ἵνα ἀποκημιώσωσιν αὐτὸν δι' ὅσας δαπάνας κατεβῆλε τῆ ἀιτήσας καὶ προτροπῆ αὐτῶν διὰ τὴν θεραπείαν καὶ κηδε-

σιν τῆς θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς αὐτῶν Α. ὑπὲρ τὸ μέτρον τῶν τε μέσων καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτοῦ θέσεως ἀνεχόμενας εἰς λίρας Τουρκικῆς ἑκατὸν καὶ ἐπίκεινα, καὶ ἐξητήσαντο ἵνα γένηται δεκτὴ ἡ ἀνακοπὴ αὐτοῦ, ἀνακληθῆ καὶ ἐξαφανισθῇ ἡ ἀνακοπομένη ἀπόφασις καὶ ἀπορριβῆ ἡ ἀπὸ 8 Μαρτίου ἔ. ἔ. ἀγωγή τῶν ἀντιδικῶν ὡς ἀπαράδεκτος ἀνυπόστατος καὶ ἀβίαιμος, ἀναγωγικῶς δὲ καταδικασθῶσιν οὗτοι εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόδοσιν λιρῶν ὀθωμανικῶν ἑκατὸν καὶ εἰς τὰ ἐξῶα τῆς δίκης καὶ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ δικηγόρου·

Παραπεμφθεῖσας τοῖνον τῆς ἐν λόγῳ ἀνακοπῆς δεόντως εἰς τὸ Συμβούλιον καὶ μετὰ τὴν νόμιμον προδικασίαν ἐισαχθεῖσας εἰς συζήτησιν ἐπὶ ἀκροατηρίου, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 17 Ἰουλίου ἔ. ἔ. παρέστησαν ὁ μὲν ἀνακόπων διὰ τῶν πληρεξουσίων αὐτοῦ Π. Κηλετζανίδου καὶ Ν. Σερούλου διορισθέντων ἐπὶ ἀκροατηρίου, τὸ μὲν κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 17 Ἀπριλίου, τοῦ δὲ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 19 Ἰουνίου, οἱ δὲ καθ' ὧν ἡ ἀνακοπὴ, διὰ τοῦ προαναγνωρισμένου πληρεξουσίου αὐτῶν Ἰ. Κασαριδῆ, ὅστις δηλώσας ὅτι οὐδεμίαν ἔχει ἔνστασιν τυπικὴν κατὰ τῆς ἀνακοπῆς, ἀναπτύξας δὲ αὐτὸς προφορικῶς τὴν ἀγωγήν, ἐξητήσαντο τὴν παραδοχὴν αὐτῆς. Ὁ Ν. Σερούλος ἀναπτύξας τὸναντίον τὴν ἀνακοπὴν, ἐξητήσαντο ὁμοίως τὴν παραδοχὴν αὐτῆς, ἐπιβουλητικῶς δὲ ἐπεκαλέσατο καὶ τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας ὑπὲρ τοῦ πελάτου αὐτοῦ, ὡς ὄντος ὑπαλλήλου καὶ μὴ δυναμένου ἵνα ἀποδώσῃ τοσούτην προίκα.

Τὸ δὲ Συμβούλιον λαθὼν ὑπ' ὄψιν τὴν δικαιογραφίαν, ἀχρησάμενον τῶν προφορικῶν ἀναπτύξεων τῶν πληρεξουσίων τῶν διαδίκων ἑκατέρων τῶν μερῶν, συζητήσαν καὶ διασκεψάμενον κατὰ νόμον, ἐπειδὴ νόμιμός ἐστιν ἡ αἰτησις τῶν ἐναγόντων κληρονόμων περὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀποδόσεως τῆς προίξ τῆς ἀποβιώσας θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς αὐτῶν Α. λίαν δὲ ἐσφαλμένως διαχυρίζεται ὁ ἐναγόμενος Β. Α. ὅτι ἡ ἀπὸ ἐξωτερικοῦ διδομένη προίξ, οἷα ἐστὶ καὶ ἡ ἐπίδικος προίξ, παραμένει εἰς τὴν κυριότητα τοῦ συζύγου, διότι κατὰ τὸ ἰσχύον νεώτερον δίκαιον, ὁ ἀνὴρ μετὰ τὸν θάνατον τῆς γυναικὸς ἄνευ τέκνων τότε μόνον ἀποκερδαίνεται τὴν προίκα, ὅταν τοῦτο συνωμολογήθῃ ρητῶς δι' ἐγγράφου συμφωνίας, ἐν πᾶσι δὲ ἄλλῃ οἰσθῆποτε περιπτώσει ἡ ἀπὸ ἐξωτερικῶν προίξ περιέρχεται εἰς τοὺς κληρονόμους τῆς γυναικὸς·

Ἐπειδὴ ὀρθός ἐστιν ὁ ἐσχυρισμὸς τῶν ἐναγόντων ὅτι ὁ ἐναγόμενος δὲν δικαιοῦται ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὸ εὐεργέτημα τῆς εὐπορίας, διότι τοῦτο ἰσχύει μετὰ τὸ συζύγων ζῶντων, οὐχὶ δὲ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐνοίας τῶν διατάξεων τοῦ Ἀρμεν. (βιβλ. Α' τίτλ. Ι' καὶ ΙΒ' § 40 καὶ 41)·

Ἐπειδὴ ὁ ἐναγόμενος ὀφείλει ἵνα, ἐκτὸς τῶν χρημάτων τῆς προίξ λιρῶν ὀθωμανικῶν 225, ἀποδώσῃ τοῖς ἐνάγουσιν αὐτοῖς καὶ ἅπαντα τὰ προικῆ πράγματα τὰ ἀναφερόμενα ρητῶς ἐν τῷ προικοσυμφώνῳ, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσα ἤθελεν ἀποδεῖξαι ὅτι ἐρήφρυσαν καὶ περὶ ὧν οὐδὲ λόγος ἐνέχεται, ὡς δούθενται ἀτιμητῶν (Ἀρμ. βιβλ. Δ' τίτλ. 18, 2) ἔτι δὲ καὶ ἐν δεκτικῶν ἄξιαν δώδεκα λιρῶν·

Ἐπειδὴ ἀπορριπτέα ἐστὶν ἡ ἀπαίτησις τόκων, διότι κατὰ τὸν νόμον μόνον μετὰ τὴν λῆξιν ἐνὸς ἔτους ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ γάμου ὑποχρεοῦται ὁ σύζυγος ἵνα ἐπιστρέψῃ τὰ προικῆ χρήματα μετὰ τοῦ τόκου αὐτῶν, ἐνῷ εἰσέτι δὲν παρήλθε ἥρως ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεως τῆς Α. θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς τῶν ἐναγόντων, λαθούσης χάρον κατὰ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον·

Ἐπειδὴ ἡ ἀνταγωνικὴ ἀπαίτησις τοῦ ἐναγομένου παραδεικτέα ἐστὶ μόνον καθόσον ἀφορᾷ τὰς γενόμενας ὑπ' αὐτοῦ δαπάνας εἰς κηδεῖαν τῆς ἀποθνήσκουσας συζύγου αὐτοῦ, αἵτινες ἐπιβαρύνουσι τὴν προικὰ (Ἄρμ. βιβλ. Β' τίτλος Γ' § 6) καὶ τὰς ὑπόσας τὸ δικαστήριον ὥρσιε κατ' οἰκίαν ἐκτίμησιν εἰς λίρας ὀθωμανικᾶς εἰκοσιπέντε, διότι κατὰ τὴν αὐτὴν διάταξιν ὁ ἀνὴρ δὲν δικαιούται ἵνα ἀπαιτῇ τὰ δαπανηθέντα ὑπ' αὐτοῦ εἰς νοσηλείαν τῆς συζύγου αὐτοῦ, διότι ὡς ἀπολαμβάνων συνεστῶτος τοῦ γάμου ἀπάσας τῆς προικὸς τὰς ὠφελείας, ὠφείλει ἵνα φέρῃ καὶ πάντα τὰ βάρη τοῦ γάμου.

Ἐπειδὴ τὰ δικαστικὰ τέλη ἐπιβαρύνουσι τὸν ἠττώμενον τῶν δικδίκων, ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου ὁ ἐγκαθόμενος, ὡς γενόμενος παραίτιος δικαστικῶν δαπανῶν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους αὐτοῦ εἶναι ὑπόχρεος εἰς ἀπόσιν αὐτῶν ἡρσιθειῶν κατ' ἐλάχιστον ἕρον εἰς λίρας ὀθωμανικᾶς δέκα.

Διὰ ταῦτα

Α'. Καταδικάζει τὸν ἐναγομένον Β. Α. ἵνα παρδῶτῃ πρὸς τοὺς ἐνάγοντας ὡς κληρονόμος τῆς ἀπιθωσῆτος συζύγου αὐτοῦ Α. ἄσταν τὴν προικὰ: ἤτοι 1) λίρας ὀθωμανικᾶς διακοσίας εἰκοσιπέντε, ἐκπιπτομένων ἐξ αὐτῶν λιρῶν ὀθωμ. εἰκοσιπέντε δι' ὅσα ἐδαπνήσῃ εἰς κηδεῖαν αὐτῆς, 2) αὐτοῦσι τὰ ἐν τῷ προικοσυμφῶν ἀναφερόμενα πράγματα ἐν ἡ εὑρίσκονται κατατάσει, ἐκτὸς ἐκείνων, ἅτινα ἤθελεν ἀποδεῖξαι ὅτι ἐβλήθησαν καὶ 3) ἓνα δακτύλιον ἀξίας δωδεκά λιρῶν.

Β'. Ἐπιτίθησι τῷ αὐτῷ ἐναγομένῳ τὰ τέλη τῆς τε προηγούμενης ἐρήμην ἀποστάσεως καὶ τῆς παρούσης προκαταβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισπεύδοντος καὶ ἀνίνα εἰς γρόσια χιλία ἐξήκοντα, ὑποχρεῖ δὲ αὐτὸν καὶ εἰς τὴν πρὸς τοὺς ἐνάγοντας ἀπόσιν δέκα λιρῶν ὀθωμανικῶν λόγῳ δικαστικῶν αὐτῶν ἐξόδων.

Ὁ Προεδρεύων

† Ὁ Χυλκηρόνος ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ.

Ὁ Α' Γραμματεὺς

Δ. Θ. ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς στάσεως ταύτης ἐπίσης ἐστὶν ἐνδιαφέρουσα, ἐπίσης ἐπαγωγὸς λογισθήσεται πᾶσι τοῖς φιλόσοφοι. Πρόκειται περὶ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ αἰῶνος τούτου, καθ' ἃ πρέπει ἡ περιορισθῶσιν αἱ ἡμέτεροι ἔρευναι, καὶ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα τὰ πράγματα τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅρ' ἦν ἐποψὴν ἐξετάζομεν αὐτὰ, ἦσαν μείζων ἢ πρότερον τεταρτάμην· τὰ κηρύγματα τοῦ 1789 παρεμορφωμένα φθάνοντα μέχρις ἡμῶν ἐξεθρόνου ἐκταρτάσσοντα τὸ γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τοὺς ἀρχιερεῖς ἡμῶν καὶ τοὺς διδασκάλους, ἐκροτεῖτο δὲ μέγας ἀγῶν, ὁ τῆς ἀνασώσεως τῆς ἀρχαίας παρεδόσεως, οὐχὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς ἱερᾶς, ἀλλὰ τῆς διδασκαλικῆς καὶ τῆς τῶν παλαιῶν φιλοσόφων, ὧν ὑπερέψου τὸ γόητρον ἡ Ἐκκλησία ἀποδοκιμάζοντα τοὺς ὀνομαζόμενους αὐτοὺς νηπίους, ὡς ἄνω βλέπει τις ἐν τῷ περὶ Χριστοδοῦλου λόγῳ ποικίλα λαλήματα τότε κτεροβιβάζον τοὺς ὀρθοδόξους, κληρικούς καὶ λαϊκούς, ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχ-

χες, τοὺς πάντας ἐν πᾶσι βλέποντας φάσμα τεκτονισμοῦ καὶ βολταρισμοῦ, βλέπομεν δὲ πάντας ἀξιεπαίνως ζητοῦντας ἵνα προφυλάξωσιν ἀπὸ διαφόρων ἑτεροδιδασκαλιῶν τὸ πιστὸν ποίμνιον. Ὀλίγοι σχετικῶς ἦσαν οἱ πεπαιδευμένοι ἱεράρχαι, καὶ σοφῶν ἱεραρχῶν εἵχομεν ἀνάγκην τότε ὅπως δυνηθῆ ἡ Ἐκκλησία ἵνα διακρίνη μεταξὺ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ψεύδους, μεταξὺ τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, μεταξὺ σκοφαντίας καὶ πραγματικότητος. Ἱεροκέρυκες καὶ κληρικοί διδασκαλοὶ ἢ περιήρχοντο κατὰ τῶν νέων ἰδεῶν κηρύττοντες, ἢ συγγράροντες ἐξεδίδον ὀλιγοσέλιδα ἢ ὀγκώδη συγγράμματα, στηρίζοντες ἐν ταῖς παρεδόσεσι τοὺς ἠρωστικότητας τῆ γνώμῃ, καὶ θεραπεύοντας τοὺς ἀσθενούντας καὶ τοὺς ἐν τῇ πίστει αἰρουμένους μέσθιν τινὰ κατέκτασιν μεταξὺ τοῦ χλιπτοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ. Μακχίριος ὁ Καβχάσις ἔγραψε καὶ ἐξέδιδε τῷ 1802 «Λόγον παρεντικόν ἢ κατὰ Ουόλταῖρου πρὸς τοὺς αὐτοῦ κληρικούς», ἐν ᾧ ὁ κεφαλὴν ἱερομόναχος καὶ ὡδᾶς ἱερᾶς ἐδημοσίευσεν ἐπιτάξας οἰνοὶ τι ἀντίδοτον κατὰ τῶν δηλητηριωδῶν μισμμάτων, ὅσα περ ἀνεύρισκεν ἐν τοῖς τοῦ γαλλοῦ φιλοσόφου συγγράμμασιν, ἐνῶ μικρὸν πρὸ τούτου ἐξεδίδετο ὀγκώδης «Ἀνασκευὴ τῆς τελευταίου διερμηνευθείσης Διαθήκης τοῦ Βολταῖρου». Ἴσως πρὸς τὸν αὐτὸν ἔτεινα σκοπὸν τὸ τοῦ Κελεστίνου Ροθίου σύγγραμμα «Ἐπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ κατὰ τινων φιλοσοφικῶν ληρημάτων» οὐδεμίαν δ' ἀμυβολία ὅτι τὸν αὐτὸν προὔτιθετο σκοπὸν καὶ Σπυριδῶν Σπίνολας ὁ κερκυραῖος γράφων «Διδασκαλίαν χριστιανικὴν διεξοδικωτάτην, ἀπὸ αὐτὸς οὗτος ὁ λόγιος ὁμογενῆς ἔγραψεν «Ἀπάντησιν πρὸς Βολταῖρον»².

Ὁ κατὰ τῶν νέων ἐπιστημόνων καὶ νεοφιλοσόφων ὄλεμος ἐξηκολούθησε σφοδρότερος ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἡμετέρας ταύτης ἐκτονταετηρίδος. Τῷ 1802 ὁ σοφὸς ἀρχιδιδάσκαλος Χίου Ἀθανάσιος Πάριος ἐξέδωκεν, ὑπὸ ψευδωνυμίαν Νεθανάηλ Νεοκασαρέως, ἐν Τεργέστη α' Ἀντιρῶνησιν πρὸς τὸν παρόλογον ζῆλον τῶν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ἐρχομένων φιλοσόφων, δεικνύουσαν ὅτι μάλιστα καὶ ἀνόητος εἶναι ὁ ταλαμισμὸς, ὅπου κήνουσι τοῦ Γένους μας, καὶ διδάσκουσιν ποία εἶναι ἡ ὄντως καὶ ἀληθὴς φιλοσοφία. Τούτοις προσετέθη καὶ κερκίνας ὠφελιμωτάτη πρὸς τοὺς ἀδελφούς πέμποντας τοὺς υἱοὺς των εἰς Εὐρώπην χερίν πραγματείας». Τοῦτο δὲ τὸ ἔργον ἠγεῖρε πόλεμον κατὰ τοῦ Πάριου, ὅστις ἔγραψεν οὐ μετὰ πολὺ, φαίνεται, α' Ἐγγειρίδιον Ἀπολογητικὸν διὰ βραχέων πρὸς τὰς δεινὰς κατηγορίας τὰς κατὰ τοῦ συγγραφέως τῆς Ἀντιρῶνησεως γενομένας. Νομίζω ὅτι εἰς τὰ πρῶτα τοῦ αἰῶνος ἡμῶν ἔτη πρέπει ἵνα τάζωμεν τὸν

1. Μαρτυρεῖ περὶ τοῦ Ροθίου Κελεστίνου ὁ Ἰωσήφ Δε-κινάλλας ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ τῷ ἐπιγραφόμενῳ «Σχεδίασμα κατόπρου τῆς νεολλ. φιλοσοφίας» σελ. 47, κατὰ τοῦτον δὲ ἐμνησθηται τοῦ Κελεστίνου ὁ τε Μ. Παρκενίης, Σχεδίασμα κελ. σελ. 172 καὶ ὁ Κ. Σάβας Νεολλ. Φιλολογία σελ. 617.

2. Σββα Φιλολογία σελ. 612 Ρ. Βεντότης Προσθήκῃ τῆς Ἐκκλ. Ἱστορ. Μελετίου Ἀθηνῶν (τόμ. Δ') σελ. 224.

τῷ 1835 ἀποβιάσαντα δόκιμον ἐν τοῖς χρόνοις αὐτοῦ στιχογράφον Ἀγαπίτον ἢ Ἀγάπιον ἀρχιμανδρίτην, ἐκ Κῶ, ἀγιοταρίτην, ὅστις ἐν χειριστάτῳ δράματι «Φανέρι τοῦ Διογένους» ἐπιγραφόμενῳ παρέχεν εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν εἰκόνα τινὰ τῆς ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ ἐκλύσεως τῶν ἡθῶν καὶ τῶν ἐπιπολαζουσῶν πολιτικοκοινωνικῶν θεωριῶν. Τὸ μικρὸν τοῦτο δρᾶμα, ὅπερ ἐκδοθὲν τρεῖς ἐπανεὶλημμένως ἐντός δύο ἐτῶν, ἀν μὴ ἀπατώμαι, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1844—1846, ἦν ἀνέγνωσμα τοῖς πατρῴσις ἡμῶν προσφιλές, ὡς ἦσαν ἄλλα τινὰ, μικρῶν ἢ ἔστι καὶ τοῦτο τραγῶν ὡς ἐκεῖνα, μέχρις ἡμῶν ἀνασθηλούμενα τῆς μερίμνης τοῦ κλήρου καὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν πατέρων ὑπὲρ τῆς τῶν τέκνων σωτηρίας, τῶν πάντων συμπληρούμεναι τὸ τῆς ἀνατροπῆς ἔργον, οὐχὶ δὲ τοῦ μὲν ἐξουδετεροῦντος τὸ τοῦ ἑτέρου, καθὼς ἐν χρόνοις νεωτέρους¹.

Ἄλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ διδασκεπτικόν, μὴ περιοριζόμενον εἰς τὸ φυλάττειν πατρῶν κληροδοσίαν, ἐζήτησε ἢ να θρῦση τὰ δεσμὰ, ἐν οἷς ἐνέκλειεν αὐτὸ φανατισμὸς ἀσύγνωστος ἢ πρόληψις ἀνεξήγητος. Δύο παρὰδείγματα ἔχομεν κατὰ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος καὶ ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις οὐ μόνον ὅπερ εἶπον ἀποδεικνύεται, ἀλλὰ καὶ πάλιν καὶ πολλάκις, εἴ ποτε βλέπομεν αὐστηρὰ λαμβάνουσαν μέτρα τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν κατὰ νεωτεριστικῶν τινος, πρέπει προηγουμένως ἢ ἀνζητῶμεν τοὺς εἰς τὰ παρὰσχίνα δρωτάς. Τῷ 1810 Στέφανος ἱεροδιάκονος ὁ Δούγκας, ὁ καὶ ρεφερενδαριος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας, ἀριστος μαθηματικὸς καὶ φιλόσοφος, σπουδᾶς ἐν Ἀλλῆ τῆς Σαξωνίας, Ἰένρ καὶ Γοτίγγη, μαθητῆς τοῦ διασώμου

Σχέλιγγ, φιλογενέστατος κληρικὸς, χρηστῶν ἡθῶν, αὐστηροῦ βίου, ἔχων ἀκριβῶς ἐκεῖνα τὰ πλεονεκτήματα, ἀτινα ἤρουν οὐ μόνον ἢ να συστήσωσι τὸν τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς διευθυντήν, ἀλλὰ καὶ ἢ να δοξάσωσι τὴν καθ' ἡμᾶς πατριρχικὴν ταύτην Ἀκαδημίαν, ἀπεχώρησεν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως, ἐν μόνον παραμεινας ἔτος «μὴ δυναθεὶς νὰ ἀντιπαλέσῃ εἰς τὰς μυριάς μηχανορραφίαις ὡς λέγει ὁ Κούμας¹. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Δούγκας ἐπέεργασε ἢ να συγγράψῃ σύστημα Φυσικῆς, ἐν ᾧ ἐζήτησε ἢ να συμβιβᾶσῃ τὰ δοκούντα ἐναντιοφανῆ, χρώμενος γραφικαῖς τισι ρήσεσι καὶ κατὰ τὰς ἐρμηνείας τῶν θείων Πατέρων ταύτας παρεσχόντων ἐν τῇ βίβλῳ, ταῦτόν εἶπεν, ἐζήτησε ἢ να συμβιβᾶσῃ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας πρὸς τὴν θεολογίαν. Εἰς τὸν πατριάρχην Κύριλλον ΣΤ' καὶ τὴν περὶ αὐτὸν σύνοδον ἀνηγγέλην τὸ πρᾶγμα ὁ Δούγκας ἐνομιση καὶ ἐν τοῖς δόγμασι καὶ τῇ τῆς Γραφῆς ἐρμηνείᾳ ἐλευθεριάζων ἄλλ' ὅσον καὶ ἀν κατεδικαιεῖν αὐτὸν ὁ φθόνος, ὑπῆρχον ἐν τῇ συνόδῳ ἄνδρες καὶ πεπαιδευμένοι καὶ μὴ τείνοντες εὐήκοον οὖς εἰς συκοφαντίας ἀθλίων δοκαιοσῶν καὶ κεραμῶν κεραμεῦσι κοπεόντων τοιοῦτος φίλος αὐτοῦ ἦν λόγου χάριν Διονύσιος Καλλιέργης ὁ ἀείμνηστος τῆς Ἐφέσου μητροπολίτης, οὗ τὸ ἐγκώμιον, ὡς τε σχολῆς πολλὰς ἰδρύσαντος καὶ ὡς λογίως ὑποστηρίζαντος ἐν τῷ τῶν γραμμάτων ἀγῶνι λαμπρότατον ἐξύρναν ὁ μέγας Οἰκονόμος «Γνωρίζετε πάντες, λέγει, τὸν περὶ τούτου ζῆλον τῆς μακαρίας ἐκεῖνης ψυχῆς εἰς ποῖαν ἐπίστημον χώραν τῶν δύο μητροπόλεων² δὲν ἐσύστησε σχολεῖον ἑλληνικόν; τίνα γνωστὸν αὐτῷ πεπαιδευμένον ὁμογενῆ δὲν ἐτίμησε καὶ δὲν ἐπροστάτευσε; πρὸς ποῖον πόλεμον τῆς ἀμαθείας κατὰ τῆς σοφίας δὲν ἐράνη θερμὸς ἀνταγωνιστής; . . . Αὐτὸς ὑπερασπίσθη κινδυνεύον ὑπὸ τῆς ἀσεβείας νὰ κρημνισθῇ τὸ λαμπρὸν καὶ κοινωφελέστατον γυμνάσιον τῶν Κυθωνίων αὐτὸς ἐζήτησεν ἕνα τῶν αὐτοῦ διδασκάλων ἐκ τῶν ὄντων τῆς βαρβάρου συκοφαντίας³. Καὶ περὶ μὲν τούτου κατωτέρω γενήσεται λόγος; ἐπειδὴ δ' ὁ κατὰ τοῦ γυμνασίου τῶν Κυθωνίων πόλεμος προηγήθη τῆς ἐναντίου τοῦ Στεφάνου Δούγκα καταπορᾶς, οἱ πρᾶχοντες τῶν ἀρχιερέων τῆς συνόδου ἦσαν ἤδη ἐν γνώσει ραδιοργάνων προμοσίων. Ἐντεῦθεν οὔτε καθαιρέσεις, ὡς αἱ κατὰ τοῦ Ἀνθρακίτου, ἐξηγνήθησαν, οὔτε ἀναθέματα, ὡς τὰ κατὰ τοῦ Χριστοδουλοῦ, ἐξεσπρονδισθησαν ὁ

3. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκδοθὲν τῷ 1846 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ φιλιππουπολίτου Γεωργίου Π. Κ. Μουσικοῦ ἐπιγράφεται «Τὸ φανέρι τοῦ Διογένους ἐπιγραφόμενον ἐπὶ ἀνοδος τοῦ Διογένους» δρᾶμα διακρούμενον εἰς πράξεις καὶ σκηνὰς ποιηθὲν εἰς στίχων πολιτικῶν ὁμοιοκαταλήκτους, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς III' ἑκατονταετηρίδος παρὰ Ἀγαπίου ἀρχιμανδρίτου Κῶου ἐμπεύρου στιχογράφου τοῦ πνευματικοῦ μου πατρός». Ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ Γεωργίου Π. Κ. Μουσικοῦ ἀπλοελληνικὸς ιδιόρρυθμος διδάσκαλος ἐν Φιλιππουπόλει, ὡς αὐτὸς οὗτος ἐπιγράφει ἐξουτὸν, ἐξέδοκεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1861 τὸ ἐξῆς φυλλάδιον ἐκ σελ. 33 «Φυλλάδιον κατὰ γυναικῶν ἐν γένει, κυριωτέρως δὲ κατὰ πονηρῶν καὶ ἠθικῶς μοχθηρῶν γυναικῶν συντεθὲν μὲν διὰ στίχων πολιτικῶν ὁμοιοκαταλήκτων κατὰ τὸ 1830 ἔτος παρὰ τινος ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀρχιμανδρίτου ἀγιοταρίτου πνευματικοῦ μου πατρός Ἀγαπίου τοῦ Κῶου». ἀγνωστὸν πότερον ἔστι τὸ ἀληθὲς ὄνομα τοῦ ἐμπεύρου στιχογράφου. Ἐκ τῶν ἐν τῷ δρᾶματι γραφομένων περὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως συμπεραίνω ὅτι ἐπιχορηγήθη κατὰ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἐκτονταετηρίδος ἰδοὺ ταῦτα:

Πρόσεχε μὴν ἀπαυδῆσθαι ἔγω κι' ἄλλα νὰ σ' εἰπῶ,
σοὶ τὰ διηγοῦμαι ὅλα ἐπιθὶ καὶ σ' ἀγαπῶ.
Τώρα μέγα εἰς τὴν Φραντζῆν δὲν μετρεῖται ἔθνομα,
καθὼς ὅλοι τῶν ἀνθρώπων τὴν μετροῦν καὶ εἰς ἡμᾶς,
ἀλλ' ὁ μὴν εἰς τρεῖς δεκάδας, τέτοιαν ἔλαβεν ἀρχήν,
καὶ αὐτὴν ἐλευθερίαν ὀνομάζουσι κι' ἀποχρή.
Τὰ ὀνόματα πρὸς τοῦτοις τὰ ἀρχαῖα τὴν μνηθῶν
τὰ μετέβληον εἰς τρόπον, ὅπου εἰν τὸ πᾶν καινόν.
Σήκωσαν τιμὰς καὶ τίτλους, με ἰδῶν καὶ σκοπῶν
τοῦ νὰ διαφέρουν πάντῃ τῶν ἀνθρώπων τῶν πολλῶν.
Ὅνομάζονται πολιταῖ μεταξύ τῶν γενικῶς κτλ.

4. Μ. Ι. Γεδεών Χρονικὰ τῆς Πατριρχικῆς Ἀκαδημίας σελ. 183—185. ὅπου εἰρηοποιήθη καὶ ἡ ἡμολογία πίστεως, ἢν ὁ Δούγκας ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ ἢν δὲ τότε ἠγρούμενος τοῦ ἐν Μολδαβίᾳ βασιποδινῷ Μετοχίου τῆς Ρακετσόσας. Κούμα Ἰστορία τῶν ἀνθρωπ. ποζέων, τόμ. IB', σελ. 593.

5. Ὁ γνωστὸν τοῖς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀναβιβῶσι, Διονύσιος ὁ Καλλιέργης ἐποίησαν τὴν Λαρίσσαν καὶ μετὰ ταῦτα τὴν Ἐφeson.

6. Οἰκονόμου Λόγος εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν ἀρχιερέων σελ. 31—32 τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ λόγων ἐκδοθέντων ἐν Βερολίῳ τῷ 1833, διαπάνη Ἰωάννου Παντελεημονίδου Βῶζου.

Δούγκας προέλαβε ταῦτα καὶ ἡ Ἐκκλησία προέλαθεν αὐτά· ἐκεῖνος μὲν ἀπέστειλε τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ σύγγραμμα πρὸς ἐξέτασιν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὑπέβαλεν ὑπὸ τὴν ἐξέτασιν καὶ τὴν κρίσιν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἐκ προτέρων ἀπεδέξατο τὴν ἐπ' αὐτῷ ψῆφον αὐτῆς εὐμενῶς ἢ δυσμενῶς ἔχουσαν, ἡ δὲ Ἐκκλησία, καθὼς εἰκάζω, περιωρίσθη μόνον εἰς τὸ ἀποδοκιμάσαι τὴν ἐπιβολὴν, ἐξ ἧς ὁ Δούγκας ὠρμήθη ἵνα συνδώσῃ τῇ θεολογικῇ τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας· λέγω δὲ εἰκάζω, διότι ἐν μὲν τῷ πατριαρχικῷ κώδικι, ἐξ οὗ μετέγραψα τὴν ὁμολογίαν πίστεως τοῦ Δούγκαι, οὐδὲν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑπάρχει ἔγγραφο πλὴν τοῦ γράμματος τοῦ Δούγκαι, οὗτος δ' ἐν τῷ γράμματι καθυπισχεῖται ἵνα μὴ διαδώσῃ τὸ χειρόγραφον, μήτε τιμὴ ἵνα χρησθῆσιν πρὸς ἀνάγκωτων, ὁμολογεῖ δὲ μέγιστα ὅτι γνωσιμικαί. Συνεπῶς οὐδὲν τοιοῦτον χειρόγραφον ὑπάρχει που καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς κἀπέστρεψε τὸ ἔργον.

Ἀλλὰ δεκαετίαν πρὸ τῆς ἐκέντητον τοῦ Δούγκαι καταδρομῆς ἐρέθησαν ἄλλοι, ἄνδρες σεμνονόμουν τῷ τριδῶνι τῆς ἀρετῆς, οἵτινες ἐσυκοράντησαν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τὸν ἐν Κυθωνίαις σχολάρχην Βενιαμὴν ἱερομόναχον τὸν Λέσβιον. Ὁ βιογραφησας τὸν ἄνθρωπον τοῦτον πρὸ ὀκταετίας⁷ γράφει που, ὅτι ὁ Βενιαμὴν ἀπαύστως ραδιουργούμενος καὶ ὡς ἀθελίζων πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καταγγελλόμενος ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, «ὡπὼς αὐτοπροσώπως ἀπολογηθῆ πρὸς τὴν μυστράν συκοφαντίαν, καὶ ἀπέδειξεν ἡλίου φαιώτερον τὸ γνήσιον τῶν εὐσεβῶν αὐτοῦ φρονημάτων»⁸. Τοῦτο τάττει τῷ 1812 ἢ 1813, ὑποσημειοῖ δ' αὐτοῦ καὶ περίεργά τινα ῥήματα, ἄτινα ἀληθῆς μὲν ἔστιν ὅτι ἀναφέρονται ὡς ἄδόμενα, ἀλλὰ πρὶν γραφῶσιν ἔδει ἵνα διεῖλωται διὰ τοῦ ἡμοῦ τῆς κριτικῆς, ἵνα μὴ λόγιος ἀνὴρ συμπόλιτην αὐτοῦ βιογραφῶν φρασθῆ γράφων ἀνεξέταστα, ἀνακριθῆ καὶ ἄλλοιπῶ· ἀλέγεται ὅτι μοναχὸς τις Ἰάκωβος ἄνθρωπος ἀμαθῆς καὶ φαῦλος τὸν βίον, κατήγγειλε τὸν Βενιαμὴν εἰς τὸν τότε πατριάρχην Ἱερειμὴν Δ' (1808—1813) ὡς διδάσκοντα τὴν κίνησιν τῆς γῆς καὶ τὴν κληθῶν τῶν κίσμων, καὶ κατὰ συνέπειαν ὡς ἀθεοῦντα τὰς ἱερὰς Γραφὰς καὶ αὐτὸ τοῦτο ὡς ἄθεον. Ὁ τότε μητροπολίτης Ἐρέσου ἔγραψε κερυνοβόλον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν νέον Γαλλιλαιοῦν, ἐπιστεῖων αὐτῷ τὰς ἐκκλησιαστικὰς τιμωρίας, ἂν δὲν πύση τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ διδάγματα καὶ δὲν δηλώσῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως». Ἄγνωστον εἶπερ τὸ πρᾶγμα τοῦτο συνέβη τότε, γνωστὸν ἔστι δ' ἡμῖν ὅτι περὶ τὸ 1805 κατήγγειλαν εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν τὸν Βενιαμὴν ὡς ἑλευθερίζοντα ἐν τοῖς δόγματι, καὶ τοὶ ὁ ἀνὴρ ἐδιδάσκε

τὰς φυσικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐν τῇ περιλάλητῳ σχολῇ τῶν Κυθωνίων. Εἰ δὲ τῷ 1812 Δωρόθεος ὁ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἱεροκέρυξ ἐν Κωνσταντινούπολει διαμένων πολλὰ κατέλεγε τοῦ Βενιαμὴν, ὡς ἀθελίζοντος, εἶχεν ἐν μέρει δίκαιον ὑπὸ τὴν γενικωτέρην αὐτῆς σημασίαν λαμβανομένης τῆς λέξεως. Βεβαίως οὐδέποτε ὁ Βενιαμὴν ἠρνήθη τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ τότε διδασκόμενα καὶ τὰ τύπος οὐ μετὰ πολὺ διαδοθέντα οὐδεὶς ἀρνείεται ὅτι πῶς ὅζουσι πανθεισμοῦ. Τῷ 1805 πέμπτων πρὸς τὸν πατριάρχην Καλλίνικον Ε' τὸν ἀπὸ Νικαίας ὁ Βενιαμὴν ἀπολογίαν⁹ λέγει μὲν εὐθαρπῶς: «Ἐγὼ ἐγεννηθῆν τέκνον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εἰμὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ἀνετρέψην· ὅσα ἡ ἐμὴ μήτηρ φρονεῖ τσαῦτα καὶ ἐγὼ, ὅσα ἐκεῖνη ἀναθεματίζει τσαῦτα καὶ ἐγὼ, καὶ ὅσα ἐκεῖνη δέχεται τσαῦτα καὶ ἐγὼ, διχα τινὸς προσθέσεως ἢ ἀραιρέσεως· γνωστοποιεῖ τῷ πατριάρχῃ μετὰ παρησίας: «οὐκ εἰμὶ διδάσκαλος θεολογίας ἀλλὰ μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν μαθημάτων, εἰς τὰ μαθηματικὰ δὲ νομίζω ἀδύνατον τὴν παρείσδυσιν τινὸς βλασφημίας καὶ εἰ ὁ διδάσκων ἂν εἴη ὁ παγκάκιστος τῶν ἀνθρώπων». Ἄλλ' ἐν τούτοις ἡ μελέτη τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καταφορῶν τὸν ἀειμνηστον διδάσκαλον οὐ μόνον ἐμβριθεῖς ἔσπερημένον, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ τοσοῦτον φρονίμως φιλοτιμούμενον ἵνα μεταγγίσῃ εἰς νεαρὰς ἀκαταπίστους ψυχὰς ξενίζοντα δόγματα, καινὰς δὲ καὶ ἀυστάτους ἰδέας, ὅλων ἐπιπολαίως. Οὐδεὶς εἰς τὸν Βενιαμὴν ἀρνείται ζῆλον, οὔτε φιλογένειαν ἀληθῆ, οἱ δὲ τὴν ἀλήθειαν ζητοῦντες καὶ λέγοντες ὀφειλομεν ἵνα εἴπωμεν ὅτι ὁ ἀνὴρ μετὰ κουφότητος τινος καὶ ταχυπειθείας ἐδέχετο καὶ ἐδίδασκε παράλογα τινα: οἷον τὸ πρ' ἡμῖν ἀνόητον παταρχικόν, ἦτοι, κατ' αὐτὸν, αἰθερίον τινα οὐσίαν πανταχῇ χωροῦσαν, ἐξ ἧς πᾶσα γένεσις, ἀπογένεσις, αἰσθησίς τε καὶ ζωὴ καὶ κίνησις. Φρονῶ δ' ὅτι δυσκόλως ἠδύνατο ἵνα χωρήσῃ εἰς ἐγκέφαλον φρόνιμον ἢ ὑπ' αὐτῆς αἰθερίου τοιαύτης οὐσίας ὑποκαθίστασις τὴν πανταχοῦ παρουσίαν τοῦ Θεοῦ¹⁰.

9. Ἡ ἀπολογία τοῦ Βενιαμὴν ἐξεδόθη ὑπὸ Σοφοκλέους Οἰκονόμου ἐν Ἀ' τόμῳ τῶν Φιλολογικῶν Συγγραμμάτων Κωνσταντινοῦ τοῦ ἐξ Οἰκονόμου Ἀθήνησι, 1871, σελ. 435—437.

10. Ἐμβροθῆ τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ Βενιαμὴν ἐπίκρισιν ἐδημοσίωσεν ὁ μακαρῆτις ἱατρός Παζράκης ἐν τῷ «Λογίῳ Ἐρμῆ» ἔτους 1820, μῆκος 15 καὶ ἰουνίου, σελ. 265—279 καὶ 320—336. Φαίνεται ἄσπον τὶ ἐγένετο χειρόγραφον καὶ τίνος ἠκροῦσατο διδασκαλίας τοῦ Βενιαμὴν ὁ μακαρῆτις Κωζάκης Τυπάκος, ἐν τῇ πρὸς τὸν Χ. Βεμανουήλ Σαχτελῆν (ἐν Παρισίῳ, 1818, ἐν σελ. 24) Ἐπιστολῇ, λέγων ὅτι ὁ διδάσκαλος οὗτος «ἔσπευρε μετ' ἐπιμελείας ἄκρας καὶ φρονήσεως (!) σπέρματα ὕμνου καὶ ἐξηκριβωμένης διδασκαλίας πολλοὺς ἀκόμη χρόνους προητέρα πρὶν φανοῦν εἰς τὸν κόσμον τὰ θρυλούμενα πολύτομα ἐκεῖνα βιβλία τῶν ἐπιστημῶν, τὰ ὅποια (κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς τοῦ γράφειν νέας μεθοδου) ἐξεδόθησαν εἰς βραχὺ διάστημα χρόνου». Ἐξηκριβωμένην διδασκαλίαν καὶ μετὰ φρονήσεως σπερματῶν ἀγνωστῶν φρονίμων αὐτὴν ἐξηκριβῶν δυνάται ἵνα ὀνομάτῃ τὴν τῷ Βενιαμὴν. Αὐτὸ λοιπὸν ἦν τὸ αἰδιόκτον οὐ εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας σύστημα, αἱ ὅποιαί τῶρα θέλει ἐκδοῦναι διὰ τοῦ τύπου», κατὰ διεστῆλιν ἐν οἰκονόμου καὶ ἱερέως Ἀμπελακίου Ἀναστάσιος ἐν ἡ' ἐξεδοδῶκει, δι' ἐπιστάσις

7. Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος, ἦτοι βίος αὐτοῦ, ὃ συνεκίδωνται καὶ τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ δύο λόγων καὶ ἑτέρου ἀνεκδότου, ὑπὸ Γ. Α. Ἀριστεδοῦ. Ἀθήνησι 1880. Ἀκριβέστερον ἐπιγραφῆται τὸν Βενιαμὴν ἐν τῷ ξανθοῦ περιόδικῳ «Κορινθῶν» (τόμ. Γ') ὁ μακαρῆτις Ἐλευθερίος Θωμά, κατὰ τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις, ἄς παρήσων αὐτῷ.

8. Ἀριστεδοῦ Βίος Βενιαμὴν' σελ. 29.

Ἐν τούτῳ ὁ Βενιαμὴν ἦν εὐτυχὴς μὴ ἰδῶν ἐπαναλαμβάνομενον ἐπ' αὐτοῦ τὸ κατὰ τὸν Ἀνθρακίτην δῶμα, διότι καὶ τὴν προσήκουσαν ἀπολογία ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ὁ μητροπολίτης Ἐφέσου Διονύσιος ἐδείχθη θερμὸς ὑπερασπιστὴς αὐτοῦ. Τὸ περίεργον ἦν ὅτι καὶ ἡ Ἐκκλησία οὐδαμῶς ἠθέλησε νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς ἀποκηρύξεις ἐκείνας τοῦ Χριστοδοῦλου καὶ Ἀνθρακίτου, διότι ἐπάυσατο, φαίνεται, παρέχουσα προσοχὴν εἰς ραδιογραφίας σχολαστικὰς καὶ δοκίμοισιν ἡμιμαθῶν. Στέφανος ὁ Δούγκας ἔμεινε φιλοσοφῶν ἀνεπηρεάστως τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφίαν, καὶ Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος τοιαύτας ἀρχὰς φρονῶν ἀρέθη γράφων ἐλευθέρως καὶ ἐκδιδούς. Ἀλλὰ τὸ ρεύμα νέων ἰδεῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐπὶ τὴν Ἀνατολήν ἐκχεόμενον ἠπέλει γενικὸν ἠθῶν πατρῶων καὶ διδασκαλίας πατρῶας κατακλυσθῆναι, καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶδεν ἐαυτὴν ἠναγκασμένην νὰ προσενηχθῆ μετὰ τινος αὐστηρότητος.

Οὗτος ἐξεδόθη νέα ἐγκύκλιος καὶ μετὰ τῆς ἐγκυκλίου ταύτης καὶ μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων ἀληθῶς ξενίζουσῶν θεωριῶν Γρηγόριος Ε' ὁ ἀπὸ Σμύρνης συνέθεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Βεβίαιως οὐδεὶς γινώσκων τὰ κατὰ τὸν Γρηγόριον ἀποδέχεται τὸν ἀείμνηστον ἱερέαρχον δυσφοροῦντα ἐπὶ τῇ διαδόσει τῶν γραμμῶν καὶ τῶν ὑγιῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ὅτε τὸ τρίτον ἀνῆλε τὸν θρόνον καὶ ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὰς ἡνίας, ἐν ἀρχαῖς τοῦ 1819, οἱ πάντες ἀπέβλεπον εἰς τὸν Γρηγόριον ὡς εἰς προστάτην τῶν γραμμῶν οἱ συντάκται τοῦ σπουδαιολογικοῦ περιοδικοῦ «Λογίου Ἐρμού», ἐκδιδόντες τῷ 1819 τὴν ἀπὸ Σεπτεμβρίου τοῦ 1807 πατριετικὴν περὶ σχολείων ἐγκύκλιον τοῦ ἀνδρός, διετύπων τὴν πεποιθῆναι ὅτι ἀκλονήτως θέλει ἐνδιατρίβει εἰς τὸν ὑπέρτατον (πατριάρχ.) τοῦτον θρόνον διὰ νὰ στηρίξῃ εἰς τῆς ψυχῆς τῶν ὀρθόδοξων χριστιανῶν διὰ τῶν φώτων τῆς παιδείας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου¹¹), ἄλλος δὲ τις ἐδημοσίευσεν ὡδὴν ἐκ 36 στίχων, ἐκφράζων τὴν πεποιθῆναι ὅτι ἐπ' αὐτοῦ «ἡ τῆς Ἐκκλησίας Μούσα καὶ ἡ θύρα ἐν αὐτῇ—ἤδη εὐτυχῶς σκοπεύουσα—τὴν ἀμείβειν ταξεύουσα—ἀπροσκόπτως περιτρέχουσα ὡς ὑπὸ λαμπρῶ φωτίν¹²». Οὕτε ἦν ἄνθρωπος προσόμενος ἀπὸ συστάσεων καὶ ἀξιώσεων τῶν ἰσχυρῶν τοῦ γένους· αὐτόπητος καὶ αὐτήκοος σκηνῶν λαμπροτάτων ἐκκλησιαστικῆς ἐθνικῆς εὐκαλείας ὁ τοῦ Καταλόγου τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως συγγραφεὺς¹³ γράφει ὅτι κατὰ τὴν ἐκ

δευτέρου ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασιν, ὁ φύσει αὐστηρὸς καὶ βξύς καὶ ἰδιότροπος ἀνὴρ ἀῆθεν ὑπόψου ἠπιώτερος καὶ μᾶλλον εὐκαμπτος καὶ ἄστυκός· πλὴν ἐάν ποτε παρεκαλεῖτο ὑπὸ τινος δυνατῶν εἰς πράξιν ἀδικὸν αὐτῷ φαινόμενῃ ἐδείκνυε πρὸς ἀπόκρισιν ὕπερ ἔφερε μεθ' ἐαυτοῦ κλειδίον τοῦ κατὰ τὸν Ἄθωνα κελίου, ἐν ᾧ διέτριβεν, ὡς ἔτοιμος τάχα καὶ ἀβίς εἰς ἐξορίαν, ταύτην μᾶλλον προτιμῶν, παρὰ τὴν εἰς τὰς ἀλίκοις προτάσεις τῶν δυνατῶν ἐνδοσύν αὐτοῦ. Οὕτε ἦν ἄνθρωπος ἀποδυσπετῶν εἰς προσκόμματα καὶ δυσχερείας, προσδοκίμους ἐν ἐκτελέσει καλῆς τινος αὐτοῦ σκέψεως, δυστυχῶς δὲ πρὸ τῆς σκέψεως ἔγραφε, καὶ πρὶν σταθμίσει τὰς δυσκολίας ἔργου τινος ἀπερῆαζεν. Ὁ ἱστορικός Κούμης γράφει περὶ τοῦ χαρακτηρῶς αὐτοῦ: «ἦτον ἄκαμπτος εἰς τὰς ἰδέας αὐτοῦ, καὶ δὲν τοῦ ἐμελλε διὰ κανὲν ἐναντίον, ὅταν ἀπερῆαζε τίποτε. Ἐάν αἱ γνώμαί του ἦσαν ὀρθαί, κανεὶς δὲν ἠδύνατο νὰ τὰς ἐκτελέσῃ μὲ περισσοτέραν δραστηριότητα παρ' αὐτόν· ἂν κατὰ δυστυχίαν ἦσαν στραβαί, καμια συμβουλή δὲν ἔσχε νὰ τοῦ τὰς ἀνατρέψῃ»¹⁴. Καὶ συνεπῶς δυνάμεθα νὰ ἐπιγράψωμεν εἰς τὸν Γρηγόριον καὶ μόνον εἰς αὐτὸν πᾶσαν καλὴν καὶ πᾶσαν κακὴν πράξιν ἐπ' αὐτοῦ γενομένην.

Κατ' ἀτυχίαν, οἱ τότε χρόνοι ἦσαν χαλεπώτατοι· τὰ θεμέλια σχεδὸν ἐσειόντο τοῦ τότε παρ' ἡμῖν βίου· ἀρχαὶ παρχῆνοι ὑπὸ κούρων κεφαλῶν διαδιδόμεναι γενικὴν ἠθῶν ἠπέλιον ἔκλυσιν καὶ παρ' ὀλίγον ὑπειστήγον καὶ εἰς τὸ θρήσκευμα καὶ εἰς τὸν οἶκον καὶ εἰς τὴν πολιτείαν θεωρίας ἄλλοκοινοὺς τότε φαινομένας, ἴσως δὲ καὶ νῦν φαινομένας τοιαύτας, ἐρ' ὅσον οὔτε διδάσκονται πολλοί, οὔτε πληθύνεται ἡ γνώσις, ἀλλ' οὔτε καὶ φρονήσεως ἐστὶν ἔργον ἢ καταστροφῆ παλαιῆς οἰκοδομῆς, ὅφ' ἦν τις στεγάζεται, πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως νέας καὶ στερεωτέρας. Ἀσχημοὶ διαδόσεις ἐφοβίζον ἀρχόντας, ἐπτύσων ἀρχομένους, ἀνεστάτωσαν τὸν ὄχλον τὸν τότε· μία σπουδαία καὶ κρίσιμος ἐξεχέτο καταγγελία κατὰ τῶν νέων φιλοσοφικῶν, κατὰ τῶν νέων ἐπιστημονικῶν ἐξ Εὐρώπης συστημάτων. Ἀι γηστεῖαι κατηγοροῦντο ἀποτελέσμα τῆς σπουδῆς τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν! Εἶπε τοῦτο πρῶτος, ὡς εἶδομεν¹⁵, ὁ Ἀθανάσιος Πάριος, καὶ ἡ ἰδέα αὐτοῦ διεδίδετο, ἐριζοῦτο, ἀνεπτύγη, συνεδενδρώθη τῇ προσῶφ τοῦ γένους ἡμῶν. Ἡ Μ. Ἐκκλησία προσουμένη κατὰ ἐνώπιον ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ, κατὰ τὸν σφῶν τῆς Βίβλου, προσεσέρετο τὸ τῆνικαῦτα μετὰ συνέσεως, οὐδ' ἦνοιγε πληγὰς, οὐδ' ἐξετίθει ἐαυτὴν εἰς τὴν σφῶν Εὐρώπην ὡς σύνολον ἀνθρώπων ἀπαρισκομένον νεοφανέσι θεωρίαις καὶ διδασκαλίαις ἐπιστη-

τοῦ ἐκ Ζακύνθου Σποριδιῶνος Πρεβίτου. «Ἱστοριοκριτικὴ Ἀπολογία», ἐν Τριεστῷ, 1814, σελ. 212.

11. «Λογίου Ἐρμού» σελ. 113—117, φυλλάδιον Δ', 15 φεβρουαρίου.

12. «Λογίου Ἐρμού», 1819, φυλλάδιον Θ', μέλιον, σελ. 109—310.

13. Ζ. Μιχῆ Κατάλογος πατριαρχῶν α' ἐκδόσεως, σελ. 272. Ἐγράψεν δὲ ταῦτον ἡ μᾶλλον ἐνέπνευσεν καὶ διώρθωσεν προσθεὶς ὅσα ἤθελεν ὁ ἀείμνηστος ἐξ Οἰκονομῶν Κωνσταντίνους. Τὰ ρήματα ταῦτα μετατυπώθησαν καὶ ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τοῦ Καταλόγου ταύτου, πλήρως καὶ πάλιν ὄντος στραμμάτων.

14. Κούμης Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· τόμ. ΙΒ', σελ. 507. Βλέπε δ' αὐστηρὰν κρίσιν περὶ τῆς ἀπειριστίας τοῦ Γρηγορίου, οὕτως ὀγκωδῶς ἀναστῆλωσεν ἡ οἰκονομία μούσα τὸν ἀνδριάντα, παρὰ Σεργίῳ Μακρῶν ἐν Ἰππομῆμασιν ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τόμῳ Γ' Μεσαιῶν. Βιβλιοθήκη Κ. Σάβα, σελ. 392—397.

15. Ἰδε προηγουμένη μου διατριβὴ ἐν «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ», σελ. 283 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

μονικαίς· ἀλλ' ὄχιλο ἀμυθῆς καὶ σακίῳ ἠδύνατο 'να ροβίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν κατὰ τῶν ἐπιστημῶν μῆνιν αὐτοῦ ἐντεινῶν προσέφρουγεν εἰς συκοφαντίας ἐπονειδίστους, ἡδὴ μέλιστα ὅτε ἀπὸ τοῦ 1813 ὁ ἱατρὸς καὶ καθηγητῆς Στέφανος Οἰκονόμος συνιδέσκει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Κωνσταντῖνῳ ἐν τῷ Φιλολογοῦ Γυμνασίῳ τῆς Σμύρνης εἰσῆγε τὴν διδασκαλίαν τῆς Χημείας καὶ τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας¹⁶· ἀλλ' εἰσῆγετο τότε καὶ εἰς τὸ τῆς Χίου γυμνάσιον ἢ διδασκαλία τῶν μαθηματικῶν ὑπὸ καθηγητοῦ δοκίμου διδασκομένου, ἴσως εἰσαγομένου καὶ ἀλλοχθῶ· πολλὰ κατὰ τῶν τοιούτων διεθροῦντο διδασκαλιῶν, ἀτυχῶς δὲ καὶ τοῦ Λεσβίου Βενιζίνου τὸ πανταρχικόν καὶ τερβερικὸν παρόμοιοι κακῶς ἤχουν. Ὁ πατριάρχης λοιπὸν εἶδεν ἑαυτὸν οὕτω στενοχωρούμενον, ἠναγκάσθη δὲ 'να ἀπολύσῃ κατὰ μέρτιον τοῦ 1819 συνοδικὸν Τόμον¹⁷, δι' οὗ προετρίπετο τοὺς ὀρθοδόξους εἰς σπουδὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀποδοκιμῶζων τὴν εἰς τὰς ἐπιστήμας ἐπίδοσιν ἐπὶ προφανῆ κατατρονῆσει τῆς ἑλλάδος φωνῆς, μητρὸς καὶ τροφῆς τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐν τῷ Τόμῳ τούτῳ συνεβούλευεν ὁ πατριάρχης 'να σπουδάζουσιν ὡς χρησιμώτατα τὰ γραμματικά, καταφερόμενος ἐναντίον τῆς ἀρσιώσεως καὶ τῶν διδασκόντων καὶ τῶν διδασκομένων εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ μαθηματικά παρὰ τισὶ σχολείοις, ὧν ἕνεκα παρετήρει τις κατατρονῆσιν τῶν περὶ νη-

16. Οἰκονόμου Κωνσταντῖνου Τῆ Σωζήμενα Φιλόλογ. Συγγραμμάτων· τόμου Α' (τοῦ καὶ μόνου ἐκδοθέντος) σελ. 59. Ἐσφαλμένως ὄθεν ἐγράφη ἐν τῷ «Ὀλυμπιακῷ αὐτοῦ λόγῳ ὁ Φίλιππος Ἰωάννου ὅτι ἐν τοῖς περὶ τοῦ 1820 σχολείοις οὐκ ἐδιδάσκετο ἡ λατινική, μόνον δὲ ἐν τῷ τῆς Χίου γυμνασίῳ στοιχειώδης τις Χημεία, κατ' ἐξίτησιν, εἰ καὶ ἔλαβεν ἑαυτὸν ὁ σοφὸς τοῦ γένους διδάσκαλος γράψας (σελ. 15) ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ προηγουμένως ὅτι «ἡ διδασκαλία περιορίζετο εἰς μόνα τὰ ἑλληνικά γραμμάτια καὶ τὴν ἱερὰν Κατήχησιν· ἀλλὰ κατ' ὀλίγον εἰσῆγοντο εἰς τὰ εὐπορώτερα αὐτῶν (οἷον τὸ τῶν Ἰωαννίνων, τὸ τοῦ Πατριαρχείου, τὸ τῆς Χίου, τὸ τῆς Σμύρνης, τὸ τῶν Κυθωνίων, καὶ ἡ διδασκαλία τῆς λατινικῆς γλώσσης, τῆς ρητορικῆς, τῆς φιλοσοφίας, τῶν μαθηματικῶν καὶ τῶν στοιχείων τῆς φυσικῆς! Πάντα ταῦτα ἐν «Ὀλυμπιακῷ λόγῳ γραφόμενα ὑπ' ἀνόρου σεβαστοῦ καὶ πολυμαθεστάτου δέοντα συντονωτατῆς ἀνακαθάρσεως καὶ διορθώσεως. Τὴν ἀλλήθην ἐπιβιώσει μακρὰ διαιτηρῆ μου «Περὶ τῆς διανοητικῆς κινήσεως τοῦ γένους ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς περὶ τῆς ἐκατονταετηρείδος, ἐν ἣ περὶ αὐτῶν ἐν ἀποδότῳ τῷ δικαίῳ τῶν σταδιοδρόμων ἀρχιερέων, κληρικῶν, πατριαρχῶν, ἑπιόρων καὶ διδασκάλων, δημοσιουθησὴν διὰ τῆς «Ἐκκλησ. Ἀληθείας», ἢ Θεῆς διδοῦ.

17. Ἐπιπόνη δ' ὁ Τόμος οὗτος ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Σταγαρίτου ἐκδομένῃ ἐν Βιέννῃ φιλολογικῇ ἐφημερίδῃ «Καλλιόπη» ἔτους 1819, σελ. 217 κ. ἐξ. Περὶ ὀλίγων ἐτῶν εἶγε γράφει, ἐκδοθέντα τῷ 1816, τὴν «Ἐσχατὴν σοφίαν ὑπὸ τῶν θεῶν Γραφῶν ὀδηγούμενον» ὁ Σέργιος Μακρῆτος, σεβαστὸς μέλλον διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ ἢ διὰ τὰς γνώσεις, μαρτὴ διὰ τὴν πειρασμὸν, ἢ ἐπεδύκνουν ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς αὐτοῦ ἰδέαις. Ἐπὶ τοῖς γραφόμενοις ἐν τῷ συνοδικῷ τούτῳ Τόμῳ, Στέφανος καὶ Κωνσταντῖνος οἱ ἀδελφοὶ Οἰκονόμοι, διδάσκοντες ἐν Σμύρνῃ, ἐγράψαν εἰς τὸν Γρηγόριον ἐκχρόντες τὴν πατριχὴν αὐτοῦ καὶ συνετήν φροντίδα περὶ τῆς ὀφθῆς τοῦ γένους ἐκπαιδεύσεως, ἣτις ἐστὶν ἡ θεμελιουμένη μὲν ἐπὶ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν θεῶν Γραφῶν καὶ τῶν δογμάτων τῆς πίστεως, αὐξοῦσα δὲ βαθμηδὸν διὰ προσκτήσεως ὕμῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν γνώσεων. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῆς σοφῆς ζωνωίδος τῶν ἠθωπελεσταίων ἀδελφῶν ἀπηγγέλτων ὁ Γρηγόριος. Βλ. Τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Γρηγόριον κ. τ. λ. τόμ. Α', σελ. 157, 395.

σταίς ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων, καὶ ψυχρότητα πρὸς τινὰς τύπους τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνομιήτου πίστεως καὶ λατρείας. Οὕτω διακρίτων ταῦτα σοφῶς ὁ πατριάρχης ὠρλιμωτέρων ἤγειτο τὴν ἀσκήσιν τῶν νέων εἰς τὰ γραμματικά καὶ τὰς λογικὰς καὶ ρητορικὰς τέχνας, οὓς ἤθελε μετὰ τὴν ἐν αὐτοῖς συγκρότησιν καὶ κατάρτισιν 'να εἰσάγῃσιν οἱ διδάσκαλοι εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν φιλοσοφίαν.

Μεθ' οἷον εἶχεν ὁ Γρηγόριος Ε' χαρακτηρῶν, προνώ ὅτι τὸν Τόμον ἐξέδωκεν αὐτοβούλως, ἢ, καὶ ἠκουσέτινος γνώμης, ὁ τις οὗτος ἦν ἡ σύνοδος αὐτοῦ καὶ τοῦ γένους οἱ προέχοντες, οὐχὶ δ' ἡ εὐσεβῆς οἰκογένεια τῶν Καλλιμαχῶν. ἦν ὁ Κούμας¹⁸ παραδίδωσιν ὡς ἀδιαφοροῦσαν πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ καταγινόμενῃ εἰς νηστείας καὶ προσευχὰς· διότι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ὁ γινώσκων τοὺς τότε χρόνους καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ θρῶντα πρόσωπα, ὄν ἀναφέρω καὶ ἀνωτέρω¹⁹, μαρτυρεῖ ἡμᾶς ὅτι Σικελάτος ὁ Καλλιμάχης ἡγεμὼν Μολδαβίας, ὧν εἰς θέσιν 'να πληροπορήται τὰ κατὰ τῶν γυμνασίων Χίου, Κυθωνίων, Βουκουρεστίου καὶ Σμύρνης ὑπὸ φωτισθεστων τεκταινόμενα, γνωστὰ κατέστησε τῷ ἀειμνήστῳ πατριάρχῃ, προτρέπων εἰς σωτηρίαν τῶν τε σχολείων καὶ τῶν παρ' ἡμῖν θεσμῶν, παραινῶν 'να λάβῃ μέτρα πρὸς περιφρούρησιν τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῆς δικθροῦσας, ἢν εἰσῆγεν ἡ τότε καλούμενη «εὐρωπαϊκὴ μωροσοφία». Ἡμεῖς οἱ ζῶντες ἐβδομηκοντα ὄλα ἔτη κατόπι τῶν χρόνων ἐκείνων, οἱ βλέποντες τὰ σεβαστὰ λείψανα δύο ἑκτοῦ γενεῶν εὐσεβῶν διδασκάλων καὶ κληρικῶν εἰς τὸν τόπον κατερχόμενα, δεῖν 'να κρίνομεν ἀδεκάστως. Οἱ τότε χρόνοι, προλήψης ὑποτρέποντες καὶ ὕλην εἰς συκοφαντίας παρέχοντες, ἐπέβαλλον τῷ πατριάρχῃ, τῷ κλήρῳ, τοῖς προύχουσι, τοῖς διδασκάλουσι 'να γράψωσι, πρὸς ἀπόκρουσιν κινδύνων, ὅτι οἱ Πλάτωνες, καὶ οἱ Ἀριστοτέλεις, καὶ οἱ Νευτώνες, καὶ οἱ Καρτέσιοι, καὶ τὰ τρίγωνα, καὶ οἱ λογάριθμοι φέρουσιν ἀδικροῖαν εἰς τὰ θεῖα!

Διὰ τῆς μακρᾶς ταύτης ἐπισκοπήσεως ἔδειξα τίνα πρέπει 'να ἔχωμεν ἐσχηματιζμένην ἰδέαν περὶ τῆς σχέσεως τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπέναντι τῆς ἐπιστήμης τουλάχιστον κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας. Μελετήσασθε ὁ βουλομένοις ἐκτενέστερον καὶ τὸ συμπέρασμα ἔσται ὅτι οὐδέποτε ὁ δεσποτισμὸς αὐτῆς ἐπῆρξασε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν· εἰ δὲ ποτε κατεδίκασεν ἐπιστήμονά τινα ἐπραξέ τούτο ὅτε ἔβλεπεν αὐτὸν νοσοῦντα περὶ τὰ δόγματα. Νομίζω δ' ὅτι καὶ πολλὰ ἐπὶ τοῦ τοσοῦτον ἐπαγωγῶν τούτου θεμάτων ἐγράφησαν ἐνταῦθα.

Ἰ. Γ. ΓΕΛΩΝ.

18. Κούμα Ἱστορία· τόμ. ΙΒ', σελ. 514.

19. Ματθ. Κατάλογος Α' ἐκδόσ. σελ. 279—280 ἐν υποσημειώσει.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 3 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 38

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

+ 'Ο Σιτανίου 'Αθανάσιος (πρόεδρος).
'Αρχιμ. Γ. Παλαμᾶς
'Αρχιγ. 'Ι. Σύνδ. Κωνσ. 'Αλεξανδρείας (ταμίας)
Γεράσ. Σ. Δωρίδας
'Ιωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
'Αρχισυντάκτης Μανουὴλ 'Ιω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξικηρικία τὰ ἡμίση.
'Η συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν 'Αλήθειαν ἀπευθυνέον: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισακίου κ. 'Αθανασίῳ Πρόδρῳ τῆς τῆν 'Εκκλησιαστικὴν 'Αλήθειαν διευθυνοῦσῃ 'Επιτροπῇ. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.— Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὁλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Αληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου 'Αλεξανδρείου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς 'Ι. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Εκκλησιαστικὰ χρονικά—Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ΙΖ αἰῶνα (ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών)—Οἱ κανόνες τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως (ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών)—'Αγγελία βιβλίων.

Παράρτημα—Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 297-304).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «'Εκκλ. 'Αληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τῆν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πρᾶξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προαποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τὸ Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον προέβη ἄρτι εἰς τὸν διορισμὸν διαρκοῦς τετραμελοῦς 'Επιτροπῆς ἐντολὴν ἐχοῦσης ἵνα φροντίξουσα περὶ παντός, ὅ, τι ἀφορᾷ εἰς τὰ μοναστηριακὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα καὶ λαμβάνουσα γνώσιν τῶν σχετικῶν ἐγγράφων, παραπεμπομένων αὐτῇ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. διασκέπτεται περὶ τῶν ληπτέων μέτρων ἐν ἐκάστῃ παρουσιαζομένῃ ὑποθέσει, ἕνα σχοληθῆ δὲ καὶ περὶ τὴν ἐξέυρεσιν τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἐπὶ τῶν γαιῶν τούτων κυριότητος τῶν Μονῶν, καὶ ὑποβέλλῃ ἐκάστοτε τὴν γνώμην αὐτῆς εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ οἴκου. Πατριαρχοῦ καὶ τοῦ Συμβουλίου δι' ἐνυπογράφων ἐκθέσεων ἐξελέξατο δὲ πρόεδρον μὲν τῆς 'Επιτροπῆς ταύτης τὸν σεβασμ. μητροπολίτην Νικοπόλεως κ. 'Ιερώνυμον, μέλη δ' αὐτῆς

τοῦς κ. κ. 'Ι. 'Αναστασιάδην, 'Ι. Βιβυὸν ἐρένδην 'Ανδρῖκον ἐρένδην Νικολαΐδην, καὶ γραμματεῖα τὸν κ. 'Ι. Χλωρόν.

— 'Ο σχολάρχης τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς πανσοιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Γρ. Παλαμᾶς ἀπηύθυνεν ἐκ Γενεύης τῇ Α. Θ. Π. τῷ οἰκουμενικῷ Πατριαρχῇ ἐπιστολὴν ἀγγέλλουσαν ὅτι, κατὰ γνωμοδότησιν ἰατρικοῦ συμβουλίου, συστήσαντος αὐτῷ μακροχρόνιον ἀπόλυτον ἡσυχίαν καὶ ἀποχὴν τελείαν ἀπὸ πάσης διανοητικῆς ἐργασίας, ἀναγκάζεται μετὰ πόνου ψυχῆς νὰ καθυποβέλλῃ ἀμετακλήτως τὴν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Σχολῆς παρὰ τῆσιν αὐτοῦ. 'Η ἱερὰ Σύνοδος, ἐν ἣ ἀνεγνώθη ἐπιστολὴ, ἐκράχασα ἐν τοῖς πρακτικοῖς αὐτῆς λύπην ἐπὶ τῇ ἀποχωρῆσει τοῦ ἀρχιμανδρίτου κ. Γρ. Παλαμᾶ, ἐνὸς τῶν τὰ μάλιστα διαπρεπῶν κληρικῶν τοῦ οἴκου. Θρόνον, διακρίθεντος ὡς τε σχολάρχου, ὡς μεγάλου ἱεροκήρυκος τῆς Μ. 'Εκκλησίας, ὡς μέλους διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκ παιδευτικῶν ἐπιτροπῶν, καὶ ὡς συγγραφέως, παρέπεμψε τὸ ἔγγραφο εἰς τὸ Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον, ὅπερ, κατὰ τὸν Κανονισμὸν τῆς Σχολῆς, ἔχει τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἐποπτεῖαν. Τὸ Συμβούλιον, τῶν αὐτῶν ἐμπορούμενον αἰσθημάτων καὶ ὁμοίως ἐκτιμῶν τὰς σπουδαίας πρὸς τὴν Σχολὴν καὶ πρὸς τὴν 'Εκκλησίαν ὑπηρεσίας τοῦ παραιτουμένου Σχολάρχου, ἀπεφάνητο ὅπως, ἐπειδὴ ὁ ἀρχιμ. κ. Γρ. Παλαμᾶς, ἐπὶ δεκατρία ὄλην εὐδοκίμως διευθύνει τὴν Μ. τοῦ Γ. Σχολὴν, ἐφελικυσε πρὸς ἑαυτὸν τὴν κοινὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν, καὶ ἐπειδὴ πιθανὸν ἵνα ἡ ὑγεία αὐτοῦ βελτιωθῇ ἐντὸς βραχέος εἰς βαθμὸν ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων, μὴ γενομένης δεκτῆς τῆς παραιτήσεως, χορηγηθῇ αὐτῷ τετραμήνησ προθεσμίᾳ πρὸς περιθάλψιν τῆς πασχούσης ὑγείας αὐτοῦ, προ-

τραπή δὲ διὰ πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, ὅπως, ὡς ἀγαπῶν τὴν Σχολὴν ταύτην καὶ κηδόμενος αὐτῆς ἀνακαλῆσθαι τὴν παλαιότητα αὐτοῦ καὶ δηλώσθαι τοῦτο ἐγκαιρῶς. Συμφώνως δὲ τοῖς, ὡς ἀνωτέρω, ἀπορασιθεύουσιν, ἀπεστάλη ἤδη τῷ Σχολάρχῃ ἡ δεύουσα πατριαρχικὴ προτροπικὴ ἐπιστολή.

— Ἡ Ἐφορία τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν καταστημάτων ὑπέβαλεν τῇ Α.Θ.Π. ἀναφορὰν, δι' ἧς ἐξέθετο ὅτι οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν ἐπαρχικῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ αἱ ἐπιτροπαὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἱερῶν ἐκκλησιῶν ἀποπέμψουσιν τῇ εἰρημένη Ἐφορίᾳ γέροντας, ὄρφανους, ἢ φρενοβλαβεῖς πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ διαμονὴν ἐν τοῖς ἀρμοδίῳ τμήμασι τῶν περιῶν ὁ λόγος Καταστημάτων, πρὶν ἢ συνεννοηθῶσι μετ' αὐτῆς ἐὰν ὑπάρχῃ χώρος ἢ οὐ πρὸς ἀνετον αὐτῶν ἐνδιαίτησιν, ἐξ οὗ καὶ ἡ Ἐφορία περιέρχεται πολλὰς εἰς δυσχερῆ θέσιν ἀναγκάζομένη ἀποπέμψαι αὐτοὺς δι' ἑλλειψίν χώρου, ἢ ἐξοικονομησάμετα μετὰ μεγίστης στενοχωρίας θέσιν τινὰ ἐν τοῖς οἰκείοις τμήμασι πρὸς βλάβην τῶν κερταμένων προτεραιότητά ἐγγραφῆς· διὸ ἡ Ἐφορία ὅπως ἀπαλλαγῆ τῆς τοιαύτης δυσχεροῦς θέσεως ἐξητήσατο τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐνεργείας παρὰ τοῖς ἀγίοις Ἀρχιερεῦσιν, ὅπως προτραπῶσι μηδέποτε ἀποπέμψουσιν αὐτῇ ὄρφανους, γέροντας ἢ φρενοβλαβεῖς πρὶν ἢ γράψαντες αὐτῇ λάβωσιν ἀπάντησιν ὅτι ὑπάρχει θέσις καὶ τμήμα κατάλληλον διὰ τοὺς τοιοῦτους ἐν τοῖς Φιλανθρωπικοῖς Καταστήμασι. Τούτου ἕνεκα ἐξεδόθη Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ ἐγκύκλιος ἐντελλομένη τοὺς ἀρχιερεῖσι, συνοδικῇ ἀποφάσει, ὅπως ὑπ' ὄψει ἔχοντες τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν τῆς Ἐφορίας τῶν Φιλανθρωπ. Καταστημάτων, γνωρίσωσι ταύτην τοῖς προκρίτοις καὶ ἐπιτρόποις τῶν ἐκκλησιῶν τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν, διότι ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἀποσταλῶσι τοιοῦτοι, δίχα προηγουμένης συνεννοήσεως μετὰ τῆς Ἐφορίας, ἔσονται ἀπαράδεκτοι. Τοιαύτη δὲ ἐκ προτέρου συνεννόησις δύναται νὰ παραλειφθῆ, εἴ γε δεήσει, συνφά τῷ Κανονισμῷ, προκειμένου ν' ἀποσταλῶσι μόνον ἀσθενεῖς ἐπιδικτικῶν ἰατρῶν ἢ βελτιώσεως τῆς υγείας αὐτῶν.

— Ὑπὲρ τῆς Κεντρικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς ἀπέστειλεν ὁ ἀξιότιμος ὁμογενὴς κ. Μιχαὴλ Ζαρίφης λίρας στερλίας 100. Ἐπὶ τῇ δωρεᾷ ταύτῃ ἡ Α. Θ. Π. ἐξέφρασε τῷ κ. Μ. Ζαρίφῃ δι' ἐπιστολῆς αὐτῆς τὰς ἐνθέρμους τῆς Ἐκκλησίας εὐχαριστίας. Εὐχόμεθα δὲ τὸ παράδειγμα τοῦτο νὰ ἔχῃ πλείους μιμητὰς ὅπως ἡ Σχολὴ αὕτη δυνήθῃ ἀπερισπάστως νὰ βάλῃ πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτῆς.

— Ἐνεκα πράξεων ἀνοικείων τῷ ἱερῷ αὐτοῦ ἐπαγγέλματι, καθήρηθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ὁ πῆος διάκονος Κύριλλος ὁ ἐκ Σάμου, ἄλλοτε διάκονος τοῦ αὐθιμοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἱεροθέου, κατόπι δὲ ὑπηρετήσας ἐν Σάμῳ καὶ τισὶν ἐκκλησίαις τελούσας ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου.

— Συνεστήθη ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου τῇ ἱερᾷ πα-

τριαρχικῇ σταυροπηγιακῇ μονῇ τῆς Θεοτόκου Ὀλυμπιώτισσος ἐν Ἐλασσῶνι ὡς ταμίας καὶ γραμματεὺς αὐτῆς ὁ ἐκ τῶν ἐφειτειῶν τελειοφοίτων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῆς ὀσιολογ. ἱεροδίακονος Θεοφάνης Παπαδόπουλος, ἀνήκων εἰς τὴν ἀδελφότητα τῶν μοναχῶν αὐτῆς.

— Τῇ κυριακῇ ἐχοροστάτησε, κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναφ' ὁ ἐκ τῶν σεβάσμων συνοδικῶν καὶ τοποτηρητῆς τῆς Μ. Πρωτοσυγγελλίας μητροπολίτης Μογλενῶν κ. Καλλίνικος.

— Ἀνεχώρησεν ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος σαββάτου εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπως μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπέλθῃ εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ ἐπαρχίαν, ὁ πανιερ. μητροπολίτης Γρεβενῶν κ. Κλήμης.

— Ἀπὸ τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Χαλκηδόνος εἰς Χίλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ καὶ τοῖς πέριξ ὀρθοδόξων ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος πρῶην Κίτρους κ. Ἰωαννίκιος.

— Διαμείνας ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ἀπῆλθε χθὲς εἰς Κίον ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Λευκῆς κ. Λεόντιος, ἐπίτροπος τοῦ σεβ. μητροπολίτου Νικαίας.

— Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 377 φύλλῳ αὐτῆς ἡ ἐνταῦθα ἐκδομένη ἐφημερίς Ἐπιθεώρησις ἐδημοσίευσεν ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἐξέλιξης», δι' οὗ ἐν γλώσσῃ παραφύρῳ καθάπτεται τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὡς μηδαμῶς λαβούσης ὑπ' ὄψει αἰτησῶν τῶν ἐν Ἑμῇ ὀρθοδόξων χριστιανῶν, πεντάκις, ὡς λέγει, ἐπαναληφθεῖσαν, περὶ ἀποστολῆς ἱερέως εἰς τὴν χώραν ἐκείνην, ἧς οἱ ὁμολοῦντες αὐτοὶ στεροῦνται ὅλους πάσης θρησκευτικῆς προστασίας καὶ παντὸς μέσου ἐξωτερικῆς λατρείας.

Δὲν ἐσπεύσαμεν ν' ἀπαντήσωμεν τῇ συναδέλφῳ ἐν τῷ τῆς παρελθούσης τετάρτης φύλλῳ τῆς Ἐκκλ. Αληθείας, ἵνα ἐπακριβῶς ἀναδιφῶμεν τὰ ἀρχεῖα τῶν Πατριαρχείων πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν πέντε, ὡς λέγει, αἰτήσεων τῶν ἐν Ἑμῇ ὀρθοδόξων καὶ διαφωτισθῶμεν περὶ τοῦ αἰτήματος αὐτῶν. Νῦν δὲ, μετὰ τὴν ἔρευναν ταύτην, δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν τὴν ἀξιότιμον Σύνταξιν τῆς Ἐπιθεωρήσεως ὅτι τὸ δίστηλον αὐτῆς καὶ ὑπὸ πολλῶν περικοσμούμενον ρητορευμάτων ἄρθρον ἐβάσισεν ἐπὶ ὅλως ἐσφαλμένῳ πληροφωρίῳ τοῦ ἀνατακτικῶν αὐτῆς καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ πλάνῃ προερχομένης ἐξ ἀγνοίας τῶν πραγμάτων.

Οὕτως, ἐν πρώτοις μὲν ὤφειλεν ἵνα γινώσκῃ ἡ τῆς ἐφημερίδος ταύτης Σύνταξις ὅτι αἱ διάφοροι ὀρθοδόξοι ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς εἰσι διοικητικῶς ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ ὅρια αὐτῶν εἰσι κανονισμένα καὶ οὐδεμιᾷ ἐπιτρέπεται παρεμβαίνειν εἰς τὰ τῆς ἐτέρας, ἀνεπαράστατος κανόνων καὶ συνοδικῶν πράξεων καὶ ἀνευ συγχύσεως δικαιοδοσιῶν. Οὕτω δὲ, τῆς προκειμένης χώρας μὴ περιλαμβανομένης διοικητικῶς ἐν τοῖς ὅροις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἐν τοῖς τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, οὗ εἰς τῶν μητροπολιτῶν ὁ Βόστρας, κατὰ τὸ Συναγματικὸν τοῦ Χρυσάνθου, εἶτα δὲ Χά-

θρανίου λεγόμενος, ἔφερε τὸν τίτλον ὑπερίμου καὶ ἐξάρχου Πετραίας Ἀραβίας, ἡ περὶ τῆς ἀρχιεπὶς ἐκείνης χώρας μέριμνα διεκπευγεί τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου, οἱ μετὰ τσαυτῆς σπουδῆς καὶ ζήσεως προθυμηθέντες νὰ ἐξάρωσι τὴν δῆθεν ὀλιγωρίαν τῶν Πατριαρχείων πρὸς τὰ τῆς ὀρθοδοξίας συμφέροντα, θ' ἀναγνωρίσωσι βεβαίως ὅτι ὄφειλον προηγουμένως νὰ ἔχωσι θετικωτέρας πληροφορίας μανθάνοντες νῦν παρ' ἡμῶν ὅτι οὐχὶ πέντε, ἀλλ' οὐδεμία αἰτίας διεβιβάσθη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν ἐν Ἑμερῇ ὀρθοδοξῶν χριστιανῶν ἀντικείμενον ἔχουσα τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Ἐὰν πρότερον ἐφρόντιζον νὰ ἐξερευνήσωσι θεόντως τὸ ἀληθές, ὡς ὀφείλει νὰ πράττη πάς εὐσυνειδήτος προσπιστῆς τῶν κοινῶν συμφερόντων, δὲν ἤθελον βεβαίως περιπέσει εἰς θέσιν ἵνα καταδειχθῶσιν ὡς ἐλαφρῶς σπουδαιολογούντες.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων. — Ἀνεχώρησεν εἰς Ἱεροσόλυμα τῷ παρελθόντι σκῆθῳ, μικρὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει παραμεινας, ὁ ὁσιολογῶτ. μοναχὸς κ. Ἀντωνίας, ἀρχιμοναχὸς τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 12' ΑἴΩΝΑ.

Φρονῶ ὅτι τόσον ἀπλῆ τῆς μετὰ χεῖρας διατριβῆς ἡ ἐπιγραφή καὶ τόσον συνοπτικῇ πάντως ἀπαιτάττει με παλλιλόλου καὶ ὀληθρᾶς προεισοδιώδους ἐκθέσεως τῶν λόγων, οἵτινες εἰς ἔκδοσιν αὐτῆς ἐν ταῖς στήλαις τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας» ἐκίνησαν τὸν ταύτην γράφοντα. Μεθ' ὅλας τὰς ἐν ἐφημερίαι καὶ περιοδικαῖς ἐκδοδομένας μονογραφίας περὶ σχολείων καὶ μεθ' ὅλους τοὺς καταλόγους τῶν ἀπὸ ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας ἕως σήμερον ὑπὸ ἐλλήνων ἐκδοδομένων βιβλίων, ὧν ἐξέχουσιν οἱ τοῦ Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ, τοῦ Πανύλου Λάμπρου καὶ τοῦ ἐν Παρισίοις πολυμαθοῦς διδασκάλου τῆς ἐλληνικῆς ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν Emile Legrand, τίς ἀντρεῖ νῦν ὅτι ψιλὰ βιβλιολογίαι οὐδαμῶς ἀρκέσουσι πρὸς σχηματισμὸν ἰδέας τινός τῆς διευθύνσεως καὶ τῆς ἐνόητος τῆς κυριαρχικῆς ἐποπτείας τῆς μητρῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τοῦ γένους ἡμῶν, οὐδ' ἀρκεῖ μόνον τὸ περὶ σχολείων Σχεδιασμὸς ἢ μονογραφίαι τινές. Αὗται πᾶσαι συμπληροῦσι τὴν γνῶσιν τῶν διδασκάντων, τοῦ βίου καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, τὸ πολὺ δὲ καὶ τὴν γνῶσιν ἐμβρῶνα καὶ προστατῶν τῆς σχολῆς ἢ τῶν σχολῶν, ἃς πρόκειται νὰ ἱστορήσωμεν. Τὰ ἔργα τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων του Κατραμῆ, τοῦ Παρβανίκα, τοῦ Βελούδου, τοῦ Σάθλα, τοῦ Δημητραπεκοπούλου καὶ σπουδαίαι τινες μονογραφίαι, ὡς αἱ τοῦ σοφοῦ Καστόρη, πολὺ πιθανῶς ἀναγράφουσι γεγονότα τῆς

ζωῆς τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἰδρυτῶν σχολῆς τινός· ἀλλ' ὅσον ταῦτα καὶ ἂν μελετῶνται, ὅσον καὶ ἂν μελετῶμεν τὰς πηγὰς, εἰς ἃς παραπεμπόμεθα, δίχα τῆς ἐρευνῆς ἐπιστολῶν ἰδιωτικῶν καὶ γραμμάτων ἐπισήμων ἢ περὶ τῆς ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ζωῆς τοῦ γένους ἡμῶν ἱστορικῇ πληροφορίᾳ ἐστὶν ἀτέλης.

Ὅτι ζητοῦμεν λοιπὸν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἑσωτερικὴν οὕτως εἰπεῖν ἐποψὴν τῆς διανοητικῆς παρ' ἡμῖν ζωῆς καὶ κινήσεως· οὔτε ἐκτεθήσονται βιογραφίαι διδασκάλων ἢ ἀναγραφή τῶν ἔργων αὐτῶν, ἐνῷ ἀρ' ἐτέρου οὔτε ἀπείργεται ὁ γράφων τὰ παρόντα ἀπὸ τοῦ συμπληροῦν τὰ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παιδείσεως χάσματα καὶ διορθοῦν τὰ κωκῶς ἔχοντα. Ἐξελέχθη δὲ τὸν 12' αἰῶνα, διότι ἀπ' αὐτοῦ ἀρχοῦνται αἱ χειρόγραφοι καὶ ἐπίσημοι, ἀναμνησθητῆτος δηλαδὴ κύρους, πηγαὶ· διότι ἀνάγκη νὰ μερικεύσωμεν τὰς ἡμετέρας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν κάτω χρόνων τῆς ἐθνικῆς ζωῆς σπουδᾶς· διότι μερικεύοντες οὕτως, ἀνάγκην ἔχομεν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν 12' αἰῶνα πολλῶν πηγῶν ἐντύπων ἰδίως καὶ χειρογράφων, ἀμρότεροι δ' εἰσὶ δυσεύρετοι, μῆτε τοῦ Lamii πλουτοῦμεν τὰς ἐκδόσεις, μῆτε πάσας τοῦ πολυτιμῆτος Crusii τὰς συλλογὰς, πλὴν ἄλλων τοιούτων ἀναμνησθητῶν· διότι, τέλος, μολὶς τὸ γένος ἡμῶν εἶδε, μολὶς ἤκουσεν ἑαυτὸ κατὰ τὰ τέλη τῆς 12' ἑκτονταετηρίδος ὑποχρεούμενον νὰ σπουδάσῃ τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ τὰ ἱερὰ γράμματα.

Πότε πρῶτον ἡ Μ. Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπέβαλλεν ἑαυτὴν τοῖς ὑπ' αὐτῆς ποιμανομένοις ὡς ὑψίστην ἐπόπτην τῆς διανοητικῆς κινήσεως, πότε πρῶτον ἐκλήθη καὶ παρὰ τίνος ὅπως ἐκδῶν ἔγγραφοι ἀναγνωρίζον ἄλλα καὶ συνιστῶν τὴν παιδείαν ἀγνωστον. Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τῶν καὶ ἄκρω δακτύλῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἀψαμένον ὅτι ὁ Σχολάρχιος καθίδρυσεν ἀρχιδιδασκαλον τῆς πατριαρχικῆς ἡμῶν Ἀκαδημίας τὸν σοφὸν βυζάντιον Ματθαῖον Καμριώτην, οἱ δὲ διδάχοι αὐτοῦ πατριαρχεῖ τῆς πρωτεύουσῆς ταύτης ἐτίμων τοὺς διδασκάλους αὐτῆς, ὀφρὶκα ἐκκλησιαστικὰ παρεχόμενοι τούτοις καὶ χεῖρα δεξιᾶν ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν τοῦ Πατριαρχείου σπουδῶν ὑποθέσεων παραλαμβάνοντες¹. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ 12' αἰῶνος Ἰωάσαρ ὁ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως², πιθανῶς δὲ κατὰ τὸ 1550 (18 μαΐου), πρὸς Ἰωάννην Ζυγομαλάν ἐν Ἀδριανουπόλει διδάσκοντα γράφων συνεβούλευεν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς μὴ ἀμελεῖν, ἀλλὰ πάση δυνάμει διδάσκειν αὐτοὺς ἐν ἐπιμελείᾳ καὶ καθαρᾷ συνειδήσει³. Ἄλλ' οὔτε τοῦτο προδιβάζει τὰς

1. βλ. ἐν τοῖς ἑμοῖς Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας τὰς βιογραφίας Καμριώτου, Μανουὴλ Κορυθίου, Θεοφάνους Νοταρᾶ, Ἰωάννου καὶ Θεοδοσίου τῶν Ζυγομαλάων, σχολαρχῶν τοῦ 12' αἰῶνος· Φραγκίσκου Κόκκου, Ἰωάννου τοῦ Καρυσσοφύλλη, τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, τοῦ Κομινῆτος καὶ τοῦ Σπανδωνῆ, σχολαρχῶν καὶ διδασκάλων τοῦ 12'. σελ. 30—115.

2. Τίνα διδάκταλον ἔργον Ἰωάσαρ ὁ Μεγαλοπρεπῆς καὶ οἷος ἦν ὁ ἀνὴρ ἐξήτεσα, ἐπὶ τῇ βίαι τῶν ἐκδοδομένων πηγῶν, ἐν τῷ τοῦ 1883 «Ἡμερολόγιῳ τῆς Ἀνατολῆς», σελ. 242—265.

3. Ἀνάγκη τῇ ἐπιστολῇ ὑπ' ἑμοῦ τὸ δεῦτερον ἐκδο-

ἐρεύνας τοῦ φιλόσοφου, οὔτε τοῦ πατριάρχου Διονυσίου Β' τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας, ἢ πρὸς Μιχαὴλ Τερμάδωρον τὸν Ἀἰστωρὸν ἐπιστολῇ, καλοῦσα πρὸς διδασκαλίαν ἐνταῦθα τὸν πολυμαθὲς Ζακύνθιον ἱετὸν τοῦτον, καὶ παραγγέλλουσα τὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν. ὅτε δικαίως ἐπιανεθρομένον εἶπερ ὑπεστήριξε τὸ πτώσιον ἀπειλοῦν μᾶλλον ἀντὶ τοῦ τῷ ἀσφαλεῖ καὶ βεβηκότι προστιθεσθαι¹, οὔτε προβιβάξει τὰς ἐρεύνας ἡμῶν αὐτὸ τὸ λαμπρὸν παράδειγμα τοῦ πατριάρχου Ἰερεμίου Β' τοῦ Τρανου, ὅστις τὸν πατριαρχικὸν θρόνον κοσμῶν ἐφόρτα καὶ ἐν ταῖς παραδόσεσι τῶν καθηγητῶν τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἑαυτὸν οὐχ ἤττον ἢ καὶ τὴν σχολὴν τιμῶν².

Ἄλλαχού πρέπει 'να προσεξώμεν. Κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1593 συνήλθεν ἐν τῷ ναῷ τῆς Θεοτόκου Παρμυθίας, τῷ τοῦ Βλάχ-Σερραγίου κατ' ἐμὲ, τοπικῆς συνέθετος ἀναγροῦσα τὸ ρωσικὸν πατριαρχεῖον, καὶ τὸ γρηγοριανὸν ἡμερολόγιον ἀποδοκιμάσασα. Εἰς τὴν ἐν λόγῳ σύνοδον πρέπει 'να δοθῆ ἡθεὶς ἀξιοσπουδάστος ὅταν γίνηται λόγος περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τῶν κάτω χρόνων, πρόσχωμεν δ' εἰς τὸν Ζ' αὐτῆς κανόνα: «Ὅρισεν ἡ ἁγία Σύνοδος ἕκαστον ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἑαυτοῦ παρειαῖ φροντίδι καὶ δαπάνῃ τὴν δυναμένην ποιεῖν, ὥστε τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ γράμματα δύνασθαι διδασκασθαι· βοηθεῖν δὲ κατὰ δύναμιν τοῖς ἐθέλουσι διδάσκειν καὶ τοῖς μαθεῖν προκίρουμένοις, ἐὰν τῶν ἐπιτηδείων χρεῖαν ἔχουσιν³.» Εἰς τὴν δυνατὴν τοῦ κανόνος τούτου κατὰ τὴν ὀλίγα πρέπει 'να συντρέξωσιν. Αἱ λέξεις θεῖα γράμματα—ἱερὰ γράμματα—ἤκιστα δηλοῦσι σπουδῆς ἐν ἱερατικαῖς σχολαῖς· οὐ μόνον ἐν ἐγγράφοις ἐκδοδομένοις ἐξέπειτα, ἀλλὰ καὶ κατὰ παράδοσιν ἀναδιδασκόμενοι γινώσκουσι ὅτι θεῖα γράμματα, ἢ ἱερὰ γράμματα ἐλέγοντο τὰ κοινὰ, τὰ μετέπειτα ἀλληλοδιδασκῆται. Ὅστις ἐν ἀρχαιοτέροις ἐντύποις πηγαῖς ἀνέγνω ὅτι⁴ κατὰ τὴν 15^η ἑκατονταετηρίδα ἀνὰ τὰς μᾶλλον εὐποροῦσας κώμας καὶ πόλιντας ἐν ἀναρτήσῃ ἐκκλησίῳ—ἴσως δὲ καὶ μέχρι τῆς σήμερον—ἱερεῖς ἐδίδασκον, ἀρχόμενοι τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τοῦ Ψαλτῆρος καὶ τοῦ Ὁρολογίου· ὅστις περιελθὼν ἐστὶ καὶ χωρὶς μικρὰ ἀκούσῃ τὸν ἱερέα διδάσκαλον ὀνομαζόμενον ἐνιαχοῦ, λαμβάνει ἴσως, ἀνερευνησας καὶ βιβλία καὶ χειρόγραφα τῆς τότε ἐποχῆς, ἰδέαν τινὰ καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς τότε παρ' ἡμῖν στοιχειώδους παιδείας καὶ τοῦ προγράμματος οἷον

δομένην, αὐτῆσι, σελ. 245—246. Τὸ ἔτος εἰκίζω ὅτι συμπέπει τῷ 1550, ἢ δὲ χρονολογία 18 μᾶλλον φέρεται ὠριμένη ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ.

4. Ἡ ἐπιστολὴ παρὰ Νικολάου Κατραμῆ (τῷ αἰοιδίῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ζακύνθῳ) ἐν Φιλ. Ἀναλήτοις Ζακύνθου· σελ. 245.

5. Crusii Turcogracia· σελ. 205.

6. Ἡ συνοδικὴ πράξις ἀνετυπώθη ὑπὸ Κ. Σίθα ἐν Βιογραφ. Σχεδιάσματι περὶ τοῦ πατριάρχου Ἰερεμίου Β' τοῦ Τρανου· τὸν κανόνα τούτου ἀνάγνωθι ἐν σελ. 91.

7. Turcogr. ἐν ἄνωτ.

εἶπειν αὐτῆς, καὶ ἐξηγουμένης ἔχει τὰς λέξεις ἱερὰ καὶ θεῖα γράμματα· λαμβάνων δ' ὑπ' ὄψιν τὴν τνικαῦτα κατάστασιν τῆς Ἀνατολῆς εὐρίσκει ὅτι ἡ μὲν πενία ἦν γενικὴ, πεντακμῖα δὲ δυσχερεῖων καὶ συμφορῶν ἐτάραττε τὴν κοινὴν ὀλκᾶδα. Ἀλθωμεν ἐν νῷ ὅτι τὸ οἰκουμένικὸν Πατριαρχεῖον εἶχε χρέος ἐν ἔτει 1588 φορτωμάτων ὀδοῦχοντα, δῆλον οὖν ὅκτῳ ἑκατομμυρίων ἀσπρων, ἦτοι ἐξήκοντα ἑπτὰ χιλιάδων τουρκικῶν λιρῶν, οὐδὲ ἠδύνατο 'να συντηρήσῃ σχολεῖα ἄλλα, πλὴν τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἧς οἱ μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι παρὰ τὸ Πατριαρχεῖον ἢ ἐντὸς αὐτοῦ τῆς ἀκαδημακῆς παιδείσεως ἤνυσον τὸν δόλιχον. Ἐντεῦθεν ἡ τοπικὴ τοῦ 1593 σύνοδος ἐπιβάλλει πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ οἴκου. πατριαρχικοῦ θρόνου μητροπολίταις, ἀρχιεπισκόποις καὶ ἐπισκόποις⁵ οὐ μόνον τὴν ἱερὰν φροντίδα τῆς συστάσεως σχολείων ἀλλὰ καὶ τὴν προμήθειαν τῶν δαπανῶν—ἐξ ἰδίων, ἐν ἀνάγκῃ, εἰ μὴ τολμηρὸν ἐστὶ λέγειν—καὶ τὴν ὀλικὴν ὑποστήριξιν τῶν ἀπόρων μαθητῶν, ὅσοι χρεῖαν εἶχον τοιαύτης.

Ἐντεῦθεν ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχαι εἶδον ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενους 'να συνιστῶσι σχολεῖα καὶ 'να υποστηρίξωσι τοὺς φιλομαθεῖς. Ἡ ἱστορία τῶν γραμμάτων παρ' ἡμῖν κατὰ τὸν 15^{ον} αἰῶνα δεῖται μελέτης καὶ βελτίως τῶν ἐκδοδομένων καὶ τῶν ἀνεκδοτῶν πηγῶν ἐκμεταλλεύσεως, ὅπως τέλειόν τι κατὰ τὸ ἐνὸν καταρτισθῆ βιβλίον, ἀνάγκη δὲ 'να μελετηθῆ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς περὶ τῆς ἐθνικῆς παιδείσεως μερίμνης τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τοῦ 12^{ου} αἰῶνος ὀλίγα λεχθήσονται, καὶ περὶ τῆς τοῦ 13^{ου}, ἐν οὕτως ἔξη συνοπτικὴν εἰσαγωγὴν ὁ ἀναγνώστης εἰς σαφῆ τινα ἀποψιν τῆς ἐν ἀρχαῖς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Δυστυχῶς τὸ ἀρχαιότερον ἐκκλησιαστικὸν ἐγγράφον, ὅπερ ἐπικυροῖ τὴν σύστασιν σχολῆς καὶ κατοχυροῖ σαφῆς διατάξεις τὸν ὄργανισμὸν αὐτῆς ἐστὶν ἐκδοδομένον ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Μεθοδίου Γ' τοῦ ἀπὸ Ἡρακλείας, τοῦ ἐπιωνομουμενοῦ Μορώνη, χρονολογεῖται δ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 1669, κατὰ μῆνα ἀπριλίον ἀπολυθὲν καὶ εἰς τὴν ἐν Ἀρτῇ σχολὴν ἀναφερόμενον. Μῆρος τι τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος ἐκδοδομένον ἐνταῦθα δεῖξει τὴν ἐκκλησιαστικὴν μερίμναν ὑπὲρ τῆς ὀργανώσεως καὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς λειτουργίας τῶν κατ' ἡμᾶς σχολείων, τοῦτο δὲ καὶ ἐκδίδεται ἐνταῦθα, ἵνα μὴ λήξωσι ἄλλαις τὰ αὐτὰ μεταγράφονται: «Ἴνα ἡμῖν ἐκκλησία αὕτη τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου, ἐνδον τῆς μητροπόλεως ταύτης Ἀρ-

8. Λέγω τοὺς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπους, διότι αἱ ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν κάτω χρόνων ἐρευνᾶ μου στρέφονται περὶ τὸν βίον ἰδίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐν τῇ «Βασιλ. Ἀληθείᾳ» δημοσιεύσεις μου. Χάριν ἀκριβείας ὅμως πρέπει 'να προστεθῆ ὅτι ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ 1593 παρέστησαν Μελέτιος Πηγᾶς δὲ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ἔχων καὶ τὴν γνώμην Ἰωακείμ τοῦ Ἀντιοχείας καὶ Σωφρόνιος δὲ Ἱεροσολύμων.

της, μετὰ τῆς ἐνορίας αὐτῆς καὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, εἴη παντελεύθερος, ἀκαταπάτητος καὶ ἀκταζήτητος παρὰ παντός προσώπου ἱερωμένου τε καὶ λαϊκοῦ ἐν λόγῳ σταυροπηγίου καὶ παρὰ τοῦ ἡδὴ ἀρχιερέως καὶ παρὰ τῶν μετέπειτα, τελομενέου κοινῶς τοῦ μνημοσύνου τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ καὶ οὐδὲν ἄλλο, καὶ εἶναι καὶ ὀνομαζέσθαι σχολεῖον κοινὸν τῆς πολιτείας ταύτης Ἄρτης, κατασταθὲν διὰ καταβολῆς τῶν χρημάτων τοῦ διαληθθέντος ἄρχοντος κυρίου Μανωλάκη, μνημονευομένου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ παρρησίᾳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ὡς εὐεργέτου τῆς πολιτείας ταύτης· καὶ τὰ μὲν εἰσοδήματα τῆς ἐνορίας ταύτης καὶ τῶν κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς τῶν ἡδὴ ὄντων, καρποῦσθαι καὶ λαμβάνειν τὸν διδασκάλου εἰς διατροφήν αὐτοῦ· τῶν δὲ μετέπειτα γενησομένων κτημάτων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ διὰ χρημάτων τοῦ ἄρχοντος τούτου παρὰ τῶν ἀποκατασταθέντων ἐπιτρόπων συνέχειν ταῦτα τοὺς ἐπιτρόπους, καὶ μετὰ τούτου τῶν λοιπῶν χρημάτων κυβερνᾶν δι' ἐκείνων τὸν τε μισθὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν διατροφήν τῶν μαθητῶν· εἶναι δὲ τοὺς μαθητὰς τούτους τοὺς τραχησομένους ἐκεῖθεν τὸν ἀριθμὸν δώδεκα, ἐκλέγεσθαι δὲ τούτους ἐπιτηδέους καὶ εὐρῆεις, ἵνα μὴ μᾶλλον ὁ σπόρος τῆς διδασκαλίας καταβῆται, εἶναι δὲ καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις προστάτην, κυβερνήτην καὶ ἐπιτηρητὴν τὸν ἡδὴ ἱερώτατον μητροπολίτην Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης κύρ Βαρθολομαῖον, καὶ οὐδένα ἄλλον, ἐφ' ὅρου ζωῆς αὐτοῦ καὶ διαυθεντεύοντα τῆς σχολῆς ταύτης καὶ πάσης αὐτῆς ὑποθέσεως, ἔχειν τε τὴν ἐξουσίαν ταύτην καὶ ἄδειαν παρὰ τε τοῦ συστήσαντος ταύτην ἄρχοντος καὶ παρ' ἡμῶν τε καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου· πρῶτον μὲν ἐκλέγειν ἐπιτρόπους, οἵτινες ἂν γνωσθεῖεν αὐτῷ ἄξιοι τῆς ὑπουργίας ταύτης ἀπὸ τῆς πολιτείας ταύτης καὶ εἶναι τούτους τὸν ἀριθμὸν πέντε, ἀπὸ τε κληρικῶν καὶ ἀρχόντων· δεύτερον δὲ, μετὰ τὴν πείραν καὶ τὴν δοκιμὴν, ὅστις ἂν γνωσθεῖη ἀνεπιτήδειος καὶ ὀκνηρὸς τῇ ὑπουργίᾳ ταύτῃ ἀποβῆλλεσθαι παρὰ τούτου καὶ ἐκλέγεσθαι ἕτερον ἀντ' ἐκείνου καὶ ἀποκαθίστασθαι τρίτον, ὄντινα βούληται τῶν διδασκάλων εἰσάγειν εἰς τὸ σχολεῖον αὐτὸ, γνωσθέντα τούτῳ ὡς εὐσεβῆ, ὡς ὀρθόδοξον, ὡς ἱκανὸν παραδοῦναι μαθήματα καὶ μαθητὰς ὡρελῆσαι, μετὰ δὲ τὴν πείραν γνωσθέντα ἀνομιλῆ τῇ σχολῇ καὶ τοῖς μαθητευομένοις, ἢ διὰ βίου ἀισχύρητα, ἢ δι' ἀμείλιαν διδασκαλίας, ἢ αἴτιον σκανδάλων, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἀνοικεῖον, ἐκείνον μὲν ἀπέμειπεν τῆς σχολῆς, ἕτερον δὲ τὸν δοκοῦντα αὐτῷ ἀντεισάγειν ἀναντιρρήτως· τέταρτον, τῶν μαθητῶν ὄντινα γνοῖη ἀνεπιτήδειον πρὸς μάθησιν καὶ σκανδάλων παραίτιον, ἢ ἄτακτον, ἀποβῆλλειν τοῦ συνεδρίου τῶν λοιπῶν καὶ ἀντεισάγειν ἕτερον πέμπτον, τὰ χρήματα ταῦτα, ἥτοι τὰς δύο χιλιᾶδας γροσίων, μετὰ τῶν ἀποκατασταθέντων ἐπιτρόπων, βῆλλειν ἐν προσώποις καὶ τύποις ἀναμριβόλοις, ἐπὶ τούτῳ τὰ δέκα πρὸς ἑνδεκα ἡμισυ, ἢ καὶ ἀγοράζειν κτήματα ἐπικερδῆ καὶ

ἀπηρεοῦν διὰ γραμμάτων εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, ὥστε διὰ τοῦ καρποῦ ἐκείνων καὶ τοῦ τόκου τῶν ἐτέρων ἄσπρων διακυβερνῆσθαι τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν τροφήν τῶν δώδεκα μαθητῶν, μηδενὸς ἔχοντος ἄδειαν ἐν τοῖς πέντε τούτοις κεφαλαίοις ἐναντιωθῆναι τῷ μητροπολίτῃ, μήτε τῶν ἐπιτρόπων, μήτε τοῦ διδασκάλου, μήτε τῶν μαθητῶν, μήτε ἄλλου τινός, ἀλλὰ τούτων μόνων εἶναι τὸν διοικητὴν, συναινούωντων καὶ συνυπουργούντων καὶ τῶν ἐπιτρόπων καὶ συμβουλευόντων ἐν πᾶσι, πλην ἐχούσης τῆς θελήσεως αὐτοῦ τὴν κυρίαν ἐν πᾶσι τούτοις. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, μηδεὶς τῶν γενησομένων μητροπολιτῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἔχει ἄδειαν εἰσεργεσθαι ἐν τῇ διοικήσει τοῦ σχολείου τούτου, οὔτε ἐν τοῖς χρήμασιν, οὔτε ἐν τοῖς κτήμασιν, οὔτε ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ διδασκάλου, ἢ τῶν μαθητῶν, ἢ τῶν ἐπιτρόπων, οὔτε ἐν τῷ εἰσοδήματι τῆς ἐκκλησίας ταύτης, πλην τοῦ μνημοσύνου τῶν ὀνομάτων αὐτῶν· ἀλλ' εἰ καὶ τυγὼν ἐπίσταται γράμματα, μὴ ἄδειαν ἔχειν ἀποκαθίσταν ἑαυτὸν διδασκάλου τῆς σχολῆς, καὶ ἀποβῆλλειν τὸν διδασκάλου ἐπὶ τῷ λαμβάνειν αὐτὸς τὸν μισθὸν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ παντελῶς αὐτὸν μὲν ἀπέχειν τούτων πάντων, τοὺς δὲ τότε ἐπιτρόπους διακυβερνᾶν ἅπαντα, τὴν τε σχολὴν καὶ τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐνορίας ταύτης, καὶ τὰ χρήματα καὶ κτήματα ταῦτα τὰ ἀφιερωθέντα παρὰ τοῦ ἄρχοντος, καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν διδασκάλων καὶ τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ τεθνησομένου τῶν ἐπιτρόπων, ἢ τοῦ ἀφροντίστως διακειμένου, καὶ αὐτοὺς μόνους εἶναι κυβερνήτας τῆς σχολῆς καὶ οὐδένα ἄλλον, καὶ παρὰ τοὺς δώδεκα μαθητὰς, εἰ εἶεν τινὲς θέλοντες μαθητευθῆναι διὰ τροφῆς οἰκείας αὐτῶν, καὶ κακοὶ ὄντες ἐχέτωσαν ἄδειαν εἰσεργεσθαι εἰς τὴν σχολὴν καὶ σπουδάζειν. Ἐζήτησε δὲ ὁ ἱερώτατος οὗτος μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης κύρ Βαρθολομαῖος, χεῖρον τῆς αὐτοῦ ὑπουργίας καὶ τοῦ κόπου αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀναντιρρήτως εἰσάγειν τοὺς ἐπιτρόπους τὰ παῖδια, εἰ τύχωσι τῶν συγγενῶν αὐτοῦ εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπὶ τῷ διδάσκεισθαι τὰ ἱερὰ γράμματα τῆς ἐλληνικῆς δηλονότι διαλέκτου καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων, καὶ διατρέφεσθαι ἐκεῖνα, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητὰς καὶ συνεχαρήθη αὐτῷ.

Διὰ τῆς γνώσεως τοῦ σιγγιλλίου τούτου διορθοῦται ἡ φερομένη χρονολογία τῆς συστάσεως τῆς ἐν Ἄρτῃ σχολῆς, διότι ὁ περὶ σχολείων⁹ γράψας ὠρίσε τὸ ἔτος 1662 κακῶς ἐκλαβὼν τὰ παρὰ Μελετίῳ Ἀθηνῶν γραφόμενα¹⁰. διότι τὸ ἔτος (1660) τοῦτο ἐσημείωσεν ὁ ἱερός

9. Ματθαίου Κ. Παράνικα Συγείασμα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν γραμμάτων κτλ. σελ. 73.

10. Μελετίου Ἀθηνῶν Ἐκκλησιᾶ. Ἱστορία· τόμ. Γ', σελ. 469. Ἰδοὺ τὰ τοῦ Μελετίου ῥήματα· «Τῷ 1660 πατριάρχης Ἱεροσολύμων μετὰ τὸν Παῖσιον ἔγινε Νεκτέριος, ὅστις ἐλθὼν εἰς τὴν πόλιν τῷ αὐτῷ ἔτει κατέπεισε Μανωλάκην τὸν ἐκ Καστορίας, ἄνδρα πλούσιον καὶ εὐλαθεῖ, καὶ ἤγειρε σχολεῖα καὶ

οὗτος ἱστοριογράφος ὡς ἔτος ἀρίστως τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Νεκταρίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνῶ ἄλλοι ἔδειξαν ὅτι μολὶς ἐν τέλει τοῦ ἔτους τούτου πᾶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1663 ἀφίκετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἡμῶν¹¹. Γνωστοῦ δ' ὄντος ὅτι τὸ 1670 Βερβολομαίος ὁ μητροπολίτης Ἀρτης καὶ Νκυπέκτου προσεκάλεσεν ἀρχιδιδάσκαλον τῆς ἐν Ἀρτῇ σχολῆς Σωφρόνιον ἱερομόνυχον τὸν Λειχοῦλην¹², ταῖνα ἵνα πιστεύσω ὅτι μολὶς τῷ 1669 συνεστήθη ἡ σχολή, δι' ἣν δισχίλια μὲν γρόσια (ὑπὲρ τὰς 10000 φράγκων) κατέβλεπεν ὁ ἐκ Καστορίας Μανωλάκης, ἐγκτεστήθη δ' αὕτη ἐν τῷ νῶπ τοῦ ἀγίου Βασιλείου, ὅπως ἐν τοῖς κελύτοις αὐτοῦ διαμέων οἱ μαθηταὶ σχολῆν ἱερῶν γραμμάτων «κοινὸν ἀγαθὸν τοῖς ἐκείσε πᾶσι διανοηθείς» ἴδρυνεν ὁ Μανωλάκης, εὑρίσκει δ' αἰὲν τούτῳ τῷ ψυχωρελεῖ ἔργῳ τὸν μητροπολίτην Βερβολομαίον συναγοροῦντα καὶ συνκινουόντα πρὸς τὸν ἴδιον¹³. Τὸ σιγίλλιον ἐστὶν ὁ ὄργανισμός καὶ τὸ καταστατικὸν τῆς σχολῆς, ἧς ὁ διδάσκαλος ἔδει ἵνα ἢ καὶ ἐφημέριος τῆς ἐνορίας, ἣν εἶχεν ὁ νῶς, πλουτῶν καὶ κτήματα κινήτα τε καὶ ἀκίνητα, κερπούμενος ὡς ἐφημέριος καὶ διδάσκαλος τὰ εἰσοδήματα τοῦ νῶς ὅσα δὲ μετὰ τῆς κτήματα προσαφιερωθῶσιν εἰς τὸν νῶν, τῶν κτήματα τῆς σχολῆς ὄντα ὠρίσθη ἵνα διαχειρίζονται οἱ ἐπίτροποι, οἵτινες ἔδει ἵνα καταβέλλωσι τὰ πρὸς μισθοδοσίαν καὶ τροφήν διδασκάλου καὶ μαθητῶν ἀπαιτούμενα, ὁμοῦ μετὰ τῶν τόκων τοῦ ὑπὸ Μανωλάκη κατατεθέντος κεφαλαίου.

Ἡ σχολή ἐγκαθίσταται, καθὼς βλέπομεν, ἐν νῶπ καὶ κελύτοις νῶς· ἀλλὰ πᾶσι αἱ σχολαὶ ἔξω καὶ ἐλεητοῦργον πλησίον ἢ ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν νῶν καὶ τότε καὶ μέχρι τοῦδε. Ἐγγραφα ἰδιωτικὰ, κοσμικὰ καὶ πατριαρχικὰ περὶ σχολείων φανερόν ποιοῦνται τοῦτο, αὐτὴ δ' ἡ μέχρι σήμερον ἱστορία τῶν γραμμάτων παρ' ἡμῖν δείκνυσι τοῦτο ὅν ἀλήθειαν ἀναντίρρητον. Φαίνεται δ' ὅτι δεύτερον μετὰ τὸ περὶ τῆς σχολῆς τῆς Ἀρτης σιγίλλιον ἐστὶ τὸ περὶ

σπουδάζωσιν εἰς αὐτὰ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Κωνσταντινούπολει. Χίω. Ἀρτῇ. καὶ τῷ Ἀνατολικῷ. Αἱ λέξεις τῷ αὐτῷ ἔτει (1660) δηλοῦσι τὴν τοῦ Νεκταρίου ἔλευσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὗχι δὲ τὴν δι' αὐτοῦ σύστασιν ὑπὸ Μανωλάκη σχολείων. Ἀπορρὸν δὲ καὶ πῶς εὔρον ὁ τοῦ Σχεδιασματος ἐκδότης τὸ ἔτος 1662, ἐνῶ παρὰ Μελετίου φέρεται 1660=, αχζ'.

11. Χρονικὰ τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας· σελ. 99.

12. Πικρανικὴ ἐνθ' ἄνω. κατὰ διατίβην Ἀλεξάνδρου Δασκάρου· περὶ τῶν ἀδελφῶν Λειχοῦδων ἐν Β' τόμῳ περιδικῷ Ἑλλῆν. Φιλολ. Συλλόγου.

13. Αἱ λέξεις εἰς τοῦ σιγίλλιον, ὅπερ εὔρηται ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου· σελ. 126—128. Ἀναστάσιος ὁ Γόργιος ἐν βίῳ Εὐγενίου Γενναίου τοῦ Αἰτωλοῦ λέγει ὅτι παρώτρυνε τὸν Μανωλάκη πρὸς σύστασιν σχολῆς ὁ Εὐγένιος καὶ ὑπέταξε ὁ φιλογενὴς ἀνὴρ· ἀλλ' ὁ Βερβολομαίος Ἀρτῆς ὑπέμνησεν αὐτὸν ὅτι κεντρικώτερον ἐστὶν ἢ πόλις αὕτη. Μετρίων. βιβλιοθ. Κ. Σάββα· τόμ. Γ', σελ. 492. Διετέλεσεν ὁ Βερβολομαίος μέλος τῆς συνόδου τοῦ πατριάρχου Ἰακώβου τῷ 1680 διαμένων ἐν Κωνσταντινούπολει. βλ. Ἰω. Βελούδου Χρυσοῦλλα καὶ γράμματα τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν κλπ. σελ. 49.

τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, οὕτως ἀπαιτεῖται συνοπτικωτάτη τις ἀνάλησις ἐνταῦθα, ὅπως ὁ φιλόστοργος ἀναγνώστης συμπληρώσῃ τὰς περὶ τῶν τότε σχολείων ὀλίγας γνώσεις.

Τὸ δεύτερον τοῦτο σιγίλλιον ἐξεδόθη κατὰ ἰούλιον τοῦ 1691, καθορίζον τοὺς ἐπὶ τούτῳ πόρους, ἐκ τε τοῦ κεφαλαίου τοῦ κατατεθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μανωλάκη καὶ ἐκ τῶν ἐμβατοιῶν δύο νῶν ἐνοριακῶν ἐν Κωνσταντινούπολει, καὶ τοὺς διδασκάλους τῆς σχολῆς, ἕνα τῶν ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, δικασίαι γρόσια κατ' ἔτος λαμβάνοντα, καὶ ἕνα τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν, ἐκἄτον πεντήκοντα γροσίων μισθὸν ἔχοντα, ἐπιβέλλον αὐτοῖς ἀγλήπην ἐξ ἴσου πρὸς πάντας τοὺς μαθητὰς, ἐμποδίζον δὲ τὰς συνεχεῖς διακοπὰς, πλὴν τῶν κατὰ κυριακὰς καὶ ἑορτὰς, καὶ συνιστῶν τοῖς μαθηταῖς ὑπακοήν καὶ σέβας πρὸς τοὺς διδασκάλους αὐτῶν· οὐδ' ὑπῆρχε τυπογραφεῖον ἐν Κωνσταντινούπολει τότε ὅπως ἐκδοθῆ τῆς Σχολῆς ὁ κανονισμός, διότι κανονισμός ἦν πράγματι τὸ σιγίλλιον. Τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων ἦν ὡσαύτως ἐν αὐτῷ καθωρισμένον, ἀλλὰ στοιχειωδέστατα. Δύο κλάσεις ὠρίζοντο τοῦ ἐπιστημονικοῦ τμήματος, ἡ δὲ διδασκαλία ἐγένετο, τοῦ διδασκάλου προτεινόντος ἢ ἴδιος προβαλλόμενα ζητήματα, καὶ κατὰ σάββατον «μαθήματα μὲν τῆς προκειμένης ἐπιστήμης μὴ διδάσκειν, ἀθροίζειν δὲ ἐνώπιον αὐτοῦ τοὺς μαθητὰς, εἴτα δι' ἑαυτοῦ τε καὶ δι' ἀλλήλων ἐκείνων ἐπεξεργάζεσθαι τριβὴν τινα καὶ ἀναπόλησιν κατὰ νοῦν τῶν παρελθόντων μαθημάτων διὰ τινῶν προσαρμοζόντων προβλημάτων, προτρέπεν τε τοῖς ἐπαίους μαθηταῖς καὶ συνιστᾶν αὐτοῖς ἐνδελειῶς διαλέξεις ἀλλήλοις, δι' ὧν ἔχωσι γυμνάζεσθαι καλῶς καὶ προγορεῖν εἰς ἐπίδοσιν». Δύο κλάσεις ὠρίζοντο καὶ τοῦ διδασκάλου τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν, ὧν ἡ μὲν μία τοὺς πεζογράφους, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς ποιητὰς ἐδιδάσκετο· τῶν ἑλληνικῶν ἢ διδασκαλία ἤρχετο ἀπὸ τῆς συντάξεως μετὰ τεχνολογίας ἀδιαλείπτου καὶ θεματογραφίας, ἐγένετο δὲ κατ' ἐκάστην, μηδὲ τῶν σαββάτων ἐξαίρουμένων. Ὤρίσθησαν ποικαὶ πειθαρχικαὶ διὰ τοὺς παρεκτρεπομένους ἐκ τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἴσα ταις διατάξεσι περὶ διδασκαλίας καὶ τρόπου ἀγωγῆς αὐτῶν, ἐκέρυττετο ἰσχύν καὶ τὸ τῶν διδασκάλων παράδειγμα, διδάσκειν ἐπιβαλλομένων θεοσέβειαν, καὶ εὐλάβειαν καὶ ἡθῶν κοσμιότητα. Μνεῖα τῶν παρ' ἡμῖν ἐξετάσεων οὐδεμίαν γίνεται· ἀλλὰ δι' ἑαυτὴς τίς ἐστὶ σοφὴ, ἐξ ἴσου ταύταις ἰσχύουσα πρὸς ἀποδείξιν τῶν τῆς διδασκαλίας κερπῶν· τὸ συγγράφειν ἀπᾶς τοῦ ἔτους λόγους τινὰς καὶ ἐγκώμια εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τῶν ἱδρυσάντων καὶ τῶν διατηρούντων τὴν σχολήν¹⁴.

Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ.

14. Τὸ σιγίλλιον παρὰ Κομνηνῷ Ὑψηλάντη. Τὰ μετὰ τὴν ἄνωσιν· σελ. 204—208.

ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

Πρὸς τὸ φιλομαθές τοῦ κατωτέρου κλήρου ἀποβλέποντες καὶ πρὸς τὸ τοῦ λαοῦ, βραχέα τινὰ πρὸ τετραμηνίας σχεδὸν ἐγράψαμεν ὑπ' ὄψιν ἔχοντες τὸν ὑπὸ τε καλλιλογικῆν καὶ θεολογικὴν ἔποψιν ἔξογον Κανόνα τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα¹, τοῦτ' αὐτὸ δὲ ζητούμεν καὶ σήμερον, φρονούντες ὅτι πολλοὶ εἰσιν οἱ παθοῦντες ἔχειν πρόχειρόν τινα τῶν ἀσματικῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κανόνων ἐρμηνείαν, ἢ μᾶλλον ὑπόμνημά τι περὶ αὐτῶν βραχυτάτον. Ἐὰν οἱ Κανόνες οὗτοι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ὁμολογῶνται προϊόντα ἔξοχα φαντασίας ἐμπνεομένης καὶ καθοδηγουμένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτός, ἐὰν οὐδεὶς ἀρνῆται ὅτι προϊόντα τέχνης ἢ τεχνῶν ὠραίων, ὡς ἠθέλωμεν εἰπεῖ κομικώτερον, εἰσὶν οὗτοι, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, τίς ἔσται ὁ μὴ πολήσας πλήρη τινὰ περὶ αὐτῶν ἐν συνόλῳ διατριβὴν, μὴ περιπίπτουσαν εἰς παλλιλογίαν, μὴ τοῖς οὐ βατοῖς ἐμβατεύουσαν, μὴ τοῖς ὑπὲρ δύναμιν καὶ τοῖς ὑπὲρ δυνάμειν ὑπεριπταμένην; Διότι αἱ συνοψισθεῖσαι ὑπὸ Νικοδήμου μοναχοῦ τοῦ Ναξίου ἐρμηνεῖαι καλὰ, εἰ οὐχὶ διὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐγράφησαν, ἀλλὰ πᾶντοσ διὰ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸν καλλιστέφανον ἠγνεύε ὁ γράφων διέκυλον τῆς μοναδικῆς ἀσκήσεως, ἀποβαίνουσι κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν ἀχρηστοί, ἀκατέληπτοι ἐν πολλοῖς, ἴσως ἴσως καὶ μὴ φέρουσαι ἀποτέλεσμα, οἷον καὶ ἐζητεῖ καὶ πρέπει νὰ ζητῆ ὁ μελετῶν καὶ ἐρμηνεύων τὰ θαυμάσια προϊόντα τῆς ἱερᾶς τῶν βυζαντινῶν ποιήσεως².

Ἐφ' ἣν ἔποψιν ἐξῆτάσθη ὁ τοῦ Πάσχα Κανὼν, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐξετάζεται καὶ ὁ ἕτερος τῶν τῆς εορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως. Κριτικὸς δόκιμος οὐδέποτε ἐλέη τᾶς εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τοὺς δύο Κανόνας, οὐδεὶς δ' ἀρνείται ὅτι τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τοῦ Κοσμᾶ ἐπισκόπου Μαίουμα κέκτηται Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Ἡμεῖς δὲ καὶ διὰ τὸ στενὸν τοῦ χώρου, καὶ δι' οὗς ἐξεθέμεθα λόγους, προτιμήσαντες τὸν τοῦ Δαμασκηνοῦ, λόγου βραχυτάτου σήμερον ἔχομεν αὐτὸν ἀντικείμενον. Ὁ ὁσίας μνήμης Νικοδήμου παρωμοίωσαν αὐτὸν τῷ ἐπὶ τῆς εἰκόνας τῆς Μεταμορφώσεως ζωγραφουμένῳ Ἰωάννῃ τῷ Εὐαγγελιστῇ, ἐφ' ᾧ περισσώτερον ἐφαίνετο χερόμενον ἀπὸ τοῦ Θεωδώρου ὁσους φῶς· «ἐδῶ εἰς τοὺς Κανόνας τῆς Μεταμορφώσεως περισσώτερον ἐχούθη ἢ χάρις εἰς τὸν Ἰωάννην Δαμασκηνόν»³.

Ἐὰν ὅμως ἐν τῷ Κανόνι τοῦ Πάσχα ὁ θεὸς ἐκ Δαμασκοῦ φωστὴρ δεικνύηται δαναειζόμενος ἰδέας, λέξεις, εἰκόνας, ἀλληγορίας ἀπὸ τῶν λόγων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἐν τῷ Κανόνι τῆς Μεταμορφώσεως πᾶσας τὰς εἰκόνας ἐρανίζεται ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀπ' αὐτῆς δὲ καὶ τὰς λέξεις. Οἱ τὸν Κανόνα τοῦτον ἐρμηνεύσαντες προσθέτουσιν ὅτι μόνον τὸν εἰρμὸν τῆς ΣΤ' ᾠδῆς⁴ ἠρανίσθη ἀπὸ τοῦ εἰς τὴν εορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως λόγου Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου⁵. Εἰ δὲ ἐν τοῖς εἰρμῶσι καὶ τοῖς τροπαρίοις ἐπτάκις μὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ γενομένου κρηπίδος τῶν προφητῶν, τετράκις δὲ καὶ δέκα τὸ τοῦ θεόπτου Μωυσέως, εὐνόητος οὐδὲ πολλῶν χρᾶζει λόγων ἢ τῆς ἐπαναλήψεως ταύτης ἐξήγησις: τῶν δύο τούτων ὀνομάτων φερομένων ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις. Ἀναφέρων δ' ἐν τῇ Α' ᾠδῇ μόνον τὸ τοῦ Μωυσέως ὄνομα δικαίως ἐαυτὸν, διότι τὴν ᾠδὴν ταύτην τὴν ἐπινικίον ἐβόα ὁ Μωυσῆς λυτρούμενος ἀπὸ τῆς φαραωνίτιδος δουλείας, ἐξ αὐτῆς δὲ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἐμπνεόμενος ἐποίησε τὸ πρῶτον αὐτῆς τροπαρίον, καθ' ὃ συμπαριστάμενος ἐπὶ τοῦ Θεωῶ τῷ Θεῷ, ἠζήθη ἵνα ἴδῃ τὴν δόξαν τῆς Θεότητος συσχεπασθεῖς πρὸ αὐτῆς τῷ θεωμένῳ τοῦ Κυρίου σώματι, ὡς ἄλλοτε εἶχεν ἐπιπροσθούσαν τὴν πέτραν τῆς Ἐξόδου⁶, εἰ καὶ τὴν διαφορὰν τῶν δύο τοῦ Μωυσέως πρὸ τῆς Θεότητος στάσεων ἐδείξεν ἐν τῷ β' τροπαρίῳ τῆς Α' ᾠδῆς, ἐνῶ ἐν τῷ εἰρμῷ τῆς Γ' ἐξήγησε τὰ τῆς σκηνῆς ὄντα τύπον τῆς Μεταμορφώσεως, «δόξαν» μὲν ἐκεῖ «ἐπισκιάζουσαν» ἐνταῦθα δὲ Μεταμορφώσαν ἀσπρόφωτον ἀστράψασαν». Ἐνταῦθα οἱ ἐρμηνευταὶ τὴν ἀπορίαν λύοντες τοῦ ἀναγινώσκοντος παρὰ μὲν τῷ Δαμασκηνῷ «ἀστραπὴν ἀρρητον», παρὰ δὲ τῷ εὐαγγελιστῇ «ἀλάβιν ὡς ἡλίον», παρεισάχοντι τὸν Χρυσορόμηνα τὴν λύσιν ἐπιφέροντα: «Ἦ ἔστι μετεμορφώθη; Παρήνοιξεν ὀλίγον τῆς θεότητος, καὶ ἐδείξεν αὐτοῖς τὸν ἐνοικούντα Θεόν· ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. Ὡς ὁ ἥλιος λέγεις; Ναί· διότι οὐκ ἔχω ἄλλο ἀστρον φαιδρὸν καὶ λευκόν». Οὐδὲ εἶχε νομίζομεν ἄλλαν λέξιν προσφυστέραν, ἀφοῦ μῆτε φράσις εὐρέθη θεοπροπῆς, μῆτε λέξις ἐλέγη τὴν φύσιν τῆς θεότητος εἰς πεπερασμένην περιπτώσιν δυνάμειν. Μόνον ἐν τῷ α' τροπαρίῳ τῆς Γ' ᾠδῆς συνεισάγονται οἱ Ἀπόστολοι· καὶ διὰ τί μὲν οὗτοι, Θεοφύλακτος ὁ ἱερός τῆς

4. «Ὡς μέγα καὶ φοβερὸν ὄραθι θέμα σήμερον· ἐξ οὐρανοῦ αἰσθητός, ἐπὶ γῆς δὲ ἀσύγκριτος ἐξήστραψεν ἥλιος τῆς δικαιοσύνης νοητός ἐπὶ τοῦ ὄρους Θεωῶρα».

5. Ἐφραῖμ Σύρου: «Δύο ἡλίους ἐβλεπον οἱ μαθηταί, ἕνα ἐν τῷ οὐρανῷ κατὰ τὸ ἔθος καὶ ἕνα παρὰ τὸ ἔθος, ἕνα τὸν φαίνοντα αὐτοῖς καὶ τὸν κόσμον καταυγάζοντα ἐν τῷ στερεώματι, καὶ ἕνα αὐτοῖς μόνον φαίνοντα τὸ πρόσωπον αὐτοῦ».

Ἐξόδου λγ'. 21. «Ἰδοὺ τόπος παρ' ἐμοὶ καὶ στήσῃ ἐπὶ τῆς πέτρας· καὶ θῆσω σοι εἰς ὅπην τῆς πέτρας· καὶ σκεπίσω τῇ χειρὶ μου ἐπὶ σὲ ὡς ἂν παρῆθω· καὶ ἀφελῶ τὴν χεῖρά μου καὶ τότε ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεται σοι».

1. Ὁ Κανὼν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα· «Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθειαι»· τοῦ διανομημένου ἔτους σελ. 190—192.

2. βλ. τὸ τοῦ Νικοδήμου Ἐφορτοδρόμιον, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1836. Ὁ ἀναγινώσκων μόνον τὸν πρόλογον ὁμολογῆσει μετ' ἡμῶν ὅτι αἱ 12 σελίδες αὐτοῦ δυνατὸν ἦν ἵνα συμπυκνωθῶσιν εἰς τρεῖς ἢ τὸ πολὺ τέσσαρας· οὕτω καὶ τὸ βιβλίον ὄλον ἀντὶ τῶν 698 ἡδύνατο ἵνα συντηθῆ κατὰ τὸ τρίτον.

3. Ἐφορτοδρόμιον· σελ. 620.

Βουλγαρίας ἀρχιεπίσκοπος σὺν Εὐθυμίῳ τῷ Ζυγαδηνῷ ἐξήγησαν⁷. Ἐν δὲ τῇ Ε' ᾠδῇ καὶ τῇ ΣΤ' οἱ Ἀπόστολοι παρασιωπῶνται. Ἀπασα δ' ἡ Ζ' εἰς αὐτοὺς μόνον καθοσιούται.

Τὴν εἰκόνα τῆς καιομένης ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ βῆτου ὡς τύπον καὶ τῆς Μεταμορφώσεως εἰσάγει ἐν τῇ Δ' ᾠδῇ τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως, ἐν ἣ «ἄυλον ὠρέθη πῦρ μὴ φλέγον τὴν ὕλην τοῦ σώματος»⁸. Ἐν δὲ ταῖς μετὰ τρυτά θεολογεῖ περὶ τῶν ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεων ἐνδόξως μαρτυρομένων⁹. Ἀλλὰ τὴν μὲν θείαν μεγαλειότητα τὴν ἀπόρσιτον ἡμῖν ἐδειξεν ἐν τῇ Η' ᾠδῇ ἀπὸ τῶν Εὐαγγελίων ἀρνούμενος τὴν ὕλην, ἐν δὲ τῇ Θ' παραδεικνύσιν ἡμῖν ἠθικὰ διδάγματα, προτροπέμενος ὅπως πάντες οἱ τῷ τιμίῳ τοῦ Σωτῆρος ἐξαγορασθέντες αἱματι διὰ τῶν ἀρετῶν νοητῶς ἀναβαίνοντες ἐπὶ τὴν ἠθικὴν ἡμῶν τελειότητα «σῴμεν ἀλύως ἐν πόλει ζῶντος Θεοῦ», ἀνώτεροι δηλαδὴ παθῶν καὶ φροντίδων ὑλαίων καὶ κοσμικῶν, ὅπως ἐν διανοίᾳ κεκαθαυμένη κατιδόμεν τὴν τρισήλιον Θεότητα. Ἡ λύσις τῶν ἀπορομένων ἡμῖν ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ πόθος ἐστὶ θεῖος· οἱ δὲ θεόπαισι ἀπόστολοι, τὸ φῶς βλέποντες τὸ ἐν Θαβῶρ ἐκστράψαν, καλὸν εἶπον τὸ παραμειναι πάντοτε ἐν τῷ τόπῳ ἐκειῶν, ὅπως ἀνταλλάξωσι τὸν ζῆλον πρὸς τὸ φῶς, ἀπολαύοντες τῆς θέας τῆς αὐτοζωῆς, ὡς εἶπεν αὐτολεξεῖ ὁ ἱερός μελωδὸς ἐν τῷ εἰς τὴν ἐορτὴν λόγῳ αὐτοῦ, δεῖξας καὶ ἐν τῷ τελευταίῳ τροπαρίῳ τοῦ ὅλου Κανόνος οὐ μόνον τὸν πόθον αὐτοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλλοίωσιν τὴν ἐν ἡμῖν διὰ τοῦ Θεοῦ ἔρωτος γινομένην. Τὰς τρεῖς σκηνάς, ἃς ἐξήτησαν οἱ ἀπόστολοι «ποιήσαι ὡδε» εἰρημνευσεν εἰς τῶν παρ' ἡμῖν θεολόγων ὡς οὐσας τὰς τρεῖς ἐξεις τῆς σωτηρίας, τὴν τῆς πράξεως, τὴν τῆς θεωρίας καὶ τὴν τῆς θεολογίας. Ἐν αὐταῖς μένοντες, καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν σπειρόντες τελειότητα ἔλομεν ἀξιωθῆ νὰ ἐνιδώμεν εἰς τὸ ἀρχέτυπον κάλλος, οὐτινος ἀρρητοὶ καὶ ἀνεκδιήγητοι, κατὰ τὸν οὐρανοφάντορα Βασίλειον, αἱ ἀστραπαὶ, ἀκτῆ δὲ ἐωσφόρου αὐγὰς εἶπες, κἂν σελήνης φαιδρότητα, κἂν ἡλίου φῶς, πάντα ἄτιμα πρὸς εἰκασίαν τῆς δόξης, καὶ πλέον ἀπολειπούμενα πρὸς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς σύγκρισιν, ἢ ὅσον βαθεῖα νύξ καὶ στυγνὴ σκοτομῆνη μεσημβρίας καθαρωτάτης. Μ.

ΑΓΓΕΛΟΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΟΛΟΓΙΑ

Βιθυνικαὶ Σκιαγραφαίαι — Τὸ Κατερολλὲ καὶ αἱ περίξ αὐτοῦ κῶμαι ἐπιγράφεται μι-

7. Ὁ μὲν κορυφαῖος διὰ τὴν θερμότητα τῆς πρὸς τὸν Κύριον πίστεως· ὁ δὲ Ἰωάννης διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τοῦ διδασκάλου· ὁ δὲ Ἰάκωβος ὡς βαρῶν ὡν τοῖς ἔλθοις τοῦ Θεοῦ Ἰουδαίος.

8. Τροπ. γ' τῆς Δ' ᾠδῆς.

9. «Ἐνδόξως μαρτυρεῖται οἷα Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.» Τροπ. β' τῆς Ζ' ᾠδῆς.

κρὸν τεύχος ἐξ 128 σελίδων εἰς 8ον, ὅπερ ἔγραψεν ὁ ἀπὸ τοῦ 1880 ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ διδασκων ἑλλόγγμος κ. Παναγιώτης Γ. Μακρῆς. Ἦλη συλλεγεῖσα ἀπὸ τοῦ κώδικος ναοῦ τινος τοῦ Κατιρλίου, ἐπιγραφαὶ τινες σχεδὸν πᾶσι μεταγενέστεραι καὶ τινες προφορικὰ παραδόσεις συνετέλεσαν τὴν μονογραφίαν ταύτην, ἣτις ἐστὶν οἰονεὶ πρόδρομος μακρᾶς σειρᾶς διατριβῶν ἀφορῶν εἰς ἱστορικὴν καὶ γεωγραφικὴν ἀκριβῆ περιγραφὴν ἐν ὧν τῆς Βιθυνίας, ἣτις διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν παρέχεται τοσοῦτον εἰς ἡμᾶς ἐνδιαφέρον καὶ κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος καὶ μέχρι τοῦ Γ' αἰῶνος. Ἐὰν πρέπη ἐν ἐλλείψει πάσης ἄλλης ὕλης ν' ἀναζητῶμεν τὰς ἱστορικὰς πληροφορίες περὶ τὸν τελευταῖον χρόνον εἰς προφορικὰς μαρτυρίας, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοπογραφικοῦ τμήματος τῆς Βιθυνίας, ὅπου πηγαὶ ἔγγραφοι λείπουσιν, ἢ ὕλη αὐτὴ ἢ ἀπὸ στοματικῆς δηλαδὴ παραδόσεως νομιζόμεν ὅτι ἐστὶν ἀνεξάντλητος. Ἐν πᾶσι δὲ καθήκον ἔχομεν νὰ συστήσωμεν ὅπως τοσαῦται μονογραφίαι γράφονται κατόπιν ἐξαντλήσεως πάσης τῆς δυναμένης συλλεχθῆναι ὕλης. Ἐν τῷ τεύχει τούτῳ δημοσιεύεται καὶ συνοδικὸν γράμμα τοῦ πατριάρχου Καλλιπικού τοῦ ἀπὸ Νικαίας ἐπικυροῦντος τὴν ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Νικομηδείας Ἀθανασίου γενομένην κατὰ τὸ ἔτος 1800 μετῴθισιν τῆς ἑδρας τοῦ μητροπολίτου ἀπὸ τῆς Νικομηδείας εἰς Κατιρλί. — Τὸ βιβλίον τιμᾶται 10 γροσίων ἀργυρῶν.

Στερέωμα. Μηνιαῖον οἰκογενειακὸν περιοδικόν, ἐκδιδόμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει. — Ἔτος Α'. — Ἀριθμὸς 2. — 1 Ἰουλίου 1888

Περιεχόμενα

Χρήστου Χατζηχρήστου. Ἡ Κόρη τοῦ Ἀγαθῶνος. — Κ. Ἡ ὁμοιοκαταληξία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. — Γ. Παπαρρόδου. Τὰ θαύματα τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους αὐτοματοποιῶν. — Ν. Δεστουιάνου. — Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Ἐρρίκου Σχλιέμαν. — Μανουὴλ Γεδεῶν Ἰπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς ἐν ἔτει 1650 παρὰ τὴν Θήραν ἐκρήξεως. — Κυπαρίσσου. Παιδικὸν διήγημα. — Κ. Ι. Μ. Οἰνολογικὰ. — Μόντε-Κάρλο. — Ποικίλα. — Πουήσεις. — Ὀλιγόστοιχα. — Ἀνίγματα. — Γρίφος. — Ἀλληλογραφία. — Εἰδοποιήσεις. — κ. τ. λ. — Πανακοθήκη· τὸ Μόντε-Κάρλο.

Οἱ ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὀρθόδοξων χριστιανῶν, ἀνατυπωθέντες ἐπιμελεῖα τῆς τῶ Πατριαρχικῶν Τυπογραφεῖον Διευθυνούσης ἐπιτροπῆς, πωλοῦνται ἐν τῷ γραφεῖῳ τοῦ Τυπογραφεῖου καὶ ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις ἀντὶ γρ. 5.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1938

ΑΡΙΘ. 39

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σιστανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀργιμανδ. Γρ. Παλαμάς
Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδριδῆς (ταμίης)
Γεράσι. Σ. Δωριεύας
Ἰωάν. Δ. Τανταλιδῆς (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ἕνα τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαι αἰτήσεις ἀπορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνέτω: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σιστανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδριδῆ (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά. — Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών (τέλος). — Οἱ ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς Κοιμήσεως ψαλλόμενοι Κανόνες ὑπὸ Μ. Ι. Γ. — Ἰωαννίκιος ὁ Λήμανοῦ ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών. — Μικχαρίου διδασκάλου Πάτμου Τρεῖς ἐπιστολαὶ πρὸς Ἰωαννίκιον Λήμανοῦ, τὸ πρῶτον ἐκδοδόμενα. — Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον. — Δελτίον κινήσεως τῶν ἐν τοῖς Ἐθν. Φιλανθρωπικοῖς Καταστήμασι περιθάλπομένων (μητὸς Ἰουλίου).

Παράρτημα — Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 297 -304).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τῆν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἵνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως. Ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἵνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προκηποστικεῖσας αὐτοῦς ὑπομνήσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Προτάσεις τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου ἀπενεμήθησαν παράσημα Μεδζιτιέ Δ' τάξεως τοῖς ἐκ τῶν ἀρχαίων καθηγητῶν τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς κ. Β. Δ. Καλλιέργιοι, Ἀναστ. Χουρμουζιῆδῃ (τετιμημένοι ἀπὸ πολλοῦ διὰ τοῦ βλαβου σλισιέ), Κ. Ζαχαριῆδῃ καὶ Ἀνδρέῃ Σπαθάρῃ, τῷ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Αἰσάνδρῳ Ἀρβανιτάκῃ καὶ τῷ διευθυντῇ τῆς αὐτοῦ Ἐμπορικῆς Σχολῆς κ. Γ. Λιανοπούλῳ.

— Ἡ Πατριαρχ. Κεντρικὴ Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπὴ, μερμνωσα περὶ τῆς ἀπροσκόπτου λειτουργίας τῶν παρ' ἡμῖν ἐνοριακῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ συνεπῶς τῆς ὀφείλει τῆς ἐν αὐτοῖς ἐκπαιδευομένης νεότητος, ἐνέκρινεν ὡς τελεσφόρον μέσον πρὸς τοῦτο τὴν παῦσιν τῆς πολλαχοῦ παρατηρουμένης ἀταξίας ἐν τῷ διορισμῷ καὶ τῇ πύσει διδασκάλων, οὐχὶ σπανίως ἀδικαιολογητῶ καὶ κατὰ τὴν δίκαιαν τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐπὶ τούτῳ δ' ὑπέβαλε τῇ Α. Θ. Π. καὶ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ τὴν κρίσιν αὐτῆς ὅπως συστηθῇ διὰ πατριαρχικῆς Ἀποδείξεως ταῖς ἀνά τὰς ἐνορίας τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφορίας τῶν σχολείων ν' ἀπέχωνιν ἀπὸ τοιούτων ἐν μέσῳ τοῦ ἐνιαυτοῦ πύσεων, γινώσκουσα πόσον ἐπιβλαβὲς ὑπάρχει τοῦτο εἰς τὴν διανοητικὴν τῶν μαθητευόντων πρόοδον. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπεκαλέσατο τὴν προσοχὴν τῆς Ἐκκλησίας ὅπως καὶ τὰ μεταξὺ ἐφοριῶν καὶ διδασκάλων συναπτόμενα συμβόλαια γνωστοποιῶνται καὶ ὑποβάλλωνται εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἵνα περιβληθῶσι τὸ νόμιμον κύρος. Αἱ προτάσεις αὗται τῆς Κεντρικῆς Ἐκπαίδ. Ἐπιτροπῆς ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἐπὶ τούτῳ δ' ἐκδίδεται ἡ νενομισμένη πατριαρχικὴ Ἀπόδειξις.

— Ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ πατριάρχου πρῶτον Κωνσταντινουπόλεως κ. Ἰωακείμ τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης ὅπως χορηγηθῇ αὐτῷ ἡ νενομισμένη ἄδεια πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ τε ἀγιωνύμου Ὄρους καὶ τινων μερῶν τῆς Ἑσπερίας, ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐνέκρινεν ὅπως σταλῇ πρὸς τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον τακρίριον ἀναγγέλλον τὴν πρόθεσιν ταύτην τῆς Α. Θ. Π. καὶ ἐξαιτούμενον τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν.

— Ἀποθάνοντος τοῦ ἡγουμένου τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα σταυροπηγιακῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Γεωργίου

Περιστερῶτα, οἱ ἐν αὐτῇ μονάζοντες ἐξελέξαντο τὸν συμμοναστὴν αὐτῶν ὀσιώτ. ἱερομόναχον κ. Ἀντώνιον. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν.

— Τῇ κυριακῇ (7) τελουμένου τοῦ τεσσαρκακονθήμερου μνημοσίου τοῦ μακαρίτου διδασκάλου τοῦ γένους Ἰωάννου Φιλαλήθους ὑπὸ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κατὰ τὸ Μ. Ρεῦμα καὶ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν, ἱερουργούντος τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου Παμφίλου, παρέστη κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ὁ ἱερολογ. ὑπογραμμικτεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου κ. Ἰωακείμ Βλασιδάκης. Ἐν δὲ τῷ ἐν τῷ καὶ τῶν Εἰσοδίων ἐν Πέτρῳ ὑπὸ τῶν εὐγνωμονούντων αὐτοῦ μαθητῶν τελεσθέντι, συλλειτουργούντων τῷ σεβασμ. μητροπολίτῃ Δέρκων τῶν θεοφιλ. ἐπισκόπων πρώην Ἱερᾶς καὶ Σιταίας καὶ Εἰρηνοπόλεως, παρέστη κατ' ἐντολὴν ὁ ἱερολογ. δευτερεύων τῆς Α. Θ. Π. κ. Ἰωακείμ Α. Σγουρός, λόγον δ' ἀπήγγειλε ὁ πανοσιολογιώτατος ἀρχιμηνδρ. κ. Β. Γεωργιάδης.

— Ἐπικλήθη ἐκ τῆς ἀνά τῆν Χιλὴν καὶ τὰ περίεξ, ἐντολῇ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Χαλκηδόνος, ἐπισκέψας αὐτοῦ ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος πρώην Κίτρους κ. Ἰωαννίκιος. Προσκήσει δὲ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Νικομηδείας ἀπῆλθεν εἰς ἐπίσκεψιν μερῶν τινῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἀντὶ τῆς Α. Σ. ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως κ. Ἀναΐας.

— Χθὲς μ. μ. ἐπεσκέψατο τὰ Πατριαρχεῖα καὶ τὸν σεπτὸν πατριαρχικὸν ναὸν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιεπίσκοπος κ. Π. Κούπα, ὁ πανοσιολογ. ἀμερικανὸς ἱερεὺς κ. Δανιὴλ Κοῦν, μέλος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς Ἀρχιεπισκοπικῆς Σχολῆς, φιλοπόπως ἀσχολούμενος εἰς τὴν ἡμετέραν ἱστορίαν καὶ φιλολογίαν.

— Τῇ προσεχεῖ κυριακῇ (14) γενήσεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ καὶ τῷ ἱερῶν μνημοσύνον τοῦ αἰοδίου μητροπολίτου Γρεβενῶν Κυριλλοῦ ἱερουργούντων τοῦ σεβ. μητροπ. Νικαίας καὶ τεσσάρων σεβ. συνοδικῶν.

— Προτάσει τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπῆς, ἐνεκρίθη συνοδικῶς ἵνα ἐκποιηθῶσι διὰ δημοσίου πλειστηριασμοῦ τὰ εἰς τὴν περιουσίαν τοῦ αἰοδίου μητροπολίτου Ἀμκσείας Σωρρονίου ἀνήκοντα ἄσπρα ἐκ δύο γηπέδων καπηλείων κειμένων ἐν Κοντοσκαλίῳ, ἅμα δὲ ὠρίσθη Ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Ἀβραάμ Ἀγαθοπούλου, Ἰωάννου Ἐνωμοστάρχου καὶ Ἰωάννου Γαβαλά, κατοίκων τῆς ἐνορίας ἁγίας Κυριακῆς, ἧτις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἱερατικῶς προϊσταμένου τῆς ἐνορίας, ἐν ἧ ταῦτα κείνται, προβήσεται εἰς τὴν διὰ τακτικῶν πλειστηριασμοῦ ἐκποίησιν αὐτῶν, ὀρίζουσα τὴν ἡμέραν τῆς ὀριστικῆς κατακυρώσεως καὶ εἰδοποιούσα τοῦτο διὰ τριῶν ἐφημερίδων καὶ διὰ κήρυκος ἐντός τοῦ Κοντοσκαλίου ἐπὶ τρεῖς ἀλεπαλλήλους κυριακάς.

Ἐπληγρόφημα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐκ Ἀθήνων ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου **Λήμνου Ἰωακείμ**, ἐπισυμβάντα τῇ 6 ἀρχομένου ἐν τῇ νήσῳ

ταύτῃ, ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν. Ὁ αἰοδὶμος ἱερέρχης, ἀπὸ Μ. Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μ. Ἐκκλησίας ψηφισθεὶς μητροπολίτης Λήμνου τῇ 28 δεκεμβρίου 1853, ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποβιώσαντος Λήμνου Δανιὴλ, διήκησεν ἔτη τριάντα καὶ πέντε τὴν μητροπολὶν ταύτην, ἀγκυλώμενος ὑπὸ τῶν ἐπαρχιωτῶν αὐτοῦ. Τετράκις κληθεὶς μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Σωρρονίου τοῦ ἀπὸ Ἀμκσείας, Ἰωακείμ τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, καὶ Ἰωακείμ τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης, διετέλεσεν ἑφορος τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν, διακριθεὶς ἐπὶ ζήλῳ ὑπὲρ τῶν κοινῶν· τὸ τέταρτον δὲ προσκλήθεις ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κ. Διονυσίου δὲν ἠδυνήθη, ἐνεκὰ τῆς κατατροχούσης αὐτὸν νόσου, νὰ παρκαμείνῃ ἐπὶ πολὺ μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ζήτησας δ' ἔλαβε τὴν ἀδειαν ὡπως ἐπιστρέψῃ εἰς Λήμνον, ὅπου παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἐν μέσῳ τῶν σεβομένων αὐτὸν ὀρθόδοξων τῆς νήσου ταύτης.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ' ΑΙΩΝΑ*

Μετὰ τὰ ἐκτεθέντα ᾧδε δείκνυται ὅτι ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἤρξατο ἐκδιδοῦσα ἡ Ἐκκλησία κανονισμοὺς διὰ τὰς παρ' ἡμῖν σχολὰς, ἀλλ' αἱ σχολαὶ αὗται ἦσαν αἱ ἀνώτεροι, οἱ δ' ἐξ αὐτῶν ἀπολυόμενοι ἦσαν καὶ μαθηματικοί, καὶ θεολόγοι, καὶ περὶ τὸν ἑλληνα λόγον ἐγγεγυμνασμένοι, καὶ τῆς φιλοσοφίας, ἐννοεῖται τῆς περιπατητικῆς, ὡπαδοὶ δοκιμώτατοι. Ἡ σπουδὴ τῆς φιλοσοφίας ἦν πολυετής, ἐπεβίλλετο δὲ ὡς πᾶν πρὸς τὸν βίον χρήσιμος. Φιλόσοφος τις τῶν παρ' ἡμῖν ἢ φιλόλογος, λέγων καὶ παραινῶν ὡσεὶ κύκνειον ἄσμα μακροῦ καὶ καρποφόρου διδασκαλίας τοῖς αὐτῷ κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς παρισταμένοις μαθηταῖς τὸ πάλαιρατον «φιλοσοφεῖτε μᾶλλον ἢ ἀναπνεῖτε», ἦν ὁ τελευταῖος ἐν τῷ αἰῶνι ἡμῶν ἀντιπρόσωπος τῆς ἀρχαίας σχολῆς¹⁵ τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων τοῦ γένους· ὁ δὲ πολυμαθέστατος Βούλγαρις ἀπέκλειε τὰς θύρας τῆς Ἀθωνικῆς Ἀκαδημίας καὶ συνεζύγου ταύτας τοῖς ἀγεωμετρήτοις, εἰσιτήριον ἄριστον τὴν βιβλίαν ἠγούμενος γνῶσιν τῶν μαθηματικῶν, ὡν τὸ Α καὶ τὸ Ω ἦσαν τοῦ Εὐκλείδου τὰ Στοιχεῖα, διὰ τοῦς ἀρχαίους μόνον χρησιμεύουσας τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ Ἐμμανουὴλ Γλυζούνιου, ἐκδοθείσης τὸ πρῶτον τῷ 1568¹⁶. Ἡ Ἐκκλησία καθώριξε τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν

* Συνεχεῖα ἀπὸ σελίδος 303 - 306 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου καὶ τέλους.

15. Ἐκ τῆς συμβουλῆς ταύτης τοῦ μακαρίτου Νικελάου Λογίου πρὸς τοὺς ἐκείνου μαθητὰς ἐμπνεόμενος λυμπρὸν ἔγραψε ποίημα ἠθικὸν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ γενόμενος Ἠλίας Τανταλίδης, ἐκδοθὲν ἐν τοῖς «Πατριάρχικῳ» αὐτοῦ.

16. Κ Σάββα Νεοελλ. φιλολογίαν· σελ. 204. Ζαβίρα Θέατρον· σελ. 437.

καί τὰ προσόντα τῶν ἐφόρων καί τῶν διδασκάλων, τοὺς τῶν σχολείων πόρους, τὰ καθήκοντα καί τὰς ὑποχρεώσεις διδασκάλων καί μαθητῶν τῶν ἀνωτέρων σχολῶν. Ἦν δὲ περὶ τῶν κατωτέρων ἐπραττεν ἄγνωστον ἑμοί· καί κατώτερα λέγων νοῶ τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα, ὅσα περιώριζον τὸν κύκλον τῆς διδασκαλίας εἰς ὀλίγα μνημάτα. Ξέναι γλώσσαι ἦσαν ἄγνωστοι. Ἠκιστα δ' ἐδιδάσκοντο γεωγραφίαι καί ἀρχιολογίαι καί φυσικαὶ καί χημικαὶ· μήτε ζωολογίας ὄνομα καί βοτανικῆς καί γεωλογίας ἠκούετο· νομίζω δ' ὅτι ταῦτα πάντα καί ἱστορίαι καί ἡ μυθολογία ἐδιδάσκοντο μετὰ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων.

Ἦν σπουδὴ ὅμως τῆς Θεολογίας κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν ἐπὶ πολλὰ πρακτενομένη ἔτη κατήρτιζε τοὺς μαθητὰς βλαβεῖς γνώστας τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ἀνήκον, οὐδὲ εἶχον βοήθημα πρόχειρον, οὐδ' ἐγγειρίδιον εὐπόριστον καί σαφές πρὸς τὴν τῶν δογμάτων τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας διδασκαλίαν, πλὴν τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας Πέτρου τοῦ Μογίλα, ἐκδοθείσης τῷ 1662, ἧς ὅμως τὰ μὲν ἀντίτυπα σπανίζουσι, τὰ δὲ χειρόγραφα σχεδὸν ὅλως ἐλλείπουσι. Ἦν δὲ τοῦ Βησσαρίωνος Μακρῆ σπουδαιοτάτη συγγραφή «Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν, πίστεως, ἐλπίδος καί ἀγάπης» ἐξέδοθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1699. Συνεπῶς, οἱ μαθηταὶ ἐχρῶντο χειρογράφοις τὸ πλείστον βιβλίαις, ἐπιβληλόμενοι οὕτως εἰς τὸν σεβασμὸν καί τὸν θαυμασμὸν ἅμα τῶν ἐπιγενομένων διὰ τὴν ἀκαταπόνητον αὐτῶν φιλοπονίαν.

Περὶ βιβλίων καταλλήλων διὰ τὴν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίαν οὐδεμίαν ἡ Ἐκκλησία μέριμναν ἐπεδείξατο, διότι καί ὀλίγα τοιαῦτα ἐξεδόθησαν, οὐδ' ὑπεβάλλοντο αὐτῇ πρὸς ἔγκρισιν. Τοῦ Θεοφίλου Κορυθαλλέως ἐφέροντο ἐν χειρογράφοις ἐπὶ δύο αἰῶνας ἡ Ἐπιτομὴ τῆς λογικῆς πραγματείας—ἡ Ἑρμηνεία εἰς τὴν περὶ οὐράνου πραγματείαν τοῦ Ἀριστοτέλους καί ἑρμηνεῖαι εἰς ἕτερα τοὺς Σταγειρίτου φιλοσόφου ἔργα. Χειρόγραφα ἦσαν τὰ ὑπομνήματα τοῦ Κούρσουλα εἰς ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλους, οὗ τὰ Μετεωρολογικὰ ἢ ὑπερμημέτισαν ἢ συνώψισαν ὁ ἱατρὸς Κορέσιος, ὁ ἱεροκῆρυξ Γεράσιμος Βλάχος καί ὁ Ἰωαννίκιος Μακρορῆς, ἐνῶ καί Ἀστρονομίαν ἔγραψεν ὁ Μελέτιος Ἀθηῶν· ἐπειδὴ δ' ἐστὶν ἐκδεδομένον μόνον τὸ τοῦ Μακρορῆ, τὰ δὲ λοιπὰ κείνται χειρόγραφα, καί τῶν χειρογράφων δὲ τούτων ὀλίγιστα ἀντίγραφα καί σπανιώτατα φέρονται, συμπεραίνω ὅτι ταῦτα πάντα ἐγράψοντο οὐχὶ πρὸς τὴν ἐν τοῖς σχολείοις χρῆσιν, ὡς οὐδ' εἰς τοῦτο ἀπέβλεπεν ἡ τοῦ Δαμασκηνοῦ Στουδίτου «Μετὰ τὴν Διχόνοισιν ἐκ τῶν παλαιῶν φιλοσόφων περὶ φύσεως καί ἰδιωμάτων τῶν ζώων», ἧτις πολλὰκις ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ 15' αἰῶνος καί κατὰ τὸν 16' καί 17' ἀνατυπωθεῖσα ἦν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ, διδασκόμενον παραδύξιν μᾶλλον ἢ ἰδιωμάτων τῶν ζώων συναγωγὴν. Προκειμένου λόγου περὶ Γραμμικῶν, τὸ κράτος τοῦ Λασκάρεως ἦν ἀκατάκλυτον, καί ὁ Θεόδωρος Γαζῆς ἀνήρχετο εἰς τὸ

ζενεῖ τῆς δόξης ἐν τῇ Ἀνατολῇ κυρίως· ἀν μὴ δ' ἀπατώματι, μάλιστα μετὰ τὰ μέσα τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος συνέταξαν ὁ Βησσαρίων Μακρῆς καί ὁ Γεώργιος Σουγδουρῆς τὰς Γραμμικὰς αὐτῶν. Τὸ δὲ πρῶτον Λεξικὸν μετὰ τὸ τοῦ Βαρίνου συντάξας ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1659 Γεράσιμος Βλάχος ὁ κατόπι μητροπολίτης Φιλαδελφείας καί προεστὼς τῶν ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξων. Ἐντεῦθεν ἡ διὰ τῆς ψυχαγωγίας ἐξήγησις λόγων¹⁷ τῶν ἀρχαίων ἀλλὰ πρὸ παντός τῶν ἐκκλησιαστικῶν πεζογράφων καί ποιητῶν ἔσχε καθ' ὅλον τὸν αἰῶνα τοῦτον καί καθ' ὅλον τὸν ἐπιόντα 18', οὐδὲ εὗρον χειρόγραφα ψυχαγωγίας ἀρχαιότερον τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος. Ἐν γένει δύναται τις εἰπεῖν ὅτι διδασκτικῶν μὲν βιβλίων οὐδὲν ἔσχετο παρήγαγον αἱ ἐν Ἀνατολῇ τυπογραφίαι, ἡ δὲ Μ. Ἐκκλησία συνεπῶς οὔτε προεκλήθη ἢ να κρῖνη τίνα τὰ κατὰ τὴν ἡλικίαν καί τίνα τὰ μὴ τοιαῦτα. Ἄλλως, ἔπρεπε ἢ να ρυθμίσῃ τὸν βίον τῶν διδασκάλων ὡς ἐπὶ τῆς ἡθικῆς τῶν μαθητῶν διαπλάσεως ἐπιδρῶντα· ἐροῦντιζέ τῆς ἐμπειρίας τῶν πόρων τῶν σχολείων, οἷτινες δύναται τις εἰπεῖν ὅτι ἦσαν γλίσχροι, τοῦλάχιστον οἱ τακτικοί· ἡ πατριαρχικὴ Ἀκαδημία λ. χ. μάλιστα εἶχε τῷ 1691 τακτικὴν πρόσδοτον 350 γροσίων. Τέλος ἡ Ἐκκλησία ὦριζε στοιχειώδη διδασκαλίαν προγράμματα, κατὰ τὰ δύο σιγίλλια, ἅτινα παρεθέμην ἄνω, καί οὐδὲν πλέον. Ὁ ἐπιὸν 18' αἰὼν παρέχει πλουσίαν ὕλην πρὸς ἐρεῦνας ἡδεῖας, τὰ δὲ περὶ τοῦ 16' λεχθέντα θεωρηθήτωσαν εἰσαγωγῆς εἰς τὸν περὶ ἐκείνου λόγον. Κατὰ τὸν 18' ἡ ἐποπτεία τῆς Ἐκκλησίας ἐνισχύετο μὴδαμῶς διακοπτομένη ἢ διασπασμένη, τὸ δὲ κέντρον τῆς διανοητικῆς κινήσεως ἐστὶ τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον· αὐτὸ ἐκδίωκε τὰ τὴν ὑπαρξίν καί τὴν ἀπερίκλιτον τὸν καθ' ἡμᾶς σχολείων λειτουργίαν ὀχυροῦντα σιγίλλια, τίνας δὲ μεταρρυθμίσεις ὁ χρόνος ὁ τῆδε φῶν ὑπεδείκνυε τοῦτο ἐξετασθήσεται. Τὰ σχολεῖα πληθύνονται· δικαιοσύνη ἀποδοθήσεται τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἔργασθαι πατριάρχαις, ἀμειψόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἡμιλλῶντο οἱ μεταξὺ τῶν ὁμογενῶν προέχοντες, μὴ φαινόμενοι κατὰ τοῦτο κατώτεροι τῶν διδασκόν-

17. Ὁ μακρὸς Γρηγόριος Γ. Παπαδόπουλος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ Περὶ τῶν προγενεστέρων Ἑλληνικῶν σχολείων, Ἐν Ἀθήναις, 1857, ἐν σελίδι 7 φέρει τοῦτο τὸ παράδειγμα ψυχαγωγίας, ὅπερ προτιμῶν πρακτέμην:

ἐπάνω ὡ πνευματικῶν μου τέκνονες τὸν Θεόν, εἰς τὴν τὰς ἐνθυμήσεις σου ὑψηλὰ μαθητὰ, ἀναπέτασον περὶ Θεοῦ θεωρίαν τὰς διανοίας σου ἀναβίβασον, ὕψιστον καί ἑνωιαίν, τὸν νοῦν σου

Ἄνω	πέτωσον	πρὸς Θεόν σου	τὰς φρένας
ζωὴν	ἀγάπησον	ἐκ τούτου, ἀπὸ τὴν	καθαρὰν
πολιτείαν	φίλησον	ἀναπείρασον τοῦ νοῦς	ἀγνήν
	ζήτησον	ἀπ' ἐσῶ, ἀπὸ τὴν γῆν δηλ.	λαμπρὰν
Βίον	πόθησον	ἔνθεν	ἡγλαίμενον
ἐπάνω	ὡ φίλατε μαθητὰ μὲ	τὰ γῆνα τὰ μὴν φρονῆς, μὴν	
εἰς τὴν γῆν	τὸ νὰ βαδίξῃς, περιπατῆς,	εὐαρετὰ πρόσο-	σουλλογίσεις, μὴν
	ὁδοῦς δηλ. νὰ διακρίθῃς, κίρα πράγ-	ματα	φαντάσεις καί
			ἐπιθυμῆς
Γαῖαν	βαδίξῃν μὴ τὰ	τῆς γαίας	φρόνης κ.τ.λ.

των και των διδασκομένων. Ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι γινώσκοντες καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐν ταῖς ἀνωτέραις σχολαῖς διδασκαλίας. Περὶ διδασκτικῶν βιβλίων μακρὸν ἔχει ποιῆσαι λόγον ὁ μελετῶν τὴν πνευματικὴν ταύτην παρ' ἡμῶν κίνησιν ἐν ταῖς ἐπισήμοις καὶ ζώσας, οὕτως εἰπεῖν, πηγάς, τοῖς πατριαρχικοῖς ἐγγράφοις καὶ τοῖς ἐκδομένοις βιβλίοις. Ἐκπλήττει ἀπλῆ τούτων ἀπαρίθμησις. Αὐπηρὸν δ' ὅτι ἐν τοῖς περὶ τούτων ἄρθροις ἀνέλκθον ἐξετάσαι μόνον τὴν ἐποπτεῖαν καὶ τὴν ὀργανιστικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀποστολὴν ἐν τῇ πνευματικῇ κινήσει τῶν τριῶν τελευταίων ἰδίως ἐκατονταετηρίδων.

M. I. ΓΕΛΕΩΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΟΡΤῆ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ

τῆς Θεοτόκου δύο Κανόνες ἀσματικούς ἡ Ἐκκλησία παρέλαθεν ἀπὸ τοῦ II' αἰῶνος ἢ ψάλλῃ, ὧν ποιητὰι τοῦ μὲν ἑνὸς ὁ Μάξιμου (Ἀθηδόμος) ἐπίσκοπος Κοσμάς, τοῦ δ' ἑτέρου ὁ θεὸς ἐκ Δαμασκίου φωστὴρ Ἰωάννης. Οὐδεὶς τῶν γνωσκόντων τὴν ἱστορίαν τοῦ κατὰ καιροῦς χριστιανικοῦ βίου καὶ τῆς θείας λατρείας ἤθελεν ἀναζητήσει ἀρχαιοτέρους ὕμνους εἰς τὴν εορτὴν ταύτην, ἥτις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσήχθη μόλις μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΣΤ' αἰῶνος¹, εἰ καὶ, κατὰ τὴν παράδοσιν, περὶ τὰ μέσα τῆς Ε' ἀπὸ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος ἐκατονταετηρίδος Ἰουβενάλιος ὁ πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων παρέδωκε τῷ εὐσεβεῖ αυτοκράτορι Μαρκιανῷ τὴν περὶ τῆς μεταστάσεως τῆς Θεοτόκου διδασκαλίαν². ἐντεῦθεν τοὺς ἀρχαιοτέρους ἐγκωμιαστικούς εἰς τὴν εορτὴν ταύτην λόγους οὐδαμῶς εὑρεν ὁ γράψας τὴν ἐπὶ τούτῳ βραχέειαν ὑπόμνησιν ἀνατρέχοντας πρὸ τοῦ II' αἰῶνος, ὅτε ἤκμασαν οἱ τρεῖς πατέρες οἱ λόγους συνθέντες: Γερμανὸς ὁ Ὁμολογητὴς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Ἀνδρέας Κρήτης ὁ Ἱεροσολυμίτης καὶ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός³, ὅστις οὐδ' εἶχε λόγον ὑπ' ὧν ἀρχαιοτέρου τῆς Ἐκκλησίας πατρὸς, οὐδ' ἠδύνατο ἢ ἀδανεισθῆ φράσεις, εἰκόνας ἢ λέξεις, ὡς ἐν ἐτέροις ἀσματικοῖς Κανόσι φαίνεται πράττων. Ὅ,τι εἰς τὸν Δαμασκηνὸν ἢ τὸν ἐπίσκοπον Μάξιμου Κοσμάν ἐνέπνευεν ὁ θεὸς ἔρωσ, ὅ,τι δ' αὐτοῖς ὑπηγόρευεν ἡ θερμὴ πίστις καὶ ἡ εἰς τὰς παραδόσεις τῆς Ἐκκλησίας εὐλαθεῖς ἀφοσίωσις, τοῦτο συνίστησι τοὺς ἀσματικούς αὐτῶν Κανόνες, ἀμειλιωμένους ἀλλήλοις ἐπὶ ταῖς καλλοναῖς τοῦ λόγου, ἐπὶ λέξεσιν ἀπὸ

τῶν Γραφῶν εἰλημμέναις, ἐπὶ ἐννοίαις, ἃς ἀπὸ τῆς θύραθεν ἤρουντο φιλοσοφίας, ἣν ὁ ἐκ Δαμασκίου πατὴρ περιέβαλε τῇ χλαμυδί τῆς ἀριστοτεχνίδος αὐτοῦ γραφίδος, μὴ μακρυνούσας ἐαυτὴν ἀπὸ τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν· τὸ ἐν τῷ εἰρμῷ λ. χ. τῆς Γ' ὧδῆς δημιουργικὸν καὶ συνεκτικὸν ἰδιῶμα τὸ τῇ θείᾳ Σοφίᾳ καὶ Δυνάμει ἀποδιδομένον ἐστὶ τῆς εὐσεβοῦς φιλοσοφίας κήρυγμα τῆς συναπτομένης τῇ γραφικῇ διδασκαλίᾳ⁴. Καὶ τοῦτο μὲν ὁ τοῦ Κοσμά Κανὼν, ὅστις ἄλλως ἐν τισιν εἰρμοῖς ζητεῖ ἐξηγήσαι πού τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης προετυπούτο μυστικῶς ὁ ὑπὲρ ἐννοίαν καὶ φύσιν θεοῦ τόκος τῆς Θεομήτορος, ἐνῶ ὁ τοῦ Δαμασκίου Κανὼν, οὐδαμῶς ἀπτόμενος τῆς θεολογίας, ἀπλῆ τις ὑπάρχει νεκρώσιμος ὧδῆ ἐπὶ τῇ ἀπὸ τῆς ἐπικήρου ταύτης ζωῆς ἐξόδῳ τῆς Μητρὸς τοῦ τῶν ἀνάκτων Ἄνακτος. Ἀλλὰ τοῦτο λέγει μόνος αὐτὸς ὁ Ἰωάννης⁵, οὐδ' ἀνάγκη λοιπὸν ἐρίσται μακρογορησαι.

Οὔτε περὶ τοῦ Κανόνος ἄρα τούτου γενήσεται λόγος, διότι καὶ περὶ τοῦ θαύματος, ὕπερ ὕμνου, αὐτοῦ οὕτος ὁ Δαμασκηνὸς εἶπεν ὅτι «τῇ μὲν Ἁγίᾳ καὶ Θεοπνεύστῳ Γραφῇ οὐκ ἐμμέρεται τὰ κατὰ τὴν τελευταίην τῆς ἁγίας Θεοτόκου Μαρίας· ἐξ ἀρχαίας δὲ καὶ ἀληθεστάτης παραδόσεως παρελήφραμεν τὰ κατ' αὐτὴν⁶· ὁ Κοσμάς, ἀπ' ἐναντίας, ὁ ἐν τοῖς εἰρμοῖς καὶ τροπαρίοις τῆς Α', τῆς Γ', τῆς Δ' καὶ τῆς Ε' ὧδῆς ἄσας τὴν ἐξοδὸν καὶ μετástασιν τῆς Θεόπαιδος, ἐν τῇ ΣΤ' ὕμνησεν ἄμα μὲν τὴν εἰς ἄθου τριήμερον κάθοδον τοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ αὐτῆς, ἐκ τῆς ἱστορίας Ἰωανῆ τοῦ προφήτου τὴν εἰκόνα ἀρυσόμενος καὶ λέξει καὶ φράσει λαμπραῖς εὐφρῶς αὐτὴν κατακλύων⁷, ἐν δὲ τῇ Ζ' ὧδῃ τὴν ἐν τόκῳ καὶ μετὰ

4. Α' πρ. Κορινθ. α', 24. «Χριστὸν Θεοῦ Δύναμιν καὶ Θεοῦ Σοφίαν». Θεὸς δημιουργὸς ἀπὸ τοῦ πρώτου στίχου τῆς Ἁγίας Γραφῆς δεῖκνυται· *θεμελιῶν δὲ τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς* παρὰ τῷ Προφήτῃ φαίνεται λαμπρῶς ψάλλ. ργ' β. Οὕτως ἡ περὶ Θεοῦ Σοφίας καὶ Δυνάμεως δημιουργικῆς καὶ συνεκτικῆς διδασκαλία αὐτῆς ἐστὶ καθαρῶτα, παρὰ μηδὲν τοσοῦτον σαφῶς κειμένη. Ἐντεῦθεν ὁ Χρυσόστομος παραβάλλων τὰ ῥήματα τοῦ Παύλου πρὸς τὴν Φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος εἶπεν: «Ὁ γὰρ οὐκ ἴσχυσαν φιλόσοφοι διὰ τῶν συλλογισμῶν πειθῆσαι, τοῦτο ἡ δοκοῦσα εἶναι μωρία κατώρθωσε. Τίς οὖν σοφώτερος; Ὁ περὶ μεγίστων πείθων, ἢ ὁ περὶ τῶν μηδὲ ὄντων; Πόσα ἔκαμε Πλάτων καὶ οἱ κατ' αὐτὸν περὶ γραμμῆς καὶ γωνίας καὶ στιγμῆς, καὶ ἀριθμῶν ἀρίτων καὶ περιττῶν, καὶ ἴσων ἀλλήλοις καὶ ἀνίσων καὶ τῶν τοιούτων διαλεγόμενος ἡμῶν ἀρχαίων· καὶ γὰρ τῶν ὑφασμάτων ἐκείνων ἀγρηστότερα ταῦτα τῷ βίῳ· καὶ οὐ μέγαν, οὐ μικρὸν ἐντεῦθεν ὠφελήσας οὕτω τὸν βίον κατέλυσε» κλπ. Χρυσ. οὐμιλία Δ' εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους.

5. β' τροπῆριον Θ' ὧδῆς: «Δέχου παρ' ἡμῶν ὧδῃν τὴν ἐξοδὸν, μητὲρ τοῦ ζῶντος Θεοῦ» κλπ.

6. Migne τόμ. 96, ἑλληνικῆς σειρᾶς ἐννοεῖται. στ. 717

7. εἰρμ. Γ' α' «Ἄλιον ποντογενὲς κητῶν ἐντόπιον πῦρ» τροπ. β' τῆς αὐτῆς: «ὡς φαινήν λυγρὴν αὐλοῦ πυρὸς, θυμιατῆριον θεοῦ γρύστεον ἄνθρακος» κτλ. . . .

1. βλ. προχείρως Φιλαρέου Βαφείδου Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας Α' τόμον, ἐν σελίδι 315.

2. Νικοδόμου Συναξαριστής. Ἰουλίου 2. Περὶ δὲ τῆς διὰ Ἰουβενάλιου παραδόσεως ταύτης ἐστὶ μαρτυρῶν ὁ Δαμασκηνός. Migne Patrologiae τόμ. 96, στήλῃ 747 κ. ἐξ. Βλέπε περὶ τῆς εορτῆς ταύτης Calendarium Manuale Utriusque Ecclesiae Orientalis et Occidentalis; auctore Nicolao Nilles S. I. τόμ. Α', σελ. 245-250.

3. Νικοδόμου Συναξ. 15 αὐγούστου· τοῦ αὐτοῦ Ἐορτοδρόμιον σελ. 648, στήμ. 1.

τόκον παρθενίαν αὐτῆς, ἀπὸ τῆς ἱστορίας τῶν τριῶν παιδῶν μεταφέρων τὴν εἰκόνα, ἀπὸ τῆς τοῦ θεόπτου Μωϋσέως, καὶ ταύταις συνείρων τὸ μέγα θαῦμα τῆς μεταστάσεως. Τὴν Η΄ τέλος καὶ τὴν Θ΄ εἰς αὐτὴν ἀναφέρει τῆς Θεοτόκου τὴν κοίμησιν, ὡς τοὺς τῆς φύσεως ὄρους νικήσαντα, καθὼς ἡμεῖς πρότερον ἢ μετὰ τὸκον παρθενία. Πλουσίαν εἶχε λοιπὸν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν ὕλην ὁ θεὸς Κοσμάς, καὶ τῆς γλώσσης τῆς ἑλληνίδος τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἀγλαίαν ἐν διανοίᾳ τῷ θεῷ φωτὶ κατηγαλαῖσμένη φέρων, ἀπειργάσατο Κανὸνα ἀσματικῶν θαυμάσιον οὐχ ὅμοιον τοῖς λοιποῖς ὑπ' αὐτοῦ ποιηθείσιν. Ἐπόμενος δὲ τῇ παραδόσει, καθ' ἣν ἀσεβῆς ἐκτείνας ἐπὶ τὸν νεαρικὸν τῆς κηδευμένης Μητρὸς κρέββατον τὰς χεῖρας ἔτισε τὰ ἐπιχειρα, ξηρανθείσας σύρας αὐτάς, εὐρίσκει θαυμασίως, ὡς ἄδει, προτυποῦμενον τὸ θαῦμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀσεβοῦς ἱερέως Ὁζᾶ, ὅστις ἀντὶ τοῦ κρατήσῃ τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης ἐπ' ὤμων ἐπεφόρτισεν αὐτὴν ἐπὶ μύσγων καὶ ζῶων ἀλόγων⁸. Παραδόσεως ἐτέρας, πλὴν τῆς συρροῆς τῶν Ἀποστόλων καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν κηδεύσεως τοῦ Θεοδόχου σώματος καὶ τῆς μεταστάσεως, ὃ καὶ ὑμνήσαι ζητεῖ, μνείαν οὐ ποιεῖται.

Λέξεις ἐν τῷ Κανόνι τοῦ Κοσμά μετενηγεμέναις ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς εὐρίσκομεν πολλὰς. Ἐξέρχει τῆς Α΄ ὥδης, ὡς πάλαι, Μαριὰμ ἡ προφῆτις «μετὰ χορῶν καὶ τυμπάνων»⁹. ἐν τῷ α΄ τροπαρίῳ τῆς Γ΄ ὥδης αἱ λέξεις «δόξα ἀπαστράπτουσαν» μεταφέρονται, κατὰ τὸν ἐρμηνηυτήν, ἀπὸ τῶν τοῦ Ἰεζεκιῆ¹⁰. αἱ τοῦ εἰρμού τῆς Δ΄ ὥδης «φέγγος ἀστραπῆς σου... καὶ φωνεῖ σοι ἄβυσσος» ἀπὸ τοῦ Ἀββακούμ¹¹. αἱ τοῦ α΄ αὐτῆς τροπαρίου «ὄρος ἐμφανέστατον ἐπουρανίων βουνῶν ἐφύπερθεν ἀρεταί» ἀπὸ τῶν προφητῶν Ἠσαίου καὶ Μιχαίου¹². αἱ τοῦ β΄ τροπαρίου τῆς Ζ΄ «εὐλόγη

σάλπιγγι... ἐν εὐσήμε κλητῇ ἡμέρᾳ ἀπὸ τε τοῦ ψαλμοῦ καὶ τοῦ Λευϊτικοῦ¹³. αἱ τοῦ α΄ τροπαρίου τῆς Η΄ ὥδης κλιθεὶς ἀγκύματος» ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ¹⁴. Ἐν γένει δ' ἐν τῷ παρόντι Κανόνι ὁ ἱερός Κοσμάς οὐδαμῶς ἠλαττώθη τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου κατὰ τε τὸ θεῖον τῶν νοημάτων κάλλος καὶ τὴν ἐντεχνον πλοῦτον τῶν λέξεων.

Ἄλλ' οὔτε καὶ τῆς ἠθικῆς διδασκαλίας καὶ τοιοῦτου συμπέρασματος ἐπιλανθάνεται. Πνευματικῶς θέλει τὰς πανηγύρεις, κεκαθαμένους δ' ἡμᾶς ἀπὸ ρύπου παντός, ἵνα χριστιανικὴν ἀληθῶς ἄγωμεν πανήγυριν. Τὴν παραίνεσιν καὶ νοουθεσίαν ταύτην αὐτολεξεῖ παρῆνευεν ἐν τῷ β΄ τροπαρίῳ τῆς Ζ΄ ὥδης. Τὰ κύμβαλα τῶν πάλαι ἑορτῶν ἐννοεῖ ν' ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ χειλέων ἀγῶν φόρμιγγα μουσικὴν ἐρμηνεύει τὴν ἀρμονίαν τῶν αἰσθημάτων, τὴν μουσικὴν τῆς καρδίας· εὐλοχὸν σάλπιγγα θέλει τὴν ὑψηλὴν διανοίαν, τὴν κεκαθαρμένην γῆινων παθῶν. Τοιαύτην δὲ στολὴν φέρων πρακτικῆς ὑψηλῆς χριστιανικῆς ζωῆς—λέγει πρὸς τὸν χριστιανὸν—ἐναρξάι τῆς πανηγύρεως. Κάθαρον τὰ χεῖλη ψεύδους καὶ καταλαλιᾶς, βλασφημίας καὶ κατακρίσεως, μὴ τρώγων ἀδελφικὰ κρέα, κατὰ τὴν λέξιν αὐτοῦ τοῦ Χρυσορρήμονος, μὴ τιρώσκων ὑπόληψιν ἀδελφοῦ, μηδὲ μωμισκοπαῶν αὐτοῦ τὸν δημόσιον βίον ἐνῷ τὸν σὸν ἔχεις ἐσπιλωμένον. Περιβλήθητι στολὴν τοιαύτην· ἐναρξάι τῆς πανηγύρεως, γαληνώσαν ἔχων τὴν καρδίαν, τὴν θεῖαν χάριν ἐπ' αὐτῆς ἐπιεχυμένην ἔχουσαν, καὶ τὴν συνείδησιν ἔχων ἤρεμον ὅτι οὐδεμιὰς βλάβης ἐγένεσο τῷ πλησίον αἰτίος. Στολὴν φέρων τοιαύτην, τὴν δέχουσαν τοῦ θεοῦ φωτὸς ἐπιδεικτικὴν ἀπεργαζόμενος, τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου τὴν πληρῶσιν ἐπιζητῶν· ἐναρξάι τῆς πανηγύρεως. Τοιοῦτους ἡμᾶς ἐπιζητεῖ ὁ θέλων καρδίαν ταπεινὴν καὶ πνεῦμα συντετραμμένον, τοιοῦτους ἡμᾶς θέλουσιν οἱ θεόσπενεστοὶ Πατέρες, ἐν ἐκάστη περιστάσει παρανοήσαντες πῶς ν' ἀπευδόμενοι εἰς τὴν ἠθικὴν ἡμῶν τελειότητα, ὁμοιοῦμενοι τῷ Θεῷ. Οὐδὲ πρόκειται σήμερον ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ λόγος. Ἐπεβαλλόμεθα λέξεις ὀλίγας ν' ἀγράψωμεν περὶ τοῦ ἐτέρου τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς κοιμήσεως Κανόνων, καὶ ὁ ἀναγνωστὴς εἶδεν ὅτι μᾶλλον τὰς καλλονὰς τοῦ λόγου ζητούμεν ν' ἀδείξωμεν, ὡς περὶ ἄλλων ἐπράξαμεν Κανόνων, θαυμάζοντες ἅμα τοὺς ἱεροὺς ὑμνογράφους καὶ διότι συνεχῶς καὶ πάντοτε σκοπὸν ἔθεντο τὸ κηρύττειν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἠθικὴν ἡμῶν βελτίωσιν.

M.

8. Βασιλειῶν Β΄, 5', 6—7 • Καὶ ἐξέτεινε Ὁζᾶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ κατατρεῖν αὐτήν, καὶ ἐκράτησεν αὐτήν, ὅτι περιέπεσαν αὐτὴν ὁ ἀστρος... Καὶ ἐθυμώθη ὀργῇ Κύριος τῷ Ὁζᾶ, καὶ ἐπίσεν αὐτὸν ἐκεῖ, παρὰ τὴν κιβωτὸν τοῦ Κυρίου, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Ἀντίστοιχον δὲ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἱεροῦ Θεοδοωρήτου ἐπισκόπου Κύρου· «Οὐκ ἐξ ἄλλης ἢν φυλῆς (Ὁζᾶν) ὡς ὁ Ἰώσηπος ἔφη, ἀλλὰ καὶ λευίτης ἦν· οὔτε μὴν διὰ προπέτειαν τὴν τιμωρίαν ἰδεῖσθαι· κλιθείσης γὰρ τῆς ἀμάξης, ἐγὼν προσερείσαι τὴν χεῖρα· ἀλλ' ἐτέρας παρνομίαις ἔτισε δίκαι· τοῦ γὰρ Θεοῦ προστεταχότος τοὺς ἱερεῖς ἐπ' ὤμων φέρειν τὴν κιβωτὸν, παρὰ τὸν νόμον ἐφ' ἀμάξης ἐκόμισαν». Θεοδοωρήτου Ἄπαντα· ἔκδ. Εὐγενίου Βουλγάρου· τόμ. Α΄, σελ. 414. Ἐρωτ. 19' εἰς τὰ ζητούμενα τῆς Β΄ τῶν Βασιλειῶν.

9. Αἱ λέξεις ἀπὸ τῆς ἐξόδου· ιε', 20

10. «Καὶ ἰδοὺ δόξα Θεοῦ Ἰσραὴλ ἤρχετο κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν πρὸς Ἀνατολὰς», εἰ καὶ βεβαιωμένη πως ἡ ἐρμηνεία τυγχάνει. Ἰεζεκ' μγ', 2.

11. Ἀββ. 0', 4... «καὶ φέγγος αὐτοῦ ὡς φῶς... ἔδωκεν ἡ ἄβυσσος φωνῆν».

12. Ἠσ· β', 2· ἔστι ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου καὶ ὑψώ-

θῆται ὑπὲρ πάντων βουνῶν». Μιχ. δ', 1 «ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ μετεωρισθήσεται ὑπὲρ πάντων βουνῶν».

13. Ψαλμ. π', 3 «σάλπιστε ἐν εὐσήμε ἡμέρᾳ ἑορτῆς ὡμων». Λευϊτ. χγ. 4 «ἑορταί κληταὶ ἅγια». Πρῶσφυῶς ἤρωσε τὴν λέξιν ἐν Η΄ ὥδῃ τοῦ Κανόνος τοῦ Πάτερ· ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

14. Ψαλμ. ρλ', 8 «Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιάματός σου».

ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ Ο ΛΗΜΝΟΥ

Περὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀμασάντων λογίων ἀνδρῶν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας λαλῶν ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνος, οὐχὶ πᾶμπαν ἔκρινε τὸ τῆς γενετῆρας ἔδραρον, ἔραρε δ' αὐτὸ περὶ παλαιῶν ἀφ' ἀρκιᾶς τινος ἐπιφυλλίδας καὶ ἄνθη μικρὰ πεπαιδευμένους ἀνδρας, οἵτινες διετήρησαν ἀδιάκοπον τῆς παλαιᾶς ἐλληνικῆς παιδείας τὴν συνέχειαν¹. Ὁγκώδη συγγράμματα καὶ μονογραφίαι πολλὰ περὶ τε σχολείων καὶ λογίων ἀνδρῶν ἀπέδειξαν ἀκούτως εὐροπον, πλείστους ἐξεργαστῶν λογίους καὶ σοφοὺς, ὧν μόνους τοὺς περὶ φιλοσοφίαν εὐδοκίμησαντας ἔχων ὑπ' ὄψιν ὁ κλεινὸς Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, ἐν τοῖς προλεγόμενοις τῆς Λογικῆς αὐτοῦ, μηδενὶ τωλῆζειν ἐπέτρεπεν ἡμᾶς· αὐδὲ γὰρ ὡς τινες τῶν ἀριτιπλοῦτων ἀγροίκων τοῖς παροῦσιν ἡμῖν ἐπιδεικνύμεν, ἀλλ' ὡς ἐκ πλουτοῦντων ἤδη πενόμενοι τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐπαγαλλόμεθα». Πηγῶν ἐντύπων καὶ χειρογράφων, ἐγγράφων ἰδιωτικῶν καὶ ἐπιστῆμων, καὶ τῶν ἀγιορειτικῶν ἰδίχ κεινυμῶν ἀνακκίμενους, οἷον εἰπεῖν, δείξει ὅτι, ὡς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, οὕτω καὶ τὸν ἀνώτερον τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κληρὸν κατὰ τοὺς τέσσαρας τελευταίους αἰῶνας ἐτίμησαν ἀνδρες ἐπὶ τε συνέσει πολιτικῇ, καὶ σοφίᾳ ποιμαντικῇ διαπρέψαντες, ἐπ' αὐστηρότητι βίου καὶ χριστιανικῇ πολιτείᾳ διακριθέντες, λόγων εὐ ἤκουοντες καὶ ἀρετῆς εἰς τὸ ἀκρότατον ἐληλεκτές, καὶ προστάται τῶν γραμμάτων γενόμενοι. Καὶ ἦσαν οὗτοι πολλοὶ, πολλὰς δὲ βλέπομεν ὅτι μόνον ἐν ὀνόματι πληροῖ ἐνα ὅλον αἰῶνα, ἀρκεῖ δὲ ἐν εἰς δύο ὅλας ἐθνότητος. Ὅταν ποτὲ, κοινῇ συνεργασίᾳ τῶν παρ' ἡμῖν φιλοσόφων, ἐκδοθῆ μεγάλη τις συλλογὴ, ὡς ἡ τοῦ Μιχαὴλ Λευκίηνου, πλήρεις βιογραφίας ἔχουσα μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων τῆς ὀρθοδοξοῦσης Ἀνατολῆς, μέλλει ἔνα ἴδη πᾶς τις ὅτι πλείστοι εἰσὶν οἱ διακεκριμένοι ἱεράρχοι οἱ τῶν ὀρθοδοξίαν τιμῶντες ἐν τοῖς κάτω χρόνοις, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὀρθοδοξοῦ χριστιανοῦ καὶ ποιμένος εὐαγγελικοῦ κατωπῶπιον ἐθνῶν καὶ βασιλείων ὑπερηφάνως βαστάσαντες.

Τοιοῦτος ἦν Ἰωαννίκιος ὁ τῆς Λήμου μητροπολίτης, περὶ οὗ πληροφοροῦσιν ἡμᾶς αἱ τρεῖς ἐκδιδομένη καὶ ὡδὲ ἐπιστολαί, μεταγραφῆσαι ἐκ χειρογράφου τῆς εὐχαρῶς ἐν Ἀθῶ μονῆς τῶν Ἱερόνων.

Ὡς ἐκ τῆς τρίτης ἐπιστολῆς συμπεραίνω, ὁ Ἰωαννίκιος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ· τὴν νῆσον ταύτην ἐτίμα κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Ἰάκωβος ὁ ἀπὸ Λαρίσσης ἐκλεγείς οἰκουμηνικός πατριάρχης, ἀλλὰ πρὸ πάντων διὰ τὴν φιλομάθειαν αὐτοῦ καὶ σύνεσιν ὁ Ἰωαννῖνος Κλήμης². Μακχάριος ὁ σοφὸς τῆς Πάτμου διδάσκαλος

καὶ Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἐπαινοῦντες τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ ἱερέως τῆς Λήμου, τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν, τὴν σεμνὴν πολιτείαν, καὶ τὴν ἀσκασιστον ζωὴν, καὶ τὴν ὁσιότητά του βίου, σιωπῶσιν ὅλας περὶ τῆς παιδείας αὐτοῦ· καὶ φαίνεται λοιπὸν ὁ Ἰωαννίκιος μετρία πνευματικῆς ἀναπτύξεως μέτοχος, διότι οὐδέποτε δύνάμει θεωρηστικὸν τὸν ἀνδρὰ παιδεύσεως τινος ἐστερημένον. Τοῦ δὲ πνευματικῆς χρόνου βασιλεύσαντος, στερούμεθα καὶ τοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ὡς μητροπολίτου Λήμου. Ὁ πατριάρχης κώδικς ὑπ' ἀριθμὸν 2, περιέχων τὰ κατὰ τὴν πατριάρχειαν Καλλιπικίου Β' τοῦ Ἀκαρῶνος ἐγγράφα, περισῶζει ὑπόμνημά τι ἀπὸ 27 Σεπτεμβρίου 1697, καθ' ὃ ἐπὶ διὰ τοῦ Πατριάρχου τοῦ Λήμου, θανάτου, ἐξελέγη ὁ ἱερομόναχος Γαλακτίων³. Ἐν δὲ τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐνταῦθα Ἁγιοταρικοῦ Μετοχίου σώζεται ἐπιστολὴ τοῦ Ἰωαννικίου Λήμου πρὸς Χρυσόστονον πατριάρχην Ἱεροσολύμων τὸν Νοταρᾶν, ἀπὸ 29 δεκεμβρίου 1713. Εἰκάζω ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΙ' αἰῶνος ἐχειροτονήθη μητροπολίτης τῆς νήσου ταύτης, ἐν ἧ καίριον τινα διαμείνας ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διετέλει μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου· τῷ 1723 ὑπογράφει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν καθάρσειν Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου. Κατὰ τὴν πρώτην τῶν νυνὶ πρῶτον ἐκδιδομένων ἐπιστολῶν, πρὸ τοῦ 1737 (ὅτε ἀπεβίωσεν ὁ διδάσκαλος Μακχάριος) ὁ Ἰωαννίκιος ἰδιώτης, μακρὸν τῆς ἐγχοσμίου τύχης, ἐν μονῇ τινι, ἧτις ἐπαράττετο τότε· ἴσως ἦν ἡ μονὴ τῶν Ἱερόνων, ἡ θεσσαυρίζουσα σήμερον ἐν ὄγκω δεσπότη χειρογράφου συλλογῆν πολυτίμητον ἐπιστολῶν τοῦ Μακχάριου καὶ ἄλλων λογίων ἐν ἐνὶ τόμῳ. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Παΐσιου τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας (1726—1732) ὁ Ἰωαννίκιος ἔμενεν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἶπε δ' ὁ Βούλγαρις τὸν ἀνδρὰ ἀφώνοντι ἀποστολικόν, ἀρετῆ τε βίου καὶ ὁσιότητι τοῖς παλαιῶς πατρᾶσιν ἰσοστατούμενον, ἀναγράφων παρᾶσιν, ἧτις παρὰ τῷ λαῷ σωζομένη ἀρκεῖ ἔνα δείξῃ τὴν εὐλάβειαν, ἣν

3. Κεῖθω χάριν τῶν καταρτιζόντων σειράς μητροπολιτῶν τῆς ὀρθοδοξοῦ Ἐκκλησίας, ὅτι τῷ 1698 ἀναφέρεται αὐ ἐν μακρῇ τῇ λήξει μητροπολίτης Λήμου Ἰωαννῖνος· Χρονικὰ τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου καὶ Ναοῦ ὑπὸ Μ. Γεδεών· σελ. 170. Ἄλλ' ἀρκὴ γὰρ οὗτος διὰ τοῦ Γαλακτίωνος, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀποθάνων μετ' ἐκείνου, ἢ κατὰ λάθος τοῦ γραφέως τοῦ Κώδικος ἐγράφῃ Ἰωαννῖνος ἀντὶ Γαλακτίωνος· Πατριάρχης δ' ὁ Λήμου, διαδεξιόμενος τὸν θανόντα Κλήμηντα ἐψηφίσθη κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1655· Τὸν ἰούλιον τοῦ 1661 ἐξελέγη ὁ Ἰωακείμ· τὸν μῆναιον τοῦ 1642 ὁ Ἰγνάτιος· τῷ 1605 Κωνσταντῖνος. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῆς Νομικῆς τοῦ Δοσιθίου Συναγωγῆς· ἐκ δὲ τοῦ Α' πατριαρχικοῦ κώδικος μαθητόμενοι ὅτι κατὰ ἰούλιον τοῦ 1661 ὁ πρῶτος Λήμου Ἰωακείμ ἀποκατεστάθη εἰς τὴν μητρόπολιν Πισιδείας, διαδεξιόμενος τὸν θανόντα Πισιδεῖας Σίλβηστρον. Πιθανῶς διεδέξατο τὸν Ἰωαννῖνον πατριεπὶ τὴν τὴν μητρόπολιν ὁ ἐν πατριαρχικῷ ἐγγράφῳ κατὰ μῆναιον τοῦ 1716 ὑπογραφόμενος Παρθένιος· Κομνηνοῦ· Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν· σελ. 565. Ζηχαρίας δὲ Λήμου ἤμασεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β'.

1. Οἰκονόμου Περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλλήνων· ἐν Πετροῦπόλει· 1833· σελ. 520.

2. Ἐκ βιογραφικῆν ὑπόμνησιν μου ὑπὸ τίτλῳ «Κλήμης ὁ Ἰωαννῖνος» ἐν «Ἐκκλ. Ἀληθείας» τόμῳ Δ', σελ. 164—166.

ἀπελάμβανεν ὁ Ἰωαννίκιος, καὶ τὸν τοῦ λαοῦ σεβασμόν, οὗ ἦν ἄξιος. Ἡ δὲ μαρτυρία τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρως ἐστὶ σεβαστή⁴.

Κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ Εὐγενίου, νομοδιόσκalos ἀλλόθρησκος ἔχων θυγατέρα πάσχουσαν, ἀπογόνους τῆς παρὰ τῶν ἰατρῶν θεραπείας παρεκέλευσε τὸν πατριάρχην Παΐσιον (τὸ πρῶτον κοσμοῦντα τὸν Θρόνον) ὅπως ἐπ' αὐτῆς ἀναγῶν τὰς ἐξοριστικὰς εὐχὰς· ἀλλ' ὁ Παΐσιος τὸ μὲν ἔχων εἰς ὑπόληψιν βεβαίαν τὸν Ἰωαννίκιον ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς αὐτοῦ, τὸ δὲ καὶ μυρίαὶ φροντίειν, ὅσας ἡ τοῦ πατριάρχικου Θρόνου φέρει περιωπῆ, ἐνοχλοῦμενος, αἰ Ἰωαννίκιον τὸν Λήμνου μεταπεμψόμενος, τούτῳ τὴν παιδα παρέδωκε, θερμῶς ὑπὲρ αὐτῆς Θεῷ ἐντυχεῖν ἐντειλόμενος· καὶ δὴ ὑπακούει μὲν ὁ Λήμνου τῇ τοῦ πατριάρχου ἐπιταγῇ, ἐπακούει δὲ Θεὸς τῆς τοῦ Λήμνου εὐχῆς, καὶ ἀποκαθίσταται ὑγιὴς ἡ παῖς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ σωφρονουσα τῷ πατρὶ ἀποδίδεται. Οὐκ ἀρχαῖά τινα ταῦτα διέξειμι — προστίθεισιν ὁ Βουλγάρως—ἀλλὰ γινώσκω καὶ πρόσφατα χρεὶς καὶ πρῶτον γερόμενα, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὀφθαλμοῖς ἐωρακότων λαμπρῶς μαρτυρούμενα⁵. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐαγγελικὴν πολιτείαν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰωαννίκιου.

Ἄλλ' ἀπὸ τῆς τρίτης ἐπιστολῆς δεῖνται καὶ τὸ φιλόμουσον τοῦ ἀνδρὸς, ἀποστελλόντος εἰς Πάτριον, ὡς εἰκάζει τις, ἐπὶ σπουδῇ τὸν ἀνεψιόν, ἕτερον δὲ προηγουμένως ἀποστελλάντος, εἰ καὶ τῆς ἐκείνου μορφώσεως ἀποτυχῶν ἐφάνη. Ἐπειδὴ δ' ὁ Μακχάριος συνίστησιν εἰς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸν σεβασμὸν ἡμῶν τὸν Ἰωαννίκιον ὡς ἔρωτα τρέποντα πρὸς τὴν πάτριον παιδευσίν, φρονῶ ὅτι καὶ ταύτης ἐμερίμνησεν ὁ καλὸς ποιμενάρχης, εὐρῶν ἐν τῇ Λήμνῳ λόγιον ἄνδρα, τὸν ἱερομόναχον Κοσμᾶν, γόνον τῆς νήσου ταύτης καὶ πρὸ τῶν μέσων τοῦ III' αἰῶνος ἐν αὐτῇ διδάσκοντα⁶. Καὶ προστεθεισῶν λοιπὸν ἡ περὶ τῆς ἐν Λήμνῳ σχολῆς πληροφορία τοῖς περὶ αὐτῆς γινωσκομένοις⁷. Εἰ δὲ καὶ δύο λέξεις ἀνάγκη ἔχει προστεθῶσιν ἀντ' ἐπιλόγου, κείσθωσαν αὐτὰ τοῦ κλεινοῦ Βουλγάρως, ὅστις περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τὸν λόγον ποιούμενος, καὶ ἀρχιερεὶς ἐπὶ βίου διαπρέψαντας ἀγιότητι καταριθμῶν ἐν τοῖς μικρῶ πρό αὐτοῦ γενομένοις χρόνοις, «τοῖς παλαιοῖς ἐφαμίλλους ἁγίοις, οὓς ὑπερκομίους ἄν τις εἰπῶν, καὶ ἄνδρας οὐρανίους οὐκ ἂν ἀμάρτοι τοῦ ἀληθοῦς, ὡς ἐγγύς ἀύλιος πελάσαντας», τὰ τοιαῦτα κρίνει «λαμπρὰ τε καὶ ἐναργεῖ δείγματα τῆς παναλικῆς δυνάμεως τοῦ ἀπαντα, ὡς βούλεται, ποιούντος καὶ μετασκευάζοντος, καὶ

μαρτύρι' ἄττα καὶ τεκμήρια περιφανῆ καὶ αὐτόπιστα τοῦ ταύτην εἶναι τὴν ἀληθινὴν Ἐκκλησίαν, ἀρ' ἦς, ὀρθῶς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἐπικαλουμένης, οὐδὲ ἡ τοῦ θαυματουργεῖν ἐξέλιπε ποτε χάρις καὶ δυνάμις⁸.

Μ. Γ. ΓΕΔΕΩΝ.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΠΑΤΜΟΥ

τρίτη ἐπιστολὴ πρὸς

Ἰωαννίκιον Λήμνου.

Τῷ πανιερωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ πρῶτῳ Λήμνου κυρίῳ Ἰωαννίκιῳ τὴν προσήκουσαν προσκύνησιν

Τὰ πανίερα αὐτῆς γράμματα καὶ πατρικὰς εὐχὰς περιχαρῶς ἐκομισάμην, τὰ τε σημεῖα τῆς θερμῆς καὶ ἀρχαίας πρὸς με τὸν ἐλάχιστον ἀγάπης, καὶ γε ὁ κοινὸς δεσπότης ἀποδίδει αὐτῇ τὰς ἀμοιβάς ἐκατονταπλασίονας κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν· τὰς δὲ ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ μονῇ θλίψεις καὶ περισπασμοὺς φέρε μεγαλεψύχως· ἴσως καὶ γὰρ οὕτως ὠκονόμησεν ἡ κοινὴ δέσπονα καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν ἐγγυήτρια ἐν τοῖς τοιοῦτοις δυστυχίαι καὶ ἀνωμίλοις διατελεῖν σε ἐν τῇ μονῇ αὐτῆς, ὅπως γένοιτο οὐ μόνον οἰκονόμος καὶ δικαιοκτὴς ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ, ἀλλὰ καὶ τύπος καὶ ἔμφυχος εἰκὼν καρτερίας, ταπεινοφροσύνης, ἀστασιότητος ζωῆς καὶ σεμνῆς πολιτείας ἐν τοῖς αὐτόθι, ἅπερ πλεονεκτήματα δικαίψαντα τῇ σῇ μακρῇ ψυχῇ ἐκ νεότητος ἡμολογεῖται παρὰ πάντι διὰ τοι τοῦτο μηδὲ ἡγοῦ τὸν σὸν τρόπον ἀλλότριον, ὅπερ ἀνήκει εἰς σωτηρίαν τῶν αὐτόθι συνασκουμένων καὶ τῇ ὀρθῇ διοικήσει ταύτης τῆς μονῆς. Ταῦτα χάριν προσκυνήσεως· αἱ δὲ πανίεροι αὐτῆς εὐχαὶ καὶ αὐθις εἰρήσιν μετ' ἐμοῦ καὶ τοῦ σοῦ παπᾶ Γερασίμου τοῦ ἀσπαζομένου τὰς πανιέρους αὐτῆς χεῖρας θερμῶς· τὸν δὲ σὸν παπᾶ Ἀναστάσιον γίνωσκε πληρῶσαντα τὸ ζῆν ἐνταῦθα· ἐπαγγέλλει καὶ γὰρ ἐκ τῆς Μυκόνου ἀσθενῶν, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐσπέραν τοῦ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος ἀπέδωκεν εἰς χεῖρας Θεοῦ τὴν ψυχὴν, ἐτοιμῆς ἑαυτὸν θεοσεβῶς, καὶ τῶν μυστηρίων μεταλαβὼν, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν διαθείς· μετὰ δὲ τὴν ταρῆν ἐκείνου παρὼν ὁ μητροεὶς αὐτοῦ καὶ λαβὼν πάντων τὴν περιουσίαν ἐκείνου ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα.

Β'.

Τῇ σῇ πανιερότητι καὶ αὐθις τὴν προσήκουσαν πέμπω προσκύνησιν.

Καὶ πρότερον ἔγραψα· καὶ διὰ τοῦτο μικρῶ ἂν παρῆλθον τὸν παρόντα γραμματικομιστήν, μήποτε ὑπολάβῃς διὰ τῶν συγχων γραμμάτων ἐρεθίζεῖν σε καὶ αὐθις εἰς ἀναλώματα· μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς· ἀλλὰ παρόντος καὶ τοῦ ἐμοῦ Διαμασκηνοῦ καὶ σοῦ καὶ τῶν σεπτῶν τουτανῆ ἡμερῶν, σκαῖν ἐνόμισα ὀλιγορῆσαι τοσοῦτων αἰτίων, καὶ μὴ ἀποδοῦναι αὐτῇ τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν. Ἴσθι οὖν ἡμᾶς ἐν ὑγεῖα ἀγαρόντας τὰς ἐνεστώσας ἑορτάς, εἴθε δὲ καὶ ἡ ὑμετέρα πανιερότης ἐορτάσειε τὰς χαρμοσύνης ταύτας ἡμέρας, μὴ μόνον ἐν βίῳ τοῦ σώματος· τοῦτο γὰρ ὀλίγον ἔστιν· ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀκριβοῦς διοικήσεως τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῇ ποιμνίου· καὶ γὰρ ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου λόγου ἀπαιτηθῆσθαι, ὡς οἱ θεοὶ χρησμοὶ διατρανοῦσι, καὶ λόγος ἅπας εἶρε τῶν τε ὑποφρητῶν τῆς χάριτος καὶ τῶν διαδεξαμένων

4. Βουλγάρως ἐπιστολὴ πρὸς Πέτρον Κλαίρικιον περὶ τὸ μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ἀνατολ. Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας· Ἄθηναι· 1844. σελ. 47—48.

5. Βουλγάρως αὐτόθι.

6. Σεργίου Μακχάρου Ὑπομνήματα Ἐκκλησ. Ἱστορίας· ἐν τόμῳ Γ' Μεσαιων. Βιβλιοθήκης Κ. Σάβα· σελ. 235.

7. Παρὰνίκα Σχεδιάσμα· σελ. 176.

8. Βουλγάρως ἐνθ' ἄνω. σελ. 32—33.

τούς τε τόπους καὶ θρόνους ἐκείνων· πάντες γὰρ φρικτὸν, ἐπικίνδυνον, μέγα τὴν τῆς ἰρρισεωμένης ἡγούσης λειτουργίαν, καὶ πολλῶν πόνων, καὶ ἰδρώτων διομένην πρὸς καταρτισμὸν τοῦ λαοῦ, πρὸς ψυχῶν ἐπιμέλειαν, πρὸς διδασκαλίαν τὴν ἐν λόγῳ καὶ τὴν ἐν ἔργῳ, καὶ ὑποδείγματι διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, πρὸς ποιμαντικὴν εὐλοστον, ἀποσπῶσαν κόσμου, Θεῷ προσάγουσαν, διακινῶσαν σῶμα, πνεύματι προστιθεῖσαν, σκότος φεύγουσαν, φωτὶ χιρίουσαν, θῆρας ἐλαύνουσαν, μίνδραν συνάγουσαν, καὶ τὰ τοῦτοις ἀδελφὰ, ὅσα ἂν ἐν Θεολογίᾳ περιώνυμοι διέξεισι· τούτοις εἶθε μοι δικαίως, καὶ μηδὲν σε φύγοι τῶν χαρακτηριζόντων τῶν ὄντων ποιμένα καὶ μιμητὴν τοῦ ἀρχιποιμένου· ἴνα γ' ὁ λύσας τὸ τοῦ ἀντικειμένου κράτος ἔπαι καὶ τοῖς πᾶσι τοῖς τε ἐν γῆ καὶ οὐρανῷ χαρὰν ἀνεκλάλητον προμηθεύσας, τῆς τε σῆς πανιρότης· δώῃ τὴν αὐτὴν ἀνεκλάλητον χαρὰν καὶ πάνδημον ἀνάγκησιν, ὡς καὶ τῷ πλεονάσαντι τὰ ἐμπιστευθέντα ταλάντα.

Γ'.

Τῷ αὐτῷ

Τὰ πανίερα αὐτῆς γράμματα παντοῖαν ἐνεσταξέ μοι ἡδονὴν, τὴν μὲν ἀπὸ τῶν πανιέρων αὐτῆς εὐχῶν, ὡν ὅση ἡ δύναμις ἴσασιν οἱ τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς ἐπαιόντες, λέγοντες «πολὺ ἴσχυει εὐχὴ δικαιοσύνη»· καίτοι παρὰ τῆς εὐτελείας τῆς ἐμῆς ἐνεργουμένην, ὅπερ ὁ θεὸς ἐκεῖνος ἀπαιτεῖ ἀνήρ, τὴν δὲ εἰς ἔργον ἀγαγόντα τὸ φιλόμουστον αὐτῆς καὶ χρηστομίμητον τοῦ τρόπου, ἅπερ διὰ λόγων πολλὰκις ἐξῆμνησε, καὶ λόγοις με ἔπειθεν ὁ ἐν πᾶσι τέλειος κύριος Ἰωάννης· εἰ γὰρ μὴ ἐνῆν αὐτῇ περιουσία ἔρωτος παιδείας, καὶ ταπεινοφροσύνης ἀγλαΐα τασαύτη, οὐκ ἂν εἴλετο τὴν περιδομένην κενὴν φημίην τῆς κλεινῆς πατρίδος, ἀκμαζούσης μάλιστα τὸ γε νῦν εἶναι ἐν λόγοις, οὔτε μὴν τὸν ἀδελφιδοῦν ἐθήρησε τοιαύτη ἀποδημία, ἣτις αὐτῇ ἀπευκτὴν ποτ' ἐγεώργησεν ἐπ' ἄλλω συγγενεῖ τὴν ἑαδισίαν· ἄλλ' ὡς εἶπε τις ἀγλαΐας μόνος πεφυκεν ἀμβλύσιν ψυχὰς τὰ μὴ κατ' αὐτὰ αἶτια, οὐ μὴν δὲ τίς μεγαλοφρεῖς καὶ θεόφρονας· ἔθεν τοι οὐμεινον ἀπεῖρξεν αὐτὴν ὡν περ ἐκ βίθους καὶ ἀπρὶξ ἔρτα, σπουδαίας βροτῆς, διὰ τοι ταῦτα καὶ τὸν παῖδα ἀπέττειλεν, ἀπο-

τυχοῦσα τοῦ πρώτου, καὶ εἶθε, συναιρομένου τοῦ κρείττονος, μὴ ἀποτύχοι οὐ ἐπίστασι· καὶ γὰρ τὸ πᾶν οὐκ εἰς ἐμοῦ ἤρτηται, ὡς οὐκ ἔλαθεν αὐτὴν, ἀλλὰ τοῦ μαθητιῶντος μάλιστα, πόνων οὐ μόνον χρῆζοντος, ἀλλὰ νοῦς τε καὶ ἰδρώτων συγνῶν· καὶ τοῦ μὲν οὐκ ἀποδεῖ ὁ παῖς, τοῦ νοῦς, τῶν δὲ λοιπῶν καὶ μάλιστα οὐκ ἐπιπρόσθετος ἔχων τοὺς πόδας τῶν ποτὲ παραβαλόντων ἐνταῦθα Χίτων· ἀνθ' οὗτο γε παντοῖαις ἐχρησάμεν ὅσοις οἰκήσεως τυχεῖν τῆς ἐν σχολῇ· προκατεληγμέναι γὰρ ἦσαν πάλαι, πλὴν τῆς σῆς πανιρότης χιρίουσαν, τὴν οἰκήσιν ἐπραγματευσάμεν τοῦ παιδός, τοῦ τε ἐπιστάτου αὐτοῦ ἐντός τῆς σχολῆς. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς ἀρσώσιν τῆς ὀρελομένης αὐτῆς προσκυνήσεως· αἱ δὲ πανίεροι αὐτῆς εὐχαὶ εἴησαν μετ' ἐμοῦ ἐν βίῳ παντί.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Προσκαλεῖται ὁ Κωνσταντῖνος Κυριακίδης ἐκ Ραιδεστοῦ, κάτοικος Κωνσταντινουπόλεως ἀγνώστου δὲ νῦν τυγχάνων διαμονῆς, ὅπως τὴν πρώτην δικαιοσύνην τρίτην καὶ ὄραν ὁ τουριστὶ μετὰ παρελευσιν 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, διότι ἐνάγεται ἐπὶ διαζεύξει ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἑλένης Κ. Κυριακίδου κατοίκου Φαναρίου. Ἐν περιπτώσει δὲ μὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀριζομένην δικαιοσύνην δικαθῆσεται ἐρήμη.

Ἡ παρούσα δημοσιευθήσεται τρίς εἰς τὸν «Νεολόγον» καὶ τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν».

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλενῶ, ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
Μ. ΚΟΚΚΩΔΗΣ

Ὅτι ἀκριβῆς ἀνεῖργαρον αὐθημερόν·

Ὁ Γραμματεὺς
Μ. ΚΟΚΚΩΔΗΣ.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝ. ΦΙΛΑΝΘΡ. ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΣΙ ΠΕΡΙΘΑΛΠΟΜΕΝΩΝ
μηρὸς Ἰουλίου 1888.

	Οἱ κατὰ τὴν Α' Ἰουλίου εὐρέθεντες·		Οἱ καθ' ὅλον τὸν μῆνα						Οἱ κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου μείναντες·			
			Εἰσελθόντες			Ἐξελθόντες						Ἀποθνήσκοντες
	ἄνδρες	γυναίκες	ἄνδρες	γυναίκες	τὸ ὅλον	ἄνδρες	γυναίκες	ἄνδρες	γυναίκες	ἄνδρες	γυναίκες	τὸ ὅλον
Ἀσθενεῖς	186	40	353	39	618	332	37	39	4	168	58	618
Γηροκομούμενοι	85	24	2	2	113	1		5	2	81	24	113
Φρενοβλαχεῖς	260	111	12	6	389	7	4	1	1	264	112	389
Ὀρφανοὶ	114				119	6				113		119
Περιωρισμένοι	3				3					3		3
Προσωπικὸν ἐμισθιον καὶ μὴ	110	25	3	1	139	3	2			110	24	139
	763	200	270	48	1381	349	43	45	7	739	198	1381

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τῆ 8 Ἀυγούστου 1888

Ἐκ τοῦ Γ. Γραφείου τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων

Ὁ Διευθυντὴς **Ξ. ΚΑΒΑΔΑΣ.**

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1938

ΑΡΙΘ. 40.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀργιμανδ. Γρ. Παλαμᾶς
Ἀρχιγρ. Ι. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρείης (ταμίης)
Γεράσ. Σ. Δωριζᾶς
Ἰωάν. Α. Τανακίδης (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουήλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετᾴτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἀρροῦνται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀπορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνέτω: Ἁτῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Πρόδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὀλίγης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανσφ. ἀρχμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἰ. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά. — Υφολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ἸΗ' αἰῶνα ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών. — Νικηφόρος ὁ Νικομηδείας ὑπὸ Μ. Ι. Γ. — Ἀγγελίαι βιβλίων. — Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα — Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 313 --320).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τῆν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυσταροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προκαποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀῦριον αἰσίως συμπληροῦται μία δωδεκαετία ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον τῶν Ὀσμανιδῶν ἀναβάσεως τοῦ φιλολάου ἡμῶν, Ἀνακτος σουλτάνου Ἀβδούλ Χαμίτ Χάν Β'. Πλήρη δωδεκαετία ἡ Α. Α. Μ. ἀνάσσει τῶν καρδιῶν τῶν πιστῶν Αὐτοῦ ὑπηκόων, ὑπὲρ τῆς εὐκλείας τῆς κοινῆς πατρίδος καὶ τῆς εὐημερίας αὐτῶν ἀνευδύτως ἐργαζόμενος. Ἀδέκαστος τῆς δικαιοσύνης νομεύς, προστάτης τῶν γραμμῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν, εἰσιγητὴς τῶν τοῦ πολιτισμοῦ στοιχείων εἰς τὴν εὐρείαν Αὐτοῦ αὐτοκρατορίαν ἀναδεδειγμένος, ἐκτέλεστο τὴν ἀπεριόριστον ἀγάπην καὶ τὴν ἀνυπόκριτον εὐλάβειαν τῶν πιστῶν Αὐτοῦ ὑπηκόων, οἵτινες κοινὴν ἐορτὴν

καὶ πανήγυριν χαρμόσυνον ἄγοντες τῇ μελαύριον, παρασκευῇ, χεῖρας ἰκέτιδας ἀρροῦσι πρὸς τὸν βασιλέα τῶν βασιλευόντων, εὐχόμενοι ὅπως ὁ Ὑψιστος δωρηταὶ τῇ Α. Α. Μ. στερεώσιν μακροχρῶνα καὶ ἀνεπηρέαστον ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν εὐκλεῶν Αὐτοῦ προκατόχων καὶ προστατῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πρὸς ἀπερίκλιον εὐδαιμονίαν τῶν ὑπὸ τὸ σκέπτρον Αὐτοῦ βιούτων λαῶν.

— Ἐπὶ ταῖς τῇ παρελθούσῃ ἐβδομάδι ληξάσαις ἐορταῖς τοῦ κορυβάν-βαϊραμίου, ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὑπέδραυν ἐγγράφως τῇ Α. Α. Μ. τῷ Σουλτάνῳ διὰ τοῦ ἀρχιγραμματεῖως τοῦ Ἀνακτος ἔξοχ. Σουρεγιά πασᾶ τὰς συγχαρητήριους προσήσεις αὐτοῦ καὶ εὐχὰς ὑπὲρ τῆς υἰγιατῆς τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος. Ἡ Α. Εἴς. εἰς τὸν κομίσαντα τὸ πατριαρχικὸν ἔγγραφον ἄρχοντα καπουκεχαγιῶν τῶν Πατριαρχεῶν ἔξοχ. Σταυράκη ἐφένδην Ἰωαννίδην ἐποιήσατο δεξιώσιν εὐμενεστάτην, ἐντολῇ δὲ τῆς Α. Α. Μ. ἐπέστειλεν ἐγγράφως τῇ Α. Θ. Π. τὰς εὐχαριστήσεις τοῦ Ἀνακτος. Ἐντολῇ δὲ τῆς Α. Θ. Π. ὁ προσωρινῶς προεδρεύων τῆς ἱερᾶς Συνόδου σεβασμ. μητροπολίτης Νικαίας κ. Σωφρόνιος μετὰ τοῦ ἔξοχ. ἄρχοντος καπουκεχαγιᾶ ἐπισκέψαντο τὰς Α. Α. Ὑψ. τὸν Μ. Βεζύρην Κιαμίλ πασᾶν καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ὡς καὶ τὴν Α. Εἴς. τὸν ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης Δζεβδέτ πασᾶν, εὐμενεστάτης τυχόντες ὑποδοχῆς.

— Τῇ κυριακῇ ἐτελέσθη ἐν τῷ σεπτῷ πατριαρχικῷ καὶ τῷ ἱερῷ μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ αἰδιμοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν Κυρίλλου, συλλειτουργούντων τῶν σεβασμ. συνοδικῶν μητροπολιτῶν Νικαίας, Ἀγκύρας, Βιζύης, Σισανίου καὶ Μογλενῶν.

— Τὰ ἐν τισι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς «Βυζαν-

τίδος» (πέμπτης καὶ σαββάτου) δημοσιευθέντα περὶ τοῦ πανιερ. ἀγίου Δρυϊνουπόλεως κ. Κοσμᾶ εἰσὶν ἀνυπόστατα καὶ μετὰ τινος κακεντρεχείας γεγραμμένα.

— Προσκήσει τοῦ σεβασμιωτ. μητροπολίτου Νικομηδείας, ἀδείξ δὲ πατριαρχικῆ, ἀπῆλθε τῆ παρασκευῆ εἰς Νικομηδείαν ὁ θεοφιλέστ. ἐπίσκοπος πρώην Ἱερᾶς καὶ Σιτείας κ. Νεόφυτος.

— Ἐξάρχος ἐπὶ παραλαβῆ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Ἀθάνου Ἰωακείμ διωρίσθη ὁ ὁσιώτατ. Μ. σύγκελλος Ἱεροθεός.

— Τῆ πέμπτῃ ἀπῆλθεν εἰς Καισάρειαν ὁ νέος διευθυντῆς τῆς αὐτοῦ Ροδοκκακείου Ἱερτικῆς Σχολῆς ἱερολογ. ἱεροδίακονος κ. Ἰωακείμ Δ. Φοροπούλος.

— Τῆ παρασκευῆ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν γενέτειραν Μάδουτον, ἀρ' ἧς ἀπελευθεύεται εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ Δρυϊνουπόλιν, ὁ νέος μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως πανιερ. κ. Κοσμᾶς.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων. — Συστάσει τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Νικοδήμου, μεταβαίνει εἰς Ρωσίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἀγιωτάτης διοικούσης Συνόδου πρὸς συμπλήρωσιν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις διακλυθείσης Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ ἱερολογ. κ. Θεόφιλος Πασχάλιδης.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ.

Τὸ σύνολον τῶν περὶ τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος γραφομένων ἀποτελεῖ σπουδαιότητος ὑποθέσεως ὕλην ἀρκούντως εὐχέρουσαν. Ἡ δὲ διότι τὰ τυπογραφεῖα πολυπλασιάζονται καὶ φωτὸς ἀκτινέας ἀφρονώτεροι διαχέονται, συνιστωμένων ἀπὸ τῶν μέσων καὶ πρὸ τῶν μέσων ἀκριβέστερον εἰπεῖν τοῦ αἰῶνος τούτου τυπογραφικῶν καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς ἐν Μοσχόπολει, κατόπι δ' ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ κράτους ὑπ' αὐτὰ τὰ ὄμματά τῆς Μ. Ἐκκλησίας· ἢ διότι πλείστοι λόγοι Ἑλληνες μεταβαίνοντες εἰς Ἑσπερίαν καὶ εἰς τὴν πάτριον γῆν ἐπιστρέφοντες αἰὲν ἀριστεύειν ἐπειρῶντο καὶ ὑπείροχον ἐμμεναι ἄλλων· ἢ καὶ διότι εἰς ἀνωτάτας πολιτικὰς ἀρχὰς οἱ ὁμογενεῖς ὑψοθέντες ἐπεδείξαντο προστασίαν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους, θέλοντες 'ν' ἀρδεύσωσιν οὕτω τὴν καθ' ἡμᾶς εὐσεβοστροφὸν ἄρουν εἰς τὸ παρῆγεν ζῶντα πρότυπα καὶ διδασκάλων εὐσυνειδήτως ἐκπληρούντων τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν, καὶ λογίων εὐσυνειδήτως σπουδόντων εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ διψῶντος φωτὸς παιδείας ὁμογενοῦς, καὶ ἀρχιερέων μετὰ ζήλου πρὸς ἐπόλυσιν ἐκκλησιαστικῶν-ἐθνικῶν πληγῶν ἀγωνιζομένων· ἢ καὶ διότι μετὰ τὰς συνθήκας τοῦ Κιουτσούκ-Καϊναρτζῆ καὶ τοῦ Ἀϊναλῆ Καβὰκ τὸ ἐλληνικὸν ἐμπορικὸν ναυτικὸν πολλῶς ἀπολαύσαν ὑποστηρίξεως καὶ προστασίας εἰσήγε πλοῦτον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μετὰ τοῦ χρέματος ιδέας κινῶς,

διὰ τὰς αἰτίας ταύτας ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ αἰῶνος τούτου σπουδῆς ἀξία τυγχάνει, καὶ προσοχῆς ἔστιν ἀξία καὶ λόγου πολλοῦ. Τῶν λογίων αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς, ἀφοῦ τοὺς σπουδαίους ὁμογενεῖς ἐτίμων ἄρχοντες καὶ ἡγεμόνας, μοναί-ων ἀμαυροὶ τὴν φιλομουσίαν ἢ καταφορὰ κατὰ τοῦ Βουλγάρους—καὶ ἀρχιερεῖς καὶ πατριάρχαι ἐπιβαλόντες τοῖς χειροτονούμενοις ἱερεῦσι τὴν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ σπουδῆν! Οὐδ' ἦν δίκαιον 'να μεμφιμοιρῆ τις ἐπὶ τῇ πρὸς τοὺς ἀμαθεῖς ἐνδεικνυμένη εὐνοίᾳ, ὡς ἐμεμφιμοιρῆ κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ὁ πολὺς Μάξιμος ὁ Μαργουίνιος· ἴσως δὲ ἡ μεμφιμοιρία ἦν εὐπρόσδεκτος εἰς ἀκοὰς προθύμως ἐχούσας ἐπὶ τούτῳ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπομένης, ἔστω καὶ καθ' ὅλην ταύτην. Παρεπονεῖτο πρὸς αὐτὸν Ἰωάσαφ ἱερομόναχος ὁ Δουρανός· «Τί δὲ καὶ δυσχεραίνεις πρὸς τὴν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων κατάστασιν;—ἀντεπέστειλεν ὁ Μαργουίνιος.— Πῶς γὰρ ἂν καὶ μὴ τραπεῖν ἐπὶ τὸ χεῖρον τ' ἀνθρώπινα, τοῦτο τῶν ἱερῶν λογίων ἀνακηρυγμάτων τρανώτατα; Ἐρρεῖ τάχα θάξ²· ἔρρωται τὰ κακὰ· ἀπέπτη σοφία· ἀντεπεῖσθηθε, φεῦ, ἄνοια· οἱ μὲν προσποιούμενοι διὰ συγχῆς τερατείας εὐδοκιμοῦσι τε παρὰ τε δυνάσταις καὶ ἐν ταῖς πλήθουσιν· οἱ δ' ἐπαληθεύοντες ἀπιστοῦνται, καὶ ἐν Κερὸς μοῖρα τίθενται. Τὸ γοῦν ἀγανακτεῖ ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις τάχ' ἂν καὶ περιττόν τι εἴη· δεῖ γὰρ τυγχάνειν ἕκαστον ὧν τυχεῖν ἐσπούδακε, καὶ ἀποτυγχάνειν ἐκείνων, ὧν οὐκ ὠρέθη ποτέ· ὁ μὲν ἂν τοῦ γενέσθαι σοφὸς ἐφρόντισεν, ὁ δὲ τούτου καὶ μόνου, τοῦ δόξαι· ἔστων οὖν οἱ ταύτης τῆς μοῖρας λαμπροὶ καὶ στεφανούσθων, εἰ βούλοιντο· τίς γὰρ ἀληθείας ὀλιγορήσαντες, μόνου ὀνόματος ἡμφισβήτησαν· ἐκείνης δὲ ὀλιγορουμένης, ἀγανακτεῖν μὲν εἰκὸς, ἐπεὶ ἦν ἂν ἀφιλόσοφον ἀγαπητὸν δὲ τοῖς ταύτην μετιοῦσι τὸ μὴ τοῖς ἡμιπαιδεύτοις συμφέρεσθαι, ὅταν ὑπὸ τῶν παντελῶς ἀπαιδευτῶν ἐκείνοι μετέωροι φέρωνται³». Πολλὰ πατριαρχικὰ καὶ

1. Ἀνάγνωθι τὴν διάταξιν ἀπὸ σελ. 176—180 τοῦ Α' τόμου τῶν «Κανονικῶν Διατάξεων τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως».

2. Προδήλως ἀναφέρεται εἰς τὰ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου «Ἐρρεῖ τὰ καλὰ, καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ χάρις οἴχεται, κακία δὲ ἐμπολιτεύεται, καὶ τὸ μὲν ψεύδος περσορεῖ, φολλοβολεῖ δὲ τὰ περὰ ἡ ἀλήθειαν».

3. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μαργουίνου κεῖται πρώτη ἐν τῷ παρ' ἐμοὶ χειρογράφῳ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ σοφοῦ κρητῆς ἱεράρχου· ἐξεδόθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐλλογιμοῦ Ματθαίου Κ. Παριανίκα ἐν σελ. 314—315 τοῦ Α' τόμου τῆς «Σαββατῆς Ἐπιθεωρήσεως μετὰ φραγκικῶν τινῶν, ἅπερ ἐν ἐκδόσει ἐπιμελεμένη τῶν ἐπιστολῶν τούτων διορθωθήσονται, ὡς καὶ τόσα ἄλλα· εἰον, αὐτῆσι στίχ. 5, ἐκείνου λόγους· ἀντί, ἐκείνου λόγους· στίχ. 11' εἰ βούλει πρὸς ταύτας· ἀντί, ἡ βούλει μοι· στίχ. 16, ἐλλείπει· καὶ τῆ τοῦ νοῦ καβαρότητι· στίχ. 20, ὅτε· ἀντί, ὅτι· στίχ. 21, τῶν κρηιτόνων· ἀντί, ἐπὶ τῶν κρηιτόνων· στίχ. 28, τῶν λόγων· ἀντί, τῶν τρόπων· στίχ. 23, τὴν πρὸς τὰ καλὰ ἀναπτέρωσιν ἀποδέχομαι· ἀντί, διεγείρω μου τὴν πρὸς τὰ καλὰ ἀναπτέρωσιν. Ἀποδέχομαι σου ὁπιτέρως κλπ. Σελ. 315, στίχ. 4, τῶν ἱερολογίων· ἀντί, τῶν ἱερῶν λογίων· στίχ. 11, ὧν ἐσπούδακε· ἀντί, ὧν τυχεῖν ἐσπούδακε· στίχ. 20, συμφέρεσθαι· ἀντί, συμφέρεσθαι· στίχ. 23, οὐδὲ οἱ δι' ἐπίδειξιν· ἀντί, οὐκ οὐκ οἱ δι' ἐπίδειξιν... στίχ. 25 κ. ἐξ. διέτραπται τὸ χωρίον ἐλευθῶς,

συνδικά σιγγίλια κατά τὸν αἰῶνα τούτου, ἀλλ' ἰδίχ μετὰ τὰ μέτρα αὐτοῦ, δεικνύουσι τὴν κυριαρχικὴν τῆς Ἐκκλησίας μέριμναν ἐπὶ διεδύσει τῶν γραμμῶν καὶ προστασίχ τῶν πεπαιδευμένων ὁμογενῶν, αὐτὰ δ' ὑπ' ὅσιν ἔχων ἀρχομαι τῆς διατριβῆς, κυρίως ὁμιλῶν περὶ τῶν πρώτων σχολείων, δὴλὰ γε δὴ τῶν ἀρχαιοτέρων σχολείων τῆς III' ἑκατονταετηρίδος.

Αἱ παλαιότεραι τοιαῦται σχολαί, αἱ τυχοῦσαι πατριρχικῆς προστασίας εἰσὶν αἱ σχολαί Πάτμου, Σκοπέλου, Ἀθηνῶν, Τρικκάλων καὶ Σιατιστής, τὰ δὲ περὶ τούτων ἔγγραφα ἐξεδόθησαν μετὰ τῶν ἐτῶν 1720—1735. Ἀλλὰ τὸ περὶ τῆς ἐν Πάτμῳ σχολῆς ἐπικυροῦ μᾶλλον τὴν διαδοχὴν τῶν διδασκάλων καὶ σχολαρχῶν αὐτῆς, οὐδεμίαν δὲ παρέχει ἡμῖν γνῶσιν τῶν ὀργανιστικῶν ἰδρυτοῦ καὶ Πατριρχεῖου δικτάξεων διορθοῦ τὰ περὶ τῆς σχολῆς ταύτης ἡμῖν ἐγνωσμένα⁴, καὶ παραδίδωσιν ὅτι «ὁ τιμιώτατος καὶ χρησιμώτατος ἐν ἄρχουτι κυριότηχ Μανωλάκης⁵ κυριότηχμ-

γραφέν: Διὸ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν ἀμοιροῦσιν αἰδοῦς Καλῶς οὖν ἔχεις μοι λέγειν τὸ οὔτε με ταύτης; χρεῶ τιμῆς. φρονεῖ δὲ τε τιμῆσαι Διὸς αἴτη: Ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις ἐστὶν αὕτη: Διὸ τῆς παρὰ τῶν πολλῶν ἀμοιροῦσιν αἰδοῦς, καλῶς ἔχει λέγειν τὸ οὔτε με ταύτης χρεῶ τιμῆς, φρονεῖ δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴτη: Ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἀφῆρησαν αἱ λέξεις: Ἐρωμένην διφυλάττοι ἡ Κύριος τὴν ἱερὰν μοι καὶ φιλικωτάτην ψυχῆν. Ταῦτα διορθοῦν ἐρείσθω μοι κατὰ καθῆκον, ἐπειδὴ Μάρκος ὁ Μαργουῖνος ὑπὸ τε τοῦ Βουλγαρέως καὶ πολλῶν ἐκπρόχθη γνώστης τοῦ ἑλληνος λόγου, τούτου ἐπιτηδέας οὐ πᾶν τι τῶν παλαιῶν ἀποδέοντα, ἀστοιχείωτος δ' ἐν τῷ ἑλληνι λόγῳ φαίνεται, τῶν ἐπιστολῶν οὕτως ἀμελῶς ἐκδοδομένων.

4. Σχεδίασμα Μ. Παρανίκα· σελ. 169—171, κατὰ τὰ παρὰ Σακεκλίων γραφέντα ἐν Πανδώρα, τόμῳ ΙΣΤ', σελ. 529 κ. ἐξ. Ἴδε περὶ τε τῆς πάλαι καὶ τῆς πρὸ ἡμῶν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι καταστάσεως τῆς Πατριάρχου Ἀκροπόλεως ὅσα ὁ πᾶν ἄριστος ἔγραψεν Ἰω. Σακεκλίον ἐν τῷ ἐκ 31 σελίδων φυλλαδίῳ φέροντι τὸν τίτλον «Ἀνασκευὴ τοῦ πλοῦ καὶ τῆς περιηγήσεως εἰς Πάτμον τοῦ κυρίου Μ. Βρασιάνου, σχολάρχου Σάμου. Ἐν Σμύρνῃ ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἰ. Μάρνητος. 1861». Ἐγραψε δὲ τὴν περὶ Πάτμου καὶ τῆς σχολῆς αὐτῆς ὁ φίλος Ἐπαμ. Ι. Στυματιῶτης ἐν τῷ τοῦ 1865 «Ἐθνικῷ Ἡμερολόγιῳ». Πόθος ὅμως ἐστὶ κοινὸς ἡ ἔκδοσις τῆς «Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ κ. Σακεκλίωτος, ἀφ' ἧς πολλὰ ἤθελον μᾶθαι καὶ ἀκριβῆ καὶ σοφά.

5. Πρὸς τὸν Μανωλάχην τούτου τὸν Ὑψηλάντην εὐρηκετὶ ἐν χειρογράφῳ τῆς ἱερᾶς ἐν Ἀθῶν μονῆς, τῶν 16 ἡρῶν ἢ κατωτέρω ἐπιστολῆ τοῦ σοφοῦ διδασκάλου Μιχαρίου:

«Τῷ εὐσεβεστάτῳ, εὐγενεστάτῳ τε καὶ ἐνδοξοτάτῳ κυρίῳ κυρίῳ Μανωλάχῃ τὸν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀδελφικῶν ἀσπασμῶν καὶ θερμῶν πρῶσεων.

Πολλοὺ παρελθόντος χρόνου τὰς ὀφειλομένας προσήσεις τῆ σὴ φιλοπόχῳ ψυχῇ οὐκ ἐπέμψικεν· οὐχ ὡς ἀνημνοῦντες καὶ λήθην σχόντες τῆς πρὸς ἡμᾶς σου θερμῆς ἀγάπης καὶ εὐεργετικῆς διαθέσεως· μὴ γένοιτο· ὅπου γε καθ' ἑκάστην καὶ μαλίστα ἐν ἑορταῖς ταῖς πανήγυρσι παρῆρηται τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπ' ἐκκλησιαίς μνημονεύουσαν, πᾶντων τῶ Κυρίου ἐλέητων ἐπαθόντων, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἀνεμάκτοις θυσιῶσι ὡς ἀδελφοῦ γνησίου μνημονεύουσαν, διὰ γραμμῶν οὐ δι' ὄλλου ἐγενόμεθα μίσχρη τοῦδε, εἰδότες αὐτῆν πολλὰς φροντίδας περιτοχίζομένην ἡδὲ δὲ λαθόντες τὰς τέσσαρας χιλιάδας τῶν ἀσπρων τῶν ἀπὸ τῆς Μποθανίας, τῶν τε ἐκλαμπροτάτῳ ἡγεμόνι ἐκείνῳ τὰς τῆς χάριτας ὁμολογοῦσαν, καὶ διαψιλῆ τὸν θεῖον ἔλεον ἐκείνου τ' ἐπευρόμεθα καὶ τῆ σὴ χριστιανικωτάτη ψυχῇ τῇ φροντισούσῃ πάντοτε περὶ ἡμᾶς τὰ κάλλιστα, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ταύτην Μονὴν περὶ πολλοῦ ποιούμενῳ. Ταῦτα ἐπὶ τούτου παρακαλοῦμεν δὲ ἀπὸ τῶν πρῶτων τῆν σὴν θεωρίλῃ ψυχῆν, ἥτοι· καὶ εἰς

πασης, φιλοθέῳ καὶ φιλαρέτῳ γνώμῃ καὶ προαιρέσει κεκινημένος, καὶ ζῆλον ἔχων ἐγκάρδιον εἰς τὴν τοῦ ἡμετέρου γένους προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, ὡς τὸ θεοδώρητον τῆς παιδείας χρεῖμα υπερβαλλόντως τιμῶν, τὸ γε εἰς αὐτὸν ἦκον, τῆς συστάσεως καὶ αὐξήσεως αὐτοῦ εὐ μᾶλα ἐφρόντισε, καὶ καταλαβὼν τὸ πρὸ χρόνων οὐκ ὀλίγων θεῖῳ ἐλέει συγκροτηθὲν ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ φροντιστήριον τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἔνδον τῆς Ἀποκαλύψεως, πλῆθει μὲν μαθητῶν καὶ συντόνῳ σπουδῆ, διδασκαλίᾳ τε μαθήσεως καλῶς ἔχον καὶ εὐθυνοῦμενον, τὴν οἰκίαν δὲ οὐκ ἐξαρκοῦσαν ἔχον πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων ἀνάπαυσιν, ἱκανῶν συνελθόντων ἐκ τῶν πέριξ νήσων καὶ ἀλλαχόθεν παιδεύσεως ἔρωτι, ἀνήγειρε καὶ φιλοδόμησεν ἐκ βῆθρων ἰδίους δαπανήμασιν ἕτερον σχολεῖον, οὐ μακρὰν ἀπέχον τῆς ρηθείσης Ἀποκαλύψεως, ἱκανῶν καὶ εὐμεγεθες πρὸς τὴν τῶν μαθητευομένων ἀνάπαυσιν, οἰκίαν καὶ ἡσύχιον σπουδῆν . . . καὶ μετὰ τὸ συντελεῖσαι τὴν οἰκοδομήν καὶ προσηλωσάι αὐτῇ καὶ ἀμερώματα διὰ τὴν τῶν μαθητευομένων ζωστροσίαν τε καὶ κυβέρνησιν», ὥρισε τὴν διαδοχὴν τῶν ἀρχιδιδασκάλων, δὴλ. τὸν Μακρίον, ὡς ἱκανῶν ἵνα συντηρήσῃ τὰ διατεχθέντα, καὶ μετὰ τὸν Μακρίον τὸν Γεράσιον. Τὸ γράμμα λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐμπέδωσιν τῆς διατάξεως ταύτης, περὶ ἧς αὐτὸ γράφει τοσοῦτω σαφῶς, ὥστε περιττὴ φρονῶ ὅτι καθίσταται οἰαδῆτις ἀνάπτυξις. Μεταβιβάζομεν λοιπὸν εἰς τὸ δεύτερον, κατὰ τὴν τάξιν τῆς ἐκδόσεως, ἔγγραφο, εἰ καὶ δύο σῶζονται παρ' ἄλληλα ἔγγραφα, ὧν τὸ μὲν ἐστὶ πατριρχικόν, τὸ δὲ συμφωνία τῶν μοναχῶν τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὅρει μονῆς τῶν Ἰθῆρων μετὰ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς ἐν Σκοπέλῳ σχολῆς μητροπολίτου πρώην Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς Μορτύτου Μαυρομάχῃ περὶ τινος κληροδοτήματος εἰς τὴν μονὴν ταύτην.

Ὡς τὸ γράμμα τοῦτο ἀπολύεται «εἰς μείζονα τὴν ἀσφάλειαν καὶ σύστασιν ἀπαράτρεπτον» οὕτως ἀπολύονται καὶ τὰ κατόπι τέσσαρα καὶ μόνον συστήσαι καὶ βεβαιώσαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ κρείττον καὶ ἀσφαλέστερον ὡς οἶόν τε μελαρμύσασθαι καὶ μεταρρυθμίσαι τὴν κυβέρνησιν καὶ διεξαγωγὴν αὐτοῦ»⁶—«τὰ φιλεργηθέντα θεορῶν φρονήματα κρείττονι τῆς Ἐκκλησίας δυναμίει κατοχυροῦν ἐπὶ διαμονῇ κραταίῳ»⁷—καὶ χρεὸς ἔχομεν, λέγει Παΐσιος πατριάρχης ὁ ἀπὸ

τὸ εἶξῃ περιέπῃ τὴν Μονὴν ταύτην, καὶ τὸν δυνατόν τρόπον υπερασφίξῃται, μηδὲν ἀφορῶσα εἰς τὴν ἀναξίτητά ἡμῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν πρεσβίαν τοῦ ἡγαπημένου τῶν μαθητῶν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀκούστων φίλου τοῦ γλυκυτάτου Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὗ τινος τὸ ἀκείνωτον ἔλεος εἴη μετ' αὐτῆς, διατηροῦν ἀνοστον, ἀνεπηρέαστον πᾶτες περιπετείας τοῦ τῆδε βίου εἰς πολλὰς ἡλίου περιόδους, εἰς υπεράσπισιν ἡμῶν καὶ ὄψαν καὶ κάλυψαν, τῶν δὲ πεινώτων τροφῆν, καὶ γεμυζομένων λιμένα καὶ χημα, τῶν δὲ ἐλαπίσι ὀροῦμεθα χρῆσταῖς ἐπι ἀκούσις σκέπην γυμνῶν, δι' ὧν ἐλαπίσι ὀροῦμεθα χρῆσταῖς ἐπι ἀκούσις ἐπ' ὀλίγα ὠφρῆς πιστῶς, ἐπὶ πολλῶν σε κατατήτω, εἰσέλθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου.

6. Ἀπότμημα τοῦ περὶ τῆς ἐν Σκοπέλῳ σχολῆς σιγγίλιου.

7. Ἐκ τοῦ σιγγίλιου περὶ τῆς ἐν Μονεμβασίᾳ σχολῆς.

Νικομηδείας⁸, τὰ δὲ καλὸν τέλος γινόμενα καὶ τὰ μεγαλύνωμεν ἐπαξίως, καὶ ὅσον τὸ δυνατόν καὶ τὰ συνιστῶμεν καὶ καὶ τὰ κρατύνωμεν, καὶ εἰς μείζονα καὶ διπνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν καὶ βεβαιώσιν καὶ τὰ ἐγγραχθέντων καὶ γράμμασιν ἀποδεικτικοῖς καὶ συστατικοῖς διὰ καὶ μένοσιν εἰς αἰῶνας ἀμετάθετα καὶ ἀμετακίνητα—«καὶ κατὰ τὰ ἅπαντα κείμενα προνόμια ὁ οἰκουμενικὸς οὗτος θρόνος ἐπιβέβηκεν εἰς τὰς ἀπανταχοῦ παροικίας καὶ ἐπαρχίας τῶν εὐσεβῶν, ἐνθα περὶ κοινῶν ὑποθέσεων καὶ πραχμάτων πρὸς ψυχικὴν ἀφορμῶν ὠφέλιαν καθέστηκεν ὁ ἀγίων, καταρτισμὸν τε καὶ σύστασιν τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ οἰκοδομὴν θεέριστον κοινωφελούς πράγματος, ὡς χρέος ἔχοντες κηδεσθαι καὶ προνοεῖν τῆς συστάσεως καὶ διαμονῆς τῶν τοιούτων θεαρέστων ἔργων»⁹. Οὕτω τὰ σιγγίλια καὶ γράμματα περὶ τῶν τεσσάρων ἐν λόγῳ σχολείων ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ Ἐκκλησία καὶ προεκαλεῖτο παρὰ τῶν ἰδρυτῶν, καὶ προνόμιον ἑαυτῆς ἤγειτο τὸ ὑποστηρίξειν τοὺς σοφῶς διατεταγμένους ὀργανισμούς· ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι καθορίζουσι τὰ κατὰ τοὺς διδασκάλους, τὰ κατὰ τὴν ἐφορείαν, καὶ τὰ κατὰ τοὺς τῶν σχολείων πόρους, τὸ δὲ περὶ τῆς σχολῆς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τρικκίων ἐστὶν ὁ πρῶτος καὶ ἀρχαιότερος ἐν τοῖς κάτω χρόνοις κανονισμὸς οὐχὶ ἀνωτέρως, ἀλλὰ σχολῆς παρεχομένης εἰς παιδὰς φιλομαθεῖς τὴν κατωτέραν, ὡς σήμερον λέγομεν παιδεύσιν, ὡς ἐκ τούτου δ' ὑπάρχει, κατ' ἐμὲ, μείζονος λόγου καὶ προσοχῆς ἄξιον.

Τῆς ἐν τῇ νήσῳ Σκοπέλῳ σχολῆς μιμνήσκονται: ὁ τὴν προσθήκην εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ Μελετίου Ἀθηναίου γράψας Γεώργιος ὁ Βεντότης, ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ Κ. Σάββας, ὡς καὶ ὁ φίλος μοναχὸς Ἀλέξανδρος Εὐμορροπούλου, ὁ ἐν τῇ ἀγιορειτικῇ Ἀναρχῇ μονάζων¹⁰. ὁ δὲ πολυγραφώτατος μοναχὸς Κωνσταντῖνος ὁ Δαπόντες πρὸ τίνος ἐγνωρίσθη ἡμῖν ὡς ὁ πρῶτος μνησθεὶς αὐτῆς¹¹. Παραπέμπων εἰς ὅσα ἄλλοτε διὰ τῆς

8. Ἐκ τοῦ περὶ τῆς σχολῆς Τρικκίων γράμματος, ὅπου ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου φερόμενον φαίνεται γράμμα τοῦ πατριάρχου Χρυσιάνου Ἱεροσολύμων τοῦ Νοταρά, διότι καὶ τοὺς ἐφόρους ἐκ τοῦ γένους τῶν Νοταρῶν θέλει, καὶ γράφει τὰ Τρικκαλα «πατριὰ ἡμῶν» ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης, ὡς ἀπὸ τῶν τοῦ Σεργίου Μακρῶν γνωστῶν ἐστίν, εἶχε πατριὰ τὴν ἐν Καππαδοκίᾳ Κιαισρείαν.

9. Σιγγίλιον περὶ τῆς ἐν Σικεσίτῃ σχολῆς.

10. Προσθήκη Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας: τόμ. Δ', σελ. 224, ἐνθα γράφει τινὰ περὶ τοῦ διδασκάλου τῆς ἐν Σκοπέλῳ σχολῆς Ἱεροσολ. Μ. Πατριάρχης Σχεδιάσμα· σελ. 175—176. Κ. Σάββας Νεοελλ. Φιλολ. σελ. 601, ὅπου περὶ τῆς Ἱερατικῆς, καὶ 607, ὅπου γράφεται: Πελοποννήσιος, διανομοῦμενος, ὡς ἐνόησεν ὁ ἀναγνώστης. Ἀλ. Π. Γ. Εὐμορροπούλου, Νεόφυτος ὁ Μυρομακτῆς· ἐν Α' τεύχει Δελτίου τῆς Ἐταιρίας τῶν μεσαιωνικῶν ἐρευνῶν. Ἐπιθήκην ἀλλαχοῦ δι' ὀλίγων τῆς σχολῆς τῆς Σκοπέλου, βιογραφῶν τὸν ἀεινήστον καὶ ἀπὸ τε τοῦ β' οὗ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας ὅσας τυχεῖται καὶ ἀλήστου λήξεως Ἱεροσολ. Ἰδε διατριβὴν μου: Λόγιαι καὶ βιβλιοθήκαι τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τῶν Ἰβήρων· ἐν α' Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ, τόμ. Δ', σελ. 508 κ. ἐξ. βλ. καὶ τόμ. Γ', σελ. 548 ἐν διατριβῇ μου: Οἱ τελευταῖαι μητροπολίται τῆς Ἡρακλείας.

11. Κήπος Χαρίτων Κωνσταντῖνου Δαπόντες: Legrand Bibliothéque Grecque Vulgaire· τόμ. Γ', σελ. 6—7. Τῆν

«Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» ἐγνωρίσα περὶ τοῦ σχολείου τούτου, προσέθημι νῦν ὅτι τὸ σιγγίλιον ἐπικυροῦν τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ Νεοφύτου πρῶτον Ἄρτης τεθέντας ὄρους, καθορίζει ἐφόρους τοὺς κατὰ καιρὸν μητροπολίτας Ἡρακλείας καὶ Χαλκηδόνος (τότε τὸν ἐκ Λέρου Γεράσιμον καὶ τὸν Δικαίδημον), ἐπικυροῦν τὸν ἀρχιδιδάσκαλον Ἱεροσολ. τὸν ἐκ Καλαμᾶτος τῆς Πελοποννήσου, τὸν φημὴν ἀγίου κησαχέμον, καὶ τινὰ μὴ ρητῶς ἐμπερόμενον ἐν τῷ γράμματι ὑποδιδάσκαλον, καὶ κυροῦ τὸ μεταξὺ τοῦ Νεοφύτου καὶ τῶν τῆς Σκοπέλου κατοίκων, ἐπινοεῖσι καὶ Κλήμεντος ἐπισκόπου Σικιθίου καὶ Σκοπέλου, γινόμενον συμβούλιον, ὃ δὲ κυριώτερον, ἀποφαίνεται σοφῶς ὅτι, διαλυθείσης τῆς σχολῆς τυχόν, οἱ ἐφοροὶ αὐτῆς πρέπει νὰ συστήσωσι, λαμβάνοντες τοὺς παρὰ τῆς κοινότητος Σκοπέλου πόρους, ἀλλαχοῦ σχολὴν. Ἡ σχολὴ ὀνομάζεται τῶν ἐγκυκλίων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων· κατατεθέντων δ' ὑπὸ τοῦ Νεοφύτου παρὰ τῆς κοινότητι ταύτῃ χιλίων γροσίων, ἐπὶ τόκῳ δεκαπέντε τοῖς ἐκατὸν ἐτησίῳ, τὰ 150 γροσία ὠρίσθησαν εἰς ἀντιμισθίαν τῶν διδασκάλων, ἀορίστων μενόντων τῶν ἄλλων πόρων τῆς σχολῆς· ἐτι ἐν τῷ συμβολίῳ σαφέστερον ὠρίζετο νὰ στέλλωνται ταῦτα τῷ Νεοφύτῳ πρῶτον Ἄρτης ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἰβήρων διαμένοντι καὶ δι' αὐτοῦ νὰ δίδωνται τοῖς διδασκάλοις, μετὰ δὲ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ νὰ πέμπωνται τῇ μονῇ ταύτῃ καὶ δι' αὐτῆς εἰς τοὺς διδασκόντας· ἀλλ' ἡ Σύνοδος ἐνέκρινεν ὅπως τὰ χρήματα ταῦτα, μετὰ θάνατον τοῦ ἰδρυτοῦ, στέλλωνται πρὸς τοὺς ἐφόρους εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα δι' αὐτῶν δίδωνται τοῖς διδασκάλοις· ἐπεβλήθη τοῖς ἐφόροις νὰ ἐξετάζωσι τὸν διορισθῆσόντα σχολάρχην καὶ δοκιμάζοντες νὰ διορίζωσι, τοῦτο δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἱεροσολ. καὶ τοῦ ἡδὴ ὠρισμένου βοηθοῦ καὶ μέλλοντος αὐτοῦ διδάσκαλου, οὗ μετὰ θάνατον ὁ διάδοχος ὠρίζετο νὰ ἐκλέγηται ἐκ τῶν μοναχῶν τοῦ μοναστηρίου τῶν Ἰβήρων· ὅτε καὶ καθήκον ἤθελεν εἶναι τῶν ἐπιτρόπων πέμπειν τὸν μισθὸν διὰ τῆς μονῆς ταύτης· εἰ δὲ μὴ, νὰ λαμβάνηται ἀλλαχόθεν. Χαρακτηριστικωτάτη δ' ἡ τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος περὶ τῶν προσόντων τοῦ διδασκάλου διάταξις, ὅστις εἶδει νὰ ἦ ἀξιὸς εἰς διδασκαλίαν, μὴ μόνον τῇ θύραθεν παιδείᾳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς τρόποις, καὶ τῷ βίῳ καὶ χρῆστοις ἤθεσι κεκοσμημένος, καὶ δυνάμενος ἅμα καὶ πρὸς λόγους καὶ πρὸς εὐσεβίαν καταρτίζειν καὶ χειραγωγεῖν τοὺς νέους».

Συμπληρωθεῖσάν οὕτω τῶν περὶ τῆς ἐν Σκοπέλῳ σχολῆς εἰδήσεων, τάττεται τρίτη σχολὴ, γράμμασι κυριαρχικοῖς ἐμπεδομένη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς III' ἐκτονταετηρίδος, ἢ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Γρηγορίου Σωτήρη, μητροπολίτου Μονεμβασίας ἀπὸ τοῦ 1728 γενομένου καὶ σχολὴν καταστήσαντος ἐν τῇ πατριδί αὐτοῦ ταῖς Ἀθήναις ἀπὸ τοῦ 1715¹², μετὰ δὲ τὴν εἰς Μονεμ-

ἐνερχῆν τῆς τοῦ Ἱεροσολ. διδασκαλίας ὁ Δαπόντες τίθησι περὶ τὸ 1723—1724, ἐνὸς τὸ 1724 ἐστὶ τὸ ἀληθές ἔτος· τῆς τῶν μαθημάτων ἐνάρξεως.

12. Τὸ ἔτος γράφεται κατὰ τὸ Σχεδιάσμα· σελ. 99.

βασίαν ἐγκατάστασιν αὐτοῦ τὴν αὐτῆς σύστασιν τῆ Μ. Ἐκκλησίᾳ γνωστὴν ποιησαμένου. Ὁ ἀείμνηστος Γρηγόριος ἐν πρεσβυτέρους ἔτι τελῶν, μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας, ἐνθα τὰς σπουδὰς ἐποίειτο, ἐπὶ κλονοῦν, ἠγόρασε παλαιὰν οἰκίαν ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου τὸν ἐπιλεγόμενον Μεγὰλῃ Παναγίᾳ, ἀνήγειρεν αὐτὸν ἐκ θεμελίων, ἰδίαις δαπάναις, εὐρυχωρότατον πρὸς κατοικίαν διδασκάλων καὶ μαθητῶν, καὶ ἀνέδειξεν αὐτὴν φροντιστήριον ἑλληνικῶν ἔμκα τε καὶ κοινῶν μαθημάτων ἐπὶ τῷ παιδεύεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ἐν αὐτῇ τοὺς τῆς πολιτείας ταύτης νέους, καὶ καταρτίζεσθαι εὐφυῶς πρὸς πᾶσαν λογικὴν μάθησιν» ἄξιον ἐπιπνεῖν καὶ προσοχῆς οὐ μόνον ὅτι καὶ βιβλιοθήκη ἐξακοσίων ἐντόπων εἰς ἑλληνικὴν καὶ ἄλλας γεγραμμένων γλώσσας προσήλωσε τῇ σχολῇ, ἀλλ' ὅτι καὶ κατάλογον αὐτῶν ὑπέβαλε τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ κατέθηκεν ἐν αὐτῇ, συστήσας τὴν σχολὴν τῇ μερμῆ καὶ φιλογενεῖ τῶν ἐπιτρόπων τῆς πόλεως Ἀθηνῶν. Οἱ πόροι τῆς σχολῆς σιωπῶνται, προκειμένου δὲ περὶ διδασκαλίας, ἀναφέρονται ἀδιδάσκαλοι, καὶ οὐχὶ διδασκαλος. Μαθήματα ὀνομάζονται ρητῶς: ἑλληνικὰ καὶ κοινὰ, ἐνῶ ἐν Σκοπέλῳ ὀρίζεται διδασκαλία μαθημάτων ἐγκυκλίων καὶ φιλοσοφικῶν.

Τὸ περὶ τῆς ἐν Σιατίστῃ σχολῆς πατριαρχικὸν ἔγγραφον μακθάνει μὲν ἡμᾶς τινὰ περὶ τοῦ σχολείου τούτου, ἀλλ' αἱ διατάξεις οὐδὲν περιέχουσι νέον, ἢ τὴν εἰδήσιν ὅτι σιγίλλιον πατριαρχικὸν ἐκδεδομένον ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Γ' τοῦ ἀπὸ Καισαρείας περὶ τῆς σχολῆς ἠθετήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ καθήκον ἔχοντος ἵνα σεβασθῇ αὐτό. Ἐπὶ συστάσει καὶ προαγωγῇ τοῦ σχολείου τῆς Σιατίστῃς οἱ κάτοικοι κατέβαλον ἀρκούν χρηματικὸν ποσόν, εἰκάζω δ' ὅτι τὸ πλεῖστον εἰσένηκεν ὁ ἱερεὺς Θωμᾶς, ἀδελφὸς τοῦ πρώην μὲν Ἀχριδῶν τότε δὲ προέδρου Σισανίου καὶ Σιατίστῃς Ζωσιμᾶ, ἐφ' ᾧ καὶ ἐξεδόθη γράμμα «τοῦ μακαρίτου κύρ Ἱερεμίου»¹³. θανόντος δὲ τοῦ Θωμᾶ, ὁ Ζωσιμᾶς ἔλαβε τὰ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ κατατεθέντα χρήματα, καὶ ἀνετρέπη μὲν οὕτως ἢ ἀφιέρωσις, ἐπαύσατο δ' ἡ σχολὴ λειτουργοῦσα. Τότε πέντε σιατιστεῖς¹⁴ μετὰ τινῶν ἄλλων χρηρηθήσαντες πρὸς ἀνασύστασιν τῆς σχολῆς ἀνεγνωρίσθησαν αὐτοὶ μόνοι ἔφοροι, τὸ δὲ ὑπὸ Ἱερεμίου Γ' τῷ Ζωσιμᾶ χρηρηθῆναι δικαίωμα τοῦ τῆς σχολῆς ἐφορεύειν κατηργήθη. Τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἔγγραφον, οὐ δίδωμι πλήρη καὶ σαφῆ περιλήψιν, ἐκδοθῆναι πάντως ἐπὶ τοῦ μετὰ τὴν δευτέραν πατριαρχεῖαν τοῦ ἀπὸ Καισαρείας Ἱερεμίου προβληθέντος πατριάρχου Σεραφεῖμ τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας, ἀρίστον ἔχει τὸν χαρακτήρα τῆς σχολῆς τῆς Σιατίστῃς: ἐπειδὴ δ' ὀνο-

μάζει ταύτην οὐχὶ σχολεῖον, ἀλλὰ φροντιστήριον, ὡς τὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τὸ τῆς Σκοπέλου, ὅπερ ἀκαδημία εἶπεν εἰς τῶν συγγράμων¹⁵, λέγω, εἰ καὶ μετὰ τινος ἐνδοιασμοῦ, ὅτι ἦν ἀνωτέρα τις σχολή, ἐν ἣ μετὰ τῶν ἐγκυκλίων ἐδιδάσκοντο καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα.

Ἐὰν ἔχῃ τῆς ὀργανιστικῆς, οὕτως εἶπεν, ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀνωτέρας παρ' ἡμῖν σχολὰς, εὐρίσκωμεν ἀπὸ τοῦ 1691, ὅτε διοργανοῦται ἡ πατριαρχικὴ Ἀκαδημία, ἀλλ' ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῇ διὰ τὰ «φροντιστήρια τῶν κοινῶν μαθημάτων» ἐμφαίνεται ἐν τῷ συστατικῷ καὶ βεβαιωτικῷ γράμματι, ὅπερ ἐξέδωκεν ὁ πατριάρχης Παΐσιος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας περὶ τῆς σχολῆς τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τρικκάλων, πατρίδος τοῦ¹⁶ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου Νοταρά, οὐτινος ἔργον ἐστὶ τὸ ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου φερόμενον γράμμα τὸ τοῦ Πακίου βεβαίως ἐξεδόθη ἐπὶ τῇ βίσει ἐκείνου, τὸν δ' ὀργανισμὸν τῆς σχολῆς συνέταξε αὐτὸς ὁ Χρυσάνθος. Μὴ μεταγράφων τὸ πρῶτον μέρος, ἀφορῶν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν τοῦ σχολείου πόρων, οἵτινες ἦσαν ὁ τόκος (50 γρόσια) κεφαλίου 500 γροσίων ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδου Νικολάου Καρχιγιάνη¹⁷ κατατεθέντων καὶ δοθέντων ὑπὸ τοῦ Χρυσάνθου τοῖς ἐπιτρόποις τοῦ ἐν Τζιβελίῳ ναοῦ τοῦ ἀγίου Νικολάου, ὑπὸ τὴν ἀγρυπνον ἐπισπεῖαν καὶ φροντίδα τῆς φιλογενεῖς συνετηρίας τῶν γουναράδων, παρκατίθημι ἐνταῦθα αὐτὸ τὸ πρόγραμμα τῆς σχολῆς, αὐτὰς λέξεις, χαρακτηριστικώτατον ὄν¹⁸.

(Ἔπεται συνέχεια).
Μ. Ι. ΓΕΔΕΩΝ

15. Δελτίον Ἐταιρίας μεσαιων. ἐρευνῶν σελ. 86. Σιλβέστρος ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας τῷ Νεοφύτῳ γράφει: «Ἐμαθόμεν ὅτι εὐσπῆτε καὶ τὴν ἀκαδημίαν εἰς Σκόπελον, καὶ ὄχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἄλλοι τὸ ἔκτισαν ἔδωσαν ὄζαν τῷ Θεῷ».

16. Ἐὰν δευθῇ τις δεῖ τὸ γράμμα περὶ τῆς ἐν Τρικκάλων σχολῆς συνέταξε ὁ Χρυσάνθος, αὐτοῦ λοιπὸν ἐστὶν ἔργον καὶ ὁ τοῦ σχολείου τῆς πόλεως ταύτης ὀργανισμὸς, ὃν συνέταξε θέλων ἵνα εἰσαγάγῃ βελτιώσιν εἰς τὴν παρ' ἡμῖν παιδείαν.

17. Νικολάος ὁ Καρχιγιάνης φίλος ὢν τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, μετ' οὐ ἐτρεπίσθη ἐν Βενετίᾳ, πρόθυμος ἐδείχθη πρὸς σύστασιν νοσοκομείου ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει Ἱεροσολύμων· βλ. ὅσα ἔγραψα περὶ Καρχιγιάνη ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ φέροντι τίτλον: «Εὐγενίου Ὁ Ζωοδόχου Πηγῆ».

18. Ἰδοὺ ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐν Τρικκάλων σχολῆς, ἐξ οὗ γίνεται γνωστὸν ἡμῖν τὸ πρόγραμμα τῶν κατωτέρων σχολείων:

«Περὶ δὲ τῆς ἐκείσε ἐν τοῖς Τρικκάλων κυβερνήσεως καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ σχολείου, διοριστέον: α' οἱ κατὰ χιροὺς ἐκείσε ἐπίτροποι τῆς σχολῆς νὰ εἶναι τρεῖς: ὁ μὲν πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος ἐκ τοῦ γένους τῶν Νοταράδων, ὁ δὲ τρίτος ἐξ ἄλλου, τοῦ τιμιωτέρου γένους τοῦ χωρίου, οἱ ὅποιοι νὰ ἀποκαθίστανται καὶ νὰ διορίζονται μετ' ἐκλογῆν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, ἱερωτάτου μητροπολίτου Κορίνθου, καὶ τῶν προσετώτων καὶ γερόντων τοῦ αὐτοῦ χωρίου: β' ὁ διδασκαλὸς πάντοτε νὰ εἶναι ἐκκλησια-

13. Ἐκ τῆς λέξεως μακαρίτης συμπερινομεν ὅτι ἡ σχολὴ τῆς Σιατίστῃς ἀνακινῆσθη ἴσως περὶ τὸ 1734 ἢ 1735, καὶ πρὸ τοῦ 1740.

14. Τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀναφέρει τὸ πατριαρχικὸν γράμμα: ἦσαν Ἰωάννης Δούκα, Δημήτριος Χατζῆ Νίκου, Γεώργιος Νίκου Λαζαροῦ, Νίκος Χατζῆ Μιχάλη καὶ Μιχάλης Λάζαρη.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ Ο ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ

Υπό πᾶσαν ἐποψίν ἀποβαίνουσιν οἱ βίοι τῶν ἐπιλέκτων ἀνδρῶν τῆς τῶν κάτω χρόνων Ἐκκλησίας οὐ μόνον διδασκτικοί, ἐάν δυνάμεθα μετὰ μελέτην ἀκριβεστάτων καὶ πολλῶν πηγῶν πολλὰ περὶ αὐτῶν ἄνα μάθωμεν, ἀλλὰ καὶ παρήγοροι, τὸ μὲν διότι ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου σοφῶς ὀδηγοῦσα καὶ διευθύνουσα

στικὰς, ἡ ἱερεὺς δηλονότι, ἡ μοναχὸς, ἡ ἐτέρου ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ γ' ἂν εὐρίσκειται τοιοῦτος ἐκ τοῦ γένους τῶν Νοταράδων νὰ προτιμᾶται αὐτὸς τῶν λοιπῶν ὅταν ὅμως δὲν εἶναι τοιοῦτος ἐξ αὐτοῦ, νὰ ἀποκαθιστῶσιν ἄλλοι οἱ ἐπίτροποι, μετὰ ἐκλογὴν καὶ κρίσιν ὀρθήν, καὶ χωρὶς φιλοπροσωπίας, καὶ ἐκ τῶν τιμητοτέρων δ' νὰ διδάσκη μετ' ἐπιμέλειαν καὶ κατὰ συνέχειαν τοὺς μαθητὰς του χωρὶς καμμίαν διακοπήν, ἔξω μόνον ἀπὸ τὰς ἁγίας Κυριακάς, καὶ δεσποτικὰς ἑορτάς, καὶ τινος ἄλλης ἐπισημῶν ἁγίων, ὅπου παρερησιαστικῶς ἑορτάζουσι, καὶ κανονικῶς ἐξ ἔθους πανηγυρίζουσι· ε' νὰ μὴ ἔχῃ ἀδεικνύει διδάσκαλος νὰ ζητῆ τίποτε ἐκ τῶν μαθητῶν, μήτε πολλὴ μήτε ὀλίγον, ἢ ἀσπρα δηλαδὴ λεγόμενα δευτεριὰτικα, ἢ μανδύλια, ἢ ἄλλο τι δῶρον, ἢ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας, ἢ ὅταν μεταβαίνουσιν ἐκ τῶν λεγομένων Πινακιδίων εἰς τὴν Ὀκτώηχον, ἢ ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ Φαλτήριον, ἢ ἐφεξῆς εἰς τὰ ἄλλα μαθήματα, ἀλλὰ νὰ ἀρκῆται εἰς τὸν ρηθέντα μισθόν, ἥτοι τὰ τεσσαράκοντα γρόσια, ἔξω μόνον ἂν οἱ γονεῖς τοῦ μαθητοῦ τοῦ προσφέρουσιν εἴτι προαιροῦνται οἰκοθελεῶς, ὡς ἄρτους δηλαδὴ, οἰνάριον, ὄψωρα, καὶ ἄλλο τοῦτοις ὅμοιον ἐκ τῶν προηφώνων καὶ ἄνευ ὁποῦς περ' αὐτοὺς εὐρισκομένους· σ' καὶ τελευταῖον νὰ ἔχῃ χρέος ὁ διδάσκαλος, μετὰ τῆσιν καὶ ἀκολουθίαν νὰ διδάσκη τὰ μαθήματα, καὶ α' μὲν νὰ ἀρχίσῃ τοὺς μαθητὰς ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων, ἥτοι τοῦ λεγομένου ἀλφάβητου (ὅσοι δηλαδὴ εἶναι ἀμέτοχοι τούτων) καὶ καθ' ἑξῆς νὰ μεταβαίη εἰς τὰ λοιπὰ κατὰ ἀκολουθίαν βιβλία· β' νὰ τοὺς γυμνάζῃ καὶ νὰ τοὺς διδάσκη καὶ καλλιγραφίαν· γ' τοὺς μέλλοντας ἱερωθῆναι νὰ τοὺς διδάσκη ἀναγκάσιως μετὰ πολλὴν προσοχὴν τὰς ἀκολουθίας τῶν ἁγίων ἐπιτὰ μυστηρίων, καὶ τὰς λοιπὰς ἐν τῷ Εὐχολογίῳ ἀναγκαίας τῷ ἱερεὶ καὶ συνήθεις ἀκολουθίας καὶ εὐχαριστίας· δ' ἀπαξάπαντας νὰ τοὺς διδάσκη τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν· ε' πρὸ τοῦ ἀρχίσθαι τοὺς μαθητὰς τῆς τῶν μαθημάτων ἀναγνώσεως, νὰ φροντίξῃ ἀπαραιτήτως καὶ νὰ τοὺς γυμνάζῃ καὶ νὰ τοὺς παιδεύῃ ἅπαντας νὰ λέγωσιν ἱερὰν προσευχὴν σύντομον τὸ πρωτὸ, ἥτοι τὸν Ἐξήψαλμον μετὰ τῆς πρώτης ὥρας, καὶ μετὰ τὴν ἑσπερινὴν ἀπόλυσιν νὰ διαβάζωσι τὸ Ἀπόδειπνον, ἔπειτα νὰ ἀπέρχεται ὁ καθ' εἰς εἰς τὰ ἴδια· σ' κατὰ χρέος ἀπαραίτητον ἐν ταῖς Κυριακαῖς καὶ ἁγίαις ἑορταῖς νὰ λαμβάνῃ ὁ διδάσκαλος ὅλους τοὺς μαθητὰς του, καὶ νὰ ἀπέρχεται εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, ἐπ' ἀκροῖσαι τῆς ἱερᾶς μυσταγωγίας, καὶ τῆς λοιπῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ προσευχῆς, φροντίζων καὶ προνοούμενος πρὸς τοὺς καὶ τῆς καλῆς παιδαγωγίας, καὶ εὐτάκτου καὶ σεμνῆς πολιτείας καὶ χρηστότητος τῶν ἡθῶν τῶν διδασκομένων καὶ παιδευομένων ὑπ' αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ μέγιστα τῶν μικρῶν καὶ ἀτελῶν ἐτι τὴν ἡλικίαν παιδίων, τὰ ὅποια προηγουμένως νὰ τὰ παιδεύῃ καὶ νὰ τὰ διδάσκη εὐσεβεῖαν, εὐλαβεῖαν εἰς τὰ θεῖα, σωφροσύνην καὶ σεμνότητα καὶ κάθε ἄλλην ἀρετὴν, προσήκουσαν χριστιανικῆς κα-

τὰς τύχας τοῦ γένους ἡμῶν ἀνεδεικνυεν ἐν καιρῷ τοὺς χρησίμους, τὸ δὲ διότι ἡ διοικοῦσα Ἐκκλησία τιμῶσα τὴν ἱκανότητα καὶ τὴν πολιτικὴν περινοιαν, ὑπεράνω κειμένη κοσμικῶν βλέψεων, ἐξέλεγε τὸν ἄριστον καὶ τὸν δόκιμον ἐκ πάσης φυλῆς, ἐκ πάσης ἐθνικότητος λαμβάνουσα τὸν χρήσιμον εἰς καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, εἰς ἔργον διανοίας. Ἐν ταῖς βιογραφίαις, ὡς ἐν τῇ Ἐκλῆσ. Ἀληθείᾳ μέχρι σήμερον ἐξέδωκα¹, καθὼς εἶδεν ὁ εὐμενὴς ἀναγνώστης, ὑπ' ὅψιν ἔσχωμεν ὁμογενεῖς, ἢ δὲ μικρὰ βιογραφικὴ σημειώσεις, ἢ ἐκδιδομι νῦν, ἔχει θέμα τὸν βίον ἱεράρχου, τὸ γένος ἔλκοντος οὐκ ἐξ ὁμογενῶν: τὸν βίον Νικηφόρου τοῦ μητροπολίτου τῆς Νικομηδείας, ἐνεργόν μέρος λαβόντος ἀπὸ τοῦ 1759—1777 εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν-ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Οἱ δύο περὶ αὐτοῦ διαλαβόντες ἔγραψαν ἀμφοτέρω² μετὰ θάνατον, ὁ μὲν εὐθύς, ὁ δὲ μικρὸν μετὰ ταῦτα· ἀλλ' ὁ γράφων περὶ τοῦ

ταστάσει, καὶ ἐπάνω εἰς τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν καὶ εὐπαιδευσίαν τῶν νέων, προὔποτεῖσαν ὡς ἀν θεμέλιον εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν, νὰ ἐποικοδομῆ καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὀδηγίαν τῶν μαθημάτων, κατὰ τὸν διορισθέντα ἀνωτέρω τρόπον, καὶ τὴν τάξιν καὶ ἀκολουθίαν· ἢ δὲ ἀρχὴ τοῦ ρηθέντος σχολείου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας νὰ γένῃ ἐν ἔτει σωτηρίῳ α,ψλ' (1730), κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου καὶ καιροῦ νὰ λογαριάζηται καὶ νὰ μετρηταί καὶ ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου».

1. Ἐξεδόθησαν ἐν τῷ Γ' τόμῳ αἱ τῶν μητροπολιτῶν Ἡρακλείου Γενναδίου καὶ Γερασίμου τῶν ἐκ Λέβρου, τοῦ συμπόλιτου αὐτοῖς Νεοφύτου Σμύρνης, ἀπὸ σελίδος 544—551: ἢ τοῦ Δαμασκηνοῦ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης τοῦ Στουδίτου, σελ. 85—91 καὶ 649—651: ἢ τοῦ Γερασίμου Κυζίκου τοῦ Χρυσουσκουλαίου, σελ. 793—795 καὶ ἢ τοῦ Ἀθανασίου Κοντοσιδοῦς ἐπίσκοπου Σουδαλίας ἐν Ρωσσίᾳ, σελ. 750—751. Ἐν τῷ Δ' τόμῳ σημειώσις τις περὶ Κύρου τοῦ Κοτυαεῖου, σελ. 92· ἢ βιογραφία Κλήμεντος Ἰωαννίνων, σελ. 164—166 καὶ ἢ τοῦ Προικονήστου Ἀρσενίου, σελ. 628—629. Ἐν τῷ Ε' ἢ τοῦ Διονυσίου Πλατωμῶνος, σελ. 9—11· καὶ ἐν τῷ Η' ἢ τοῦ Ἰωαννικίου Λήμνου, σελ. 314—316. Ταῦταις δὲ πρόσθεσις τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀνθίμου Β', Διονυσίου Γ' τοῦ Βαρδαλεως καὶ Ἰεραμίου Γ' ἐν τόμῳ τῆς α' Ἐκκλ. Ἀληθείας Β', σελ. 601—609, τὴν τοῦ Σεραφεῖμ Β' τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως τόμ. Γ', σελ. 54—62 καὶ τὰς ἐν τοῖς «Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας» ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ δημοσιευθείσας τῶν διδασκάλων καὶ σχολαρχῶν αὐτῆς Θεοφίλου Κορυδαλλεῶς τοῦ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, Νικηφόρου Ἀλεξανδρείας, Γερμανοῦ Νύσσας, Ἀναστασίου Παντοδυναμοῦ τοῦ Θεσσαλονίκης, Καλλιπίνου Ἡρακλείας, Ναθαναὴλ Ἐφέσου τοῦ Καλλονάρη, Προκοπίου Εὐρύπου, Εὐαγγελίου Σλαβινοῦ καὶ Χερσῶνος τοῦ Βουλγαρέως, Γεωδέν Εὐρύπου, Ἰωακείμ Κυζίκου, Γερασίου Βιζύης (τοῦ ἀπὸ Δέρκων οἴκου. πατριάρχου), Δωροθέου Ἀδριανουπόλεως, Πλάτωνος Χίου, Παϊσίου Σηλυβρίας, Σχιμῆλῃ Μεσημβρίας, καὶ Ἀγαθαγγέλου Καισαρείας τῆς Φιλίππου.

2. Ἰωάννη Κορνηλίου Λόγου· τόμ. Β', σελ. 144—149 Κομνηνοῦ Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 379, 403, 408, 599, 539, 565.

Νικηφόρου καθήκον έχει 'να βάλει μέσος μεταξύ των υπερβολικών επαινών του Ιεροκήρυκος 'Ιωάσαφ Κορνήλιου και της άτασθάλου γλώσσας του Κομνηνού Ύψηλάντου.

Ο Νικηφόρος είλε το γένος εξ 'Αρμενίων, οι δὲ σύγχρονοι ἐγίνωσκον ὅτι ὁ πατήρ αὐτοῦ, καλούμενος Βαρτάν, μετήρχειτο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀνθρακοπώλου· εἴπερ ὁ πατήρ ἢ ὁ υἱὸς προσῆλθεν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀγνωστον· ἀλλ' ὁ Νικηφόρος, πιθανῶς ἐν ἀρχαῖς τοῦ III' αἰῶνος γεννηθεὶς, ἐδιδάχθη τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν καὶ τὰ φιλόσοφα μαθήματα, τὴν κατ' Ἀριστοτέλην ἐννοεῖται φιλοσοφίαν. Ὁ τὸν ἐπικηδεῖον ἐπ' αὐτῷ λόγον ἐκφωνήσας Κορνήλιος παριστᾷ τούτον ἡμῖν μονονοχί φιλόσοφον, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐσχάταις τοῦ βίου στιγμαῖς «τὸ ἀρχιερατικὸν παλάτιόν του καταστήσαντα καὶ εἰς ἀνδρας, καὶ εἰς γυναῖκας, καὶ εἰς διδασκάλους, καὶ εἰς ἱατροφιλοσόφους· ἄλλο Δύκειον ἀττικόν, ἄλλην Ἀκαδημίαν στωϊκὴν· ἐδίδασκεν ἀναλόγως καθ' ἕνα, καὶ ὠμίλει εἰς καθ' ἕνα, ὥστας γενημασμένοις ἀρκετὰ ὁ σοφὸς τῷ ὄντι ἀρχιερεὺς καὶ εἰς τὰ συγγράμματα μάλιστα τὰ ἀριστοτελεῖα, καθὼς ἦτορ καὶ εἰς τῶν Πατέρων τὰ ἠθικά, καὶ εἰς τῶν ἱερῶν Γραφῶν τὰ πνευματικά». Σειμνήν ἐκ βρέφους παριστῶν τὴν πολιτείαν τοῦ Νικηφόρου, λέγει ὅτι ὑψώθη διὰ τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ αἰεὶ πολλὰς κωνοικὰς ἀξίας τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας· γνωστὸν ἡμῖν ὅτι τῷ 1759, μεσιτεῖα ἰσχυρῶν αὐτοῦ φίλων, προήχθη ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Προικονήσου εἰς τὴν τῆς Νικομηδείας, διαδεχόμενος τὸν πολὺν Γαβριὴλ τὸν ἐκ Βρουλλῶν. Ἐκτοτε ἔμεινε μέλος τῆς περὶ τὸν πατριάρχην ἱερᾶς συνόδου, ἧς ἦν μέλος καὶ ἀπὸ τοῦ 1754, διότι τότε φαίνεται (τῇ 1 μαρτίου) ὑπογράφων τὸ πρακτικὸν τῆς ἐκλογῆς τῶν νέων Ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ: Ἡρακλεῖας Γερασίμου, Κυζίκου Ἀνακίου, Νικομηδείας Γαβριὴλ, Δέσκιων Σαμουὴλ καὶ Ἀδριανουπόλεως Διονυσίου. Ἐν παλαιῷ κώδικι εὑρον ἀναφερμένῃν περὶ τὰ μέσα τοῦ 1745 χειροτονίαν νέου μητροπολίτου Προικονήσου, καὶ εἰκάζω ὅτι ἦν οὗτος, διότι μέχρι τοῦ 1754 οὐδεμία νέα χειροτονία μητροπολίτου τῆς ἐπαρχίας ταύτης φαίνεται. Τῷ 1756, ἐγκριθεὶς ὑπὸ τῆς Συνόδου καὶ τῶν τότε πρώτων διορισθέντων λαϊκῶν Ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ τῆς ἀποστολῆς ἐξάρχων ἀνά τὰς ἐπαρχίας τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ συναθροίσει ἐλεημοσυνῶν, ἀπεστάλη καὶ ὁ Προικονήσου Νικηφόρος εἰς τὰς ἐπαρχίας Κυζίκου, Νικαίας, Προύσης καὶ τὰς πέριξ, καὶ ἐκόμισε γρόσια 1800, ὧν ἐδόθησαν αὐτῷ καθὼ καὶ προσειλιόμενα γρόσια 1500 μετὰ τόκου αὐτῶν (284 γρ.) Σημειωτέον δ' ὅτι μόνος ὁ πρῶν Μελενίκου Φιλάρετος συνήθροισεν ἀπὸ τῶν ἐπαρχίων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ 2240 γρόσια, ἅπερ καὶ προώρηνεν αὐτῷ τὸ ταμεῖον τοῦ Πατριαρχείου, καὶ ὁ Σερρῶν Ἰωαννίκιος διὰ τοῦ ἱεροδικαίου αὐτοῦ γρ. 2000 ἐκ τῶν ἐπαρχίων Σερρῶν, Μελενίκου, Δράμας καὶ Ἐξάνθης· ὁ Νικηφόρος ἦλθε λοιπὸν τρίτος μετ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἀποτέλεσμα

τῆς ἐπαρχίας ἦν εὐάρεστον³. Ἀπὸ τοῦ 1759—1777 ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν Ἰωαννικίου Καρτζᾶ τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος, Σαμουὴλ Χαντζερῆ τοῦ ἀπὸ Δέρκιων, Μελετίου τοῦ ἀπὸ Λαρίσσης, Θεοδοσίου τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης, Σαμουὴλ, τὸ δεύτερον, καὶ Σωφρονίου τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, οὗ καὶ τὸ πρακτικὸν τῆς ἐκλογῆς ὡς πατριάρχου τῆς Ἁγίας Πόλεως ὑπέγραφε κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1770, ὡς καὶ τῆς τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου κατὰ ἰούνιον τοῦ 1775. Εὐνοούμενος τυγχάνων τοῦ ποστελνίκου καὶ κατόπι Μ. διερμηνέως καὶ ἡγεμόνος Βλαχίας (1774) Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, περιττὸν εἶπεν ὅτι ἴσχυεν ἐν τῇ Συνόδῳ, δυστυχῶς δ' ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πτώσει τοῦ πατριαρχεῖου Σαμουὴλ ἀπὸ τῆς δευτέρας πατριαρχείας, τούτου δὲ καὶ τῶν αὐτῷ συμφρονούντων ἔργον ἦν ἡ ἐκλογὴ τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου ὡς ἀνθρώπου μεγάλως ἀπολαύοντος παρὰ τῷ λαῷ ὑπολήψεως, προσκειμένῳ τῷ Σαμουὴλ, καὶ ὡς ἐπαινετοῦ εἰς τοὺς τούρκους διὰ τὴν εἰς τὰ ἀρχαῖα καὶ τουρκικὰ προκοπὴν του⁴.

Ὁ Νικηφόρος Νικομηδείας ἀπέβησε κατὰ τὸν ὀκτώβριον τοῦ 1777. Ὁ χρονολόγος Κομνηνὸς ἀπαξ ἢ δις ἀναφέρει μετὰ τινος ψύγου τὴν ἐπιχειρῆσιν κοσμικῆς προαγωγῆς αὐτοῦ εἰς Νικομηδείαν καὶ τὴν κατὰ τοῦ πατριάρχου Σαμουὴλ καταστροφὴν οὐδὲν πλέον· ὁ δὲ Ἰωάσαφ Κορνήλιος λέγει περὶ τῶν διοικητικῶν ἀρετῶν αὐτοῦ· «τὸ πνεῦμά του, ἡ ἐπιτηδεϊότης, ἡ πρᾶξις, ἡ θεωρία του, τὸν ἐτρέχθησαν εἰς διοικήσιν καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ παγκοσμίου σκάφους τῆς Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας· ἐδῶ καὶ κύματα κατὰ καιροῦς ἐδίαλυσε· καὶ τυρῶνας φοβεροῦς ἐδικασκόπισε· καὶ λαίλαπας κινδυνώδεις ἐξήλειψεν. . . . ἐδῶ μὲ τῆς φρονήσεως τὸ πηδάλιον καὶ κινδύνους ἀπέκρουσε, καὶ ζημίαις ἐπρόφθασε, καὶ γαλήνην ἐπέφερε, καὶ αὔρας ἐφύσησεν». Ὀνομαζεῖ δ' αὐτὸν ἄνδρα μέγαν, Νέστορα φρόνιμον, οὗ τὴν βελθύνειαν ἐξύμνον ὁμογενεῖς καὶ ξένοι.

Εἰς τὴν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ III' αἰῶνος ἐμπεδωθεῖσαν νέαν τάξιν ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἐθνικῶν-ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν πραγμάτων ὅσα πρόσωπα μέρος ἔλαβον ἐνεργὸν κἀλὸν ἐστὶ 'να γνωρισθῶσιν, οἱ μὲν τὸ πρῶτον, οἱ δὲ πληρέστερον βιογραφούμενοι ὁ Νικηφόρος ἔλαβε μέρος, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι, οἱ τῇ πρωτεύουσῃ ἀγχιτέρονας ἐπαρχίας ποιμαίνοντες. Τὸ σύνολον δὲ τοιούτων διατριβῶν ἐν ταῖς στήλαις τῆς Ἐκκλ.ισ. Ἀληθείας ἀποτελεσεῖ ἐν οὐ μακρῷ μέλλοντι πλουσίαν ὕλην χρησιμεύουσας εἰς μελέτην τῆς ἱστορίας τοῦ διοικητικοῦ τούτου θεσμοῦ καὶ τῶν λε-

3. Ἐν προσεχῇ διατριβῇ μου, ὑπὸ τίτλον: Ὁ ἀρχαιότερος Κώδικς τοῦ πατριαρχικοῦ ταμεῖου, γενήσεται τοῦ χειρογράφου λεπτομερῆ ἀνάλυσις, ἐξ οὗ καὶ περὶ τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Πατριαρχείου μανθάνομεν ἀρκετὰ καλὰς εἰδήσεις καὶ περὶ τινων γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς III' ἑκατοσταετηρίδος, ἐφ' ὅσον ἐστὶν ἡμῖν ἐνταῦθα δυνατόν.

4. Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου σελ. 539.

γομένων Ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ, οὗς πολλὰκις ἐν ταῖς ἐρευναῖς ἡμῶν συναντήσαντες ἀνάγκη ἵνα γινώμεν καὶ πληρέστερον καὶ ἀκριβέστερον.

M. I. ΓΕΛΕΩΝ

ἈΓΓΕΛΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου. Τόμος Α', μέρος Α', Βιβλιοθήκη Πρωτάτου — Ἁγίας Ἀννης — Ἁγίου Παύλου — Χιλιάρτου — Ζωγράφου — Κωνσταντινου — Γρηγορίου — Ξενοφώντος. Ἐν Ἀθήναις τυπογραφεῖον Ἀλεξ. Παπαγεωργίου 1888. Προλόγου σελ. 8 καὶ κειμένου σελ. 194 συνιστάσι τὸ ἐκδοθὲν μέρος τοῦ Καταλόγου, οὗ τὸ ὅλον ἀποτελέσουσιν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα περίπου τυπογραφικὰ φύλλα εἰς 8ον. Τὸ Α' τοῦτο μέρος ἐστὶ πρῶτον τετραμήνου κατὰ τὸ 1880 ἐργασίας, ἣν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει τότε διεξήγαγεν ὁ φιλοπαιδείας καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας κ. Σπ. Π. Λάμπρος, ἐν αὐτῷ δὲ ἀναγράφονται πολὺ συντόμως 866 ἑλληνικοὶ κώδικες· τούτων ἀνήκουσιν 81 εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πρωτάτου (καθεδρικοῦ ναοῦ ἐν Κερκεῖς)—46 εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς σκήτης τῆς Ἁγίας Ἀννης—94 εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς μονῆς Ἁγίου Παύλου—105 εἰς τὴν τῆς μονῆς Χιλιάρτου—110 εἰς τὴν τῆς μονῆς τοῦ Ζωγράφου—111 εἰς τὴν τῆς μονῆς Κωνσταντινου—155 εἰς τὴν τῆς μονῆς τοῦ Γρηγορίου—καὶ 163 εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς τοῦ Ξενοφώντος. Ἐὰν εὐρεθῆ ποθεν χρῆσιμα τις πρὸς ἑκδόσιν τοῦ λοιποῦ μέρους τοῦ Καταλόγου, δυνήσεται τις νὰ κρίνῃ τὸ ὅλον ἔργον, οὗ νῦν ἡ κρίσις ἐστὶ πάντως μερικὴ. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ νῦν ἐκδεδομένου μέρους δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι μείζων χῶρος ἀπαιτεῖται πρὸς ἀριθμησὶν τουλάχιστον τριῶν κόντα ἐπὶ μουσικῶν χειρογράφων τῆς μονῆς Γρηγορίου, δι' ἃ νῦν καθισοῦνται τρεῖς μόνον στίχοι, χωρὶς ἐν τῷ προλόγῳ ν' ἀναφέρεται ὅτι ἀπερὶ μουσικῶν χειρογράφων οὐ γίνεται λόγος· ὡσαύτως πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου τοῦτου σημειώσις ἀπαντάται περιεκτικωτάτη, δίστιχος ἢ τριστιχος, δεικνύουσα ὅτι ἐν φακέλλῳ τινι συνεχώσθησαν φύλλα κωδίκων ἐπὶ περγαμηνῆς ἢ μεμβράνης τοῦ ΣΤ', Γ', ΙΑ' ΙΒ', ἢ ΙΓ' αἰῶνος, ἅτινα μένουσιν, ἐπὶ ζῆμαί τῆς ἐπιστήμης, ἀμελέτητα, ὡς μένουσιν ἀνεξέταστα 85 μουσικὰ χειρογραφα τῆς μονῆς τοῦ Ξενοφώντος, ὧν δίστιχος συλλήθθη γίνεται μνεία. Ἐπὶ τῶν παλαιογραφικῶν γνώσεων τοῦ φιλοπόνου καθηγητοῦ κ. Σπ. Λάμπρου βρασιζόμενοι πιστεύομεν ὅτι ἡ ἐρευνα τοῦ περιεχομένου πάντων τῶν μοναστηριακῶν κηδίκων ἐγένετο λίαν ἐπισταμένως, εἰ καὶ ὀνόματά τινα δύνανται νὰ ἀναγνωσθῶσι διαφόρως τῆς ἡδὴ γενομένης ἀναγνώσεως, ὡς τὸ τοῦ γράψαντος τὸν ὑπ' ἀριθμὸν 60 κώδικα τῆς μονῆς Ξενοφώντος, πιθανῶς ἐπωνυμιωμένου Σουρίμη ἢ Σουρούμη, οὐχὶ δὲ «Σουμερίη». Ὁ τῶν ἀγιορειτικῶν χειρογράφων κατὰ

λόγος ἀναπληροῖ ἑλλείψιν, εὐχόμεθα δὲ πληρέστατον τοιοῦτον ἐκάστη μὴ νὰ καταρτίσῃ καὶ ἐκδῶ, ἐπ' ἀγαθῶ τῶν γραμμάτων.

— Ioannis Comneni medici: Vita Ioannis Cantacuzeni, romæorum Imperatoris: edidit græce Chrysanthus Loparev, Samarovenssis. Petropoli. 1888. Μικρὸν φυλλάδιον ἐκ σελίδων 14 περιέχει εἰς σελίδας 10 βίον τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, συγγραφέντα ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ ἐν ἀρχαῖς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἀκμάσαντος, χειροτονηθέντος δ' ἱερέως καὶ γνωστοῦ κατόπιν ὡς μητροπολίτου Δρύστρας Ἱεροθέου. Τὸ ἔργον τοῦ ἐκδότου κ. Χρυσάνθου Λοπάρεβ συγκεφαλαιούται εἰς τὴν κριτικὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ κειμένου, φέροντος, ἀτυχῶς, οὐκ εὐρίθμητα τυπογραφικὰ σφάλματα. Τοῖς γινώσκουσι τὸν βίον τοῦ ιστοριογράφου Καντακουζηνοῦ οὐδὲν νέον γίνεται γνωστόν· ἢ δ' ἀνάγνωσις δείκνυσιν ὅτι νέον ἐρευνητὴν ἐκτήσαντο τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μεσσηλικῆς ἱστορίας αἱ δυσερευνητοὶ περίοδοι ἐν ταῖς βορείαις χώραις.

Οἱ ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἀνατυπωθέντες ἐπιμελεῖα τῆς τοῦ Πατριαρχικῶν Τυπογραφεῖον διευθυνούσης ἐπιτροπῆς, πωλοῦνται ἐν τῷ γραφεῖῳ τοῦ Τυπογραφείου καὶ ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις ἀντὶ γρ. 5.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Προσκαλεῖται ὁ Κωνσταντῖνος Κυριακίδης ἐκ Ραιδεστού, κάτοικος Κωνσταντινουπόλεως ἀγνώστου δὲ νῦν τυγχάνων διαμονῆς, ὅπου τὴν πρώτην δικάσιμον τρίτην καὶ ὦραν 6 τουριστὶ μετὰ παρέλευσιν 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐμφανισθῆ ἑνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, διότι ἐνάγεται ἐπὶ διαζεύξει ὑπὸ τῆς σύζυγου αὐτοῦ Ἑλένης Κ. Κυριακίδου κατοίκου Φαναρίου. Ἐν περιπτώσει δὲ μὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀριζομένην δικάσιμον δικασθήσεται ἐρήμη.

Ἡ παρούσα ὁμοσυνεβήσεται τρεῖς εἰς τὸν «Νεολόγον» καὶ τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν».

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλεῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

M. ΚΟΚΚΩΔΗΣ

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐθημερόν·

Ὁ Γραμματεὺς

M. ΚΟΚΚΩΔΗΣ.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 24 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1898

ΑΡΙΘ. 41.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀργυριανὸς Γρ. Παλαμᾶς
Ἀρχιγρ. Ἰ. Σύνδ. Κωνσ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίης)
Γεράσι. Σ. Δωριζας
Ἰωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅσον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτεια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμῖς.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρροῦνται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀπορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνέον: τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν διευθουούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὑλικῆς διαχειρίσεως φέρονται τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανσο. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἰ. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά. — Δικαστικά. Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μεταξὺ Ἰ. Κ. Κ. ἐκκαλοῦντος καὶ Μ. Κ. Κ. ἐφεσίβητου δι' ἐαυτὴν καὶ ὡς ἐπιτρόπου τῶν ἀνηλικῶν αὐτῆς τέκνων Ε. Δ. Α. καὶ Β. — Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν III' αἰῶνα ὑπὸ Μ. Ἰ. Γεδεών (συνέχ.). — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων ὑπὸ Μ. Ἰ. Γ. — Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα — Κανονικαὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 321-328).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομήν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προχποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Κοινὴν ἑορτὴν ἤγον οἱ λαοὶ τῆς ἀχνοῦς τῶν Ὀσμανιδῶν αὐτοκρατορίας τῇ παρελθούσῃ παρασκευῇ (19 μεσοῦντος), ἑορτάσαντες τὴν ἐναρξίν τῆς δεκάτης τρίτης ἀμριετηρίδος ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τοῦ λαοφιλήτου σουλτάνου Ἀβδούλ-Χαμὴτ-Χάν τοῦ Β', ἐν εὐγνωμοσύνῃ πρὸς τὸν Ὑψιστὸν τὸν διατηρήσαντα ἄνισον καὶ παντὸς ἀνιάρου ὑπερτέρην τὴν Α. Α. Μεγαλειότητα. Ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀδυνατῶν, ἐνεκα λόγων

ὕμειας, νὰ προσέλθῃ αὐτοπροσώπως ὑπέβαλε δι' ἔγγραφου τῇ Α. Α. Μ. τὰς ἐγκαρδίους προσήσεις καὶ εὐχὰς ὑπὲρ τοῦ κρατικιοῦ Ἀνακτοῦς, οὗ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον οἱ λαοὶ τῆς Αὐτοκρατορίας προάγονται καὶ εὐμεροῦσι. Τὸ ἔγγραφον ἐκόμισεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ἐνεχείρισεν τῷ ἀρχιγραμματεῖ τῆς Α. Α. Μ. Ἐξ. Σουρεγιᾶ πασᾶ ὁ ἄρχων καπουκεχαγιάς τῶν Πατριαρχείων Σπαρχάκης Ἰωαννίδης ἐρένης. ἐντολῇ δὲ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου, ὁ ἀρχιγραμματεὺς ἀπήντησε μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης τὰ δέοντα.

— Τῇ κυριακῇ, ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως τῆς Α. Α. Μ. ἱεουργοῦντος τοῦ ἐκ τῶν σεβ. συνοδικῶν μητροπολίτου Ἀγκύρας κ. Γερασίμου, ἐψάλη δ' ὁσολογία ὑπὲρ τῆς Α. Μ. ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ κατὰ τὸν Γαλατῶν, ἀποράσει τῆς ἐφορίας τῶν αὐτῶν ἐκπαιδευτηρίων ἡμῶν, ὑπὲρ ὧν ἡ Α. Α. Μ. τοσοῦτον ἐπεδείχθη ἐνδιαφέρον καὶ τοσοῦτον γεννικίαν προσήνεγκεν ὑλικὴν τοῖς διδασκάλοις καὶ μαθηταῖς βοήθειαν.

— Τῇ δευτέρῃ κατήλθεν ἐκ Χάλκης εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ὃς τις καὶ παρέστη εἰς τὴν διοικητικὴν συνεδρίασιν τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου.

— Ἀνηγγεῖλαμεν ἐν καιρῷ ὅτι, ἀδελφικῇ ἀξιώσει τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κ. Νικοδήμου, ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης διώρισεν ἐπιτροπὴν ἐκ τε τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Ἱερωνύμου καὶ τοῦ ἐλεγκτοῦ τῶν λογαριασμῶν τῶν ἱερῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ νεῶν κ. Ν. Α. Νικολαΐδου πρὸς ἐξέλεξιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ ἐπὶ τινὰ καιρὸν διατελέσαντος ἐνταῦθα ἐπιτρόπου τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ἁγίας Πόλεως πανοσιολογ. ἀρχιμ. κ. Δαμιανοῦ. Ἡ Α. Θ. Μ. ὁ

πατριάρχης κ. Νικόδημος, εἰς ὃν διεβίβασε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξελέγξεως ἡ Α. Θ. Π. ἐπέστειλεν ἐξ Ἀγίας Πόλεως τῷ παναγιωτάτῳ οἰκουμένικῳ πατριάρχῃ, ἐκφράζων τὴν εὐχαρίστησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀδελφικῇ συμπεράξει, ἔγραψε δὲ καὶ τῷ σεβ. μητροπολίτῃ Νικοπόλεως εὐχαριστῶν αὐτῷ, δι' αὐτοῦ δὲ καὶ τῷ κ. Ν. Α. Νικολαΐδῃ, ἐπὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ τῇ δραστηριότητι, μεθ' ἧς ἐξέπεράωσαν τὴν ἀναθεθεῖσαν αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμένικου πατριάρχου ἐντολὴν.

— Εἰς τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τοῦ Α. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου (22 τ. μ.) ὑπεβλήθη ἀπάντησις τοῦ διευθυντοῦ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς πανσοσιολογ. ἀρχιμανδρ. κ. Γρηγορίου Παλιμᾶ, ἐκ Γενεύης, εἰς τὴν τελευταίαν πατριαρχικὴν ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἐχορηγεῖτο αὐτῷ ἀδειὰ ἀπουσίας τετραμήνου, πρὸς περιθάλψιν τῆς παθούσης ὑγείας αὐτοῦ. Ὁ πανσοσιολογ. κ. Γρ. Παλιμᾶς, ἐκφράζων ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ τὴν διάπυρον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην δι' ἣν ἐξεδήλωσεν ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Γένος πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησιν καὶ στοργήν, διαβεβαίωσεν ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ὑγείας αὐτοῦ ἐπιβλάθει τὴν ἐπὶ μακρὸν διαμονὴν ἐν εὐκαρεστερῷ κλίματι καὶ τὴν τελείαν ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἐργασίας, καὶ παρακαλεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ν' ἀποδεχθῇ τὴν ἀπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς ὀριστικὴν αὐτοῦ παραίτησιν. Τὸ Συμβούλιον ἀποδεχόμενον τὴν παραίτησιν παρέπεμψε διὰ τῆς Α. Θ. Π. πάντα τὰ σχετικὰ ἔγγραφα εἰς τὴν Ἐφορίαν τῆς Σχολῆς, ὅπως αὕτη συνελθούσα ὑποδείξῃ τοὺς ὑποψηφίους διὰ τὴν θέσιν ταύτην, ἐξ ὧν ἐκλέξεται τὸ Συμβούλιον τὸν νέον τῆς Σχολῆς διευθυντήν. Τὸ Συμβούλιον συνέστησεν ὡσάυτως εἰς τὴν ἐφορίαν τὴν ταχύτεραν ἐκτύπωσιν τοῦ πρὸ ἐξαετίας συνταχθέντος Κανονισμοῦ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

— Συνελθούσης ἐν Ραιδεστῷ τῇ 18 αὐγούστου τῆς συνόδου τῶν ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ἡρακλείας τελούντων ἐπισκόπων, ἐξελέγη ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, ἀντὶ τοῦ πρὸ διμηνίας προβιβασθέντος εἰς τὴν μητρόπολιν Κώου πανιερ. κ. Ἀθανασίου, ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος πρώην Ἱερᾶς καὶ Σιτείας κ. Νεόφυτος, ἀρχιεπίσκοπος τελειόφοιτος τῆς ἱερᾶς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Συνυποψήφιοι ἦσαν οἱ θεοφιλέστ. ἐπίσκοποι Παμφίλιου Σωρρόνιος καὶ Ἀργυροπόλεως Χαρίτων.

— Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ Τοπογραφικοῦ, ἀντὶ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ἰμβρου, διωρισθῆ ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Σισανίου κ. Ἀθανάσιος.

— Μέλος τῆς πατριαρχ. Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστ. Ἐπιτροπῆς διωρισθῆ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμένικου πατριάρχου ὁ πανσοσιολογ. ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀρχιμανδρ. κ. Κωνσταντῖνος Ἀλεξανδριδῆς.

— Ἡ Ἐφορία τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπ. Καταστημάτων, κατιδούσα τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ἐν Γαλατῷ μικροῦ Ἐθνικοῦ χανίου, τῶν ἐν Τραπεζοῦν εἰκοσι καὶ ἑνὸς ἐργαστηρίων καὶ τοῦ ἐν Πέρξ Ἰπποστα-

σίου, ἐκ τῶν αὐτοῖς προσηρηθέντων κτημάτων, ὡς καὶ τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ περιβόλου τοῦ νεοδημιτοῦ ἐν τῷ Ἐθν. Νοσοκομείῳ τμήματος τῶν μισματικῶν νοσημάτων, ἐξητήσατο ἀρμοδίως τὴν ἀδειαν τῆς πονομολογήσεως δανείου διαχιλίων λιρῶν, κατὰ τὸν διέποντα τὰ Καταστήματα ταῦτα Κανονισμόν. Τὸ Συμβούλιον ἐχορήγησε τὴν ἀπαιτουμένην πρὸς τοῦτο ἀδειαν.

— Εἰς τὴν Πατριαρχ. Κεντρικὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν ὁ ἀξιότιμος ὁμογενὴς κ. Κ. Ἠλιάκος προσήνεγκε 50 τουρκικὰς λίρας. Ἡ Α. Θ. Π. πύχαρίστησεν ἔγγραφως τῷ φιλογενεῖ δωρητῇ.

— Ἐπιστολῇ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Καισαρείας Καππαδοκίας κ. Ἰωάννου ἀναγγέλλουσα τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ ὅτι, τῇ 17 παρελθόντος μηνὸς ἰουλίου ἐγένοντο αἱ ἐξετάσεις τῆς ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Τιμίου Προδρόμου Ροδοκανακείου Ἱερατικῆς Σχολῆς, καὶ τῇ 24 ἡ ἀπονομὴ τῶν πτυχίων εἰς ὅκτω τελειοφοίτους, δευτέρους τούτους καρπούς τῆς Σχολῆς μετὰ τοὺς πέρυσιν ἀπολυθέντας ἑπτὰ, συνυποβέβηκε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ σχολάρχου καὶ ἡγουμένου τῆς μονῆς πανσοσιολογ. κ. Ἰωάσαρ ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν ἐξετάσεων ἔκθεσιν τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἐν τῷ λήξαντι σχολικῷ ἐνιαυτῷ καταστάσεως αὐτῆς. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως μακρόθεν ὅτι κατὰ τὴν ἑναρξιν μὲν τῶν μαθημάτων, γενομένην τῇ 1 Σεπτεμβρίου π. ἔ. ὑπῆρχον ἐγγεγραμμένοι 90 μαθηταί, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνήλθε βραδύτερον εἰς 115, ἔμενον δὲ μέχρι τῶν ἐξετάσεων 84, ὧν ἀνήκον εἰς μὲν τὴν πρότυπον σχολὴν 18, εἰς δὲ τὰς δύο σχολικὰς καὶ τὰς τέσσαρας γυμνασιακὰς τάξεις 66. Τούτων οἱ ἐπὶ διδάκτρους διδασκόμενοι ἦσαν 40, προερχόμενοι: 26 ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καισαρείας, 7 ἐκ τῶν Ἀδάνων καὶ τῆς Μερσίνης, 3 ἐξ Ἰκονίου, 2 ἐξ Ἀμυσειᾶς, 1 ἐκ Νεοκαισαρείας καὶ 1 ἐξ Ἀγκύρας. — Ὑπότροφοι ἐγένοντο τὸ ὅλον 26, ὧν 19 μὲν ἐκ Καισαρείας, 3 ἐξ Ἀμυσειᾶς, 2 ἐξ Ἰκονίου, 1 ἐκ Σμύρνης καὶ 1 ἐκ Χαλδαίας, ἑφημέριος ἱερεὺς τῆς Σχολῆς. — Ἐκ τῶν 66 ἦσαν κατατεταγμένοι 9 εἰς τὴν Α' τάξιν—6 εἰς τὴν Β'—14 εἰς τὴν Γ'—19 εἰς τὴν Δ'—10 εἰς τὴν Ε' καὶ 8 εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν τῶν τελειοφοίτων, ἧτις ἐγυμνάσθη καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ἀπκχυγελίαν ἐκκλησιαστικῶν λόγων. Καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐδίδαξαν, πρὸς τῷ πανσο. σχολάρχῃ, τέσσαρες τὰ ἑλληνικὰ, λατινικὰ, θεολογικὰ καὶ τὰ ἐγκύκλια, δύο τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν τουρκικὴν καὶ εἰς τὴν γυμναστικὴν ὁ καὶ διδασκῶν ἐν τῷ πρότυπῳ σχολείῳ. Ἡ ὑγιεινὴ κατάστασις, καίπερ ἐπικινδύνως προσβληθεῖσα πέρυσιν, εἶχε καλῶς, ἐνὸς μόνου ἀποβιώσαντος. Ἡ ἔκθεσις ἀναφέρει ὅτι ὁ ἐν τῇ ἡμέτερᾳ πόλει Ἐξ. Τζῶν Ἀβραμίδης ἐφένδης ἐκ Καισαρείας, ἔθετο τὰ θεμελίω ὄργανοθήκης, ὁ δὲ κ. Στέφανος Καρολίδης τῆς βελιθιοθήκης, ἀρξάμενος οὕτω συμπληροῦσθαι σπουδαιωτάτων ἐλλείψεων τῆς Σχολῆς, σημειοὶ δὲ καὶ ἐτέρων ἑλλείψεων, τὴν ἐπισκευὴν τοῦ οἰκοδομήματος, στερουμένου χώρου ἀνέτου. Ἐπαινεῖ ἡ ἐκ-

θεσις τὴν πειθαρχίαν τῶν μαθητῶν, τὴν μεταξύ σχολάρχου καὶ καθηγητῶν ἐπικρατήσασαν ἀρμονίαν, καὶ καθηκόντως ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Σχολῆς εἰς τὴν Α. Α. Μ. τὸν προστάτην τῶν γραμμάτων καὶ φιλόλογον ἀνακτα, τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν γενναυόφρονα ἰδρυτήν, εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐκπαιδευτικὴν καὶ Φιλανθρωπικὴν καὶ εἰς τὴν Καππαδοκικὴν Ἀδελφότητα.

— Προσεκλήθη ὑπὸ τῆς ἐν Ταϊγιανίῳ ὁμογενοῦς ὀρθοδόξου κοινότητος ὡς προϊστάμενος αὐτῆς ὁ αἰδεσιμ. Κατηχητὴς τοῦ πατριαρχ. Ἀποστολικοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου πρεσβύτερος κ. Κωνσταντίνος Παρίτης, ἐκ τῶν ἀρχαίων τελειοποιτῶν τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῆς, εὐδοκίμως ἱεροκλήρῃ καὶ διδάσκαλος ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις χρηματίσας καὶ τελευταίον ἐν τῇ Ἐθν. Ἰωακειμείῳ Παρθεναγωγείῳ καὶ τῷ Ζαπτείῳ, ἀπερχόμενος προσεχῶς εἰς τὴν νέαν αὐτοῦ θέσιν.

— Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ γεν. Γραφείου τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρ. Καταστημάτων δημοσιευθέντα κατὰλογον τῶν ἀπὸ τῆς 1 Ἀπριλίου—30 Ἰουνίου ἐ. ἔ. γενομένων συνδρομῶν εἰς τὸ γενικὸν ταμεῖον, τὸ ταμεῖον τῆς ἐσωτερικῆς διευθύνσεως τῶν Νοσοκομείων καὶ τὸ τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, εἰσῆλθον εἰς αὐτὰ γρόσια ἐν συνόλῳ χρυσᾷ 32,927 καὶ 50 ἑκατοστά, ὡς καὶ ἰκανὰ ἀναθῆματα εἰς τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐκ τῆς πρωτεουσῆς καὶ διαφόρου πόλεως τοῦ κράτους.

— Ἀνεχώρησεν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐπ' ὀλίγον ἐν τῇ ἡμετέρῃ πόλει παραμείνας, ὁ διεθυντὴς τοῦ αὐτοῦ Διδασκαλείου πανσοιολογ. ὄρχιμανδρίτης κ. Χρῦσανθος Ἱεροκλής.

— Αὐριον ἀναχωρεῖ εἰς Τραπεζοῦντα ὁ πανιερ. μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Φιλάρτος Βαρεϊδῆς.

— Τῇ προσεχῇ κυριακῇ, 28 λήγοντος, τελεσθήσεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ τὸ ἱερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπτώσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀεμνήστων Στρωμνιτῆς Ἀγαθαγγέλου καὶ Λέρονος Δανιὴλ, ἱεροουργούντων τοῦ τε σεβασμ. μητροπολίτου Νικαίας τοῦ καὶ προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν καὶ δύο ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν.

Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας. — Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος μηνὸς ἢ Α. Θ. Π. ὁ μακροβιότατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας κ. Σωφρόνιος ἀναχωρήσας ἐκ τῆς πόλεως ταύτης μετέβη εἰς τὴν νῆσον Λέρον, ὅπως ἐπὶ τινεῖ χρόνον διμείνη ἐν τῇ αὐτῶς θειρικῇ αὐτοῦ κατοικίᾳ.

Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων. — Κατ' ἐπιστολάς ἐκ τοῦ Θεοβαδίστου Ὁρου Σινᾶ, ἐξαρχος ἐν Κουκάσῳ καὶ ἡγούμενος τῶν κτημάτων τῆς ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ διωρίσθη ὁ πανσοιολογ. ὄρχιμανδρίτης κ. Νικηφόρος Σιναιτῆς, ἀντὶ τοῦ τέως ἐκεῖσε διμεινόντος πανσοιολογ. ὄρχιμανδρίτου κ. Νικάνδρου Σιναιτοῦ, οὗ ἔληξεν ἡ περίοδος.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΑΡΚΕΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΙΚΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ.

Ἀπόφαισις ἐπὶ τῆς δίκης μεταξύ Ἰ. Κ. Κ. ἐκκαλοῦντος καὶ Μ. Κ. Κ. ἐφεσβλήτου δι' ἐαυτὴν καὶ ὡς ἐπιτρόπου τῶν ἀνηλίκων αὐτῆς τέκνων Ε. Δ. Α. καὶ Β.

ΤΟ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΛΑΡΕΤΟΝ Δ. Ε. Μ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Συγκείμενον ἐκ τῶν παρόντων μελῶν αὐτοῦ τῶν σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν Χαλκηδόνος Καλλιμάκου προέδρου, Μελετίου Προκοπίου, Μηθύμιου Νικηφόρου καὶ Λιτίτης Ἰγνατίου καὶ τῶν Κ. Καλλιῶου, Ν. Ψυχάρη, Κ. Ἀνθοπούλου καὶ Π. Φενερλή ἀποτελουμένων τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν.

Συνελθὼν ἐν τακτικῇ δημοσίᾳ συνεδριάσει τῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ Ἰουλίου τοῦ 1885 ἔτους, ἡμέρᾳ Τετάρτῃ, ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ὀριστημένη αἰθρῇ αὐτοῦ παρόντος καὶ τοῦ Ἀ' Γραμματέως αὐτοῦ Δ Θ Ἐκκαλοῦ, ὅπως διακρίνεται καὶ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς ἐξῆς ὑποθέσεως:

Ὁ Ἰ. Κ. Κ. ἔμποροῦπέλληλος, διμεινὼν ἐν Πέρσ, ὅδῳ ἐνσὶ ἀριθ. 22, δι' ἀγωγῆς αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 3 Σεπτεμβρίου 1884, ἐνώπιον τοῦ μητροπολιτικοῦ δικαστηρίου Βένης κατὰ Μ. γήρας Κ. Ἰ. Κ. δι' ἐαυτὴν καὶ ὡς ἐπιτρόπου τῶν ἀνηλίκων αὐτῆς τέκνων Ἐ. Δ. Α. καὶ Β. ἐζήτησε τὴν ἀκυρώσιν τῆς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Κ. Κ. γενομένης διαθήκης ὑπὸ ἡμερομηνίαν 26 Μαΐου 1880 ὡς χαλκευθείσης, παρανόμου καὶ ἀστόργου, τὸ δὲ εἰρημένον δικαστήριον δικάσαν νομίμως, ἐξέδοτο τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 217 καὶ ἡμερομηνίαν 16 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἀπόφασιν, δι' ἧς ἀπορρίπτεται τὴν αἰτήσιν Ἰ. Κ. Κ. περὶ ἀκυρώσεως τῆς ἐν λόγῳ διαθήκης καὶ κηρύττει αὐτὴν σύμφωνον τῷ νόμῳ, γνησίαν καὶ ἔγκυρον. Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁ αὐτὸς Ἰ. Κ. Κ. ἐξεκάλεισεν ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν Πρωτοκόλλου 526 καὶ ἡμερομηνίαν 28 Ἰανουαρίου 1885 ἐφέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα κυρίως διότι κακῶς καὶ παρανόμως ἀπέρριψε τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ περὶ ἀκυρώσεως τῆς ἀπὸ 26 Μαΐου 1880 ὄθεν διαθήκης τοῦ ἀποθιώσαντος πατρὸς αὐτοῦ Κ. Ἰ. Κ. κηρύξαν ταύτην ἔγκυρον ἐναντίον τῶν ρητῶν διατάξεων τοῦ νόμου, ὡς ἐκτενέστερον ἐκτίθεται ἐν τῇ συνημμένῃ ἐκθέσει αὐτοῦ, εἰς ἣν ἀναφέρεται πληρέστατα, καὶ ἐξητήσατο τὴν παραδοχὴν αὐτῆς, τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἐφεσβαλλομένης ἀποφάσεως, καὶ τὴν παραδοχὴν τῆς ἀγωγῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῷ τέλει ἵνα καταδικασθῇ ἢ ἀντίδικος, ὑπ' ἧς ἐνάγεται ἰδιότητος, εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπόδοσιν τῆς κατὰ νόμον ἐξ ἀδιαθέτου μερίδος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς πατρικῆς αὐτοῦ κληρονομίας μετὰ τῶν τόκων ἀπὸ τῆς ὑπερμερίας καὶ τῶν δικαστικῶν ἐξόδων. Παραπεμφθεὶς ὅθεν τῆς ἐφέσεως ἀρμόδιος εἰς τὸ Συμβούλιον καὶ μετὰ τὴν νόμιμον προδικασίαν εἰσῆχθείσης κατὰ πρῶτον εἰς συζήτησιν ἐπὶ ἀκροατηρίου κατὰ τὴν συνεδριάσιν τῆς 24 Ἀπριλίου 1885, παρίστησεν ὁ μὲν ἐφετεῖον αὐτοπροσώπως καὶ μετὰ τοῦ Π. Ρώτα δικηγόρου, ὃν διώρισεν πληρεξούσιον ἐπὶ ἀκροατηρίου, ἢ δὲ ἐφεσβλήτης διὰ τοῦ προδικορριζήσαντος ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς 26 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. Ἰ. Γεωργανοπούλου ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Καρπατάκη, δυνάμει τοῦ κατατεθέντος ὑπ' αὐτοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 ἰ. μ. Καὶ ὁ μὲν πληρεξούσιος τοῦ ἐφετείου ἀναπτύξας προφορικῶς τὴν ἐφεσιν καὶ τὴν συνημμέ-

νη ταύτη ἔχθισιν, ἐξηγήσατο τὴν παραδοχὴν αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰ. Γεωργαντόπουλος ὑπεβλέπεν ἑνστάτην ἀναρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου, ὅπως ἐκδικήσῃ ἔφεσιν κατὰ ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου εὐρισκομένου εἰς ξένον κράτος, ἐνθα ἐξεδόθησαν προηγουμένως καὶ ἕτεροι τρεῖς ἀποφάσεις τριῶν πολιτικῶν δικαστηρίων διαφόρων βαθμῶν ὑπὲρ τῆς ἐφεσιβλήτου· ὁ Π. Ρώτας ἰσχυρίσθη, ὅτι ὁ συνήγορος τῆς ἀντιδίκου ὑποβάλλει κυρίως ἑνστάτην ἀπαρδεύτου τῆς ἐφέσεως καὶ οὐχὶ ἀναρμοδιότητα, λέγων ὅτι πρόκειται περὶ ἐφέσεως κατὰ ἀποφάσεως ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου ἀνήκοντος εἰς ξένον κράτος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ τελευταίου βαθμοῦ, δικαστηρίον ἦτο τὸ ἐν Σοφίᾳ ἀκυρωτικόν, προεῖδη εἰς τὴν ἀκύρωσιν τῆς ἀποφάσεως, τοῦ ἐφεσιβλήτου τῆς πόλεως Ρουθουακίου, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ὑπάγεται εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων· συνωδᾷ δὲ πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁ Ἰ. Κ. ἐκίνησε τὴν ἀγωγήν αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ ἐν Βιρηνῶν δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως τῶν ὀρθοδόξων, ἧτις ὑπόκειται εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, διὰ πᾶσαν δὲ πρωτόδικον ἀπόφασιν τῶν τῷ Οἰκουμένικῳ θρόνῳ ὑποκειμένων μητροπολιτικῶν δικαστηρίων ἀρμόδιον πρὸς τὴν κατ' ἔφεσιν ἐκδίκασιν αὐτῆς εἶνε τὸ Συμβούλιον τοῦτο· ὁ Ἰ. Γεωργαντόπουλος συνομολογῶν τὴν ἀνωτέρω ἰσχυρισμὸν τοῦ ἀντιδίκου, ὑπεστήριξεν ἁπλῶς τὸ ἐξῆς, ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ ὑπόθεσις ἡ ἀπόφασιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Βιρηνῶν ὡς εὐρισκομένης εἰς ξένον κράτος δὲν δύναται ἵνα εισαγῆται ἀρμόδιος ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τοῦτου, καθόσον ἐκτός τοῦ ὅτι δὲν δύναται τοῦτο ἵνα δικάσῃ αὐτὴν καὶ ἡ ἐκδοθησομένη ἀπόφασιν δὲν εἶναι δυνατόν ἵνα ἐκτελεσθῇ· τὸ δὲ Συμβούλιον διασχεζόμενον ἰδίᾳ κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 1 Μαΐου ἰ. ἔ. ἐκήρυξεν ἐκυτὸ, κατ' ἀπόλυτον πλειοψηφίαν, ἀρμόδιον πρὸς ἐκδίκασιν τῆς ἐφέσεως ταύτης, ἀναβλήθεισος δὲ τῆς ὑποθέσεως εἰς τὴν προσεχῆ δικασίμῳ τῆς 8 Μαΐου, παρέστησαν οἱ πληρεξούσιοι τοῦ ἐφεσιβλήτου Π. Ρώτας καὶ Δ. Μαλιζῆς, διορισθεῖς ἐπὶ ἀκροατηρίου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 1 Μαΐου, καὶ ὁ τῆς ἐφεσιβλήτου Ἰ. Γεωργαντόπουλος, ὅστις ἀποκρούσας τὴν ἔφεσιν καὶ τὰς ἐνστάσεις τοῦ ἐκκαλοῦντος, ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ διαθήκη τοῦ ἀποβιώσαντος Κ. Κ. εἶτε ὡς ἐπίσημος, εἶτε ὡς ἰδιωτικὴ, εἶναι ἔγκυρος, διότι ὡς ἐπίσημος μὲν οὐδεμιᾶς χρῆζει διατυπώσεως, ὡς ἰδιωτικὴ δὲ φέρει τοὺς ἀπαιτούμενους ἐξωτερικοὺς τύπους, φέρονσα μάρτυρας ἐπτά, ἧ, ἑξαίρεσις τῶν δύο ἱατρῶν, πέντε, ἄλλως δὲ ὡς διαθήκη πατρὸς ἐγκαταλείποντος τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τοὺς οἰκείους κληρονόμους, οὐδεμίαν περιβάλλεται διατύπωσιν· ὅτι ὁ διαθέτης εἶχε σῶας τὰς φρένας, ὡς πιστοποιεῖσι δύο ἱατροὶ οὐχὶ πρακτικοί, ὡς εἶπεν ὁ συνήγορος τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἐπιστήμονες, τοιοῦτος δὲ ἐστὶν ὁ ἕτερος αὐτῶν Βάλινδας κλωμύνης· ὅτι ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου δὲν ἀναφέρεται μὲν διὰ πανηγυρικῶν λέξεων, ἀλλ' ἀρκούντως ἐξυπακούεται διὰ τῆς φράσεως «ἔαψαν τὴν λοιπὴν περιουσίαν μου διατίθηναι ὑπὲρ τῆς συζύγου μου καὶ τῶν τέκνων μου» κτλ., ὥστε ὑπάρχει ἐν τῇ διαθήκῃ ἐγκατάστασις κληρονόμου καὶ ὅτι ὁ διαθέτης δὲν ἀποκληρονοῖ τὸν ἀντίδικον, ἀλλ' ἀφίνει εἰς αὐτὸν ποσόν τι, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀναλογούσαν αὐτῷ νόμιμον μοῖραν, διότι ἦν δυσχερῆς κατ' αὐτοῦ ὡς σπινθηροποιὸς πολλὰ χρέηματα καὶ μὴ ἔχοντος ὑποαγῆν εἰς αὐτὸν, ἐξ οὗ ἐκαστος δύναται ἵνα σχηματίσῃ ἰδεῶν περὶ τῆς ἀπεριουσίας συμπεριφορᾶς τοῦ πατέρα προκλιθέντος δι' αὐτῆς τὴν ἀκράν αὐτοῦ δυσπιστείαν· ἐξητήσατο δὲ ἐν τέλει τὴν ἀπόρριψιν

τῆς ἐφέσεως καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκκαλομένης ἀποφάσεως. Ὁ Δ. Μαλιζῆς κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν τῆς 29ας Μαΐου ἀπέκρουσε τὰ λεγθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰ. Γεωργαντοπούλου παρόντος καὶ τοῦ ἰδίου, ἰσχυρισθεῖς ὅτι ἡ διαθήκη τοῦ ἀποβιώσαντος Κ. Κ. δὲν εἶναι δημοσία ἀλλ' ἰδιωτικὴ· ὅτι μόνη ἡ διαθήκη, δι' ἧς γίνεται ἀπλῶς καὶ καθαρῶς ἡ διανομὴ τῆς περιουσίας τοῦ πατρὸς μεταξὺ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἧτις λέγεται καὶ νέμησις, δὲν χρῆζει διατυπώσεων, ἀλλ' ἡ διαθήκη αὕτη ἔδει ἵνα περιέχῃ ἄλλους τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους πάσης διαθήκης· ὅτι ἔχει καὶ κληροδοτήματα· ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασις κληρονόμου, ἧτις ἀπαιτεῖται ἀναγκάτως ἐν ἐκάστῃ διαθήκῃ ὅπως ὁ κληρονόμος ἀντιπροσωπεύῃ τὸν ἀποβιώσαντα καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ καὶ ἐπιβαρύνωσιν αὐτὸν τὴν βάρη τῆς κληρονομίας, ἐνῶ ἐν τῇ προκειμένῃ διαθήκῃ ὁ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαθέτου δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον κληροδοτοὶ ἢ κληρονόμοι· ὅτι ἀπαιτοῦνται ἐξ ἅπαντος ἐπὶ μάρτυρας προσκαλούμενοι ρητῶς ἵνα μαρτυρήσωσιν ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ οὐχὶ δι' ἄλλον λόγον ὡς οἱ υπογεγραμμένοι δύο ἱατροί, οἵτινες δὲν προσεκλήθησαν ὡς μάρτυρες ἐν τῇ διαθήκῃ, ἀλλ' ὅπως ἀποφανθῶσι περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ διαθέτου· ὅτι ὁ διαθέτης δὲν ἐγκαθίστη κληρονόμον τὸν Ἰ. Κ. ἵνα οὕτως ζητήσῃ τοὺς λόγους, δι' οὓς πράττει τοῦτο, ὡς διατάσσῃ ὁ νόμος, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπαιτεῖ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου ἀναλογούσαν αὐτῷ κληρονομικὴν μοῖραν· ὅτι δὲν εἶναι ἄληθές ὅτι ὁ Ἰ. Κ. ἐδαπάνησε πολλὰ χρέηματα, διότι ἦτο ἀνήλικος ὅτε ἀπέβιωσε ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐξητήσατο τὴν ἀκύρωσιν τῆς διαθήκης. Παρὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς 29ης Μαΐου καὶ συζητήσαντες τὴν ὑπόθεσιν, ἐξητήσαντο ὁ μὲν Ἰ. Γεωργαντόπουλος τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἐφέσεως καὶ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκκαλομένης ἀποφάσεως, οἱ δὲ Π. Ρώτας καὶ Δ. Μαλιζῆς τὴν παραδοχὴν τῆς ἐφέσεως καὶ τὴν ἀκύρωσιν τῆς διαθήκης· τοῦ ἀποβιώσαντος Κ. Κ. Ἀναβλήθεισος δὲ τῆς διασκέψεως, τὸ Συμβούλιον κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 24 Ἰουλίου 1885 λαθὼν ὑπ' ὄψιν τὴν δικογραφίαν καὶ τὰς ἐγγράφους προτάσεις ἀμοτέρων τῶν διαδίκων, συζητήσαν καὶ διασχεζόμενον κατὰ νόμον·

Ἐπειδὴ ὀρθῶς ἡ ἐκκαλομένη ἀπόφασιν ἀπέριψε τὴν ἑνστάτην τοῦ πρῶτον ἐνάγοντος νῦν δὲ ἐκκαλοῦντος Ἰ. Κ. Κ. ὅτι ὁ ἀποβιώσας πατὴρ αὐτοῦ Κ. Κ. κατὰ τὸν χρόνον τῆς συντάξεως τῆς προσβαλλομένης διαθήκης δὲν εἶχε σῶας τὰς φρένας, διότι ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ πιστοποιήσεως δύο ἱατρῶν ἀποδεικνύεται τούναντιόν, ὅτι εἶ καὶ πίσχων ἐξ ἡμιπληγίας, εἶχε πλήρεις τὰς φρένας καὶ τὸ μνημονικὸν αὐτοῦ, ἡ δὲ ὑπερχρηρὴ τοῦ διαθέτου ὑπάρχει αὐτόγραφος καὶ γνησία, ὡς ἐπίσης καὶ οἱ ἐν αὐτῇ μάρτυρες εἶσι ἀξιόπιστοι.

Ἐπειδὴ πᾶσα διαθήκη ἔχουσα κατὰ νόμον ἐπτά ἢ καὶ πέντε μάρτυρας, ἐστὶ βεβαία, (Ἀρμ. βιβλ. β'. τίτλ. Α'. § 55), ἐν δὲ τῇ προκειμένῃ διαθήκῃ, ἐξικυρωμένον τῶν δύο ἱατρῶν, οἵτινες, κατὰ ὀρθῶς ἰσχυρίσθη ὁ ἐφεσιβλήτης, δὲν προσεκλήθησαν ἵνα μαρτυρήσωσιν ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὅπως ἀποφανθῶσι περὶ τῆς διανοητικῆς καταστάσεως τοῦ διαθέτου, ὑπάρχουσιν οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπιζήσαντες πέντε μάρτυρες συμπεριλαμβανόμενου καὶ τοῦ μητρ. Βιρηνῶν Κυριλλίου, οἵτινες καὶ προσεκλήθησαν ρητῶς ἵνα παρῶσιν ἐν τῇ συνεδίᾳ τῆς διαθήκης καὶ βεβαιώσωσι· διὰ τῶν ὑπογραφῶν αὐτῶν τὴν τελευταίαν θέλησιν τοῦ διαθέτου ὡς καὶ ἐφαρξάν·

Ἐπειδὴ ἐσφαλμένως ἰσχυρίζεται ὁ ἐρρασιώων ὅτι ἐν τῇ διαθήκῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει ἐγκατέστασις κληρονομίου, καθοσον ρητῶς ὁ διαθέτης ἄπασαν τὴν λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, ἐκτὸς τῶν ὀριζομένων ἐν αὐτῇ κληροδοτημάτων, διατίθησιν ὑπὲρ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μ. καὶ τῶν λοιπῶν τέκνων αὐτοῦ Ἐ. Δ. Α. καὶ Β. τουτέστιν αὐτοῦ ἐγκατεστήσει κληρονομίους ἀναφέρον ρητῶς τὰ ὀνόματα αὐτῶν ὡς ὀρίζει ἡ σχετικὴ τοῦ νόμου διάταξις (αὐτόθι § 4). Ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρέπεται μὲν τῷ πατρὶ ὑπὸ τοῦ νόμου (αὐτόθι τίτλ. Ι. § 1.), ἵνα ἐν τῇ ἰδίᾳ διαθήκῃ καταλείψῃ ἀνημόνευτον ἓνα τῶν παιδῶν αὐτοῦ, ἢ καὶ ἀπόκληρον αὐτὸν ποιήσῃ μὴ σημειῶν ὀνομασίην καὶ τὰς αἰτίας τῆς ἀχρηστίας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ διαθέτης οὐδόλωσεν κατέλιπε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ι. Κ. ἀνημόνευτον ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ τουτέστιν δὲ ρητῶς μνημονεύει αὐτοῦ καὶ διατίθησιν ἀντὶ τῆς νομίμου μερίδος μόνον ἑκατὸν πενήτηκοντα ρούβλια ἀργυρῶν, διότι ζῶντος ἐκείνου πολλὰ αὐτοῦ χρήματα ἐσπατάλησεν ὁ ἐρρασιώων, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπόκληρον ἐποίησε, διότι τοιοῦτόν τι δὲν ἀναφέρει ρητῶς ὁ ἴδιος ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ, ὥστε δὲν ἦτο καὶ ὑπόφρασις ἵνα σημειώσῃ τὰς αἰτίας τῆς ἀχρηστίας ἦτοι τοὺς λόγους τῆς ἀποκληρώσεως.

Ἐπειδὴ τούτων οὕτως ἐχόντων ὀρθῶς καὶ νομίμως ἡ ἐκκαλουμένη ἀπόφασις κηρύσσεται ἔγκυρον τὴν ἀπὸ 26 Μαΐου 1880 διαθήκην τοῦ ἀποδωσαντος Κ. Ι. Κ. ἀπέριψε τὴν περὶ ἀκυρώσεως αὐτῆς ἀγωγὴν τοῦ νῦν ἐρρασιώωντος Ι. Κ. Κ.

Ἐπειδὴ τὰ δικαστικὰ τέλη ἐπιβαρύνουσι τὸν ἠττώμενον τῶν διαδικῶν

Διὰ ταῦτα

Α'. Ἀπορρίπτει τὴν ὑπ' ἀριθμὸν Πρωτοκόλλου 526 καὶ ἡμερομηνίαν 28ης Ἰανουαρίου 1885 ἔρρασιν Ι. Κ. Κ. καὶ ἐπικυροῖ τὴν ἐκκαλουμένην ὑπ' ἀριθμὸν 217 καὶ ἡμερομηνίαν 16ης Σεπτεμβρίου 1884 ἀπόφασιν τοῦ μητροπολιτικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Βάρνης.

Β'. Ἐπιτίθησι τὰ τέλη τῆς παρουσίας ἀποφάσεως καὶ τῶν πρακτικῶν καὶ λοιπὰ δικαστικὰ ἔξοδα εἰς βάρους τοῦ ἐρρασιώωντος προκαταβλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισπεύδοντος καὶ ἀνιόντα εἰς γρόσια πενταχόσια.

Ὁ Α'. Γραμματεὺς

Δ. Θ. Ξανθόπουλος.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ.

Τὴν ἀξίαν, ἣν ἔχει, κατ' ἐμέ, τὸ περὶ τῆς σχολῆς Ἑρικκλίων βεβαιωτήριον καὶ συστατικὸν γράμμα¹⁹ οὐδέτερον ἔχει τῶν ὑπ' ὄψιν μου δύο καὶ γνωστῶν τῶς ἀρχαιότερων τοῦ 1750 γραμμάτων εἰδους καὶ φύσεως προμοιάς. Εἰσὶ δὲ ταῦτα, τὸ μὲν βεβαιωτήριον τῶν πόρων καὶ τῆς διοικήσεως τῆς ἐν Μιτυλήνῃ σχολῆς, ἀπολελυμένον κατὰ τὸν αὐγούστον τοῦ 1744,

* συνέχει ἀπὸ σελ. 318—321 τοῦ ἀπὸ ν. τ. τ. τ.

19. Συστατικὰ καὶ βεβαιωτήρια γράμματα καλοῦσι τὰ τοιαῦτα ἔγγραφα οἱ πατριάρχαι κοινῶς δ' ἐκαλοῦντο σιγίλλια, καίπερ μὴ προσιδίχοντος αὐτοῖς τούτου τοῦ ὀνόματος.

τὸ δὲ δεύτερον ἐκδεδομένον ἐν ἰουνίῳ μηνί τοῦ ἔτους 1745, ἀφορᾷ μὲν εἰς ὑποστήριξιν ὕλικὴν τῶν ἐν τῇ σχολῇ τῆς Πάτμου σπουδάζόντων, μανθάνει δ' ἡμᾶς ὅτι, κατ' ἐπιστολὰς τοῦ διδασκάλου Πάτμου Βασιλείου τοῦ Κουταλῆνου καὶ κατὰ προφορικὴν μαρτυρίαν τοῦ διδασκάλου Ἀρσενίου²⁰, πολλοὶ τῶν μαθητῶν, ἐνεκεν ἀνερείας, ἠναγκάζοντο ἵνα καταλείπωσιν ἡμιτελεῖς τὰς σπουδὰς καὶ ἵνα ἀναχωρῶσιν· ἀλλ' ἐπεφάνησαν αὐτοῖς πάλιν προστάται γενναῖοι τῆς φιλογενοῦς συνεργίας τῶν γουναρχῶν οἱ προύχοντες, διενεργήσαντες συνδρομὴν ἐκ τρισχιλίων καὶ πεντακοσίων γροσίων, ὅπως ὁ τόκος αὐτῶν, κατατεθειμένων παρὰ τῇ σχολῇ ταύτῃ, διδῆται διὰ τοῦ διδασκάλου τοῖς ἐνδέσει τῶν μαθητῶν ἀφιλοπροσώπως καὶ ἐν καθάρῳ συνειδήσει ψυχῆς πρὸς περιθαλψίν καὶ κυβέρνησιν αὐτῶν». Ὡστε τὸ πατριαρχικὸν γράμμα ἐγένετο κατ' αἴτησιν τῶν φιλογενῶν γουναρχῶν, ἐπὶ τῷ βεβαιωθῆναι τὸ θεάρεστον ἔργον αὐτῶν τούτου δι' ἐκκλησιαστικοῦ βεβαιωτηρίου γράμματος, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ κατὰ ψυχὴν σωτηρίαν αὐτῶν, καὶ διηνεκῆ, ἀσφαλῆ τε καὶ ἀμετάστρεπτον σύστασιν τοῦ πράγματος».

Τοῦ περὶ τῆς ἐν Μιτυλήνῃ σχολῆς συστατικοῦ καὶ βεβαιωτηρίου γράμματος ἀνάλυσιν ἔδωκα συντόμως ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας²¹, ὁ δὲ ταύτην ἰδούσας ἀρχων καπιεχαγιάς Σταυράκης, ὁ πατὴρ τοῦ διαδοῦτου Σταυράκιου, ἐπραξε τούτου «ἐπὶ τῷ διδάσκεισθαι ἐν αὐτῇ πάντας τοὺς βουλομένους καὶ παιδείας ἐρωτᾶς δωρεᾶν καὶ ἀμισθὴ τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ θεῖα καὶ τὰ θύραθεν καὶ ἑλληνικὰ μαθήματα καὶ διδάγματα». Ἦν ἄρα σχολὴ τῶν κοινῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἑλληνικῶν. Διὰ τοῦ συστατικοῦ γράμματος κανονίζονται τὰ περὶ πόρων τῆς σχολῆς, οἷτινες ἦσαν ἑκατὸν μὲν γρόσια διδόμενα κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ Σταυράκη ἐφ' ὄρω ζωῆς, ὡς δ' ὑπ' αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων αὐτοῦ· πενήτηκοντα ὑπὸ τοῦ μιτυληναίου Μανωλάκη Χατζῆ Γεωργίου ἐφ' ὄρω ζωῆς αὐτοῦ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ· καὶ ἑκατὸν

20. Ἀρτέμιος οὐδεὶς ἐστὶ γνωστός ὡς διδάσκαλος ἐν Πάτμῳ. Γνωστός ἐστὶν Ἀρσένιος τις ἐκ Γαλατῶν Κωνσταντινουπόλεως, μαθητῆς τῆς ἐν Πάτμῳ σχολῆς, ὅστις αὐτόθι φαίνεται σπουδάζων ἀπὸ τοῦ 1730—1737. Δελτίον Ἑταιρίας μεσ. ἐρ. Α', σελ. 68 καὶ 73. Ἐν τῇ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐκδοθείσῃ ἐν Ἰατίῳ «Ἀκολουθίᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Τιμοθέου ἀρχιεπισκόπου Πρωικοκνήσου τοῦ θαυματουργοῦ», ἣτις ἐστὶ ποίημα Νικολίου τοῦ Χελιδρομέως, τότε διδασκάλου τῆς ἐν Ἰατίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, ἐπιτίταται ὁ βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πολιούχου τῶν πρωικοκνήσιων ἀμεταγλωτισθείς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς εἰς κοινὴν διὰλεκτον παρὰ τοῦ ἐν μοναχοῖς ἐλαχίστου Ἀρσενίου τοῦ ἀπὸ Γαλατῶν. Ἐκαλεῖτο δ' οὗτος ἀπὸ Γαλατῶν, πρὸς διέκρισιν Ἀρσενίου τοῦ ἐκ Σηλυμβρίας· περὶ οὗ ἴδε ἐν «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείᾳ», τόμῳ Δ', σελ. 628—629 καὶ ἐν «Χρονικοῖς τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας», σελ. 202.

21. Σελ. 229.

πεντήκοντα, τόκος κεφαλαίου (15⁰/₀) χιλίων γροσίων, ἄτινα συναθροίσκοντες οἱ πρόκριτοι Μιτυλήνης ἐτόκισαν παρὰ τῇ κοινότητι ἀπὸ τῶν τετρακοσίων τούτων γροσίων ὠρίσθη καὶ ὁ διδῆσκαιος ἕνα μισθοδοτῆται καὶ πτωχοὶ μαθηταὶ ἐνταῖς σπουδαῖς αὐτῶν ἕνα ὑποστηρίζονται.

Ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα ἐκδηδομένων πατριαρχικῶν γραμμῶν, τὸ σπουδαιότερον, ἀρρῶν δ' εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐνοριακῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολείων ἐξεδόθη ἐσχάτως ὑπ' ἐμοῦ²², κείται δ' ὑπὸ τὴν μελέτην παντὸς φιλοστοργοῦ, οὐδ' ἐπιτρέπεται ἐπὶ τούτῳ πολυλογία ἐνταῦθα. Πάντα τὰ μετὰ ταῦτα ἐκδοθέντα ἀποβλέπουσιν εἰς ἐξασφάλισιν τῶν πόρων τῶν σχολείων καὶ τὴν καθιέρωσιν μονίμου καὶ ἀσφαλτοῦ καὶ ἀποτελεσματικῆς ἐποπτείας. Οἱ πόροι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ III' αἰῶνος ὀρίζονται τὸ κυριώτερον ἀπὸ δίσκων περιχομένων ἐντὸς τῶν ἱερῶν ναῶν τουλάχιστον ὅσον ἀρρῶν εἰς σχολὰς τινὰς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἀπὸ ἰουνίου 1764 γράμμα τοῦ πατριαρχοῦ Σχμουήλ Χαντζερῆ περὶ τῆς ἐν Νεοχωρίῳ σχολῆς ἐστὶν ἡ μόνη πηγή· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν λόγῳ πόρους βλέπομεν ὄντας γλισχροτάτους, καθὼς καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ταμείων διαφόρων ἐκκλησιῶν λαμβανόμενους· τῷ 1748 λ. χ. τὰ κύρια καὶ τακτικὰ ἔσοδα τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας ἦσαν 750 γρόσια, λαμβανόμενα τὰ μὲν 600 ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Τζιβαλίῳ, τὰ δὲ 150 ἀπὸ τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας ἐν Βελιγραδίῳ· μόλις ἀπὸ τοῦ 1764, προμηθεῖα φιλογενεῖ τοῦ ἀειμνήστου πατριαρχοῦ Σχμουήλ τοῦ Χαντζερῆ, οἱ ἡγεμόνες Βλαχίας Στέφανος Μιχαὴλ Ρακοδίτσας καὶ Μολδαβίας Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Γκιγκας ὤρισαν ἐτησίαν χορηγίαν ὁ μὲν πρῶτος 1000 ὁ δὲ δευτέρος 500 γρόσια, ὥστε τῷ 1769 τὰ ἐσοδήματα τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς (Πατριαρχ. Ἀκαδημίας) ἐν συνόλῳ συνεποσούντο εἰς 4050 γρόσια²³. Κατὰ τὸ ἔτος 1763 τὰ τακτικὰ ἔσοδα τῆς ἐν Μονεμβασίας σχολῆς ἦσαν 250 γρόσια κατ' ἔτος· τόκος κεφαλαίου 2000 καὶ 500 γροσίων κατατεθέντων εἰς τὸ πατριαρχικὸν ταμεῖον ὑπὸ τοῦ ἐν Σμύρῃ ἐμπορευομένου Νικολάου Χρυσογιάννη τοῦ ἐκ Μονεμβασίας. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὰ ἔσοδα τῆς ἐν Μιστρᾷ (τῆς Πελοποννήσου) σχολῆς ἦσαν 200 γρόσια. Ἐπὶ τούτοις τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπήρχετο γενναϊότατος ἀρωγῆς, οὐ μόνον προτρέπον εἰς τηρητικισμὸν ἀρχετοῦ πρὸς συντήρησιν κεφαλαίου, ἀλλὰ καὶ ἐγκαθιστῶν ἐντὸς μοναστηρίου τὰς ἰδρυμένους νεωστὶ σχολὰς, ἢ προσκρῶν εἰς αὐτάς νεοὺς καὶ μετόχους, καθὼς εἶδομεν προηγουμένως ἐν τῷ ΙΖ' αἰῶνι τοῦ λόγου γινόμενου περὶ τῶν τότε σχολείων καὶ βιβλίων· τῷ 1765 λ. χ.

22. Μ. Ι. Γεδεών· Ἐκκλησία· τῶν ὁρθόδοξων ἐν Κωνσταντινουπόλει· σελ. 32—37.

23. Περὶ τῶν πόρων τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας ἐν διαφόροις χρόνοις βλ. πολλοῦ τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφέντων Χρονικῶν αὐτῆς.

ὁ πατριαρχὸς Σχμουήλ προσήρτησεν εἰς τὴν ἐν Ἀγίῳ Ἰωάννῃ τῆς Νκυπλίας ἀνακουσθηθεῖσαν κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος σχολὴν τὸ αὐτῷ ὁμώνυμον μετόχιον· τὴν δὲ παρὰ τῷ Μεσολογγίῳ σχολὴν ἐγκατέστησεν ἐντὸς τῆς αὐτοῦ μονῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου²⁴.

Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἑγγράφων τῶν ἐκδηδομένων ὑπὸ τοῦ Σχμουήλ, ἡ διαίρεσις τῶν σχολείων ἐστὶ σαφής, ὡς καὶ εἰς τὰ κατόπιν ἀπολελυμένα, ὅπου μάλιστα ἀναφέρονται δύο διδῆσκαλοι· ρητῶς ἀναφέρεται διδῆσκαλος ἢ σχολὴ τῶν γραμματικῶν ἢ τῶν ἐγκυκλιῶν μαθημάτων καὶ τῆς θύραθεν φιλοσοφίας. καὶ διδῆσκαλος ἢ κοινὸν σχολεῖον τῶν ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμῶν. Τὸ πρόγραμμα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἐν τῷ κοινῷ σχολεῖῳ διδασκαλίας ἐστὶν ὠρισμένον ἐν τῷ γράμματι περὶ τῆς ἐν Τρικκάλους τῆς Πελοποννήσου σχολῆς καὶ ἐν τῷ συνοδικῷ βεβιωτηρίῳ γράμματι περὶ τῶν ἐνοριακῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολείων· ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ δύο τᾶξεις ὀρίζονται, ἡ κατωτέρα «διὰ τοὺς ἀρχαίους», καὶ ἡ ἀνωτέρα «διὰ τοὺς προκεκινημένους μαθητάς». Ὅσον ἀρρῶν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν, αὕτη ἐγένετο «μέτ' ἐπιμελείαν κλόν, καὶ θεματογραφίαν, καὶ μετὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἐξηγήσεων τῶν μαθημάτων, ὅπου πέρνου, ὅπου νὰ παιδεύωνται εἰς ὀρθογραφίαν καὶ ἑλληνισμὸν ἀκριβῆ· νὰ τοὺς βιάξῃ ὁ διδῆσκαλος νὰ κῆρουν καὶ ἀνάγνωσιν ἐπαινετῶν συγγραμμάτων καὶ μάλιστα ἐκκλησιαστικῶν, καὶ νὰ τοὺς ἐξηγῇ τὰ νοήματα μετὰ σαφήνειαν ὅσον νὰ τὰ καταλαμβάνουν, καὶ νὰ τοὺς βιάξῃ εἰς τὸ νὰ ἀποστηθίζουν καὶ νὰ ἐκστηθῶσι τὰ μαθήματα ὅπου πέρνου, καὶ ἔτι νὰ γυμνάξῃ τὴν μνήμην τοὺς²⁵». Ἡ θεματογραφία καὶ ἡ κλλιγραφία ἐπεβίβλετο, εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ σχολῇ τῶν Τρικκάλων. Εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῶν συγγραμμάτων εἰθίζοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν σχολείων, εἰς ἃ καθήρχοντο τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τῶν Παιδικῶν μετὰκρίνοντες εἰς τὴν Ὁκτώηρον, ἀπὸ δὲ ταύτης εἰς τὸ Ψαλτήριον.

(ἔπειτα συνέχεια).

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Τὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος τεύχους ὑπὸ τὰς ὄψεις καὶ τὴν μελέτην τῶν ἀναγνωστικῶν ἡμῶν κείμενα ἑγγράφα ἀναφέρονται εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς ἡμετέρας ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς ἀπασχιζμένων χριστιανικῶν κοινοτήτων. Ἄν μὴ φωτὸς ἀκτίνες ἐπικραεῖς ἐπιχέωνται ἐπὶ σημείων οὐχὶ φωτει-

24. Αἱ εἰδήσεις αὐταὶ περὶ σχολείων εὑρήνται ἐν τοῖς κώδεξιν τοῦ Οἰκουμηνικοῦ Πατριαρχεῖου.

25. Συστατικὸν γράμμα Σχμουήλ· Ἐκκλησία Ὁρθόδοξον ἐν Κωνσταντινουπόλει· ὑπὸ Μ. Ι. Γεδεών· σελ. 36.

ων, αλλά σελίδες τινές δυνατὸν ἐστὶ ἔνα γραφῶσι τῆς ἱστορίας τῶν σχέσεων τούτων, ὡς νομιζῶ δὲ τὰ πέντε ἐκδιδομένα νῦν ἔγγραφα δημοσιεύονται τὸ πρῶτον ἤδη, τῶς ἀνέκδοτα, καὶ τὰ τέσσαρα τούτων ἰδίως ἄγνωστα.

Α

Τὸ πρῶτον μόνον ὑπάρχει γνωστὸν, μείζαν δ' αὐτοῦ ἐποιήσατο πρῶτος ὁ μακαρίτης Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος δις, ἔν τε τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς, καὶ ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἑλλάδι¹. Καθὼς ἐν τοῖς συγγράμμασι τούτοις, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ τίτλου τοῦ πρώτου ἔγγραφου βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ὅτι Θεοφάνης ἱερομόναχος ὁ ἐν τῷ βουνῷ τῆς Μονοβύζου ἐν Ἱμβρῷ μονάζων ἐστὶν ὁ συγγραφεὺς, ἐπιστέλλει δὲ πρὸς τὸν δύστηνον αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον, τὸν ἐν Φερρόρχ καὶ Φλωρεντίᾳ πωλήσαντα τὰ πρωτοτόκια τῆς ὀρθοδόξιας ἀντὶ φακῆς ἑλεεινῆς ὑλικῆς συνδρομῆς καὶ παπικῆς εὐλογίας ἀνωφελούς.

Ὁ ἱερομόναχος Θεοφάνης ἦν φίλος καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου καὶ τοῦ Ἐρέσου Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ, εἰς ὃν ἔπεμψε ταύτην τε τὴν ἐπιστολὴν καὶ Σύνταγμα τι περὶ τε τῶν ἀζύμων καὶ περὶ τῆς ἐμπορεύσεως τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὁ τοῦ Θεοφάνους μνησθεὶς ἀναφέρει, ὅτι ἐν χειρογράφῳ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου σώζεται καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Ἐρέσου Μάρκου πρὸς τὸν Θεοφάνη, μὴ ἐγκρίνοντας τὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα προσκαγωγὴν τῶν δύο πονημάτων, γραφικαῖς μὲν ἐμπεδουμένων ῥήσεσιν, ἀλλ' ἀνωφελῶν, διότι αὐκῆ ἐστὶν—ἐγγραφεν ὁ Μάρκος—ἐν λόγοις ὁ ἀγών, ἀλλ' ἐν πράγμασιν, οὐδὲ ρητῶν καὶ ἀποδείξεων ὁ καιρὸς· ἀλλὰ δεῖ τοὺς ἀγαπῶντας τὸν Θεὸν ἔργοις αὐτοῖς γενναίως παρατερίζηαι καὶ πάντα κινδύον ἐτόιμους εἶναι παθεῖν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ μὴ τῇ κοινωνίᾳ χρανθῆναι τῶν ἀσεβῶν².

Ἢ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένη ἐπιστολὴ τοῦ Θεοφάνους μετεγράφη ἀπὸ χειρογράφου κωδίκος τῆς ἐν Ἀθῶν ἱερᾶς μονῆς τῶν Ἰδίων, γεγραμμένου κατὰ τὰς

1. Ἱστορία τοῦ σχίσματος· σελ. 159. Ὁρθόδοξος Ἑλλάς, ἥτοι περὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν γραψάντων κατὰ Λατίνων καὶ περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν· σελ. 105 καὶ ἐξ Ὁ δὲ ἀσίδιμος τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχης Δοσίθεος ὁ Νοταρᾶς ἐν τῇ πολυμαθείας μεστῇ Δωδεκαβίβλῳ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων, ἀναγράφει, τὰ ὀνόματα καὶ συγγράμματα πολλῶν λογίων Ἑλλήνων γραψάντων κατὰ τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν μέχρι τοῦ III' αἰῶνος, παρέδραμε τὸν Θεοφάνη, ἴσως δὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους τοῦ πατρῴου δόγματος ὑπεραμυναμένους ἀγνοεῖ δ' αὐτὸν καὶ ὁ Μελέτιος Ἀθηνῶν, ὡς καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἀληθείας τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησίας· βλ. Τὰ μετὰ τὴν Σύνοδον (τῆς Φλωρεντίας) ἀπὸ σελίδος 419—432. Μέτιθι δὲ καὶ περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἀνατολικῆς πρὸς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐν Παρρητήματι τῆς Ἀληθείας τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησίας· σελ. 161—239. Ἐν τῇ ἀξίᾳ λόγου συγγραφή ταύτη τέλος τῆς ἐρευνῆς τίθησι τοὺς χρόνους τῆς Δ' σταυροφορίας.

2. Δημητρακοπούλου Ὁρθόδ. Ἑλλάς· σελ. 107.

ἀρχῆς τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, διαρβώθη δ' ἐν τισι, διότι πλήρης ἐστὶ σφαλμάτων ἐν τῷ χειρογράφῳ. Δημοσιεύων αὐτὴν νῦν, ἀναβέβλω ἐν προσεχεί φύλλῳ τὴν ἐκδοσὶν τριῶν ἐτέρων ἔγγραφων, ἀναγομένων μὲν εἰς τὰ τελευταῖα ἐτη τοῦ ΙΖ' καὶ τὰ πρῶτα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, πραγματευομένων δ' ὑπόθεσιν, ἄλλοθεν ἤμην τῶς ἄγνωστον.

M. I. ΓΕΔΕΩΝ

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΝ

Τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ ἡμῶν κυρίῳ ΙΩΑΝΝΗ τῷ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓῳ ὁ εὐταλῆς ἐν ἱερομόναχοις Θεοφάνης ὁ ἐν τῷ βουνῷ τῆς Μονοβύζου τῷ ἐν τῇ νήσῳ Ἱμβρῳ

Ἀπολειφθεὶ οὐ τις ἂν οἶμαι τῶν ἀπάντων, κράτιστε καὶ θεοτάτε βασιλεῦ, ὅς οὐκ ἀγαθεῖη καὶ ἐξαισίου ἄνωγας θαύματος γίνοιτο ἐπὶ λογισμῶν τοὺς ἀγῶνας ἄγων, οὗς γενναίως ἐπενεγκῶν ἤσθα, ὑπὲρ τῆς εἰς Θεὸν ὀρθῆς ὁμολογίας τοῦ τε τὰ πάλαι παρεμμένα καὶ διαστάμενα τῆς τοῦ Θεοῦ ἔκκλησίας μέλη ὑγιᾶ ἀποκατατῆσαι καὶ ὡς τὸ πρότερον συναρμολογήσαι τῇ ὀρθοτομίᾳ τοῦ δόγματος. Καταπερρόνηκας γὰρ οὐ μόνον βασιλικῶν ἀπολαύσεων σώματος βασιλικῶς τετραμμένων ἐν βασιλικαῖς τρυφαίαις τε καὶ δεξιῶσι, μικροὶ δ' εἰπεῖν καὶ βασιλείας αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ θανάτου ἐναργῶς θαλάσσης πολυφλοίσσου καὶ πελαγῶν ἀπέριον κατατομήσας ὄδον μήκιστον, τῶν τ' ἐν αὐτοῖς ἀνεκᾶστων κλυδόνων, οἷς κινδύον μωρίων ἀφορμῆς τε καὶ συμπτωμάτων καὶ θανάτων εἶδον ἀμεθεσθαι τοὺς τοῦ κατάπλου τομῆσοντας χωρὶς τῶν ἐν αὐτοῖς ληστευόντων, βαρβάρων τε καὶ λοιπῶν, δοκῆσε ἰ μὲν εὐσεβῶν, ἀσεβῶν δὲ χειρῶν τῷ ἀληθείᾳ, ὡν ὁ βίος ληστεία· τό τε πλουτεῖν ἄλλοτριῶς κερραμείων ταῖς χειρῶν αἰμασι. Ταῦτά τοι πασιδεῖν καὶ εἰς οὐδὲν λογίσασθαι οἶδεν ὁ ἐν τῇ ἀγνωστάτῃ σὴ ψυχῇ τοῦ Θεοῦ ἐπιφαινομένου διάπυρος ἔρωσ· οὐ τυχεῖν ἐπιεμένη καὶ αὐτῷ μνηστευθῆναι ἐθέλουσα, οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ Παῦλον κἂν τὰ ἐνεστῶτα κἂν τὰ μέλλοντά τις ἐπιεσπρήσαι ἐπήγερκε ταύτην τῆς αὐτοῦ ἀγάπης χωρὶσαι ἴτηυσεν ἤκιστα. Ὅθεν σοὶ καὶ πᾶς ἐγκωμίων λόγος ἐκ παντὸς στόματος ὀρειλέτου καθέστηκε τῆς τῶν σῶν ἀγωνισμάτων προθέσεως, ἄριστε βασιλεῦ, εἰς τὸν σκοπὸν ἀποβλέπων καὶ τὴν τῆς ψυχῆς εἰς Θεὸν εὐλακρινῆ διαθεσιν, κἂν αὐτὸς ἐρεπόμενος ἢ τοῖς μὴ κατ' ἐπίγνωσιν τῷ τῶν Λατίνων ἤξεισι δόγματι, καὶ τοῦτο πᾶσιν ἀνομολογήσας καὶ κηρύξασιν, ὡς μὴ ὄφελον, ὡς τὰ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν ἢ μᾶλλον τὰ τῆς συγκαταθέσεως δι' ὧν ἡ ἑνωσις γέγονεν ἐδήλωσε κεφάλαια ταῖς ἡμετέραις ἐμπεσόντα χερσίν. Ἀλλ' ἔμοι μὲν οὐδὲν εἰς ἐσχάτην προσθεύοντι, πνευματικὴν θ' αἰρουμένη πτωλείαν, ἐθέλοντι δὲ μάλιστα καὶ ἡσυχίαν ἀσκεῖν, ὅση δυνατὴ τὸ εἰς μοναχοὺς τελέσαι εἰλόμην, καὶ τὴν δε τὴν ἔρημον οἰεῖν ἐμέλησε τὸ παράπαν, οὐδὲν εἰ περὶ τι ἢ τινα τῶν ὄντων ἢ τῶν λόγων ἀμφισβήτησαι καὶ ἀμίλλα ἦν ὡς καὶ τὸ νικᾶν λόγους ἀνόνητον, εἰς ἀνθρωπίνην καὶ μόνην διαβαίνον τὴν φαντασίαν καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς ματαίοις ἠττάσθαι ἀκίνδυνον. Ἐπειδὴ δὲ περὶ Θεοῦ ὁ λόγος καὶ εἰς Θεοῦ ἡ ζῆμία καὶ τὴν ἐκεῖθεν μακαριστοτητα, ὡν τυχεῖν ἀμύχανον ἢ δι' ὀρθοῦ δόγματος τῆς εἰς Θεὸν πίστεως, πρὸς δὲ, καὶ τῶν αὐτοῦ ἐντολῶν ὡς δυνατὸν ἐκπληρώσεως σιγήσασιν, οὐδέποτε μὲν ἢ θανάτου τὸ τῶν Λατίνων δόγμα, ὁ οἰ καθ' ἡμᾶς ἑσπερᾶν πλανηθέντες, οὐκ οἶδ' ὅπως ἔξω τῆς εὐ-

θείας ὁδοῦ τῆς εἰς Θεὸν φερούσης γενόμενοι, τὸ εὐσεβὲς ἔχειν καὶ ἀκρίβητον κἂν εὐθραδίαν ἡμετέραν καταψηφισαίνοντες τινες ἐξ οὐ-
 ἡσσεως ἐπιγενομένην λογίζονται, ὡς ἐναντιουμένου ἴσου καὶ ἀν-
 τιθέμενου μεγίστη συνῶδι πληθὺν ἀνδρῶν συνισταμένην ἀρετῇ
 καὶ σφύρατι καὶ ἀξιώματι διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ μόνω ἀρετῆς
 καὶ παντός· ἀγαθὸ ἔνδοξον ἐπιφερομένην ἐσφάτην· οἷε καὶ ἀντι-
 φθέγγεσθαι ὡς οὐχ ἡμετέρας γνώμης τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ γνώμης
 καὶ δόγματα πρῶτον μὲν τῶν θεοκλήρων Ἀποστόλων, ἣ μάλ-
 ιστα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ ἐν Εὐαγγελίοις ταῦτα διατρανοῦντος,
 εἶτα καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐπέτ' Συνόδους συγκροτη-
 σάντων τὰ κατ' αὐτὸν ἐπεπομένον ἀπαρἀλλάκτως αὐτοῖς· οἱ
 οὐ μόνον τοὺς νῦν τῷ ἀριθμῷ ὑπερβῆλονται καὶ εἰ δεῖ τὴν
 τῶν πλείονων ψῆφον ἢ φρεσὶν κικῆν, πολλαπλάσιοι ὄντες νε-
 κηκῆσιν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἔξω καὶ τῇ πνευματικῇ σοφίᾳ καὶ
 ἀγιότητι πολλῶ μείζω λάμπαντες ἐν κόσμῳ ὡς φωστῆρες·
 θαύματα ποιῆσαι καὶ διοράσεις, ὧν τὰ εὐσεβῆ δόγματα
 τὸν εὐσεβῆς ζῆν ἐθέλοντα τηρεῖν δεόν ἀνεπαύθητα καὶ ἀμείω-
 τα· ὡς ἐκεῖνοι ἐθέτισαν ἀναθῆναι καθυποβαλόντες τὸν ἐπὶ
 θατέρῳ χωρήσαντα, τοῦτο οἱ καθ' ἡμᾶς ἅγιοι πατέρες, εἰς
 οὐδὲν λογισμένοι τῶν λοιπῶν ἄνευ, ἢ μᾶλλον σὺν τοῖς λοι-
 ποῖς τῶν Λατίνων καὶ τὴν ἐν τῷ ἀγίῳ συμβῶδι προσθήκην ἐδέ-
 ξαντο τὸ ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ οὐσιωθῶν· καὶ αἰδίως ἐκπορευόμενον
 λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ παρ' ἁμοῖν τὴν ὑπαρξίν ἔχειν,
 ἀλλ' ἐκ μίης, ὁμοούσιον· τὸ περὶ τούτου καταγορευόμενον, οὐ εἰς
 βεβαιώσιν ἐπεισάγοντες καὶ τὸ ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἀνάγκη ἔχειν
 καὶ τὸν Υἱὸν ὡς ὁμοούσιον ὄντα πρὸς οὐς καὶ φασὲν· εἰ ὅσα ἔχει
 ὁ Πατὴρ ἀνάγκη ἔχειν καὶ τὸν Υἱὸν ὡς ὁμοούσιον ὄντα, ἀνάγκη
 ὡς ὁμοούσιον τὸ ἅγιον Πνεῦμα τῷ τε Πατρὶ καὶ Υἱῷ ἔχειν ὅσα
 καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, οἱ δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἅμα γενῶν καὶ
 ἐκπορεύειν, ἀναγκῆς πάντη καὶ γενῶν καὶ ἐκπορεύειν τὸ ἅγιον
 Πνεῦμα παραπλησίως τῷ τε Πατρὶ καὶ Υἱῷ, ὡς τούτοις ὁμοού-
 σιον ὄν· καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἔξω παντὸς λόγου, καὶ κατὰ τὴν
 πολυθεσίαν παντὸς ἑλληνισμοῦ χεῖρον, ἀλλὰ καὶ ἀνοήτων ἀν-
 θρώπων σόφισμα ἢ μέλισσα ἀμύθητον, ὡς μὴ εἰδῶτων, ὅτι πάν-
 τα μὲν τὰ τῆς οὐσίας τὰ τε περὶ τὴν θεῖαν οὐσίαν κοινὰ Πατρὸς
 καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος· αἰ δὲ ἐν τῇ θεῖᾳ οὐσίᾳ ὑποστάσεις
 εἰ καὶ ὁμοούσιαι, ἀλλ' οὐ κοινὰ κατὰ τὸ πατὴρ ὄνομα καὶ
 υἱός καὶ ἅγιον πνεῦμα κατὰ τὸ αἷτιον καὶ αἰτιατόν· ἐν γὰρ αἷ-
 τιον κατὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ δύο αἰτιατὰ ἐν οἷς οὐδεμία κοινότης,
 οὐδ' ἀντιστροφή τὸ πράπαν, ἀνεκφράστως· οὕτως ἐν τῇ
 θεῖᾳ οὕτω θεωρούμενα φύσει· Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἄλλοι
 (ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐφεξῆς κεφαλαίοις ἐναρμόστερα ἀποδείχθησεται)
 ὡς οἷον τε τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων).

Ἐγὼ δὲ, θεούτατε καὶ βασιλεῦν πάντων μοι ἄριστε, εὐ-
 νοούστατος σὺν Θεῷ τυγχάνων τῇ ἡμῶν εὐσεβεῖ βασιλείᾳ, ἄνωθεν
 ἐν τῷ κόσμῳ παρῶν καὶ ἔξω τούτου γενομένου παραπλησίως, ἢ
 εἰπεῖν ὡς ἡ ἀλήθεια, καὶ μείζω τῆς εἰς αὐτὴν εὐνοίας· ὁ διάπυ-
 ρος τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἔρω, ἀναπτόμενος πέφυκεν· δε τὸν
 ἐνόητα μοι τῇ ψυχῇ φόβον ἀποσοῦσθαι προτρέπεται τὸ τοῦ ἀπο-
 στόλου εὐκαίριος σὺν ἐκείνῳ φάσκει τὴν τελείαν ἀγάπην ἔξω βάλ-
 λειν τὸν ἐν τῇ ἀγίᾳ βασιλείᾳ σου φόβον. Ἐρ' ὃ δὲ καὶ θεοκρη-
 κῶς τὸν φόβον ἀποσεισάμενος τολμήσας ἱκετικῶς· ἀνεγέγκω μὴ
 παραδραμεῖν τὴν κρατίστην βασιλείαν σοὺ τὰ τῶν ἐπέτ' Συνόδων
 [καὶ τὰ τῶν] ἁγίων πατέρων εὐσεβῆ δόγματα, ἧξεν δὲ τοῖς τῶν
 Λατίνων οὐκ ὀρθοῖς δόγμασι δοκησάμενος εἰς Θεὸν ἀνεγκλήτων

καὶ ἀθῶον εἶναι, δεφενδύουσταν οὐκ ἴδωσαν γνώμην, ἀλλ' ὀδόγη
 Συνόδου γνώμην καὶ ψῆφον, ἦν οὐκ ὀρθῶς ὀνομάσσει τις ὀδόγη,
 ἀλλὰ μίαν καὶ τῶν ἐπέτ' Συνόδων ἀντι(θετον, ὡς μὴ ταῦταις ὁμο-
 φωνοῦσταν· τὸ δὲ σφύρατον, χωρὶς τῶν λοιπῶν, κατὰ τοῦ παναγίου
 ἐπιφερομένην Πνεύματος, ὑποβιβάζουσταν αὐτὸ διὰ τῆς συνεκπο-
 ρεύσεως τοῦ συνυπαίτιου Υἱοῦ· ὁ δεῖ οὐκ εἰς μόνον τὸ πανάγιον
 Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν τὴν ἀναφραρὰν ἔχει·
 ὁ γὰρ τὴν μίαν ἀτιμῆζων ὑπόστασιν τῶν τριῶν τὰς τρεῖς ἀτιμῆ-
 ζων φωνήσεται· Ἀκηκόαμεν γὰρ καὶ τοῦ Κυρίου λέγοντος, τὸν
 βλασφημήσαντα εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα μὴ τεύξεσθαι συγχωρήσεως,
 μήτε μὲν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, ἀλλ' οὐδ' ἐν τῷ μέλλοντι· Ὅσον μέγας
 ὁ φόβος, μέγας ὁ κίνδυνος Θεὸν ζημιωθῆναι καὶ Θεοῦ ἀποτυχεῖν·
 ἀπατηλὸν σόφισμα καὶ οὐκ ὀρθόν ἐστι τὸ λέγειν ἐκ Πατρὸς καὶ
 Υἱοῦ μίαν εἶναι ὡς ὁμοούσιον τὴν ἐκπόρευσιν· πάντα μὲν τὰ τῆς
 οὐσίας κοινὰ, κοινὸν δὲ οὐδὲν ἐν ταῖς ἰδιωτικαῖς ὑπάρξεσι τῶν ὑπο-
 στάσεων· μία φύσις, μία οὐσία τῶν τριῶν παντοδύναμος, ἰσο-
 δύνναμος, παντάγαθος, αὐτάγαθος, τελεταρχική, πάντα εἰς οὐκ
 ὄντων κοινῶ· παρχύουσα ὀρθὰ καὶ ἀόρατα· τρεῖς δὲ πρόσωπα
 ταῖς ὑποστάσεσι καὶ κοινὸν ἐν τοῖς ἰδίοις οὐδὲν· ὁ Πατὴρ ἄμοτον
 Υἱοῦ καὶ Πνεύματος τῆς ὑπάρξεως αἷτιος μόνος· Υἱὸς δὲ καὶ
 Πνεῦμα ἅγιον αἰτιετὰ· οὐδέτερον συναίτιον τῷ πατρὶ θατέρου,
 ὡς ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις εἶπεν, οἱ τε πνευματοφόροι ἐκήρυξαν
 Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες οἱ τὰς ἐπέτ' Συνόδους συγκρο-
 τήσαντες τούτοις ἐναργῶς ἐπεπομένον ἐδογματίσαν.

Τολμηρῶς ἀνεγέγκω· ἡ κρατίστη βασιλεία σου ὀρλήθει
 πρὸς Θεὸν τὸν περὶ τούτου λόγον· ἐπεὶ εἰ μόνον νεύσεις, τὸ πᾶν
 ὡς πρότερον ὠρθοτόμησε. Πρὸς Θεοῦ ἐπιούρησάτω τὸ οὐκ ὀρ-
 θῶς γεγονός, ἐπεὶ σφισθησεται ἀρ' ἡμῶν τό τε Ἅγιον Ὄρος καὶ
 τὰ Πατριαρχεῖα μαθόντα τὸ οὐκ ὀρθῶς γεγονός, ἀλλὰ καὶ πᾶς
 ἐθέλων εἶναι χριστιανὸς ὀρθόδοξος.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Προτκαλεῖται ὁ Κωνσταντῖνος Κυριακίδης ἐκ Ραιδεστοῦ,
 κάτοικος Κωνσταντινουπόλεως ἀγνώστου δὲ νῦν τυγχάνων δικαιο-
 νῆς, ὅπως τὴν πρώτην δικάσιμον τρίτην καὶ ὥραν 6 τουρκιστὶ
 μετὰ παρέλευσιν 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρού-
 σης ἐμφανισθῆ ἑνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησια-
 στικοῦ Δικαστηρίου, διότι ἐνάγεται ἐπὶ διαζεύξει ὑπὸ τῆς συζύ-
 γου αὐτοῦ Ἑλένης Κ. Κυριακίδου κατοικοῦ Φαναρίου. Ἐν περι-
 ριπτώσει δὲ μὴ ἐμφάνισσας αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀριζομένην δικά-
 σιμον δικαθῆσεται ἐρήμην.

Ἡ παρούσα δημοσιευθήσεται τρεῖς εἰς τὸν ἀΝεολόγον καὶ
 τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΑΙΝΙΚΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς
 Μ. ΚΟΚΚΩΔΗΣ

Ὅτι ἀκριβῆς ἀντίγραφον αὐθημερόν·

Ὁ Γραμματεὺς
 Μ. ΚΟΚΚΩΔΗΣ.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1898

ΑΡΘ. 42.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίας)
Γεράσι. Σ. Δωριζας
Ἰωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅσον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαιτητικὰ τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἰτίαν ἀφορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀληθειαν ἀπευθυνόντες: τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προδρόμῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀληθειαν διευθυνοῦσας Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.— Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανσο. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά — Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ἸΗ' αἰῶνα· ὑπὸ Μ. Ἰ. Γεδεών (συνέχ.) — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων ὑπὸ Μ. Ἰ. Γ. (συνέχεια) — Ἀγγελία βιβλίων — Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον.
Παράρτημα — Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 329 - 336).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τοῦτου συνδρομὴν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προαποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἀντὶ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Χαλεπίου ἀποφθνήσκοντος ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, συνετελεχθῆς τῆς ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς ἐπαρχίας ταύτης παραιτήσεως αὐτοῦ, προσεκληθῆ κατὰ τὸ Συνταγματικὸν καὶ τοὺς ἐν ἐνεργείᾳ Κανονισμοὺς συνοδικὸν μέλος ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Λιτίτζης κ. Ἰγνάτιος.

— Τῇ παρασκευῇ (26) συνήλθον ὑπὸ τὴν προεδρείαν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου εἰς κοινὴν συνεδρίαν τὰ δύο διοικητικὰ σώματα, ἡ ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ Δ. Ἔθν. Μ. Συμβούλιον, συσχεψάμενα περὶ

τῶν οἰκονομικῶν τῶν Πατριαρχείων. Ἐν αὐτῇ δὲ ἀπεφασίσθη ἡ συνομολόγησις δανείου διασχίλιων λιρῶν, ἀναθεσίσης τῆς διεκπεραιώσεως τῆς ἀποφάσεως εἰς τὴν Α. Θ. Παναγιότητι· ληθέντος δ' ὑπ' ὅψιν ὅτι δύο τῶν μελῶν τῆς πρὸ διμηνίας ἐκλεγείσης οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, οἱ ἀξιοτίμοι κκ. Δ. Ταμβάκος καὶ Π. Ζ. Στεφάνου, ὑπέβαλον τὰς παραιτήσεις αὐτῶν ὡς μελῶν, ἀπεφθάνοντο ὁμοφώνως ἢ συνέλευσις ὅπως μὴ γένηται αὐταὶ παραδέκται καὶ ἐνέκρινεν ἕνα παρακληθῶσιν ἀρμόδιος ὅπως ἀποσύρωσιν αὐτάς.

— Προτάσει τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἀπενεμήθησαν ὑπὸ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ σουλτάνου παρῶσα Μεθιτιε δευτέρως μὲν τάξεως τῷ ἀπὸ τετραετίας φέροντι τὸ τῆς Γ' πανιερ. μητροπολίτη Φιλιππουπόλεως κ. Ἰωακείμ. Εὐθύβουλη, τρίτης δὲ τῷ ἐκ τῶν συνοδικῶν σεβασμ. μητροπολίτη Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀθανασίῳ.

— Τῇ παρελθούσῃ πέμπτῃ (25 λήγοντος) ἀρίετο εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ὁ ἐκ τῶν νέων συνοδικῶν σεβασμ. μητροπολίτης Ξάνθης κ. Διονύσιος, ὅστις τῇ ἐπαύριον ἔλαβε μέρος ἐν τῇ κοινῇ συνεδίᾳ τῶν δύο διοικητικῶν τῆς Ἐκκλησίας σωμάτων, τὴν ἐπιούσαν δ' ἐπελάβετο καὶ τῶν συνοδικῶν αὐτοῦ καθηκόντων.

— Ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ κατὰ τὸν διέποντα αὐτὴν Κανονισμόν, ἐνέκρινεν νὰ τεθῆ εἰς ἐνέργειαν ἡ διὰ τῶν μελῶν αὐτῆς γινομένη ἐποπτεία ἐπὶ τῶν ἱερῶν νῶν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἐπιτροπὴ, κατὰ τὸ ἄρθρον 23 τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ἀεποπτεῖε τὰ τῆς κοινῆς λατρείας, φροντίζουσα ὅπως αἱ τεταγμέναι ἱερὰ τῶν προσευχῶν καὶ τῶν μυστηρίων καὶ λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν τελετῶν ἀκολουθίαι ἐκτελῶνται μετὰ τῆς προσηκούσης ἐκκλησιαστικῆς τάξεως κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τύ-

πον· εξετάζει καὶ ἐπιτηρεῖ τὴν ἱερὰν εἰκονογραφίαν, ὥστε σώζεσθαι κατὰ τὸ δυνατόν τοὺς τύπους τῆς σεμνοπρεπείας, διχὰ βλάβης τῆς φιλοκαλίας καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀκριβείας· μεριμνᾷ περὶ τῆς καθαρότητος τῶν ἱερῶν κῶν καὶ λοιπῶν δημοσίων εὐκτηρίων οἰκῶν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ὑπηρετῶν καὶ λειτουργῶν καὶ περὶ τῆς καλῆς καταστάσεως τῶν ἱερῶν ἀντιμινισίων, ἀμφίων, βιβλίων καὶ σκευῶν.

— Μέλος τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Κεντρ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς διορίσθη ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. ὁ πανοσιολογ. γραμματεὺς καὶ μέλος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ἱεροδιδάκκος κ. Γεράσιμος Μ. Τανταλίδης.

— Τῆ κυριακῇ ἐτελέσθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ κῶ τὸ ἱερὸν μνηστυμὸν τῶν αἰθιμιῶν ἀρχιερέων Στρωμνίτζης, Ἀγαθγγελίου καὶ Λέρνης Δανιὴλ, συλλειτουργούντων τῶν σεβ. συνοδικῶν μητροπολιτῶν Νικαίας, Βιζύης καὶ Σισανίου.

— Χθές, ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ ἑορτῇ τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, ἐπεσκέψατο καὶ συνεχρήρῃ ἐκ μέρους τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου τὴν Α. Ἐξ. τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας κ. Νελιδωφ ὁ ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν καὶ τοποτηρητῆς τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας μητροπολίτης Μογλενῶν κ. Καλλίνικος.

— Αἱ ἐγγραφαὶ τῶν μαθητῶν τῆς πατριαρχ. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἐθν. Ἰωακείμειου Παρθενιαγωγείου ἤρξαντο ἀπὸ τῆς 22 λήγοντος, αἱ δὲ τῶν μαθημάτων ἐνάρξεις γενήσονται τῆς μὲν Μ. Σχολῆς αὐριον, 1 Σεπτεμβρίου, τοῦ δὲ Παρθενιαγωγείου τῇ 5 τοῦ αὐτοῦ.

— Προχθὲς ἐπεσκέψατο τὴν Α. Θ. Π. τὸν οἰκουμ. νικὸν πατριάρχην ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ὁ ἀξιότιμος κ. Π. Ζ. Στεφάνουδης.

— Τῇ πέμπτῃ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ πανιερωτ. μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Φιλῆρετος Βικρεΐδης.

— Ἀρίσκειτο εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ὁ πρῶν διευθυντῆς τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ροδοκνακταίου Ἱερτικῆς Σχολῆς ἀιδεσμ. πρεσβύτερος κ. Μακχάριος Τανταλίδης.

— Τῇ παρασκευῇ ἀνεχώρησεν εἰς Ἀθήνας ὁ ἐπὶ παραλαβῇ τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Λήμανου Ἰωακείμ διορισθεὶς ἐξάρχος πανοσιώτ. Μ. Σύγκελλος τῶν Πατριαρχείων κ. Ἱερθεὸς Χιός.

— Ἀρίσκειτο χθὲς ὁ εἰς Λέρον ἀποσταλθεὶς ἐξάρχος πανοσιολ. πατριαρχ. ἐφημέριος κ. Εὐγένιος Νικολάιδης, κομίζων καὶ τὴν εὐρεθίστην περιουσίαν τοῦ αἰθιμίου ἐπισκόπου Λέρνης Δανιὴλ.

— Π ἐπὶ δημοπρασίᾳ ἐκποίησις τῶν πραγμάτων τοῦ μακαρίτου μητροπολίτου Γρεβενῶν Κυρίλλου ἐξακολούθησασα ἐπὶ τρεῖς παρασκευάς, τῇ 29 ἰουλίου καὶ τῇ 5 καὶ 12 αὐγούστου, γενήσεται καὶ τῇ μεθύριον, παρασκευῇ, 2 Σεπτεμβρίου, ὅτε δημοπρατηθῶσονται καὶ τὰ μένοντα ἐνδύματα καὶ εἶδη.

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ*.

Ἐλάχιστα γινώσκουμεν περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων· τίνες δ' ἐξέλεγον πρὸς ἐρμηνεῖαν καὶ ἀπὸ τίνων μὲν κατήρχοντο τῆς ἐν τοῖς κοινοῖς σχολείοις διδασκαλίας, ποῦ δ' ἀπέληγον, ἀκριβῶς ὄρισαι ἐστὶν ἀδύνατον. Ἡ σπουδὴ τῆς Ὀκτώηχου μετὰ τὰ Πινακίδια τῆς ἀναγνώσεως, ἢ τοῦ Ψαλτηρίου μετὰ τὴν Ὀκτώηχον, ἢ τῶν Πράξεων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων μετ' αὐτὴν, καὶ τέλος ἢ τοῦ Τριψιδίου μετὰ τοῦ Ἀνθολογίου, ἢ συνθήεικ τοῦ γράφειν καὶ ἀριθμεῖν ἦν ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν σχολείοις ἐν χρήσει καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς 1571 ἐκτονταετηρίδος²⁶, διήρκεσε δ' ὡς ἐκὸς δι' ὅλης τῆς 17^{ης} καὶ κατὰ τὴν 18^{ην}, συνιστῶσα τὴν τῶν κοινῶν γραμμάτων, ἱερῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, παιδείαν. Προκειμένου περὶ διδασκτικῶν βιβλίων, γινώσκουμεν ὅτι ἐν ἀρχαῖς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἐστεροῦντο παντάπασι Ἀλφραβηταρίων, ὡς φαίνεται δι' λόγιοι τινες ἐσκεπτόντο τίσιν ἄρα τρόποις ἦν δυνατόν ἵνα διευκολύνωσι τὴν μάθησιν τῶν κοινῶν γραμμάτων. Ἦδη τῷ 1712 Στέφανος ἱερομόναχος τῆς ἱερᾶς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Δοχειαρίου συνέταξεν εἶδος Ἀλφραβηταρίου, κατακειμένον ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς μονῆς ταύτης. Ἐν αὐτῷ βλέπομεν ὅτι προτάσσειται τὸ Ἀλφάβητον—ἐπονται οἱ τόνοι—κατόπιν οἱ τοῦ ἁββᾶ Νεῖλου στίχοι κατ' ἄλφάβητον πρὸς ἀρχαίον μοναχόν—ἔπειτα γινώμει μονόστιχοι τοῦ Χρυσολωρᾶ—Γεωργίου Ζυγαβηνοῦ περὶ τῶν ἐπτὰ φωνηέντων, ποῦ δασύνονται καὶ ποῦ ψιλούνται—στίχοι εἰς τὴν Θεοτόκον, τὴν ἁγίαν Τριάδα κ.τ.λ.—τέλος ἐρμηνεῖα τῶν ἐπιστολικῶν Τύπων. Διότι τοῖς ἀρχαίοις ἐδίδετο στερεὰ πνευματικὴ τροφή τὰ μονόστιχα τοῦ Χρυσολωρᾶ²⁷, οἱ πραι-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 329—330 τοῦ παρόντος τόμου.

26. Crusii Turcogræcia² σελ. 205. καὶ 246. Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου Status Præsens Ecclesiae Græcæ² σελ. 27.

27. Ἐν τῷ Γνωμολογικῷ τοῦ Χρυσολωρᾶ περιλαμβάνονται οὐ μόνον γινώμει σοφῶν ἀρχαίων, ὑπ' αὐτοῦ ἀθροισθεῖσαι, ἀλλὰ μετ' αὐτὰς καὶ τινες ἐπιστολῶν ἑλληνικῶν ἀνθολογία—Υποβήκει καὶ ἀποφθεγμάτια τῶν ἐπτὰ σοφῶν—Πυθαγόρου Χρυσᾶ ἔπη—καὶ Σωπιδίου ὑποθήκαι. Σπουρίων ὁ Βλαντῆς ἐκδούς τῷ 1830 ἐν Βενετίᾳ τὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ Γνωμολογικὸν ἀπέλειν ἀπ' αὐτοῦ τινὰς στίχους, ὡς λ. γ. τὸ περιβύλῃον «Θάλασσα καὶ πῦρ καὶ γυνὴ κατὰ τρία», προσθεῖς ἐν τῇ προμετωπίδι τὰς λέξεις: διορθωθέν, αὐξήθῃ, καὶ ἔκ τινων στίχων ἀναρμόστων ἢ μᾶλλον ἐπιβλαβῶν τοῖς μαθητευομένοις νεοῖς ἐκκαθάρθῃ. Ἰγνατίου δὲ τοῦ Σκευοφύλακος οἱ πατριετικοὶ στίχοι προστέττοντο πάντοτε τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς τοῦ Λασκάρειος. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ 1728 προστέθη εἰς τὸν κατάλογον τῶν τότε διδασκτικῶν βιβλίων τὸ Ἀποφθεγματικόν τοῦ Κατζούλη, φέρων τίτλον «Ἀποφθεγματικὸν ἀπανθίσματα ἁγίων πατέρων καὶ φιλοσόφων συλλεθέντα παρὰ

νετικοί στίχοι Ἰγνατίου τοῦ Σκευοφύλακος, μάλιστα δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ III' αἰῶνος ἡ Χριστοσύθεια Ἀνωτίου τοῦ Βυζαντίου, συνεκδιδομένη τοῖς μύθοις τοῦ Αἰσώπου. Περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἐλλάδος φωνῆς ὀλίγας εἰδήσεις ἔχουμεν ἀπὸ σημειωμάτων ἀρυσμένοι διαφόρων, εἰκασίας μᾶλλον ἢ πορίσματα σπουδῶν βέβαια καταστρωννύντες. Ἐχω ὑπ' ὄψιν περιγραφὴν χειρογράφου τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἐν Σμύρῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἐν ᾗ φέρονται ἐσχολιασμένα ἢ Κυροπαιδεῖα τοῦ Ξενοφῶντος, μεθ' ἣν ἐπιστολαὶ τοῦ Συνεσίου, κατόπι Θεουκιδίου δημογραφία μετὰ τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν, τέλος ὁ Συνεσίου λόγος περὶ βασιλείας, ὡς ἐδίδασκεν ἐν Πάτμῳ Δανιὴλ ὁ Κεραμεύς· ἐν ἐτέρῳ χειρογράφῳ²⁸ ἐρμηνεύονται αἱ τοῦ Συνεσίου ἐπιστολαί, μεθ' ἧς τὸ φαλάκρας ἐγκώμιον τοῦ αὐτοῦ, κατόπι δὲ Νεοφύτου ἐπιθεωρεῖται εἰς τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου, γραφέντα χειρὶ Γρηγορίου ἱεροδικαίου Πατμίου· ὁ Γρηγόριος οὗτος ἔγραψεν ἄλλας τοῦ Δανιὴλ ἐρμηνείας, ὧν χειρογράφων εὑρον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρεῖ ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ζωγράφου, περιέχον ἐρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν Συνεσίου ὑπὸ Δανιὴλ Κεραμεύς, ἐπιθεωρεῖται εἰς τὰς ἐπιστολάς ταύτας ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐν πολλοῖς χειρογράφοις γραφεῖται μετὰ τὰ μέσα τοῦ III' αἰῶνος εὐρίσκει τις. Τὰ πρῶτα ἔτη κατηνάλισκον οἱ μαθηταί, κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ αἰῶνος τούτου, εἰς ἐξηγήσιν καὶ ἐρμηνείαν λόγων καὶ στίχων τῶν ἁγίων Πατέρων, τὰ δὲ χειρογράφα, ἅπερ ἀναγνώρων ἀνωτέρω, δεικνύουσιν, εἰ μὴ τι ἕτερον, ἀλλὰ τίνας ἐξέλεγον πρὸς ἐξηγήσιν καὶ διδασκαλίαν λόγων συγγραφῶν οἱ ἀειμνήστοι τοῦ Γένους διδασκαλοὶ Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἐν τῇ ἀθωνικῇ καὶ ταῖς ἐν Χίῳ καὶ Βουκουρεστίῳ σχολαῖς καὶ Δανιὴλ ὁ Κεραμεύς ὁ διδάχας ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐν Πάτμῳ. Ἀλλ' ὁ Νεόφυτος ἀξιοῦται 'να τύχη πολλῶν ἐπαίνων, ἄξιος εὐφήμου γενόμενος μνείας διότι κατήρξατο πρῶτος, ὡς λέγεται, τῆς μοναχτικῆς ἐξηγήσεως τοῦ κειμένου τῶν ὑπ' αὐτοῦ διδασκασιμῶν συγγραφῶν²⁹. Ἐν τούτοις ὁ ἱστοριογράφος Κωνσταντῖνος Κούμας διέσωσεν ἡμῖν τὸ σύστημα τῆς διδασκαλίας ἐπιφανοῦς διδασκάλου τῆς Θεσσαλίας, Ἰωάννου Πεζάρου τοῦ ἐν Τυρνάβῳ διδάξαντος ἀπὸ τοῦ 1782 μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος· «Ἐδικαίρει τοὺς

τοὺς ἐν ἱεροδιδασκαλίοις λογιωτάτου κυρίου Παρθενίου τοῦ Κατσοῦλη· προσφωνηθέντα δὲ τοῖς εὐγενεστάτοις, καὶ χρησιμωτάτοις ἀγαθέλοις, κυρίῳ Ζηχαρίᾳ καὶ κυρίῳ Νικολᾷ Σελέκῃ τοῖς ἐξ Ἰωαννίνων· τανῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα καὶ μετὰ πλείστης τῆς ἐπιμελείας διορθωθέντα. Ἐνετίθη. ἀφ' ἣν. Παρὰ Νικολᾷ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων· σελίδες ἐν ὅλῳ 316 εἰς μικρὸν ὄγκον.

28. Ἀθανασίου Π. Κεραμεύς· Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· χειρόγρ. 47. Τοῦ αὐτοῦ· Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας ἐλληνικῶν χειρογράφων· σελ. 3.

29. Κ. Σάββα Νεοελλ. Φιλόλ. σελ. 510.

μαθητὰς εἰς πολλὰς κλάσεις, προβινοῦσας ἐκ τῶν μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλιότερα μαθήματα. Ἡ κλάσις, τὴν ὅποιν ἐγγύμαζεν εἰς τὴν τεχνολογίαν τῶν ὀκτώ τοῦ λόγου μερῶν, ἦτο ἡ κατωτάτη· δευτέρα, ἥτις ἤρχιζε νὰ ἀνακλύη τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου· τρίτη, ἥτις ἐσύντασσε θέματα τετάρτη, ἥτις ἐγγύμαζετο εἰς τοὺς ἐπιστολικούς χαρακτῆρας κατὰ τὸν Κορυδαλλέα· ἡ πέμπτη ἐκατεγγίνετο εἰς τοὺς ποιητὰς· ἡ ἕκτη, ἐγεωμέτρει καὶ ἐφιλοσόφει, ἥτις πολλὰκις ἐδικαίρειτο εἰς δύο. Γραμματικὴν δὲν ἠθέλησε ποτέ ἄλλην παρὰ τὴν τοῦ Λασκάρους. Ἐλληνικὰ μαθήματα παρέδιδε τὰς γνώμας τοῦ Χρυσολοῦ, τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου, τὸν Λουκιανόν, ὅσα περιεῖχεν ἡ Ἐγκυκλοπαιδεῖα τοῦ Πατούσα, πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡρωδιανού, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου, τὸν Ὁμήρον καὶ τοὺς σκηνικούς ποιητὰς. Θέματα ὑπηγόρευεν αὐτοσχέδιως δις τῆς ἑβδομάδος, πρῶτον κατὰ τὰ εἶδη τῶν ρημάτων, καὶ ἔπειτα καθ' ὅλα τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἢ διόρθωσις τῶν θεμάτων. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἤρχιζε συγχρόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λογικῆς τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου, μετέβαινε εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Εὐγενίου, καὶ εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, εἰς τὴν μεταφυσικὴν τοῦ Γενουθηνίου, καὶ εἰς τὸ κατὰ Γέσπερον μαθηματικὸν τοῦ Εὐγενίου, εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ Θεοδοίου, καὶ τέλος ἐπέθετε τὸ θεολογικὸν τοῦ Εὐγενίου. Παρέδιδεν ἀδιακόπως ὅλον τὸν ἑνεακτὸν . . . Ὁ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζήλος τοῦ ἦτο πάντοτε ζωντανός· τὸ πρῶτ' καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ ὑπέστρεψαν ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἤρχιζαν τὴν σπουδὴν, καὶ ὅταν ἐτελείωναν τὸ βραδύ, ἀμέσως ὑπήγεναν εἰς τὸν ἐσπερινόν³⁰.

Ἐκ τῆς ἀρηγήσεως ταύτης, ἦν ὁ Κούμας ποιῆται συντόμως, ἰδεῖν τινὰ λαμβάνομεν τῆς διδασκαλίας τῆς ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς φροντιστηρίοις, ὅσα ἀπὸ τῶν τῆς γλώσσης στοιχείων καταρχόμενα ὠδηγοῦν τὸν μαθητὴν εἰς τὴν διδασκαλίαν ἀνωτέρων μαθημάτων. Πῶς ἐδίδασκεν ὁ Πέζαρος καὶ τίνα βιβλία ἐν τύποις ἢ χειρογράφα παρέδιδον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πρὸς σπουδὴν ἐδηλώθη μὲν οὕτω σαφῶς, ἀλλ' ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολεῖα τὰ μετὰ τὰ μέσα τοῦ III' αἰῶνος· ἐπιτραπήσεται δὲ 'να χαρακτηρισθῇ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τῆς III' ἑκατονταετηρίδος ὡς ἐποχὴ μεταρρυθμίσεως τῆς παρ' ἡμῖν κατωτέρας, οἷον εἰπεῖν, παιδείσεως καὶ τῆς παιδείσεως, ἣν παρεῖχον αἱ μικταὶ σχολαί, αἱ τῶν καινῶν ἢ ἱερῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐλληνικῶν καὶ ἐγκυκλίων μαθημάτων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν ἀνωτέρων σχολῶν, τῶν ἀκαδημιῶν λ. γ. Ἰακίου, Βουκουρεστίου, Πατριάρχους, πατριαρχικῆς, ἀθωνικῆς, ἰδίως περὶ τοῦ τμήματος τῶν ἐπιστημονικῶν ἐν αὐταῖς ἀποραμα-

30. Κούμα Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· τόμ. IB' ἐν αὐτοβιογραφίᾳ.

των, μίαν και κρατίστην πληροφορίαν και πηγὴν ἔχομεν τὸ χρυσοβούλλον τοῦ ἡγεμόνος Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου περὶ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, ὅπερ ἐκδίδεται κατὰ τὸ 1776. Ὁ πρῶτος ὅρος τοῦ οὕτως στερεῶς κυρομένου καταστατικοῦ αὐτῆς ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκάλων εἰς ἑννέα «ἐπιστημῶνως ἔχοντας περὶ ἕκαστον εἶδος μαθήσεως», ὧν δύο τῶν γραμματικῶν καὶ δύο τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἱστορίας, εἰς τῶν φυσικῶν, εἰς τῶν θεολογικῶν καὶ ἄνὰ εἰς διὰ τὰς ξένας γλώσσας ἰταλικὴν, γαλλικὴν καὶ λατινικὴν³¹. ἀλλὰ τίθενται πῆσαι τινὲς τοῖς διδασκάλοις, μὴ δυναμένοι διδάσκειν ὡς ἤθελον, ἀλλ' ὡς ἤθελεν ἡ αὐτὴ καὶ τὸν μὲν τῶν φυσικῶν—διὰ τῆς τῆς χρυσοβούλλου—διδάσκειν ἑλληνιστὶ, παρακολουθοῦντα τῷ Ἀριστοτέλει καὶ τοῖς ἑπομηματισταῖς αὐτοῦ· τοὺς δὲ τῶν μαθηματικῶν, ἢ μὴ τύχῃσιν ἐγκρατεῖς ὡς δεῖ τῆς ἑλλάδος φωνῆς, παραδίδόναι καὶ τῇ λατινικῇ, ἢ γαλλικῇ, ἢ ἰταλικῇ διαλέκτῳ, ἐν ὁποιαοῦν διαλέκτῳ τύχῃσιν εὐδοκιοῦντες³². Τὰ ἔτη τῆς διδασκαλίας ἐν ταῖς ἀνωτέρω ταύταις σχολαῖς ὀρίζονται ἐν ἀρθρῷ Δ' τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ διερρυθμιζόντος τὴν ἀβεντικὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Βουκουρεστίου, παρατιθέμενον ὃ ὅδε τοῦτο σαφεστάτην ἰδέαν τῷ ἀναγνώστῃ παρέχειται: «Τοὺς πρωτοπείρους τῶν μαθητῶν ἔτη τρία κατὰ συνέχειαν γυμνασθέντας περὶ μόνον τὰ γραμματικὰ, εἶτα ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τῆς λατινίδος φωνῆς, καὶ ἐφεξῆς τρία ἔτη γυμνάζεσθαι ἅμα περὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν, τοῖς ἀρίστοις τῶν ἑκατέρως συγγραφέων ἐγκύπτοντας· μετὰ δὲ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐξ ἑτῶν ἐφεξῆς τρία ἔτη ἐνδιατρίβειν ἔωθεν μὲν περὶ τὰ ποιητικὰ καὶ ρητορικὰ μετὰ γυμνασμάτων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν, καὶ δὴ καὶ περὶ τὴν μελέτην τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους ἠθικῶν· μετὰ δὲ τὸ ἄριστον διδάσκεισθαι τὴν ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν διαλέκτον. Οὕτω δὲ ἀκριβῶς προγυμνασθέντας ἐν ἔτεσιν ἑννέα καὶ ἐγκρατεῖς γενομένους τῶν τε γραμματικῶν καὶ ἐγκυκλίων μαθηματικῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διαλέκτων πείραν ὅσον ἔνεστι λαβόντας μεταβαίνειν ἔπειτα εἰς τὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ἀκρόασιν. Καὶ πρῶτον ἐν ὅλοις ἔτεσι τρισὶ διδάσκεισθαι ἔωθεν μὲν τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν· μετὰ δὲ τὸ ἄριστον τὰ τῆς ἱστορίας στοιχεῖα μετὰ τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας ἐν ὁποιαοῦν τῶν εἰρημένων

διαλέκτων· μετὰ δὲ ταῦτα ἔωθεν μὲν ἀκροῶσθαι τῆς ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας, μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἀστρονομίας ἀποχρόντως δὲ γυμνασθέντας περὶ ἕκαστην τῶν ἐπιστημῶν ἐξίεναι τοῦ λοιποῦ τῆς σχολῆς καὶ αἰρεῖσθαι ὁποῦτον ἂν βίον ἐθέλοι ἕκαστος, εἴτε ἐκκλησιαστικόν, εἴτε πολιτικόν. Αἱ δὲ πέντε τάξεις, ἃς ἀνωτέρω ἔφημεν. . . εἰσὶν αὗται Α', ἢ τῶν ἀρχαρίων ἐν τρισὶν ἔτεσι περιστρεφομένη ἐν μόνου τοῖς γραμματικῶν μαθήμασι Β', ἢ τῶν προδιεβότων ἐν ἔτεσιν ἔτι τρισὶ περὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ Γ', ἢ ἐν ἔτεσιν ἔτι τρισὶ περὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ γραμματικὰ τε καὶ ποιητικὰ καὶ ρητορικὰ μετὰ γυμνασμάτων, καὶ ἅμα περὶ τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διαλέκτον Δ', ἢ περὶ τὰ ἀριθμητικὰ, γεωμετρίαν καὶ ἱστορίαν μετὰ γεωγραφίας Ε', καὶ τελειοτάτη ἢ περὶ τὰ φυσικὰ καὶ ἀστρονομίαν».

Μνεῖα ἐξετάσεων δημοσίων οὐδεμίαν συμπέρασμα δὲ ὅτι τῶν ἐπιστημονικῶν, γραμματικῶν, μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἢ διδασκαλίᾳ διήρκει δεκαπενταετηρίαν ὅλην ἐν ταῖς ἀνωτέροις ταύταις σχολαῖς, εἰς ἃς ὁ μαθητὴς εἰσαγόμενος ἔδει ἄνα γινώσκῃ ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Οὐδεμία μνεῖα γίνεται θρησκευτικῶν μαθημάτων.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐκολίαν, ἣν ἐν ταῖς σπουδαῖς εἰσῆγον οἱ τότε παρ' ἡμῖν λόγιοι, πρωτίστως θέσεως ἀξιοῦται ἄνα τύχη ἢ ἐν Ἰωαννίνοις σχολῇ τοῦ Γκιούμα. Καὶ ἐπλεξε μὲν τὸν ἔπαινον αὐτῆς ὁ Κοσμᾶς Μπαλάνος, ἀριθμῆσας τοὺς ἐν αὐτῇ διδάξαντας, ὅσοι συνέγραψαν ἐγγχειρίδια διδασκτικὰ³³, ἀνώ-

33. Κοσμᾶ ἱερέως Μπαλάνου ἱερέως Βασιλοπούλου τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ ἐπιστημονικωτάτου μεγάλου οἰκονόμου καὶ διδασκάλου Ἰωαννίνων, Ἐκθεσις συνοπτικῆ ἀριθμητικῆς, ἄλλγεβρας καὶ χρονολογίας· συνθεθεῖσα μὲν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς χάριν τῶν γνησίων αὐτοῦ φοιτητῶν καὶ λοιπῶν φιλομαθῶν. Προσφωνηθεῖσα δὲ τῇ φιλομοσίᾳ, φιλογενεῖ καὶ φιλοπάτριδι εὐγενεστάτῃ ἀδελφότητι τῶν κυρίων Ζωσιμάδων, ἧς καὶ ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τύποις ἐκδίδεται. Ἐν Βιέννῃ, παρὰ Μαρκ. Πούλιου. 1798. Ἰδοῦ τί λέγει περὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις σχολείων καὶ λογίων ἐν σελ. X—XIV. «περὶ τοῦ ὁποίου ἴσως δὲν εἶναι ἀνάριστον νὰ σημειώσω μερικὰ κατὰ παρέκβασιν· εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον, ἀπὸ οἰκοδομῆς ὑπὸ τοῦ ποτὲ Πάνου Καραιοῦνου διὰ δαπάνης τοῦ ἀειμνήστου Μάνου Γκιούμα, ἐρχοματίσαν διδασκαλοὶ οἱ ἐφεξῆς· Βησσαρίων ἱερομόναχος ὁ Μακρῆς, ὁ ὁποῖος ἐσύνθεσε τὴν ἐπιφωλεστάτην διὰ τοὺς ἀρχαρίους Γραμματικὴν, καὶ τὴν Ὀρθόδοξον ἡμολογίαν· Γεώργιος ἱερεὺς ὁ Σουγδουρῆς, ὁποῦ συνέγραψε τὴν Εἰσαγωγικὴν λογικὴν, τὴν Συμφωνίαν Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ Καινῆς, καὶ ἐγγχειρίδιον τῆς Γραμματικῆς· Ἀναστάσιος ἱερεὺς παπᾶ Βασιλείου, ὁποῦ μετέφρασε τὴν Μαθηματικὴν Εἰσαγωγὴν, καὶ τὴν Λευχειμονοῦσαν Ἱστορικὴν Μεθόδους ἱερομόναχος ὁ Ἀνθρακίτης ὁποῦ συνέγραψε τὸ ἐπωφελεῖς ἐκεῖνο βιβλίον, οὗ ἡ ἐπιγραφή Βασκὸς λογικῶν προβάτων, καὶ τὰς Χριστιανικὰς διδασκαλίας, ὁ ὁποῖος μετεκόμισεν ἀπὸ τὰ δυτικὰ μέρη εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ μετέφρασεν, ὁποῦ πρὸ χρόνων εἶχον λείψη ἀπὸ αὐτῆν, φέρων-

31. βλ. ὅσα περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς λατινικῆς γλώσσας ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν σχολείοις ἔγραψεν ἐν «Ἐκκλησιᾷ Ἀληθείᾳ» σελ. 300, ὑποσημ. τοῦ παρόντος τόμου.

32. Τὸ χρυσοβούλλον περιέλασεν ἄριστος ἡμῶν ὁ Κομνηνὸς Ὑψηλάντης. Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν· σελ. 584—590. Περὶ δὲ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Αἰκατερίνης (ἀδελφῆς τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μουρούζη) γενομένων ἀγαθῶν ἐν Βουκουρεστίῳ βλ. Φωτεινοῦ Ἱστορίαν τῆς παλαιᾶς Δακίας· τόμ. Β', σελ. 354 καὶ 355. Ἀσχημον ἐν τούτοις, ἀλλὰ πιθανὴν εἰκόνα τῆς ἡγεμονίδος ταύτης διδῶσιν ἡμῖν ὁ Κομνηνός.

τατος δὲ τῆς δικαιοσύνης κινήσεως ἀλείπτῃς ἡ Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησία ἀνωμολόγησεν, ὀλίγιστα μετὰ τὸν Μπαλάνον ἐτη, διὰ στόματος τοῦ ἀειμνήστου οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Ε' τοῦ ἀπὸ Νικαίας ὅτι, τῶν Καπλανῶν καὶ Ἱερομνημόνων καὶ Καραϊωανῶν καὶ Ζωσιμῶν ἡ καλλιτόκος πατὴρ ἀδιά τσοσῶτων ἐτῶν οὐ μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν περίοικον περιήγαγε, καὶ λαμπροῦς ἀνέδειξε φωταγωγούς καὶ διδασκάλους, οἷον Μελετίους, Βησσαρίωνας, Μεθοδίους, Κλήμεντας, Σουγδουρίδας, Μπαλάνους, καὶ ἐν τοιοῦτοις καιροῖς μητρόπολιν πάσης μαθησεως τὴν πόλιν Ἰωαννίνων ἀνέδειξε³⁴. Καθηκόντως ὅμως μνημονοῦμεθα καὶ τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, διότι ταύτης ὑπῆρχαν διδασκαλοὶ ὅ τε Κορυθαλλεῖς Θεόφιλος, οὐτινος τὰ φιλοσοφικὰ ἐγχειρίδια καὶ οἱ ἐπιστολικοὶ τύποι ἦσαν ἐν χρῆσει παρ' ἡμῖν ἄχρι τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ ὁ ἐξ Ἀπορρήτων, οὐτινος ἡ γραμματικὴ ἐδιδάσκειτο ἐν τοῖς σχολείοις φορτικῶς ἐνίοτε

τας ὡτὰν μίαν μυριοφόρον ὁλάς διάφορα εἶδε ἐμπορίας αὐτῶς ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενόμενος Μπαλάνος ἱερεὺς Βισυλόπουλος, ὁ ἐμὲς πατὴρ καὶ διδάσκαλος, μετέφρασεν εἰς τὸ ἑλληνικώτερον, ἀνέθρεψεν, ἠΰστην, ἀνεπλήρωσεν, εἰς τύπον ἐξέδωκε, καὶ παρέδωκε φιλοπόνους εἰς τοὺς ἐραστὰς τῆς μαθησεως ἐν αὐτῶ τῶν σχολείῳ σχεδὸν τεσσαράκοντα χρόνους γραμματικῆς μετὰ τὸν Μεθόδιον διδάσκαλος, μὲ μεγάλην ὠφέλειαν τῶν διδασκομένων ἀφῆκε νὰ λέγω τὰ λοιπὰ του φιλοπονῆματα, τὰ ὅποια δὲν τὸ ἀπαιτεῖ ὁ παρὼν καιρὸς, διὰ τὰ εὐχῶν εἰς φῶς. Ἀπὸ αὐτῶ τὸ σχολεῖον προήλθε Μελέτιος, ὁ πρότερον μὲν Ἄρτης, ὕστερον δὲ Ἀθηνῶν ἀρχιεπίσκοπος, ὁποῦ συνέγραψε τὴν Ἱστορικὴν Γεωγραφίαν, τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, καὶ τὸ Ἀστρονομικὸν συνταγματίον, τὸ ὅποσον ὠφέλιμα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ αὐτοῦ σχολείου ἀνέκδοτον. Παρθένιος ἱερομόναχος ὁ Κατζούλης, τοῦ ὁποίου φιλοπονῆματα εἶναι τὸ Ἀποφθεγματῆριον, καὶ τὸ περὶ Παροιμιαιστῆριον. Θεόφιλος ὁ Καμπανίας ἐπίσκοπος, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ νομικὰ καὶ φιλογραφικὰ του συγγράμματα ὠφελεῖ ὄχι ὀλίγον ἐκείνους, ὅπου τὰ μεταχειρίζονται. Γεώργιος Κωνσταντίνου, τοῦ ὁποίου τὸ Λεξικὸν εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν, καὶ εἰς κάθε ἑλληνικὸν σπουδαστήριον εὐρίσκειται εἰς χρῆσιν ἐκείνων, ὁποῦ γυμνάζονται εἰς τὴν ἑλληνικὴν διὰλεκτον· καὶ τὸ θαυμαστὸν, ὅλοι αὐτόχθονες καὶ βλαστοὶ τῆς πατρίδος μας, καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, ἔξω ἀπὸ τὸν λεξικοποιὸν Γεώργιον καὶ ἄλλοι πολλοί, τοὺς ὁποίους δὲν ἀπαριθμῶ, ἐπειδὴ εἶναι χρεῖα νὰ συντέμω τὸν λόγον, μαθητὰὶ τῶν αὐτοῦ σχολείων, τῶν ὁποίων ἂν καὶ δὲν ἐφάνηκαν μέχρι τοῦδε συγγράμματα, ὅμοιως κάθε ἓνας μετέδωκεν ἐκεῖ ὅπου εὐρίσκειται καὶ μεταδίδει ἀφθῶνως ἐκεῖνον ὅπου ἔμαθε, πολλαπλασιάζοντας τὸ κατὰ δύναμιν τὸ τάλαντον, ὅπου ἔλαβεν εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον ἦδη εἰς ἓνα ὀλόκληρον αἰῶνα, λέγω, εἰς μίαν ἑκατονταετηρίδα συνεχῶς καὶ ἀδιακόπως διδᾶσκειται πᾶν εἶδος μαθησεως, καὶ ἡ ὀρθότης τῶν δογμάτων, καὶ ἡ κοσμιότης τῶν ἡθῶν ».

34. Συστατικὰ γράμματα τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Πατριαρχικῆς Σχολῆς τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, τῆς τε πατρώας γλώσσης καὶ τῶν ξένων διαλέκτων κτλ. Ἐν Βιέννῃ 1806, σελ. 23—24.

σχολιαζομένη· εἰ δ' οὗτοι ἤμασταν ἐν τῷ παρελθόντι αἰῶνι, ὁ Π' ἐγνώρισεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν αὐτοῦ τοῖς σπουδάζουσι τὸν Ἀντώνιον Βυζάντιον, μεταφράσαντα τὴν Χρηστοθήκειαν, καὶ τὸν Ἀνακίαν Ἀντιπᾶριον, γράψαντα τὸ Σπλάγγιον γραμματικῆς ἢ περὶ μορίων κἀλλιστον σύγγραμμα. Ἀληθές ὅτι βραδέως εἶδον τοῦ τύπου τὸ φῶς ἡ γραμματικὴ τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων καὶ ἡ Χρηστοθήκεια τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλ' ἐγίνετο πρὸ τῆς ἐκδόσεως χρῆσις αὐτῶν ἐν χειρογράφοις.

Οὕτως ὁ λόγος φέρεται ἡμᾶς εἰς τὸν περὶ διδασκτικῶν βιβλίων. Ἀπὸ τοῦ Ἀλφραβηταρίου ἀρχόμενοι τῆς ἀρρηγήσεως εἶδομεν ἄνω ὅτι κατὰ τὸν Π' αἰῶνα ἐστεροῦντο τοιοῦτοι οἱ μαθητὰί, ἡ τοὐλάχιστον τὸ περιελθὼν εἰς γνώσιν μου ἐστὶ χειρογράφον, ἴσως δὲ πρῶτον ἐτυπώθη τῷ 1771 ἐν Βιέννῃ τὸ Μέγα Ἀλφραβητῆριον τοῦ Μιχαὴλ Παπαγεωργίου. Ὁκτώηχος καὶ Ψαλτήριον εἰς ἀνάγνωσιν ἀπὸ τῶν κατωτάτων γραμματοδιδασκαλείων εἰσαγόμενα ἤρθον ἀπείρους ἐκδόσεις, ὧν καταμέτρσις ἀκριβῆς ἐστὶν ἔργον οὐχὶ ἀνθρώπινον. Εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γραμματικῆς ἐγχειρίδια χρήσιμα τοῖς πρωτοπέριαις, μετὰ τὰς ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος φανεῖσας γραμματικῆς τοῦ Σουγδουρῆ καὶ τοῦ Βησσαρίωνος, ὑπῆρχον ἡ τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων ἀπὸ τοῦ 1745 ἐκδοθεῖσα καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΙΙ' αἰῶνος ἡ τοῦ Ἀντωνίου Καττήρου, ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ τῷ 1769, ἡ τοῦ Θεοδώρου Καβαλιώτου, τὸ πρῶτον ἐν Μοσχολοίᾳ τῷ 1760, πιθανῶς δ' ἀπὸ τοῦ 1766 πρὸς χρῆσιν τῆς ἐν Ἰασιῶ ἀθηντικῆς ἀκαδημίας ἢ τοῦ Κωνσταντίνου Καραϊωάννου, ἐντολῇ τοῦ τῆς Μολδαβίας ἡγεμόνος Γρηγορίου Ἀλεξάνδρου Γαίκα γραφεῖσα. Ἀναφέρονται καὶ τινες ἄλλοι γράψαντες γραμματικῆς, ἀλλὰ μετὰ τὰς τοῦ Γαζῆ καὶ τοῦ Λασκάρους αἱ μόναι πολλές καὶ ἐπανειλημμέναι ἐκδόσεις ἀριθμοῦσαι εἰσὶν ἡ τοῦ Σουγδουρῆ καὶ ἡ τοῦ Βησσαρίωνος Μακρῆ, ἀμφοτέρων ἐξ Ἰωαννίνων. Ταῖς πλείους τούτων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, συνεξεδίδοντο, καθόσον οἶδα, παλαιότερον Ἑλλήνων γραμματικῶν ἔργα, ζῆλον ἐπέχοντα τοῖς σπουδάζουσιν ἢ εὐχέρειαν. Τῇ γραμματικῇ τοῦ Σουγδουρῆ συνεξεδίδετο τὸ «περὶ στιγμῶν» πονημάτιον τοῦ Σωφρονίου Ἱεροσολύμων· τῇ τοῦ Βησσαρίωνος τὸ «περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων» τοῦ Ἀμμωνίου· τῇ τοῦ Μαυροκορδάτου ἡ γραμματικὴ Μιχαὴλ τοῦ Συγκέλλου. Ἄλλ' ἄλληθ' βιβλιοθήκην γραμματικῶν πονημάτων ἀπετέλει τοῦ Λασκάρους ἡ γραμματικὴ ὁ Λάσκαρις αὐτὸς συνίστησι τὴν σπουδὴν τῶν ἔργων Ἀπολλωνίου τοῦ Δυσκόλου, Ἡρωδιανῶ, Συγκέλλου, Πλανουδῆ, Τρύφωνος, Ἀποκρατίωνος, Χαιροβοσκῶ, Θεοδοσίου, Μοσχολοῦ, Φρονίχου, Πολυδεύκου, Ἡφαιστίωνος καὶ Θωμᾶ Μαγίστρου, ἀρ' ὧν ὁμολογεῖ ὅτι τὴν ὕλην ἤρυστο τῶν τριῶν πρώτων τῆς Γραμματικῆς αὐτοῦ βιβλίων, γραφέντων τῷ 1463, 66 καὶ 68 ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας· ἐνθεν ὁ τῷ 1819 ἐκδοὺς αὐτὴν ἐν Βενετίᾳ Σπυριδίων Βλαντιῆς ἐνόμισε καλὸν ἵνα

έξογκώση πλέον αὐτήν, προστιθείς Ἰωάννου γραμματικῶ «ἐκ τῶν τεχνικῶν τῶν περὶ διαλέκτων», καὶ Πλουτάρχου ἀπερὶ τῶν περὶ Ὀμήρου διαλέκτων», ἐπισυνῆψε δὲ καὶ ἀποσπασματὰ πεζῶν καὶ ποιητῶν, τὸν Πίνακα τοῦ Κέβητος Θεβδαίου³⁵, ἐγκώμιον εἰς τὴν Θεοτόκον, τὸ περὶ Σολομῶντι ἐγκώμιον σορίας (Σορ. Σολ. Ζ'), Πυθαγόρου χρυσὰ ἔπη καὶ Σόλωνος γνωμικὰ, προταχθέντος, ἐννοεῖται, τοῦ ἀπκραιτῆτος νοητικῶν ποιήματος Ἰγνατίου τοῦ Σκευροῦλακος. Οὕτως ὁ μαθητὴς εἶχε καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτοῦ πρόχειρον, καὶ συλλογὴν λόγων ἀρχαίων συγγραφέων, πολλὴν ἴσως ὕλικὴν ἀπολαμβάνων οὕτως ἀνέσιν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν ζήτην ὠνούμενος· καὶ σημειωτέον ὅτι τὴν ὠρεῖλεται τῶν μαθητῶν ἐπεδιδάσκον οἱ τότε διδάσκαλοι καὶ τὴν ἐν ταῖς μελέταις εὐκόλιαν. Προκειμένου δὲ περὶ καλῆς γραμματικῆς χρησίου τοῖς σπουδάζουσι πόθος ἦν τῶν λογίων κοινὸς ἢ συνταξίς τοιαύτης, εἰ καὶ ἕκαστος τῶν γραμματικῶν συνταξάντων ἐφρόνει ὅτι ἢ ὑπ' αὐτοῦ σπαργνωθεῖσα μάλλον ὑπάρχει τῶν λοιπῶν εὐπρόσωπος. Τῷ 1686 ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἡ Τεχνολογικὴ Στραχουλογία Βησσαρίωνος Μακροῦ, ἧς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων εὐκαίθετος ἱερεὺς Μιχαὴλ Μήτρος, ὁ κατὰ Μελέτιος Ἀθηνῶν, προέταξε πρόλογον μικρὸν, ἐν ᾧ μετὰ τινος κόμπου παρετήρει ὅτι, καίτοι πολλοὶ εἰσι γεγραμμέναι γραμματικαί, «ἐμπτῆ οὐδεμία αὐτῶν μέχρι τοῦ νῦν εἰς φῶς δέδοται, τοιαύτη ὠφελεῖα κεκοσμημένη, ἢ περὶ ἢ ἐν ταῖς ὑμετέραις χερσίν, ἀνάλογος τοῖς πρωτοπείροις οὖσα· αὕτη γὰρ μεθόδου τινὸς τυχοῦσα, δι' ἧς τὸ βαρμυοχθὸν τῆς γραμματικῆς ἀφαιρεῖ, τοὺς νεολέκτους μὴ ἀκριβοῦς χεῖλεσι γέυσασθαι, ἀλλὰ καὶ λόγων καὶ δογματῶν αὐτῆς ἐπὶ πλέον ἐστιαθῆναι ποιεῖται». Οὕτως ἐξ ἐντύπων ἢ χειρογράφων γραμματικῶν διδασκόμενοι καὶ πρὸ τῶν μέσων καὶ μετὰ τὰ μέσα τοῦ III' αἰῶνος, μετέβαινον εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Δ' βιβλίου τῆς γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Ραζῆ, εἰς ὃν ἦσαν ἰδίως ἀρρωσιωμένοι τῆς ἐν Πάτρῳ σχολῆς οἱ μαθηταί.

(ἔπεται συνέχεια).

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΜΕΤΕΩ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

B'.

Τὸ πρῶτον τῶν λοιπῶν τριῶν ἐγγράφων ἀφορᾷ εἰς προσηλυτισμὸν τινα γενόμενον ἐν Αὐστρίᾳ, κατὰ τὴν Κροατίαν, Οὐγγαρίαν, Σλαβωνίαν καὶ Τρανσυλθανίαν, κατὰ τὸ 1698, ἔστι δὲ γράμμα τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου, διαπορθευθεῖν εἰς τοὺς ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις ἀρχιερεῖς, τοπάρχας, κόμητας καὶ δικαστὰς διὰ τοῦ καρδινάλιου Λεοπόλδου ἀρχιεπισκόπου

35. Σημειωτέον ὅτι τοῦ Κέβητος ὁ Πίναξ μεταφραστῆς εἰς ἀπλὴν φράσιν ἐτυπώθη τῷ 1792 ἐν Βιέννῃ, εἰς σελ. 54 εἰς ὄψον. Ἐν τῇ προμετωπίᾳ τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται μόνον τὸ ὄνομα τοῦ τῆς ἀπλήνης καταβλάντος Ἰωάννου Καρατζῆ, οὐχὶ τοῦ ἡγεμόνος.

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 330—332 τοῦ παρόντος τόμου.

Στριωνίου, εἰς ὃν οὕτως ἐνεπίστευσεν ὁ ὁμόνομος αὐτοκράτωρ τὴν ποίμανσιν τῶν νέων λογικῶν προβάτων, ὅσα τὸν Πέτρον τὸ ἀποστολικὸν ἤγγρευσε τότε δίκτυον. Ἀπὸ τούτου τοῦ γράμματος μακροχρόνως ὅτι οἱ ἐν τοῖς ἀριθμηθεῖσιν ἄνω μέρεσιν Ἑλλήνες, Βλάχοι καὶ Ρῶσοι, τῶς ὀρθόδοξοι, προσῆλθον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης, τίς οἶδε τίσι μαγγανείαις παραπεισθέντες καὶ τίσιν ἐπαγγελίαις καὶ ὑποσχέσεσιν ἤσαντες. Ὁσοῖδ' ἦσαν οἱ νέοι οὐνται οἱ κατὰ τὰς τοπαρχίας Οὐγγαρίας, Κροατίας, Σλαβωνίας καὶ Τρανσυλθανίας ἐνοθέντες μετὰ τῆς ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἔνωσις ἐπετεύχθη τεισάρων ὄρων γενομένων ἀποδεκτῶν ἐκτέρωθεν, ὑπὸ τε τῶν πρακτόρων καὶ κηρύκων τῆς ἀγίας Ἐδρας καὶ τῶν νέων θηραμάτων τὸ ὁμολοῦσιν τὸν πάπαν κεφαλὴν ὀρατὴν τῆς καθ' ὅλου Ἐκκλησίας· τὸ ἀποδεχθῆναι τὴν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπόρευσιν τοῦ παναγίου Πνεύματος· τὸ συμφρονεῖν τῇ ἐσπερίῳ μοίρῃ περὶ τῆς ὑπάρξεως καθαρτηρίου πυρός· τὸ δι' ἄζύμων τελεῖν τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας.

Καὶ ταῦτα μὲν μακροχρόνως ἀπὸ τοῦ γράμματος, ὅπερ ἄγνωστον ἐστὶ τίς τῶν ἡμετέρων λογίων μετήνεγκεν, ἀπὸ τῆς λατινικῆς βεβιαίως, εἰς τὴν τότε γραφομένην κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ τίς ἀπέστειλεν ἢ ἐνεχείρισε πρὸς τὸν ἀοιδίμον τῶν Ἱεροσολύμων πατριάρχην Χρύσανθον Νοταρῶν, οὗ ἐν τῇ σπουδαίᾳ ἀλληλογραφίᾳ περιεσώθη, ἀποθησαυριζόμενον ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐνταῦθα Ἀγιοτακτικοῦ Μετοχίου, ἀφ' ὧν καὶ μετέγραψα αὐτό. Τῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης προσελεύσεως μερίδος τινὸς ὀρθοδόξων ἐμνήσθη συντόμως ὁ αἰμίμητος Νικηφόρος Θεοτόκος ἐν τῇ Ἀποκρίσει ὀρθοδόξου πρὸς ὀρθόδοξον, ἀνωνύμως ἐκδοθεῖσα¹, φαίνεται δ' ὅτι τοῦ βιαίου πάντως ἐκείνου προσηλυτισμοῦ λίαν ὀλίγος καὶ ἀσήμαντος ἦν ὁ ἀμνηστὸς. «Τρεῖς ἀμνηστῆται Βλάχοι, οὗς ὁ Ἀλμάνικος τῆς Βιέννης ὀνομάζει ἐπισκόπους οὐνίτους· —γράφει ὁ Θεοτόκος— αὐτοὶ ἴσως ἔχουσι καὶ ἀγέλην τοὺς τρισαθλίους ἐκείνους Βλάχους, τοὺς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν βίχ τῆς μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας ἀρπασθέντας καὶ ἀποστατήσαντας ἀκουσίως· ἀνθρώπους χυδαίους, καὶ ἰδιώτας, καὶ ἀνυπακούτους καὶ μηδὲ τί ἐστὶν οὐνία εἰδύτας».

1. Ἀπόκρισις ὀρθοδόξου τινὸς πρὸς ὀρθόδοξον α'] περὶ τῆς τῶν Κατολικῶν δυνατεῖς· β'] περὶ τοῦ τίνες οἱ σχίσται καὶ οἱ σχισματικοὶ καὶ οἱ ἐσχιζόμενοι· γ'] περὶ τῆς βαρβάρως λεγομένης οὐνίας καὶ τῶν οὐνιτῶν· δ'] περὶ τοῦ πᾶς δεῖ τοὺς ὀρθόδοξους ἀπαντᾶν τῇ τῶν Κατολικῶν τυραννίᾳ. — Ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ καλοῦ τούτου βιβλιαρίου ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1840 ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Χρυσάνθου μητροπολίτου Σμύρνης· ἡ τρίτη ἐν Κερκύρῃ, τῷ 1851 καὶ ἡ τετάρτη ἐν Ἀθήναις, τῷ 1853. βλ. περὶ τῶν Βλάχων οὐνιτῶν τὰς σελ. 77—78 δευτέρας ἐκδόσεως. Οἱ δὲ σφηκτικὰ κακῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καταρρέγγη τοῦ Χρυσάνθου διὰ τὴν ἐκδοσιν αὐτῆν τοῦ κατὰ τῶν οὐνιτικῶν ἐνεργειῶν βιβλιαρίου γινώσκωμεν ἀπὸ τῶν τότε συγχορηγούντων. Οἰκονόμου Σωζόμενα φιλολογικὰ, σελ. 430.

Τί δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παπικῆς προσηλυτεύσεως ἐν Οὐγγαρίας, Σλαβονίᾳ, Τρανσυλβανίᾳ καὶ Κροατίᾳ, καὶ ἐπὶ τίνων ἐθεμελιώθη βάσειον τὸ σαθρὸν τῆς ἐν Αὐστρίᾳ οὐσίας οἰκοδόμημα, δεῖξουσιν τὰ ὑπ' ἀριθμοῦς Γ' καὶ Δ' περιεργα ἔγγραφα. Ἄλλως δὲ τὰ ἀποτελέσματα τοιαύτης διδασκαλίας καὶ κηρύγματος ἦσαν προσδόκιμα ἀπὸ πολλοῦ καὶ πάντοτε. Ὁ μέγας Εὐγένιος εἶπεν, ὅτι ὅσον μέγα καὶ ἄν γένηται τὸ τῆς οὐσίας οἰκοδόμημα, ὅσον κολοσσάιον, ἔσται καὶ πάλιν ἀθέμελλον· αὐτὸ κολοσσὸς οὗτος δὲν ἔχει στερέωσιν, ἐν ὅσῳ τὸν ἕνα πόδα πατεῖ εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ τὸν ἄλλον εἰς τὴν Δύσιν»².

M. I. ΓΕΛΩΝ

Ἡμεῖς Λεοπόλδος χάριτι Θεοῦ ἐκλεχθεὶς Ρωμαίων αὐτοκράτωρ, πάντοτε Αὐγουστος καὶ Γερμανίας, Οὐγγαρίας, Βοημίας, Δαλματίας, Κροατίας τε καὶ Σλαβωνίας καὶ Ρῆξ ἀρχιεπισκοπῆς Αὐστρίας, δουξ Βουλγουντίας, Βρανταντίας, Στυρίας, Καρινθίας, Καρνιολίας, μαρκίων Νορβηγίας, δουξ Λουκχμπούργης καὶ τῆς ἀνωτέρας τε καὶ κατωτέρας Σιλεσίας, Βιεστρεμπεργης καὶ Θήνης, ἄρχων Σουηνίας, κόμης Ἀνσπούργου, Τυρόλως, Φερρέτου, Κυδούργου τε καὶ Γοριτίας.

Ἐνθυμίζομεν, διατάζει τῶν συμπαραόντων ἀποφαίνόμενος, ξυμπασιν οἷς προσεγγίζει· ὅτι ὄντας καὶ ἡ ἀνεσφορία ἢ ἐκκλησιαστικῆ, μετὴν ὁποῖαν ἢ ἐκκλησιαστικῆ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τους προτερίζονται νόμῳ θεῷ τε καὶ ἀνθρώπῳ, ἐξαιρετικῶς δὲ εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἡμῶν βασιλεῖον τῆς Οὐγγρίας, καὶ εἰς ταῖς Ρηγαρχίας τε καὶ Νομάρχιας τοῦ ἄνωθεν βασιλείου ἐνωμέναις καὶ προσκολλημέναις μετὰ ἀδωροδοκίᾳ προτερήματα τῶν θεῶν βασιλέων τῶν μακαρίας μνήμης τῶν προδιδόχων ἡγῶν ἡμῶν, καὶ μετὰ βασιλικαῖς σύστασιν καὶ διαταγαῖς νὰ ἐνομοθετήθῃ καὶ αὐτὴ ἄνωθεν ἀνεσφορία ἀπὸ τῆν Καίσαρικὴν καὶ βασιλικὴν μεγαλοπρέπειαν τῆν ἡμετέραν (ὄντας καὶ ἐξοχώτερον τῶν χριστιανικῶν ἀνάμεισον βασιλέων τοῦ ἀποστολικοῦ Ρηγάτου τὸ τίτλον τὸ προνομιατικὸν νὰ προσπεφέρνημεν) νὰ στερεωθῇ καὶ νὰ διαφανευθῇ πρέπον εἶναι.

Δίκαον φαίνεται ὅτι ἐκείνοι, ὅπου ἡ ἰδίᾳ πίστις τε καὶ ἀγάπη εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἁγίας ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς ἐνόητα ἔσμιζαν, καὶ ὡς τῆς αὐτῆς ἁγίας μητρὸς ὑψηλοῦς υἱοὺς εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον θάλπει καὶ ἐκ τῆς ἰδίας ἀποκάτωθεν κεφαλῆς ὡς τοῦ αὐτοῦ σώματος σύμμορα μέρη καὶ μέλη ζωογονεῖ, καὶ τῆς αὐτῆς θείας τε παρομοίως καὶ ἀνθρωπίνης χάριτος ἐνδεομένου ἀπεργάζεται καὶ δεκτοὺς ἀπὸ τὸ νόμιμον καὶ καθῆκον νὰ μὴ ὑστεροῦνται. Ὅντας λοιπὸν νὰ μᾶς ἀνεσφορῆ βεβιάως ἐπὶ τὰ ἔθνη τῶν Βλαχῶν, Γραικῶν καὶ Ρουσιῶν ὅπου ἕως τώρα ἀπὸ τῆν τοῦ σχίσματος λάβῃν ἐνοῦσαν, ἢ ὅσα πνέοντες χάρις εἰς διὰφορα τῶν βασιλείων ἡμῶν τῆς Οὐγγρίας, Κροατίας τε καὶ Σλαβωνίας τὰ μέρη, ὡς καὶ εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ τὰ μέρη τὰ αὐτῆ προστεθέντα νὰ ἤρχισαν πρὸς τὴν ἑνωσίν τε καὶ κόλπον τῆς ἁγίας Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας νὰ ἔλθουν καὶ νὰ εἰσδέχωνται καὶ νὰ ὁμολογοῦν καὶ νὰ πιστεύουν τὰ ὅσα ἡ ἁγία μήτηρ ἐκκλησία ἢ Ρωμαιοκαθολικὴ εἰσδέχεται καὶ ὁμολογεῖ καὶ πιστεύει· καὶ σημαντικῶς ἐκεῖνα τὰ τέσσαρα ἄκρα εἰς τὰ ὅποια

ἕως τώρα μάλιστα ἐνδιαφορονομοῦσαν· πρῶτον, πῶς ὁ ρωμαϊκὸς ἐπάρχης εἶναι τὸ καθόλου κεφάλαι ἀπίσης τῆς διὰ τὴν οἰκουμένην διαρθεῖσης ἐκκλησίας· δεύτερον, πῶς ὁ ἄρκτος ὁ ἄρκτος εἶναι ὅλη ἀρκετὴ τοῦ δειπνοῦ τοῦ Δεσποτικοῦ ἡγῶν τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας· τρίτον, πῶς ἔξω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καθέδραν τῶν μακαρίων, καὶ τὸν Ἄδην φυλακὴν τῶν καταδικῶν, νὰ δίδεται τρίτος τόπος, εἰς τὸν ὅποιον ἢ ψυχὰς μήπω καθαθαμέναις συκρατοῦνται καὶ καθαρίζονται· τέταρτον ὅτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ τρίτον τῆς ἁγίας Τριάδος πρόσωπον ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν ἐκπορεύεται.

Ἡμεῖς τὸ λοιπὸν τὸ δηλωτικὸν τοῦ ἀποστολικοῦ βασιλέως χρέος θέλοντες νὰ συμπληρώσωμεν, κατὰ τῆς βασιλικῆς ἡμῶν ἐξουσίας τὸ πλήρωμα, διὰ τῶν παρόντων ἐπιεικῶς ἠβελήσαμεν νὰ ἀποφαίνωμεν ὅτι πῶς τῶν Γραικῶν ἢ θρησκεία τῶν τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας προσηλωμένων καὶ ἢ ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῶν εἰς τὰ προλεχθέντα Οὐγγρίας, Κροατίας τε καὶ Σλαβωνίας βασιλείᾳ ὡς καὶ εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν καὶ τὰ μέρη τὰ αὐτῆ συζευχθέντα τῆν αὐτὴν παντάπασιν ἀνεσφορίαν ἐκκλησιαστικὴν νὰ ἔχουν κατὰ χρέος τὴν ὁποῖαν ἢ ἐκκλησιαστικῶν καὶ τὰ πρόσωπα τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὰ κτήματα τῶν πιστῶν τῆς ἱερᾶς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας τῆς τῶν Λατίνων θρησκείας, κατὰ τὸ τῶν ἱερῶν κανόνων διάταγμα καὶ κατὰ τὴν τῶν ἐπιγείων ἀρχόντων σύγγνωμον συγχώρησιν καὶ τὰ προτερήματα ἐκδοθέντα γνωστῶν εἶναι πῶς ἔχουσι. Εἰς τὴν πρόσθεσιν τῶν ὁποίων ἡμεῖς ἐτι παρὰ τὴν βασιλικὴν ἡμῶν ὄρηγιν κατὰ τῶν ἀπειθούτων προζάνοντες, αὐστηρῶς καὶ στερεῶς ὀρίζομεν πῶς ἀπὸ τῶν μέλλοντα γίνεσθαι διαλαλημένων τῶν παρόντων, μηδεὶς οἷαςδὲποτε τάξεως, ἐξουσίας τε καὶ ἀξιώτητος, ἢ προνομιατικῆς ὁ υναστείας νὰ εἶναι, μὴν τομῆσιν ἢ ἀντιποιήσῃ τῆς προλεγεμένης ταύτης τῶν ἐνωμένων Γραικῶν ἀνεσφορίας ἐκκλησιαστικῆς, ἢ προσανῶς, ἢ κρυφίως διὰ κμῖαν πρῶσιν ἢ ἐπικρατημένην συνήθειαν τὴν πρὸ τῆς ἐνώσεως· μήτε τοὺς ἱερεῖς, ὅπου τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐνώθησαν. νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰ πῶς κίμνωσιν οἱ γιοσκαζίδες, μήτε εἰς δουλείας καὶ κόπους καὶ ἄλλων τῆς ἐξέρας ἐσφορίας, ἂν καλὰ καὶ μετὰ τίτλον εἰσθῶν (ἡγῶν ὡς εἰσθῶν ἀπαιτῶντας) νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ ἢ φυλακίσῃ· μήτε διὰ τὴν ἄνωθεν ἑνωσιν νὰ τοὺς διώξῃ, οὔτε ἀπὸ τῶν τόπων βενεφικῶν ἢ ἐκκλησιαστικῶν εἰσθῶν, ἢ ἀπὸ τῆν ἐνορίαν νὰ τοὺς διατείσῃ, ἢ ὁ κατατομῆσιν τοιαύτα τῶν ἰδίων παντελῶς τιμωριῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅσον καὶ τῶν τοῦ ἔξω τοῦ φόρου κριτῶν, καὶ ἂν τὸ ἀπαιτήσῃ ἢ χρεῖα ἐκείνων ὅπου ἀπὸ τῆν μεγαλειότητά μας θέλουν δοθῆναι εἶναι ἔνοχος ὡς καθῶς οἱ λυμαινόντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀνεσφορίαν τῶν τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας πιστῶν κατὰ τοὺς νόμους καὶ τὰς συνθηκὰς τῶν αὐτῶν τιμωριῶν ἔνοχος εἶναι. Καὶ τοῦτο ὄντως ὅλων τῶν πιστῶν ἡμῶν ἀρχιερέων μεριστάνων τε καὶ εὐγενικῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὅσον καὶ τοῦ κοσμικοῦ φόρου κριτῶν καὶ δικαιοπρατῶν. καὶ τέλος ὅλων τῶν ἄνω λελεγεμένων βασιλείων ὡς καθῶς καὶ τῶν τῆς Τρανσυλβανίας τοπαρχῶν καὶ ταγματῶν καὶ τῶν ἐπιλοίπων ὄντων ἡμετέρων ὑποκειμένων, ὅπου θέλουσι τῶν παρόντων λάβῃ τὴν εἰδησιν, νεωτέρων τε καὶ μεταγενεστέρων ταγματάρχων τε καὶ τοποτηρητῶν, αὐτῶν καὶ τῶν ἰλλειπῶν οἰωνόητοτε ὀρρικῶν πολέμικων, εἰς ὅποιον τόπον καὶ ἂν διακρίβουσι καὶ θέλουσι διατρέψῃ, μετὰ τὸν παρόντα ὀρίζομεν καὶ προστάζομεν πῶς ὅστις φο-

2. Συλλογὴ συγγραμμάτων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου· παρὰ Γ. Αἰνιάνος· τόμ. Β'. ἐν Ἀθήναις, 1838, σελ. 127.

ραϊς οί προνομαζόμενοι τοῦ Γραικοῦ ριτοῦ ἐνωθέντες θέλουσιν παρακονεθεῖ εἰς εἶς, πῶς νὰ ἐβλάψθησαν εἰς τὴν προλελεγμένην ἀνεσιφορίαν καὶ τὴν ἱπποκρίτην καὶ βοήθειαν θέλουσιν ζητήσῃ νὰ χρωστέητε νὰ τοὺς παραστήσετε ἐναντίον τῶν ἀπειθουσῶν τοῦ προνομίου τούτου, καὶ κακοεργούντων αὐτοὺς νὰ τοὺς διαφυλάττετε, ὑπερασπίσετε καὶ διαφεντεύετε χρωστικῶς. Τὰ ὅποια εἶλα προεπιμένα καὶ τὰ κατὰ τὰ αὐτὰ συμπάρων προτάγμα καὶ διπλωμα Καίσαρβασιλικῶν ἡμέτερον ἐπικείμενα θέλομεν καὶ ὄρξομεν, διὰ μέσον τῶν ἀνωτάτων καὶ ἀντικειμένων καὶ κριτῶν εὐγενικῶν εἰς ὅλας ταῖς κομητείας τῆς Οὐγγαρίας, Κροατίας τε καὶ Σλαβωνίας καὶ προσέτι Τρανσυλβανίας καὶ τῶν Σικουλικῶν παρενομίαις καὶ Σαξονικῶν καθισμάτων, διὰ μέσον τῶν ἀνωτάτων καπιτανίων καὶ βασιλικῶν κριτῶν, εἰς τοὺς ὁποῖους τόπους οἱ τοῦ Γραικοῦ ριτοῦ ἐνωμένοι κίθονται καὶ διατρίβουσιν εἰς τὸν καιρὸν τῶν συναθροίσεων τῶν κομητειατικῶν καὶ καθισμάτων νὰ φανερωθῇ τὸ ἄνωθεν διπλωμα διὰ νὰ φησίσῃ ἢ σαφῆσις τούτη εἰς ὅλους ἐκείνους τῶν ὁποῖων ἐγγίζει. Καὶ ἂν τινὲς κατατολμῶντες ἤθελον φανῆ ἀπειθεῖς εἰς τὰ παρόντα, νὰ μᾶς ἀναφέρετε τὴν πρόεπουσαν εἰδήσιν διὰ νὰ ἐπιφέρωμεν (ἂν τὸ ἀπαιτήσῃ ἢ χρειᾶ) εἰς τόσον προφανὲς κακὸν μὲ αὐστηρότερον χεῖρ: τὸ κατὰ καιρὸν ἱατρείον, καὶ ἀλλόως κανεῖς τῶν πιστῶν μὴ ἀποτολήσῃ νὰ κίχη. Προστέτιζομεν προσέτι ἵνα τὰ παρόμοια τούτοις ἀντίγραφα ἢ διὰ χειρὸς γεγραμμένα, ἢ τυπωμένα, ἢ διὰ χειρὸς τινὸς εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν τεθέντος, ἢ διὰ νοταρίου καὶ γραμματικοῦ κοινοῦ ὑπογεγραμμένα τὴν αὐτὴν ἀξιοπιστίαν νὰ ἔχουν, ὡσὺν νὰ ἦσαν αὐτὰ τὰ πρωτότυπα, τὰ ὅποια ἀνחנוσθέντα θέλομεν νὰ μεταστρέφονται πάντα τῶν προσενηκόντι τὰ ἡμέτερα ταῦτα γράμματα καὶ διπλῆν τὴν κατ' ἰδίαν σφραγίδα, ἢ χρώμαθα κατὰ τὸ σύνθεσις τοῦ οὐγγαρικῶν βασιλείως συττερωμένα μὲ δύναιμι καὶ μαρτυρίαν.

Διὸν διὰ χειρὸς τοῦ πιστοῦ ἡμῶν καὶ εὐκρινῶς ἀγαπητοῦ τοῦ αἰδουματώτου ἐν Χριστῷ πατρὸς κυρίου Λεοπόλδου, τῆς ἁγίας Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κατ' ἐπωνυμίαν τοῦ ἁγίου Ἱερομνήμονος τῶν Ἰλλυρικῶν πρεσβυτέρου καρδινάλιου, τοῦ ἀπὸ Κολωνίας τῆς ἁγίας μητροπολιτικῆς Ἐκκλησίας, ἀρχιεπισκόπου Στριγωνίου καὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης καὶ κομητείας ὑπερτάτου καὶ κόμητος διηγεκοῦς, ἐντίμου τῆς Οὐγγαρίας, λεγάτου ἐκ γενετῆς ὑπερτάτου καὶ ἀληκρίτου καγγελαρίου καὶ συμβούλου ἡμετέρου ἐν τοῖς ἀπαρρήτοις.

Ἐν τῇ ἡμέτερῃ πόλει Βιέννη τῆς Ἀουστρίας κατ' ἡμέραν 16 μηνὸς Φεβρουαρίου, ἔτει Κυρίου 1699 τῶν βασιλείων ἡμῶν: τοῦ Ρωμαϊκοῦ τεσσαρακοστῶ δευτέρου, τοῦ Οὐγγαρικῶ καὶ τῶν λοιπῶν τεσσαρακοστῶ τετάρτου, τοῦ δὲ Βοημικοῦ τεσσακοστῶ τρίτου.

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ

(Τ.Σ.)

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ Καρδινάλις ὁ ἀπὸ Κολωνίας ἀρχιεπίσκοπος Στριγωνίου.

ἈΓΓΕΛΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἐξεδόθησαν τὰ φυλλάδια βόλου τοῦ περιοδικοῦ Στερεώματος καὶ τὸν καὶ 8ον τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ Σωτήρος. Περιεχόμενα τοῦ Στερεώματος εἰσίν: Ἡ κόρη τοῦ Ἀγάθωνος· δρᾶμα Χρή-

στου Χατζηχρήστου—Περιηγήσεις ὑπὸ Καλλιόπης Κεχαγιᾶ—Ἡ δουλεία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπὸ Μ. Γ. Κεφάλου—Παιδικὸν διήγημα—Ποικίλα, ποιήσεις, ἀνιγήματα κλπ. Τὰ δὲ περιεχόμενα τῶν τελευταίων δύο φυλλαδίων τοῦ Σωτήρος ἔχουσιν ὡς ἐξῆς.

Ἐρμηνεία εἰς τὸν προσημακόν γ' ψαλμὸν, ὑπὸ Ζησίμου Γ. Π. Τυπάλδου.—Ἐπιμνημόσυνος λόγος εἰς Στάξιον Πετρίτην, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.—Λόγος τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ πίστες Παλαιστίνης κ. Νικοδήμου.—Ἐγκύκλιος τῆς ἱερᾶς Συνόδου περὶ τῶν αὐτοκτονούντων.—Περὶ τῶν ὑπεριθεμένων τὴν ἐκυτῶν μετόνοιον εἰς τὰ ἔσχατα τοῦ βίου, ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου πρ. Κεφαλληνίας κ. Σπυριδωνος.—Περὶ τῆς ἐν Ρωσσίᾳ τελεθεισῆς ἐορτῆς ἐπὶ τῇ 9ῃ ἑκατονταετηρίδι τῆς βαπτίσεως τοῦ λαοῦ αὐτῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ θεμελιώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. (Ἀνατυπῶνται τὰ ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμῶς 36 καὶ 37 φύλλοις τῆς Ἑκκλησιαστικῆς Ἀληθείας).—Βιβλιογραφία εἰς τὴν ἄρτι ἐκδοθείσαν ἱστορίαν τῆς πόλεως Πατρῶν, ὑπὸ Ἀθ. Πετρίτου.—Βαλκάνιαις βιβλιοθήκη.—Τὸ ἐν Πειραιεῖ Ὁρφανοτροφεῖον τῶν θηλέων.—Κατάθεσις τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ νέου ναοῦ τῆς Ριζαρείου Σχολῆς.—Εἰδήσεις.

Τὸ περιοδικὸν Σωτῆρ διατρέχει τὸ ἐνδέκατον ἔτος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτοῦ ὡς τοιοῦτου.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Ἡ τὸ Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἀγγέλλει τῷ δημοσίῳ ὅτι ἐν τῷ καταστάματι τούτῳ γίνονται δεκταὶ παραγγελίαι ἐκτυπώσεως βιβλίων, φυλλαδίων, διπλοτύπων, πινάκων, ἀγγελτηρίων, ἐπισκεπτηρίων καὶ παντὸς εἶδους ἐντύπων εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, πάσης ἐργασίας ἐκτελουμένης μετὰ ταχύτητος, φιλοκαλίας καὶ εἰς τιμὰς λίαν συγκαταβατικὰς. Τὸ Πατριαρχικὸν Τυπογραφεῖον ἐφωδιασμένον διὰ ποικίλων καὶ κομψῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν χαρακτῆρων ἐπλουτίσθη καὶ διὰ νέας σειρὰς τοιοῦτων.

Παραγγελίαι τυπογραφικῶν ἐργασιῶν γίνονται ὁμοίως δεκταὶ καὶ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν.

Διὰ πᾶσαν τυπογραφικὴν ἐργασίαν ἀπευθυντέον τῷ ἐπόπτη τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου κ. Ἰωάννη Δ. Τανταλίδη, γραμματεῖ τοῦ πατριαρχικοῦ Γραφείου.

Ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1898

ΑΡΙΘ. 43.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

+ Ο Σισσανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίας)
Ἰωάν. Δ. Τανταλιδῆς (γραμματεὺς).

Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετ' ἐπίτα ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπουσύντον: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισσανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνοῦσας Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.— Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὑλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου παναστ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά. — Ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ ὑπὸ Μ. Ἰ. Γ.— Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ἸΗ' αἰῶνα (τέλος). — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων ὑπὸ Μ. Ἰ. Γεδεών (συνέχεια).— Ἀγγελίαι βιβλίων.

Παράρτημα.—Κανονικαὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 337—344).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πρᾶξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προκποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἡ τελετὴ τῆς Β' Ἰνδικτιῶνος ἐγένετο ἐν τῷ Μ. Συνδικῷ τῶν Πατριαρχείων τῇ παρελθούσῃ πέμπτῃ, 1 Σεπτεμβρίου, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, παρόντων τῶν σεβασμ. συνοδικῶν μητροπολιτῶν, τῶν ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου Ἐξ. Ν. Ψυχῆρη βέη καὶ Δημ. ἐφένδῃ Πασπαλλῇ καὶ πλήθους ὀρθόδοξων. Ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ἀναγνοῦς τὴν νενομισμένην πρᾶξιν τῆς νέας Ἰνδικτιῶνος, καὶ ὑπογράφας αὐτὴν μετὰ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν, ἐπνύξατο τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν ἔτος αἴσιον, ἐδέ-

ξατο δὲ τὰς συγχαρητηρίους καὶ υἱκὰς προσήσεις τῶν τε σεβ. συνοδικῶν, τῶν παρεπιδημούντων πανιερ. μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων, τῆς πατριαρχικῆς ὑπαλληλίας, τῶν ἐπιτρόπων τοῦ θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τοῦ Π. Τάφου, τοῦ σχολάρχου τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολ. Σχολῆς καὶ πολλῶν ὁμογενῶν. Εἶτα προήδρευσε τῆς συνοδικῆς συνεδριάσεως.

— Καθὰ προηγγελιαμὲν ἐγένετο τῇ πέμπτῃ, 1 ἀρχαμένου, ἡ ἐναρκίς τῶν μαθημάτων τῆς Πατριαρχ. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, τὸν ἀγιασμὸν τελείσαντος τοῦ σεβασμ. προέδρου τῆς ἐφορίας αὐτῆς μητροπολίτου Δέρκων κ. Καλλινίκου, παρόντων τῶν ἀξιολόγων αὐτῆς ἐφόρων κκ. Ν. Ψυχῆρη, Φρ. Μυρογορδάτου καὶ Στ. Ἰ. Βουτυρᾶ, τοῦ ἐκ τῶν συμβούλων κ. Δ. Πασπαλλῆ καὶ τινῶν φιλομούσων ὁμογενῶν. Μετὰ τὸν ἀγιασμὸν, ὁ ἀρχαιότερος τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς κ. Β. Δ. Καλλίερων ἐνήρξατο διὰ βραχείως λόγου τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐνεστῶτος σχολικοῦ ἐνιαυτοῦ, ὁ δὲ ἐκ τῶν ἐφόρων καὶ ταμίας κ. Φρ. Μυρογορδάτος ἀνέγνω τὴν ἐκθεσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς Σχολῆς ἐν τῷ λήξαντι σχολικῷ ἔτει 1887—1888. Κατὰ τὴν ἐκθεσιν ταύτην εἰσπράχθησαν ἀπὸ τῆς 1 Σεπτεμβρίου 1887—31 αὐγούστου 88 ἐν συνόλῳ λίραι ὀθωμανικαὶ 3600, 74 γρ. καὶ 5, ἐδαπανήθησαν δὲ 3846, 57 γρ. καὶ 75, ὥστε τὸ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἔλλειμμα ἀνέρχεται εἰς λίρας 245 καὶ 83 γρ.—Αἱ κυριώτεραι τοῦ λήξαντος ἔτους εἰσπράξεις ἦσαν ἀπὸ τῶν εισιτηρίων Λ. ὀθ. 1205 καὶ 47 1/2 ἀπὸ ἐνοικίων κτημάτων 713 καὶ 77, ἀπὸ τῆς Ἀδελφότητος «Ἐσρακρήνης» 548 καὶ 58.—Τὸ μείζον ποσὸν τῶν δαπάνηθέντων ἐκπροσωποῦσιν οἱ μηνιαῖοι μισθοὶ τοῦ διδάσκοντος ἐν ἐνεργείᾳ προσωπικοῦ, ἀνερχόμενοι εἰς λίρας ὀθωμανικὰς 2743 καὶ 60. Ἐδῶθησαν ὡσαύτως εἰς κάλυψιν ἔλλειμ-

ματος του προπαρελθόντος έτους 1886—1887 λίρας 307 και 30, και εις συντάξεις 331 και 38.

— Τῆ προχθές δευτέρῃ ἐγένετο ἡ ἐναρξίς τῶν μαθημάτων τοῦ Ἐθν. Ἰωακειμίου παρθενγωγείου, τὸν ἀγισμὸν τελείσαντος τοῦ προέδρου τῆς ἐφορίας σεβ. μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Ἱερωνύμου, παρισταμένης δὲ καὶ τῆς ἐφορίας τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου τούτου. Τὸ Ἰωακειμίου εἰσέρχεται εἰς τὸ ἔβδομον ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως ἔτους.

— Εἰς τὸν σεβασμ. μητροπολίτην Ἀγκύρας κ. Γεράσιμον ἢ Α. Α. Μ. ὁ Σουλτάνος ἀπένευμε τὸ αὐτοκρατορικὸν παράσημον Ὁσμανιῆ Γ' τάξεως.

— Αἱ συνεδριάσεις τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ἀπὸ τῆς 26 τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς Σεπτεμβρίου θέλουσι συγκροτηθῆναι κατὰ πᾶσαν δευτέραν μετὰ μεσημβρίαν, ἀντὶ τῆς τρίτης.

— Διευθυντὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Γραφείου διωρίσθη ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ὁ ἐκ τῶν ἀρχαιότερων πατριαρχικῶν γραμματέων καὶ πρωτονοτάριος τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας κ. Γεώργιος Δημητριάδης, ἀντὶ τοῦ ἀπολυθέντος ἱερολογ. κ. Γερασίμου Δωριζα, τοῦ καὶ τέως νομικοῦ συμβούλου τῶν Πατριαρχείων.

— Ὑπὲρ τῆς Πατριαρχ. Κεντρικῆς Ἱερτικῆς Σχολῆς ὁ ἐν Ρουμανίᾳ φιλογενέστατος κ. Κ. Ζάππας προσήνεγεν 20 τουρκικὰς λίρας· 200 δὲ δράχμα ὁ ἐν Ὀδησῶ φιλογ. κ. Κ. Παρασκευᾶς καὶ ἀνὰ 5 Τουρκ. λίρας οἱ ἔξοχ. κ. Ἀντώνιος Ψυχάρης βέης καὶ Βασιλάκης ἐρένοι ἐξοχ. Ἰωαννίδης. Ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ταύταις ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης νύχταρστισεν ἐγγράφως αὐτοῖς, πεποιθᾶμεν δ' ὅτι οἱ δυνάμενοι ἐκ τῶν ὁμογενῶν, οἱ ποθοῦντες τὴν μόρφωσιν ἐγγάμου κλήρου ἱκανῶς κατηρτισμένου, θέλουσι σπεύσει πρὸς ὕλικὴν ὑποστήριξιν καθιδρύματος τοσούτῳ κοινωφελούς.

— Ἡγούμενος τῆς ἱεράς ἐν Πάτρῳ Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐξελέγη ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτῆς, ἀντὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ὄσιωτ. κ. Βενιαμίν Μελιγιάννη, ὁ πανοσιλ. κ. Κωνσταντῖος Γλαβχρίδης· ἐκκλησιαρχῆς δὲ ὁ πανοσιλ. ἀρχιμ. κ. Νεκτάριος Ἰωαννίδης. Ἡ ἱερά Σύνοδος ἐπεκύρωσε τὰς ἐκλογάς.

— Τῆ παρελθούσῃ τετάρτῃ ἀφίκετο ἐκ Νικομηδείας ὁ θεοριλ. ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων κ. Νεόφυτος.

— Χθὲς ἐπεσκέψατο τὰ Πατριαρχεῖα καὶ τὴν Μ. τοῦ Γ. Σχολὴν ὁ ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν διακείμενος ἰταλὸς ἑλληνοστῆς Βίτων Παλούμπος, ὁ φιλοπόνως ἀσχολούμενος εἰς τὴν ἔρευναν τῶν τυχῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ.

Παρήλθον ἔτη πεντακάσιχα πενήκοντα καὶ ἑξ πρὸς τοῖς χιλίοις, ἑξ ὅτου τῷ 332 (ἐκτῆς Ἰνδικτιῶνος) τῶν ἑγκαινίων ἀγομένου τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας τοῦ Σταυροῦ αὐτῆς οἰκοδομηθείσης ὑπὸ Κων-

σταντίνου, ἐπὶ Μιχαρίου ἐπισκόπου (τῶν Ἱεροσολύμων) μηνὶ Σεπτεμβρίῳ 17, ἤρξατο ἡ σταυροφάνεια κατὰ τὸ Πασχάλιον Χρονικόν¹, εἰ καὶ χρονογράφος ἔτερος ὀρίζει τὴν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 327 ὡς ἑναρξιν τῆς εορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ². Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἡ Ἐκκλησία κατασκευαστικῶς ἐν καλλιπέτῃ Κανόνι, ἔργῳ τοῦ ἀγιωτάτου Κοσμᾶ ἐπισκόπου Μαιουμά, πανηγυρίζει τὸ χαρμόσυνον γεγονός καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εὐρέσεως καὶ τῆς ἐπὶ Ἡρακλείου ἀνακτῆσεως τοῦ τιμίου συμβόλου τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως, ἅμα δὲ καὶ τῆς ἐν οὐρανῷ θαυμαστῆς αὐτοῦ ἐραπλώσεως ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ γεραίρει οὕτω τὰς τύχας καὶ τὰς θαυματουργὰς ἐμφανείας τοῦ σεβασμίου ζύλου, ὅπερ ὁ ἱερός Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης εἶπεν «οὐ μόνον γῆς, ἀλλὰ καὶ οὐρανοῦ ἔρεισμα τέ καὶ ἀγλάισμα τὴν γὰρ κτίσιν πᾶσαν ἀνέσχε, τοῖς μὲν ὑπερκόσμοις χαρὰν, τοῖς δ' ἐπιγείοις ἔλευθερίαν πρωτανεώσεως καὶ τὰ διεστώτα συνάψας». Καὶ προσκυνοῦσι μετὰ τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν ὁμολογῶν τὰ πλήθη τῶν ὀρθοδόξων, κατὰ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, «τὸν τύπον αὐτοῦ ὡς Χριστοῦ σύμβολον, οὐ τὴν ὕλην τιμῶντες, μὴ γένοιτο»³. Καὶ ἄδοντες τὸν εἰς τὴν εορτὴν τῆς Ὑψώσεως Κανόνα, μνησκόμεθα ποσάκις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προετυποῦτο ὁ τίμιος Σταυρός· ὑμνοῦμεν καὶ πάλιν τὸ σωτήριον ἐπὶ τοῦ θεοῦ καὶ φρικτοῦ Γολγοθᾶ πάθος, ποσάκις προτυποῦμενον ἐν ἐκείνῃ, καὶ θαυμάζομεν πῶς θαυμαστῶς ἐραπλωθεὶς ἠκόντιζε τὰς ἡλιακὰς αὐτοῦ βολὰς, πῶς ὑπεδείχθη βασιλεὶ θεοφρονι καὶ προστατῆ τῆς χριστιανικῆς πίστεως· ἑξ οὐρανοῦ τὴν κλήσιν δεξαμένῳ. Τὰ δύο τελευταῖα γεγονότα δυνατόν εἶπεν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν κοσμικὴν ἡμῶν ἱστορίαν, τῶν δὲ δύο πρώτων τὸ μὲν ἀναφέρεται ποσάκις ἐν τῇ Παλαιᾷ, τὸ δὲ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ.

Εὐχερέστερος ὁ λόγος ἐστὶν ὁ περὶ τῶν τελευταίων, ἀπὸ μάλιστα μόνον τὸ τρίτον τροπῆριον τῆς Α' ᾠδῆς καὶ τὸ τέταρτον τῆς Δ' ὡς καὶ ἐν τῆς τῆ Θ' προστεθείσης νέας ᾠδῆς εἰς αὐτὰς ἀναφέρονται λίαν εὐκρινῶς, ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ καὶ μόνῳ, οὐχ ὡς ἐν τοῖς εἰρημοῖς καὶ τοῖς τροπῆριοις ἄλλων Κανόνων τοῦ ὁσίου Κοσμᾶ καὶ τοῦ θεοῦ Ἰωάννου, λέξεις ἀπὸ τῆς Ἀγίας Γραφῆς δανειζόμεναι κοσμοῦσι τὴν συνοπτικωτάτην ταύτην ἱστορικὴν ἀφήγησιν⁴ τῆς ἐν οὐρα-

1. Χρον. Πασχάλιον ἐν Ὀλυμπιάδι ΣΟΠ'. Ἰδε ἐν τόμῳ Δ' τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» ἀπὸ σελ. 327—332 μακρότερον περὶ τοῦ τιμίου Σταυροῦ, χάριν τῶν φιλομαθῶν ἐκ τοῦ μεσαίου κλήρου, γινόμενον λόγον καὶ τῆς περὶ εὐρέσεως αὐτοῦ καὶ τῶν ἡλίων, καὶ τῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀγομένων εορτῶν τοῦ Σταυροῦ.

2. Γεωργίου Ἀμαρτωλοῦ Χρονικόν· κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Migno ἐν τῇ Πατρολογία αὐτοῦ· στήλῃ 413. Μέτρη Φιλαρέτου Βασιλεῦς Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας τόμ. Α', σελ. 316 καὶ 317.

3. Ἐπιστ. Δ', 32.

4. Δαμασκ. κεφ. 88 τοῦ Δ' βιβλίου ἐκθ. ὀρθ. πίστεως.

5. καὶ διηγῆσαντο οὐρανοὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· αὐτὸς λέξεις ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ· ψαλμ. ιη', 1.

νῶ ἐφαπλώτως ἐπὶ Κωνσταντίου, ἣν ἡ Ἐκκλησία ἐροῦσὶ κατὰ τὴν 7 μείωσιν. Εἰκόνας καὶ μεταφορικὰ οὐδαμῶς ἐν αὐτοῖς, χωροῦσιν, οὔτε δ' ἐν τῇ Παλαιᾷ προτύπωσιν τι ἐστὶν εὐρεῖν τῶν δύο ἐν οὐρανῷ ἐπιφανειῶν τοῦ Σταυροῦ. Ἀρκεὶ μόνῃ ἢ ἐν τῷ Γ' τροπαρίῳ τῆς Α' ᾠδῆς ἱστορικὴ ἀναμφισβήτητος διδασκαλία ὅτι διὰ τοῦ τύπου ἐκείνου τὸ φράγμα κατεβλήθη τῶν ρωμαίων διωκτῶν τῆς πίστεως. Συμπέραστα μακρῶς, τεσσαρῶν αἰῶνων, διδασκούς τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς χώρας, εἰς ἣν ἀνήκειν, ἐν ἡ κατώκει ὁ θεὸς Κοσμάς παρέχει καὶ προβάλλει οἷς ἔδει τότε, ὡσεὶ ἐπανελάμβανε τὸ τοῦ ἡγαπημένου ἀποστόλου ὑπὸ πνεύμα τοιοῦτο λεχθέν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπὶ γῆς καὶ στρατευομένης Ἐκκλησίας ἀναφερόμενων ἐν τῷ Κανόνι τοῦ ἱεροῦ Κοσμά. Λοιπὸν ἡμῖν ἐστὶ γράφειν περὶ τῶν ἐν αὐτῷ γραφομένων, ὅσα εἰς τὸ σωτήριον ἀναφέρονται πάθος.

Ἄν' ἐν τροπαρίῳ ἐκ τῶν ᾠδῶν Γ', Ε' καὶ Ζ', τρία ἐκ τῆς Η', τὸν εἰρμόν τῆς Θ' μετὰ τοῦ α' καὶ β' τροπαρίου αὐτῆς καὶ τὴν ἐπὶ τῇ Θ' πρόσθετον ᾠδὴν μετὰ τοῦ δευτέρου τροπαρίου καθωσίωσεν ὁ ἱερός μελωδὸς ὅπως αὐτοῦ τοῦ σωτηρίου πάθους μιμησιακῶς διδάξῃ τοὺς εὐσεβῶς ζῆν ἡρμένους πῶς διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ πάθους τοῦ Σωτῆρος ἐσώθημεν, ὅπως ὑπομνήσῃ τούτους οἷα καθήκοντα πρὸς Θεὸν ἔχουσιν, οἷοι δέον 'να ὦμεν ἵνα περιπατῶμεν ὡς τέκνα φωτός, ἀξίως τῆς κλήσεως ἡμῶν, αὐτὸ τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ τῶν Κατηγήσεων συγγραφῶς λεγόμενον ἔχοντες ἐν νῶ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ἔχοντες ἀεὶ διὰ μνήμης: «Ἀλάμβανε πρῶτον ἀρραγῆς θεμέλιον τὸν σταυρὸν, καὶ ἐποικοδομεῖ τὰ λοιπὰ τῆς πίστεως»⁶, ἐν αὐτῷ καυχόμενων τῶν πιστῶν, ὅτι «καύχημα καυχημάτων» ἐστὶ, κατὰ τὸν ἱερόν Κυρίλλον, τὸν Ἐρραίμ, τὸν χρυσορρήμονα, τὸν Δαμασκηνόν, τὸν Ἀνδρέαν Κρήτης.⁷

(ἔπειτα τὸ τέλος)

6. βλ. Χρονογρ. Θεοφάνους ἐν τῷ ἔτει τῆς βραβείας Κωνσταντίου (=356) «Κυρίλλου ἐπισκοποῦντος Ἱεροσολύμων ἐφάνη τὸ σημεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, ἐν οὐρανῷ, φωτεινὸς κύκλος δὲ τοῦ φανεροῦ σημείου στέφανος ὡς ἱεὶς τὸ εἶδος ἔχων».

7. Ἰωάν. Α' καθ. ἐπιστ. ε', 5.

8. Κυρίλλου Ἱεροσ. Κατηγ. ΙΓ', § λη'.

9. Κυρίλλου Κατηγ. ΙΓ', § α' αὐτοῖς τὰ τοῦ Ἐρραίμ. «Πᾶσα ἐροτὴ καὶ πράξις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σωτηρία καὶ καύχημα ἡμῶν ἐστὶ τῶν πιστῶν» καύχημα δὲ καυχημάτων ὁ Σταυρός— «Οὐκ αἰσχύνῃς, ἀλλὰ πολλοῦ καυχήματος ἄξιός ὁ Σταυρός. . . διὰ καὶ Παύλος ἐπ' αὐτῷ καυχᾶται». Σύμφωνα τοῖς τοῦ Χρυσορρήμονος, Ἐρραίμ καὶ Κυρίλλου, ὁ Ἀνδρέας Κρήτης, ἐν λόγῳ εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ, λέγει: «Μέγα τι χρῆμα καὶ τίμιον (ὁ Στ.). Μέγα μὲν ἐστὶ πολλὰ δι' αὐτὸν κατορθώθη τῶν ἀγαθῶν καὶ τοσοῦτον πολλὰ, ὅσα τὰ Χριστοῦ θάματα καὶ παθήματα κατὰ παντὸς ἔχει λόγου τὰ νικητήρια τίμιον δὲ ἐστὶ Θεοῦ πάθημα καὶ τρόπιον ὁ Σταυρός» ὁ δὲ Δαμασκηνὸς πᾶσαν μὲν πράξιν καὶ θαυματουργίαν τοῦ Χριστοῦ μεγίστην ὀνομάζει καὶ θείαν καὶ θαυμαστήν, ἀλλὰ «πάντων θαυμαστότερον τὸν Σταυρὸν».

ΣΧΟΛΕΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΗ' ΑΙΩΝΑ.

Περὶ τοῦ πολυθρῦλου τούτου τετάρτου βιβλίου τῆς Γραμματικῆς τοῦ Γαζῆ τὰ σπουδαιότερα τῶν ὑπομνημάτων, αἱ κριτικώτεροι τῶν ἐρμηνειῶν ἐγράφησαν· τέσσαρας τοιούτους τοιαύτας ἀριθμεῖ μόνος ὁ ΙΗ' αἰὼν· τὴν τοῦ Γερασίμου Βυζαντίου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1757, τὴν τοῦ Νεοφύτου Κουσοκλυδίτου, ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1768, τὴν σύνοψιν αὐτῆς ὑπὸ Ἀθανασίου Παρίου, ἐν Βενετίᾳ τῷ 1787 καὶ τὴν τοῦ Δανιὴλ Κεραμῆως, αὐτοῦθι τρεῖς ἐκδοθεῖσαν ἀπὸ τοῦ 1780 μέχρι τοῦ 1804, ἂν μὴ ἀπατώμα. Τὰ ὑπομνήματα ταῦτα ἐδιδάσκοντο, ἄγνωστον εἰς πόσον χρόνον καὶ τὰ μὲν τοῦ Δανιὴλ καὶ τοῦ Γερασίμου ἦσαν σχετικῶς ὀλιγοσέλιδα, τὸ δὲ τοῦ Κουσοκλυδίτου ἀποτελεῖ χιλίας καὶ τετρακοσίας σελίδας εἰς Δ', δεῖγμα φιλοπονίας ὄν, ἀλλὰ καὶ τεκμήριον βραθείας γνώσεως τῆς ἑλληνικῆς, καθὼς ἀπεφάνησαν σοφοὶ φιλόλογοι τῆς Ἑσπερίας. Ὡστε ἡ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς ἀρχομένη ἀπὸ μικροῦ τινὸς ἐγγχειρίδιου, οἷον ἐν τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων, συνεπληροῦτο διὰ τῆς διδασκαλίας ἐνὸς ὑπομνήματος ἢ μιᾶς ἐρμηνείας εἰς τὸ Δ' τοῦ Γαζῆ, καὶ τοῦτο ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀνά τὰς νήσους, τὴν Ἀνατολὴν, τὴν Θράκην ἴσως καὶ τὴν Μακεδονίαν σχολῆς. Ἡ Ἑπίσκοπος ἐλάτρευε τὸν Ἀσκαριν³⁶, ἀλλ' εἰς αὐτὸν οὐδένα γνώσκωμεν ὑπόμνημα γράψαντα· τὸν αὐτὸν ὁ Γαζῆς εἶχε τὴν ἐπιτροπὴν ἀμέριστον ἐν Ἀνατολῇ καὶ τὸ κράτος ἀκατάλυτον, ἄχρις αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος· ἐν ἀρχαῖς αὐτῆς ἔγραψεν ὁ Νικόλαος Λογάδης ἐρμηνείαν εἰς τὸ Δ' τοῦ θεσσαλονικέως γραμματικοῦ, πιθανῶς δὲ ἐπισκέψαι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς ἀνακλύσουσι καὶ ἕτερα ὑπομνήματα καὶ ἐρμηνείας ἀνεκδότους ἀποκειμένους ὡς ἐστὶ τοιαύτη καὶ ἡ τοῦ Λογάδου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν σπουδὴν τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν συγγραφέων, ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ αἰῶνος τούτου εἶχον εἰς χρῆσιν οἱ σπουδάζοντες τὴν ἀξιολογὸν Ἐγκυκλοπαιδείαν Ἰωάννου Πατούσα τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς ἀναμῆξ ἐδιδάσκοντο ρήτορας καὶ πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τέλος ποιητῆς³⁷. Ἡ συλλογὴ ἐκείνη, ὡς ἐμαρτύρησαν δεινοὶ ξένοι κριτικοί, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν περιεχομένων, καὶ ὡς πρὸς τὴν ὀρθότητά τῶν κειμένων, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς δοκιμαστικὴ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις· μεταξὺ τῶν κειμένων περιέχονται μὲν ἱκανοὶ λόγοι μεταγενεστέρων, οἷος ὁ πολὺς τότε Συνέσιος, καὶ οὐκ ὀλίγοι ρητορικῆ μελέται, οἷα πρὸ πάντων αἱ τοῦ Λιβανίου· ἀλλ' ἡ προ-

³⁶ Συνέχεια ἀπὸ τῆς σελ. 334—338 τοῦ μετὰ γέφυρας τόμου καὶ τέλους.

³⁷ Κούμας Ἱστορία ἀνθρ. πράξεων· τόμ. ΙΒ', σελ. 555.

³⁸ Γρηγορίου Γ. Παπαδοπούλου Λόγος περὶ τῶν προγενεστέρων ἐλληνικῶν σχολείων· σελ. 6.

τήμησις τῶν κειμένων ἐκείνων, ἀντὶ τῶν κλασικῶν, πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἀτέλειαν τῆς αἰσθητικῆς κριτικῆς, ἐμφαινόμενῃ τότε δυστυχῶς καὶ παρὰ τοῖς μᾶλλον περρωτισμένοις ἔθνεσι». Τοιοῦτοτρόπως παρεσκευάζον εὐχρηστα βοηθήματα διὰ τοὺς σπουδάζοντας, ἡ δὲ φιλολογικὴ Ἐγκυκλοπαίδειά τοῦ Πατούσα ἀνετυπούτο πολὺ συνεχῶς· ἄλλας συλλογὰς τοιαύτας τεμαχίων ποιητῶν καὶ πεζογράφων δοκίμων οὐδεὶς ἦν παρ' ἡμῖν ἄχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐκδόους· ἀνετυπούτο πλειστάκις ὁ Αἰσωπος, ἡ τοῦ Ὀμήρου Βατραχομουχία καὶ, πλὴν τῶν ἄνω σημειωθέντων νοητικῶν ποιημάτων πατέρων τινῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ θύραθεν σοφῶν, οὐδὲν ἕτερον περιῆλθεν εἰς γνῶσίν μου. Οὐδ' ἐπὶ πόσα ἔτη διήρκει τῶν ἐλληνικῶν ἢ σπουδῆ γινώσκει τις ἀκριβῶς· ὅπου εἰς καὶ μόνος ἐδίδασκε διδάσκαλος, ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης στοιχείων παραλαμβάνον τὸν μαθητὴν καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν τραγικῶν ὁδηγῶν, διδάσκων ἅμα καὶ τὴν Θεολογίαν καὶ τὰ Μαθηματικά καὶ τὴν Φιλοσοφίαν, ἡ διδασκαλία διήρκει βεβαίως ὅσον ἐν τῷ χρυσοβούλῳ τοῦ Ὑψηλάντου εἶδομεν καθοριζόμενον, ἀλλ' ὅπου συνεδίδασκον πολλοὶ, ὅπου ἐβοήθουν τὸν διδάσκαλον ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τῶν ὑποδεστέρων τάξεων οἱ μαθηταὶ, καθὼς ἐν προσεχεί διατριβῇ μέλλομεν εἶδειν, ἡ τῶν μαθημάτων διδασκαλία διήρκει πιθανῶς βραχύτερον χρόνον. Περὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ρητορικῆς καθ' Ἐρμογένην ἀλλαγῆ νύξεις τινὰς παρέσθον, καὶ ἐκεῖ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην μου³⁸, ἀρκεῖ δὲ νὰ σημειωθῆ νῦν ὅτι διδακτικὰ ταύτης ἐγγχειρίδια ὑπῆρχον οὐκ ὀλίγα.

Ἐν τοῖς ἐπιστολικῶν τύποις εἶχον ἐν χρήσει τὸ τοῦ Κορυθαλλεύου Ἐπιστολῆριον μετὰ τῆς αὐτῷ παρασημασμένης Ρητορικῆς. Ἡ δὲ διδασκαλία τῶν κατὰ Κορυθαλλέα φιλοσοφικῶν, εἰς τὴν Ἀριστοτελικὴν περιοριζομένη, ὡς ἐκτέθη ἀπὸ τοῦ 1729 βοήθημα τὰ τοῦ Κορυθαλλεύου «Ἑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους», ἐνῶ πολὺ βραδέως ἐξεδόθη ἡ δίτομος «Ἐἰσὸδος φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλην» (ἐν Βενετίῃ 1780)· ἀλλὰ τῶν ὑπομνημάτων καὶ ἐρμηνειῶν τοῦ Κορυθαλλεύου εἰς τὸν Σταγειρίτην φιλόσοφον ἀναρίθμητα φέροντα χειρόγραφα μέχρι σήμερον ἐν διαφόροις βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς ἰδιωτικαῖς καὶ δημοσίαις, καίτοι τῷ 1759 ἐτυπώθη ἐν Βενετίῃ ἡ κατ' Ἀριστοτέλην ἐπίτομος λογικὴ τοῦ κεφαλήντος λογίου Βικεντίου Δαμωδοῦ· τὸ ὀγκῶδες ὅμως τῶν κορυθαλλεικῶν ὑπομνημάτων ἠνάγκασεν τοὺς κατὰ τὸν τρόπον διδασκάλους νὰ γράψωσιν ἐπίτομος αὐτῶν· οὕτω Παΐσιος ὁ Δημέριου, διδάσκαλος ἐν Σιατίστῃ μετὰ τὰ μέσα τοῦ III' αἰῶνος, συνέγραψεν ἐπίτομὴν τῆς λογικῆς αὐτοῦ· ἕως οὗ τῷ 1766 Εὐγένιος ὁ Βουλγαρὶς ἐξέδωκε τὴν Λογικὴν αὐ-

τοῦ, μετὰ δυσκολίας εἰσαχθεῖσαν εἰς τὰ σχολεῖα ἡμῶν ἕνεκα τῆς ἀντιδράσεως τῶν παλαίφιλοσόφων κατὰ τῶν νέων. Τῷ 1761 ἐξέδωκε τὴν Ἱθικήν Φιλοσοφίαν ὁ Μοισιόδαξ, ἀλλὰ ταύτην χρῆσιμον εἰς τὴν κατ' ἰδίαν μελέτην μᾶλλον, ἢ τὴν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίαν. Ἐν τοῖς μαθηματικῶν ἀπὸ τοῦ 1710 ἦν ἐν χρήσει τὸ «Ἐγγχειρίδιον περὶ τῆς τῶν σφαιρῶν χρήσεως» τοῦ χιού Κωνσταντίνου Γορδάτου, συνεκδοκίμενον αὐτῷ καὶ τοῦ περὶ σφαιρῆς ἔργου τοῦ ἀλεξανδρινοῦ Πρόκλου· ἀλλ' αἱ πολλὰ ἐκδόσεις τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ Γλυζουνοῦ καὶ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον δεικνύουσιν ὅτι ἦν ἐν χρήσει τοῦτο τὸ βιβλίον ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν σχολείοις, εἰ καὶ τῶν διδασκάλων ἱκανοὶ μεταφράζοντες ἐκ τοῦ λατινικοῦ ἢ σειρὰν μαθηματικῶν, ἢ ἐγγχειρίδια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Ἀριθμητικῆς, προσέφερον τοῖς σπουδάζουσιν ὡς βοηθήμα· οὕτως ἔχομεν τὰ τοῦ Σεγνέρου Μαθηματικὰ μεταφρασθέντα ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγαρέως· ἀλλὰ τὰ τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Ἀνθρακίτου, τοῦ Μπαλῆνου Βασιλοπούλου, καὶ τοῦ Δημητρίου Ραζῆ ἐξεδόθησαν λίαν βραδέως, αἱ δὲ ὑπὸ Εὐγενίου μεταφράσεις τῆς Γεωμετρίας Τακουετίου καθὼς καὶ τὰ «Ἀρέσκοντα τοῖς φιλοσόφοις» ἐξεδόθησαν ἐν ἀρχαίς τοῦ παρόντος 10' αἰῶνος· ἰδίως παρατηρητέον ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ III' οἱ παρ' ἡμῖν λόγοι προσέφερον εἰς τοὺς μαθητὰς ὡς ἐγγχειρίδια διδακτικὰ μεταφράσεις δοκίμων ἔργων τῶν ἐν Εὐρώπῃ σοφῶν. Τῶν μαθηματικῶν καὶ φυσικῶν ὅμως ἡ διδασκαλία οὐδὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα διὰ τὴν τοῦ ἔθνους πτωχείαν ὡς ὁ Μοισιόδαξ ἀποκλιεῖται³⁹. Περὶ τῶν βιβλίων τῶν χρησίων εἰς γνῶ-

39. α Ἡ κατάστασις ἡμῶν εἶναι πτωχὴ, ἀθλίη· μήτε συγγορεῖ πάντως νὰ ἔχομεν θέατρα πειραματικὰ πλήρη, ἢ τὰ ὄργανα τῆς Μαθηματικῆς πάντα· πλὴν καὶ τοιαύτη, ὅποια εἶναι, οὔτε κωλύει ἡμᾶς νὰ ἔχομεν τουλάχιστον τὰ μᾶλλον εὐωητότερα, τὰ μᾶλλον καινότερα ὄργανα. Μία πνευματικὴ ἀντιλήξις, μία ἠλεκτρικὴ μηχανὴ, θερμόμετρα, βαρόμετρα, μικροσκοπία, διαβηταὶ ἀναλογικοὶ, μία πυξὶς γεωμετρικὴ πεπληρωμένη, ἐν τεταρτημόριον κύκλου μετὰ τῶν ἀνηκόντων αὐτῷ καὶ ἐπὶ πᾶσι εἴτα αἱ τρεῖς σφαῖραι, ἡ ὑδρόγειος, ἡ οὐρανία καὶ ἡ κωκωτή· πάντα ταῦτα (ὑποθεθείσθαι μεγεθους, ὕλης καὶ κατασκευῆς τῶν μετριοτάτων) δύνανται νὰ ἀγορασθῶσι διὰ ἑκατὸν τεσσαράκοντα, ἢ διὰ ἑκατὸν πενήκοντα γροσίων τὸ περισσότερο. Οὔτε ἐπιφέρειν ἐνταῦθα τὰ εἶδη τῶν τηλεσκοπίων, τὰ κωκωτρικά, τὰ διοπτρικά, τὰ καταδιοπτρικά, ἢ τὰς ἀράχνας, τὰ ἀστρολάβια καὶ ἕτερα ὄργανα ἄκρωις χρήσιμα τῇ ὑπουργίᾳ τῆς Ἀστρονομίας, διότι αὐτὰ τὰ ἄλλα εἶναι ἀγορᾶς βραυτέρως καὶ οἱ πλείοτεροι πεπαιδευμένοι τῶν ἡμετέρων δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἀγοράσωσιν αὐτὰ. Πόσα πειράματα, πόσα παρατηρήσεις, πόσα πράξεις γεωμετρικαὶ δὲν ἴδυντο νὰ περιωθῶσι καὶ διὰ μόνων αὐτῶν τῶν ὀλίγων ὀργάνων; Ὅσα ἀνήκουσι τῇ φύσει τοῦ ἀέρος, ὅσα τῷ ἠλεκτρισμῷ, ὅσα τῷ εἶδει, ὅσα τῷ σχηματισμῷ τῶν σωμάτων, ὅσα τῇ μακρόσει, τῇ πυκνώσει τῆς ἀτμοσφαιρας, ὅσα τῇ θεωρίᾳ τῆς Γεωγραφίας, τῆς Ἀστρονομίας, ἕτερα οὐχὶ πολλοστὰ· πάντα ταῦτα δύνανται νὰ διεγερθῶσι δι' αὐτῶν ὑπ' ἔβιν καὶ τῶν τυχόντων ὑπὸ τῶν

38. βλ. τὸ ἔβρον μου «Τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν κάτω χρόνων» α Ἐκκλησιαστ. Ἀλήθειαι τοῦ παρόντος ἔτους σελ. 186 καὶ ἐξῆς, ἰδίαι δὲ σελ. 198—199.

σιν τῶν δογματικῶν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οὐδὲν ἔχομεν εἰπεῖν, διότι τὰ ἱερά μαθήματα ἐδιδάσκοντο κατὰ τὰ κείμενα ἰδίως Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, αἱ δὲ δογματικαὶ θεολογίαι τοῦ Ἰωάννου Κοντοῦ, τοῦ Νικολάου Κούρσουλα καὶ τοῦ Ἀντωνίου Μοσχόπουλου ἔμενον ἀνέκδοτοι τότε, μόλις ἰδοῦσαι τὸ φῶς ἐν μέσῳ τῆς ἡμετέρας ταύτης ἑκατονταετηρίδος. Μι-

παιδευμένον. Τὸ αὐτὸ νοεῖσθω εἴτα ἀναλόγως καὶ περὶ πολλῶν ἀνηκόντων τῇ Γεωμετρίᾳ. Ὅταν αἱ προκείμεναι θεωρίαι, ἀρ' οὐ περιουσιάζονται μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀκριβείας, ἢ ὅποια συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μαθηματικῆ, πρὸς πληροφάναν ἐπιστημονικὴν τῶν περὶ τούτων ὁμιλητῶν, μετατρέπονται εἴτα ἐπὶ τὸ εὐληπτότατον καὶ ρυθμίζονται κατὰ τὴν δυνατὴν κατάληξιν καὶ τῶν μὴ φιλοσοφούντων κυρίως, πάντες οἱ λοιποὶ τότε, ὅσοι μεσοσυλλεθῶσι κατὰ συγκυρίαν ἐν τῇ ἀκρατίᾳ ἀπέρονται εὐρηστημένοι. Ὁ ζηλωτὴς διδάσκαλος ὀφείλει εἶναι πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀμωτεροδέξιος, καὶ ἐν ὧ παραδίδει τὰ φιλοσοφικὰ τμητῶν τοὺς ὀρισμένους ὅρους τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν λοιπὴν ζητουμένην ἀκριβείαν, ὅν ἀμελεῖ μῆτε τὴν φιλομάθειαν τῶν λοιπῶν ἀκρατῶν, λέγων αὐτοῖς ὅσα μόνον εἶναι καταληπτὰ τοῖς αὐτοῖς, καὶ ὁμιλῶν αὐτοῖς αἰετὰ μετὰ τοῦ ὕψους τοῦ συνειδημένου αὐτοῖς. Ὅσοι ὁμιλεῖται περισσώτεροι δὲν ἔμελλον νὰ συμπύκνωσι τὰ σχολεῖα, πόσο ἀκραταὶ ἄλλοι δὲν ἔμελλον νὰ παρεργωρῶσιν ἀνὰ τὰς προαράσεις, ἢν αὐτὰ τὰ σχολεῖα εἰρήνευον τὴν φιλοσοφίαν, ὡς προείπον ἀνωτέρω, μετὰ τῶν προσηκουσῶν πράξεων, καὶ ἢν μετέφερον αὐτὴν, κηλῶς καὶ τὰ εὐρωπαϊκὰ, διὰ τῶν πειραμάτων ἐπὶ τὸ αἰσθητότατον;

Ὁ ὑψηλότατος ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος ὁ Ὑψηλάντης, πρίγκηψ ἐν πᾶσιν ἀρχικώτατος, ἐφαπτοῖ τὴν κηδεμονίαν αὐτοῦ εἰς πάντα ὅσα ἀφορῶσιν εἴτε τὴν εὐδαιμονίαν, εἴτε τὸν φωτισμὸν τῶν πιστῶν ὑπηκόων αὐτοῦ. Ὅχλοι φρονιτῶν παντοδραπῶν, περιπέτειαι ἄλλεπάλληλοι τοῦ καιροῦ, δυσχέρειαι ἄλλαι βραδύταται καὶ πολλόταται, οὐδὲν κατέσεισε τὸ εὐσταθέστατον φρόνημα τῆς Ὑψηλότητος αὐτοῦ, ἢ μετέπεισε νὰ μεταμορφώσῃ τὸ ἐπίπεδον τῆς διοικήσεως αὐτοῦ: ἐπίπεδον πάντως μόνον, τὸ ὅποιον ἦτο σύμδρομον τῷ καιρῷ, καὶ ἐμπορευτικόν, συντηρητικόν τῆς εὐσταθείας τῶν ὑπηκόων, ἐπίπεδον, ἕνα ἀπὸ τῶν ἀξιολογωτάτων τόπων τοῦ ὁποίου ἐπέτρεχε, καὶ ἐπέτειε καὶ ἢ πρόνοιαι τῶν ἀγαθῶν εἴτε τῆς φιλοσοφίας, εἴτε τῆς λοιπῆς πολυμαθείας.

Ἡ αὐτὴ τελεσφορία εἶναι ἐλπιεστὴ πάντως καὶ ἀπὸ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Ἰαίου. Ἀκμᾶζει τὴν σήμερον ἐν αὐτῇ Προκόπιος τις Πελοποννήσιος, ἀνὴρ νέος καὶ ἐγγεγραμμάχιμος ἰδιαιτάτα ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ ἐν τῇ Μαθηματικῇ, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος μοι εἶπε, καὶ ἐπομένως ἰκνωτάτος νὰ ἀντέχη τῷ καμῶν τῆς σχολαρχικῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ: τυχὸν δὲ κατὰ τὸ αὐτὸ εἴτα καὶ φιλοτιμωτάτος, ὥστε νὰ ἀναπακορῆθῃ ταῖς καλαῖς ἐλπίαις, τὰς ὅποιας τρέφουσι πάντες οἱ καλοὶ φίλοι περὶ αὐτοῦ. Πόση εἶναι, ἢ τελεσφορία τῆς παραδόσεως καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς, τὸ πρᾶγμα εἶτι καὶ νῦν μοι εἶναι ἐν ἀγνοίᾳ, εἰκότως ὅμως ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἐμβριθείας τῶν φιλομαθῶν Μολδαύων, καὶ ἀπὸ τῆς ἐντεταμένης ἐπιμελείας τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι καὶ ἐκεῖ νὰ εὐδοκίμη ἢ καλὴ φιλοσοφία ἀναλόγως τῇ ἀξιώτητι αὐτῆς. βλ. Ἀπολογία Ἰωσήπου Μοισιούδατος, σελ. 23, 25, 26.

κρά μείνει δεόν ἵνα γένηται περὶ τῆς Γεωγραφίας, διότι ἐγγράφη ποτὲ⁴⁰, ὅτι ἢ ἀτελῶς ἐδιδάσκετο, ἢ ὅπως ἔλιπε τὸ μάθημα τοῦτο τὰς σχολάς· ἀλλ' ἀνεξήγητον μένει λοιπὸν διὰ τί ἀπὸ τοῦ 1716 ἐξεδίδετο ἢ τοῦ Χρυσάνθου «Εἰσαγωγή» εἰς τὰ Γεωγραφικὰ καὶ Στρατικὰ, καὶ τῷ 1760 ἢ «Γεωγραφικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Γεωργίου Φατζέα, πρὸς τί δὲ ἐξεδίδεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1781 τὴν «Θεωρίαν τῆς Γεωγραφίας» ὁ Ἰωσήπος Μοισιούδατος.

Ἡ ἀριθμῆσις τῶν διδασκτικῶν τούτων βιβλίων ἀποβλέπει εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο: ὅτι ἢ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐκλήθη εἰς ἐπιθεώρησιν ἐγκυρον καὶ ἀναγνώρισιν τῶν ἐκδιδομένων διδασκτικῶν ἢ μὴ τοιούτων βιβλίων. Τὸν νεωτερισμὸν τοῦτον εἰσῆγαγεν, ἢν μὴ ἀπατώμαι, ὁ ὅσιος μνήμης Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ἀλλὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα βιβλία ἦσαν οὐχὶ διδασκτικὰ, ἔκτοτε δ' ἐπεκράτησεν ἢ συνήθεια ἢα ζητήται ἢ γνώμη καὶ κέρωσις τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον διὰ τὰ θρησκευτικὰ. Ἡ σύνταξις τῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ προγραμμάτων καὶ θεσμῶν ἀνήκει εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 10^{ου} αἰῶνος, ἢ δ' ἀκριβῆς ἐξέτασις τῆς κατ' αὐτὰ πνευματικῆς τοῦ γένους κινήσεως ἀποδώσει τὸ δικαίον ἐκἄστω τῶν ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ ἀγωνισαμένων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν.

M. I. ΓΕΩΡΓΙΩΝ

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

Γ'—Δ'.

Διὰ τοῦ παρελθόντος ἐγγράφου, τοῦ δημοσιευθέντος ἐν σελίσιν 339—340 τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας» ἐγνώσθη ὅτι περὶ τὸ 1698 ἄνθρωποι τινες ὀρθόδοξοι λεγόμενοι καὶ κατοικοῦντες ἐν τισιν ἐπαρχίαις τῆς Αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας ἠνώθησαν τῇ τῆς πρεσβυτέρως Ρώμης ἐκκλησίᾳ, ἐφ' ὅροις, οὗς ἐγνώρισεν ἡμεῖν τὸ γράμμα τοῦ αυτοκράτορος Λεοπόλδου· διὰ δὲ τῶν δύο σήμερον ἐκδιδομένων ἐγγράφων γίνεσθαι γνωστὸν ὅτι τὸ τῆς οὐνίας οἰκοδόμημα ἐκεῖνον ἦν ἀθελμιώτερον καὶ σαθρὸν, ὡς ἰσχυρῶς σαφρὰ πᾶσα θρησκευτικὴ ὁμάς μὴ ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Συνόδων. Εἰκόζει τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐπιστολῶν τούτων ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ ἐν Αὐστρίᾳ ὀρθόδοξοι τοσοῦτον ἀσεβῶς ἐπηρεζόντο ὑπὸ τοῦ Λεοπόλδου ἀρχιεπισκόπου Στριγονίου, κατέβαλλε πολλὰς προσπάθειάς ὁ μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας Θεοδόσιος, ὅπως ἐπαναγγῆ τὸν οὐνίτην ἐπίσκοπον τῶν αὐτοῦ γραικωβλάχων εἰς τὴν μάκθραν τῆς ὀρθοδόξιας, ἀρ' ἦς μόλις πρὸ τετραετίας ἦν ἀποσκιρτήσας· τοῦτον ὁ Θεοδόσιος καὶ διὰ νοθεσιῶν καὶ δι' ὑποσχέσεων καὶ διὰ

* Συνεχία ἀπὸ σελ. 338—340 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

40. Γ. Γ. Παπαδοπούλου λόγος περὶ τῶν ἐλληνικῶν σχολείων σελ. 9.

νουθεσιῶν καὶ διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς καθιέρωσης προσεπάθησε 'να σώσῃ, ἀλλ' ὡς ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι αὐτοῦ βλέπομεν, ὁ δραπέτιδος Ἀθανάσιος δυσκόλως ἐπέθετο 'ν' ἀπρηνηθῆ τὴν πλκτεῖαν τῆς ἀπωλείας ὁδόν, εἰς τὴν ὁποῖαν ὄθει αὐτὸν ὁ ἀρχιεπίσκοπος Στριγονίου Λεοπόλδος.

Τί ἐγένετο ὁμοῦ ἔκτοτε ὁ Ἀθανάσιος καὶ ποῖαν ἔλαβεν ἄρ' γε ἀπέναντι αὐτοῦ στάσις ὁ θρασὺς ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Στριγονίου ἄγνωστον ἐμοί, διότι μεταξὺ τῆς σπουδαίας ἀλληλογραφίας τοῦ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων μόνον τὰ τρία ταῦτα ἔγγραφα εὑρον, ἐκιδούς ἀπαρλλάκτως αὐτὰ, διαφέροντα τοῦ πρωτοτύπου ὡς πρὸς τὴν ἀφαίρεσιν τῶν πολυαριθμῶν ἐν τοῖς εἰρημένοις γράμμασι κεφαλαίων στοιχείων. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ ὀρθοδόξου μητροπολίτου Θεοδοσίου καὶ τοῦ λατίνου ἀρχιεπισκόπου Λεοπόλδου δεικνύουσιν ὅτι ἡ πάλῃ τῆς ἀγνῆς ὀρθοδοξίας πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς Ρώμης διὰ τῶν διαφορῶν ἱερῶν ταγμάτων διαδιδόμενην παρεγγραπτον διδασκαλίαν ὑπῆρχε σφοδρὰ καὶ ἀμελικτος· οὐδὲ στοιχειωδστάτην ἐμβλεῖται τις ἀβροροσύνην ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ τῶν δύο ἀρχιερέων, ὧν ὁ μὲν ὑβρίζει θρασέως, ὁ δὲ χλευάζει τολμηρῶς ἀπειλῶν τὸν ἀπειλοῦντα· ἀλλ' αἱ τότε σχέσεις τῶν Ἐκκλησιῶν τοιαύτην ἀπήθουν ἴσως τὴν ἀνταπόκρισιν· μὴ δ' ἐπιλαθώμεθα τῆς ἀπαντήσεως, ἣν πρὸς τὸν πάπαν Ρώμης Ἰωάννην ΚΒ' τῷ 1334 ἐπέμφαν οἱ ὀρθόδοξοι Κωνσταντινουπόλεως ἀποστελλόντες ἐκεῖνον μὲν εἰς τὸν πατέρα τοῦ σκότους, ἑαυτοὺς δὲ εἰς τὸν Θεὸν τοῦ φωτός (αὐτὸ ὁ Κύριος μεθ' ἡμῶν)¹. Τὰ ἐν Ἀνατολῇ ἐκκλησιαστικὰ συμβάντα καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἐφυγάδευσαν οὐχὶ πλέον τὴν ἀγάπην, ἢ τὴν φιλίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν χλιρᾶν, οὕτως εἰπεῖν, γωριμίαν, ἣτις ἐπεβάλλετο μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν δυτικῶν ὑπὸ τῶν ἐμπορικῶν καὶ τῶν τοῦ μιγάδος βίου συναλλαγῶν· οὐδὲ ἦσαν σπάνια αἱ συγκρούσεις, αἱ ἐριδές, αἱ ἀλληλομαχίαι ἐν ταῖς μικταῖς κοινότησι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ὧν ἐνεκὸν αἱ τοιαῦται σχέσεις ἐτραχύνοντο ἢ ὅπως ἐξέλιπον. Ὑπάρχουσιν ἔγγραφα τοιαῦτα, δυστυχῶς ὀλίγιστα, καὶ ταῦτα ἐκδιδόμενά ποτε δυνατὸν 'να σαφηνίσωσι τὴν τοιαύτην ἀναφορᾶν τῶν ὀρθοδόξων ἐν Ἀνατολῇ κοινότητων πρὸς τὰς λατινικάς. Περὶ τῶν τοιοῦτων σχέσεων ἀρεκτὴν ὄλην χορηγοῦσιν ἡμῖν καὶ ἀκολουθίαι εἰς μνήμας Ἁγίων καὶ ἀσκητῶν, καὶ συναξάρια τινα καὶ προφορικαὶ παραδόσεις ὑπὸ χρονογράφων εὐγνωμόνων συλλεγείσκει· πᾶσα αὕτη ἢ ὄλη συντελέσει ποτὲ τὴν κατάρτισιν ἀφηγήσεώς τινος τῶν μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν σχέσεων κατὰ τοὺς τελευταίους τέσσαρας αἰῶνας, ἰδίως ὁμοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Μεταρρυθμίσεως. Μετὰ τὴν τοιαύτην ψυχρότητα λοιπὸν ματαίως ἐσπεῖρον εἰς ἔδαφος ἄγονον οἱ ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης προσηλυτευταί, μάτην ἐξή-

τουν 'ν' ἀνυψώσωσιν ἐν τῇ ὀρθοδοξοῦσῃ Ἀνατολῇ τὸν ὄγκον τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Καὶ τὸ συμπέρασμα;— Εἶπεν ὁ κλεινὸς Εὐγένιος καὶ μὴ ἐπιλησθῶμεν αὐτοῦ· ὅτι τοῦ προσηλυτισμοῦ ὁ κολοσσὸς δὲν ἔχει στερέωσιν, ἐνόσφ τὸν ἕνα πύδα πατεῖ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὴν Δύσιν.

M. I. ΓΕΛΕΩΝ.

Γ'.

Ἐρμηνεία τοῦ γράμματος τοῦ Κολλονίτζη καρδιάλῃ ἀπὸ λατίνου, πρὸς τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Οὐγροβλαχίας κύρ Θεοδόσιον.

Θεοδόσιε Βουκουρεστίου ἀρχιεπισκόπε οὗτω προσαγορευόμενε φωτηρίην καὶ ἀληθοῦς πίστεως φῶς.

Ἐκ τῶν γραμμάτων σου τῶν ἐκδοθέντων φθίνοντος τοῦ μαῖου τοῦ παρόντος χρόνου πρὸς τὸν περιφλημένον υἱὸν ἡμέτερον ἐν Χριστῷ Ἀθανάσιον τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀποστολικοῦ θρόνου χάριτι ἐπίσκοπον τῶν Γραικῶν-Βλαχῶν τῶν κατὰ τὴν Τρανσυλβανίαν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ρωμανοκαθολικῆς ἡνωμένων τὴν μεγάλῃ σου αὐθάδειαν καὶ τολμῇ ἐθαύμασα. Γενόμενος γὰρ τοῦ Σικτανῶ ὑπηρετῆς καὶ καταβλητῆς τὸν προλεγόμενον κύρ Ἀθανάσιον ἀπὸ τὴν ἀληθινήν καὶ μονωτάτην εἰς τὸν οὐρανὸν τρίβον, ἦγον ἀπὸ τὴν πανίερον ἔνωσιν μετὰ τὴν σωτηριώδη ἀληθῆ ὀρθόδοξον καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸν διατεταγμένην πίστιν ρωμανοκαθολικῆν, εἰς τὰς προτέρας πλάνας, πείσμα, καὶ ἀσεβέστατον σχίσμα τῶν Γραικῶν τῶν Ἀνατολικῶν ἡναγκάσθης νὰ ἐπιστρέψῃς μέρος μὲν ἢ ὑπόσχεσαι, μέρος καὶ μετὰ φεβραῖαι καὶ μετὰ τὴν μηδεμιᾶς ἰσχύος καθάρσεις, τὴν ὁποῖαν ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Κωνσταντινουπόλεως ψευδοπατριάρχῃν ἀπέλαυσε, καὶ προσέτι μετὰ ἄπρεπὸν τολμῇ δὲν ἐντράπης, νὰ λέγῃσαι μητροπολίτης τῆς Τρανσυλβανίας, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἰδιοποιῆσαι καμμίαν ἐξουσίαν εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν. Ἡ ὁποῖα αὐθάδεια τόσον ἢ μία, ὅσον καὶ ἡ ἄλλη, ὡς καθὼς εἶναι κατὰ πολλὰ ὑβριστικὴ τὰς τιμῆς μου καὶ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας μου, τοιοῦτοτρόπως ἀκόμη εἶναι αἰτία μεγάλων καὶ πολλῶν διχονοῦν καὶ ταρχῶν ἀνάμεσον τὸν αὐγουστότατον καὶ ἀνικητότατον Ρωμῶν αυτοκράτορα καὶ τὸν ἡμέτερον τῆς Βλαχίας αὐθέντην. Διὰτὶ ἂν τούτῃ τῇ τολμῇ σου τοῦ ἡμέτερου αὐγουστοτάτου φανερωθῆ, εὐκολώταταν εἶναι νὰ ἀπαιτήσῃ ὁ ἄνωθεν ἀπὸ τὸν αὐθέντην σου τὴν ἀνταξίαν τῆς τοιαύτης σου ἀποκοτιᾶς καὶ ἀνυποφέρτου τολμῆς ἀνταμοιβῆν, καὶ οὕτω νὰ ξεφυτρώσων μεγαλήτερας ταρχαῖς παρὰ ὅπου δὲν δύνασαι ἐσὺ νὰ φαντάξῃσαι. Ἐπειδὴ καὶ δὲν θέλει ποτὲ ὑποφερεται νὰ εἶσαι ἐσὺ μητροπολίτης τῆς Τρανσυλβανίας, ὡς καθὼς μεγαλορρημονεῖς, μήτε νὰ εἰμωρῆς νὰ ἐπιτελέσῃς κἂν μίαν ἐξουσίαν κἂν παρχαμικρὰν εἰς οὐδεμίαν ἐκκλησίαν τῆς τῶν Γραικῶν θρησκείας. Διὰτὶ, ὡς καθὼς τῆς Βλαχίας ὁ αὐθέντης δὲν δύναται νὰ ἰδιοποιηθῆ νόμιμον κανὲν τῆς πολιτείας εἰς τὴν Τρανσυλβανίαν, οὕτω δὲ δύνασαι καὶ ἐσὺ δίχως αὐθάδειαν νὰ ἔχῃς κἂν μέρος ποταπὸν πνευματικῆς ἐξουσίας εἰς τὴν ἄνωθεν Τρανσυλβανίαν. Ὅθεν μετὰ ταῦτα τὰ γράμματα ἔχω σε ἐνεργητικώτατα νουθετημένον νὰ μὴ βάλῃς τὸ χερί σου εἰς ξένην σπορὰν, ἀλλὰ νὰ ἀπέχεσαι ἀπὸ τὸν τίτλον τοῦ μητροπολίτου τῆς Τρανσυλβανίας ὡς ἄπρεπὸν σου, μήτε διὰ γραμμάτων ἢ διὰ ἀπεσταλμένων (ἂν δὲν θέλῃς νὰ φυλακωθῶν καὶ βαρύτατα νὰ τιμωρηθῶν) ἢ δι' ἑτέρου τινὸς μέσου μὴ πασχίσῃς τίποτε νὰ ἐνεργήσῃς εἰς τὴν ἄνωθεν Τρανσυλβανίαν, καὶ προσέτι νὰ παύσῃς ἀπὸ τὴν ἐνόχλησιν τοῦ ἀγαπητοῦ μας υἱοῦ

1. Μελετίου Ἀθηνῶν Ἐκκλησιαστ. Ἱστορία· τόμ. Γ', σελ. 207.

Ἀθανασίου τοῦ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωτισθέντος. Μάλιστα νοθεῶς σε καὶ πείθω, κατὰ τὸ ἐκείνου παράδειγμα, ἀπὸ τὰς πλάνης σου μεταστραμμένος εἰς τὴν ἁρίαν ταύτην ἕνωσιν νὰ συνέλθῃς, ἵνα διὰ τούτων τῆς θείας μέτοχος χάριτος καὶ τῆς αἰδίου σωτηρίας κληρονόμος γενῆς.

Δουρὴν ἀπὸ Βιέννης, ἰουλίου 5, 1702.

ΛΕΟΠΟΛΔΟΣ ΚΑΡΑΪΝΑΛΙΟΣ ΚΟΛΛΟΝΙΤΖΙ
Ἀρχιεπίσκοπος Στριγκωνίου.

Ἡ ἐπιγραφή οὕτως ἔην
Θεοδοσίω ἀρχιεπισκόπῳ Βουκουρεστίου
οὕτω προσαπορευομένῳ.

Εἰς Βουκουρεστίον τῆς Βλαχίας.

Δ'.

Ἐρμηνεῖα τῆς ἀποκρίσεως εἰς τὸ γράμμα τοῦ καρδινάλιου
Κολλονιτζή παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου
Ὀύγγροβλαχίας κύρι Θεοδοσίου.

Καρδιναλεῖ λεγομένῳ Κολλονιτζή,
ὁγείαν σώματος καὶ τοῦ ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ,

Τὴν ἐπιστολὴν σου μὲ χίλαμον σατυρικὴν γεγραμμένην (μὴ καὶ ἀπὸ ἄνθρωπον σατυρικὴν εἰς τὴν ἤθην συνθεμένην) τώρα γλήγορα εἰλόβαμεν, καὶ ὡς καθὼς εὐσεβῶς τὴν ἔδοκράσαμεν καὶ συμπαθῶς διὰ καμπόσων κειρῶν ἐπεινάξκαμεν, τοιουτοτρόπως ἐνόησαμεν ἡμοῦ καὶ ἐθαυμάσαμεν τὰ φανερά τῆς πολλῆς παραφροσύνης καὶ κενοδοξίας σημεῖα ἃ ἔχει μέσα τῆς περιέχει. Καὶ ὄντως πῶς νὰ μὴ συμπονέσωμεν, διαβάζοντας εἰς αὐτὴν τόσα καὶ τόσα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἀντίμαχα, τῆς ποιμαντικῆς ἀξιότητος ἀπρεπῶς, τοῦ εὐγενοῦς καὶ ἀρχοντικοῦ ἀνδρὸς ἀσύμφωνα, καὶ τέλος πάντων τῆς ἀληθείας ἀμέτοχα. «Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ σοὶ πρέπον σκότος ἐστίν, πόσον ἔσται τὸ σκότος». (Ματθ. 5') Ποῖα ὄνειδῆ ἐκεῖ δὲν ἐξεστόμισες, καὶ ποῖα σημεῖα τῆς αὐθαθείας σου καὶ τῆς ματαιολογίας σου δὲν ἐφανερώσῃς; ἀπειράστος παροργίζεσαι! ἔδωλατος ὕβρις: εἰς ἡσυχίαν καταστημένος ταρτέτεις; ἐκκληρηκτικὸς προστάξεις; καὶ τὸ ἀξιοποιότερον δεῖχνησαι ἕνας θαυμαστὸς συνοφάντης καὶ ὅλα σου τὰ γεγραμμένα ἀσέβεια, βλασφημίας, καὶ παραφροσύνης εἶναι σημαντικὰ ὄθεν προσαρμόζει σου τὸ τοῦ Ἱερεμίου ρητὸν «ἡ παγνία σου ἀνεχείρησέ σοι, καὶ ἡ ἰταμία τῆς καρδίας σου» (Ἱερμ. ΜΘ', στίχ. 15'). Δὲν εἶναι τούτη τῆς νοθεσίας ἡ σπάτα, δὲν πρέπει τοῦ ποιμένου πρὸς τὸν ποιμένα οὗτος ὁ τρόπος; μίθε ἀπ' ἐκεῖνο τῆς ἐκλογῆς τὸ σκευὸς τὸν Παῦλον «καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πράχτητος». (πρ. Γαλατ. 5' πρὸς Θεσσαλον. Α', νερ. ε'). καὶ προσθέτει ἄλλου τῆν αἰτίαν, ὅτι σοὺκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἀλλὰ τούτων πάντων αὐτοῦργος ὁ ἀποστάτης ἐκεῖνος Ἀθανάσιος, τὸν ὅποιον ἐσὺ θερμῶς ἀλλὰ καὶ ἀδίκως ὑπεραπέζεσαι. Ἐπειδὴ καὶ οὗτος παραλογίστα καὶ υπερήφανα καὶ ἐπιδομάταια ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς ἁγιωτάτης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀποσπασμένος καὶ ταῦτα δὲν τοῦ φαίνονται ἀρκετὰ, σκανδαλοποιεῖς προσεῖ καὶ ζιζανιοσπόρος, ὅχι μόνον διὰ τὸν ἑμυαυτὸν του δυνατὸν προστάτην ἐξήτησεν ἀλλὰ καὶ ἤυρεν ἡμοῦ, τῶν φρονίμων εἶναι γνωστὸν μὲ ποῖον σκοπὸν νὰ ἐτάραξε τὰ τοιαῦτα καὶ ἀκαταπαύστως ταρξίει πλανῶν ἡμοῦ καὶ πλανώμενος καὶ εἰς τὴν φιλοταρχίαν περιεργότατος. Ὅμως πῶς νὰ

ἀπέκλινεν οὗτος ἀπὸ τὴν ὀρθὴν στρίταν, καὶ τὴν πατρικὴν ὀρθόδοξον εὐσεβειαν νὰ ἐπιόρησεν (ἀγκυλὰ καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν ἀδελφικὴν καὶ πατρικὴν εὐσταλαγνίαν παρακινημένος εἰς τὸ ἀκρότατον νὰ συμπονοῦμεν) αὐτὸς μόνος ὄφεται, αὐτὸς ἂν δὲν μεταγωνιμονήσῃ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, καὶ τάχα πρὸ τῆς τελευτῆς του, τῆς ἀποστασίας του καὶ τῆς αὐθαθείας του τὴν τελευταίαν δίκην θέλει πληρώσει; ἢ γὰρ ἀπόλειά σου ἐκ σοῦ, δι' ὧν τις ἀμαρτάνει διὰ τούτων κολάζεται. Ἄς εἶναι λοιπὸν παντελεύθερος ὅπου καὶ ἂν θλήσῃ νὰ μεταστραφῇ ὡς παράφρων ὅμως δὲν θέλομεν ποτὲ θεληματικῶς ὑποφέρει νὰ ἀπομείνῃ εἰς τὴν φύλαξιν τοῦ ποιμνίου μας ὁ αἰμοδόρος οὗτος λύκος, μήτε μὲ κενῆν τρόπον θέλομεν εὐχρησθηθῆ τόσα ζιζάνια καὶ διγβουνοιαὶς νὰ σπέρνῃ τὸ σατανικὸν τοῦτο ἐργαλεῖον, ἀλλ' αὐτὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἐν τῇ ἐκείνου παραφροσύνῃ ἐμμένοντα μὲ τὴν πνευματικὴν πανοπλίαν κατὰ τὸ πρέπον ἀπάτα ἢ Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία θέλει πληγῶσει, καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν του ἐπάνω τὴν θεῖαν ἐκδίκησιν καὶ ὀργὴν ἐπικαταρτίσῃ, σοὶ δὲ καθ' ἡμῶν ἐρωμηνέω καὶ παραφρόνος καθ' ἡμῶν καὶ τῆς ἁγιωτάτης ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας βεβηκωμένῳ σωφρονέστερον ἄνωθεν ὑπερευχόμεθα νοῦν ὡς τόσον τὰς ἀδολοσχίας σου ταύτας ἀφίνοντας φιλάνθρωπότητα καὶ κατὰ τῆς ἀγάπης τὸ πρέπον, ἔτι, καὶ ἔτι, νοθετοῦμεν σε νὰ μὴ μᾶς συνταρξίης τούτην τὴν ὀλιγόμυρον ἡσυχίαν; φθάνει μας αἰ δυστυχίας καὶ αἰ μερίμναις ἃ ἔχει ἀπὸ κειρῶν ὑποφύρομεν, παλεύομεν καθ' ἐκάστην ἐν θλίψει καὶ ἀπὸ τὰς ἀθανάτις συνθλιβόμεθα, ὥστε ἡμῶν ἐκαταστήθῃμεν σχεδὸν εἰπεῖν δὶχως αἷμα ὅμως εἰς τόσας τρικυμίας ἀνάμεσον καὶ πυκνὴν σκοτόμυρναν διαναυγίζει τῆς θεοσεβείας ἡ δάδα καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους αὐτοὺς ἄσβεστον διαμένει; πῶς τὸ λοιπὸν ἐσὺ τὴν τοῦ καρδινάλιου ἐπανωμίαν κτησάμενος (ἃ ἔχει δὲν εἶδες τάχα παρὰ ζωγραφισμένην τὴν Ρώμην) καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς δικούς μας δὲν παύσαι νὰ παροῦνης; τὶ κοινὸν πρὸς ἐσὲ μὲ τὸ ποιμικὸν τὸ πρὸ πολλῶν αἰῶνων εἰς φύλαξιν εἰς ἡμᾶς διαδοχικῶς παραδοθέν; μὲ ποῖον νόμιμον, καὶ τὸ τίτλον καὶ τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους ἡμετέρους Βλάχους τοὺς κατὰ τὴν Τρανσυλβανίαν διάγοντας ἰδιοποιεῖσαι; ἀπὸ ποῖον κειρῶν τὸ πνευματικὸν τοῦτο κράτος εἰς τοὺς προεκλεθέντας ἀπάνω ἀφίρησας; ποῖω τρόπῳ, ἢ ποῖω τίτλῳ, ἢ ποῖω νόμῳ; θεῖω τάχα τῆς ἡ ἀνθρωπίνῳ; οὐδέτέρῳ μέντοι. Ἐπειδὴ καὶ τόσον τὸ θεῖον, ὅσον τὸ ἀνθρώπινον ἐνομοθέτησε διὰ παντὸς τοῦ καθενὸς τὸ ἴδιον νὰ παραδίδεται. Τυρανικῶς ἄρα καὶ βιαστικῶς; καὶ βεβηταὶς εἰμι; πῶς μήτε ὁ Θεὸς, μήτε ὁ αὐγοστότατος καὶ ἀνικητότατος καὶ ἄρα αὐτὸς θέλει τὸ ὑποφέρει; πληρὴ γνωστὰ ὡς πρὸς εἶναι τὰ ψευδοπολιτικὰ ἐκεῖνα καὶ σατανικὸδρυτα μυστήρια, μὲ τὰ ὅποια τὸν κόσμον ὅλον τοῦ ἀρχιερατικοῦ σας σκῆπτρου νὰ καθυποβελίσετε προθύμως καὶ μηχανικῶς ὅλους διόλου πασχίζετε, καὶ ποῖον ἀποθησόμενον δύστηνον ἢ ἀξιοδάκρυτος καὶ θλιβερὰ τόσον ἐπαρχίῶν καὶ ἐρμυρωτότων βασιλείῶν καταστροφή νὰ τὸ ἐμπιστώσῃ, ἢ τὸ μαρτυρησῇ ἢ Ἀγγλία, τὸ Βέλγιον, ἢ Οὐγγαρία καὶ τῆς Γερμανίας τὸ πολλοστὸν καὶ καλλήτερον μέρος. Θεὸς ἀθάνατε, ποίας αἰματοχυρίας; ποίας θησαυρῶν ἀναλώσεως; ποίας τῶν ἐξαιρετοτέρων πόλεων καταστροφῆς; καὶ ποῖα τῆς Αὐστροιανῆς κρατορίας σπαρχίματα; ὁ καὶ ἄρα δὲν ἔπαθε διὰ ταῦτα τῶν ἰδικῶν σας τὰ ψευδὲς πλάστα κεντήματα; εἰς ποίους κινδύνους δὲν ἦλθε νὰ καταποντισθῇ καὶ ποίας τῶν πολλῶν πλούτων διαπάνας; (ταῖς ὁποῖαις ὅμως ὠφέλεστερον διὰ τὸν κοινὸν ἔθρον καὶ πολεμίων

εἶχαν ἐξοδικάσει) καὶ συντόμως εἶπεν περισσότερα ζητήματα ἐπανήλθον ἀπὸ ταῖς ἰδίαις τῶν ἐδικῶν σας βουλαῖς, παρὰ ἀπὸ τὸ σίδηρον τῶν ἀκαταμάχτων ἔθρων· σύγκρινε τοὺς ἱστορικοὺς καὶ θέλεις βελτιωθῆ, ὅπως στίκει καὶ διὰ παντὸς θέλει σταθῆ ἀβλαβῆς ἡ αὐτοκρατορία καὶ ἀνοπότακτος ἀπὸ τὴν ἰδίαν τῆς καὶ ἐμφυτον θεοσέβειαν συντηρουμένη. Ἡμεῖς δὲ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς τὰ κρείττω ἐλπίζομεν καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος Κοίσαρι προθύμως καὶ ἐκοντὶ ὑποσχομέθα, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ ὡς τῷ Θεῷ μόνον πρέποντα θεληματικῶς ὁ καίσαρ αὐτὸς ἀπονεύει καὶ ἀνίσως καὶ ἐσὺ ἀπὸ τὰ ὕβρισματα, βλασφημίας καὶ φοβηρίσματα εἰς τὸ μέλλον δὲν θέλεις πύσει, μάλιστα ἀνίσως καὶ ἀπὸ ταῖς διεστραμμέναις βουλαῖς τῶν ὀπαδῶν σου τῶν μοναστικῶν καταβαλλόμενος δὲν θέλεις τὰ ἀλλότρια παραίτησιν, δὲν θελομέν ὀκνήσει καὶ ἡμεῖς τὸ παράπονον μας νὰ προσπεπέρωμεν εἰς τὸν αὐγουστότατον θρόνον, ὄντας καὶ δὲν ἀμφιβάλωμεν πῶς τοῦ Καίσαρος ἡ μεγαλοπρέπεια νὰ μὴ θελήσῃ ποταπῶς νὰ βιαζόμεσθον, ζεύροντας ἀπὸ πολὺ τὸν εὐμένεστατόν τῆς σκοπῶν.

Εἰς τὸ περίλοιπον ὅσον διὰ τὸ σχῆμα (καθὼς φέσκει) τὸ ἡμέτερον, ὅπου μισητῶς διὰ τὸ σχεδίων σου συχάνικς μᾶς ὀνειδίσεις, καὶ διὰ τὰ ὅσα ἀναξίως καὶ αἰσχρῶς κατὰ τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου φλυαρεῖς, παρχωροῦμέν σε εἰς τὴν θανατηφόρον τῆς σῆς ἀφροσύνης κακίαν, μάλιστα ἀπὸ τοῦ τριμεγίστου Θεοῦ ἂν θελήσῃς. Τὸ ἐλλέθορον ὡς ἱατρεῖον σου παρακαλοῦμεν, ἐπειδὴ δὲν κρίνομεν τώρα νὰ ἀλληλομαχῶμεν μετ' ἐσὲ, οὐτε εἰς τὴν δίκην μας νὰ διαλεχθῶμεν μαζῆ σου· τέλος πάντων δὲν πύοντας ἐσὺ μεγαλορρημονῶντας ψευδοπτολικῶς, κἄμῃ καὶ τοὺς ἡμετέρους εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας (κατὰ πῶς λέγεις) νὰ ἀνακλέσῃς, ταῦτη ἡ ἀπόφρασις ἀπὸ τῆς Ἀποκαλύψεως δοθῆτω σοι ἀσυμβουλεύω σοι ἀγοῶσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπωρωμένον ἐκ πυρὸς ἵνα πλουτήσῃς». Ἐρρωσο.

ΘΕΟΛΟΓΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ.

Ἡ ἐπιγραφὴ οὕτως εἶχε:

Λεοπάλφω καρδινάλει λεγομένῳ Κολλωνίτζη
δοθῆτω ἡ οὖ.

ΑΓΓΕΛΟΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἐξεδόθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφεῖῳ ἡ ὑπὸ τῶν κκ. Κωνστ. Ζαχαριδίου καὶ Ἀνδρ. Σπαθάρη καθηγητῶν τῆς Πατριαρχ. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς ἐκπονηθεῖσα **Γεωγραφία**. Πωλεῖται ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ τῶν ἀδελφῶν Κ. Σφόρα, διαδόχων τοῦ Γ. Σεϊτανίδου, ἐν Ζινδάν Χάν, καὶ ἐν Γαλατᾶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ τῶν ἀδελφῶν Δεπάστα.

— Ἐξεδόθησαν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφεῖου **Πρῶτα Στοιχεῖα Ἀριθμητικῆς**, ἐκ σελίδων 72 εἰς μικρὸν 8ον, καὶ **Στοιχειώδης πρακτικὴ Ἀριθμητικὴ** ἐκ σελίδων ὡσαύτως 200, ἀμφοτέρω ἔργα τοῦ γνωστοῦ παρ' ἡμῖν ἀρχαίου διδασκάλου κ. Γ. Κωνσταντινίδου, γεγραμμένα κατ' ἐρωταπόκρισιν. Τὸ μὲν ἐστὶ προωρισμένον διὰ τὰς κατωτέρως τάξεις τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀρρένων καὶ θηλέων, τὸ δὲ δεύτερον εἰς χρῆσιν τῶν προκαταρκτικῶν ἐλληνικῶν σχολείων καὶ παρθενογυγείων. Αἱ ἐπανειλημμέναι

τῶν καλῶν τούτων βιβλίων ἐκδόσεις—τέσσαρες τοῦ πρώτου καὶ ἕξ τοῦ δευτέρου—δεικνύουσι τὴν χρησιμότητα αὐτῶν καὶ τὸ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καταλλήλον, ἀρκεῖ δὲ πρὸς σύστασιν ἡ κρίσις τῶν κατὰ καιροῦς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Κεντρ. Ἐκπαιδευτικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ ἡ πεπειραμένη καὶ πολυτίμητος αὐτῶν ἐπεξεργασία γενομένη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῶν φυσικομαθηματικῶν κ. Ἀνδρέου Σπαθάρη. Ὁ κ. Γ. Κωνσταντινίδης ὑπισχνεῖται τὴν κατ' ἔτος ἐπιζητημένην ἐκδοσιν τῶν δύο αὐτοῦ χρησίμων διδασκτικῶν ἐγγειριδίων.

— Ἀπὸ τῆς 1 προσεχοῦς καινοκρίου νέον εἰς τὸν δημοσιογραφικὸν ὀρίζοντα ἐμφανισθήσεται περιοδικόν, ὑπὸ τίτλον «**Πρόσδος**». Τὸ περιοδικὸν ἐκδοθήσεται ἐν Βιέννῃ κατὰ δεκαπενθημερίαν, εἰς 16 διςτόλους σελίδας 8ου μεγάλου, φέρον κατὰ τὴν περί τούτου ἀγγελίαν πάντα τὰ συστατικὰ φιλοκαλίας ἄκρας καὶ τὸ κυριώτερον ἐκλεκτὴν ὕλην, τοῦθ' ὅπερ ἐγγυᾶται τῶν προσκληθέντων εἰς συνεργίαν ὁμογενῶν λογίων ἢ εἰδικότης, ἢ χάρις τοῦ λόγου, τὸ ἐπαγωγὸν τῶν μελετῶν, αἷς εἰσιν εἰθισμένοι, καὶ ἡ συναίσθησις τοῦ φιλοκάλου ἐκδότου ὅτι χρῆζομεν περιοδικῶν καταλλήλων εἰς πᾶσαν ἐλληνικὴν οἰκογένειαν καὶ εἰς πᾶσαν παρ' ἡμῖν τάξιν ἀνθρώπων, ἣν θέλουσι τέρπει καὶ καλλιτεχνικὰ εἰκόνας, καὶ ὑποδείγματα ἐργοχειρῶν, καὶ τεμάχια συνθέσεων μουσικῶν. Ἐκπληρούσα, κατὰ τὸ ἐνόν, ἡ «Πρόσδος» τὰς ἐπαγγελίας αὐτῆς, εἰς πᾶσαν εἰσχωρούσα ὁμογενὴ οἰκογένειαν, τὰ χρῆσιμα παντὶ φύλῳ καὶ πάσῃ καθ' ἡμᾶς κοινωνικῇ τάξει προσφέρουσα, ἐλπίζομεν ὅτι θέλει τύχει τῆς ὑποστηρίξεως πάσης οἰκογενείας, ὑπ' ὅσιν λαμβανόμενου ὅτι μετὰ τοιαύτας ὀλικῆς θυσίας—διότι πλὴν τοῦ φύλλου θέλει συνεκδιδόσθαι καὶ δελτίον νεωτέρων εἰδήσεων τῶν ἐπιστημῶν, τῆς φιλολογίας καὶ τῶν τεχνῶν, βιβλιολογίας κτλ.—ἐκδοσις περιοδικῆ τοιαύτη τείνει ἵνα πληρώσῃ τὸ κενόν, ὅπερ βλέπει τις ὡς πρὸς τὴν χρῆσιμον πνευματικὴν τροφήν, ἣν δέον ἵνα χορηγῶμεν εἰς τὸν ὁμογενὴ φιλοκαλῆ κόσμον. Συνδρομὴ ἑτησία ἐν τῇ ὀθωμανικῇ ἐπικρατείᾳ φράγκα χρυσᾶ 30.

— Ἐχομεν ὑπ' ὅσιν τὸ 12 φυλλάδιον τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδομένου καλλίστου περιοδικοῦ «Ἀναπλάσεως», μηνὸς αὐγούστου, οὗ περιεχόμενά εἰσι: Μ. Γαλανοῦ Ἡ εὐαγγελικὴ ἠθικὴ καὶ Παρὰ τὴν θάλασσαν, πρὸ τοῦ ἡλίου ὄσυντος.— Ν. Δαμαλά· Περὶ διορθώσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν.— Κ. Διαλεισιμᾶ· Ἡ πτωσίς μου καὶ τὸ στήριγμά μου ἐπὶ τοῦ Πηλίου, διήγημα.— Ν. Δημητρακοπούλου· Ἡ ἐγκράτεια.— Κ. Κρυστάλλη· Ὁ πεινασμένος Ἡπειρώτης (ποίημα).— Μ. Γαλανοῦ· Τὸ ἐλέγγειον.— Εἰσφορὰ ὑπὲρ τῶν πεινῶντων Ἡπειρωτῶν.— Δωρεὰ ὑπὲρ τῆς «Ἀναπλάσεως».— Βιβλιοθήκη «Ἀναπλάσεως».— Ἀλληλογραφία.—

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1838

ΑΡΙΘ. 44.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίας)
Ἰωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρροῦνται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυντέον: τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ. — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανσο. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

Ἐνεκα τῆς γῆς ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ τῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπισκέψεως τῶν ΑΑ. Ὑψ. τῶν μεγάλων δουκῶν τῆς Ρωσσίας ἢ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀλήθειαι ἐκδίδεται σήμερον βραδέως.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά—Δικαστικά· Διαρκὲς Ἐθνικὸν Μικτὸν Συμβούλιον. Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἀναίρεσιν δίκης μεταξὺ Γ. καὶ Λ. Ν. καὶ Μ. Θ. Ν., ἀπέντων κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης—Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων ὑπὸ Μ. Γ. Γεδεών (συνείρεα)—Ἀγγελία βιβλίων—Δελτίον κινήσεως τῶν ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς Φιλανθρωπικοῖς Καταστήμασι περιβαλλομένων.

Παράρτημα—Κανονικαὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 345—352).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐπὶ τῇ εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ἐλεύσει τῶν ΑΑ. Ὑψ. τῶν μεγάλων δουκῶν Σέργιου καὶ Παύλου, ἀδελφῶν τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, γῆς, τετάρτην, ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμ. πατριάρχου καὶ τῆς ἱεραῆς Συνόδου, μετέβη παρ' αὐτοῖς πρεσβεῖα τριμελής, τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς ἐκ τοῦ συνεγγύς εὐλογίας τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ αὐτῶν ἐλεύσει ἐξαγγέλλουσα· τὴν ἐπιτροπεῖαν ἀπετέλουσιν οἱ σεβ. συνοδικοὶ μητροπολίται Νικαίας, Δέρκων καὶ Μογλενῶν, οὓς ὑπεδέξατο μετ' εὐλαθείας αἱ ΑΑ. Ὑψ. ἐν τῇ ἐν Βουγιουκχίδε ρωσικῇ πρεσβείᾳ, διεμνηνεύοντος τοῦ ἐκ τῶν καθηγητῶν τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολ. Σχολῆς πανσο. ἱεροδιακόνου κ. Ἀποστόλου Χριστοδοῦλου, παρισταμένων δὲ τῶν ΑΑ. Ἐξ. τοῦ πρεσβευτοῦ κ. Νελιδῶφ, τοῦ συμβούλου κ. Ὀνοῦ καὶ τοῦ Α' γραμματεῶς κ. Ἰβανῶφ. Ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας προσεῖπε τὰς ΑΑ. Ὑψ. ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Νικαίας, ἢ δὲ Α. Α. Ὑψ. ὁ Μ. δούξ

Σέργιος ἀπαντήσας ἐδήλωσε τὴν μεγάλην συγκίνησιν αὐτοῦ ἐπὶ ταῖς προσήρσει καὶ ταῖς εὐχαῖς τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ τῆς ἀγίας καὶ Ἱ. Συνόδου καὶ πῦχριστος καὶ ἐκ μέρους τῆς Α. Ὑψ. τοῦ Μ. δούκους Παύλου καὶ τῆς Μ. δούκισσας Ἐλισάβετ τῆς Μ. Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τούτῳ, ἐκδηλώσας ἐνταυτῷ τὴν λύπην αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμ. πατριάρχου, ὃν, ὡς εἶπεν, ἐλπίζει νὰ ἐπισκερθῇ σήμερον.

—Αἱ ΑΑ. Ὑψ. οἱ μεγάλοι δούκες Σέργιος μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μ. δούκισσας Ἐλισάβετ καὶ Παῦλος ἀφίκοντο τῇ 4 1/2 μ.μ. εἰς τὸν πατρ. ναὸν, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν καὶ τῶν Ἐξ. Ἀλεξ. Νελιδῶφ, πρεσβευτοῦ, Μ. Ὀνοῦ, συμβούλου, καὶ Ἰβανῶφ ἀρχιγραμματεῶς τῆς πρεσβείας. Πρὸ τῆς ἐξωτερικῆς πύλης τοῦ περιόλου τῶν Πατριαρχείων ἀνέμενον τὰς ΑΑ. Ὑψ. οἱ ἱερεῖς τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, οἵτινες, ἡγουμένω τῶν πατριαρχικῶν κλητῆρων, ὠδήγησαν εἰς τὸν ἱερὸν ναὸν, οὗ ἐν τῇ μεγάλῃ πύλῃ τοῦ κρήνηκος ὑπεδέξατο αὐτὰς ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμ. πατριάρχης, μετὰ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν Νικαίας, Δέρκων, Νικοπόλεως, Ἀγκύρας, Βιζύης, Ξάνθης, Σισανίου, Μογλενῶν καὶ Βοδενῶν καὶ τῶν παρεπιδημούτων πανιερ. μητροπολιτῶν Σερρών καὶ Καστορίας, συμπαρασταμένων τῶν Ἐξ. ἀρχόντων Μ. λογιέτου Σταυράκη βέη Ἀριστάρχου καὶ Μ. ρήτορος Κωνσταντίνου βέη Καλλιᾶδου, τῶν Ἐξ. μελῶν τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου Ν. Ψυχῆρ βέη, Ἰωάννου ἐφένδη Βιθυνοῦ καὶ Ἰω. Ἀναστασιάδου, ὡς καὶ πάσης τῆς πατριαρχικῆς ὑπαλληλίας κληρικῆς καὶ λαϊκῆς, καὶ εὐλογήσας ἤγάγετο δι' ἀγκισμοῦ τοὺς τε Ὑψ. μεγάλους δούκας καὶ τὴν Μ. δούκισσαν, εἰσαγαγῶν αὐτοὺς εἰς τὸ καθολικόν, λαβόντας θέσιν ἀπέναντι τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἡ Α. Θ. Παναγιότης εὐλογήσασα τὴν ἐναεῖν

της τελετής και ψαλμένων των απολυτικών της εορτής και του αγίου Γεωργίου ἐμνημόνευσε των ὀνομάτων του τε αὐτοκράτορος πασῶν των Ρωσσιῶν και παντός του αὐτοκρατορικοῦ οἴκου και των παρόντων Μ. δουκῶν Σεργίου, μετὰ της συζύγου αὐτοῦ Μ. δουκίσσης Ἐλισάβετ, και Παύλου, μεθ' ὃ ἐποιήσατο ἀπόλυσιν· εἶτα δὲ προσεφώνησε τὰς ΑΑ. Α. Ὑψηλότητας ὡς ἑξῆς:

Ὑψηλότητες,

Μετ' ἀνεκκράστου χαρῆς και ψυχικῆς ἀγαλλιότητος ὑποδεχόμενοι σήμερον τὰς ὑμετέρας Αὐτοκρατορικὰς Ὑψηλότητας ἐν τῇ Μεγάλῃ ταύτῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ μέσης καρδίας προταγορεύομεν Ὑμᾶς ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ Ὑμῶν ἀρίζει, προσωνοῦντες τὸ, Ὡ· εὐπερίστητε. Χάρειας δὲ τῷ παντάνακτι Θεῷ ἀπονέομεν εἰτι ἤξιωτεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ και πατριαρχικοῦ τούτου Θρόνου εὐλογησαί ταις ἡμετέραις πατριαρχικαῖς εὐχαῖς τὰς σεπτὰς Κορυφὰς των Ὑμετέρων Ὑψηλοτήτων, τοῦ Μεγάλου δουκὸς Σεργίου μετὰ της θεοσεβειστάτης συζύγου αὐτοῦ Μεγάλῃς δουκίσσης Ἐλισάβετ, και τοῦ Μεγάλου δουκὸς Παύλου, ἀδελφῶν προσφιλῶν της Α. Μεγαλειότητος τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν των Ρωσσιῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ', οἵτινες ἐν θρησκευτικῷ ζῆλῳ και χριστιανικῇ ἀγάπῃ προσέργεσθε εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ γεραροῦ και ἱστορικοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τοῦ κέντρου τούτου της Ὁρθοδοξίας, ἐνισχύοντες οὕτω διὰ της παρουσίας Ὑμῶν τοὺς ἱεροὺς δεσμούς της πίστεως, τοὺς ἀρρήτως ἐνοῦντας τὴν ἀγίαν ταύτην Μητέρα Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν μετὰ της ἀγίας Αὐτῆς θυγατρὸς και ἀδελφῆς της ὀρθοδόξου ἐν Ρωσσίᾳ Ἐκκλησίας. Τὴν πνευματικὴν τοῖνον χαρὰν και ἀγαλλίασιν της Ἐκκλησίας ἐξυγγέλλοντες πρὸς τὰς εὐσεβεστάτας Αὐτοκρατορικὰς Ὑμῶν Ὑψηλότητας, δεόμεθα Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἵνα σκέπη και διατηρῇ Ὑμᾶς ἀνωτέρους παντός ἀνιερου, και ἐπιβραβεύῃ Ὑμῖν πᾶν ἀγαθόν και σωτήριον. Τῇ δὲ Α. Μεγαλειότητι τῷ αὐτοκράτορι πασῶν των Ρωσσιῶν και παντὶ τῷ Αὐτοκρατορικῷ αὐτοῦ Οἴκῳ ἐπιδαφιλεῦθαι ἐνδοξον, μακραίωνα και εὐδαίμονα. Ἀμήν.

Μετὰ τὴν προσφώνησιν της Α. Θ. Π. ἀναγνωσθεῖσαν ρωσιστὶ ὑπὸ τοῦ πανσοῦλ. ἱεροδικόνου και καθηγητοῦ κ. Ἀποστόλου Χριστοδοῦλου, ἐψάλλσαν οἱ πολυχρονισμοὶ τοῦ τε παναγιωτάτου οἴκουμενικοῦ πατριαρχίου και των ΑΑ. Ὑψ. των μεγάλων δουκῶν μετὰ της μεγάλῃς δουκίσσης, οἵτινες ἐξεληθόντες τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἀνήλθον εἰς τὸ Μέγα συνοδικόν. Αἱ ΑΑ. Ὑψ. ἐξέγρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν ἐπὶ τῇ γενομένῃ αὐτοῖς ὑπὸ της μητρὸς Ἐκκλησίας ἐνθερμότητι και ἐξόχῳ δεξιῶσει και ἐπρωτήσαν μετὰ

πολλοῦ τοῦ ἐνδιαφέροντος περὶ της ὑγείας της Α. Θ. παναγιότητος, Ἦτις ἀπήντησε δηλοῦσα ὅτι ἔχει μὲν κἄλλιον ἐπὶ τε τῇ ἐπισκέψει των ΑΑ. Ὑψ. χάρισμα και ἐπὶ τῷ περὶ αὐτῆς ἐνδιαφέροντι αὐτῶν, θεωρεῖ δὲ καθήκον ν' ἀνταποδώσῃ αὐταῖς τὴν ἐπίσκεψιν. Εἶτα συνέστησεν αὐταῖς τοὺς παρισταμένους σεβασιματάτους μητροπολίτας συνοδικούς τε και μὴ, τοὺς Ἐξ. Μ. Λογοθέτην και Μ. ρήτορα και τὰ παρόντα μέλη τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου, διερχομένουσθε καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἐπίσημον συνέλευσιν τοῦ ἱεροῦ. καθηγητοῦ κ. Α. Χριστοδοῦλου.

Κατόπιν αἱ Α. Α. Ὑψ. συνέστησαν εἰς τὰς εὐχὰς της Α. Θ. Π. και της παρισταμένης ἱεραρχίας τοὺς ἐκ της ὑψηλῆς αὐτῶν ἀκολουθίας και τὰς συνοδουούσας τὴν Α. Ὑψ. τὴν Μ. δουκίσσαν κυρίας της τιμῆς, μεθ' ὃ κατήλθον αὐθις εἰς τὸν σεπτὸν πατριαρχικὸν ναόν, μετὰ της αὐτῆς εὐλαθείας, ἧτις διακρίνει τὰς ΑΑ. Ὑψ. και ἐξήχησαν πληροφορίας περὶ τε τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου και τοῦ ἁμβωνος, τοῦ τεμαχίου τοῦ ἱεροῦ κίονος, ἐφ' ᾧ προεδέθη ὁ Θεάνθρωπος, των ἀγίων λειψάνων και των ἀρχαίων σεπτῶν εἰκόνων, ἅτινα και ἤσπασθησαν μετὰ συγκινήσεως. Ἀπῆλθον δ' ἐκ των Πατριαρχείων προσημύομενοι ὑπὸ των ἱερέων τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ, ἀπειροῦ πλήθους ὀρθοδόξων παρισταμένου, στρατιωτικοῦ δ' ἀποσπάσματος ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ της σεβ. Κυβερνήσεως ἀποσταλέντος ἀποδόντος τὰς νενομιμμένας τιμὰς ἐν τε τῇ ἐλεύσει και τῇ ἐκ των Πατριαρχείων ἀναχωρήσει αὐτῶν.

— Αὐριον (παρασκευῆ) ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἴκουμενικός πατριάρχης, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐκ των συνοδικῶν ἀρχιερέων σεβασμ. μητροπολίτου Θεσσαλίας, και τοῦ ἐκ των καθηγητῶν της ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Α. Χριστοδοῦλου, ὡς διερχομένουσθε, ἐπισκεφθεῖσθε τὰς ΑΑ. Ὑψ. ἐν τῇ ἐν Πέραν Αὐτοκρατορικῇ ρωσικῇ πρεσβείᾳ.

— Μέγας πρωτοσύγκελλος τοῦ οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου διωρίσθη ὁ πανσοῦλ. ἀρχιμ. κ. Ἰερώνος Δημητριάδης, ἀρχιός τελειόφοιτος της ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐπὶ ἐπταετίαν μὲν εὐδοκίμως ἐν Ἀθήνῃ διατελέσας ἀρχιερατικός ἐπίτροπος και ἱεροκήρυξ, ἐπὶ πενταετίαν δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ὡς τε ἀρχιγραμματεὺς της ἱερᾶς Συνόδου τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου θρόνου και ὡς διευθυντῆς της αὐτοῦ Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ.

— Ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Λιτίτζης κ. Ἰγνάτιος, προσκληθεῖς, ὡς ἡγγελιαμεν, μέλος συνοδικόν, ἀντὶ τοῦ ἀποσυρθέντος πανιερ. μητροπολίτου πρώην Χαλεπίου, ἐδήλωσε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι ἀρχιθῆσθε τῆσον εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν.

— Ἐγκρίως ἀνεγράψαν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλήθειᾳ αἱ ὀνόματα των πανιερωτάτων μητροπολιτῶν Στρωμνίτζης κ. Κάλινίκου καταβαλλόμενα προσπᾶσθαι πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν μάνδραν της ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας των ἀπ' αὐτῆς ποικίλιας ἐπιρρεΐας ἀπο-

σπασθέντων. Τὸν καλὸν ἀγῶνα συνεχίζων ὁ μητροπολίτης Στρωμνιτζῆς ἀναγγέλλει τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ ὅτι, ἐκ τοῦ διαμερίσματος Πήβης τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῶν 43 τοῦ τμήματος ἱερέων προσελθόντες αὐτῷ ἐξέφρασαν μεταμέλειαν ἐπὶ τῇ μέχρι τοῦδε διαγωγῇ, ὑπισχυόμενοι πίστιν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν. Εὐσέβης δὲ τις τροπὴ παρετηρήθη εἰς τὰ χωρία Καφαδάρ καὶ Νεγοδίν, ὅπου τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποσκιρτησάντων ἡ μερὶς ἐστὶ πολυπληθεστέρα. Σύντονος, οἷα καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἐνέργεια θέλει συντελέσει τὴν αἰσίαν ἐκδοσὶν τοῦ σκοποῦ, ὃν ὁ πανιερ. μητροπολίτης Στρωμνιτζῆς ἔθετο τέλος τῆς ποιμαντικῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ.

— Καθὰ ἀνηγγέθη πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, εἰς τοὺς πανιερ. μητροπολίτας Τραπεζοῦντος Φιλάρετον καὶ Δρυϊνουπόλεως Κοσμάκν αἰσίως ἀφικόμενους εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν μητροπόλεις ἐγένετο ἐνθερμος ὑπόδοχή, τῶν εὐσεβῶν κατοίκων τῶν ὀρθοδόξων τούτων παροικιῶν διατρανωσάντων τὰ αἰσθήματα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐλαβείας καὶ νίκης στοργῆς.

— Χθὲς τετάρτη, ἑορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐχρυσόστησεν ἐν τῷ σεπτῷ πατριαρχικῷ ναῷ, ἐν μέσῳ πυκνοῦ ἐκκλησιάζματος, συγχρυσόστατούντων τῶν τε σεβ. συνοδικῶν Νικοπόλεως, Ἀγκύρας, Βιζύης, Ξάνθης, Σισανίου καὶ Βοδενῶν καὶ τῶν περιπεδησάντων παν. μητροπολιτῶν Σερρών, Καστορίας, Κώου καὶ Νευροκοπίου. Κατὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἡ Α. Θ. Π. ἐχειροθέτησε τὸν νέον Μ. πρωτοσύγγελλον.

— Ἡ ἐνκαθὶα περπεδημοῦσα κ. Εὐφροσύνη Κασαβέτη, γόνος ἐπιφανοῦς φαναριωτικῆς οἰκογενείας, τῶν Ἰωνιδῶν (Ἰπλιτζῆ) πληροφορηθεῖσα ἀπὸ γράμματός τῆς ἐφορίας τοῦ ἐν Φαναρίῳ Ἐθν. Ἰωακείμιου Παρβεναγωγείου τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καὶ τὰ πρὸς τοῦτο ὀλίγα μέσα, ἅτινα δικαίτησιν ἡ ἐφορία πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ, ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἐφορίαν αὐτοῦ 20 τουρκικὰς λίρας. Ἡ κ. Κασαβέτη, ἐκτιμῶσα τὸν σκοπὸν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου ἐκπαιδευτηρίου, καὶ δειγμα φιλογενεῖας ἰδίως εἰς τὴν πατρῶν ἀρετὴν προστιθεῖσα, ἐπισπάται τὰς εὐλογίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς ἐφορίας, πεπεισμένης ὅτι τὸ προχάδειγμα τῆς ἀξιοτιμῆς δωρητρίας κίεται πρὸς μίμησιν πᾶσι καὶ πάσαις, ὅσοι δύνανται νὰ προσέλθωσιν ἄργοι εἰς ἐθνικὰ καθιδρύματα ὁμολογούμενως κοινωφελῆ.

— Τῇ παρελθούσῃ πέμπτῃ, 8 μεσοῦντος, ἐγένοντο αἱ ἐνάρξεις τῶν μαθημάτων τῆς ἐν Χάλκῃ ἱερᾶς Θεολογ. Σχολῆς, τὸν ἀρχισμὸν τετέλεσεν τοῦ προέδρου τῆς ἐφορίας αὐτῆς σεβασμ. μητροπολίτου Δέρκων κ. Καλλινίκου, παρισταμένου καὶ τοῦ ἐκ τῶν ἐφόρων αὐτῆς σεβασμ. μητροπολίτου Βιζύης κ. Κωνσταντίου, ἱεραουργήσαντος αὐθημερὸν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Σχολῆς.

— Τῇ παρεκσευῇ (9) μηνίμῃ τῶν ἁγίων Θεοπατόρων Ἰωακείμ καὶ Ἄννης, ἐπεσκέψατο καὶ συνεχάρη, κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου

κ. Διονυσίου τὴν Α. Θ. Π. τὸν πατριάρχην πρόην Κωνσταντινουπόλεως κ. Ἰωακείμ τὸν ἀπὸ Θεσσαλονίκης, ἄγοντα τὴν ὀνομαστικὴν ἑορτὴν αὐτοῦ, ὁ πανσ. ἀρχιεραρχμ. τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀρχμ. Κωνσταντίνος Ἀλεξανδρίδης.

— Αἱ μέχρι τοῦδε καταγραφεῖσαι ἐν τῷ Ἐθν. Ἰωακείμιῳ Παρβεναγωγείῳ μαθητρικαὶ ἀριθμοῦνται εἰς 130, ἐξ ὧν αἱ τριάκοντα ἄποροι. Ἡ ἐφορία τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου βλέπει μετὰ λύπης ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ ἐναρξαμένου σχολικοῦ ἔτους κωλύει τὴν πρόσληψιν πλείονος ἀριθμοῦ ἀπόρων, εὐχῆς δ' ἔργον ἦθειεν εἶναι εἰ ποτέ τινες τῶν ὁμογενῶν ὠρίζον ἐτησίως ποσὴν τι χορηγούμενον ὑπ' αὐτῶν ἐπὶ τῷ ὄρω τῆς ἐγγραφῆς πλείονων μαθητριῶν ἀπόρων δωρεάν.

— Τῇ δευτέρῃ ἐπισκέψατο τὰ Πατριαρχεῖα, τὸ ἐν Φαναρίῳ Ἀγιοσταφικὸν Μετόχιον καὶ τὴν Μ. τοῦ Γ. Σχολὴν ὁ ἀπὸ τινος ἐν τῇ πόλει ἡμῶν διακείμενος πολυμαθῆς ἑλληνιστῆς G. Hirschfeld, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καϊνεξέβερης.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΑΡΚΕΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΙΚΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ.

Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἀνάσειρον δίκῃς μεταξύ Γ. καὶ Α. Ν. καὶ Μ. Θ. Ν., ἀπάντων κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης. ΤΟ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝ Δ. Ε. Μ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Συγκείμενον ὑπὸ τῶν παρόντων μελῶν αὐτοῦ τῶν σεβασμιωτάτων μητροπολιτῶν Ἡρακλείας Γερμανοῦ, προέδρου, Ἰμβροῦ Παΐσιου, Χαλδαίας Γεβασίου καὶ Δρυϊνουπόλεως Κλήμεντος καὶ τῶν κκ. Δ. Πασκαλλῆ, Κ. Χριστοφοροῦ, Κ. Πετρίδου, Ν. Ψυχάρη καὶ Π. Φενερίτῃ, τὴν νόμιμον ἀποτελοῦντων ἀπαρτίαν.

Συνελθὼν ἐν τακτικῇ δημοσίᾳ συνεδριάσει τῇ 17 φεβρουαρίου τοῦ 1888 ἔτους, ἡμέρα τετάρτη, ἐν τῇ ἐπὶ τούτῳ ὠρισμένη αἰθούσῃ αὐτοῦ παρόντων καὶ τοῦ Α' Γραμματέως αὐτοῦ Δ. Θ. Ξανθοπούλου, ὅπως δικασθῇ καὶ ἀποφασισθῇ ἐπὶ τῆς ἐξῆς ὑποθέσεως :

Ἡ Μ. χήρα Θ. Ν. τὸ γένος Μ. κάτοικος τῆς κομποπόλεως Χαλέπα τῆς ἐπαρχίας Κυδωνίας τῆς νήσου Κρήτης διὰ τῆς ἀπὸ 14 δεκεμβρίου 1885 ἀγωγῆς αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ Δημογεροντικῶν Πρωτοδικείου Χανίων κατὰ τῶν ἀδελφῶν Γ. καὶ Α. Ν. κατοίκων τῆς αὐτῆς κομποπόλεως, ἐξητήσατο ὅπως, κατ' ἔθος πολυχρόνιον ἐν Κρήτῃ, ὑπεισέλθῃ μετὰ τῶν ἐκ πληγίου συγγενῶν εἰς τὴν κληρονομίαν τοῦ τρίτου τῆς περιουσίας τοῦ ἀπαίδος τελευτήσαντος νομίμου συζύγου αὐτῆς Θ. Ν., τὸ δὲ εἰρημίον δικαστήριον ἐξέδοτο τὴν τε ὑπ' ἀριθμὸν 2 καὶ ἡμερομηνίαν 14 μαρτίου 1886 προδικαστικὴν καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 20 τῆς 17 ὁκτωβρίου ἡ. ἔ. δριστικὴν ἀπόφασιν ἀναγνωρίζουσαν τὴν ἐνάγωσαν κληρονομίαν κατὰ πλήρη κυριότητα καὶ δεσποτείαν ἐπὶ τοῦ τρίτου τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ δεσποτεῖαν ἐπὶ τοῦ τρίτου τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου περιουσίας τοῦ ἀδελφοῦ Γ. καὶ Α. Ν. ἐξεκάλειαν ἐνώπιον τοῦ Δημογεροντικῶν ἐφετείου Χανίων διὰ τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 25 νοε-

θρίου 1886 ἐφέσεως αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦ ἐν αὐτῇ λόγου ἐξηγήσαντο ὅπως γίνηται αὕτη δεκτὴ, ἀκυρωθῆσι καὶ ἐξαφανισθῶσιν αἱ ἐκκαλούμεναι ἀποφάσεις, ἀπορριφθῆ ἡ ἀγωγή τῆς ἀντιδίκου καὶ καταδικασθῆ αὕτη εἰς τὰ ἔξοδα καὶ τέλη ἀμωτέρων τῶν βαθμῶν, τὸ δὲ διαληφθὲν ἐφετεῖον ἐξέδοτο τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 5 καὶ ἡμερημίαν 14 ἀπριλίου 1887 ἀπόφασιν, δι' ἧς ἀπορρίπτει τὴν ἐν λόγῳ ἔφεσιν καὶ ἐπιβάλλει εἰς βάρος τῶν ἐφετεϊόντων τὰ δικαστικὰ δαπανήματα καὶ τέλη.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Δημογεροντικῆς ἐφετείου Χανίων καὶ τῶν ἐρχομένων ἀποφάσεων τοῦ αὐτοῦ Δημογεροντικῆς Πρωτοδικείου οἱ αὐτοὶ ἀδελφοί, συνωδῶ τοῖς ἀρθροῖς 31—33 τῆς ἐν Κρήτῃ ἰσχυροῦς ἐιδικῆς τῶν χριστιανῶν δικονομίας, ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ ἐνδίκου τῆς ἀναίρεσεως μετῶ ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τούτου διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. πρωτ. 4172 καὶ ἡμερομ. 11ης μαΐου 1887 ἀναιρετηρίου ἐγγράφου διαβιβασθέντος ἀρμοδίως πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιώτητα, καὶ ἐξητήσαντο τὴν ἀκύρωσιν αὐτῶν, τὴν ἀπόρριψιν τῆς ἀπὸ 14 Δ) θρίου 1885 ἀγωγῆς τῆς ἀντιδίκου καὶ τὴν καταδίκην αὐτῆς εἰς τὰ δικαστικὰ ἔξοδα καὶ τέλη ὅλων τῶν βαθμῶν, ἢ τὴν παραπομπὴν τῆς ὑποθέσεως ἐνώπιον τοῦ Δημογεροντικῆς ἐφετείου Χανίων πρὸς τὴν ἐκ νέου ἐκδίκασιν αὐτῆς διὰ τοῦ ἐξῆς λόγου: 1) διότι, κατὰ τὸ ἄρθρον 41 τῆς ἐιδικῆς δικονομίας, αἱ δημογερονταὶ καὶ τὰ χριστιανικὰ δικαστήρια ἐφαρμόζουσι τοὺς βαζαντινοὺς νόμους τῶν Βασιλικῶν καὶ τὴν ἐπιτομήν τοῦ Ἀρμενοπούλου καθόσον δὲν κατηργήθησαν ὑπὸ νεωτέρων νόμων καὶ καθόσον δὲν ὑπέπεσον εἰς ἀχρησίαν ὡς ἐκ κοινωνικῶν μεταβολῶν καὶ πολυχρονίων ἐθίμων, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἰσχυρίσθησαν οὗτοι ὅτι ἐθίμον πολυχρονίων, καθ' ὃ ἡ χρεὶς εὐπυρος ἢ ἄπορος λαμβάνει κατὰ πλήρη κυριότητα τὸ τρίτον τῆς περιουσίας τοῦ ἐκυτῆς συζύγου, δὲν ἦδύνουτο κατ' ἀρχὴν νὰ γεννηθῆ, διότι ἐλλείπεται καὶ τὰ τρία οὐσιώδη στοιχεῖα, ἧτοι 1) ὁμοίαι πράξεις ρυθμισθεῖσαι ἄνευ διακοπῆς· 2) κοινὴ τῶν πρατόντων συνειδήσις καὶ 3) ἐπὶ τοσοῦτο καὶ τοσάκις ἐπανάληψις τῶν πράξεων, ὥστε ἐξ αὐτῶν νὰ συνάγῃται ἀδιστακτικῶς ἡ εἰρημένη κοινὴ συνειδήσις· 2) διότι ἡ ἀναιρεσίβλητος διὰ μὲν τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς τὸ κληρονομικὸν αὐτῆς δικαίωμα ἐστήριξεν ἐπὶ τοῦ ἐθίμου, κατὰ δὲ τὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ νόμου· 3) διότι καὶ ὡς ἀόριστος ἔδει νὰ ἀπορριφθῆ ἡ ἀγωγή, διότι ἐνῶ αἱ ἀναιρεσίβλητοι ἀποφάσεις ρητῶς ἀναγνωρίζουσιν, ὅτι ἰσχύει ἐν ἀπίσῃ τῇ νήσῳ Κρήτῃ, ἐν τούτοις ἡ ἀγωγή ἢ ἐπὶ τῆς ἰσχύει οὐδὲ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ἐξ ὧν ὁ δικαστὴς θὰ ἐξῆγε τὴν ὑπάρχουσαν τοῦ ἐθίμου· 4) διότι δὲν ἦτο νόμιμος ἡ ἐν τῷ Δημογεροντικῆς πρωτοδικεῖῳ Χανίων παράστασις τοῦ Χ. Π. ὡς μὴ ἔχοντος πληρεξουσιότητα (να παράσταται ἐνώπιον τῶν Δημογεροντικῶν δικαστηρίων καὶ 5) διότι κατὰ τὸ ἄρθρον 42 τῆς πολιτικῆς δικονομίας οὐδὲν δικόγραφον ἔχει ἰσχύον κατὰ τινος ἐάν δὲν τῷ κοινοποιήθῃ νομίμως, ἐπομένως πᾶσα ἡ ἀποδεικτικὴ διαδικασία ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως ἔστιν ἄκυρος ὡς μὴ κοινοποιηθεῖσιν αὐτοῖς τῶν πράξεων τῶν ἐσηγητῶν.

(ἔπεται τὸ τέλος).

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΣΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

Γ'—Δ'.

Οὕτω λοιπὸν τὸ δεύτερον, τὸ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον ἐγγράφον ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, μεταξὺ τῶν εἰς τὰ ὑπ' ἐκατέρως πρεσβευόμενα δόγματα ὑπαγομένων χριστιανῶν. Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, ὅτε Ἰωάσαφ ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως οἰκουμενικὸς πατριάρχης, ὁ ἐπινομησθεὶς Μεγαλοπρεπὴς, ἀπέστειλεν εἰς Γερμανίαν τὸν ὁμογενῆ διάκονον Δημήτριον Μυσὸν ἐπὶ σκοπῷ νὰ πληροφορηθῆ καὶ βεβαιώσῃ ἡμᾶς περὶ τοῦ νέου δόγματος ἀπὸ τῶν μέσων αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, ὅτε Διονύσιος ὁ ἀπὸ Νικομηδείας πατριάρχης ἀπέστειλεν εἰς Ἰταλίαν τὸν μητροπολίτην Κκισσερείας Μητροφάνην, ἀγνωστον μὲν ἐπὶ τίνι σκοπῷ, πιθανῶς ὅμως πρὸς τὸ βολιδοσκοπήσῃ τὰς πρὸς ἡμᾶς διαθέσεις τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίῳ προσκειμένων ἢ ἀντικειμένων ταῖς εἰσαγομέναις ὑπὸ Λουθήρου κινεῖσαι διδασχαις καὶ τοῖς ξενίζουσι δόγμασιν, ὅτε κκαὶ γλωσσαι διεθρῦλον ὅτι ὁ πατριάρχικος ἐξαρχος, ἀπελθὼν εἰς Ρώμην πρὸς τὸν πάππν ἀεκάκειν ὅ,τι ὁ Θεὸς δὲν ἤθελε, κκὶ ἔστερξέ τον, καὶ ἐμνημόνευσέ τον . . . κκὶ ἐμαθῆν το οἱ Ῥωμαῖοι, κκὶ εἶχαν τον ὡς διῆβουλον», ὡς ἀρελέστατα γράφει Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας¹, ἐδείκνυτο τρανῶς ὅτι, πρὸς μὲν τὸν ἐπὶ γῆς ἐωσφόρον τὸν φυσιωθέντα δεινῶς ἠρνεῖτο σύμπας ὁ εὐσεβεῖν ἠρημένος λαὸς πᾶσαν ἀναφορὰν, πρὸς δὲ τὴν Μεταρρυθμισιν ἔτεινεν εὐνοια προσοχὴν, ἣν ἐπέτεινε ὁ κλεινὸς πατριάρχης Ἱερεμίας Β' ὁ Τρανός², φιλικὴν ἐγκαινίσας ἐπὶ τῶν δογματικῶν τῆς ὀρθοδοξοῦσης Ἐώας λήξεως ἀλληλογραφίαν. Εἰ δ' ἐνόησεν ὅτι ἐπαίζον ἡμᾶς οἱ τῆς Διαμαρτυρήσεως, κύρωσιν καινοφώνων ἀπεκδεχόμενοι παρὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν διδασκαλιῶν, ἀλλ' ἠνύσει τούτους, ὡς κκὶ πρὸς τὸν πάππν τῆς πρεσβυτέρως Ρώμης ὁ τῆς νέας ἀρχιεπίσκοπος σχέσεις ἡπίας διατη-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 345—348 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

1. Βλέπε τὴν μικρὰν μου διατριβήν: Ὁ πατριάρχης Ἰωάσαφ Β' ὁ Μεγαλοπρεπὴς ἐν «Ἡμερολογ. Ἀνατολῆς» τοῦ 1883, ἰδίως δὲ σελ. 248. Δημήτριος δ' ὁ Μυσὸς ἦν θεσσαλονικεὺς τὴν πατριὰ, σταλεὶς εἰς Βιρτεμβέργην τῷ 1558. Ἐπιστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκόμισεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἰωάσαφ Μεγαλοπρεπὴ τοῦ Φιλίππου Μεγάλλου, ἐκδοθεμένην ὑπὸ Μαρτίνου Κρουσίου ἐν Turcograecia, σελ. 657. Ταύτην ἀνήγνωθι ἐν «Ἡμερολογ. Ἀνατολῆς» βίβλ. Ἰωάσαφ, σελ. 255—256.

2. Τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Ἱερεμίου πρὸς τοὺς διαμαρτυρούμενους ἐξεδόθη κκὶ παρ' ἡμῶν ὑπὸ Κ. Σάλα ἐν τῷ Βιογραφ. σχεδιάσματι περὶ Ἱερεμίου Β', σελ. ιη'—ιυ' καὶ μη'—γγ' μέρος, ἀνετυπώθη δ' ἐν συνόλῳ αὐτῇ ὑπὸ τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ Ἐθν. πανεπιστημίου κ. Ἰωάννου Μεσολορῶ ἐν Ἀ' τόμῳ τῆς Συμβολικῆς αὐτοῦ, σελ. 124 κ, ἐξ.

ρῶν, τοσούτῳ φιλικῶς ἐπέστελλε τῷ Γρηγορίῳ ΙΓ' γράφων καὶ διαβεβαιῶν ὅτι αὐτὰ παρὰ τῶν ἀγίων ἐλθόντων Ἀποστόλων τε καὶ Πατέρων ταῦτα μεμαθήκαμεν καὶ φρονεῖν καὶ γράφειν καὶ λέγειν δίχα τινὸς ἄλλης ἐντέχου συμπλοκῆς», καλλίστην ἀπάντησιν διδούς ἅμα τε τοῖς λατίνοις καὶ τοῖς διαμαρτυρομένοις, καὶ τοὺς τελευταίους τούτους ἐξομοίων καπῆλοις μιγνύοντας τὸν παλαιὸν οἶνον ἀχνεῖν οἶνον ἢ ὕδατι³. Συγχρόνως δὲ τὰ σμῆνη τῶν ἰησοῦσῶν, ἐπιδραμόντα τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, ὠδίνεσαν ἀνομίαν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, ἐγκατασταθέντα πρῶτον μὲν ἐν Λιβάνῳ τῷ 1581, μετὰ δὲ διετίαν ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει τῷ 1590 ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ, μετὰ τρεῖς μῆνες δὲ καὶ τέσσαρα ἔτη ἐν Σμύρῃ, καὶ τῷ 1625 ἐν Χαλκιδίῳ καὶ Δαμασκῷ· μετὰ μίαν διετίαν ἐν Νάξῳ καὶ Κύπρῳ καὶ μετ' ὀλίγον ἐν Σύρῳ καὶ ἐν τισιν ἑτι νήσοις· καὶ τῷ 1672 ἐν Ἀθήναις⁴, ἰλιθὰ κακῶν τῇ ἡμετέρῃ Ἐκκλησίᾳ παρεσκευάσαντα καὶ καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' αἰῶνα κ' ἀράματα ζημιῶν ἀνοπίστον κατὰ τῶν ὀρθοδόξων πλέξαντα, τοσούτῳ λαθόντα περιπετείας καὶ καταστροφῆς, οἷα ἢ κατὰ τὸν πολύτλαν πατριάρχην τὸν μακάριον ἱερομάρτυρα Κύριλλον Α' τὸν Λούκαριν. Ἐκτοσε τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν αἱ ἐριδες καὶ ἀνησυχίαι, ὑπ' αὐτῶν, ἐν ἀγνοίᾳ πιθανῶς τοῦ ἄκου ἀρχιερέως, ὑποδουλιζόμεναί τε καὶ τεκταινόμενα διήκουσαν κατὰ τὴν ΙΙ' ἑκατονταετηρίδα καὶ μέχρις αὐτῶν που τῶν μέσων τῆς ἡμετέρας, ἢ δὲ Μ. Ἐκκλησία, προσπίπτουσα τοῦ οἰκείου δόγματος, ὅπερ σύνοδοι μὲν θεοκίνητοι καὶ πατέρες ἐδίδαξαν, ἐσεβίσθησαν δ' αὐτοκράτορες καὶ σουλτάνοι μεγάλθυμοι, καὶ συμβουλευτικὸς ἀπέτεινε εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπιστολάς, καὶ ἱεροκήρυκας ἕως χθὲς καὶ πρῶην ἐξαπέστειλεν «εἰς ἔργον δικαιοσύνης», πανταχοῦ προφήνους, κατὰ δυτικῶν, κατ' ἄρκτον, κατὰ νότον, καὶ πίστει ὁμολογίας ἐκχέτουσα, διότι πολλοὶ τῶν ἀρχιερέων ἐραδιουργοῦντο πρὸς αὐτήν⁵. Περὶ τῆς ἀρ-

χῆς τῆς παρελθούσης ΙΙ' τῶν ἀπὸ τοῦ σωτηρίου κηρύγματος ἑκατονταετηρίδων ἔγραφε πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ἀντιοχείας, ὅπου πρὸ πλάντων ἐνέμετο τὸ πιστὸν ποίμνιον τῶν τοῦ Εὐσθίου διαδόχων ὁ σπορεὺς τῶν ζιζανίων, ὁ Ἀββαθῶν τῆς Ἀποκαλύψεως: αἰπειθῆ σχεθὸν οἱ περισσότεροι τῶν ἐν τῷ ἀγνώστῳ ἀποστολικῷ τούτῳ θρόνῳ καὶ ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ μητροπόλεσι καὶ ἐπαρχίαις χριστιανῶν περιέπεσον εἰς χαλεπωτάτην ἀρρωστίαν ψυχῆς καὶ ἐξέκλιναν εἰς βάρβαρον ψυχικῆς ἀπωλείας, οἰκειοποιησάμενοι τὰ ἑτερόδοξα καὶ λατινικὰ νεωτερίσματα, ἄρρισαν νὰ καινοτομῶσι . . . καὶ τελευταίον ἐπανετίθησαν καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἀντιοχείας κυρίου Ἀθανασίου⁶. Ζημίαι καὶ καταδρομαὶ πρὸς ἀλλήλους ὑπ' ἀλλήλων ἐτυρέοντο, προσκαλοῦντες δ' εἰς Δαμασκὸν οἱ νέοι προσήλυτοι τὸν Ἀθανάσιον πρόθεσιν εἶχον ἀνὰ τοῦ ἐπιπροτίξουσιν τὸ χρέος τῶν ἄσπρων, ὅπου διὰ πάθη ἰδικὰ τοὺς καὶ πείσματα ἔκαμαν⁷. Ἐχειροτόνησαν ἀκανόνιστα τὸν Γαβριὴλ Ἰμπτι Φινῶν καὶ προσλαθόμενοι τὸν Χαλεπίου Σεραφείμ καὶ τὸν Βηροῦτῶν Νεόφυτον κατετίχαττον τὰ μέρη ταῦτα. Τῷ 1749 ἡ Ἐκκλησία μόλις ἔπειθε τοὺς ὀρθοδόξους Σύρῳ καὶ Μυκόνου νὰ μὴ προσέλθωσιν εἰς τὴν πλάνην, ἣν οἱ λατίνοι διέδιδον, ἀπατώντες αὐτοὺς ὅτι οὐδεμία οὐσιώδης ὑπάρχει διάκρισις δογμάτων μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἐκείνων, δεχόμενοι τοὺς ὀρθοδόξους ἱερεῖς εἰς τὰς τελετὰς αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ μετὰ τῶν ἡμετέρων ἱερέων ἀναφυρόμενοι συνετέλουν τὸ ἔργον τῆς ἐξωμοσίας⁷. Ἡ λεοντὴ προσεράπτετο εἰς τὴν ἀλωπεκίαν, ὅπου δ' οὐκ ἔπειθεν ὁ λόγος, ἔπειθεν ἡ βία. Χρῆμα πολὺ ἐκατέρωθεν ἀναλισκόμενον ἀπεδείκνυεν οὐχὶ σπανίως ἡμᾶς ὀλίγους ἐπὶ τὰ δέοντα. Συκοφανταί ἀρ' Ἐσπέρας ἡμᾶς ἐτίχαττον· ἢ δὲ μισάδελφος ἐκείνη διαγωγή πρὸς ἡμᾶς ἐκράτει μακρὰν ἀλλήλων τοὺς ὀρθοδόξους καὶ τοὺς λατινοφρονεῖς τοὺς οἰκοῦντας ἐν Ἀνατολῇ. Ὁ πατριρχικός οἰκουμενικός θρόνος γράφων ἐκράτει τὴν δικαίαν αὐτοῦ δυσπρόσκειαν καὶ τὴν ὀργὴν ἐβλίβετο παρεμυθεῖτο τὰ τέκνα· συνεβούλευεν. Οἱ διδάσκαλοι καὶ λογιώτατοι προσέβαινον καὶ εἰς ὕβρεις, ὧν ἡρσίστεινα φοβερὰ ἐκρηγνύομενα ἐκύλιον τὴν λάβαν αὐτῶν εἰς τὰ κατώτερα κοινωνικὰ στρώματα. Καὶ ὅμως ἡ Ἐκκλησία ἐνούθετει καὶ κατεδίκαζε τὸ κακόν, εἴτε πρὸς λατίνον ἐγίνετο, εἴτε πρὸς Ἰουδαίον, ὡς δείκνυσιν ἡ τοῦ πατριάρχου Μητροφάνους τοῦ ἀπὸ Καισαρείας ἐπιστολῆ,

3. Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου Ἐπανορθώσις σφαλμάτων παρατηρηθέντων ἐν τῇ Νεοελλ. Φιλολογίᾳ Κ. Σίβα τῆς περυσιαίας «Ἡμέρας» ἔτος ΙΖ', ἀριθμ. 374 ἐν ὑποφυλλίδι.

4. Βλ. τὸ ἐν χειρογράφῳ τῆς ἐθνικῆς τοῦ Παρισίου βιβλιοθήκης ἐκδοθὲν ὑπὸ Emile Legrand: Relation de l'establissement des Pères de la Compagnie de Jesus en Levant 1869.

5. Τῷ 1736, ραδιογραφηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Σαντορήνῳ φρατῶν, ὡς ἔοικεν, ὁ Σαντορήνης Ζαχαρίας ἠναγκάσθη νὰ πέμψῃ πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν λίβελλον πίστεως, κείμενον ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου, ἀπὸ σελ. 158—160. Περὶ τοῦ Ζαχαρίου Σαντορήνης εὐρίσκω ἐν τῷ Β' κώδικι τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὅτι τῇ 25 ἀπριλίου 1700, παραιτησάμενος τὸν θρόνον τοῦ Σαντορήνης Νεοφύτου, (ἐκλεγέντος τῇ 26 νοεμβρίου 1697), ἐξέλεγγ' οὗτος. Ἐν τῷ Γ' κώδικι ἀναγινοσκομεν ὅτι ὁ Ζαχαρίας παραιτησάμενος ἐν τῷ γράτῳ ἐξήκολούθει ποιμαίνων τὸ ποίμνιον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἡ Ἐκκλησία μετὰ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτων ἀρχιερατείας ἀντικατέστησε κατὰ τὸ 1744, καίτερ παραιτηθῆναι ὑποβάλλοντα πρὸς ὀκτὼ μηνῶν.

6. Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ΙΙ' ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τῶν λατίνων βλέπε τὴν ἐμὴν ἐκδοσιν τῆς Ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Γ', ἐν Κωνσταντινουπόλει: 1872, σελ. 12 καὶ 19. Δημητρακοπούλου Προσθήκας καὶ διορθώσεις εἰς Κ. Σίβαν σελ. 76 κ. ἐξ. Κωνσταντίου Ἐλάσσονος Συγγραφαί: σελ. 139—145. Κομνηνοῦ Ἰψηλάντου Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 321 καὶ 326.

7. Βλ. τὰ δύο σχετικὰ γράμματα ἐν σελ. 149—151 καὶ 154—157 τοῦ κώδικος τοῦ Κριτίου.

κατ'εξουσίαν τούς ὀρθοδόξους τούς τῷ 1567 κακοποιήσαντας τούς ἐν Κρήτῃ ἔθραϊους⁸.

Ε'.

Ἐπίσημη τέχνη διοικητική, σύνεσις ἀπρητίτου πολλή ὥστε 'να δυνθώσιν οἱ πατριάρχαι καὶ πρόκριτοι τοῦ γένους 'ν' ἀντιμετωπίσωσι τοσοῦτον πλῆθος πειρασμῶν, ἀφοῦ καὶ τὰ μέσα τῆς ἐξουδετερώσεως τῶν ξενικῶν ραδιουργιῶν ἔλειπον ἡμᾶς· διότι πολὺ πρὸ τῶν μέσων τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος προσετέθησαν εἰς τοὺς παλαιούς ἡμῶν διώκτας νέοι, ὧν τὰ πάθη δικαιοὶ τὸ σκότος καὶ ἡ ἀπαίδευσις τῶν αἰῶνων τῶν τότε. Ἀλλὰ στάδιον παθῶν εἶχον τὰ νένα ταῦτα πρόσωπα τοῦ δράματος κυριώτατον τὸν ἄγιον τόπον, ὃν ἐπάτησαν οἱ πόδες τοῦ τὴν εἰρήνην εὐαγγελίζομένου, τὴν ἁγίαν Γῆν, καὶ ἡς ἤγειραν κατακτητικὰς ἀξιώσεις οἱ ἄρμενιοι, ἀφ' ἧμερῶν ἀρ' ἡμῶν τὸ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, συνεργούντος, ἀτυχῶς! εἰς τὸ τῆς σφετερίσεως ἔργον αὐτοῦ τοῦ ὑπὸ τῶν ἄρχοι, ὁ φασί, χειρῶν ἀφ' ἡμερῶν τῆς μεσσηλικῆς ἱστορίας ἡμῶν παρασταθέντος ὡς τύπου πολιτικῆς συνέσεως καὶ φιλογενεῖας ἄρχος Μ. διερμηνεύς Παναγιωτάκης τοῦ Νικουσίου. Παῖσις ὁ μακρῶς πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀπηλύθησε πολέμων, ἀπὸ τοῦ 1645—1661 πρὸς τοὺς ἄρμενίους, ὡς ἀπέκαμε πρὸς τε τοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἀγωνιζόμενος ὁ πρὸ αὐτοῦ Θεοφάνης, οὗτινος ἀναχωρήσαντος τῷ 1632 εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Πόλει ἄρμενιος ἐπίσκοπος Κυρίλλ, ἀπατήσας τὰς ἀρχάς, ἔλαβεν ἰλάμι, παρεχόμενον αὐτῷ τὴν ἀδειαν ὅπως προηγῆται τῶν ἡμετέρων ἱερέων κατὰ τὰς ἐν τῷ πανιέρῳ ναῷ τῆς Ἀναστάσεως γενομένης ἱεράς τελετῆς καὶ λιτανίας, καὶ κυρίως ἐν τῇ τελομένῃ κατὰ τὸ Μ. Σάββατον. Ἀπέφυγον τότε τὴν ἐπιβουλὴν οἱ ἡμέτεροι, καὶ προέλαβον τὴν ἐκδοσὶν αὐτοκρατορικῶν γράμματος ἐπικυρούντος τὸ ἰλάμι, ὃ δὲ μεγάλῳρρον σουλτάν Μουράτ ὁ Δ' ἀπέλυσε χρυσοῦβουλλον ὑπὲρ ἡμῶν, μετὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ ροῦμेलι-καζάσκει διαδικασίαν, μόλις δὲ τοῦ κακοῦ λωφίσαντος, ἀνενώσων αὐτοὶ καὶ ἡμῶν τὸν ἀνόσιον ἀγῶνα, ζητήσαντες καὶ μετὰ ἐν ἔτος τὴν ἐκδοσὶν ἡμίσει-σεριρίου ὅπως προηγῶνται τῶν ἡμετέρων· ἀπέτυχον αὖτις, χάρις εἰς τὴν εὐγλωττίαν ἀγιοταφίτου τινὸς ἱερομονάχου Κυρίλλου Ἀμυδάλου, Χίου μητροπολίτου κατόπιν ἀναθευθέντος⁹. Μετῴμων ὅμως ἡ καὶ ἡμῶν ἐξερρήγη μῆνις μετὰ τριῶντα καὶ τέσσαρα ἔτη, ὅτε καὶ μὲν ἐκέκτανεν ὁ Παῖσις Ἱεροσολύμων κριθεὶς μετὰ τῶν ἄρμενίων παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζύρη Κρισπρούλη Μεχμέτ πασχ, συνεργούντων τοῦ τε τινικαῦτα μεγάλου δικαιοφίλου τῆς Μ. Ἐκκλησίας Μιχαήλ καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ἡγεμονίων Βλαχίας καὶ Μολδαβίας· καὶ ἐξεδιώχθησαν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Σπηλαίου

τῆς Βηθλεὲμ οἱ ἄρμενιοι, ἀλλὰ περὶ τὰ 1658—1659, συνεργίᾳ τοῦ Νικουσίου¹⁰, τὸ κατὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐδόθη τοῦτοις. Ἦν δὲ τῷ τότε πατριάρχης τῶν ἄρμενίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἐλεάζαρ, πρὸς ὃν οὐ μετὰ πολὺ συνδιηλλάγη μὲν ὁ Παῖσις, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔνεκα τῶν πολλῶν μόχθων ἐπὶ ταῖς ἐγκαταστάσεσιν αὐτοῦ καταδρομαῖς, τοῦτο δ' ἔνεκα τῆς θλίψεως ἐπὶ τε τῇ διαγωγῇ τοῦ Μ. διερμηνεύς Νικουσίου καὶ τῇ πεντακυμῆ τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἧς προϊστάτο, κακῶν, ἀσθενήσας ἀπεβίωσεν ἐνῷ μετέβινεν εἰς Ἱεροσόλυμα¹¹. Οὐδ' οὕτως ὅμως λήγει τὸ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα δράμα τὸ ψυχρᾶν τὰς μετὰ τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἄρμενίων χριστιανῶν σχέσεις.

Ἐπηκολούθησαν εἶτα ταῖς παλαιαῖς ταύταις ἀλλοι δοκιμασίαι νέαι· στάδιον αὐτῶν καὶ τῶν οὐ φιλαδέλφων ἀνταγωνισμῶν ἦν ἡ πόλις πάλιν ἡ Ἁγία· τῷ 1673 Ἐλεάζαρ ὁ πατριάρχης τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἄρμενίων, αὐτὸς ὃν εἶδομεν ἀνωτέρω ταράττοντα, ἀνὴρ ἀνήμερος, οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν ἐκκλησίαν ταράξας καὶ εἰς ἔριδας περιπλακεὶς πρὸς τὸν καθολικὸν τῆς Μ. Ἀρμενίας Ἰακώβου περὶ τοῦ τόπου τῆς ἐψήσεως τοῦ κατ' αὐτοὺς ἁγίου Μύρου, πάντα λίθον ἐκίνησεν, ὥστε χῆτι σερίφ λαβεῖν ἐπιτρέπον αὐτοῖς λειτουργεῖν ἐντὸς τοῦ Κουβουκλίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἀλλ' οὐδὲ τότε ἴσχυσαν, οὐδὲ κατὰ τὰς νέας αὐτῶν ἀποπειράς, τῷ 1679, Δοσιθέου τοῦ Νοταρᾶ κο-

10. Ἰδοὺ τὰ τοῦ γράψαντος τὴν Ἱεροσολυμιὰδα ρήματα αὐτολεξεῖ· «Δεινὴ καὶ θλιβερὰ τῷ Παῖσιῳ ἦκεν ἀγγελία . . . ἀναγγέλλουσα τὴν ἀρπαγὴν τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, διὰ προδοσίας τοῦ μεγάλου διερμηνεύς Παναγιωτάκη, ὅστις ἀδρῶς ὑπὸ τῶν ἄρμενίων δωροδοκηθεὶς μετὰ τοῦ . . . καὶ τοῦ . . . καθυπέβαλον δολίως τὰ περὶ τοῦ μοναστηρίου τούτου τῷ κρισπρούλη ὁ δὲ πιστεύσας» κλπ. Γρηγορίου Παλαιῶ Ἱεροσολυμιᾶς· σελ. φεβ'. Ἠπιώτερον ὁ μακρῶς Δοσιθέος Ἱεροσολύμων ὁ πολλὰ τῷ Παῖσιῳ συμπαιθὸν ὑπὲρ τῆς ἐπηρεαζομένης ὀρθοδόξου γράφει περὶ τοῦ Νικουσίου· σοὶ ἄρμενιοι μετὰ τοῦ λαβεῖν τοὺς ρωμαίους τὸν ἅγιον Ἰακώβου, ἐπευδὸν πολυτρόπως αὐτὸν λαβεῖν, οὐκ ἦν δὲ δυνατόν· τέλος πάντων ὑπεσχέθησαν πλῆθος χρημάτων τῷ . . . καὶ τῷ . . . ἦν δὲ καὶ ὁ Παναγιωτάκης ὁ μέγας ἐρμηνεὺς ὀλίγον ἐκκαθαλισμένος ἐπὶ τῷ δεσπότη (τῷ Παῖσιῳ δηλ.) . . . ὁ δὲ βεζύρης, ἵνα μὴ ἀπατήθῃ, ἐκάλεσε μουσικῶς τὸν Παναγιωτάκην, καὶ ἠρώτησεν αὐτὸν ὡς ρωμαίων μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν· ὁ δὲ Παναγιωτάκης ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· ὡς εἶπόν σοι ὁ . . . καὶ ὁ . . . οὕτως ἔχει ἡ ἀλήθεια. Ὅθεν δέδοικεν ὄρισμὸν λαβεῖν ὅπισθον τοὺς ἄρμενίους τὸν ἅγιον Ἰακώβου». Δοσιθέου Δωδεκάβιβλος· σελ. 1204.

11. Δοσιθέου αὐτόθι· σελ. 1205. «Οὐκ ἔγχεσε γὰρ ἀντιπαλαῖσαι τῇ δεττῇ λύπῃ, ὅτι δηλ. ἔλαβον οἱ ἄρμενιοι τὸν ἅγιον Ἰακώβου, καὶ οὐ τοῦ χρόνου ἀπαλλαγὴν οὐκ εἶχε συμφορᾶν διὰ τοῦτο ἔφρασαν εἰς τὰς πόλεις τοῦ θανάτου». Συγκληρικώτατα δὲ καὶ λίαν ἐπικοδομητικὰ τοῖς τὰ κοινὰ πράττουσιν ὅσα ἔλεγεν ἐν ταῖς τελευταῖαις τοῦ βίου στιγμαῖς ὁ Παῖσις· σελ. 1206.

8. Crusii Turcograecia· σελ. 281.

9. Δοσιθέου Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων· σελ. 1186—1187, ὅπουθεν ἀρῶται ὁ τῆς Ἱεροσολυμιᾶδος συγγραφεὺς τὰ αὐτῶν γράφόμενα· σελ. οὐγ'—οὐγε'.

σμοῦντος τοῦ Ἀδελφοθέου τὸν θρόνον¹². Νέα θρασύτης τοῦ Ἐλεάζαρ, ἐνωθέντος μετὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις λατίνων, τῷ 1683, οὐ μόνον ἀπέτυχεν, ἀλλὰ καὶ ἐτιμωρήθη, τοῦ Δοσιθέου ἐπιτυχόντος τῆς διὰ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς παύσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως διὰ νέου ἀρμενίου ἐπισκόπου, Μαρτυρίου καλουμένου.¹³

Συνεπεῖχ' τοιοῦτων ἀθλίων κινήματων ἐπετείνετο ὁλοῦν ἢ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἀρμενίων ψυχρότης, ἐφ' ἧ βεβιαίως ἦσαν αἰτίου οὐχὶ ὁ ἀπλούς λάος, ἀλλ' οἱ τοῦ λαοῦ προεστῆμενοι, οἱ καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς τε ψυχρότητος καὶ τῶν ρήξεων προκαλοῦντες. Οὕτω, τῷ 1732 ὡς καὶ κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ III' αἰῶνος ἔτη, προέβησαν τὸ μὲν εἰς διεκδικήσιν δικαίου δῆθεν κυριότητος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγίλασματος τῆς Ζωοδόχου πηγῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ δὲ πρὸς ὑπόκληψιν τοῦ ἀγίλασματος δι' ὑπογείων ὁχετῶν¹⁴. Ἐπὶ τοσοῦτῳ προέβηεν ἡ ψυχρότης καὶ μῆνις, ὥστε περὶ τὰ ἔτη 1720—1730, ἂν μὴ μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἐπὶ Κωνσταντίου μητροπολίτου Δρόστρου, οἱ ἐν Τούλτσῳ ἀρμενιοὶ, διενεχθέντες πρὸς τοὺς ἡμετέρους, ἠρνήσαντο καὶ αὐτὸ ἔτι τὸ ἐορτάσαι τὸ ἅγιον Πάσχα μεθ' ἡμῶν, καὶ ἐώρτασαν αὐτὸ μίαν ἐβδομάδα βραδύτερον, μόνου, δίχα τῆς συμμετοχῆς τῶν λοιπῶν κυρίως χριστιανικῶν καὶ ὀρθοδόξων φυλῶν¹⁵.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πραγμάτων ἔδει βέβαια ἔνα συμφωνοῦμεν, ἐνῶ πανταχόθεν ἐππράζον ἡμᾶς. Εἰς τὸν αἰοδιμον Χρυσάνθον Ἱεροσολύμων ὀρελομεν τὴν ἔνωσιν ἐκείνην καὶ συμφωνίαν, ἣτις ἐλάτνηε τέως καὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πάλει ὁμογενεῖς καὶ φιλοπόνους κληρικούς λογίους, τοὺς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀσχοληθέντας¹⁶. Διὰ ταύτης τῆς «συμφωνίας» μεταγραφείσης ἀπὸ τοῦ κώδικος τοῦ Κριτίου, ἐν ᾧ κεῖται ἀπὸ σελ. 481—483, καθωρίσθη ἡ κατὰ τὰς ἱερας τελετὰς θέσις καὶ τάξις ἡμῶν καὶ τῶν ἀρμενίων· ἀλλὰ καὶ παρητησάμεθα πᾶν ἡμέτερον ὁμολογούμενον δικαίωμα ἐπὶ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, καὶ ἐσκηρῆσάμεν τὰ τέως ἐν ἀσφαλεῖ. Ἄγνωστον ἀκολουθῶς τί ἐγένετο· ἀλλὰ τῶν ἁγιοταριτῶν τότε πατέρων, τῶν ἐν ἐκείνους τοῖς χρόνοις τὴν ἐκκλησίαν ταύτην διοικοῦντων, ἐπὶ συνέσει βαθεῖα δια-

κρινόμενων, ἄμα δὲ καὶ ζήλω ὑπὲρ αὐτῆς, ἀφῆσταν ἡμῖν, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχω ὅτι ἡ ὑπὸ Χρυσάνθου, ἀγρωστον ἐν τίνι ἔτει, γενομένη συμφωνία διετηρήθη ἀπρόσβλητος, ἀπὸ μάλιστα τὴν ὁμοίαν ἡμῶν μετὰ τῶν αὐτῶν λοιπῶν χριστιανικῶν φυλῶν ἐπέθου καὶ ξένοι κυβερνήσεις, ὡς ἐν τῷ ἐκδομένῳ σπουδαιστῶ τούτῳ γράμματι φαίνεται.

M. I. ΓΕΔΕΩΝ

Ε'.

Συμφωνία καὶ ἔνωσις εἰς διαλλαγὴν τῶν Ρωμίων μετὰ τῶν Ἀρμενίων ἐν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς κτήμασι τε καὶ γένεσιν ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἱερουσαλήμ ἁγίῳ Τάφῳ, γενομένη παρὰ τοῦ μακαρίτου Ἱεροσολύμων κῆρ Χρυσάνθου.

Τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ἱερῷ Βυζαντινῷ, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων, τὴν εἰς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν παραδεδοκότος καὶ διαταξαμένου, καὶ ταύτην τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις, ὡσπερ τι σημεῖον καὶ γνώρισμα τῆς ἐκείνου διδασκαλίας νομοθετήσαντος, ἐν τῷ λέγειν: «Ἦν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστέ, εἰν ἀγάπην ἔχητε πρὸς ἀλλήλους»· εἰς ἐναντίας δὲ τὸ μῖσος καὶ τὴν διχνοίαν, καὶ τὰ ἐκ τοῦτο ἀναφύοντα σκάνδαλα, ὡς ἐπιβλαβῆ καὶ ὀλεθρὰ καὶ μύριον κακῶν πρόξεντα, οὐ μόνον ἀπαγορεύσαντος, ἀλλὰ καὶ ἀπειλητικῶς μεγάλως τοὺς ἐκείνους ὑπευθύνους ἀποφηνάμενου: «Οὐκί γὰρ, φησὶ, τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται»· εὐδῆλον δὴ ποῦθεν εἰ καὶ οἱ διδάσχοι τῆς ἀποστολικῆς ταύτης καὶ θεοδιδάχτου νομοθεσίας, καὶ τοὺς ἀποστολικούς ἐκείνων θρόνους ἀναδευόμενοι, καὶ πατριαρχικῆ ἀξίᾳ σεμνυόμενοι, καὶ ποιμένας ὅλας χριστιανώμου λαοῦ θεσθεν ἐμπειστευόμενοι, τῆς τοιαύτης εἰρήνης φροντίζεν ὀρελοῦσι, δι' ἧς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν πρυτανεύεται, καὶ τὰ τῶν χριστιανῶν συστήματα ἐν ὁμοίᾳ διεστέχεται καὶ συνέχεται· ἀδελφῆ φιλαδέλφως πολιτευόμενα· ὅσα δὲ τὴν εἰρήνην ἀνατρέπει, καὶ μῖσος ἐμπίσει, καὶ σκάνδαλα διεγείρει, ἀφ' ὧν ἀναφύονται καταδρομαὶ καὶ ζημίαι, τὸ κοινὸν τῶν ὀρθοδόξων λυμαίνόμενα, ταῦτα ὡς οἶον τε εὐμεθέως θεραπεύειν σπουδάζουσι καὶ πρόπου ἐπισκοῦσε μετ' ἀσφαλείας ποριστικούς τῆς ὀρελομένης εἰς τὸ εἶξαι ἀνεπιμέμπτως διαπόσεισθαι ἔμνοιας. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, θεῶ ἐλπί, λαβόντες τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ εὐρόντες ἐν αὐτῷ διχνοίας τινὰς ἀναφύσας μεταξὺ τῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους ρωμίων καὶ τῶν ἀρμενίων, διὰ τὰς τελομένους ἐν αὐτῷ συνῆβεις ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας, καὶ διὰ τὴν εἰς τὸν ἀγιώτατον Τάφον εἰσοδὸν· εἶτι δὲ καὶ διὰ τὰς ὑποτεταγμένας ἀμφοτέροις τοῖς γένεσι φυλάς, καὶ τοὺς ὑπὸ τῆς ἐξουσίᾳ αὐτῶν τόπους, καὶ δι' ἄλλας εὐσεβεῖς τάξεις, καὶ στοχαζόμενοι τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης διχνοίας ἐνδεδόχοντα ἐπακολούθησαι ἄποκα καὶ ζημίας ἐκατέρω τῶν εἰρημένων ἔθνων, καὶ ἐπιέμενοι παντὶ πρόπῳ τὸ τῆς εἰρήνης διασώζειν θεοδιδάχτου γρήμα, ὡς μαθηταὶ τοῦ εἰρηνάρχου Χριστοῦ, συμφωνοῦμεν ἡδὴ μετὰ τῶν βαρταπέιτων τῶν ἀρμενίων τῆς τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ παντὸς τοῦ ἔθνους αὐτῶν, ἐκβαλεῖν καὶ θεραπεῦσαι τὰ τῆς τοιαύτης διχνοίας καὶ ἐριδος αἰτία, δηλοποιούντες ἐγγράφως τὰς προτάσεις καθ' ἃς δύνανται συμβιβασθῆναι ἀλλήλους εἰρηνικῶς ἐκτέρα τὰ μέρη, καὶ ἀνατραπῆναι τὰς δυσχερεῖς, ὅσαι ἐμποδῶν γίνονται τῇ ἀγαθῇ ἀρμονίᾳ τε καὶ εἰρήνῃ.

12. Δοσιθέου αὐτόθι· σελ. 1222, 1223 καὶ 1227.

13. Δοσιθέου, σελ. 1233.

14. Κομνηνοῦ Ἰγνηλάντου Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν· σελ. 335.

Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ· σελ. 89 καὶ 228—231.

15. Τὴν περίεργον ταύτην ἀλλὰ χαρακτηρίζουσαν τοὺς χρόνους ἐκείνους σημειώσιν εὐρον ἐν χειρογράφῳ νομικῷ συντάγματι ἀποκειμένῳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὀρει ἱεράς μονῆς τοῦ Ξενοφῶντος.

16. Ὁ ἀρχιμ. Γρ. Παλαμᾶς ἀγνοεῖ τὴν συμφωνίαν, ἣν οὐδ' ἀναφέρει, συνεπῶς, ἐν τῇ Ἱεροσολυμιᾷ. Ὁ αὐτοῦ οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν ὁ φιλόλογος ἀρχιμανδρίτης Κύριλλος· ἁγιοταριτῆς ὁ Ἀθανασιάδης, ἐν ᾧ γράφας ἐξέδωκε διὰ τῆς «Ἐκκλῆσ. Ἀληθείας» (ἐν τῷ Δ' ἔτει) βιογραφικῷ σχεδιάσματι περὶ τοῦ ἀειμνήστου Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων.

Α' Έν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀκολουθίαις τὸ τῶν ἡμετέρων ρωμαίων γένος ὀφείλει ἔχειν ὅλα τὰ συνήθη πρωτεία, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐπικρατήσασαν συνήθειαν, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ Μεγάλου σαββάτου, ἐν ἣ εἰσερχομένων εἰς τὸν ἀγιάτακον Τάφον τοῦ τε πατριάρχου τῶν ρωμαίων, καὶ τοῦ βαρταμπέτου τῶν ἀρμενίων, ἢ τῶν ἐπιτροπῶν αὐτῶν ἐπὶ τῇ λιτανίᾳ καὶ τελετῇ τοῦ ἁγίου Φωτός, ἀεὶ προηγείται καὶ ἔχει τὰ πρωτεία τῆς εἰσοδοῦ ὁ τῶν ρωμαίων πατριάρχης, ἢ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ, μεθ' ὃν ἀμέσως εἰσέρχεται ὁ βαρταμπέτης τῶν ἀρμενίων, ἢ ὁ ἐπίτροπος αὐτοῦ.

Β' Ἐπειδὴ τὸ μὲν ἔθνος τῶν συριανῶν πρὸ μερικῶν χρόνων ἔγινε καὶ εὐρέθῃ ὑποταγόμενον τοῖς ἀρμενίοις, ἔχει καὶ εἰς τὸ εἶξῃ εὐρίσκεισθαι καὶ μῆνιν ἐν τῷ αὐτῷ τῆς ὑποταγῆς τρόπῳ· τὰ δὲ ἄλλα δύο ἔθνη, οἱ χαμπεῖοι καὶ οἱ κόπται, ἐπειδὴ πρὸ χρόνων ἑκατὸν διετέλεσαν καὶ εὐρέθησαν μένοντες εἰς διωριζόμενον ὑποταγῆς τρόπον, ὀφείλουσι καὶ εἰς τὸ εἶξῃ δικτελεῖν καὶ εὐρίσκεισθαι ὑπὸ τὸν αὐτὸν τῆς ὑποταγῆς τρόπον, καὶ ὑποτάσσασθαι ἐκείνοις, οἷς τισι πρὸ ἑκατὸν χρόνων διετέλεσαν ὑποτάσσόμενοι.

Γ' Διὰ τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ μεγάλου, καὶ διὰ τοὺς ἄλλους ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ τόπου, οὗς τὰ νῦν ἔχουσιν ἐν τῇ χρήσει αὐτῶν οἱ ἀρμενιοὶ καὶ ἐξουσιάζουσιν αὐτῶν, δηλοποιεῖ τὸ γένος τῶν ρωμαίων μηδεμίαν ἀγωγὴν κινήσει, ἕως οὗ φυλάττεται παρὰ τῶν ἀρμενίων ἡ συμφωνηθεῖσα εἰρηνικὴ ἀρμονία. Καὶ ταῦτα μὲν εἰσι τὰ δηλωθέντα τῆς εἰρηνικῆς συμφωνίας κεφάλαια, εἰς σύστασιν μιᾶς τελείας εἰρήνης, καὶ ἀντροπήν τῆς διχονοίας καὶ τῶν γεγενημένων σκανδάλων, μεσολαβούντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἐξοχωτάτου ποιέσεως τῆς Γαλλίας, τοῦ ὄντος εἰς τὴν ὑπερέττην ὀθωμανικὴν πόρταν, καὶ λέγοντος ὅτι ἐκ τῶν ἡμετέρων διενέσεων καὶ διαφορῶν ζημιούται καὶ τὸ φράγκικον ἔθνος, ἀνάγκης οὕσης φυλάττεσθαι ἐν ταῖς δόσεσι καὶ τῆς τῶν τριῶν γενῶν ὁμονοίας, ὧς εἰς ἀσφάλειαν ἐδόθη καὶ τὸ παρὸν συμφωνητικὸν γράμμα, ὅπερ καὶ ὑπογραφομένον παρ' ἡμῶν τῶν δύο πατριαρχῶν τοῦ τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, καὶ παρ' ἑτέρων προισταμένων τοῦ ἡμέ-

τέρου γένους, ἐνόρκως καὶ ἐνωμῶτως ἐπὶ τῷ μένιν ἀνεξέλιπτον καὶ ἀμετάθετον, ὀφείλει ὑπογραφῆναι ἀμοιβαθῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ παρὰ τῶν βαρταμπέτιων τῶν ἀρμενίων, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προισταμένων τοῦ ἔθνους. Προσδιορίζομεθα δὲ τελευταῖον καὶ τοῦτο, ὡς ἡ ἐν τῷ παρόντι γράμματι συμφωνία καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα αὐτῷ χάριν εἰρήνης καὶ ἀρμονίας ἐγένετο, ἀφρώσης εἰς κοινὴν τοῦ γένους ὠφέλειαν, οὐ μὴν δὲ ἀποβλέπει εἰς ζημίαν ἡντινοῦν καὶ βλάβην καὶ ἐνόχλησιν, ἢ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου μέρους· εἰ γὰρ τοιοῦτόν τι συμβαίῃ ὀχληρὸν καὶ ἐπιζημιον, γενήσεται πάντως ἀρχὴ τοῦ διαλυθῆναι τὴν συμφωνίαν ταύτην.

ἈΓΓΕΛΟΙΑ ΒΙΒΛΟΙΩΝ

Ἐξεδόθη τὸ 4 φυλλάδιον τοῦ περιοδικοῦ ΣΤΕΡΕΩΜΑΤΟΣ, οὗ περιεχόμενα εἰσι (1 Σεπτεμβρίου):

Χρησίου Χατζηχρησίου· Ἡ κόρη τοῦ Ἀγάθωνος.—Καλλιόπης Κεχαγιά· Περιηγήσεις.—Μ. Ι. Κεραλα· Ἡ δουλεία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους.—Ν. Δεστουνιάνου· Ἀνεκδοτος ἐπιστολὴ Ἐρρίκου Σηλιέμαν.—Στανίσκη· Ἡ σύζυγος.—Ἀλεξ. Κ. Περδικίδου· Ἡ μήγισσα τοῦ Βερκελέυ.—Ποικίλα.—Ποιήσεις.—Ὀλιγόστιχα.—Δινύγματα.—Γεῖρος.—Ἀλληλογραφία.—Εἰδοποιήσεις κτλ.
ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ.—Ἱθαγενεῖς τῆς Ὠκεανίας.

Οἱ ΓΕΝΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ
τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν πραγμάτων τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἀνατυπωθέντες ἐπιμελεῖα τῆς τῷ Πατριαρχικῶν Τυπογραφεῖον διευθυνούσης ἐπιτροπῆς, πωλοῦνται ἐν τῷ γραφεῖῳ τοῦ Τυπογραφείου καὶ ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις ἀντι γρ. 5.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝ. ΦΙΛΑΝΘΡ. ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΣΙ ΠΕΡΙΘΑΛΠΟΜΕΝΩΝ

μηνὸς Αὐγούστου 1888.

	Οἱ καθ' ὅλον τὸν μῆνα												
	Οἱ κατὰ τὴν Α' Αὐγούστου εὐρέθεντες·		Εἰσελθόντες						Ἐξελθόντες		Ἀποθανόντες		Οἱ κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου μέιναντες·
	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες	τὸ ὅλον	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες	τὸ ὅλον	
Ἀσθενεῖς	168	38	336	31	573	291	33	30	7	183	29	573	
Γηροκομούμενοι	81	24	2		107	2		2	1	79	23	107	
Φρενοβλαβεῖς	264	112	15	1	392	7	5	6		266	108	392	
Ὀρφανοὶ	113		3		116	4				112		116	
Περιωρισμένοι	3				3	2				1		3	
Προσωπικῶν ἐμμισθῶν καὶ μὴ	110	24	4		138	7	1			107	23	138	
	739	198	360	32	1329	313	39	38	8	748	183	1329	

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1888

Ἐκ τοῦ Γ. Γραφείου τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων

Ὁ Διευθυντὴς **Ἐ. ΚΑΒΑΔΑΣ.**

Ὁ ὑπεύθυνος **Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.**

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 21 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1898

ΑΡΙΘ. 45.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

+ Ο Σισανίου 'Αθανάσιος (πρόεδρος)

* Αρχιγρ. Γ. Συνόδ. Κωνστ. 'Αλεξανδρίδης (ταμίας)

'Ιωάν. Δ. Τανταλιδης (γραμματέας).

* Αρχισυντάκτης Μανουήλ 'Ιω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὄλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετ' ἕξια ἀργυρᾶ 5

ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25

ἐξαμνηταία τὰ ἡμίση.

'Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται

Αἱ συνδρομαὶ ἀρροῦνται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀρροῦσαν εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν 'Αλήθειαν ἀπευθυνόντων: α) Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. 'Αθανασίῳ Πρόεδρῳ τῆς τῆν 'Εκκλησιαστικῆν 'Αλήθειαν διευθυνούσης 'Επιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.— Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὑλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Αληθείας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανσο. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου 'Αλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματέως τῆς Γ. Συνόδου).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «'Εκκλ. 'Αληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τῆν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προκατασταθείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Εκκλησιαστικὰ χρονικά—Δικαστικά: Διερχέας Ἐθνικὸν Μικτὸν Συμβούλιον. 'Απόφαισι ἐπὶ τῆς κατ' ἀνάγκην δίκης μετὰ Γ. καὶ Α. Ν. καὶ Μ. Θ. Ν., ἀπάντων κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης—'Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 'ΙΘ' αἰῶνος' ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών—'Ἡ ἑορτὴ τῆς ὁλώσεως τοῦ Σταυροῦ (τέλος) ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών—'Εκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα—Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 353 -360).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

'Ἡ ἐπὶ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πρώτῃ Γηροκομείου τοῦ κλήρου 'Επιτροπῆ, ἡ διορισθεῖσα κατὰ δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους ὑπὸ τῆς 'Εκκλησίας, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ εὐαγούς τούτου καθιδρύματος διὰ τε τῶν προσόδων τῆς ἐν αὐτῷ ἱερᾶς μονῆς τῆς Μεταμορφώσεως καὶ δι' ὧν ἠθέληεν ἐξεῦρεν πύρων, κατάρθρωσε μεθ' ὅλην τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀγορᾶς κατάστασιν οὐ μόνον νὰ προμηθευθῇ τὰς ἀπαιτούμενας ὑέλους τοῦ κτιρίου, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπληρωθῇ τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν δέκα δωματίων.

—'Απὸ γραμμάτων τοῦ εἰς Νικόπολιν (Σαρκί-Καρά-χισάρ) ἀποσταλέντος ἐπ' ἐξετάσει τῶν κατὰ τοῦ θεοφ. ἐπισκόπου Νικοπόλεως ὑποβληθεισῶν κατηγοριῶν πατριαρχ. ἐξάρχου πανιερ. μητροπολίτου Νεοκαισαρείας ἡ Μ. 'Εκκλησία ἐπληροφόρηθη τὴν ἀθλίαν οἰκονομικὴν θέσιν, εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ αὐτοῦ σταυροπηγιακὴ Μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἡ ἐπιλεγομένη Καρχήτιπι. 'Επειδὴ δ' ὁ ἡγούμενος αὐτῆς ὡσίωτ. ἱερομόναχος κ. 'Ἠλίας, πλεόν ἐνός ἔτους διαμένει παρ' ἡμῖν, πρὸς ἐκδίκασιν μοναστηριακῆς ὑποθέσεως, καὶ πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ στοιχειώδους 'Ιερατικῆς σχολῆς, συνάπτει δ' ἐνταῦθα διάνεικα προσωπικὰ, εἰς βῆρος τοῦ σεπτοῦ τούτου καταστάματος, ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἀπεφάσισεν ὡπως ἐπανεῖλθῃ οὗτος ὅσον τάχος εἰς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ μετάνοιαν, ἐπιλαμβανόμενος τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων καὶ ἐργαζόμενος πρὸς βελτίωσιν ἐν γένει τῆς καταστάσεως τῆς Μονῆς.

—'Ἐπνευλιμμένως ἐγράψαμεν περὶ τῆς οὐκ εὐαρέστου οἰκονομικῆς θέσεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ πανιερ. μητροπολίτης Καρχήθου καὶ Κᾶσου κ. Νείλος, δυσκολίας ἀπαντῶν ἐν τῇ εἰσπράξει τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, οὐ ἔνεκεν ἠναγκάσθη νὰ υποβάλῃ τῇ 'Εκκλησίᾳ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ. 'Ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐγράψε τὰ δέοντα παραινοῦσα τοὺς ὀρθοδόξους τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν προθυμίαν τινῶν ἡ κατάστασις μένει τοιαύτη καὶ πάλιν. 'Ἐρ' ὧ ἐγένοντο αὕτως αἱ ἀπαιτούμεναι ἐνέργειαι, φρονούμεν δ' ὅτι οἱ εὐσεβεῖς κάτοικοι ταύτης καὶ οἰκισθῆτινος ἐτέρας ὀρθοδόξου πατριαρχίας προθυμηθήσονται νὰ αἰρωσι πάντοτε τὰς ἀφορμὰς, ὧν ἔνεκα καθίσταται δυσχερὴς ἡ θέσις τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ποιμένος.

—Αἰτήσῃ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Κῶου κ. 'Αθανασίου ἐνεκρίθη ν' ἀποσταλῇ ἐξαρχικῶς εἰς τὴν ἐπι-

σκοπήν Μετρῶν ὁ ἐκ τῶν πατριαρχ. ἐφημερίων ὁσιώτ. κ. Ἱεροθέος Ζωγραφόπουλος Βιζυηνὸς πρὸς εἰσπραξίν τῆς καθυστερουμένης ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Κόου χρηματίσαντος, ὡς γνωστὸν ἐπισκόπου Μετρῶν καὶ Ἀθύρων.

— Ὁ ἐν Διζῶν τῆς Γαλλίης καθηγητῆς τῆς ἱατρικῆς καὶ εἰδικὸς λαρυγγολόγος κύριος Ζοβέρ ἐπεσεκέψατο κατ' αὐτὰς ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου κυρίου Ν. Φυχῆρ βέη ξαναγοῦμενος, πᾶσαι τὰς ἡμετέρας ἐθνικὰς σχολὰς, περισυλλέγων λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν. Ἐν τῇ Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς παρέμεινε περὶ τὰς δύο ὥρας πρὸς τοῦτο, εἴτα μετέβη εἰς τὸ Ζήλπειον καὶ εἰς τὸ Παρθενιαγωγεῖον τῆς κοινότητος τοῦ Πέρα καὶ τὴν ἐκπύριον εἰς τὰς δύο ἐν Χάλλῃ ἐθνικὰς σχολὰς.

— Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν προσωπογραφιῶν τῶν αἰμνήστων οἰκουμενικῶν πατριαρχῶν, δι' ὧν κοσμεῖται ἀπὸ ἐνεκατίας ἡ μεγάλη τῶν Πατριαρχείων αἴθουσα, προσετέθη ἐσχάτως ἡ τοῦ αἰδιόμου πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ ἀπὸ Δέρκων, ἔργον τοῦ διακεκριμένου ζωγράφου κ. Γ. Γραμμικῆς, οὐτιμὸς εἰσὶν ἔργα καὶ αἱ πλείους τούτων. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν Πατριαρχείων, καὶ οἱ γινώσκοντες τοὺς συγχρόνους ἡμῶν πατριάρχας εὐρίσκουσιν ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐπέτυχεν ἐντυπώσας ἐπὶ τῶν προσωπογραφημάτων αὐτῶν τὸν χαρακτῆρα τῶν ζωγραφουμένων ἱεραρχῶν. Ὁ κ. Γραμμικῆς ὑπάρχει παιδεύμα τοῦ ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνείου, διακριθεὶς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιογραφίᾳ.

— Τῇ προσεχῇ κυριακῇ, (25) τελεῖται ἐν τῷ πατριαρχ. ναφ̄ λειτουργία καὶ μνημόσυνον, ἱερουργούντων τῶν σεβ. συνοδικῶν Νικαίας, Σισανίου καὶ Μογλενῶν.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἡ ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπῇ, εἰδοποιεῖ ὅτι τῇ προσεχῇ παρασκευῇ, 23 Σεπτεμβρίου, ὥρα 2 π.μ. τουριστικῇ, ἄρξεται ἡ ἐπὶ δημοπρασίᾳ ἐκποίησις τῶν πραγμάτων τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου Λέρνης κυροῦ Δανιήλ. Εἰδοποιεῖ συνάμα τοὺς τε πιστωτὰς καὶ κληρονόμους τοῦ μακαρίτου ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ὀφείλουσιν ἵνα προσέλθωσιν ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ σήμερον καὶ παρουσιάσωσιν ἀρμοδίως τὰς ἀπαιτήσεις των, οἱ δὲ δεύτεροι ἐντὸς ἑξ̄ μηνῶν, ὅποτε γενήσεται ἡ ἕρσιτικὴ ἐκκαθάρισις τῆς περιουσίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις 21 Σεπτεμβρίου 1888.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐπιτροπῆς.

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΔΙΑΡΚΕΣ ΕΘΝΙΚΟΝ ΜΙΚΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ.

Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἀναίρεσιν δίκης μεταξὺ Γ. καὶ Α. Ν. καὶ Μ. Θ. Ν., ἀπάντων κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης.
ΤΟ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΙΣ ΕΔΡΕΥΟΝ Δ. Ε. Μ.
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Τῆς ἐν λόγῳ ἀναίρεσεως ἐπιψηφισθείσης δεόντως εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο καὶ μετὰ τὴν νόμιμον προδικασίαν εἰσαχθείσης κατὰ πρῶτον εἰς συζήτησιν ἐπὶ ἀρχαιότητι κατὰ τὴν

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 351—352 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

συνεδρίασιν τῆς 25 νοεμβρίου 1887, παρέστησαν οἱ μὲν ἀναίρεσιόντες διὰ τοῦ Βασιλείου Δασίρη δικηγόρου, ἡ δὲ ἀναίρεσθλήτος διὰ τοῦ Μιλτιάδου Καραβοκυροῦ δικηγόρου, δυνάμει τῶν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 6 καὶ 4 ἰουνίου ἰ. ἔ. πληρεξουσίων ἐγγράφων συντεταγμένων ἐνώπιον τοῦ Συμβολαιογράφου Χανίων, παραιτηθέντων δὲ τοῦ μὲν τελευταίου τῆς ἀπαιτήσεως ἐγγυητικοῦ, τοῦ δὲ τῆς ἀναίρεσεως κατὰ τῶν ὑπ' ἀριθμὸν 2 καὶ 20 ἀποφάσεων τοῦ Δημογεροντικῆς πρωτοδικείου Χανίων, οὗτος ἀρκεσθεὶς εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀναίρεσει περιεχομένους λόγους, προὔτεινε ἐνστασιμὴ ἀναίρετικὴν κατὰ τῆς ἀναίρεσθλαλλομένης ἀποφάσεως διὰ τὸν λόγον τῆς κακῆς τοῦ ἐκδότος ταύτην ἐφετείου συνθέσεως, διότι ἀντὶ πέντε δικαστῶν, οὗς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος πρὸς καταρτισμὸν τοῦ ἐφετείου, εἰδικασαν μόνον τρεῖς, καὶ ἐξητήσατο ὅπως ἀκυρωθῇ ἡ ἀπόφασις αὕτη, διαταχθῇ δὲ τὸ ἐφετεῖον Χανίων ἵνα δικάσῃ ἐκ νέου τὴν ὑπόθεσιν νομίμως καταρτισμένον, ὃ δὲ Μιλτιάδης Καραβοκυρὸς καταθεῖς ἐγγράφους προτάσεις ὑπὸ ἡμέρ. 17 ἰδίου μηνὸς καὶ ἀναπτύξας τοὺς ἐν αὐταῖς λόγους ἐναντίον τῆς ἀναίρεσεως, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐκτὸς αὐτῆς λόγου τῆς κακῆς τοῦ ἐφετείου συνθέσεως ἀντιτάξας ὅτι τοῦτο καλῶς συνεκροτήθη ἐκ τριῶν δικαστῶν ἀποτελούντων τὴν νόμιμον ἀπαρτίαν αὐτοῦ, ἐξητήσατο τὴν ἀπόρριψιν αὐτῆς, ἐπενεγκόντος δὲ τοῦ Βασιλείου Δασίρη ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρ. 24 τῆς ἐν Κρήτῃ ἰσχυροῦσης δικονομίας τὸ ἐφετεῖον καταρτίζεται ἐκ πέντε δικαστῶν, ἐπέμεινε εἰς τὸν ἀνωτέρω ἰσχυρισμὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι καὶ ἄλλας ἀποφάσεις ἐξέδωκε τὸ Ἐφετεῖον Κρήτης συγκείμενον ἐκ τριῶν δικαστῶν, τὸ δὲ Συμβούλιον σκεψόμενον ἰδίως ἐπὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐνστάσεως ἀπεφάνετο κοινῇ ὅπως ἐπιβλήθῃ τῇ ἀναίρεσθλήτῳ τὸ χρέος ἵνα διὰ παντὸς νομίμου μέσου ἀποδείξῃ ὅτι ἀποφάσεις ἐφετείου ἐκδοθεῖσαι εἴτε ἐν Κρήτῃ, εἴτε ἀλλοῦ ὑπὸ τριῶν δικαστῶν κατέστησαν παραδεκταὶ ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Ἀρείου Πάγου. Μεθ' ὃ παρέστησαν αὖθις οἱ αὐτοὶ πληρεξούσιοι κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 17 φεβρουαρίου 1888, ἐξ ὧν ὁ Μιλτιάδης Καραβοκυρὸς ἐδήλωσεν ὅτι, συνωδῶ τῇ ἐπιβληθείσῃ αὐτῷ ὑποχρεώσει, προσήγαγεν εἰς τὸ γραφεῖον ἐπίσημα ἔγγραφα ὑποδεικνύοντα ὅτι τὸ χριστιανικὸν Δημογεροντικὸν ἐφετεῖον Κρήτης συγκροτεῖται ἐξ ἑνὸς προέδρου καὶ δύο χριστιανῶν ἐφετῶν. Ὁ Βασιλεὺς Δασίρης ἰσχυρίσθη ὅτι κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου ὁ διὰ δίκου ὄφειλε νὰ παρουσιάσῃ ἀπόδειξιν τοῦ ἐνταῦθα Ἀκυρωτικοῦ ὅτι τὸ ἐφετεῖον συγκείμενον ἐκ τριῶν δικαστῶν, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ προέδρου, θεωρεῖται ὑπ' αὐτοῦ νομίμως καταρτισμένον, καὶ συγχρόνως δηλώσας ὅτι ἀναφέρεται καὶ εἰς τοὺς ἐν τῷ ἀναίρεσθλήτῳ ἐγγράφῳ λόγους ἐξητήσατο τὴν παραδοχὴν τῆς ἀναίρεσεως μετὰ τῶν παρεπομένων αἰτήσεων. Ὁ Μιλτιάδης Καραβοκυρὸς ἀνέταξεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ἵνα φέρῃ ἀπόδειξιν ἐντεῦθεν δι' ἀποφάσεις, αἵτινες δὲν ὑπάρχοντι εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἀκυρωτικοῦ καὶ ὅτι προσήγαγε νόμον ἀνώτερον τῆς νομολογίας καὶ ἐδήλωσεν ὁμοίως ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰς προτάσεις αὐτοῦ.

Τὸ Συμβούλιον τοῖνον λαθὼν ὑπ' ἔμφιν τὴν δικογραφίαν, ἀκροασάμενον τῶν πληρεξουσίων τῶν διαδίκων, συζητήσαν καὶ διασκεψάμενον κατὰ νόμον.

Ἐπειδὴ ἡ ἀναίρεσις τῶν ἀδελφῶν Γ. καὶ Α. Ν. ἀψηφύνετο καὶ κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 καὶ 20 τοῦ 1886 ἀποφάσεων τοῦ τε Δημογεροντικῆς πρωτοδικείου Χανίων, αἵτινες μὴ οὖσαν τελεσιδίκου, δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀναίρεσιν κατὰ τὸ ἄρθρον 17

τῆς παρὰ τῷ Συμβουλίῳ τούτῳ ἰσχυροῦς ὄψωμαν. πολιτικῆς δικονομίας ὡς πρὸς τὸ ἔθδικον τῆς ἀναίρεσως μέσον καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 31 τῆς εἰδικῆς δικονομίας τῆς Κρήτης, ὁρθῶς δὲ ὁ πληρεξούσιος αὐτῶν παρητήρησε τῆς ἐναντίον τῶν εἰρημένων ἀποφάσεων ἀναίρεσως.

Ἐπειδὴ ὡς πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 5 τοῦ 1887 ἀπόφασιν τοῦ Δημογεροντικοῦ ἐφετείου Χανίων οἱ λόγοι πάσης ἀναίρεσως στηρίζονται εἰς παραβάσιν διατάξεων τοῦ νόμου, ἢ εἰς παραβάσιν διαδικαστικῶν διατυπώσεων ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου σφαιρότερον τούτων συμβαίνει, ὡς δηλοῦται ἐφεξῆς.

Ἐπειδὴ ἀπορριπτεῖα ἐστὶν ἡ ἐνστάσις τῶν ἀναίρεσιόντων περὶ τῆς κακῆς τοῦ Δημογεροντικοῦ ἐφετείου Χανίων συνθέσεως, διότι καὶ μὲν τὸ ἄρθρον 24 τῆς ἐν Κρήτῃ εἰδικῆς δικονομίας ὁρίζει τὴν κταρτισμὸν τοῦ εἰρημένου ἐφετείου ἐξ ἐνδὸς προέδρου καὶ τεσσάρων δικαστῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ πληρεξουσίου τῆς ἀναίρεσιβλήτου Μ.Κ. προσχθέν φύλλον τῆς «Κρήτης», ἐπισήμου ἐφημερίδος τῆς αὐτοῦ γενικῆς διοικήσεως, ὑπ' ἀριθμ. 672, τὸ εἰρημένον ἄρθρον ἐν μερικῇ συνεδρίσει τῶν παρὰ τῇ γενικῇ συνελεύσει κατὰ τὴν ἐδ' ἑκαστὴν ἡμερῶν πληρεξουσίων ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἐξῆς: α' τὸ ἐφετεῖον συγκροτεῖται καὶ συγκροτεῖται ἐξ ἐνδὸς προέδρου τῶν δύο χριστιανῶν ἐρετών, ἐνδὸς εἰσαγγελέως καὶ ἐνδὸς γραμματέως, οὗτο δὲ συγκεροτημένον τὸ ἐφετεῖον Κρήτης προέβη εἰς τὸν κταρτισμὸν τῆς ἀναίρεσιβλαλλομένης ἀποφάσεως, εἶναι δὲ ἐσόμενον ὅτι ὁ νόμος οὗτος εἶναι παραδεκτὸς καὶ παρὰ τῷ ἐνταυθα Ἀκυρωτικῷ.

Ἐπειδὴ ὁρθὸς ἐστὶν ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς ἀναίρεσιβλήτου ὅτι ἡ κακὴ δῆθεν ὑπὸ τοῦ ἐφετείου ἐκτίμησις τῶν προσχθεισῶν ἀποδείξεων περὶ ὑπάρξεως ἐθίμου ἐν Κρήτῃ, καθ' ὃ τὴ εὐπορος ἢ ἄπορος χήρα λαμβάνει κληρονομικῶς τὸ τρίτον τῆς περιουσίας τοῦ ἀπικίδος ἀποθιούτου συζύγου αὐτῆς καὶ ἡ τοῦ ἐθίμου παρὰ τὴν δὲ δίδει χώραν εἰς ἀνάερισιν.

Ἐπειδὴ ἡ ἐνστάσις τῶν ἀναίρεσιόντων ὅτι ἡ ἀντιδικὸς αὐτῶν μετέβαλε τὴν βῆσιν τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς καὶ ἀντὶ τοῦ ἐθίμου ἐπεκλήσθη τὸν νόμον ὡς χορηγοῦντα αὐτῇ δικαίωμα κληρονομίας ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθιούτου συζύγου αὐτῆς προτάθη ἐνώπιον τοῦ ἐφετείου, ὅπερ ὁρθῶς ἀπέριψε τὴν ἐνστάσιν ταύτην, διότι, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ αἰτιολογικοῦ τῆς ἀναίρεσιβλαλλομένης ἀποφάσεως καὶ ἡ πρώην ἐνάγουσα νῦν δὲ ἀναίρεσιβλήτος Μ. Θ. Ν. οὐδεμίαν ἐποίησεν ἐπίσημον δήλωσιν, ὅτι παραιτεῖται τῆς ἀγωγῆς αὐτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ἐπὶ ἀκρατηρίου ἰσχυρίσθη ἐπιδοθητικῶς ὅτι καὶ ὁ νόμος παρέχει αὐτῇ κληρονομικὸν δικαίωμα, ὅπερ δὲν σημαίνει ὅτι παρητήρησε τῆς βῆσεως τῆς ἀγωγῆς ἢ μετέβαλεν αὐτήν.

Ἐπειδὴ ὁμοίως αἱ λοιπαὶ ἐνστάσεις τῶν ἀναίρεσιόντων περὶ τε τοῦ ἀορίστου τῆς ἀγωγῆς τῆς ἀντιδικῆς, περὶ τῆς μὴ νομίμου παραστάσεως τοῦ Χ. Π. ἐνώπιον τοῦ Δημογεροντικοῦ πρωτοδικείου Χανίων καὶ περὶ τῆς μὴ κοινοποιήσεως αὐτοῖς τῶν πράξεων τῶν εἰσαγγελῶν ἐξετασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐφετείου δεόντως, ἐξηλέγησαν ἀδείασαι καὶ ἀνυπόστατοι, ἄλλως δὲ ὡς ἀναγόμενοι εἰς τὴν ἐκτίμησιν πραγματικῶν γεγονότων διαφεύγουσι τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τούτου ὡς ἀκυρωτικοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ δικαστικὰ τέλη ἐπιβάρυνουσι τὸν ἠττώμενον τῶν διαδικῶν

Διὰ ταῦτα

Α'. Ἀπορριπτεῖ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 4172,

καὶ ἡμερομηνίαν 11 μαΐου 1887 ἀναίρεσιν τῶν ἀδελφῶν Γ. καὶ Α. Ν. κατὰ Μ. Θ. Ν. καὶ κατὰ τῆς ὑπ' ἀριθμὸν 5 καὶ ἡμερομηνίαν 14 ἀπριλίου ἰ. ἔ. ἀποφάσεως τοῦ Δημογεροντικοῦ ἐφετείου Χανίων.

Β'. Ἐπιτίθησι τοῖς ἀναίρεσιβλήτοις τὰ ἐξοδα τῆς παρούσης ἀποφάσεως καὶ λοιπὰ τέλη ἀντίστα εἰς γρ. τετρακάσια καὶ τὴν δικηγορικὴν ἀμοιβὴν τῆς ἀντιδικῆς ὀριζομένην ἐπὶ τῇ βῆσει τῆς πολιτικῆς δικιτημῆσεως εἰς γρῶσια διακόσια.

Ὁ Πρόεδρος

† ΠΡΑΚΤΕΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ

Ὁ Α' Γραμματεὺς
Α. Θ. Σανθόπουλος.

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΗΜῶΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥ ἸΘ' ΑἰΩΝΟΣ ΕΤΗ.

Προπρασκευασθέντος τοῦ φιλοσοφῶν ἀναγνώστου διὰ τῶν προηγουμένων διατριβῶν, ἀγαλλομένη ποδὶ βλίνομεν εἰς ἐξέτασιν εὐχάριστον χρόνων οὐ μακρῶν ἡμῶν κειμένων, χρόνων, οὓς αὐτοὶ οἱ πατέρες ἡμῶν εἶδον, ἐν οἷς ἀνεστράφησαν, ἐν οἷς ἐπολιτεύσαντο, λαμπρὸν καὶ πανήριστον κροτήσαντες ὄλιγον, τὴν ἡμέραν τῆς ἡμέρας, ἐν ἣ ἤζωμεν, εὐδοκίᾳ Θεοῦ καὶ χάρις εἰς τὴν εὐμενῆ τῆς κοσμικῆς ἀρχῆς προστασίαν, ἐτοιμάσαντα. Ἡ τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐν ἀρχαίς τοῦ παρόντος αἰῶνος κινήσεως ἔρευνα ποθητὴ μὲν ἡμῖν ἐστίν, ἀλλ' ἀτελής ἀποβήσεται. Τὸ θέμα δεῖται μακρῶς σπουδῆς αὐτῶν τῶν ἀβθεντικῶν πηγῶν, ἐγγράφων καὶ βιβλίων, ἐν οἷς δὲ πασχούσιν λιμὸν τῶν ἐν ταῖς μελέταις ἡμῶν ἀπαιτουμένων βοηθημάτων, ἐν τισὶν ἀσυντέλεστος ἢ διατριβῇ παραμενεῖ, τοῦτο μόνον δυναμένου λέγειν τοῦ ταύτην γράφοντος ὅτι διὰ ταύτης καλὴν καὶ πῶς ἄψογον ἀποψιν παρέξεται τοῖς φιλομαθεῖσι τῶν παρ' ἡμῖν ἐπὶ τριχονταετιῶν, τὴν πρώτην τοῦ αἰῶνος τούτου γενομένην: βιβλία, σχολεῖα, τρόποι διδα-

1. Αἱ δύο προηγουμέναι διατριβαὶ «Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα» ἐγγράφησαν οὐχὶ μετὰ μελέτην πασῶν, ἀλλὰ τῶν πλείστων πηγῶν, οὐχὶ δὲ πρὸς ἀναστήλωσιν τῆς εἰκόνας τῶν ὑπὲρ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν βιβλίων ἐργασθέντων κατὰ τοὺς δύο τούτους αἰῶνας, ἀλλ' ὡς λιτῆ τις εἰσαγωγὴ προεισοδούσα τὸν θέλοντα νὰ προβῇ εἰς ἀνασκόπησιν τινὰ τῶν ἐν ἀρχαίς τῆς ἡμετέρας ἐκατονταετηρίδος γενομένων ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διανοητικὴν παρ' ἡμῖν κίνησιν. Ἰδέον δὲ τινὰ καὶ τῆς παρ' ἡμῖν καταστάσεως τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς μεταξὺ παλιῶν καὶ νέων ἰδεῶν πάλιν ἔδωκαν, ὡς νομίζω, αἱ δύο διατριβαὶ «Ἐπιστήμη καὶ Ἐκκλησία», ἡ μὲν τὰ κατὰ τὸν ΙΗ', ἡ δὲ δευτέρα τὰ κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἐξετάζουσα. Ὁχληρὰ δ' ἐστὶν ἡ εὐχὴ ὅπως ἰδρυθῆν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει βιβλιοθήκη, πᾶσις τὰς ἐπὶ τούτῳ πηγὰς προηγουμένην καὶ τοῖς φιλομαθεῖσι παρεχομένην πρὸς ἀκρίβη καὶ πλατεῖαν γνῶσιν τῆς παρ' ἡμῖν διανοητικῆς ἐν τοῖς περὶ τοὺς αἰῶνας κινήσεως, πρὸς σύνταξιν ἱστορίας τούτου τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ὅστις οὐ μετὰ πολὺ ἐκτενεῖται χωρὶς ἱστορίας.

σκαλίας, συζητήσεις ἐπὶ τούτῳ τῶν λογιωτάτων, προγράμματα, μαθήματα, ἐξετάσεις, βελτιώσεις πάθος διατυπούμενος καὶ ἐπισευδόμενος, προστασίαι πρὸς τὰ γράμματα, προστάται τούτων ἀρχιερεῖς καὶ προϋχόντες, τυπογραφεῖα, βιβλιοπωλεῖα καὶ βιβλιοθήκαι, πάντα ταῦτα γίνονται μέρη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς μεγάλης εἰκόνας, ἐνὸς συμπλέγματος εὐχαρίστου, οὗ καὶ μόνον ἡ θεὰ ἰλαρύνει τὴν εὐνημόνων ἀπογόνων ὄψιν καὶ τέρπει καὶ ἡδύνει τὴν ἡμετέραν διάνοιν.

Τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ παρόντος αἰῶνός εἰσιν ἄξια μελέτης διὰ τὴν Ἀνατολήν. Ἀρχόμενοι καὶ κύριοι, κληρὸς καὶ λαὸς, ὑπήκοοι πιστοὶ καὶ πατρικαὶ κυβερνήσεις εἰργάζοντο μετὰ ζήλου πρὸς ἐπέκτασιν τῶν φώτων εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἐστίαν. Νομίζει τις ὅτι σὺμπαντες ἀποτελοῦσιν ὅμοι μίαν μόνην μηχανὴν προλεξιούσαν τὴν ὁδὸν, ἐφ' ἧς οὐ μετὰ πολὺ βραδίσει ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ εὐμερῖα τῶν ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῶν σουλτάνων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ χώρα αὕτη νομίζει τις ὅτι τοῦτ' αὐτὸ ἀναγεννᾷται. Σουλτάνος μεταρρυθμιστῆς εἰσήγεν ὀλίγα μετὰ τὸν λαμπρὸν Σελίμην τὸν Γ' ἔτη καὶ κατ' ὀλίγον καὶ παρ' ἡμέραν τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν περιδοξὸν αὐτοῦ κοιτίδα. Τῷ 1817 λ.χ. ὁ σοφὸς μολλᾶς Σαχινσαδὴς, ἐπιστάτης τῶν ἱερῶν καθιδρυμάτων ἐπὶ τοῦ Γ' Σελίμη, μετέφραζεν, ἐντολῇ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ Β', τὰ ἱατρικὰ συγγράμματα τοῦ Steerk καὶ τὴν Χειρουργικὴν τοῦ De la Faye, ἄτινα τῷ 1818 ἤρξαντο ἵνα ἐκτύπωνται ἐν τῷ τυπογραφεῖῳ τῆς Χρυσοπόλεως². Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τούτου, ὅπερ ἦν ὠθμανικόν, ὡς ἐνόησεν ὁ ἀναγνώστης, ἀπελύετο τῷ 1816 σύγγραμμα γεωγραφικόν, εἰδὸς τι Ὀδηγοῦ μᾶλλον εἰπεῖν, ὑπὸ τίτλον Κιτᾶπ-ελ-μενασίκ, ἧτοι Βίβλος τῶν καθηκόντων τοῦ μουσουλμάνου προσκυνητοῦ, σύγγραμμα σπουδαῖον τότε κρινόμενον τοῦ χατζὴ Μωχμέτ-Εδῖπ-βέν Μωχμέτ-Δερβίς, περιηγηθέντος τῷ 1779 τοῦς παρὰ μουσουλμάνους ἀγίους τόπους· μετὰ δὲ ἐν ἑτος συνετελέθη καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Γ' τόμου τοῦ πολυτιμωτάτου λεξιμοῦ, ὅπερ ἐστὶ γνωστόν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν « Ὀκεανὸς », μεταφρασθέντος ἐπιταγῇ τοῦ Σουλτάνου Σελίμη τοῦ Γ' ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Ἀβδούλ-Κεμὲλ-ελ-Σεῖδ-Ἀγμέτ-Ἀσσίμ³. Τὰς περὶ τούτων πληροφορίας χορηγοῦσιν ἡμῖν εὐρωπαϊκῶς ἐφη-

μερίδες, ὧν τὴν μελέτην τοῖς ἐπείγουσι συνιστῶμεν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκείνοις, ὅσοι θέλουσι ἵνα ἐκτιμῆσασιν τὴν τουρκικὴν φιλολογίαν. Περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πνευματικῆς κινήσεως ἀκούμεθα εἰς τὰς ἡμετέρας πηγὰς καὶ τοιαύτας μάλιστα ζητοῦμεν.

Ἡ παρ' ἡμῖν πνευματικὴ κίνησις ἡ κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ παρόντος αἰῶνός ἔτη πρέπει ἵνα ἐφελευσῆ τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Ὁμογενεῖς σύγγραφοι καὶ τῆς εὐροπῆς ταύτης δράσεως ξυνοστοροὶ ἐτόνιζον διθυράμβους ἐπὶ ταύτῃ: «Τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος τὴν σήμερον ἔχουν ἐνθέρμους προστάτας. Ἡ ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων ὁμήγουρις, ἐνδοξοὶ καὶ ἔκλαμπροι ἄνδρες, τὰ ὑπερσπίζονται. Τὸ γένος ὅλον συνεισφέρει εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν νέων, καὶ δὲν φεῖδονται οἱ κατὰ τόπους πλοῦσοι δι' ἀπόκτησιν τῶν ἀναγκαζίων . . . οἱ νέοι ἔχουν σοφωτέρους διδασκάλους ἢ διδασκῶσιν ἀπὸ αὐτοῦς· ἔχουν τοὺς Βενιαμῖν, ἔχουν τοὺς Ἰωάννας, ἔχουν τοὺς Δούγκας, ἔχουν τοὺς Κούμας, ἔχουν τοὺς Δανιὴλ, καὶ ἄλλους πολλοὺς σοφοὺς διδασκάλους, οἱ ὅποιοι μὲ τὰ νύκματα τῆς διδασκαλίας τῶν καὶ τῶν συγγραμμάτων ποτίζουν τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς τοὺς ὁποίους τὸ γένος ὅλον ὁμολογεῖ χάριτα»⁴. Ὁμογενεῖς σύγγραφοι δεόντως ἐξετίμων τὴν πρὸς τὰ πρόσω φερὸν τοῦ γένους. «Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρουσίας ἐκατονταετηρίδος — γράφει φιλοπονώτατος κληρικὸς — ὅλων ὁ σκοπὸς ἄρχισε νὰ διευθύνεται πρὸς τὴν βελτίωσιν τῶν ὁμογενῶν· οἱ σοφοὶ καὶ σπουδαῖοι μὲ τοὺς πόρους καὶ συγγραφάς, οἱ πλοῦσοι καὶ οἱ ἔμποροι μὲ τὰς ἀρθήτους δαπάνας εἰς τὴν σύστασιν κοινῶν σχολείων καὶ μὲ τὰς συνδρομὰς καὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀναγκαζίων βιβλίων, ὅλοι συντρέχουσι μὲ ἀμίμητον ζήλον»⁵. Οὕτω δὲ Νεόφυτος ὁ Δούκας περαιτέρω προβαίνων ὠνόμασεν ἐποχὴν τὴν ἐν ἀρχαῖς τῆς ἡμετέρας ἐκατονταετηρίδος διανοητικὴν παρ' ἡμῖν κίνησιν· «Εἰ τις ἐποχὴν χρόνου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῖς ἐπιγιγνομένοις λογίσειτο οὐκ ἔν ἀμάρτοι. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ γένος σὺμπαν μικροῦ δεῖν κατ' ὀλίγον προσημῆεν, ἐρρωμένους ἤρξατο βελτιοῦσθαι, καὶ δρόμος τῶν ἡμετέρων συγχρὸς πρὸς τὰ εὐνομούμενα καὶ φιλόσοφα τῶν ἐθνῶν ἐπὶ θήραν ὑψηλότερας παιδείας· καὶ μαρτυρεῖ μοι τῷ λόγῳ ὁ ἐναρμόνιος τῆς νεολαίας χορὸς, ὁ νῦν ἐν Οὐνδοβόνη καὶ ἀλλοχού»⁶. Πολὺς ἀριθμὸς σπουδαστῶν ὁμογενῶν ἐν Γερ-

2. Osservatore Triestino· ἀριθμ. 90. 31 μαρτίου 1818.

3. Αἱ πληροφορίες γράφονται κατὰ τὴν φιλολογικὴν ἐφημερίδα τῆς Λειψίας· 4 μαΐου 1818, ἀριθμ. 412, κατὰ τὸν «Λόγιον Ἑρμῆ» τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐν σελίδι 558 καὶ κατὰ τὸν «Ἑλληνικὸν Τηλέγραφον» ἀριθμ. 23, 24, 25. βλ. καὶ «Λόγιον Ἑρμῆ» τοῦ αὐτοῦ ἔτους σελ. 616, καθ' ἣς γράφονται τὰ περὶ τῶν τουρκικῶν τούτων βιβλίων ἐνταῦθα σημειούμενα. Προσθεθείτω δ' ἀπὸ τούτων μεταγραφομένη ἡ εἰδήσις ὅτι συγγραφεὺς τοῦ «Ὀκεανοῦ» τυγχάνει ὁ Μωχάμμεδ-βέν-Γιακούπ, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 129 ἐγίρας, σπουδᾶς ἐν τῇ ἐν Βαγδάτῳ διασημῇ ἀκαδημίᾳ, ἣν συνέστησεν ὁ μέγας βεζίρης Μελεκ-σαχ-Νιζαμεδδίν, καὶ συγγράψας πολλὰ συγγράμματα, ὧν τὰ πενήτηντα ἰκανῶς εἰσελίθη.

4. Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου τοῦ Αἰγυπτίου Φυσικῆ Πειραματικῆ τῶν νεωτέρων ἐφευρέσεων· ἐν Βιέννῃ· 1812, σελ. προλεγομένων ε' καὶ ζ'.

5. Γρηγορίου ἱερομονάχου Παληουρέτου Ἀρχαιολογία Ἑλληνική, ἧτοι φιλολογικὴ ἱστορία, περιέρχουσα τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας, τῶν ἑορτῶν, τῶν γάμων, καὶ ἐπικηδείων, τὰ δημόσια, καὶ τὰ κατὰ μέρος παιγνίδια τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ἐξικρίτους δὲ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν Βενετίᾳ, 1815, προλγμ. σελ. 16'. Ἦν δὲ ὁ Γρηγόριος Παληουρέτης ἐν Ἰωνικῶν, διδάκταλος τῆς σχολῆς τῆς ἐν Λιθόρῳ γραικικῆς ὀρθοδόξου κοινότητος.

6. Εὐτροπίου Ἐπιτομῆ τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας· ὑπὸ Νεο-

μανική εὐρίσκει καὶ τοὺς γενναίους τῶν ἑαυτοῦ σπουδῶν προστάτας· τὴν 1 Ἰανουαρίου 1817 συνελθόντες οὐκ ἐν Βιέννῃ ὁμογενεῖς, Ἰωάννης Μαυρογένης ὁ καὶ ἀντιπρόεδρος ὑπογράφόμενος τῆς Ὑ. Πύλης, Γεώργιος Σταυρός, ὁ μετὰ τινὰ ἔτη διοικητὴς τῆς ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἀθηνῶν, Βασίλειος Ρίζου καὶ Ζηνοβίος Πώπ, προσετακτισθέντες καὶ τρεῖς ἑτέροις Ἰωάννεις, Ποντικήν, Πέτροβιτς καὶ Μακρήν, τούτους μὲν ὠνόμασαν ἐπιτρόπους, ἑαυτοὺς δὲ ἐφόρους καὶ τὸν Μαυρογένην προστάτην Ἐταιρίας τινὸς ὁμογενῶν, ἧτις ἐμελλεν εἶναι βοηθὴ κατὰ τὰς σπουδὰς αὐτῶν τοὺς ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἀκαδημαῖαις σπουδάζοντας Ἕλληνας, ὅσοι προϋτίθεντο, ἐπαναζευγνύοντες εἰς τὴν γενέτειραν, ἵνα μετέλθωσι τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, διδόντας τὴν ἀποχρῶσαν ἐγγύησιν μετ' ἀποδείξεως⁷. Τὸν τοιοῦτον ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ζῆλον τῶν ὁμογενῶν, τὴν ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἐνέργειαν ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ γένους δεόντως ἐπήνεσεν ἡ ἐν Παρισίῳ καλλιτέρα φιλολογικὴ ἐφημερίς La Quinzaine Litteraire⁸, τὴν δὲ πρόδον τὴν ἐν τοῖς γράμμασιν ἐν τῇ ἡμετέρῃ γενεαίᾳ χωρὶς χωροῦσαν ἄνευ διακοπῆς ὡμολόγει περὶ τὰ ἔτη κείναι, ψέγων τὸν γερακὸν περιηγητὴν Βαρθόλδου, ὁ ἄγγλος Leake⁹. Συγχρότως, ὡς ἡ χώρα τῆς Ἀνατολῆς ἐν γένει καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐν μέρει, οὕτω καὶ ἡ ἱστορία τοῦ ἡμετέρου γένους καθίστατο σπουδῆς ἀντικείμενον τοῖς ἐν Ἑσπερίᾳ σοφοῖς καὶ καθηγηταῖς.

(ἔπειτα συνέχεια).

M. I. ΓΕΔΕΩΝ

Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΨΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ*

Κατὰ τὰς ἐπιλοίπους τοῦ Κανόνος ὡδὴς δεκάκις ψάλλει καὶ γεραίρει καθὼς προτυπούμενον ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τὸν Σταυρὸν ὁ θεῖος Κοσμάς, ἀλλὰ θεωρεῖται τινες αὐτοῦ καὶ διδασκαλῆαι περὶ τούτου φαίνονται μοι βεβιασμένοι, τῆτες ἀμάκρτοι καὶ ἐπὶ τέλους ἠδύνατό τις πολὺ πιθανῶς ἵνα εἶπῃ ὅτι ὡς τοιαῦται, ἀν μὴ ἔλλειψιν ὑποδεικνύουσι μελέτης τῶν ἀρχαιοτέρων ἐρμηνευτῶν τῆς Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς, ἀλλὰ παρέλκουσι τινὰς ἐρμηνείας, ὑπερπληροῦσι δ' ἐξηγήσεις ἄλλων διὰ φόρτου διδασκαλιῶν καινῶν ἐν τούτῳ

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 342—343 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου. φύτου Δούκα· ἐν Βιέννῃ, 1807. πρὸ γμ. σελ. 6'. Εἰσι δὲ τὰ προλεγόμενα μᾶλλον ἐπιστολὴ προσφωνητικὴ πρὸς Σιλβέστρον ἱατρὸν τὸν Φιλήτην, ὃν ἐπαινῶ ὡς προστάτην πολλῶν νέων ὁμογενῶν ἐν Εὐρώπῃ σπουδάζοντων.

7. «Αἰγιὸς Ἐρμῆς» τοῦ 1817, σελ. 8—13. Μετετυπώθη δὲ τὸ καταστατικὸν τῆς Ἐταιρίας ὑπὸ Β. Δ. Καλλιφρονος ἐν Φιλολογικῷ αὐτοῦ Δελτίῳ, ἔτους 1870, σελ. 35—41.

8. ἀριθμ. 1 Ἰανουαρίου 1818.

9. Leake: Researches in Greece κλ. London, 1814, βλ. σελ. 226—231.

γε. Δεκάκις γεραίρων οἷα προτυπούμενον μυστικῶς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τὸν Σταυρὸν, ἐν τῷ τῆς Α' ὡδῆς εἰρημῶ τὴν ἐμπνευστὴν ἔχων ὁ γλαυρὸς μελωδὸς ἀπὸ τοῦ θαύματος τῆς ὑπὸ τῶν ἑβραίων διαδόσεως τοῦ ζηραθέντος κυματοτρόφου βουβῶ, ἄγνωστον τίνος ὑπ' ὅψιν ἔχων τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐξηγητὰς, ἐμδιέπει προτύπων τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐν τῷ διπλῷ κτυπήματι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διὰ τῆς ράβδου τοῦ θεόπου Μωσέως¹⁰. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐστὶν ἡμῖν γνωστὸν, ἄχρι τῶν χρόνων κείνων οὐδεὶς ἀναφέρει ὅτι δις ἐκτύπησε, χαρῆς οὕτω τὸ πρῶτον μὲν ἐπ' εὐθείας, εἶτα δ' ἐπιστρεπτικῶς—ἐγκαρσίως, τύπον σταυροῦ, διὰ τῆς ράβδου τὴν Ἐρυθρὰν ὁ Μωσῆς, ὁρθῶς δ' ὁ Νικοδήμου Ἀγιορείτης ἐγράφεν ἐν τῷ «Ἐορτοδορμῆσιν αὐτοῦ ταῦτα: «ἡ Ἁγία Γραφή δὲν φανερώσει ὅτι ὁ Μωσῆς ἐκτύπησε τὴν θαλάσσαν τὴν δευτέραν φορὰν μὲ πλάγιον σχῆμα τῆς ράβδου, ἀ.λ.λ.» ὁ μελωδὸς συμπεραίνει τοῦτο: ὕψως δὲ καὶ τὸ εἶχεν ἐκ παραδόσεως. Συμφώνως δὲ τῷ θεῷ Κοσμᾷ λέγει τοῦτο καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ σύμψυκος αὐτῷ Ἰωάννης ἐν τῷ εἰρημῶ τοῦ πλαγίου Δ' ἤχου τῆς Ὀκτωήχου: Ἀρκατλήτην Φακρῶ ἐβόησε. . . . ράβδος σταυροτύπως πλῆξασα καὶ διελούσα θαλάσσαν, παρατηρῶν ὅτι εἰ καὶ δύο μὲν ὁ θεῖος Κοσμάς ἀναφέρει κτυπήματα σχηματίσαντα σταυρὸν, πρῶτον μὲν τὸ ἐν, ἐπὶ διαβάσει τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἶτα δὲ τὸ δεύτερον ἐπὶ καταποντισμῶ τῶν φακαωνιτῶν, ὁ δὲ λαμπρὸς Ἰωάννης ἐν τῷ εἰρημῶ τούτῳ ἐν, οὐχὶ δὲ δύο, λύει τὴν ἀπορίαν ταύτην ὁ τὸν Κανόνα τοῦτον ἐρμηνεύσας Ἰωάννης Ζωνάρης λέγων ὅτι σταυρὸν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ πᾶν ξύλον ὄρθιον εἰς τὴν γῆν ἐμπεπηγμένον, ἐφ' οὗ τοὺς καταδικαίους ἀνήρτων¹¹.

Πιθανὸν χειρογράφῳ ἐρμηνειῶν τῆς Γραφῆς, ἄγνωστα τῶς ἡμῖν, ἀνακαλυπτόμενα ἡμέραν τινὰ θέλουσι διδῆξαι ἡμᾶς πόσον ἀρχαιοτέρα τοῦ Η' αἰῶνος ἐστὶν ἡ παράδοσις περὶ σταυροειδὸς κτυπήματος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Μωσέως· ἀλλ' ἐφ' ὅσον οὐδὲν εἰς τὴν ἡμετέραν ταπεινὴν περιέρχεται γνώσιν, ἐπιτραπήτω ἵνα εἰπῶμεν ὅτι τότε τὸ πρῶτον ἡ τοιαύτη διετυπώθη παράδοσις· καὶ δικαιούται λοιπὸν ὁ ἱερός Κοσμάς ἐν τοιαύτῃ τινι περιπτώσει, ὁ καὶ ἄλλας ἐρμηνείας ἑτέρας γραφικῶν χωρίων εἰσάγων, προκειμένου λόγου περὶ τῶν τοῦ θεοῦ Σταυροῦ προτυπῶσεων ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Ἐπιτραπήτω δ' ὅμως εἰς τὸν γράφοντα ταῦτα ἵνα εἶπῃ ὅτι ἐν τῇ σταυροειδεὶ χαρᾷ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διὰ τῆς ράβδου τοῦ Μωσέως ἐθανείσθη τὸν πυρῆνα, εἰ ἐπιτρέπετο εἰπεῖν, τῆς ἐρμηνείας ὁ μελωδὸς Κοσμάς ἴσως ἀπὸ τινος

10. «Σταυρὸν χαρίζεις Μωσῆς ἐπ' εὐθείας ράβδου. . . . τὴν δὲ ἐπιστρεπτικῶς» δηλ. χιῆας σταυροτύπος.

11. Νικοδήμου «Ἐορτοδορμῆσιν» σελ. 3. Ἐσθῆρ Ζ', 9—10: «Ἰδοὺ καὶ τὸ ξύλον, ὃ ἠτοίμασεν Ἀμὲν Μαροβαίῳ τῷ λαλήσαντι περὶ τοῦ βασιλέως· καὶ ὠρθῶται ἐν τοῖς Ἀμὲν πηχῶν πενήτηντα, εἶπε δὲ ὁ βασιλεὺς· σταυρωθήτω ἐπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐκρεμάσθη Ἀμὲν ἐπὶ τοῦ ξύλου».

ερμηνείας του Χρυσορρήμονος εις τεμάχιόν τι γραφικόν ἀναφερόμενον ἐν τῇ Ἐξόδῳ¹² καὶ τοῖς Ἀριθμοῖς¹³. Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων γράφεται: ἀκαὶ τὴν ῥάβδον, ἐν ἣ ἐπάταξας τὸν ποταμὸν, λάβει ἐν τῇ χειρὶ σου, καὶ πορεύσῃ· καὶ πατάξει τὴν πέτραν, καὶ ἐξελεύσεται ἐξ αὐτῆς ὕδωρ·—ἐν τῷ δευτέρῳ «λάβει τὴν ῥάβδον, καὶ ἐκκλησίασον τὴν συναγωγὴν, καὶ λαλήσατε πρὸς τὴν πέτραν, καὶ δώσει τὰ ὕδατα αὐτῆς· καὶ ἐπάραξ Μωϋσῆς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἐπάταξε τὴν πέτραν τῇ ΡΑΒΔΩ ΑΥΤΟΥ ΔΙΣ· καὶ ἐξῆλθεν ὕδωρ πολὺν· τὸ δὲ τοῦτο κινεῖ τὸν θεῖον Χρυσόστομον ἵνα εἴπῃ ὅτι ῥάβδον τὴν δις πλήξασαν τὴν πέτραν νοεῖ τὸν Σταυρὸν· διότι ἐπάταξε Μωϋσῆς τὴν πέτραν ἅπαξ καὶ δις· εἰ μὲν Θεοῦ τὸ ἔργον ἀπλῶς καὶ ἄνευ μυστηρίου τοῦ Σταυροῦ, ἤρκει καὶ τὸ ἅπαξ· ἤρκει καὶ νεῦμα· ἤρκει καὶ λόγος· ἀλλ' ἵνα δεῖξῃ ὅτι δεῖνται Σταυροῦ ἡ χάρις, καὶ ὅτι ἄλλως ὁ Χριστὸς οὐ πηγάζει τὴν εὐεργεσίαν, ἢ διὰ Σταυροῦ θεωρούμενος· ἀδιὰ τοῦτο ἐπάταξε Μωϋσῆς ἅπαξ καὶ δις, οὐ κατὰ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἀλλὰ Σταυρὸν ὑπογράφων ἅπαξ καὶ δις ἐπάταξε. Διὰ τὸ ἅπαξ καὶ δις· ἵνα καὶ ἡ ἀψυχὸς φύσις αἰδεσθῆ τῷ Σταυροῦ τὸ σύμβολον¹⁴. Καὶ τοῦτο μὲν εἶχεν ἴσως ὕψιν· ἀλλὰ, ἐνῶ ἐξίχνυει καὶ ἐπιζητεῖ εἰκόνας καὶ μεταφορὰς, ἀλληγορίας καὶ προτυπώσεις ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῶ ζητεῖ ἢ ἀνεύρη μαρτυρίας, ἐρμηνείας καὶ γραφὰς πατρικὰς ὁ ἱερός Κοσμάς, ἀγνοεῖ τινὰς· πιεῖται μὲν ἑαυτὸν, οὕτως εἰπεῖν, ὅπως ἀνακαλύψῃ προτυπώσεις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τοῦ σωτηρίου συμβόλου τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως, ἀγνοεῖ δὲ θεωρεῖν τινὰ τῆς ΣΤ' ἐκατονταετηρίδος, καθ' ἣν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κιβωτῷ τοῦ Νῶε διδάσκαλοι τινες ἐνέβλεπον προτύπων τοῦ Σταυροῦ. «Τοῦτο τὸ ξύλον τοῦ τιμίου Σταυροῦ καταλήξει πεποικημένον ποτε καὶ τὸν ἐπὶ Νῶε κατακλυσμὸν· λέγει ὁ Σευήρος ἐν ἐρμηνείᾳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου. Ἡ γὰρ περιστέρη, τὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τύπον ἐπέχουσα, πρὸς ἐσπέραν ἀνέστρεψε πρὸς τὴν κιβωτὸν, κάρρος ἐλαίας ἐν τῷ στόματι φέρουσα καὶ τὴν γῆν ξηρανθεῖσαν μνηύουσα. Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ξύλον ἐλέους καὶ φιλανθρωπίας γέγονεν ἡμῖν ὁ Σταυρός, ὃν τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦ στόματος τῶν Ἀποστόλων κηρύττον τὰς ἀνά πᾶσαν τὴν γῆν κεχυμένας ὑγρὰς ἡδονὰς κατεξήρανε, καὶ πέπαυε τὸν τῆς ἁμαρτίας κατακλυσμὸν¹⁵. Δυσθεώρητός ἐστι καὶ ἡ ἐρμηνεία αὕτη, ἀλλ' οὐκ ἐπεκαλέσατο ταύτην ὁ μελωδός, ὡς ἐπάραξε μετὰ τέσσαρας αἰῶνας ὁ ἱερός ἀρχιεπίσκοπος Ταυρομενίου τῆς Σικελίας Θεοφάνης ὁ Κεραμεύς, λέγων ἐν ἐκτάσει καὶ ἐξηγῶν οὕτω τὰ τοῦ Σευήρου πλακύτερον ὑπαντὸς τοῦ γένους πρὸς τὴν κακίαν ὀρμήσαντος, καὶ

τοῦ Θεοῦ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τοῦ ὕδατος κατακλύσαντος, τὸ περιλειφθὲν τῆς φύσεως λείψανον, Νῶε δὲ ἦν πανοικί, διὰ ξύλου τυπικῶς διασώζεται· τὸ μὲν οὖν ὕδωρ τύπος ἦν τοῦ κατακλύσαντος τὴν ἁμαρτίαν βλαπτικῶς· ἡ δὲ κιβωτὸς (τύπος) τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ, δι' οὗ σεσώμεθα οἱ πιστεύσαντες· ἡ δὲ διὰ τοῦ τῆς ἐλαίας κάρρου μνηύουσα περιστέρη τῆς ὀργῆς τὴν κατάπαυσιν τὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ἔλεον¹⁶. Ἐντεῦθεν ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης λαλῶν γενικώτερον, ἀλλὰ μετὰ τινος φορτικότητος, εἶπεν ὅτι «ὄχι μόνον ὁ ἄνθρωπος ἔχει σχῆμα σταυροῦ (ἐν τῷ ἐκτείνειν δηλ. τὰς χεῖρας), ἀλλὰ καὶ τὰ πτηνὰ σχῆμα σταυροῦ σώζουσιν ὅταν πετώσιν· ὁμοίως οἱ ἰχθύες ὅταν κολυμβώσιν· ἀλλὰ καὶ τὰ φῶλλα τῶν δένδρων τὰ περισσότερα σταυροειδῆ εἶναι¹⁷. Ἐντεῦθεν ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων οὐ μόνον ἐδιδάχθημεν ἵνα σημαίνωμεν καὶ κατοχυροῦμεν ἡμᾶς τῷ τοῦ Σταυροῦ σχήματι, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο καὶ τοὺς παῖδας μόλις δυναμένους κινεῖν τὴν χεῖρα ἵνα συνειθίζωμεν: «Ἐκ πρώτης ἡλικίας, πνευματικοὶ ὅποιοι περιφρόντετε τὰ παιδία, καὶ τῇ χειρὶ παιδεύετε σπρραχίζειν τὸ μέτωπον»· παραινεῖ τοὺς πατέρας ὁ χρυσορρήμων. Αὐτὸς καὶ τοὺς πιστοὺς πάντας συμβουλεύει λέγων: «καὶ ὅταν μέλλῃς υπερβαίνειν τὰ πρόθυρα τοῦ πυλῶνος, τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου διατύπωσον¹⁸. Μῆτε πρέπει ἵνα αἰσχυνώμεθα συχνὰ τῷ σταυρῷ σπραχίζομενοι, καθὰ παραγγέλλει Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων¹⁹, καὶ ἐσθίοντες, καὶ πίνοντες, καὶ καθήμενοι, καὶ κοιταζόμενοι, καὶ λαλοῦντες, καὶ περιπατοῦντες, καὶ ἐξανιστάμενοι. Ἐντεῦθεν ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων ἀνεστηλοῦν οἱ χριστιανοὶ τὸν Σταυρὸν, ἐπὶ κλινῶν, ἐπὶ τειχῶν, ἐπὶ θυρῶν, φυλακτήριον ἄμαχον, κατὰ τὴν παρὰ Χρυσοστόμῳ παρὰδοσιν, ἐπὶ τῶν ἐσθιομένων ἄρτων, ἐπὶ τῶν ποτηρίων, ἐπὶ πάντων, κατὰ τὴν τοῦ συγγραφέως τῶν Κατηχήσεων ὑπόμνησιν²⁰, ἀπαγορευομένης μόνον τῆς ἐγγυρᾶς σταυρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ μαρμαρῶν κειμένων ἐπ' ἐδάφους, ἢ ἐν μολιτῇ λίθῳ²¹.

τουερίᾳ· ἐκδ. Κορδερίου· 1630· σελ. 437.

16. Θεοφάνης Κεραμεύς ἀρχιεπισκόπου Ταυρομενίου Ὁμιλία· ἐκδ. Ἱεροσολύμων· 1861· σελ. 13.

17. Ἐορτοδρ. σελ. 7. παραπέμπει δ' ἡμᾶς εἰς τὸ προῖον τοῦ Δ' λόγου Ἰωσήφ τοῦ Βρυενίου εἰς τὴν Σταυρωσιν.

18. Λόγος εἰς τοὺς ἀνδριάντας. Ὁμιλ. Γ' εἰς τὴν Α' πρ. Κορινθ. καὶ ἀλλαχού.

19. Κυρίλλου Κατήχ. Δ' φωτιζ. § 10' καὶ 11', § 15'. Ἀνάγνωθι δὲ καὶ ὅσα ὑποσημειῖ ἐν σελ. 144 τοῦ Α' τόμου τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις (τῷ 1867—68) ἐκδόσεως τῶν Κατηχήσεων ὁ ἀείμνηστος Διονύσιος Κλεόπας.

20. Κατήχ. 11', σελ. 95 τοῦ Β' τόμου τῆς Ἱεροσολυμίτιδος ἐκδόσεως.

21. Κανὼν ΟΓ' τῆς Πενθέτης α. . . . τοὺς οὖν ἀπὸ τοῦ νῦν τοῦ Σταυροῦ τύπον ἐπὶ ἐδάφους κατασκευάζοντα ὀρίζομεν ἀφορίζεσθαι». Βλ. ἐρμηνείαν Βλασμαῶνος, καὶ Μιχαίου Βλαστάρους Σύνταγμα κατὰ στοιχείων· Σ, κεφ. γ'.

12. Ἐξόδου ΙΖ', 5—6.

13. Ἀριθμ. Κ', 8 καὶ 11.

14. ἐν λόγῳ εἰς τὸν Σταυρὸν, ἀρχομένου «Καλῶς ἡμῖν καὶ σοφῶς».

15. Catena Patrum Graecorum in Ioannem· Ἁν-

Τύπον ἕτερον τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἐμβλέπει ὁ ἱερός Κοσμάς καὶ ἐν τῷ ΙΖ' κεφαλαίῳ τῆς Ἐξόδου²², τοῦτο δέ ἐστι πᾶσι μεμαρτυρημένον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐρμηνεύθη ὡς προτύπων τοῦ τιμίου συμβόλου τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως ἢ ὕψους τοῦ χαλκοῦ ὄψεως, ἐφ' ὃν ἐπιβλέποντες ἐθεραπεύοντο οἱ ὑπιδόχητοι. Ὁ Μάξιμος Κοσμάς ὑμνοῦει ἐν τῷ δευτέρῳ τροπάρῳ τῆς Α' ᾠδῆς, στήλης ἀναφέρων ὕψωσιν, εἰ καὶ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ σαφῶς οὐ λέγεται τι τοιοῦτον ἀναγινώσκοντες. «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν· ποίησον σεαυτῶν ὄφιν, καὶ θές αὐτὸν ἐπὶ σημείου. . . . καὶ ἐποίησε Μωϋσῆς ὄφιν χαλκοῦν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ σημείου»²³, ἀλλ' ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ εὐρίσκοντες τὴν ἀψευδῆ τοῦ Σωτῆρος ἐρμηνεύειν καὶ ἐξηγήσειν. Αὐτὸς εἶπε· «καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὕψωθῆναι δεῖ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου»²⁴. Ὅτι δὲ σημείον ἐννοεῖ τὸ σταυρικὸν ζῆλον, ἐφ' οὗ τὰς χεῖρας ἐξέτεινεν ὁ Αὐτρωτῆς, καὶ ἀπὸ τῶν Εὐαγγελίων ἀναμνηθόμενος καὶ ἀπὸ τῆς μεταφράσεως Ἀκύλα καὶ Θεοδοτίωνος· «Σημεῖον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου»²⁵ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγει τὸν σταυρὸν ἀλχηπόντα τότε, κατὰ τὸν ἱερόν Εὐθύμιον τὸν Ζυγαθῆνον, τοῦ ἡλίου πολλῶν φαιδρότερον· ἐκείνος μὲν γὰρ (ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ) σκοτισθῆσεται· οὗτος δὲ φανήσεται»²⁶. Ὅστις δὲ γινώσκει ὅτι τὸ ρητὸν ἐκεῖνο τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ²⁷ ἀδιέθε μέσην τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς τὸ σημείον ἐπὶ τὰ μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστεναζόντων» κλπ. ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων μετέφρασαν ἀδὸς τὸ Γ ἐπὶ τὰ μέτωπα· ὅστις γινώσκει ὅτι ὁ Σταυρὸς εἶχε σχῆμα κεφαλαϊῶδους Γ, εὐρίσκει τὴν παρὰ τῷ Κοσμά τῷ Μάξιμῳ ἐρμηνεύειν εὐδοουμένην. Ἀλλὰ

καὶ ἡ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστολικοῦ πατρὸς Βαρνάβα φερομένη ἐπιστολὴ συντρέπει ταύτην γράφουσα· «Ἀβραάμ, ὁ πρῶτος περιτομῆν δούς ἐν πνεύματι προβλέψας εἰς τὸν Ἰησοῦν, περιέτεμε λαθῶν τριῶν γραμμῶν δόγματα· λέγει γὰρ· καὶ περιέτεμε Ἀβραάμ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἄνδρας δέκα καὶ ὀκτώ καὶ τριακοσίους. Τίς οὖν ἡ δοθεῖσα τούτῳ γνώσις; Μάθετε τοὺς δεκαοκτὼ πρώτους, εἶτα τοὺς τριακοσίους. Τὸ δὲ δέκα καὶ ὀκτώ, I δέκα, II ὀκτώ. Ἐχεις Ἰησοῦν. Ὅτι δὲ σταυρὸς ἐν τῷ Γ ἔμελλεν ἔχειν τὴν χάριν, λέγει καὶ τοὺς τριακοσίους. Δηλοῖ οὖν τὸν μὲν Ἰησοῦν ἐν τοῖς δυσὶ γράμμασι, καὶ ἐν ἐνὶ τὸν Σταυρὸν»²⁸.

Καταλείποντες θεωρίας τινάς, ἐν αἷς οὐχὶ πείθοντες παράγουσι λόγους οἱ ἐρμηνεύοντες τὸν Κανὸν τοῦ οἴσιου Κοσμά, ὡς λ.χ. τὸν εἰρμόν τῆς ᾠδῆς, τὸ πρῶτον αὐτῆς τροπάριον καὶ τὸ δεύτερον τῆς Δ', παρερχόμεθα καὶ τὸ τρίτον τῆς αὐτῆς. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ σταυροτύπους εὐρίσκει τάξεις τῶν φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ προτυπούσας τὸ σωτήριον πάθος ἐν τῷ κατὰ θεῖον ἐντολῆν ὑπὸ τοῦ θεόππου Μωϋσῆος ὀριμῶ τριῶν φυλῶν ἀφ' ἐκάστου σημείου τοῦ ὀριζήσαντος ἱσταμένων περὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρτυρίου²⁹. τὸ τετραμερές τοῦ Σταυροῦ προσμαίνει τὸ ἀνά τρεῖς ἱστασθαι τὰς φυλάς ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, ἀπ' ἄρκτου καὶ μεσημβρίας· καὶ ὁμοῦ αὐτὸς ὁ ὅσιος μνήμιος Νικοδήμιος εἶπεν ἀλλαχού τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τριμερῆ τὸν Σταυρὸν, ὅπερ καὶ πατρικίς οὐ διαφωνεῖ διδασκαλίαις· ἐπὶ παραδείγματι Θεοφάνης ὁ Κεραμεὺς τριμερῆ λέγει³⁰, οἷος καὶ ἦν, ἐκ δύο μὲν ἀποτελούμενος ζῶλων, τοῦθ' ὅπερ αὐτὸς ὁ μελωδὸς καὶ οἱ τὸν Κανὸνα τοῦτον ὑπομνηματίσαντες ἐρμηνεύουσιν, ἐμβλέποντες τύπον αὐτοῦ ἐν τῷ κατὰ τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἐλισαίου γενομένῳ θαύματι³¹ (ἐν τροπαρίῳ δευτέρῳ τῆς Δ' ᾠδῆς) καὶ ἐν

22. Ἐξόδου ΙΖ', 10—13: «Καὶ Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν καὶ Ὀρ ἀνέβησαν ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ· καὶ ἐγένετο ὅταν ἐπῆρε Μωϋσῆς τὰς χεῖρας αὐτοῦ κατὰ τὸν Ἰσραὴλ· ὅταν δὲ καθῆκε τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἀνίστηεν Ἀμυλῆ· Ἀαρὼν δὲ καὶ Ὀρ ἐστῆριζον τὰς χεῖρας αὐτοῦ». Βλέπε δὲ τὴν ἐπιστολὴν τὴν φερομένην ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀποστολικοῦ πατρὸς Βαρνάβα § 12. Patrum Apostolicorum Opera· ἐκδόσ. Caroli Hefele· Τυβίγγη, 1847, σελ. 32. Θεοδωρήτου Κύρου Εἰς τὰ ἄπορα τῆς θείας Γραφῆς· ἐρώτ. λδ' εἰς Ἐξόδ. κεφ. ΙΖ' αἰτικὴ τῶν Μωϋσῆως χειρῶν ἐκτεταμένων ἐνῆκα ὁ Ἰσραὴλ, καθεμένων δὲ ἡττάτω». Θεοδωρήτου Σωζόμενα· ἐκδόσ. Εὐγενίου Βουλγάρου τὸμ. Α', σελ. 146.

23. Ἀριθμῶν κεφ. ΚΑ', 8, 9. Ἀπορεῖ δ' ὁ Νικόδημος Ἀγιορείτης πῶς ὁ Μαυροκορδατός Ἀλέξανδρος ὁ ἐξ Ἀπορρήτων εἰς τὴν Ἱερὰν αὐτοῦ Ἱστορίαν ἤτοι· τὰ Ἰουδαϊκὰ, σελ. ρυε', εἰς τὸ ἀμαρτύρωσθε ὅτι ὁ ὄφιν ἦν χρυσοῦς.

24. Ἰωάννης Γ', 14.

25. Ματθ. ΚΔ', 30.

26. Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων· ἐκδομένη ὑπὸ Θεοκλήτου Φαρμακίδου· τὸμ. Α', περιέχων τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον· σελ. 476.

27. Ἰεζεκιήλ Θ', 4.

28. Βαρνάβα ἐπιστολὴ· Patrum Apostol. σελ. 32. Λέγω δὲ φερομένην, ἀκολουθῶν τῷ Εὐσέβῳ ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, Γ', 25 περὶ τῶν τῆς Κ. Διαθήκης γραφῶν· «ἐν τοῖς νόθοις κατατετάχθω πρὸς τούτοις ἡ λεγομένη Βαρνάβα ἐπιστολὴ καὶ τῶν Ἀποστόλων αἱ λεγόμεναι διδασκαλίαι, καὶ Γ', 13, ἔσθαι μεταξύ τῶν ἀντιλεγόμενων ἀριμετῶ ταύτην γραφῶν καὶ Γ' 14. Βλ. καὶ ὅσα ἐν Φιλολογ. καὶ κριτικῇ Ἱστορίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ἐγράψεν ὁ μακαρίτης Κοντογόννης, ἀποδοκιμαζῶν τοὺς ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν τοῦ Εὐσέβου γεγραμμένων ἀποδοκιμαζόντας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βαρνάβα.

29. Ἀριθμ. Β', 3. «καὶ οἱ παρεμβάλλοντες πρώτοι κατ' ἀνατολὰς τῆγμα παρεμβολῆς Ἰουδα· . . . 10. «τῆγμα παρεμβολῆς Ρουβὴν πρὸς λίθον σὺν δυνάμει αὐτῶν . . . » 18' «τῆγμα παρεμβολῆς Ἐφραῖμ κατὰ θάλασσαν». . . 25. «τῆγμα παρεμβολῆς Δὰν πρὸς βορρᾶν σὺν δυνάμει αὐτῶν» . . . 2. σκύκλη τῆς σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου παρεμβάλλουσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ».

30. Θεοφάνους Κεραμεῖος Λόγοι· τῆς ἱεροσολυμίτιδος ἐκδόσεως (ἐπιμελεῖς Γρηγόριος Παλιμά) σελ. 14.

31. Βασιλειῶν Δ', Γ', 2—8. «καὶ λέθωμεν ἐκεῖθεν ἀνὴρ δοκὸν μίαν, . . . καὶ ἐπορεύθη μετ' αὐτῶν (Ἐλισαῖ)»

τοίς δύοι ξυλαρίοι τῆς Σακραθίας, καθὼς αὐτὸς παρέδλωσεν ὁ ἱερώτατος Ἰωάννης Χρυσόστομος εἰπὼν: «Ἐισελθὼν ὁ προφήτης ἐν τῷ οἴκῳ τῆς χάρας (τῆς Σακραθίας) εὗρεν ἀληθῶς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν τὴν ἐνθήκην· εὗρεν ὕδωρ καὶ ἔλιον καὶ ἄλευρον, καὶ δύο ξυλαρία· ὕδωρ τὸ Βάπτισμα· ἔλαιον τὸ Χρίσμα· ἄλευρον ὁ Ἄρτος· δύο ξυλαρία τοῦ Σταυροῦ τὸ κατόρθωμα»³², τοῦ δὲ τρίτου μέρους ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ τίτλου τοῦ ἔχοντος «τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην»³³. Καταλείπομεν ἡμεῖς καὶ τὰς λοιπὰς τοῦ ἱεροῦ ὑμνηδοῦ θεωρίας, ἰδίως ὅσας δυσκόλως θελομεν εὗρεν ὑπὸ Πατέρων μαρτυρουμένας· οὕτω τὸ γ' τροπάριον τῆς Ζ' ᾠδῆς, ὡς νομίζω, καινοπρεπῶς ἐξηγεῖ τύπον Σταυροῦ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ προσκυνῆσει τῆς ράβδου τοῦ Ἰωσήφ. Ἡ διδασκαλία ἐστὶ πάντως νεωτέρα τοῦ Ε' αἰῶνος· ὁ Νικόδημος ὑποσημείωσεν, ὡσεὶ ἀυθεντίαν εἰς τὸν Κοσμῶν ἀναγνωρίζων, ὅτι ὁ Εὐσέβιος λέγει ὅτι ὁ Ἰακώβ οὕτως ἐξάνερψε τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας τοῦ Ἐρραῖμ, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἰωσήφ, τὸ ὅποιον ἐμείλε νὰ προσκυνηθῆ ἀπὸ τὰς δέκα φυλάς τὰς ἐν τῇ Σακραθίᾳ, οὐδ' ἠγνόει τὴν ἐρμηνεῖαν τοῦ ἱεροῦ Θεοφυλάκτου, παρομοίως ἔχουσαν³⁴. Μνεῖα δὲ μικρὰ γενήσεται καὶ τῶν ᾠδῶν Ε' καὶ Ζ', διότι αὐταὶ εἰσὶν ἐγκώμια τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς δι' αὐτοῦ τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων πρυτανευθείσης σωτηρίας, πλὴν τοῦ τελευταίου τροπαρίου τῆς Ζ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ Η' ᾠδὴ γεραίρει τοῦ θεοῦ Σταυροῦ τὰ θαυμαστά, ὡς καὶ ἡ Θ' καὶ ἡ ταύτη προστεθείσα, ἡ καὶ τὴν ἱστορίαν ἀνακεφαλαιούσα τοῦ πανσεβασμίου ξύλου. Ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ὑπὸ Ἰωάνη προτυπώσεως τοῦ Σταυροῦ κείται ἀπ' ἀρχαίων χρόνων ἡμῖν παραδεδομένη, Γρηγόριος δ' ὁ Θεολόγος ἐν τοῖς εἰς ἑαυτὸν ἔπεσε λέγει σταυροειδῆ τὴν ἐν τοῖς κητώσις σπλάγγνοις ἔκτασιν τῶν χειρῶν τοῦ προφήτου τούτου, οὗ ἡ μετὰ τριήμερον ἐν αὐτῷ διαμονὴν ἐξέμισις ἐπὶ ζῆρας λαμπρῶς προτυποῖ τὴν σωτήριον ἀνάστασιν· αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ Σωτῆρος ἀψευδὲς στόμα εἰρήνηνευσε τὸ προτύπωμα: «Ὡσπερ ἦν Ἰωάνης ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας»³⁵, διδάσκων ὅτι—κατὰ τὸν Ζυγαδηνὸν Εὐθύμιον³⁶—«συγγενῆ τὰ παλαιὰ τοῖς καινοῖς καὶ τύποι τούτων ἐκείνων». Δῆλη δὲ καὶ ἡ ἱστορία τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ ἐν τῷ εὐλο-

καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ ἔτεμον τὰ ξύλα· καὶ ἰδοὺ ὁ εἰς καταβῶν τὴν δοκὴν, καὶ τὸ σιδήριον ἐπέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ..... καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἔπεσε; καὶ ἔδειξεν αὐτῷ τὸν τόπον· καὶ ἀπέκλιε ξύλον καὶ ἔρριψεν ἐκεῖ· καὶ ἐπέτολασε τὸ σιῆρον».

32. Χρυσόστ. εἰς Μίθρ. καὶ Μαρ. καὶ Λάζαρον.

33. Ματθ. ΚΖ', 37. Μάρκ. ΙΕ', 26. Λουκ. ΚΓ', 38. Ἰωάν. ΙΘ', 19.

34. Ἐορτοδρ. σελ. 43.

35. Ματθ. ΙΒ', 40.

36. Ἡ Κ. Διαθήκη· Φαρακκίδου· τόμ. Β', σελ. 461.

γείν τὰς κεφαλὰς Ἐρραῖμ καὶ Μανασσῆ διὰ τοῦ χιασμοῦ τῶν χειρῶν, ἡ τοσοῦτῳ καλλιπεῶς ἐν τοῖς τροπαρίοις ἐξηγουμένη τῆς ΣΤ' ᾠδῆς³⁷, ἐν οἷς, ὡς καὶ ἐν ὅλῳ τῷ Κανόνι, διδασκόμεθα πῶς ὁ τῷ Σταυρῷ προσπαγεῖς Θεὸς ἐκαινογράφησε τὴν παλαιότητα τοῦ νομικοῦ σκιδώδους γράμματος.

Μακρὰ ἔρρευα καὶ μελέτη πολλή ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν βραχύν ἡμῶν βίον δυστυχεῖς ἡμᾶς ἀπεργαζομένη θέλει συντελέσει ποτὲ μακρὰν διατριβήν, ἐν ᾗ ἡδύνατο ἔνα ὀρισηθῆ ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐγένοντο παραδεχταὶ αἱ περὶ τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προτυπώσεων τοῦ σωτηρίου Σταυροῦ διδασκαλαί, δι' ὧν ἐξυφάνει τοσοῦτῳ γλαφυρῶς ὁ θεὸς Κοσμῶς τὸν Κανόνα τῆς Ὑψώσεως, ἐφ' ὃν ἐπεμείναμεν μικρὸν ὅπως δῶμεν εἰς σοφοὺς ἀφορμὰς μελέτης ἵνα καὶ σοφώτεροι γένωνται. Σοφοὶ δ' ὄντες ἔστωσαν καὶ κριταὶ ἐπαρκεῖς καὶ συγγνώμονες, ἐὰν τὴν ἐπιγραφὴν ἰδοῦσι μᾶλλον περιεκτικὴν, ἀπειτομένης μικρᾶς ἔτι διασφαρήσεως ὅτι τὰ νῦν γραφόμενά εἰσι προσθήκη εἰς τὰ πρὸ τετραετίας γραφέντα³⁸.

M. I. Γ.

37. Γενεσ. ΜΗ', 14: «Ἐκτείνεις δὲ Ἰσραὴλ τὴν χεῖρα τὴν δεξιὰν ἐπέβαλεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Ἐρραῖμ (οὗτος δὲ ἦν ὁ νεώτερος) καὶ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν Μανασσῆ, ἐναλλάξας τὰς χεῖρας».

38. Ὁ Τίμιος Σταυρὸς (εἰδήσεις χάριν τῶν πολλῶν). «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» τόμ. Δ' σελ. 327—332.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Προσκαλεῖται ὁ Μιχαὴλ Στυλιανοῦ ἀγνώστου νῦν διαμονῆς καὶ κατοικίας τυγχάνων, ὅπως τὴν πρώτην Δευτέραν καὶ ὦραν 6 τουρκιστὶ μετὰ παρέλευσιν ἐξήκοντα καὶ μιᾶς (61) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας κλήσεως ἐμφανισθῆ ἐνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, διότι ἐνάγεται ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας Στυλιανοῦ ἐπὶ διαζεύξει. Ἐν περιπτώσει δὲ μὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀριζομένην δικασίμων δικασθῆσεται ἐρήμην.

Ἡ παρούσα δημοσιευθῆσεται τρίς εἰς τὰς ἐφημερίδας «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» καὶ «Κωνσταντινούπολιν».

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογγεῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

(Τ.Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς

M. ΚΟΚΚΩΔΗΣ.

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐθημερόν·

Ὁ Γραμματεὺς

M. ΚΟΚΚΩΔΗΣ.

(3)

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1888

ΑΡΙΘ. 46.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίος Ἀθανάσιος (πρόεδρος)

Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίας)

Ἰωάν. Α. Τανταλίδης (γραμματεὺς).

Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5

ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25

ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαθίσταται

Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυντέον: α) τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχία: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἵνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἵνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προαποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά— Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 10' αἰῶνος ὑπὸ Μ. Ἱ. Γεδεών (συνέχεια) — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων (ἐπιστολὴ Πέτρου Κλαϊρίου πρὸς Εὐγένιον τὸν Βουλγαριν) ὑπὸ Μ. Ἱ. Γεδεών— Ἀγγελία βιβλίων — Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα— Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 361—368).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Καίτοι ἡ ἀνάρρωσις τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμηνικοῦ πατριάρχου βαίνει ἐπὶ τὰ κρείτω, ἵνα μὴ ὁμως διαταραχθῇ κατὰ τὴν αἰσίαν αὐτῆς πορείαν, ἐνεκρίθη, συμβουλῇ καὶ τῶν ἱατρῶν, ὅπως ἡ Α. Θ. Παναγιώτης, καίπερ ζωηρῶς ἐπὶ τούτῳ λυπούμενη, μὴ δεχθῇ ἐπισκέψεις κατὰ τὴν ἐπέτειον αὐτῆς ὀνομαστικὴν ἑορτὴν, ἀγομένην τῇ 3 προσεχοῦς ὀκτωβρίου.

— Αἰτήσῃ τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀποστέλλεται ἐξαρχικῶς εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν Εἰκοσιφοινίσσης ὁ πανιερ. μητροπολίτης Δράκμας κ. Γερμανὸς πρὸς εἰσπραξίν τῶν εἰς τὸ ταμεῖον τῆς σχολῆς ὀφειλομένων ὑπὸ τῆς μονῆς ταύτης.

— Πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Κωνσταντινουπόλεως ἱερῶν ναῶν καὶ ἐκ τοῦ συνεγῆς ἀντίληψιν τῶν κατ' αὐτοῖς, ὡς ἀρκίως ὑπὸ τῆς Κεντρ. Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐνεκρίθη, ὠρίσθησαν ἡδη διὰ τὰ τρία τμήματα τῆς πρωτεύουσας οἱ πανοσιολογ. Μ. ἀρχιδιάκονος Διονύσιος, ἀρχιμ. Γερμανὸς Θεοτοκᾶς καὶ Γεράσιμος ἱεροδιάκονος Τανταλίδης, ἐπισκεψάμενοι καὶ μετ' ἐπιμελείας ἐξετάσαντες ὁ μὲν πρῶτος τοὺς ἱεροὺς ναοὺς τοῦ τμήματος Πόλεως, ὁ δὲ τοὺς τοῦ Γαλατᾶ καὶ ὁ τρίτος τοὺς τῆς δυτικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου.

— Ἀναβλήθεισος ἄχρι τοῦδε τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων τῆς Πατριαρχ. Κεντρικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς ἐνεκα λόγων οἰκονομικῶν καὶ μεταρρυθμίσεων ληφθεισῶν ἐν τῇ καθ' ὅλου λειτουργίᾳ αὐτῆς, αἱ ἔγγραφα τῶν μαθητῶν ἀρχόμενοι ὀριστικῶς ἀπὸ τῆς 1 προσεχοῦς μηνὸς ὀκτωβρίου παραταθῆσονται μέχρι τῆς συμπλήρωσεως τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς σχηματισμὸν τῶν ὑπαρχουσῶν τάξεων ἀριθμοῦ μαθητῶν, γινόμενοι ἐν τῷ γραφείῳ τῆς ἐφορίας ἐν τοῖς Πατριαρχείοις. Γνωστοποιεῖται δ' ὅτι γενήσονται ἐν τῇ Σχολῇ δεκτοὶ ὡς μαθηταὶ μόνον οἱ φέροντες τὰ ἐν τῷ Β' Κεφαλαίῳ τοῦ τῆς Σχολῆς Κανονισμοῦ διαγραφόμενα προσόντα. Τὸ Β' τοῦτο κεφάλαιον ἔχει ὧδε ἐν περιλήψει:

(Ἄρθρ. 7). Οἱ μαθηταὶ λαμβάνονται ἐκ Κων/πόλεως καὶ τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμηνικὸν Θρόνον ἐπαρχιῶν καὶ εἰς πάντες ἐσωτερικοὺς καὶ ὑπότροφα. — (8). Οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσιν εἶναι α] τέκνα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, β] ἡλικίας οὐχὶ κατωτέρας

των 18 ἰδῶν καὶ ἀνωτέρως τῶν 23, γ'] μὴ ὑπόκεισθαι μήτε εἰς ὀργανικὴν μήτε εἰς χρονικὴν τινα νόσον, δ'] φέρειν συστατικὸν τοῦ ἀρχιερέως, εἰς οὗ τὴν ἐπαρχίαν ὑπάγεται, ὑπισχνουμένου ὅτι μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ θέλει προνοήσῃ περὶ καταλλήλου αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως, ε'] φέρειν ἀπολυτήριον τελείας δημοτικῆς Σχολῆς.—(9). Οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὴν Σχολὴν μαθηταὶ ὑποχρεοῦνται παρέχειν ἀξιόχρεον ἑγγυητὴν α'] ὅτι τηρήσουσι ἀκριβῶς πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπιβληθέντα αὐτοῖς καθήκοντα καὶ β'] ὅτι ἀποπερατώσαντες τὰς σπουδὰς αὐτῶν καὶ φθάσαντες τὴν κατὰ τοὺς ἱεροῦ κανόνας δευτεροετηρίαν καὶ μετὰ τοὺς νενομισμένους γύμους ἱερατεύσουσιν.—(10). Ἐάν τις τῶν μαθητῶν συνῶδ᾽ τῶ ἀνωτέρω ἄρθρω ἤθελε μεταμελήθῃ τοῦ ἱερῶθῆναι ὑποχρεοῦται ὁ ἑγγυητὴς αὐτοῦ ἀποζημιῶσαι τὴν Σχολὴν ἀποτίνων 15 ὄθωμ. λίρας δι' ἕκαστον ἔτος τῆς ἐν τῇ Σχολῇ μαθητείας αὐτοῦ. Ἐπίσης ὁ ἑγγυητὴς ὑποχρεοῦται ἀποζημιῶσαι τὴν Σχολὴν, ἐὰν μαθητὴς τις ἤθελε φωραθῆ ἠωλαίων περὶ τὰ ἤθη καὶ παραβάτης τῶν τῆς Σχολῆς νόμων καὶ διατάξεων, δευτερον ἐὰν ἀποδειχθῇ ἀμελής καὶ ἀδιόφωτος καὶ τρίτον ἐὰν ἀποσυρθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ.—(12). Ἡ Σχολὴ παρέχει τοῖς μαθηταῖς δωρεὰν τροφήν, κατοικίαν, διδασκαλίαν καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν περιθαλψίν, πλην ἱματιστοῦ καὶ βιβλίων.

— Ἡ περιουσία τοῦ πρό τινος ἀποβιώσαντος ἐν Διπλοκονίῳ πνευματικοῦ Καλλιπικοῦ Ἡλιόδοῦ ἐκ Πάφρας ἢ σφαρησθεῖσα ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας μετεκομίσθη καὶ κατετέθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, σύμφωνα τῷ ἀρχαίῳ καθεστῶτι, πρὸς δικαιοσύνην.

— Ἐνεκρίθη συνδικῶς χθὲς τὸ πρόγραμμα τῶν κατὰ τὸ ἐνεργῆζον σχολικὸν ἔτος μαθημάτων τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.

— Τῇ κυριακῇ ἐτελέσθη ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τοῦ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει θρονότος ἱερομονάχου Δαμιανοῦ, συλλειτουργούντων, ὡς ἐν τῷ παρελθόντι φύλλῳ ἀνηγγεῖλαμεν, τῶν σεβασμ. συνοδικῶν Νικαίας, Σισανίου καὶ Μογλενῶν.

— Χθὲς ἀρίκειτο ἐκ Μιτυλήνης ὁ πανιερ. μητροπολίτης πρῶν Ἐρσεκίου κ. Ἰγνατίου.

Ἀπεβίωσε προχθὲς, ἐξηκοντούτης, ὁ ἐπίσκοπος πρῶν **Πολυανῆς Γεράσιμος**, Χίος τὴν πατρίδα. Χειροτονήθει κατὰ μῆρτινον τοῦ 1875 μητροπολίτης Κερκύρας καὶ Κάσου, ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ παλαίτην ὑποβιβλόντος Ἰγνατίου, προσεκλήθη τῷ 1882 καὶ ἐχρημάτισε μέχρι τοῦ 1884 μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπῆς παρητήσατο τὴν μητρόπολιν ταύτην μετὰ δεκαετίαν, καὶ ἐξελέγη ὑπὸ τῆς ἐν Θεσσαλονικίᾳ ἐπισκοπικῆς συνόδου πρόεδρος Πολυανῆς καὶ Βαρδινοπιτῶν, μόνις διετίαν αὐτοῦ παραμεινάς. Ἀποχωρήσας πέρυσιν ἤλθεν ἐνταῦθα καὶ διέμενον ἐν Κουζουνοτζουκίῳ, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν. Ἡ κηδεὶα τοῦ μικροῦ Γερασίμου ἐγένετο χθὲς, προεξάρχοντος τοῦ ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν μητροπολίτου Νικοπόλεως καὶ Πρεβέλης κ. Ἰερωνίμου, μετὰ τῶν πανιερ. μητροπολιτῶν πρῶν Χαλεπίου καὶ πρῶν Ἀμιδῆς,

τὸν ἐπικήδειον ἀπαγγεῖλαντος τοῦ ἱερολογ. δευτεροῦντος κ. Ἰωακείμ Α. Σγουροῦ.

Παραοράματα. Κατὰ παραδρομὴν ἀφῆθησαν ἐν τῷ ἀριθμῷ 44 δύο σφάλματα, ἀπερ διορθοῦμεν, καίπερ μηδαμῶς ἀλλοιοῦντα τὴν ἔννοιαν. Ἐν σελίδι πρώτῃ (349) στήλῃ Α', στίχῳ 16 ἀντὶ γραμματικῶς ἀνάγνωθι *διεργμητέος*. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ σελ. (351) στήλῃ Α', στίχῳ 3, ἀντὶ *Πηθεο*, ἀνάγνωθι *Τίθεο*.

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΗΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥ 16' ΑΙΩΝΟΣ ΕΤΗ.

Ὁ ἑλληνιστὴς Broenstedt, περιηγηθεὶς τὴν Ἑλλάδα περὶ τὰ 1809—1811, ἐδίδασκεν ἐν Κοπενάγῃ τῷ 1817 τὴν ἱστορίαν τῶν τότε σωζομένων μνημείων καὶ τῆς πολιτικῆς, τῆς φιλολογικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τῆς καθ' ἡμᾶς¹⁰. Καὶ ἐνῶ λόγισι τῶν ἐν τῇ Δύσει χωρῶν ἤρχοντο ἅ σπουδάσωσιν ἐν Ἀνατολῇ τὴν γλώσσαν καὶ φιλολογίαν ἡμῶν, ὁ ἀλήστου μνήμης Θεόφιλος συνίστα ἐν Μονάχῳ τὸ «Ἀθήναιον» αὐτοῦ, εἰς ὃ πέντε ἐσπουδάξουν ὁμογενεῖς τῷ 1816¹¹. Ἦν ἄρα προσοχῆς ἀξία ἢ πρὸς τὴν πρόοδον τάσις τοῦ γένους, καὶ ὁ πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας ὄργασμός ἀξίος τῆς σπουδῆς τῶν σοφῶν τῆς Ἑσπερίας ἀνδρῶν.

Τὸ μᾶλλον εὐφρόσυνον θέαμα κατὰ τὸ περιφανέστατον τοῦτο πένταθρον παρέχουσιν αἱ κατὰ τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ρωσίαν καὶ αἱ ἀνὰ τὰς ἡγεμονίας Μολδαβίας καὶ Βλαχίας ὀρθόδοξοι γραμμικαὶ κοινότητες, πρότυπον οὔσαι φιλογενεῖας ἀκραίφωτους καὶ συντελῶς ἐνδεικνυμένους. Ἡ ἐν Τεργέστη κοινότης, μόνις συντελέσασα τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῷ 1786, ἀδείξ κυβερνητικῇ¹², συνέστησεν οὐ μετὰ πολὺ σχολὴν, δύο διδασκάλους ἔχουσαν, ἕνα τῆς ἀρχαίας καὶ τὸν δευτερον τῆς νέας ἑλληνικῆς τῷ 1817 τέσσαρας εἶχον οἱ γραμμικοὶ τῆς Τεργέστης σχολᾶς, ἢ μᾶλλον τέσσαρα τμήματα, ὑπὲρ ὧν εἰργάζετο καλῶς ὁ τῆς σχολῆς ἢ σχολῶν ἑφορος Προκόπιος Καρτζιώτης¹³. Μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ μεγάλης συνέσεως

* Συνεχία ἀπὸ σελ. 359—361 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

10. «Λόγιος Ἐρμῆς» τοῦ 1817, σελ. 517.

11. Allgemeine Zeitung ἀριθμὸς 276 — 2 ὁκτωβρίου 1816.

12. Costituzioni e Capitoli preliminari della nostra Chiesa da erigersi in Trieste sotto l'invocazione della Santissima Trinita e San Nicola.— Δικταγὰ καὶ Συμφωνητικαὶ Ὁροθεσίαι προτιθέμεναι τῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἐν Τριέστι, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου. Ἐνετίητι. 1784· παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων Δον, σελ. διςτηλίδι 26. Ἦν δὲ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο προϊστάμενος τῆς ἑλλην. ὀρθόδοξου κοινότητος ὁ ἀρχιμανδρῆτις Δαμασκηνὸς Ὁμηρος.

13. «Λόγιος Ἐρμῆς» τοῦ 1817, σελ. 339.

εργάζοντο οι προύχοντες γραικοί της όμογενοῦς άποικίας τῆς 'Οδησσοῦ τῷ 1817 ἢ αὐτόθι α'Εταιρία τῶν ἑλλήνων ἀσφαλιστῶν» προσήνεγκεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἔμπορικὴν τῆς 'Οδησσοῦ σχολὴν ἐκ τῶν κερδῶν τοῦ 1816 ἀργυρᾶ ρούβλια 4620, τῷ δ' αὐτόθι νοσοκομείῳ 1920 ρούβλια¹⁴. 'Ότε κατὰ τὰ μέτρα τοῦ 1817 οἱ γραικοὶ τῆς 'Οδησσοῦ συνέστησαν τὴν «Νέαν γραικικὴν 'Εταιρίαν», ὥρισαν ὅπως αὕτη χορηγῆ κατ' ἔτος ἐκ τῶν κερδῶν αὐτῆς εἴκοσι τοῖς ἑκατὸν εἰς τὴν σχολὴν τῆς αὐτόθι όμογενοῦς κοινότητος¹⁵. 'Απὸ ἐπιστολῶν τοῦ Πέτρου 'Ηπίτου καὶ τοῦ Γεωργίου Λασσάνη λαμβάνομεν πληροφορίας, ἀρκούσας 'να μαρτυρῶσαι τὴν πραγματικὴν φιλογένειαν τῶν ἐν 'Οδησσῷ όμογενοῦν· οὐ μόνον οὔτοι σχολεῖον ἑλληνικὸν ἱδρυσαν καὶ διδασκάλους μετεπέμψαντο καὶ διὰ πόρων ἐπαρκῶν ἐπροίκισαν αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὴν σύστασιν ἐπεδίωκαν ἑλληνικοῦ τυπογραφείου κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1818 καὶ θεάτρον ἑλληνικοῦ, οὗ τὴν ἐπίστασιν ἐνεπίστευσαν εἰς τὸν Γεώργιον 'Αβραμιώτην¹⁶. 'Εκτὸς τούτου συνέτρεχον γενναίως οἱ ἐκεῖ ἑλληνες ἐπὶ συστάσει καὶ προαγωγῇ τοῦ κατὰ τὸ Πήλιον ὄρος γυμνασίου, καὶ εἰς συντήρησιν τῆς ἐφημερίδος «Λογίου 'Ερμοῦ». 'Ο αὐτόθι (όμογενῆς) ἔμπορος 'Αλέξανδρος Κουμπάρης ἀνελάμβανε τὴν ἰδίους ἀναλώμασιν ἔκδοσιν τῆς μεταφράσεως τοῦ Νέου 'Αναχάρσιδος, ὡς συνίστα συγχρόνως τὴν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Μεσημβριᾷ σχολὴν ὃ ἐκ Σμύρνης Π. Νικολαΐδης ἐξεπίδεικεν ἐν Εὐρώπῃ νέον τινά, ἰδωρῆσάτο εἰς τὸ Φιλολογικὸν γυμνάσιον τῆς Σμύρνης γρόσια 10,000, ἐξέδωκεν ἰδίῃ δαπάνῃ τὴν 'Ιστορικὴν χρονολογίαν τοῦ Κούμα, καὶ ἀπὸ τοῦ 1817 ἀνέλαβε 'να χορηγῆ κατ' ἔτος εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ «Λογίου 'Ερμοῦ», πρὸς ἀνακούρησιν ἐν ταῖς δαπάναις τῆς ἐκδόσεως, πεντακοσία χάρτινα ρούβλια· ὃ κεφαλὴν Δημήτριος 'Υγγλέζης συνήργει πρὸς σύστασιν σχολῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ, κατὰ τὸ χωρίον Πεσάδα· ὃ ἐκ Τήνου 'Ανδρέας Ρουγέρης ἐβόηθει όμογενῆ νέον ἐν Εὐρώπῃ σπουδάζοντα. Τεκμήρια ζωῆς καὶ δράσεως εὐρίσκομεν ἄλλα πολλὰ· τῇ 7/19 Σεπτεμβρίου 1818 ἐδόθη παράστασις τῆς τραγωδίας Θανάτου τοῦ Δημοσθένους, ἔργου τοῦ Νικολάου Πικολοῦ· μόλις ἐγνώσθη ἐν 'Οδησσῷ ἡ νέα μουσικὴ μέθοδος, οὔτοι προσεκάλεσαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἱεροψάλτην εἰδήμονα ταύτης, τὸν 'Ανθιμον· ἐνεκρίνετο δ' ὁ διορισμὸς ἱατροῦ δωρεᾶν ἐπισκεπτομένου τοὺς ἀπόρους γραικοὺς· ἐκάστη τῶν ἐκεῖ γραικικῶν ἔμπορικῶν ἑταιριῶν ὑπέβαλλεν ἑαυτὴν εἰς φόρον πρὸς συντήρησιν τῶν παρὰ τῇ κοινότητι κοινωφελῶν καταστημάτων, οὗ τὸ προῖον τῷ 1817

ἀνῆλθεν εἰς 53,892 ρούβλια¹⁷. Τῆς δὲ ἐν Λιβόρνῳ γραικικῆς ἀποικίας ὃ ζῆλος καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τεκμηριούται ἐν τῇ φιλογενεστάτῃ ἀποφάσει, ἣν ἔλαβε τῷ 1816 ὅπως διατηρῆ τρεῖς νέους ἐν Εὐρώπῃ τελειοφοίτους μὲν τῶν σχολῶν 'Αθηνῶν, 'Ιωαννίνων καὶ Χίου ἐπὶ σπουδῇ τῶν μαθημάτων Γεωγραφίας, Λογικῆς, Μεταφυσικῆς, Φυσικῆς 'Ιστορίας, Μαθηματικῶν, 'Αστρονομίας, Φυσικῆς, Χημείας, 'Ανατομίας, καὶ Φυσιολογίας, αἰς τοὺς ὅποιους διόλου ἀπαγορεύονται τὰ τῆς 'Ατρικῆς καὶ χειρουργίας μαθήματα, ἀπλῶς δὲ μαθητὰς ἀποφοίτους εἴπερ ἐπόθουν 'να σπουδάσωσι τὴν 'Αρχιτεκτονικὴν, Γλυπτικὴν καὶ Ζωγραφικὴν· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ σπουδῇ τῶν ἐπιστημῶν ἀποστελλόμενοι ὠρίζετο 'να διδασθῶσιν ἐν ταῖς πρωτεύουσαις ἀνά τὴν 'Ιταλίαν ἀκαδημαίαις, οἱ δὲ τῶν τεχνῶν ἐν Ρώμῃ, παρεχούσης τῆς ἀποικίας ἐκχῶρα κατ' ἔτος ἑκατὸν φλωρία, πλὴν τῶν ὀδοποιικῶν ἐξόδων¹⁸.

Ὅχι ἤττονα μέριμναν περὶ τῆς συστάσεως σχολείων καὶ τῆς ἐκπαίδευσως τῶν νέων ἐπεδείκνυντο οἱ όμογενεῖς τῶν ἐν 'Ανατολῇ πρωτευουσῶν πόλεων κῆτοικοι. Καὶ ὅσον ἀρορᾶ μὲν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἡμῶν ταύτην, λόγιος ἐκ Τραπεζοῦντος γράφων λέγει: «'Η Κωνσταντινούπολις εἶναι πλουσία ἀπὸ ἀνδρῶν πολυμαθεῖς· τὴν Κωνσταντινούπολιν δοξάζουσι τῶσοι ἠγεμόνες, τῶσοι ἀρχιερεῖς, τῶσοι ἀρχοντες καὶ ἄλλοι, ἔχοντες πλοῦτον πολὺν μαθητῶν, νοῦν βαθύν, κρίσιν αὐστηρὰν. Οἱ πλειότεροι τούτων κατέτριψαν χρόνους πολλοὺς εἰς βαθεῖαν καὶ ἐπίμονον μελέτην τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, τῆς φιλοσοφίας, τῶν ἐπιστημῶν, καὶ τῶν ἐπισημοτέρων γλωσσῶν τῆς Εὐρώπης· πολλοὶ τούτων ἐδιδάχθησαν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς σαρῆς Εὐρώπης, συναναστρέφησαν μὲ τοὺς σοφωτέρους ταύτης τῆς φωτοδότηδος γῆς, ἐπλούτησαν ἀπὸ πολλὰς καὶ καλὰς γνώσεως¹⁹». 'Απὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ 'Ακαδημίᾳ διδασκαλίας τοῦ Δωροθέου Πρωτοῦ, καθὼς ἔγραψεν ὃ Κούμας²⁰,

17. Περὶ τῶν εἰδήσεων τούτων ἀνάγνωθι Λόγ. 'Ερμῆν. 1817 σελ. 115, 148, 572—603. καὶ 195 καὶ τὸν τοῦ ἔτους 1819, ἐν σελ. 359. 'Ιδε καὶ τοῦ 1817, σελ. 467.

18. Λόγ. 'Ερμ. 1816, σελ. 200 καὶ 1817, σελ. 89, ἔνθα βλέπομεν ἀγγελλόμενον ὅτι οἱ ἐξ 'Ιωαννίνων αὐτοῖς ἔμπορευόμενοι ἀπέστειλαν εἰς Πίσαν τῆς 'Ιταλίας πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς τὸν Γρηγόριον Μπαλαϊοῦνην· πρὸς τοὺς ἐν 'Ιωαννίνοις περὶ τούτου γράφων ὃ Δημήτριος Κ. 'Αθανασίου ἀποφαίνεται ὅτι «μετὰ πενταετῆ σπουδῇ ἡ πατρίς ἐλπίζει πολὺ ἀπὸ αὐτὸν τῶν νέων, ἐπειδὴ εἶναι φύτι ἀρχίονος καὶ φιλομαθῆς». 'Επίτροποι τῆς ἐν Λιβόρνῳ τῶν ὀρθόδοξων ἐκκλησίας ἦσαν τῷ 1816 Μιχαὴλ Ροδοκανάκης, Χ. Ραζῆς, Μιχαὴλ Πετροκόκκινος καὶ Κωνσταντῖνος Κόνιαρης. 'Ο δὲ Γρηγόριος Παλαιοῦρητις τῷ 1814 προσφωνεῖ τὴν 'Αρχαιολογίαν αὐτοῦ τοῖς ἐν Λιβόρνῳ ἔμποροις 'Αλέξανδρον Πατρινοῦ καὶ Παναγιώτη Πάλλη τοῖς ἐξ 'Ιωαννίνων.

19. Λόγ. 'Ερμ. 1817, σελ. 44—45.

20. Κούμας 'Ιστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· τόμ. 1Β', σελ. 575.

14. βλ. ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ τὴν συνεκδοθεῖσαν τῷ Α' φυλλάδι διατριβὴν ἐκ 15 σελίδων.

15. τοῦ αὐτοῦ τόμου σελ. 608.

16. Περὶ τοῦ 'Αβραμιώτου τούτου βλ. Νικολάου Κατραμῆ τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου τὰ Φιλολογικὰ 'Ανάλεκτα Ζακύνθου· σελ. 448—449. Λόγ. 'Ερμ. 1818 σελ. 573 κ. ἔξ.

αἴτησε νὰ γίνεται Πιερία ὁ Βόσπορος· ἡ φιλοτιμία τοῦ προστάτου τῆς σχολῆς (δηλ. τοῦ Δημητρίου Μουρούζη) ἀνέδειξε φιλοτιμότερον τὸν διδάσκαλον, καὶ προὔληθεν ἰκανὴ ὠφέλεια ἐκ τῆς σχολῆς ἕως τοῦ 1807 ἔτους». Ἡ Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία ἐπεφορτίζετο τὸ χρέος τῆς ἐποπτείας καὶ ἄλλων μεγάλων σχολῶν, ἐπλοῦτιζε βιβλιοθήκην αὐτὸ τοῦτο ἔθνηκην, καὶ συνεπήγγυε μέγα λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἡ δ' ὀρθόδοξος γραικικὴ κοινότης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διατηροῦσα πολλὰ σχολεῖα ἐνοριακὰ καὶ τυπογραφεῖον, ἐδαπάνησε τὸσούτῳ καὶ πρὸς συντήρησιν καθιδρυμάτων κοινῆς ὠφελείας²¹. Ἄλλ' ἀμέλει μετ' αὐτὴν, ἴσως δὲ καὶ παράλληλον πρέπει νὰ τάζομεν τὴν ὁμογενῆ μεγαλοπράγμονα κοινότητα τῶν Ἰωαννίνων, ἣν καὶ σύγχρονοι καὶ προγενέστεροι καὶ μεταγενέστεροι μαρτυροῦσιν οὐχὶ μικρὸν εἰς ὠφέλειαν τοῦ γένους συμβαλλομένην, ὧν καὶ τὴν μαρτυρίαν ἐν ὀλίγοις συνεκεφαλώσῃ λόγιος κληρικὸς εἰπὼν· αἱ Ἰωαννίται ἐδείχθησαν πάντοτε τῆς σοφίας οἱ προστάται καὶ ὑπερσπισταί, καὶ ἡ σύστασις πρῶτον τοῦ σχολείου τοῦ Γκιούμα ἕως ἀπὸ τὸ τέλος τῆς 1517' ἑκατονταετηρίδος ἐπεμελήθη εἰς ἄκρον τὴν θεραπείαν τοῦ γένους καὶ τὴν ἀνακλίσειν τῆς πατρίου σοφίας, καὶ κατέστησε τὰ Ἰωάννινα εἰς τοὺς περκαμένους δύο αἰῶνας νέας Ἀθήνας· ἡ σύστασις δὲ ἔπειτα τοῦ σχολείου τοῦ Μαρπούζη, ἐν ᾧ ἐσχολήθησε περισσότερον ἀπὸ πενταετίαν ὁ κλεινὸς Εὐγένιος, δὲν συνήργησεν ὀλίγον εἰς τὴν δόξαν τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς τὴν ὠφέλειαν τῶν ἑλλήνων²². Περὶ τῆς φιλομουσίας τῶν ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ ταύτῃ πρωτευούσῃ γραικῶν ὁ Ἀσώπιος ἰδοῦ τί ἔλεγε. «Τὰ Ἰωάννινα δὲν ἔχουσι χρεῖαν τῆς ἰδικῆς μου συνηγορίας· ὅλοι ἠξέουρουσιν ὅτι εἶχαν σχολεῖα δημοτικὰ καὶ βιβλιοθηκῆς, καθ' ὃν καιρὸν δὲν ὑπῆρχον ἄλλοῦ πονηρὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα²³. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἐν Ἰωαννίνοις βιβλιοθηκῶν κατωτέρω γενήσεται λόγος· ἀλλ' ἐνταῦθα καθῆκον ἔχω νὰ ποιήσωμι μνείαν ἀξιολόγου συζητήσεως περὶ τῆς εἰς τὰς αὐτὸθι σχολῆς καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν ἐπενεχτέας μεταρρυθμίσεως καὶ βελτιώσεως· διότι κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δύο μεγάλα διδασκῆρια, τὸ ἀρχαιότερον ἡ Μπαλαναῖα σχολή, καὶ, κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἔτη ἰδρυθεῖσα, ἡ πατριαρχικὴ τοῦ Καπλάνη σχολή, τῆς Ζωσιμακίαις ἰδρυθείσης, ὡς γνωστὸν, κατὰ τὸ 1828²⁴.

21. Τί ἐξώδευεν ὁ γραικικὸς ὀρθόδοξος ἐν Κωνσταντινουπόλει πληθυσμὸς ὑπὲρ τῶν Νοσοκομείων καὶ λοιπῶν κοινωφελῶν καταστημάτων, ὡς ἐν τῷ μετὰ γράμματι τόμῳ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» εἰς τὸ ἄρθρον μου «Φιλάνθρωποι διατάξεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν κάτω χρόνων».

22. Γρηγορίου Παληοπούλου Ἀρχαιολογία· τόμ. Α', προλεγ. σελ. ζ'.

23. Λόγ. Ἐρμ. 1817, σελ. 371.

24. Π. Ἀραβαντινοῦ Χρονολογία τῆς Ἡπείρου· τόμ. Β', σελ. 283.

Ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἱστορίας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, μετὰ πόνου ψυχῆς ἀντιβάλλων τ' ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἰωάννου Δημητριάδου Πεζάρου καὶ τοῦ Κοσμᾶ τοῦ Μπαλάνου, γράφει²⁵. «Τοῦ σχολείου τῶν Ἰωαννίνων τὸ παλαιὸν κλέος ἡμαυροῦτο ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Πεζάρου, ἐπειδὴ ὁ εὐλογημένος Κοσμᾶς Βαλάνος δὲν ἠθέλησε νὰ παραδεχθῆ καμμίαν νεωτέραν θεωρίαν ἐκ τῆς φιλοσοφίας τῶν Εὐρωπαίων, οὐδὲ νὰ εἰσαγάγῃ κανὲν ἀπὸ τὰ μαθήματα τοῦ Εὐγενίου. Ἐνας φιλογενῆς Ἰωαννίτης, Ζώης Καπλάνιος, πραγματευόμενος εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἠθέλησε νὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἑλλειψιν, καὶ νὰ ἀναστήσῃ τὸ μαρτυρικὸν ὄνομα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἐκτίσσε λοιπὸν καὶ ἐποίησε δεύτερον σχολεῖον εἰς τὰ Ἰωάννινα, καὶ ἔστειλεν εἰς αὐτὸ διδάσκαλον τὸν συμπατριώτην του Ἀθανάσιον Ψαλίδαν (1795)²⁶. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἐμπειρὸς γλωσσῶν τινῶν τῆς Εὐρώπης, μετρίως δὲ τῆς ἑλληνικῆς, διέτριβε πρότερον εἰς τὴν Ρωσσίαν· ἔπειτα μετέβη εἰς Βιένναν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθηματικὰ καὶ τὴν πειραματικὴν φυσικὴν φιλοσοφίαν ἄλλης εἰδήσιν δὲν εἶχεν, εἰμὴ τῆς τότε θρυλομένης τῶν Γάλλων ὑπορροσύνης. Νομίζων, ὅτι ὅλος ὁ κόσμος φιλοσοφεῖ οὕτω, καὶ διὰ κλέος του θέλων νὰ ἀναίρησεν διὰ φυλάδιου τινὸς τὰς τρεῖς πηγὰς τῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας εἰσάγει ὁ Εὐγένιος εἰς τὴν Λογικὴν του, ἔφερε μὲ ἀπαρδειγμάτιστον αὐθάδειαν μάρτυρα τὸν περικλειᾶ Κάντιον εἰς θεωρίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Εὐγένιος, μὲ ἄλλον βέβαιον τρόπον, ἦτον ὁμοῦ συμφωνότατος μὲ τὸν Κάντιον· τοῦτο ἠπάτησεν ἕνα τῶν ἡμετέρων²⁷ νὰ ὀνομάσῃ μὲ συναρπαγὴν τὸν Ψαλίδαν μαθητὴν τοῦ περικλειοῦς φιλοσόφου τοῦ Ρηγιονομένου. Τίς ἡ φύσις τοῦ μεταξὺ τῶν δύο σχολῶν ἀνταγωνισμοῦ, τίς ὁ τρόπος καὶ τὸ πρόγραμμα τῆς διδασκαλίας τῆς μὲν καὶ τῆς δὲ δεικνυσιν ἄριστα ὁ ἐν τῷ «Λογίῳ Ἐρμῆ» γράψας τῷ 1817 Δημήτριος Κ. Ἀθανασίου, οὗ τὰ γραφόμενα καλὸν νὰ μεταγραφῶσιν ὧδε· οὗτος περὶ τοῦ διδασκῆλου Κοσμᾶ υἱοῦ τοῦ Μπαλάνου καὶ τοῦ Ἀθανασίου Ψαλίδαν, ὑπὲρ οὗ εὐμενῶς ἀποφαίνεται, παραδίδωσιν ἡμῖν· περὶ μὲν τοῦ πρώτου ὅτι αὐτός ὁ ἄλλως σεβᾶσμιος ἀνὴρ ἔπρεπε νὰ ἔχη μαθητὰς τοὺς ἀκρίτους καὶ προπάππους μας, καὶ ὅχι

25. Κούμα Ἱστορία· τόμ. IB', σελ. 572—573.

26. Ἀγνωστὸ πότερός ἐστίν ὁ τάχισθ' ἔλεγον· ὁ Κούμας ὀρίζων ἔτος συστάσεως τὸ 1795, ἢ ὁ γινώσκων τὰ πράγματα Π. Ἀραβαντινός, τίθει τὴν ἴδρυσιν τῆς σχολῆς τοῦ Καπλάνη τῷ 1797. Χρονολογ. Ἡπείρου, τόμ. Β', σελ. 280, εἰς οὐ παρέλαθεν ὁ Μ. Παριάνικας. Σμῆδιασμα· σελ. 66. Τὰ δὲ πατριαρχικὰ γράμματα περὶ τῆς τοῦ Καπλάνη σχολῆς ἀπελύθησαν κατὰ Σεπτέμβριον καὶ ὀκτώβριον τοῦ 1805. Τότε δ' ὀνομάσθη ἡ σχολή «Πατριαρχική».

27. Κούμα Ἱστορ. IB', 373, ὑπόσημ. Ἰάκωβον δηλ. Ρίζον Νερούλιν εἰς τὸ γαλλιστ' συναχθῆν ἐπ' αὐτοῦ περὶ φιλολογίας τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων· σελ. 62. (Cours de Littérature Grecque moderne, Geneve, 1817).

ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα μας· διότι τὸ σύστημά του εἶναι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Εἰς τὸ σχολεῖόν του ἄλλα βιβλία δὲν ἔχουν χώραν, εἰμὴ ἡ ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Πατούσα καὶ τὸ τέταρτον τοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, ἡ ἰδική του Ἀνθολογία, καὶ ἡ Λογικὴ τοῦ Κορυδαλέως. Βιβλία γραμμένα εἰς τὴν ἀπ.λῆν διάλεκτον εἶναι ἐξωρισμένα ἐκεῖθεν· ἐνθυμούμαι μίαν φορὰν, ὅταν οὗτος ὁ διδάσκαλος, βλέπων τὸ φιλοσοφικὸν τοῦ Σαβίου σύστημα μεταφρασμένον παρὰ τοῦ κυρίου Γρηγορίου Κωνσταντᾶ, εἶπεν ὅτι τὸν ἀρέσκει πολλὰ, δὲν τολμᾷ ὅμως νὰ τὸ παραδώσῃ, ἐπειδὴ εἶναι εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν μεταφρασμένον. Ἐκτὸς τούτου ἐμποδίζει μεγάλως ὁ ρηθεὶς νὰ μανθῶσιν οἱ μαθηταὶ εὐρωπαϊκὰς διαλέκτους, λέγων ὅτι αὐταὶ, γέμουσαι ἀπὸ ἄθεα βιβλία, κἀννοῦν νὰ ἀθροίσουν ὅσοι τὰς μανθῶσουσι. . . . Συννεστράφην μὲ πολλοὺς μαθητάς του, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν παντελῶς ἰδέαν οὔτε ἱστορίας, οὔτε γεωγραφίας· εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον οἱ μαθηταὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ τελειώσῃσι προτιθέρα τὴν περίοδον τῶν ξηρῶν γραμματικῶν παρὰ μετὰ δέκα ἔτη, καὶ τότε οἱ περισσότεροι ἀνίδειοι ὄντες ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ ἄλλων μέσων φιλολογικῶν, καταλαμβάνουν κακῶς τοὺς παλαιούς συγγραφεῖς. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν γίνονται μιζάνθρωποι, κακοήθεις, καὶ ὅσον αἱ ἰδέαι των μικρότεροι, τὸσον ὑπεροπτικοὶ καὶ κενόδοξοι. Ἐνῶ ὁ κύριος Κοσμᾶς Μπαλανίδης δὲν εἶναι ἄξιος τῆς παρουσίας ἐποχῆς, ἐγήρασε καὶ παραπολὺ ἐκωφῆθη· ἄλλα τὸν ἐρωτοῦν οἱ μαθηταὶ, καὶ ἄλλα αὐτὸς ἀποκρίνεται. Αὐτὸς θέλει ν' ἀφήσῃ διδάσκαλόν του ἓνα καλὸν φίλον του, ὅστις παρὰ δίδει τὸν Κορυδαλέα, ἐξηγῶν μόνον λέξεις, καὶ ἀντὶ μὲ μίαν ἐρμηνεύων ἐκάστην μὲ πέντε ἔξ, χωρὶς διαφοράν τῆς σημασίας, καὶ τοῦτο θ.λ.ι.β.ε.ρ.α. μέθοδος τῶν σχολαστικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων· περὶ δὲ τοῦ Ψαλίδου ἰδοῦ τί γράφει ὁ τσαῦτα κατὰ τοῦ ἐντρέτου καὶ σοφοῦ Κοσμᾶ γράφων, ἴσως δ' ἐνεκά του κινούμενος· «ἐσπούδασεν ἐνταῦθα· ἡ μέθοδος αὐτοῦ εἶναι ὀρθή· διὸ καὶ πολλοὶ μαθηταὶ ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ σχολεῖον μὲ ἀκριβῆ γνώσιν τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἄλλων διαλέκτων· μὲ ἰδέας ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ ὅπως οὖν φιλοσοφίας· ἀπὸ αὐτῶν ἔγιναν ἄλλοι ἰατροί²⁸, καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι. Διὰ τὴν ἀνχώρησιν λοιπὸν αὐτῶν τῶν ἀξιοτέρων του μαθητῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἐγρησμένον ὡς ὑποδιδάσκαλοι, ἀνγκάζεται νὰ παραδίδῃ ὅλα αὐτὸς, ὅστις καὶ κατὰ δυστυχίαν δὲν πηγίνει καὶ καθ' ἡμέραν εἰς τὸ σχολεῖον, ἐπειδὴ ἀνακατῶνεται καὶ εἰς ὑποθέσεις ἐμπορικὰς καὶ εἰς ἄλλας διαφόρους ἀσχολίας²⁹. Ὁ γράφων προτείνει ν' ἀποκληθῶσιν ἔξ ἢ

28. Ἀκριτος ἐμπάθεια ὠσαύτι ἐδίδασκε καὶ τὴν ἰατρικὴν ἐ Ψαλίδα, ἢ ὡς ἂν μὴ ἤδυναντο καὶ τοῦ Κοσμᾶ Μπαλανίδου οἱ μαθηταὶ ν' ἀποκληθῶσιν οἰκονομῶν ἐπιστήμην ἤβελον ἐν ταῖς ἀκαδημαίαις τῆς Πίζης καὶ τοῦ Παταύου.

29. Περὶ ἑργον ὅτι ἐπιστολὴ πατριαρχικὴ πρὸς τὸν Ψαλίδαν ἔλεγεν· «ἡ λογότης σου, καὶ οἱ ὅπ' ἐσὶ διδάσκαλοι, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα διάδοχοι, νὰ μὴν ἐπιμίγησθε τὸ σύνολον μηδενίμῃ

πέντε καλοὶ διδάσκαλοι, καθὼς καὶ δύο πρὸς διδασκάλων τῶν ξένων γλωσσῶν³⁰. (ἔπειτα συνέχεται).

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

ΣΤ'.

Τὸ σήμερον ἐκδιδόμενον ἔγγραφον οὐ συναριθμεῖται ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς ἐκείνοις, ὡν ἐμνήσθη ἐν ταῖς δυοὶ τελευταίαις διατριβαῖς μου. Εἰς διάκονος ἀνήκων τέως εἰς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἐπιστέλλει πρὸς σοφὸν διάκονον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς ἐπέστειλε καὶ τῇ ἀγρωτῆρῃ ρωσικῇ διοικούσῃ Συνόδῳ. Σοφὸς ἀφορμὴν παρέχεται σοφῷ, καὶ ἀφορμὴν ἄλλην ἡμῖν, ὅπως ἐπικαιροσώμεθα τὴν φιλοστονία φροντίδα τῶν ὁμογενῶν λογίων ἐπὶ ἀνευρέσει καὶ προμηθείᾳ τῆς πρὸς τὸν λατινικὸν διάκονον Πέτρον Κλαίριον πεμφθείσης πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς, ἧς μνηστικαί ὁ Γεώργιος Αἰνιᾶν, γράφων ὅτι ἀεστάθη παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ ἔσθαι τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, παρ' αὐτοῦ τούτου (δηλ. τοῦ κλεινοῦ Εὐγενίου Βουλγάρου, ὃ ἔγραψεν ὁ Κλαίριος) κατὰ τὴν ἀίτησιν τῆς ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου συνθεσείσθαι¹.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου σημειοῖ ὅτι κατεῖχε χειρόγραφον τὸ σύγγραμμα τοῦ Βουλγάρου πρὸς Κλαίριον «Περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἀγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», ἔχον προτεταγμένην ἐπιστολὴν τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Σεραφείμ Β' τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως πρὸς τὸν Εὐγένιον περὶ τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην προσφωνήσεως τοῦ βιβλίου· αὐτῷ κατέστρωσεν ὁ Εὐγένιος καὶ τὴν Ὁμολογίαν πίστεως—ὡς λέγει—τοῦ Πέτρον Κλαίριου, ἣν ἔγραψεν ἐν Ἀσπελοδάμῳ τῆς Ὀλλανδίας· καὶ ἐπιστολὴν αὐτοῦ τοῦ Κλαίριου πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας· καὶ ἑτέραν αὐτοῦ πρὸς Δημήτριον ἀρχιεπίσκοπον Νοβογοροδίας· καὶ ἄλλην πρὸς Εὐγένιον². Ἀλλὰ σήμερον, χάρις εἰς ἰδιωτικὸν κτῆμα, χειρόγραφον μικρὸν ἀποκείμενον παρ' ἐμοί, γινώσκωμιν πάσας ταύτας σχεδὸν, πλὴν τῆς πρώτης. Ὁ ἡμέτερος ἀναγνώστης βλέπει τὰς ἐπιστολάς ταύτας τὴν μὲν ἐν τῇ δεξιᾷ περιλαμβανόμενας, ἔχει δὲ καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως τοῦ λατινοῦ θεολόγου, εἰς ἣν ἐζήτησαν ἀκριβῶ-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 352—356 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου πολιτικῆ καὶ κοινῆ ὑποθέσει, μηδὲ νὰ ἀνακαμῶνθη δημοτικὰς καὶ ἀγοραίας φροντίδας, μηδὲ νὰ παρευρίσκησι εἰς κρίσεις, οὐ μόνον ἐξωτερικὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς. . . ἐπιτιττατόμενα σε νὰ προσέγης καλῶς καὶ νὰ μὴ τολμήσῃς καθ' οἰονδήποτε τρόπον νὰ ἐπιμιγῆς· εἰς τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, μηδὲ ὅπως νὰ ἀπέρῃσῃ εἰς κριτήρια καὶ πόρτας ἀξιομακτικῶν, . . . Συστατικὰ γράμματα τῆς ἐν Ἰωννίνῳ Σύλλογῳ κτλ. σελ. 53.

30 Λόγ. Ἑβρ. 1817, σελ. 84—90.

1. Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου· τόμ. Α', παρ. σελ. κβ'.

2. Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς· σελ. 296.

σεις τινάς ὁ Εὐγένιος. Ἄγνωστον τί ἀπάντησεν ὁ Κλαίρειος, ἀλλ' ὁ διάκονος οὗτος τῆς ρωμῆας Ἐκκλησίας ἔγραψε μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ μετὰ ζήλου περὶ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἐν μόνον ποθῶν μαθεῖν εἰ ποτ' εἶχε καὶ ἡ ἡμετέρα ἀγίους ἀμάχσαντας μετὰ τὸ σχίσμα, διότι περὶ τῶν πλανῶν τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐρωτήθη καλῶς, ἔμενε δὲ νὰ φωτισθῇ καὶ ἐπὶ ταύτης αὐτοῦ τῆς ἀπορίας.

Ὁ Εὐγένιος ἀπάντησε πρόθυμος, ἡ δ' ἐπιστολὴ αὐτοῦ κεῖται μνημεῖον παρμόνημον εὐσεβείας καὶ πολυμαθείας καὶ κτήμα κλίσις πᾶσι κοινόν, χάρις εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ Ἀνδρέου Κορμηλιᾶ³. Φαίνεται δ' ἀπὸ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Βουλγάρου ὅτι ὁ λατίνος διάκονος ἑαυτὸν ἐθεώρει ὀρθόδοξον, εἶπε δὲ μόνον αὐτὸ τὸ ἀδιά τοῦ ἀγιαστικοῦ χρίσματος τῆς Ἐκκλησίας ἀφαγισθῆναι τε καὶ τελεσθῆναι⁴, εἰ καὶ ὁ Εὐγένιος ἐκήρυξεν ὅτι «ὡς μύστην ἀληθείας τιμῶμεν, καὶ ὡς ἀντικρὺν ἰσαπόστολον γεραίρομεν».

Κεῖσθω ἐν ταῖς στήλαις τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας» ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Συμβολῶν τούτων ἡ τοῦ Πέτρου Κλαίρειου ἐπιστολὴ, ὡς τε δείγμα τῆς πρὸς τὸν Βουλγαρὸν εὐλαθείας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ξένων, καὶ ὡς τρανόφθογγον τεκμήριον ὅτι τῶν Γραφῶν καὶ τῶν ἐξηγητῶν αὐτῆς καὶ τῶν ἀγίων πατέρων ἡ μελέτη φῶς ἐπιφάσκει τοῖς ἀπ' αὐτῶν μακρονομοῖς καὶ λαλεῖ τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ μυστηριωδῶς ὅτι πρὸς κέντρα λακτίζουσιν οἱ καθάπερ ὁ Σάβλος διώκοντες τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν, ἥπερ οἱ στοιχοῦντες οὐδέποτε οὐδαμῶς ἀκούσουσιν ὅτι σκληρὸν πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἡθεῖα μελέτη ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἰνδιαφέρουσα, καὶ ἐπ' αὐτὴν θέλομεν ἐπανέλθει ἐν τῷ Ζ' ἐγγράφῳ.

M. I. ΓΕΔΕΩΝ

ΠΕΤΡΟΥ ΚΛΑΙΡΚΙΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΡΩΔΟΜΑΓΗΝΕΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΝ.

Κυρίῳ Εὐγενίῳ διδασκάλῳ τοῦ ἐν τῷ ὄρει Ἄθωνος
Σχολείου καὶ τοῦ θεοῦ λόγου ἱεροκήρυκι.

Ἄγαθὰ καὶ εἰμι ἀγνωρίστος εἰς ἐσέ, ὅμως ἐξαπτόμενος τῷ πῶμ τῆς εἰρήνης καὶ ἐνόητος, πέμπω σοὶ ἑμοῦ μετὰ τὴν μου τὴν ἐπιστολὴν τὸ ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς, τὴν ὅποιαν ἔγραψα πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Ρωσίας τῇ κε' δεκεμβρίου, «φθ'», παρακαλῶντίς σε νὰ δεχθῆς τὴν ἐπιστολὴν αὐτήν, ὡς πρὸς σὲ αὐτὸν γεγραμμένην, καὶ νὰ ἐπιμεληθῆς νὰ πληρωθῇ τὸ ἐν αὐτῇ αἰτημὰ μου, πέμποντίς μοι τινὰς μαρτυρίας βεβηίας τε καὶ ἀναμφιβόλους περὶ τῆς ἀγιωτάτης πίστεως, καὶ περὶ τῶν

θεματίων τινῶν ἀγίου φεφραμένων, ὅστις ἐν τῇ κοινωσίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐξῆσε καὶ ἀπέθανεν⁵ ἤθελες μάθει ἐκ τῆς ἀνεγνώσεως τῆς εἰρημονετικῆς ἐπιστολῆς πόσον δικαία τε καὶ χριστιανικὴ εἶναι ἡ ἐμὴ αἰτήσις, καὶ πόσον ὄφελος θέλει προεβῆσει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ σὴ πρὸς με εὐνοικὴ ἀπάντησις. Συσταίω ἐμαυτὸν εἰς τὰς πρὸς Κύριον εὐχὰς σου. Ἦθελε χρῆσιμεῖσαι εἰς τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἡ δι' ἐκκλησιαστικῶν ἐξορκισμῶν ἀπαλλαγὴ τινος ἐνεργουμένου, μόνον νὰ ἦναι βεβαιωμένη διὰ ἀσφαλῶν μαρτυριῶν.

Προσθήκη. Πραγματευτῆς τις ρωμῆας ὀνόματι Λεωνῆς, ἐκ τῆς νήσου Χίου, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ φίλος ἐμὸς, κάτοικος ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε ἐνιαυτῶν, με ἐπαρκεῖται νὰ σοὶ πέμψω ταύτην τὴν ἐπιστολὴν μου⁶ ἥδιστον ἐμοὶ πρῶτα ἤθελες κάμει, ἐὰν ἐπιμεληθῆς νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν ὑμετέραν διάλεκτον καὶ νὰ τὴν πέμψῃς εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλειως πατριάρχην, ἡ εἰς ἄλλον τινὰ ἐπίσκοπον, ἔν τούτῳ εἰς τὴν φρονήσιν σου φανῇ προωδέστερον. Τὸ αὐτὸ παρακλῶ καὶ περὶ τῆς ὁμολογίας τῆς ἐμῆς πίστεως, καὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἐπιστολῆς πρὸς τοὺς πατριάρχας, μητροπολίτας, καὶ ἀρχιεπισκόπους, καὶ ἐπισκόπους τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα τὰ δύο γράμματά πέμπω σοὶ εἰς διάλεκτον γαλλικὴν τετυπωμένα, καὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι ὑπογεγραμμένα: ἐλπίζω ὅτι πολλοὶ παρ' ἡμῖν εὐρίσκονται οἱ τὴν γαλλικὴν διάλεκτον εἰς τὴν ὑμετέραν μεταφράζειν δυνάμενοι. Εἰς τὸ ζήτημα, τὸ ὅποιον ἀνεφύη μετὰ ἐμοῦ καὶ τῶν φίλων, πολλὰ ἦδη ἔγραψα διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἶναι καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλοις εἰς β' φρονῶ περὶ τῆς Ρώμης, καὶ περὶ τῆς προσθήκης τῆς καὶ ἐκ τ' οὐ Ἰ' οὐ, ὅπερ δὴ καὶ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ὑπολείπονται μοι ὅμως καὶ ἄλλα πολλὰ νὰ γράψω, διὰ νὰ παραστήσω φανερὰ ἀπάσας τὰς τῶν Ρωμῶν ἐπισκόπων ἀδικίας κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν. Διὰ τοῦτο σκοπὸν ἔχω νὰ ἐξυψάνω τὴν τούτων ἱστορίαν συνεχῆ τε καὶ ἀδιάκοπον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν διαφωρῶν ἄχρι τοῦ παρόντος: οὐδὲν ὅμως ἐν τοῖς ἡμετέροις βιβλίοις εὐρίσκω περὶ τῶν διαπραχθέντων μεταξὺ Γραικῶν καὶ Ρωμῶν, εἰ μὴ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ κυροῦ Κηρουλαρίου τῶν πατριαρχῶν καὶ τοῦ αυτοκράτορος Κατακουζηνοῦ καὶ τῶν Συνόδων, τῆς τε ἐν Λουδοῦνῳ καὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ: ἐν δύνασιν, αἰδουσιμώτατε, νὰ με συνάξῃς τινὰ ἀνέκδοτα καὶ ἐμοὶ ἀθλα, ὅσα συντελοῦσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, διὰ νὰ μὴν παραδράμω οὐδὲν τοῦλάχιστον ἀξιόλογον ἀπὸ τὰ παρανομία ὑπὸ τῶν τῆς Ρώμης πονηφῶν κατὰ τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας γενόμενα, δεομαί σου λιπαρῶς νὰ ἀξιώσῃς νὰ μοὶ στηλῆς ἐκ τούτων ἀπάντων εἰς μίαν συνεχῆ ἱστορίαν διεκτεθέντων: διότι θέλει ἀνατελεῖν ἕνα φῶς λαμπρὸν, τὸ ὅποιον θέλει ἀνοίξει τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπάντων τῶν γνησίως ἀγαπῶντων τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ οὗτοι πάντες μεγάλας τῷ Θεῷ ἀναπέμψουσι τὰς εὐχαριστίας, οὐ μόνον διότι ἡ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία εἶναι καθολικὴ καὶ ὀρθόδοξος, ἀλλὰ καὶ διότι ἀντέστη εἰς τὰς τῶν Ρώμης ἐπισκόπων ἀδίκους ὁρμὰς, ὡσεὶ τινες πύργοι χάλκινοι, οἵτινες οὐδὲν ἀφῆκαν διὰ νὰ περιτρήσῃσι πάντα τὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑποτελεῖς ἑαυτοῖς ὑποχειρίους. Εἶθε ἅπαντες ἡμεῖς οἱ Ἀπῆντιοὶ νὰ εἶχαμεν ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας: δὲν ἤθελε καταβληθῇ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία ὑπὸ τούτων καὶ τηλικούτων κακῶν, ὅφ' οἱς ἐπὶ τοῦ παρόντος κεῖται οἶοναι ὀπο-

3. Εἰς σελίδας 115 ἐκτεινομένη ἡ ἐπιστολὴ ἐπιγράφεται: «Ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου πρὸς Πέτρον τὸν Κλαίρειον, περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἀγίων τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν γινομένων ἐν αὐτῇ θεματίων ἐκδιδομένη νῦν τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀνδρέου Κορμηλιᾶ ἐν Ἀθήναις: 1844» — Τὸ γερῶγραφον περὶ τῆς ἀπορίας εἰς τὸν ἐκδότην ὁ μακαρίτης Σκρλάτος Δ. Βυζάντιος.

4. βλ. σελ. τῆς ἐπιστολῆς ταύτης 10.

θρύλιος. Καί ὑμεῖς δέ, τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας μέλη λαμπρότατα, νὰ τελειώσητε τὸ ὑμέτερον ἔργον σπουδάζετε, νὰ συμβοηθήσθε ταύτην τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, ὑπὲρ ἧς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα δεινὰ ἔως τοῦ νῦν ὑπέστητε, ἐνδυνάμωσθε τοὺς ἑμούςς εὐτελεῖς ἀγῶνας διὰ τε βοηθημάτων καὶ εὐχῶν ὑμετέρων, διὰ νὰ δυναθῶ νὰ φέρω εἰς αὐτὴν παραμυθίαν τινά. Προσθέτω ἐνταῦθα ὅτι, ἀντιγινώσκων ἐγὼ μετὰ πολλῆς προσοχῆς τὰς πρώτας Συνόδους, καὶ πολλοὺς τῶν ἀνατολικῶν πατέρων, οὐδὲν εὔρον πρηγοροῦν τῶν τῶν Λατίνων φρονήματι, τῶν διδασκόντων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καθάπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς· μάλιστα εὔρον τὴν τοιαύτην δόξαν ἀντικειμένην τῇ διδασκαλίᾳ τῶν τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν πρώτων Συνόδων καὶ τῶν ἀνατολικῶν πατέρων. Καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς φίλους ἐπιστολαῖς μου ἀπέδειξα ὅτι, οὐ μόνον τὸ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ μόνον ἀδίκως προσετέθη τῷ συμβόλιῳ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀντιφέρεται ὀλοτελῶς εἰς τὴν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Τὸ τῆς ἐπιστολῆς ἀντίγραφον, ἢ ἔγραψα τῷ ἐκλαμπροτάτῳ κυρίῳ Δημητρίῳ τῷ Νοβογροδοικεσίῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ προέδρῳ τῆς ἀνα πᾶσαν τὴν Ρωσσίαν Συνόδου, ἰψψ) Δεκεμβρίου κς'. Ἐπιγράφων ἐγὼ πρὸς τριῶν ἐνιαυτῶν πονηματίον τι κατὰ τῶν σκανδάλων, δι' ὧν οἱ τῆς Ρώμης ἐπίσκοποι ἐκ πολλῶν ἡδὴ αἰώνων τὴν Ἐκκλησίαν καταστρέφουσιν, ἔτυγον ἀφορμῆς νὰ διαλάβω καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν· ἐλάθον δὲ κινούμενος ὑπὸ τῶν προλήψεων, αἷς ἅπαντες ἡμέεις οἱ Λατῖνοι συνηλικιώθημεν καὶ συναναστρέφημεν· ὅθεν ἤλεγγον αὐτὴν ὡς ἀπὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ἀποστατήσασαν. Μόλις οὖν εἶχα τυπώσει μίαν σελίδα, ἐν ἣ ὅπως αἰσθρῶν κηλίδων τῆ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίᾳ προσέτριβον, ὅτε ἐκ θείας προνοίας περιέτυχον ἐπισκόπῳ τινὶ τῶν ἐκ τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τινος οὖν συνομιλίας, ἧς εἶχον μετ' αὐτοῦ συνέπεσε μοι ὑπόνοια ὅτι ἐνδέχεται νὰ εἴμεθα ἡμέεις οἱ Λατῖνοι εἰς σφάλματα γραμματικῶν περὶ τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας, σχισματικῆν αὐτὴν καὶ αἰρετικὴν κρίνοντες. Ἄλλ' ἢ τοῦ Γραικοῦ μαρτυρία δὲν ἐξήρηκα εἰς ἐμὲ ἐν τηλικαύτῃ καὶ οὕτως ἀξιολόγῳ ὑποθέσει, νὰ δυναθῶ δηλαδὴ νὰ πιστεύω καὶ νὰ ὁμολογήσω δημοσίᾳ ὅτι ἡ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία οὐτε εἰς αἵρεσιν, οὐτε εἰς σχίσμα ἀναστρέφεται, καὶ μάλιστα ὅποτε περὶ τοῦ τοιοῦτου ἔμελλον νὰ διαμάχῃμαι πρὸς ἅπαντας τοὺς Λατίνους, ἀπὸ πρώτου αὐτῶν ἕως ἐσχάτου αὐτῶν, ἐξαιρουμένων δὲ τῶν ἐμοὶ οικειοτάτων καὶ λίαν συνήθων. Διὰ ταῦτα μετὰ πάσης τῆς ἐπιμελείας, ὅσας ἐδυνήθη, ἐπεβλήμην ζητησαί τε καὶ ἐξιχνεῦσαι ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν ταύτης τῆς ὑποθέσεως, χωρὶς ὀλοτελῶς νὰ προσέγω εἰς τὰς προλήψεις μου. Μὲ τοιοῦτον σκοπὸν ἀνέγνων τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, πολλοὺς τῶν ἀνατολικῶν πατέρων, καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν Φλωρεντινὴν Σύνοδον. Ἀλλὰ πῶς ἔκστασις καὶ πόσον θαῦμα κατέπληξε μου τὴν ψυχὴν, καὶ πόσῃ χαρᾷ ἐνεπλήσθη μου ἡ καρδίᾳ μου, ὅταν μὲ αὐτὰ μου τὰ ὄμματα κατείδον πῶς ἡ τῶν Γραικῶν οὐτε εἰς σχίσμα ἀναστρέφεται, οὐτε σφάλει, καθὼς ψευδῶς εἰς πάντα τὰ ἡμέτερα σχολεῖα ἡμεῖς διδασκόμεθα. Γνοὺς καὶ κατανοήσας τοῦ πράγματός τὴν ἀλήθειαν, ἔγραψα γράμματα πρὸς πολλοὺς τῶν ἐν τῇ Γαλλίᾳ διακριβόντων φίλων μου, δι' ὧν ἀπεδείκνυσαν ὅτι ἀδίκως τε καὶ παραλόγως αὐτοὶ κατακρίνουσι τὴν τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίαν ὡς σχισματικὴν καὶ αἰρετικὴν. Αὐτοὶ δὲ πάντες πληγέντες τοῖς ὑπ' ἐμοῦ γραφομέ-

νοις, ἀντίγραφόν τε εἰς ἐμὲ, καὶ μέσα εἰς ἓνα πῆλαγος πολλῶν ἐκστάσεων μὲ ἐκαταπόντισαν. Εἰς πολλὰς οὖν τῶν τοιούτων ἐκστάσεων τοὺς ἐπληροφόρησα, ἀλλ' ὁμως ὑπολείπεται μία εἰς δυσκολία τὴν ὅποιαν πολὺ ἐπέθου νὰ διαλύσω μὲ ἐπιχειρήματα σαφῆ ταύτης λυθίστης, ἀπάντων τῶν παρ' ἡμῖν γινώσκων τῆς ἀληθείας ὁπαδῶν διανοηθῆναι· οἱ ὀφθαλμοί. Ἄσθη ἐστὶν ἡ δυσκολία. Ἡ Ἐκκλησία (λέγουσι) τῶν Γραικῶν οὐτε ἁγίων, οὐτε τεραστῶν ἀπολαύει· εἴ ὅπου γε τὸ σχίσμα τὴν ἀρχὴν ἔσεν, (ἢ διὰ ἄλλων ρημάτων)· εἴ οὐ οἱ Γραικοὶ τῆς τῶν Λατίνων Ἐκκλησίας ἀπεστατήσαν, ἐγκαταλείφθησαν παρὰ Θεοῦ τοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ αὐτῶν, ἐξ ἐκείνου τοῦ καιροῦ οὐτε ἁγίους τινὲς ἀναδείξαντος, οὐτε θαύματα θίως ἐκτελέσαντος. Ἡ γὰρ ἀγιότης καὶ ἡ τῶν θαυμάτων δόξα γνωρίσματά εἰσι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀδιαχώριστα, δι' ὧν εὐκέρως δυνάμεθα ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν αὐτὴν διακρίνειν· ὅθεν συμπεραίνουσι ὅτι ἡ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία παντάπασι διεζευγμένη, καὶ διὰ τοῦτο παντὸς χριστιανῶν θαυματουργῶν ἀπεστερημένη, εὐθὺς δὲ πολλοὺς ἐν τοῖς κόλποις τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀγιότητι καὶ θαυματουργίᾳ δυνάμει, καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ μετὰ θάνατον διαπρέφοντας προβάλλονται ἄνδρας διὰ νὰ ἀποδείξωσιν ἐντεῦθεν, ὅτι οὐδὲ σύγκριτιν θίως εἰς [ἔχειτο.] λόγων αἰωνίων [μῆτοι αἰωνίως] ἢ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία πρὸς τὴν τῶν Λατίνων παραβαλλομένη. Δὲν δύναμαι νὰ ἀρνηθῶ ἐκεῖνον, τὸ ὅποιον αὐτοὶ ἀναφέρουσι περὶ τῶν ἁγίων καὶ τῶν θαυμάτων, οἷς ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία σεμνύεται· διότι μεγάλα εἶναι καὶ ἀναρίθμητα τὰ θαυμάσια, τὰ ὅποια παρ' ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐτέλεσεν ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Εἰς οὐδὲν λογίζομαι τὰ μυθάρια, ὅσα οὐ πιστὸς ὄχλος ἀνεύρητος ἐστὶν καὶ εὐαπίτητος ὡς θαυμάσια τερατεύεται, λέγω περὶ τῶν θαυμάτων τῶν δοκιμασθέντων, καὶ ὧν ἡ πίστις ἀναμφίβολος.

(ἔπεται τὸ τέλος).

ἈΓΓΕΛΟΓΙΑ ΒΙΒΛΟΙΩΝ

Τεύχος ἐξ 103 σελίδων εἰς 8ον, ἐκτυπωθὲν ἐν Ἀθήναις πρὸ τινων ἡμερῶν καὶ φέρων ἐπιγραφήν **Ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ χριστιανισμῷ τελειομένη** περιλαμβάνει τρεῖς διατριβὰς, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι φέρουσι τίτλον «Ὁ μοναχικὸς βίος ἐν σχέσει πρὸς τὴν κοινωνίαν» καὶ Ἀβραχάμ τινὰ περὶ τῶν μεταξύ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ὑφισταμένων σχέσεων» ἐξεδόθησαν ἐν Β' καὶ Δ' τόμῳ τῆς Ἐκκλησιᾶς. Ἀληθείας. Συγγραφεὺς καὶ τῶν τριῶν ἐστὶν ὁ φιλοπονότατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ἀθῶν ἱερᾶς Κοινότητος ἱεροδιάκονος κ. Ἰάκωβος Δημόπουλος, ἀνάστημα μὲν τῆς γενομένης Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, παιδεύμα δὲ τῆς ἱερᾶς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς. Τὸν περισσεύοντα χρόνον ἀπὸ τῶν καθηκόντων τῆς σπουδαίας ὑπηρεσίας αὐτοῦ διαπαντὸς ὁ ἱερολ. κ. Ἰάκωβος Δημόπουλος εἰς μελέτας σπουδαίας, ἧς ἔχει νῦν τὸν ἀφορμὴν ἐπὶ ἐν εὐσελίδῳ συλλογῷ ἐκδοθημένης. Τιθεῖς ὁ συγγραφεὺς βέλαι, ὅτι «ἡ ἐλευθερία συνίσταται οὐχὶ εἰς τὸ πράττειν τινὰ ὅ,τι θέλει, ἀλλ' ὅ,τι ὀφείλει νὰ θέλῃ» προβαίνει

μετά μελέτην πατρικῶν συγγραμμάτων καὶ τῶν θύραθεν σοφῶν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἀληθὴς ἠθικὴ ἐλευθερία στοιχειωδῶς καὶ συνεπῶς μετὰ τινων ἐλλείψεων παρὰ τοῖς ἐκτὸς τῆς χάριτος ὑπάρχουσα, παρίσταται ἐν τῇ τελειότητι αὐτῆς ὡς προϊόν καὶ δῶρον τῆς χριστιανικῆς μόνον θρησκείας. Ἄξιος συγγραφεύς ἐστὶν ὁ φιλόπονος συγγραφεύς, τεκμηριῶν ὅτι ἐν τῷ τόπῳ ὃν οἰκεῖ, καὶ ὃν ἀρχῆθεν ἡ φύσις ἐργαστήριον κατεσκευάσεν ἀρετῆς, ὑπάρχουσιν οἱ τιμῶντες τὸ ὄνομα κληρικῶν τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

— Ἀπελύθη ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ τυπογραφείου τὸ πρὸ διμηνίως ἀγγεληθὲν ἀπ' ἡμῶν διδασκτικὸν βιβλίον τοῦ ὁμογενοῦς κ. Ἰωάννου Μύλλερ, σπουδαστοῦ τῆς φιλοσοφίας ἐν Γερμανίᾳ. Ἐπιγράφεται **Τριετής ἀνώτερος κύκλος παιδαγωγικῆς σχολῆς δημοτικῆς σχολῆς ἀρρένων καὶ θηλέων εὐκαιρος**, φέρων δὲ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ τε σεβ. αὐτοκρ. Ὑπουργείου τῆς παιδείας καὶ τῆς Πατριαρχ. Κεντρ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπαλλάττει ἡμᾶς μακρολόγου συστάσεως τοῖς ἐλλογιμοῖς διδασκάλοις καὶ διδασκαλίαις περὶ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν διευθυνομένας σχολὰς. Σύνκειται ἐκ 280 σελίδων καὶ τιμᾶται γρ. ἀργυρῶν 8.

— **Στοιχεῖα φωνητικῆς Μουσικῆς** μετὰ κατὰλλήλων ἄσματων πρὸς χρῆσιν τῆς ἐν τοῖς σχολείοις τὴν ὠδικὴν σπουδαζούσης νεολαίας ὑπὸ **Παναγιώτου Γριστάνη**. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν καταστημάτων Ἀνέστη Κωνσταντινίδου 1888. — Τιμᾶται φρ. χρυσῶν 4.

Τὸ ἀνωτέρω βιβλίον ἀναπληροῖ οὐσιωδῶς κενὸν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν ἡμετέρων διδασκτικῶν βιβλίων, καθόσον ἐστὶν ἡ πρώτη παρ' ἡμῖν ἐκδομένη εὐμέθοδος διδασκαλία τῆς φωνητικῆς μουσικῆς, καὶ ἰδίως ἀξιοσυστάτος διὰ τὴν σαφήνειαν αὐτῆς καὶ τὴν ὀρθοπειαν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλόκαλον τῆς ἐκτυπώσεως. Προσεχῶς ἐκδοθήσεται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου μουσικοῦ παραθετικῆς μεθόδου τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μετ' ἄσματων γεγραμμένων δι' ἀμφοτέρων τῶν σημειογραφιῶν.

— Δύο νέων φύλλων ἀνηγγέλθησαν αἱ προσεχεῖς ἐκδόσεις, φύλλων, ὧν ἔσται σκοπὸς ἡ τοῦ γένους ἡμῶν σχέσις καὶ βελτίων γνωριμία μετὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Σύμφηξις δεσμῶν τοιοῦτων ἐστὶ πάντοτε ποθητὴ, καὶ ἀξίος λόγου πολλοῦ ὁ τοιοῦτος ἀγών· ἀλλὰ κατὰ καθήκον θέλομεν κρίνει μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν πρώτων φυλλαδίων τῆς τε ἐν Παρισίοις ἐβδομαδιαίας Orient, καὶ τῆς ἐν Καλιμέρᾳ τῆς Ἰταλίας Cultura Craecosalentina, ἧτις ἄρξεται προσεχῶς ἐκδομένη εἰς τρεῖς γλώσσας: ἑλληνικὴν, ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ συντάκτου αὐτῆς κ. Βίτωνος Παλούμπου, ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀσχολουμένου εἰς τὴν εὐκρίνησιν τῶν τυχῶν τῆς ἐν τῇ κάτῳ Ἰταλίᾳ ἑλληνικῆς διαλέκτου.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ.

Τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐδρεύον Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον . . . . .

Διὰ ταῦτα δικάζον ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου

Κηρύττει διαλελυμένον τὸν μεταξὺ Φωτεινῆς Ἀραπίδου καὶ Παύλου Ἀραπίδου ὑφιστάμενον γάμον·

Ἐπιτίθῃσιν αὐτῷ τὰ ἔξοχα τῆς παρούσης ἀποφάσεως, τῶν διαζευκτηρίων ἐγγράφων καὶ λοιπὰ δικαστικὰ τέλη ἀνίστα εἰς γρόσια 520 καὶ προκαταβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισπεύδοντος·

Διατάσσει τὴν δημοσίευσιν τοῦ δικαστικοῦ τῆς παρούσης ἀποφάσεως τρίς εἰς τὰς ἑφημερίδας «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» καὶ «Νεολόγον» καὶ

Ὅρίζει προθεσμίαν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀνακοπῆς 31 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης καταχώσεως τοῦ δικαστικοῦ εἰς τὰς ἄνω ἑφημερίδας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

(Τ.Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ

Ὅτι ἀκριβῆς ἀντίγραφον αὐθήμερόν·

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ.

(3)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Προσκαλεῖται ὁ Μιχαὴλ Στυλιανοῦ ἀγνώστου νῦν διαμονῆς καὶ κατοικίας τυγχάνων, ὅπως τὴν πρώτην Δευτέραν καὶ ὡραν 6 τοῦριστὶ μετὰ παρέλευσιν ἐξήκοντα καὶ μίαις (61) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσίευσως τῆς παρούσης κλήσεως ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, διότι ἐνάγεται ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας Στυλιανοῦ ἐπὶ διαζεύξει. Ἐν περιπτώσει δὲ μὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ὀριζομένην δικασίμον δικασθήσεται ἐρήμην.

Ἡ παρούσα δημοσιευθήσεται τρίς εἰς τὰς ἑφημερίδας «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» καὶ «Κωνσταντινούπολιν».

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

(Τ.Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ.

Ὅτι ἀκριβῆς ἀντίγραφον αὐθήμερόν·

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ.

(2)

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1878

ΑΡΙΘ. 47.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

+ Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)
Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδριδης (ταμίης)
Ἰωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
Ἀρχισυντάκτης Μαυροῦλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξζηνηζία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνέται: ἡ Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀλήθειαν διευθύνουσας Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ.— Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὑλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀλήθειας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανσοφ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδριδίου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

Οἱ ἐκ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ὀσιωτάτων ἡγουμένων μήπω ἀπαντήσαντες εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἐγκύκλιον περὶ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας παρακαλοῦνται ἵνα ἐπισπεύσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν καταλόγων αὐτῶν, καθότι τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἀπολύεται μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ Τυπογραφείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά— Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ὑπὸ Μ. Ἰ. Γεδεών (συνέχεια) — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων (ἐπιστολὴ Πέτρου Κλαϊρίου πρὸς Βύγγιον τὸν Βούλγαρον) ὑπὸ Μ. Ἰ. Γεδεών— Κοινοποιήσις— Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα—Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 368—376).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τῆ προχθῆς δευτέρῃ ἐπὶ τῇ ὀνομαστικῇ ἑορτῇ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κκ. Διονυσίου, καίπερ, ὡς ἠγγέλωμεν, ἱατρικὴ συμβουλή, μὴ δεξαμένου ἐπισκέψεις, μετέβησαν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα διερχόμενοι τῶν πρεσβειῶν Ρωσικῆς, Ἑλληνικῆς, Σερβικῆς καὶ ἐκ μέρους τοῦ ἐπιτετραμμένου τοῦ Μαυροβουνίου, υποβαλόντες διὰ τε τοῦ Μ. πρωτοσυγκέλλου καὶ τοῦ Μ. ἀρχιδιακόνου τὰς συγχαρητήριους αὐτῶν προσήσεις, οἷας διεβίβασε τῇ Α. Θ. Π. καὶ ὁ ἐνταῦθα ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐν Μαρδῖν πατριάρχου τῶν ἀρχαίων Σύρων πανιερ. ἐπίσκοπος Ἐδέσσης (Ὁρφας) κ. Παῦλος. Τῷ παναγκιωτῶν οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ συνεχάρησαν ἐγγράφως ἢ τηλεγραφικῶς οἱ τε μακαριώτατοι πα-

τριάρχαι, ἡ Α. Θ. Π. ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως κ. Ἰωακείμ ὁ ἀπὸ Θεσσαλονίκης, οἱ ἐνταῦθα καὶ ταῖς ἐπαρχίαις σεβασμ. ἀρχιερεῖς καὶ πλείοσται κοινότητες, οἱ ἐξ. Χρηστάκη ἐφένδης Ζωγράφος ἐκ Παρισίων, Στ. Κ. Καραθεοδωρῆ ἐφένδης πρεσβυτῆς ἐν Βρυξέλλαις καὶ πολλοὶ τῶν λογάδων τοῦ γένους. Ἐπὶ τῇ κοινῇ ἑορτῇ ταύτῃ, ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ ἱεροῦ ἀγιάσματος Βλαχερνῶν ἐψάλε δοξολογίαν, δεηθεῖσα τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ ταχέως ἀναρρώσεως τῆς Α. Θ. Π.

— Ἀπὸ ἐνὸς ἐνικουτοῦ περιπτώ ἀναφορᾶ τῶν ὀρθοδόξων τῶν ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Χαλεπίου ὑπαγομένων πρὸς τε τὸν μακκριώτατον πατριάρχον Ἀντιοχείας κ. Γεράσιμον καὶ πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐζητοῦντο ὡς σύμφρον καὶ ἐπιβαλλομένη ὑπὸ λόγων σπουδαίων τὴν προσάρτησιν τῆς μητροπόλεως ταύτης εἰς τὸν γεινιχόμενον πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας, ὅπου κατὰ νοέμβριον τοῦ 1757 εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὸν ἀγιώτατον πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, διὰ πράξεως τοῦ ἀειμνήστου πατριάρχου Ἀντιοχείας Σιλβέστρου, μείνασα ἕκτοτε ἐν τῇ κανονικῇ ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ πατριάρχ. θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησία σταθμίασα τοὺς λόγους τοὺς ὑπαγορευσάντας τότε τὴν προσάρτησιν, καὶ τὴν αἴτησιν τῶν αὐτῶν ὀρθοδόξων ὡς καὶ τὴν διατυπωθεῖσαν ἐπὶ τούτῳ φιλάδελφον ἀξίωσιν τοῦ μακρ. πατριάρχου Ἀντιοχείας ἱκανοποιούσα, ἀπέλυσε πρὸ διμηνίας τὸν νενομισμένον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν Τόμον, δι' οὗ ἀποδίδωσι τῇ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀντιοχείας τὴν ἱερὰν μητρόπολιν Χαλεπίου, ἧς ὁ τῶς πνευματικὸς ποιμὴν πανιερ. κ. Δωρόθεος, ὡς ἐγκρίτως ἐγγράψωμεν, πρητήσατο τὸν θρόνον, διὰ λόγους ὑγείας. Τὸν ἱερὸν τοῦτον Τόμον ἀποδεξάμενος ὁ μακρ. πατριάρχης Ἀντιοχείας ἐπέ-

στείλει τῇ Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησίᾳ εὐχαριστῶν ὅτι ὑπὸ τὴν μητρικὴν αὐτῆς ἐπιστολίαν, ἐν δυσχερείᾳ παρακλυβοῦσα περιστάσει, ἀποδίδωσιν ἀσινὴ καὶ ἀλώβητον τὴν ἱερὰν ταύτην παρακαταθήκην.

— Πρόεδρος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, ἀντιτοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Μηλοειῶν, ταρκιτησαμῆου τὴν προεδρεῖαν, διωρίσθη συνοδικῶς ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Σάκνης κ. Διονύσιος. Τὰ λοιπὰ μέλη εἰσὶν οἱ πανοσ. Μ. πρωτοσύγκελλος κ. Ἰερόθεος, ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου ἀρχιμανθρ. Κ. Ἀλεξανδρίτης, Μ. ἀρχιδιάκονος Διονύσιος, Μ. ἀρχιμανδρίτης Ματθαίος, ὁ κιδισμῶν. οἰκονόμος Ἰωάννης προεστὸς Τζιβελίου, καὶ οἱ ἱερολογ. κα. ἱεροδιάκονοι Γεράσιμος Μ. Τανταλίδης καὶ ὁ δευτερευόν τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχοῦ Ἰωακείμ Α. Σγουρός.

— Δημοσιούμεεν κατωτέρω τὸ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς ἐνταῦθα Κεντρ. Ἱερτικῆς Σχολῆς, καθ' ὃ μέλλει ἡ Σχολὴ αὕτη νὰ λειτουργήσῃ τούτευθεν. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο συνετάχθη ὑπὸ διμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁρισθείσης μὲν ὑπὸ τῆς ἐφορίας τῆς Σχολῆς, ἀποτελουμένης δ' ἐκ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Τραπεζούντος κ. Φιλαρέτου Βαφειδίου καὶ τοῦ καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν κ. Β. Δ. Καλλιέρωνος.

— Ἀπὸ τῆς μεθαύριον (7 τρ. μ.) αἱ διοικητικαὶ συνεδριάξεις τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου γενήσονται κατὰ παρασκευὴν.

— Ὑπὸ τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐξελεγκτικῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν λογαριασμῶν Ἐπιτροπῆς ἐξελεγχθέντες δεόντως οἱ ἀπὸ 1ης μαρτίου 1887 ἕως 29 φεβρουαρίου 1888 λογαριασμοὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἀξιοτίμων κα. Κ. Κωβαίου καὶ Κ. Ἡλιοπούλου ἐπιτρόπων τοῦ ἐν Γαλατῆ ναοῦ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου ὡς καλῶς ἔχοντες.

— Σήμερον ἀναχωρεῖ εἰς Ραιδεστόν, ὅπως ἐκείθεν μεταβῆ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Μετρῶν καὶ Ἀθύρων κ. Νεόφυτος.

— Ἀρίκοντο γῆθς ἐκ Θεσσαλονίκης ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσάνθος Ἱεροκλῆς καὶ ὁ τέως αὐτόθι ἱεροκῆρυξ ἱερολ. κ. Κωνσταντῖνος Μικρούλης.

— Ἡ περιουσία τῶν πραγμάτων τοῦ μακαρίτου Ἀέρνης Δανιὴλ ἐξακολουθεῖ τῇ δευτέρᾳ (10 τρ.)

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΚΕΝΤΡΙΚ. ΙΕΡΑΤΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ

Τάξεις Α'.

	Ἔσρα καθ' ἔσομ.
1] Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετὰ Ἱερᾶς Γεωγραφίας	3
2] Ἀνάγνωσις ἐκ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, τῶν προσευχῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἁσμάτων	2
3] Ἑλληνικά: Λουκιανός, Ξενοφῶν, Ἰσοκράτης μετὰ Γραμματικῆς	9
4] Ἀνάγνωσις ἐκ τῶν τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου	2
5] Συνθέσεις	2
6] Πρακτικὴ ἀριθμητικὴ	3

7] Γεωγραφία Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος	2
8] Πολιτικὴ Ἱστορία τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν καὶ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος μέχρι ἀλώσεως τῆς Κορίνθου	3
6] Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ	2

Τάξεις Β'.

	Ἔσρα
1] Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης	2
2] Ἀνάγνωσις τῶν ἱστορικῶν μερῶν τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν παραβολῶν κτλ.	3
3] Ἀνάγνωσις προσευχῶν καὶ τροπαρίων	1
4] Ἑλληνικά: (Ξενοφῶντος ἀπομνημονεύματα, Κίθης, Λυσίας) μετὰ γραμματικῆς καὶ στοιχείων συντακτικοῦ	9
5] Ἀνάγνωσις ἐκ τῶν Πατέρων (Χρυσοστόμου)	2
6] Συνθέσεις	2
7] Πολιτικὴ Γεωγραφία τῶν λοιπῶν ἡπείρων	3
8] Ἀριθμητικὴ Πρακτικὴ μετὰ στοιχείων Γεωμετρίας	3
9] Πολιτικὴ Ἱστορία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου μέχρι τῶν Κορινθίων	3
10] Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ	2

Τάξεις Γ'.

	Ἔσρα
1] Ἱερὰ Κατήχησις κατ' ἔκτασιν, μετὰ τῆς διαφορᾶς τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν	3
2] Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία μέχρι Κηρουλλαρίου	3
3] Ἑρμηνεία ἱερῶν Εὐαγγελίων καὶ Ἐπιστολῶν, μετὰ στοιχείων Εἰσαγωγῆς εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς	4
4] Ἀνάγνωσις ἐκκλησιαστικῶν ἁσμάτων	1
5] Ὀμιλητικὰ γυμνάσματα	1
6] Ἑλληνικά (Ἰσοκράτης, Δημοσθένης μετὰ Γραμματικῆς καὶ Συντακτικοῦ)	9
7] Ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Μ. Βασιλείου	2
8] Πολιτικὴ Ἱστορία μέχρι ἡμῶν	3
9] Μαθηματικὴ Γεωγραφία	2
10] Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ	2

Τάξεις Δ'.

	Ἔσρα
1] Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία μέχρι ἡμῶν	3
2] Ἑρμηνεία τῶν Ἐπιστολῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς μετὰ Εἰσαγωγῆς εἰς τὰς ἁγίας Γραφάς	3
3] Λειτουργικὴ	1
4] Ὀμιλητικὰ γυμνάσματα	2
5] Ἀνάγνωσις ἁσμάτων	1
6] Στοιχεῖα πρακτικοῦ Κανονικοῦ Δικαίου μετ' ἐφαρμογῆς ἐπὶ τοῦ Πηγαίου	2
7] Ἑλλγν. Δημοσθένης, Πλάτωνος ἐλάσσονες Διάλογοι, ...	9
8] Ἀνάγνωσις ἐκ τῶν πατέρων Βασιλείου καὶ Γρηγορίου	1
9] Στοιχεῖα Ψυχολογίας καὶ Λογικῆς	2
10] Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ	2

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΗΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥ ΙΘ' ΑΙΩΝΟΣ ΕΤΗ.

Ἄλλ' εἶπον ὅτι ἡ πρὸς τὴν πρόοδον φορὰ τοῦ γένους ἦν γενικὴ. Καὶ διδάσκαλοι, καὶ λόγιοι, καὶ προῦ-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 366—369 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

χοντες, και λαϊκοι και κληρικοι, διοικούντες τὰς τύχας τοῦ γένους ἐμερίμων πῶς εἶδει 'να διατεθῶσι ὑπὲρ τοῦ γένους αἱ ἐν γένει δυνάμεις ἡμῶν μὴ κατατεμαχιζόμεναι, τὴν δὲ πόλιν τῶν Ἰωαννίνων ἐβλεπον οἱ πάντες ὡς κέντρον τῆς ἡπειρωτικῆς διανοητικῆς κινήσεως ἀνάγκην ἔχον ἐμψυχώσεως. Δύο ἔτη πρὶν ὁ Δημήτριος Ἀθανασίου γράψῃ τὸν λίβελλον τοῦτον, οὗ ἀποσπάσματα τῶν ἀνωτέρω μετέγραψα, Γρηγόριος Παληγορίτης ὁ ἱερομόναχος ἔγραψεν α' Ἄλλ' ἤδη προὔτεθη νέος ἀγὼν και ἀμιλλα κοινή εἰς τοὺς ὁμογενεῖς· ἤδη τὰ σχολεῖα τῶν Κυθωνίων, τῆς Χίου, τῆς Σμύρνης, και ἄλλων πόλεων φαίνεται ὅτι ἐκάλυψαν ἐκεῖνα τῶν Ἰωαννίνων· ἀλλ' ἤδη τὰ σχολεῖα ἐν Ἰωαννίνοις, ἐνῶ πεπολιτισμένα ὄντα ἀπὸ τῶν Ζωσιμάδων και Καπλάνων τὴν γενναϊότητα, ἔπρεπεν οὐ μόνον νὰ ἐπέχουσι τὸν πρῶτον τόπον πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ και ὡς κανὼν και στάθμη νὰ ἦναι εἰς αὐτὰ, φαίνεται ὅτι ἀπέκλινον, και σχεδὸν ὡς ἀκαρπα θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς· τὸ αἷτιον δὲ ποῖον; δὲν εἶναι βέβαια τῶν διδασκάλων ἡ ἀπειρία και ἀμέλεια· ἐπειδὴ ἡ σοφία αὐτῶν περιθρῦλλεται (τοῦτων εἰμὶ κἀγὼ μαθητῆς, και πᾶν ὅ, τι οἶδα, εἰς τὴν σοφίαν και ἐπιμέλειαν ἐκείνων χρεωστῶ), και τὸ ἐπιμελὲς αὐτῶν εἶναι πανταχοῦ πασιδηλὸν· ἀλλὰ μῆτε τῶν εἰς τὰ σχολεῖα ἀναγκάων βοηθητηρίων ἡ ἔλλειψις, διότι τῶν Ἰωαννιτῶν ἡ γενναϊότης ἐπαρκεῖ και εἰς ἐκεῖνα τῶν ἄλλων· ἀλλ' εἶναι ἡ τάξις και τὸ εὐμέθοδον. Εὐμέθοδον και τάξιν ὅταν λέγω ἐνοῶ αὐτὴν τῶν δύο σχολείων τὴν ἑνωσιν· αὐτὴν τῶν διδασκάλων τὴν ὁμόνοιαν και ἀδελφικὴν ἀγάπην και πρὸς ἀλλήλους βοήθειαν, ἐξ ὧν προέρχεται μᾶλλον ἡ ἐπίδοσις και προκοπὴ τῶν μαθητῶν, και πᾶσα ὠφέλεια εἰς τοὺς ἀνθρώπους³¹). Ἐν Ἰωαννίνοις οὐ μόνον συνιστῶντο σχολεῖα, ἀλλὰ και ἀμιλλα τῆς συντάξεως αὐτῶν ἐπὶ τῷ βέλτιον· ἐγένετο· και βιβλιοθήκαι συνιστῶντο, και κανονισμοὶ συνεγράφοντο βιβλιοθηκῶν και γραμμῶν και παιδείας ἀγῶν ἐν ἐποχῇ τοσοῦτον οἰκονομικῶς οὐση τοῖς ἐκεῖ στυγνῇ, ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν καταλυθεῖσθαι τῆς ἐνετικῆς ἀριστοκρατίας, οἱ κυριώτεροι πόροι τῆς συντηρήσεως ἔλιπον τὰς σχολὰς τῆς ἡπειρωτικῆς μητροπόλεως, ἀξίας ἤδη καταστάσεως εὐφήμου μείας και πολλῶν ἐπαίων ἐπὶ τῇ πρὸς τὰ γράμματα και τὰς ἐπιστήμας ἀγάπῃ μετὰ τὴν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῶν σουλτᾶνων γραικικὴν ὀρθόδοξον κοινότητα, μεθ' ἧς ἐνόουν νὰ τηρῶσιν ἐξάρτησιν και συνεννόσιν.

Σύντονος ἀπαιτεῖται μελέτη και μακρὰ ἔρευνα πρὸς τὸν σκοπὸν 'ν' ἀποδοθῇ τὸ δίκαιον ἐκᾶστω, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀρθόδοξον κοινότητα τῆς προκαθημένης τῶν πόλεων, περὶ ἧς μῆτε ἀρετὰς, μῆτε εὐμενεῖς κρίσεις και πληροφωρίαις ἠθέλησαν 'να χρηρηγήσωσιν ἡμῖν οἱ τοῦ «Λογίου Ἐρμου» συντάκται, προσκλίνοντες διχρῶς εἰς ἔπακτον τῶν κατοίκων και κοινοτήτων Ὁδησοῦ, Ἰασίου, Βουκουρεστίου και Χίου.

Πρὸς τοὺς λαμπροὺς προέδρους τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Πρωτοκλήτου και τοῦ Στάχυος εἶχον ἐστραμμένα τὰ ὄμματα οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὀρθόδοξοι, οἱ ὅπως ποτ' ἐπηρεαζόμενοι λόγοι, τὰ ζημιούμενα σχολεῖα. Ὅτε κατὰ τὸ 1819 τὸ τῆς Σμύρνης φιλολογικὸν Γυμνάσιον κατεδιώκετο, ὁ σφόδρ Οἰκονόμος ἔγραψεν ἐν τῷ συγχαρητηρίῳ γράμματι πρὸς τὸν τὸ τρίτον ἀναβαίνοντα τὴν οἰκουμενικὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σκοπιῶν Γρηγόριον Ε' τὸν ἀπὸ Σμύρνης· α' Ἄν εἰς τὴν ἀπουσίαν Αὐτῆς ἐλυμήνατο τὴν Σμύρνην ὡς ἐκ τοῦ θρῦμου, ἂν μονιὸς ἄγχιος ἐτύπωσεν εἰς τὴν εὐάνθεσάτην σου χώραν τὰ ἔργα τῆς αὐτοῦ ἀπανθρωπίας, ἐπιστρέψεις, ὡ φιλανθρωπότατε τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν γεωργέ, τὰ ἰλαρὰ σου βλέμματα και εἰς τοῦτο τὸ λῆσον τῶν κατορθωμάτων σου! Ἐκβαλεῖς ἀπὸ τὸν θεοστολιστον τοῦτον κῶνον σου τοὺς περιστεμῶρους, ἂν τινες εἰσέφερσαν, τοὺς πωλοῦντας και ἀγοράζοντας ἕξ προχείεις δωρεὰν τοῦ πνεύματος δωρεὰς, και συντρίψεις τῶν παρ' ἡμῖν κολλυβιστῶν τὰς τραπέζας, και διασκορπίσεις τὰ ἄθλια τούτων κερμάτια, και διατάξεις τοὺς πάντας ὁδεύειν ἐν ὁσιότητι και δικαιοσύνη³²). Οἱ συντάκται τοῦ «Λογίου Ἐρμου» οὐδὲν ἐβλεπον ὄρθον ἐκ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει γινόμενων ἐνεκρίθη 'να ἐκδοθῶσιν ἡ μεταρρασθῶσι τὰ χρυσοστομικὰ συγγράμματα κατὰ τὸ 1818 ἢ 1819· ἀλλ' ὑπῆρξεν ὁ μωμοσκοπήσας (ἐκ Παρισίου;) τὸ λαμπρὸν ἐπιχείρημα· «Αἱ κατεπεύγουσαι χρεῖαι τοῦ γένους—ἔγραφε τῇ 6 ὀκτωβρίου 1820—σήμερον εἶναι τόσον πολλαὶ και ἐξ ἐναντίας τὰ μέσα νὰ τὰ πληρώσωμεν τόσον ὀλίγα, ὥστε, ἂν δὲν τὰ μεταχειρισθῶμεν μὲ ἄκραν οἰκονομίαν, κινδυνεύομεν και αὐτὰ ἔτι πλέον νὰ ἐλαττώσωμεν, και τὰς χρεῖας ἡμῶν νὰ πλεονάσωμεν.... Ἡ παρούσα και κατεπεύγουσα χρεῖα εἶναι ἡ τῶν διδασκάλων, και εἰς τούτων τὸν πληθυσμὸν χρεωστεῖ νὰ ἐξοδεῖ, ὅχι εἰς συγγραφῶν πολυδαπάνους ἐκδόσεις, τὰς ὁποίας ἐμποροῦμεν νὰ ἀναβάλωμεν εἰς εὐχρηστερον ἄλλον καιρὸν³³». Νομίζω ὅτι τοιαύτη τις ἀπόφασις ἦν ἀξία πολλῶν ἐνθαρρύνσεων και πολλῶν ἐπαίων και συνδρομῶν, λαμβανομένη δὲ και σήμερον ἦν ἔργον τιμῆσον τοὺς ἀναλαμβάνοντας. Ἡ κοινότης τῆς πρωτεύουσῃς ταύτης ἡ ὀρθόδοξος ἔλαβε τῷ 1816 ἐτέραν ἐθνοφελεστάτην ἀπόφασιν, τιμῶσαν τοὺς λογίους και τοὺς ἐμπόρους, ἀφορμὴν ἔχοντας τὴν προτροπὴν τοῦ ἐν Τριεστῇ ἐμπόρου Ἀλεξάνδρου Βασιλείου. Ἀπεφάσισαν 'να μεταρρασθῶσιν εἰς τὴν ὀμιλουμένην διέχλετον οἱ παράλληλοι βίαι τοῦ Πλουτάρχου· τὴν τοῦ τύπου δαπάνην ὑπέσχετο ἀνώνυμος ὁμογενὴς, ἐπιτροπεῖα δ' ἐξ ἐμπόρων συνεστήθη φροντίσουσα περὶ τε τῆς πωλήσεως τῶν ἀντιτύπων και τῆς διὰ τῶν εἰσπραχθησομένων χρημάτων ἐκτυπώσεως ἄλλων κοινωφελῶν βιβλίων, και προσεκληθῆσαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπεῖας ὅπως συνεργασθῶσιν

32. Γ. Ἀγγελοπούλου. Τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Γρηγόριον· τόμ. Α', σελ. 304.

33. Λόγ. Ἐρμῆς, τοῦ 1820, σελ. 645.

ἐπὶ τούτῳ οἱ τῶν τότε διακεκριμένων παρ' ἡμῖν λογίων, ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντῖνος, ὁ Πλάτων Φραγκιάδης ὁ κατόπι μητροπολίτης Χίου, ὁ Σπυρίδων Βαλέττας καὶ ὁ Γεώργιος Αἰνιᾶν³⁴. Συγχρόνως, ὡς εἰκότως, προτροπῇ τοῦ Μιχαὴλ Βασιλείου, ὁ Αἰνιᾶν μετέφραξε τὴν Περιήγησιν τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος καὶ, ἐν συνεργασίᾳ τοῦ Κωνσταντίνου Σούτσου, ἐπιτομὴν εἰς δέκα τόμους τῆς Φυσικῆς Ἱστορίας τοῦ Buffon³⁵. Οἱ δὲ τῆς πατριαρχικῆς τυπογραφίας ἔφοροι καὶ ὁ «θεωρῶς» αὐτῆς ὁ λόγιος ἱερομόναχος Ἰακώβων ὁ Σιναίτης, ὁ κατόπι Τορνόβου μητροπολίτης γενόμενος, ἀγγέλλοντες εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ τυπογραφείου τούτου, προσεσχέουν τοὺς ἡμετέρους λογίους ὅπως προτιμῶσι τοῦτο παντὸς εὐρωπαϊκοῦ³⁶. Τάσις ἐξαισία, πορεῖα συντεταγμένη πρὸς τὰ πρόσω, ἀξία μυρίων, ἀξία δικαιοζώντων ἐπαίων, ἠδύνατο πρώτην πασῶν ἵνα τάξῃ τὴν κοινότητα αὐτήν.

Ἐν ἀρῶμεν τὰς ἐν Ἰασιῶ καὶ Βουκουρεστίῳ ἀγλάς, διότι μᾶλλον εἰς ἐκτενῆ λόγον περὶ Φαναριωτῶν ἀνήκει ἡ τοιαύτη ἔρευνα, τὸ καθήκον ἐπιβάλλει ἡμῖν ἵνα τάξωμεν τρίτην τὴν κοινότητα τῆς Χίου, τοσούτων ἐπαίων ἀξιουμένην ὑπὸ τῶν τοῦ «Λογίου Ἐρμού» συντακτῶν πολὺ συχνά, καὶ καθ' ὅλου μὲν πρότυπον κοινότητος, ἀλλὰ καὶ πρότυπον φιλομουσίας περιστανομένην. «Μεταξὺ τῶν σχολείων, ἐκεῖνο, ἔγραφον οἱ συντάκται, τὸ ὅποιον ἐκτίσεν ἡ γνωστὴ ὁμόνοια τῶν φιλοπατρίδων Χίων, καὶ ἐστήριζαν αἱ συμβουλαὶ καὶ διδασκαλαὶ ἀνδρῶν φιλογενεστάτων, διαλάμπει σήμερον ὑπὸ τὸν φαιδρὸν οὐρανὸν τῆς ὠραίας νήσου Χίου³⁷». Καὶ ὅποτε ὁ κατὰ τῆς ἐκδόσεως γράφων τῶν χρυσοστομικῶν καὶ συνιστῶν ὡς ἔργον ἐθνωφελέστερον τὴν σύστασιν

γεωργικῶν σχολῶν³⁸, ἐσκέπτετο καὶ συνίστα ὡς ἐθνωφελέρην ἀπόφασιν τὴν ἰδρυσιν κοινῶν ταμείου, μέλλοντος μὲν ἵνα προφθῆναι πρὸς θεραπειᾶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν, ἰδρυομένου δὲ καὶ τηρουμένου παρὰ τινι κοινότητι τῆς Ἀνατολῆς· πρώτην ἔταπτε τὴν τῆς Χίου καὶ δευτέραν μετ' αὐτὴν ὑπόδεικε ἵνα τάξῃ τὴν τῆς πρωτεύουσας ἡμῶν αὐτῆς. «Ὅτι εἶναι παρὰ τᾶλλα Κοινὰ ἀσφαλέστερον τὸ Κοινὸν τῆς Χίου, ἂν ἀμφοιβάλλῃ τις, ἄς συλλογισθῇ τὴν ἐκ πολλοῦ μέχρι σήμερον διοίκησιν τῆς πόλεως αὐτῆς, τὴν ἀτράχχον κατὰ τῆς τοῦ Γυμνασίου τῆς, κυβερνωμένου ἀπὸ σοφοῦ διδασκάλου καὶ στολισμένου μετ' ὅσον τυπογραφίαν καὶ δημοσίον βιβλιοθήκην πλουτιζομένην καθ' ἡμέραν, τὴν ἐξίχρητον εἰς αὐτοὺς προστασίαν τῶν κρατούντων ὄλα προτερήματα βίαια ἀσάλευτον ἔχοντα τὴν ὁμόνοιαν τῶν πολιτῶν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλπίζεται ἡ φρόνιμος οἰκονομία τοῦ κοινῶν ταμείου. Ἡ κυβέρνησις τοῦ ἐμπορικοῦ τῶν βυζαντινῶν συστήματος ἐδειξεν ἕως τῶρα ὅτι καὶ αὐτὸ θεμέλιον ἔχει τὴν ὁμόνοιαν ὅποιον λοιπῶν ἐκ τῶν δύο τούτων ἄξιον, ἵνα παραλάβῃ τὸ κοινὸν ταμεῖον»³⁹.

Ἡ Χίος ἔπραττε τὸ καθήκον αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ ἐγκώμια δι' αὐτὴν ὑπὲρ τὸ δέον ἐξωγχοῦντο, τοῦ κέντρου τῆς καθ' ἡμᾶς ζωῆς ἐραζομένου μὲν συστηματικῶς, ἐφροῶντος τὰ τῆς ἐκπαίδευσως, ἐμπνεόντος, παροτρύνοντος, βραβεύοντος, εὐλογοῦντος, ἀλλὰ μένοντος ἐστερημένου τότε παρομοίων καὶ πρεπόντων ἐπαίων, ἐνῶ αὐτόθεν ἐξεπορευέτο πᾶσα ζωὴ, αὐτόθεν ἐβλεπε τὸ γένος ἐμπεδοῦμενον πᾶν καθεστῶς, ἐμψυχομένην πᾶσαν φιλογενῆ πράξιν. Τὸν ἐπιστον ἀμέριστον ἔχει βεβηκῶς ἡ τῶν ἐν Πελάγει νήσων εὐανθεστάτη βασιλίς δι' ὅσα πρὸς ἴδιον ἔπραττε συμφέρον, ἀλλὰ μετὰ τὴν πρωτεύουσαν, μετὰ τὰ Ἰωάννινα, ὧν οἱ κάτοικοι θεμέλια τῆς ἑαυτῶν ἀναπτύξεως ἐπρυτάνευον ἑαυτοῖς ἀρραγέστατα καὶ λαμπρότατα τὸν μετὰ τῆς ἐπόπτιδος καὶ μητρὸς Ἐκκλησίας εἰρμόν, τὴν ἀπ' αὐτῆς ἐξέχρησιν, τὴν μετ' αὐτῆς σῶτεραν συνεννόησιν· διέχευεν ὅμως ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἐπὶ φιλογενεῖα φήμην καὶ τοὺς ἐπαίους ὑπὲρ τῶν χίων ὁ σοφὸς Κοραῆς, καὶ ὁ Κοραῆς εἶχε κύρος ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ φωτὸς ἀποφαινώμενος, καὶ τοὺς συμπολίτας τιθεὶς ὑπεράνω τῶν ἄλλων ὁμογενῶν. «Ὅταν ἐφθάσα εἰς ἡλικίαν νὰ κρίνω τὰ πράγματα—ἔγραφε τῇ 8 νοεμβρίου 1810—ὄχι ἀπὸ τῆς φυσικῆς τῆς ψυχῆς διαθέσεως, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀξίας αὐτῶν, σὰς ἔβαλα εἰς τὴν ζυγαρίαν τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀπὸ τὸ ἐν μέρος χίους, ἀπὸ τ' ἄλλο ἄλλοις διαφόρων τόπων καὶ πόλεων Γραικοῦς, καὶ ἐπιληροφώθη, καὶ ὁμολογῶ (χωρὶς καταφρόνησιν τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν μας ἀδελφῶν), ὅτι μεταξὺ τῶν Γραικῶν σεις εἰσθε καὶ οἱ ἀξιώτεροι τιμῆς, καὶ οἱ

34. Λόγ. Ἐρμῆς τοῦ 1816, σελ. 301—308. Δύο τῶν ὑπὸ Οἰκονόμου μεταφρασθέντων βίων, τὸν τοῦ Σόλωνος καὶ τὸν τοῦ Ποπλικόλα, μετὰ σημειώσεων πολλῶν, ἐξέδωκεν ἐν τόμῳ Α' (ἀπὸ σελ. 102—202) τῶν Σωζόμενων Φιλολογικῶν τοῦ ἀειμνήστου Μ. ἱεροκήρυκος ὁ πατρῶζων υἱὸς αὐτοῦ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος. Εἴκοσι δ' ἦν μεταφράσεις ὁ Γεώργιος Αἰνιᾶν, ὡς αὐτὸς λέγει· ἴδε σημ. 35.

35. Συλλογὴ ἀνεκδότων συγγραμμάτων, Εὐγενίου Βουλγάρου· ἐκδόθεισα ὑπὸ Γεωργίου Αἰνιᾶνος ἐν Ἀθήναις, 1838, τόμ. Α', προλεγ. σελ. ζ', ὑποσημ.

36. Βλ. τὸ φυλλάδιον: «Τοῖς ἀπανταχοῦ εὐρισκομένοις ὁμογενεῖσι, ὅσοι τῆς τοῦ Γένους ὁδῆς καὶ ὠφελείας ζηλωταὶ τυγχάνουσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει· 1819, ἐκ τῆς πατριαρχικῆς τοῦ Γένους Τυπογραφίας». Ἴσως ἐν μέρει δικαίαν ἀμφιβολίαν, ἀλλ' ἀξιομνηστὸν διετύπωσεν περὶ τῶν ἐπαγγελίων τῶν ἐφόρων τῆς τοῦ Γένους τυπογραφίας αὐτῆς οἱ ἐκδόται τοῦ Λογίου Ἐρμού· ἔτ. 1820, σελ. 488.

37. Λόγ. Ἐρμ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους, σελ. 289, ἐνθα ἠγγέλλετο ὅτι ὁ μὲν Ἰωάννης Ἀνδρέου Βαρβίτικος ἐδωρήσατο τῷ Γυμνασίῳ τῆς Χίου 125000 γροσιῶν, ἰσχυρίσθων σχολῶν φράζων ποσόν, ὁ δὲ ἐν Μολδαυίᾳ ἄρχων στόλνικος Σταμάτιος Φουρνάκης, χίους τὴν πατρίδα, ἐτήσιον ὑπισχεῖτο γορηγίαν χιλίων γροσιῶν.

38. Αὐτόθι, σελ. 654. «Καὶ διατὶ ἡ ἀναγκαία πολλὴ δαπάνη εἰς πολυτόμους ἐκδόσεις νὰ μὴ καταβληθῇ εἰς πολλαπλασιασμὸν κοινῶν σχολείων καὶ κοινῶν βιβλίων ἡθικῆς, τεχνῶν, γεωργίας; διατὶ μὴ εἰς ἐξίπλωσιν τῆς Ἀπακαστηνῆς μεθόδου;»

39. Λόγ. Ἐρμ. 1820, σελ. 650.

αξιώτεροι ἀγάπης, ὄχι διότι ἀναμάρτητοι (τοῦτο εἶναι μόνου τοῦ Θεοῦ), ἀλλὰ διὰ τὰ πολλὰ σου καὶ μεγάλα προτερήματα, τὰ ὅποια μὴδ' αὐτὸς ὁ φθόνος νὰ σὲ ἀφαιρήσῃ δὲν ἔμπορεῖ⁴⁰». Οὕτως αἱ λοιπαὶ κοινότητες, καίπερ ὑπερανθρώπως ἐργαζόμεναι πρὸς ἐπίνοδον τῶν φώτων εἰς τὴν ἐστίν αὐτῶν, ἔμενον ἐστερημένοι τῶν ὑπερόγκων ἐκείνων ἐπαίνων, μεθ' ὧν ἔγραπεν: «ἄρχησα καὶ νὰ καυχώμαι καὶ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καὶ πρὸς τοὺς ξένους ὅτι εἶμαι Χίος, καὶ νὰ δοξάζω τὸν Θεόν, πρῶτον ὅτι μ' ἔπλασεν ἄνθρωπον.... καὶ τρίτον ὅτι ἠδύναξεν νὰ κατὰγωμαι ἀπὸ τοὺς φρονιμωτέρους τοῦ ἑλληνικοῦ γένους⁴¹». Οἱ συντάκται τοῦ «Λογίου Ἐρμού» διατόρως μετεσάλπιζον—καὶ ἀντήχουν αἱ συστάσεις αὐτῶν—ἐπαίνους παρομοίους, ὧν πολὺ μέρος ἔπρεπε 'ν' ἀποδοθῆ εἰς τὸν μητροπολίτην τῆς λαμπρᾶς νήσου Πλάτωνα Φραγκιάδην, χίον, οὗ εἰς τὸ πρόσωπον ἡ χυρσθήλατος τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας σάλπιγξ, ὁ ἐξ Οἰκονομῶν Κωνσταντίνους ἔβλεπε πληρομένην μίαν νομοθεσίαν ἀρχαίαν, καὶ μίαν ἀρχαίαν εὐχὴν. «Ἐχειροτονήθης μητροπολίτης τῆς πόλεώς σου—ἐπέστειλε συγχαίρων τῇ 10 μαΐου 1817—ἐπίσκοπος τῶν συμπολιτῶν σου πνευματικὸς πατὴρ τῆς πατρίδος σου ποίαν ἄλλην μεγαλητέραν εὐδαιμονίαν εἰς Σὲ αὐτὸν, ἢ εἰς τὴν πατρίδα σου ἠδύνατο νὰ εὐχηθῶσιν οἱ φίλοι καὶ Σοῦ καὶ τῆς πατρίδος Σου; Ἐλεγεν ὁ ὁμώνυμός σου Πλάτων, ὅτι τότε εὐτυχῶσιν αἱ πόλεις, ὅταν βασιλεύσωσιν οἱ φιλόσοφοι ἢ φιλοσοφῶσιν οἱ βασιλεῖς. Ἐνομοθέτησαν οἱ Θεβαῖοι νὰ βασιλεύῃ εἰς τὰς Θήβας Θεβαῖος, διὰ νὰ γνωρίζῃ ἐκ πείρας τῶν συμπολιτῶν τὰ ἦθη. Χιε τῆς Χίου μητροπολίτα, εἰς τὴν ἱεράν σου κορυφὴν βλέπων ἐπιπληρωμένην καὶ τῶν Θεβαίων τὴν νομοθεσίαν, καὶ τοῦ Πλάτωνος τὴν φιλόσοφον εὐχὴν⁴²». Καὶ αὐτὸς ὁ Κοραῖς ἐμακάριζεν ἅμα τὴν τε Χίον, ὅτι τοιοῦτον ἔλαθε ποιμένα, καὶ τὸν Πλάτωνα, ὅτι αὐτόχρησε νὰ ποιμαίνῃ τοιούτους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι δὲν θέλουσι δόξαι παρὰ παρὰ κοῆς καμμίαν τῶν χρησίων εἰς τὴν προκοπὴν τῆς Χίου συμβουλῶν αὐτοῦ⁴³». Πρὸ τοῦ Πλάτωνος ἐποίμανε τοὺς χίους ὁ Διονύσιος, οὗ ἐπὶ τῷ θανάτῳ, συμβάντι τῇ 25 ἰανουαρίου 1817, πύχρονος ἐξεδηλώθη θλίψις, ὡς γράφει σύγχρονος αὐτοῦθεν⁴⁴, διὰ τὸ σέβας, ὅπερ ἀπελάμβανεν ἐκ μέρους τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, ποιμὴν ἀληθῶς εὐαγγελικὸς καὶ κοινὸς πατὴρ γενόμενος. Καὶ ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Πλάτων ἠύρανήθη-

σαν ἰδόντες καρποὺς ἐλιγκρινοῦς καὶ φιλογενοῦς συνεργασίας μετὰ τῶν προκρίτων, καλῆς σχολῆς, ἔργα κοινοφελῆ, ἔρωτα πρὸς τὰ γράμματα, τοῦθ' ὅπερ ὁμογενεῖς ἔβλεπε βοηθοῦσα ἢ κραταῖα τῶν σουλτάνων ἀρχή, ὑπεστήριζον δὲ καὶ οἱ ἀπανταχοῦ δυνάμενοι τῶν ὁμογενῶν τῷ 1817 λ.χ. ὁ ἡγεμονόπαις Σακράτος Γκίκας ἠνώξεν ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου συνδρομῶν κατ' ἄλλογον, ὅστις ἀπῆνεγκε ποσὸν 4500 γροσιῶν⁴⁵. Οἱ τῆς σχολῆς ἔφοροι ἐπέδουον πρὸς τελοποιήσιν αὐτῆς τῷ 1817 προσεκάλεσαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διδάσκαλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, γνώστην τῆς νέας μεθόδου τὸν Δημήτριον Βουτυρᾶν⁴⁶. Εἶδον τὸ Γυμνάσιον αὐτῶν ἀριθμοῦν ἑπτακοσίους μαθητάς, ἔχον βιβλιοθήκην πλουσίαν, καὶ κλιῶν τυπογραφεῖον⁴⁷, τὰ πάντα βεβαίως ἐπαίνων ἄξια οὐ μόνον τῶν ἡμετέρων, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς Ἑσπερίας λογίων, ὧν εἰς, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Grand Collège et Imprimerie grecque à Chios, ἴδιον ἔβηρον καθωσὶν ἐν τῇ Revue Encyclopédique: «Une chose remarquable, qui fait époque dans les annales (τοῖς ἡμετέροις δηλ.) c'est une bibliothèque publique, que les braves habitants de cette île célèbre ont commencé à former depuis peu. Cette bibliothèque est déjà composée de 30000 volumes d'environ»⁴⁸.

Οἱ ταῦτα πάντα ἐπαινοῦντες εἶδε βέβαια τὸ μὲν 'να μὴ παραδράμωσι δικαίον ἐπαινον ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει πνευματικὴν ἡμῶν ἀρχήν, διακεκριμένους ἀποστέλλουσαν εἰς Χίον καὶ φιλογενεῖς ἀρχιερεῖς, κέντρον τῆς διανοητικῆς αὐτοῦθι κινήσεως γινόμενους, τὸ δὲ 'να μὴ παρασιωπήσωσιν εὐγνωμοσύνην ἐπιβαλλομένην πρὸς τὴν θεοθεν τεταχμένην ἐρ' ἡμᾶς κοσμικὴν ἐξουσίαν τῶν εὐκλεῶν διαδόχων τοῦ ὀξύνου Πορθητοῦ, προστατῶν γενομένων τῶν σχολείων καὶ τῶν γραμμῶν, ὡς ὠμολόγησε καθ' ἀπαντασὴν τὴν πεφωτισμένην Εὐρώπην ὁ κλεινὸς συγγραφεὺς

45. Λογ. Ἐρμ. τοῦ αὐτοῦ ἔτους, σελ. 411. Τῆς δὲ φιλογενείας καὶ τῆς περὶ τὸν ἑλληνα λόγον τριβῆς τοῦ Σακράτου Γκίκας μνεία συγνῆ γίνεται ἐν τῷ Λογίῳ Ἐρμῆ τῶν ἐτῶν 1813, ἐν σελ. 33—35, τοῦ 1817, σελ. 596, καὶ 1818, σελ. 196. Ἡ δ' ὁ Σακράτος τότε ἔφορος τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας. Ἐπιγράμματα τούτου εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου Δημητριάδου τοῦ ἐξ Ἀργαῶν μετάρρατον τοῦ Λεϊκού τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου προτάσσονται τοῦ χειρογράφου, ἀποθετησαυρισμένου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πατριαρχ. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

46. Λογ. Ἐρμ. 1817, σελ. 225.

47. Μ. Παράνικα Σχεδίασμα σελ. 168, γράφοντος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τοῦ Lacroix: Les Iles de la Grèce. ἐνθα περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς ἰδοῦ τί γράφει: «l'école devint bientôt célèbre en Orient... comptait cept cents écoliers, parmi lesquels deux cents étrangers. Quatorze professeurs étaient chargés de l'instruction primaire, et huit ou dix de l'enseignement supérieur... l'école possédait une bibliothèque, qui renfermait environ douze mille volumes».

48. Revue Encyclopédique livr. Mai, 1819, σελ. 384.

40. Ἀπάνθισμα ἐπιστολῶν Ἀδαμαντίου Κοραῖ: ἐκδιδόντος Ἰακώβου Ρώτα· ἐν Ἀθήναις, 1839, σελ. 29—30.

41. Αὐτόθι σελ. 30. Ἀλλὰ ταῦτα ἠδύνατο 'να γράψῃ ὁ σοφὸς ἀνὴρ καὶ περὶ τῶν κατοίκων τῶν Κυθωπῶν, εἰ καὶ μόνους τοὺς συμπολίτας χρίων καὶ κηρύττων φρονιμωτέρους ἄλλων φαίνεται τρανώτατα μεροληπτῶν.

42. Οἰκονόμου Φιλολογ. Σωζόμενα τόμ. Α', σελ. 17, ὑποσημείωσις.

43. Κοραῖ Ἀπάνθ. ἐπιστολῶν σελ. 27.

44. Λογ. Ἐρμ. 1817, σελ. 180.

του Ασκάρως και του Περί χριστιανικῆς εὐγλωττίας κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα συγγράματος Βιλλεμαίν⁴⁹.

Ἄνευ τῆς προστασίας ταύτης ἀναξία λόγου ἦθελεν εἶναι ἡ διανοητικὴ κίνησις, ἣν ἐπισκοποῦμεν μετὰ τοῦ φιλόστορου ἀναγνώστου· ἀνευ αὐτῆς οὐδ' ἔχνος σχολῆς σημειώδους ἦθελεν εὑρίσκει τις ἐν Κυθωνίαις, ἐπὶ τοῦ Πηλίου, ἐν Σμύρῃ, καὶ ἐν ἄλλαις χώραις, ὅπου τοσοῦτος ὄργανός πρὸς τὴν παιδείαν παρετηρείτο, καὶ τοσαύτης ἀπελάμβανον ὑπολήψεως αἱ κοινότητες αὐταί, ὥστε ὁ τίτλος πολίτου μιᾶς αὐτῶν ἐλογίζετο τιμὴ μεγίστη. Πρὸς τὸν ἐξ Οἰκονόμων Κωνσταντίνον ἐπιστελλῶν ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης καὶ τὴν ἐπὶ τῇ καταπαύσει τῶν ἐν Κυθωνίαις ἐρίδων χάριν αὐτοῦ διατυπῶν, γράφει: «Με τοιαύτην λοιπὸν βῆσιν δέχομαι οὐ μόνον τὴν ἐπιγραφὴν «προστάτου», ἀλλὰ καὶ τὴν καταγραφὴν συμπολίτου τοιαύτης χώρας, ἀπὸ τὴν ὅποια δύναται νὰ ἐλπίζῃ τὸ γένος ἀγαθὰ ἀποτελεσμάτα⁵⁰». Ἡ τότε δοῦξα τῶν Κυθωνίων ἐστὶ ζηλωτὴ, πολλῶν κωμῶν καὶ πόλεων φιλογενῶν ὑπερέχουσα, βεβαίως δὲ τοῖς σήμερον ἄρθρατος. Ἡ κοινότης τῆς Σάμου μετὰ συνέσεως εἰργάζετο καὶ ζήλου πολλοῦ, ὑπὸ τὴν ἔμφροναν καὶ πατρικὴν διοίκησιν τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῆς Κυρίλλου, ἐρ' οὐ καὶ σχολεῖα καὶ νοσοκομεῖα συνεστήθησαν⁵¹. Ἡ τῆς Σμύρνης, μεθ' ὅλας τὰς παρεκτροπὰς ἐνίων, ἔβαινε γοργῶ ποδὶ πρὸς τὰ τελεώτερη. Τὸ Πήλιον ὄρος ἐνέπνεε πᾶσι σεβασμόν· περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1813 οἱ πρόκριτοι, παραινέσει Γρηγορίου Κωνσταντῆ, συνέστησαν σχολὴν φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας, ἣν διηύθυνεν αὐτὸς ὁ Κωνσταντῆς⁵², οὐχὶ μὲν οἷαν ἤθελε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 10' αἰῶνος, ἀλλὰ πάντως ἐπαρκῆ καὶ φωτοβόλον λυχνίαν, ἣν ἀπεδείκνυε πᾶσι σεβαστὴν ὁ ζήλος καὶ ἡ αὐταπαρνησία τοῦ γερικοῦ διδασκάλου, προσκληθέντος μὲν εἰς σχολαρχίαν τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, προτιμησάντος δ' ἀντὶ λιτῆς ἀμοιβῆς τὴν ἐν τῇ πατριδι, καὶς Μηλιαῖς τῆς Θεσσαλομαγνησίας, διδασκαλίαν. Τὸ τοῦ Κωνσταντῆ σχέδιον ἦν πανόριστον, ἀλλ' ἀπῆται καὶ πόρους οὐχὶ μικρούς· ἡ δὲ διδασκαλία σοφῶν καὶ ἐναρέτων λογίων, οἷοι ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς, ὁ Δανιὴλ Φιλιππίδης, ὁ Στέφανος Δούγκας, ὁ

Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης καὶ ὁ Ζήσης Κάβρας, πάντες τέκνα τῆς ἐριβόλακος Θεσσαλίας, ὑπὸ σκηνῶν τῶν Κωνσταντῆ τὴν συνεργασίαν αὐτῶν, ὄντως ἤθελεν ἀναδείξει τὸ Πήλιον ἀληθῆ Πιερίαν, ἐστὶαν φωτοβόλον, ὁμοίαν, ἵνα μὴ καὶ ἀνωτέραν εἴπω, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Χίου⁵³.

(Ἔπεται συνέχεια).

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΩΝ ΜΕΤΑΣΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

ΣΤ'.

ΠΕΤΡΟΥ ΚΛΑΙΡΚΙΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΡΟΔΟΜΑΓΗΝΗΣΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΝ.

Αὐτὸ, ἐγὼ τοιαῦτα κατεῖδον ἐν αὐτοῖς μου τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πολλὰ χιλιάδες ἀνθρώπων τὰ αὐτὰ σὺν ἐμοὶ ἐώρακασιν ἐν Παρισίοις, ἐν ἔτεσι τοῖς, αψβ', , αψβδ'*, καθ' οὓς γρόνους πολλὰ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τεράστια ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτοῦ, διὰ πρεσβειῶν Φραγκίσκου Διπάρης, διακόνου, τοῦ κατὰ τὸ, αψβ' ἔτος τὸ ζην ἐκμνηστῆσαντος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἅγιος οὗτος θνήσκων ἐξεκαλέσατο εἰς τὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας δικαστήριον τὸν Τόμον, οὐ ἡ ἀρχὴ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δι' οὐ ὁ Κλήμης ὁ ΙΑ' Ρώμης ἐπίσκοπος κατακρίνει καὶ ἀναθέματι καθυποβάλλει πολλὰ τῶν πολυτίμων τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀληθινῶν δογματίων, ἐν οἷς καὶ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Συμβόλου, τουτέστι τὴν τοῦ Θεοῦ παντοδυναμίαν, καὶ τὸ πρῶτον ἄρθρον τοῦ Δεκαλόγου, τουτέστι τὴν ἐντολὴν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης (ἀπίστευτον πᾶν εἰ μὴ τοῖς ὅσοι ἰδιοὶ ὀφθαλμοῖς αὐτῶν εἶδον, καὶ ταῖς χερσὶν ἐψηλάφησαν): ἐπειδὴ λέγω ὁ ρηθεὶς ἅγιος θνήσκων δι' ἐκκλησίᾳ ἀνήνεγκε τὸν πολλῶν ἀκρυῶν ἄξιον τοῦτον Τόμον, ὡς ἀναρετικὸν τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας κριτήριον· ἡ Ρώμη καὶ οἱ ἐκείνης ἐπίκουροι πάντα λίθον ἐκίνησαν εἰς τὸ νὰ ἀφαιρέσουν πᾶσαν τὴν πίστιν τῶν ἐπὶ τοῦ μνημείου ἐκείνου τελομένων θαυμάτων, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσουν νὰ μὴ μεγαλύνῃ ὁ Θεὸς τὸν βραχίονα αὐτοῦ ἐπάνω εἰς τὴν ἱερὰν κόνιν τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρός. Πλὴν μάταιοι καὶ ἀσθενεῖς οἱ τούτων ἄγωνες ἐφάνησαν, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς τὸ λαμπρότερον ἐξαστράψαι τὰ θαύματα συνετέλεσαν, διότι ὁ Θεὸς δι' ἐκείνου ἰάσεις ἐνήργησε πολλῶν μείζονας τοῖς ἐπικαλουμένοις, διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἁγίου τούτου. Βουληθέντες δὲ ἐρευνῆσαι: ἂν εἶναι ἀληθῆ τὰ διηγηθέντα ἢ μὴ, δύνασθε νὰ πληροφότητε τὸν πόθον σας, ἀναγιγνώσκοντες τὰ ἀξιόλογα συγγράμματα τὰ περὶ τούτου πονηθέντα, τὰ ὅποια προφανῶς ἀποδεικνύουσι τὴν ἀλήθειαν πολλῶν ἐκ τούτων τῶν θαυμάτων. Ἐν τῶν τοιούτων πονημάτων συνεγράφη ὑπὸ τοῦ βουλευτοῦ κυρίου Καρῆ Δημουτσερωῦ, τοῦ κριτηρίου τῶν Παρισίων, ἀνδρὸς καὶ εὐφυῆς καὶ γένους λαμπροῦ, τοῦ ἰδίας χερσὶν αὐτῶν τῷ βασιλεῖ Γαλλίας προσεγενκότος τὸ τοιοῦδε πόνημα, ὃ ἐν τρισὶ τόμοις εἰς τέταρτον περιέχεται, καὶ ἐν Λουτετίᾳ καὶ Ἀμστελοδάμῳ ὧνιν πρόκειται. Ὁ τοῖνον ἔκλαμπρος οὗτος βουλευ-

49. Βιλλεμαίν Δοκίμιον μετάφρασις εἰς τὴν ἑλλην. ὑπὸ Σπυριδωνοῦ Βελλίνῃ ἐν Ἀθήναις, 1856, σελ. 52—54.

50. Αἱ Κυθωνίαι κατὰ τὸν κύριον Μ. Δ. Ραφινέλον μετάφρ. Χαριελέας Σταυρίκη Α. Ἀναγνώστου ἐν Σμύρῃ, 1861, σελ. 60. Εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ γαλλικοῦ κειμένου προσετέθησαν ὑπὸ τῆς ἐλλογιμῶν ἐκδότιδος ἀπὸ σελ. 30—61 σημειώσεις πινές καὶ ἔγγραφα, ἐν οἷς καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Μουρούζης.

51. Λόγ. Ἐρμ. τοῦ 1816, σελ. 96.

52. Βλ. περὶ Γρηγορίου Κωνσταντῆ: Σάβα Νεοελ. φιλολογίαν, σελ. 695—702, ἔνθα μετ' εὐλαθείας γράφει τὸν βίον τοῦ ἐναρέτου καὶ σοφοῦ διδασκάλου ὁ λόγιος ἐκδότης τῆς «Μετακων. βιβλιοθήκης» ἐπὶ τῇ βίβλῃ τοῦ περὶ Κωνσταντῆ λόγου τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας Φιλίππου Ἰωάννου.

53. Λόγ. Ἐρμ. τοῦ 1813, σελ. 115.

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 370—371 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

** Ἐν τῷ περιθωρίῳ σημειοῦται 1733, 1734.

της ἐν τῷ πονηματί αὐτοῦ ἀναγινώσκειται κατατρέχων τὴν ἀπιστίαν ἕως εἰς τὰ ἐνδόξατα αὐτῆς χρυσόφουτα, καὶ πᾶσαν τὴν ἀνομίαν τοῦ Τόμου Ὁ Μονογενῆς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἑρωμιένους ἀνακαλύπτων. Αὕτη εἶναι ἡ δυσκολία, ἐκλαμπρότατοι πατριάρχαι, ἥτις ἐμοὶ πανταχόθεν προβάλλεται, καὶ περὶ ἣν θερμότερα ἐπιποθῶ νὰ λάβω τινὰ πληροφορίαν διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ διαλύσω τὴν ἔνστασιν, καὶ νὰ διασκοπεθῶ πανταχόθεν ἀπὸ τὰς ψυχὰς ἀπάντων ἅπανα ἀμφιβολία. Ὅσον τὸ ἐπ' ἐμὲ οὐδὲν ἐκ ταύτης τῆς δυσκολίας κινουῦμαι, ὡς ἀλλαχόθεν κατ' ἐμαυτὸν εἰδῶς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν ὀρθοδοξοτάτην, καὶ οὐδενὶ τρόπῳ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας διακεχωρισμένην, ἀγαθὰ καὶ μεγάλη ἡ διαφωνία καὶ μέγα τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν Γραικῶν καὶ Λατίνων μεσολαβεῖ. Ἄλλ' ἡ ἐμὴ ἰδιάζουσα γνώμη δὲν ἐξαρκεῖ εἰς τὸ νὰ φωτίσῃ τῶν ἀδελφῶν μου τὰς ψυχὰς, ὅτι ἀνεπίληπτος ἡ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία καὶ εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀκέραιος, ἐὰν μὴ ἄλλως τὴν προβλαλλομένην ἔνστασιν περὶ τῶν ἁγίων καὶ τῶν θαυμάτων, τὰ ποῖα εἰς τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν ἀρνοῦνται, διὰ νὰ δυνηθῶ νὰ διαλύσω. Ἡ ἐμὴ πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν εὐλάβεια τοσαύτη εἶναι, ὥστε μετὰ ζεστότης ἐπιθυμίας ἐπιθυμῶ νὰ τὴν παραστήσω καθολικὴν καὶ ὀρθόδοξον πληρέστατα καὶ τελειότατα. Διὰ τοῦτο καὶ ἔνθα πάντας Γραικοὺς καὶ Ῥώσους, ὅτους ἤδυνῆθην νὰ εὔρω, ἠρώτησα περὶ τοῦτου τοῦ πράγματος, ἤκουσα παρ' αὐτῶν μετὰ χαρᾶς μεγάλης, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῇ κοινῇ τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας πολλοὺς ἀνέδειξεν ἁγίους καὶ τούτους θαυματουργοὺς, διὸ καὶ πολλὰ τεράστια ἐτελέσθησαν ἀπὸ ἀρχῆς τῆς διαφωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς τε Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, εἴτε ἡ τοιαύτη διαφωνία ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ πατριάρχου Φωτίου περὶ τὰ μέσα τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἤρξατο, εἴτε καὶ ἀπὸ τοῦ κυροῦ Σχολαρίου* πατριάρχου, περὶ τοῦ μέσον τοῦ ἐνδεκάτου, εἴτε καὶ ἐπὶ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου περὶ τὸ μέσον τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, ὅτε καὶ ἡ διαφωνία ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος. Ἦκουσα ἔτι καὶ περισσώτερ' προσέθεντο γὰρ ὅτι ἄνδρες τινὲς μεγάλου ὀνόματος ἐξῆσαν τε καὶ ἀπέθανον ἐν ἀγιότητι ἐν αὐτῷ τῷ αἰῶνι, ὃ ζῶμεν, εἰς ὃν τοὺς τάφους πολλὰ ὁ Θεὸς τὰ παράδοξα ἐπιτελεῖ. Ἀνέφερον δὲ μοι καὶ τὸ ὄνομα ἰνὸς τῶν τοιούτων ἁγίων, λέγω δὲ περὶ Δημητρίου τοῦ Ροστοβιακῆσιου μητροπολίτου, οὗ τὸ μνημεῖον, ὡς λέγουσι, πολλοὶ διαλύει τοὺς θαύμασιν, ὃν ἐν ἔσει καὶ ἡ παράδοξος ὑγεία, ἣν πρὸ πολλοῦ ἀπειληθὲν ὁ υἱὸς τοῦ ῥώσου πριγγῆπου Ἰωάννου Ὀδοιτεδόκη. Ἄν ἦσαν μὲ στερεὰν μαρτυρίαν ταῦτα τὰ διηγήματα βεβαιωμένα, θαυμάσιως εὐχαριστημένος ἦθελα εἶμαι, καὶ ἐκ περισσοῦ ἦθελα ἔχω νὰ ἐλέγξω ὅλους, καὶ νὰ ἀναστρέψω τὴν τῶν φίλων ἔνστασιν, καὶ ἅμα ἦθελα δυνηθῶ ἀπάσας τὰς ἐκείνων δυσκολίας νὰ διαλύσω. Ἄμους ὢν τῆς τοιαύτης στερεᾶς μαρτυρίας δὲν ἡμῶν νὰ ἐνεργήσω ὡς ἤθελον, τοῦτέστι μὲ τρόπον οὗτω δραστήριον, ὡσάν νὰ μὴν ἀπομείνῃ πλέον εἰς τοὺς ἐμοὺς φίλους, ὅπου νὰ γεννᾶ εἰς αὐτοὺς κχιμίαν ὀσκολίαν, ὅπου νὰ γνωρίσουν τέλος πάντων καὶ νὰ περιπτυχθῶσι τὴν ἀλήθειαν. Δεύτερον ὑπὸ ταύτης τῆς ἀνάγκης κατεπειγόμενος θαρρουντως καὶ λιπαρῶς ὑμῖν πρόκειμαι, αἰδεσμάτωται ἱεράρχαι, καὶ δέομαι ὑμῶν ἐν πάσῃ ταπεινώσει, καὶ διὰ τὴν ἄπειρον ἡμῶν ἀγάπην ὑπὲρ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἣς ἐστὲ ὑπηρεταί, ἵνα φροντίσῃτε νὰ μοι στείλητε

μαρτυρίας βεβαίας, δι' ὃν ἤθελε γένει φανερόν, ὅτι, οὔτε ἅγιοι οὔτε θαύματα ἐλείψαν μεταξὺ ὑμῶν, τοῦτέστιν ἐν τῇ κοινῇ τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας, ἐξ ἀρχῆς τῶν διαφωνιῶν τῶν μεταξὺ Γραικῶν καὶ Λατίνων, ἄχρι τοῦ παρόντος. Πρὸ πάντων δὲ νὰ μὲ πληροφορήσῃτε περὶ τῆς ἀγιότητος καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ροστοβιακῆσιου μητροπολίτου. Δὲν ζητῶ νὰ μὲ ἐξιστορήσωσιν ἕκαστα εἰς πλάτος διὰ πολλῶν λόγων οἱ παρ' ἡμῶν τὴν ἐπιστολάν ληψόμενοι· εἰς τὸ νὰ πληροφορήσωσιν τὰς ἐμὰς αἰσθήσεις, ἀρκεῖ νὰ μὲ πέμψωσι τὸ καλανδᾶριον τῶν ἁγίων, οὗ ὁ Θεὸς διελάμπρυνεν ἐν αὐμίαις, εἴτε ζῶντας, εἴτε καὶ μετὰ θάνατον, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἰα' αἰῶνος ἕως τοῦ παρόντος. ἐπιστημιούμενοι τὴν αὐτῶν ἡλικίαν, τὸ ἔτος, ἐν ᾧ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν, τὴν κατάστασιν ἐνὸς ἐκάστου ἁγίου, καὶ τελευταίον τὸν τόπον, ἔνθα τὰ ἄγια αὐτῶν λείψανα ἀναπαύονται. Ἐν τούτοις δὲν θέλει εἶσθαι ἕξω τοῦ σκοποῦ νὰ μοι δώσουν καὶ τὰ ὄνόματα ἐκεῖνον, ὃν τὰ σώματα ἀκέραια διέμεινον καὶ ἀδιάφθαρα ἕως εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς. Ὅσον δὲ περὶ τῆς διεξοδικωτέρας διηγήσεως τινὸς ἔργου ἀξιολογητάτου, ἀρκετὰ θέλου εἶναι τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Ροστοβιακῆσιου μητροπολίτου, ἐὰν μετ' ὀλίγα περὶ ἀριθμοῦ τῶν θαυμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἐτέλεσεν ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτοῦ, ληθῆ κατ' ἐκλογὴν ἐν, καὶ ἐξιστορηθῆ μετὰ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ περιστάσεων, ὡσάν παραδείγματος χάριν ἡ παράδοξος ἀποκατασταθεῖσα ὑγεία τῷ υἱῷ τοῦ πριγγῆπου Ἰωάννου Ἰδοιτεδόκη. Τὴν ἱστορίαν τοῦ τοιούτου θαύματος λίαν ἐπιθυμῶ, διότι περισσοτέραν δύναμιν θέλει ἔχει παρ' ἡμῖν, καὶ ἐπομένως μείζονα τὴν ὠφέλειαν θέλει προσενῆσει. Ἐν δὲ τῇ διηγῆσει τοῦ τοιούτου θαύματος ἢ τινος ἄλλου, τὸ ὅποιον φανῆ εὐλογιώτερον, ἐν ἀνάγκῃ εἶναι πρῶτον νὰ δηλωθῇ ἡ ἡλικία τοῦ ἱαθέντος, δεύτερον τὸ εἶδος καὶ ἡ διαμονὴ τοῦ νοσήματος, τρίτον νὰ εἰσαχθῶσι βέβαιαι τινὲς μαρτυρίαι εἰς πίστωσιν τοῦ τοιούτου νοσήματος, αἱ δὲ μαρτυρίαι αὗται πρέπει νὰ εἶναι τῶν ἱερατῶν, ἢ τῶν χειροφύγων, ἢ τινὸς ἄλλου ὑποκειμένου ἀξιόπιστου* τέταρτον νὰ προστεθῶσιν αἱ περιστάσεις τῆς τοιαύτης ἰάσεως* πέμπτον νὰ ἐπαχθῶσι καὶ τινὲς μαρτυρίαι εἰς βεβαίωσιν τοῦ ὅτι ἡ τοιαύτη θεραπεία ἐγένε διὰ θαύματος τοῦ αὐτοῦ ἁγίου. Ταῦτα εἶναι, ἐκλαμπρότατοι ἱεράρχαι, ἃ ταπεινότητα παρ' ὑμῶν ζητῶ· ἐπιπῶ δὲ ὅτι δὲν θέλετε παραβλέψετε τὴν ἐμὴν αἴτησιν, ὡς προερχομένη ἐκ τῆς ἀγάπης τῆς χριστιανικῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου πόθου, οὗ ἔχω διὰ νὰ ἐκδικήσω τὴν ὑμετέραν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ ὅλας τὰς συκοφαντίας, ἃς διέσπειρε κατ' αὐτῆς ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης, ἥτις μὲ πολλὰς τέχνας, καὶ μὲ τὴν ὑπερβάλλουσαν καὶ παρίνομον αὐτῆς αὐθάδειαν ἠνάγκασε τοὺς Λατίνους ἅπαντας νὰ τὴν πιστεύσουν. Ἄν συγκατανεύσῃτε εὐμενῶς εἰς τὰς ἐμὰς αἰτήσεις, θαυμαστὴν ὄσσην ὠφέλειαν ἡ ὑμετέρα πρὸς ταύτην μου τὴν ἐπιστολὴν ἀπόκρισις θέλει φέρει εἰς ἡμᾶς τοὺς Λατίνους. Διὰ τοῦτο προσπίπτω τοῖς ἡμετέροις ποσὶν ἔτι καὶ ἔτι, δέομαι καὶ σᾶς ἐξορκίζω ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς μόνος ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ἵνα φροντίσῃτε νὰ πληρωθῇ ὁ ἐμὸς πόθος ὡς οἶόν τε ἐπιμελέστατα. Κατὰ τὴν κ' τοῦ δεκεμβρίου ἔγγραφω ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς ἐμοὺς φίλους τῆς Γαλλίας, καὶ ἐδέχθην πλείεστας ἐπιστολάς, δι' ὃν οἱ ἐμοὶ φίλοι ἀποκρινόμενοι πρὸς τὰς ἐμὰς ἀπαντήσεις κατὰ τῆς ἐνοστάσεως τῶν ἁγίων καὶ τῶν θαυμάτων, τὰ ποῖα ἐν τῇ κοινῇ τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας ἠρνοῦντο, λέγουσιν ὅτι

* διόρθου Κηρουλλαρίου.

ἐκ τῆς χαρῆς ἐδάκρυσαν μὴθόντες ἐκ τῶν ἐμῶν ἐπιστολῶν ὅτι ἡ τῶν Γραικῶν Ἐκκλησία πολλοὺς εἶχεν ἁγίους καὶ πολλὰ θαύματα ἐξ ἀρχῆς τῶν διαφωνιῶν ἕως τοῦ νῦν· καὶ μὲ παρακαλοῦσιν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, νὰ προσφέρω ὑμῖν τὰς ταπεινότητας αὐτῶν προσκυνήσεις, καὶ τὴν τελείαν μετ' ἡμῶν, ἐκλαμπρότατοι ἱερέρχαι, καὶ μετὰ τῆς ὑμετέρας Ἐκκλησίας ἐν Χριστῷ αὐτῶν ἔνωσιν, συνιστῶν αὐτοὺς, εἰς τὰς ὑμετέρας πρὸς Θεὸν ἐντευξεις. Τὸ λοιπὸν δέομαι καὶ παρακαλῶν καθικετεύω, κἀκεῖνων τῷ πόθῳ κατανεύσατε, καὶ τὸν ἐμὸν πληρώσατε. Εἶτα θερμότητα μὲ παροτρύνουσι νὰ γράψω πρὸς τινὰς τῶν ἐπισκόπων τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας γράμματα ἐπείγοντα αὐτὸν μετὰ σφοδρῶν ἰκεσιῶν νὰ πέμψῃ εἰς ἡμᾶς μαρτυρίας τινὰς βεβαίας, δι' ὧν ἤθελεν εἶναι κατὰ δόλον ὅτι καὶ ἅγιοι καὶ θαύματα ὑπῆρξαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ α' ἢ καὶ τοῦ β' αἰῶνος ἄχρι τοῦ παρόντος. Ἐπιθυμοῦσι δὲ ἐξαιρετικῶς μαρτυρίαν τινὰ ἀξιοπίστον περὶ τῶν νεοφανῶν ἁγίων καὶ τῶν νεωστὶ τελοῦμένων θαυμάτων. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐμῶν γραφόντων εἶναι καὶ πολλοὶ ἱερεῖς καὶ ἄνδρες σοφοί, οἵτινες προσέτι προφανῶς διαβεβαιοῦνται, ὅτι εἶναι ἔτοιμοι νὰ κηρύξωσι δημοσίᾳ τὴν ἀλυσίτητα τῆς τῶν Γραικῶν Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν διαφεντεύσουσι, ἐὰν μὴ καὶ μόνη τοιαύτη μαρτυρία παρ' ὑμῶν ἐμοὶ σταλῇ. Ἐκ τούτων δύνασθε ὑμεῖς νὰ κρίνητε, αἰδασίμως τινὰς ἱερέρχαι, πόσον κέρδος καὶ πόσον ὄφελος θέλει προζενῆσαι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ὑμετέρα πρὸς τὴν ἐμὴν ἐπιστολὴν ἀπόκρισις.

(ἔπειτα τὸ τέλος).

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Συνφθὰ τῇ ὑπὸ χρονολογίαν 9/21 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἀποφάσει τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωσικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου, ἐπιτρεψάση τὴν πληρωμὴν πάντων τῶν κληροδοτημάτων, αἵτινα ὁ αἰδιμὸς ὑπήκοος Ρώσος Ἰουσουφάκης Δημητριάδης ὤρισε διὰ τῆς ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1864 Διαθήκης καὶ τοῦ ἀπὸ 11 Ἀπριλίου 1865 κωδικέλλου αὐτοῦ, γνωστὸν ποιεῖται πᾶσι τοῖς ἐνδιαφερομένοις κληροδόχοις (ἀτόμοις, ἐκκλησιαστικαῖς, σχολεῖσις ἢ ἄλλοις ἀγαθοεργοῖς ἰδρύμασιν), ὅτι δύναται νὰ προσέλθωσιν ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ σήμερον εἰς τὸ ἐν Γαλατῇ Γραφεῖόν μου, εἴτε αὐτοπροσώπως, εἴτε διὰ τακτικῶν πληρεξουσίων πρὸς παραλήβην τῶν ὀφειλομένων αὐτοῖς κληροδοτημάτων, ἀφοῦ προηγουμένως καταθέσωσι παρὰ τῷ δικηγόρῳ κ. Ἰωάννῃ Κ. Γεωργατοπούλῳ, ὡς πληρεξουσίῳ μου, πᾶν ἔγγραφον νόμιμον καὶ χρήσιμον διὰ τὴν τοιαύτην καταβολήν.

Ἐν Γαλατῇ Κωνσταντινουπόλεως, τῇ 28/10 Ὀκτωβρίου 1888.

Ὁ ἐκκαθαριστὴς τῆς κληρονομίας Ἰουσουφάκη Δημητριάδου
ΑΕΘΝΙΑΣ Γ. ΖΑΡΙΦΗΣ.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ.

Τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἑδρευόν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον . . . . .

Διὰ ταῦτα δικάζον ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου

Κηρύττει διαλελυμένον τὸν μεταξὺ Φωτεινῆς Ἀραπίδου καὶ Παύλου Ἀραπίδου ὑφιστάμενον γάμον·

Ἐπιτίθειν αὐτῷ τὰ ἐξόδα τῆς παρούσης ἀποφάσεως, τῶν διαζευκτηρίων ἐγγράφων καὶ λοιπὰ δικαστικὰ τέλη ἀνίστα εἰς γρόσια 520 καὶ προκαταβάλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισπεύδοντος·

Διατάσσει τὴν δημοσίευσιν τοῦ δικαστικοῦ τῆς παρούσης ἀποφάσεως τρίς εἰς τὰς ἡμερῆδας α' Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν καὶ α' Νεολόγον· καὶ

Ὅρίζει προθεσμίαν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἀνακοπῆς 31 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης καταχωρήσεως τοῦ δικαστικοῦ εἰς τὰς ἄνω ἡμερῆδας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλεῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

(Τ.Σ.)

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐθήμερόν·

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ.

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ

(2)

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ

Προσκαλεῖται ὁ Μιχαὴλ Στυλιανοῦ ἀγνώστου νῦν διαμονῆς καὶ κατοικίας τυγχάνων, ὅπως τὴν πρώτην Δευτέραν καὶ ὄραν 6 τουρκιστὶ μετὰ παρέλευσιν ἐξήκοντα καὶ μιᾶς (61) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρώτης δημοσίευσως τῆς παρούσης κλήσεως ἐμφανισθῇ ἐνώπιον τοῦ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου, διότι ἐνάγεται ὑπὸ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας Στυλιανοῦ ἐπὶ διαζεύξει. Ἐν περιπτώσει δὲ μὴ ἐμφανίσεως αὐτοῦ κατὰ τὴν ἠριζομένην δικάσιμον δικασθῆσεται ἐρήμην.

Ἡ παροῦσα δημοσιευθῆσεται τρίς εἰς τὰς ἡμερῆδας α' Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν καὶ α' Κωνσταντινουπόλιν·

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλεῶν ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

(Τ.Σ.)

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐθήμερόν·

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ.

Ὁ Γραμματεὺς

M. KOKKΩΔΗΣ.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 12 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1838

ΑΡΙΘ. 48.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

+ Ο Σισσανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)

Ἀρχιερ. Ἱ. Συνόδ. Κωνστ. Ἀλεξανδρείης (ταμίης)

Ἰωάν. Δ. Τανταλιδῆς (γραμματεὺς).

Ἀρχισυντάκτης Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΘΝΙΑ

καθ' ὄλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαΐου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνόν: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισσανίου κ. Ἀθανασίῳ Πρόεδρῳ τῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀλήθειαν διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὁμοίως διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀλήθειας καὶ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ταμίου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρείου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως· ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προαποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

Οἱ ἐκ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ὀσιωτάτων ἡγουμένων μήπω ἀπαντήσαντες εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἐγκύκλιον περὶ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας παρακαλοῦνται ἕνα ἐπισπεύσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν καταλόγων αὐτῶν, καθότι τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἀπολύεται μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ Τυπογραφείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά— Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 19 αἰῶνος ὑπὸ Μ. Ἱ. Γεδεών (συνέχεια) — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων (ἐπιστολὴ Πέτρου Κλαϊρκίου πρὸς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν τέλος) ὑπὸ Μ. Ἱ. Γεδεών— Κοινοποιήσις— Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον.

Παράρτημα— Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 377—384).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Συνεπείχῃ τῆς ἀνωμάλου θέσεως, εἰς ἣν περιῆλθε κατ' αὐτὰς τὸ ἐν Θεσσαλονικίᾳ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων κοινοτικῶν ζήτημα, ἐνεκρίθη συνοδικῶς ὅπως μεταβῇ

ἀμέσως ὡς πατριαρχικὸς ἐξάρχος ὁ ἐκ τῶν πλησιόχρων ἀρχιερέων πανιερ. μητροπολίτης Μαρωνας κ. Κωνσταντίνος, ἐντολῆν ἔχων, τὸ μὲν ὅπως πείσῃ τὰ διεστῶτα μέρη πρὸς εἰρήνην καὶ συνδιαλλαγὴν, τὸ δὲ ὅπως προβῇ εἰς ἐνέργειαν τῶν ἐκλογῶν τῶν νέων αὐτόθι κοινοτικῶν ἀρχῶν, γενησομένων κατ' ἐνορίας, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου, τοῦ συσταθέντος συνφθὰ τῷ πατριαρχικῷ Κανονισμῷ, προεδρεύων τῶν ἐπὶ τούτῳ γενικῶν τε καὶ μερικῶν συνελεύσεων καὶ συνδιασκέψεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Θεσσαλονικίᾳ διαμονῆς καὶ τῆς συνδιαλλακτικῆς ἀποστολῆς τοῦ σεβασμ. πατριαρχικοῦ ἐξάρχου μητροπολίτου Μαρωνας, ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Γρηγόριος, ἀπέχων πάσης ἀναμίξεως, θέλει μεταβῆ καὶ διαμείνῃ ἐν οἰκῷ τῆς προτιμῆσει τῶν ἐπισκοπῶν αὐτοῦ. Ἐπὶ τούτῳ ἡ Μ. Ἐκκλησία ποθοῦσα διακῶς τὴν κατάπαυσιν τοῦ ταρῆσσοντος τῆν ἐκκλησίαν Θεσσαλονίκης ζητήματος, οὐ μόνον ἀνήγγειλε τὸν διορισμὸν τοῦ πατριαρχικοῦ ἐξάρχου τῆ Ὑ. Πύλη, ἐκδούση προχθὲς τὸ νενομισμένον βεζυρικὸν γράμμα, συστατικὸν πρὸς τὴν Α. Ἐξ. τὸν νομάρχην Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ νέαν ἀπέλυσε νουβητικὴν ἐπιστολὴν παραινουσα τοὺς αὐτόθι ὀρθοδόξους πρὸς ὁμόνοιαν καὶ εἰρηνευσιν, ἐπὶ συμφέροντι τῶν κοινοτικῶν αὐτῶν πραγμάτων.

— Προτάσει τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχικοῦ καὶ ὁμοφώνῳ ἐπιδοκιμασίᾳ τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ἀπενεμήθη ἐν τῇ χριστινῇ συνοδικῇ συνεδριάσει τὸ ὀφείκιον τοῦ Μεγάλου Χαρτοφύλακος τῆς Μ. Ἐκκλησίας τῷ ἐξοχ. Νικολᾷ βεῖν Ψυχᾷ, μέλει τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου καὶ ἐφόρῳ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, διακριθέντι διὰ τὸν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους θερμοῦργον αὐτοῦ ζῆλον.

— Εἰς πλήρωσιν τῆς θέσεως σχολάρχου τῆς Πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, χηρεύουσας ἀπὸ τῆς παραιτήσεως τοῦ πανοσιολογ. ἀρχιμανδρ. κ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἡ ἐφορία αὐτῆς προέτεινε τὸν διορισμὸν τοῦ πανοσιολογ. ἀρχιμανδρίτου κ. Μιχαὴλ Κλεοβούλου, καθηγητοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῆς καὶ ἀρχαίου αὐτῆς τροφίμου, διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγκης. Τὴν πρότασιν τῆς ἐφορίας ἐκύρωσεν ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ συνεδριάσει τὸ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβούλιον, χαρηγῆσαν συνάμα τῷ νέῳ σχολάρχῃ τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς προθεσμίαν μέχρι τεσσάρων μηνῶν τὸ πολὺ, ἵνα παρκαμεινῇ ἐν τῇ ἱερᾷ Θεολογικῇ Σχολῇ, ἕως οὗ διορισθῇ ἐν αὐτῇ ὁ διάδοχος αὐτοῦ.

— Ἐν τῇ αὐτῇ συνεδριάσει ἐνεκρίθη νὰ μεταβληθῇ τὸ περὶ διορισμοῦ σχολάρχου τῆς Πατριαρχ. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς ἀρθρον τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὁρίζον τέως ὅπως ἐν πρόσωπον προτείνονται ὡς σχολάρχης ὑπὸ τῆς ἐφορίας τῆς Σχολῆς, διορίζεται δὲ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου. Κατὰ τὴν νέαν περὶ διορισμοῦ σχολάρχου διάταξιν αὐτοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου μεταξὺ τριῶν ὑποψήφων κληρικῶν διακρινομένων ἐπ' ἀρετῆ βίου καὶ παιδείας τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ ἔσω, προτεινομένων ὑπὸ τῆς ἐφορίας, καὶ διορίζεται ὑπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου.

— Εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἰωαννίσειον Παρθενωγενεῖον νέαν προσήνεγκε συνδρομὴν ὁ ἐν Ἀθήναις μεγάλτιμος ὁμογενὴς κ. Ἀνδρέας Συγγρός ἐκ 50 λιρῶν ὀθωμανικῶν. Ὁ φιλογενὴς δωρητὴς, ὅστις καὶ μακρὰν ἡμῶν διαμένων οὐδέποτε ἐπιλανθάνεται τῶν ἔθνικων ἰδρυμάτων, εἶχε δωρήσει καὶ πέρυσιν εἰς τὸ αὐτὸ Παρθενωγενεῖον διπλάσιον ποσόν. Τὸ κεντρικὸν τοῦτο τῶν θηλέων ἐκπαιδευτήριον, τὸ μόνον ἐν τῇ κυρίως πόλει παρέχον τὴν ὑγιᾶ ἀνωτέραν παιδείου εἰς μέγαν ἀριθμὸν κορασιῶν τοῦ λαοῦ ἀνάγκην ἔχει γενναίας συνδρομῆς ὁμογενῶν, οἷος ὁ κ. Συγγρός, ὧν αἱ ἐτήσιοι χορηγίαι ἀναγράφουσιν αὐτοὺς ἐν τῷ πίνακι τῶν εὐεργετῶν καὶ ἰδρυτῶν αὐτοῦ.

— Ἐπιστολὴ τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Μεθύμνης ἀνήγγειλε τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ ὅτι πρό τινος ἐπανελάβε τὰ μαθήματα αὐτῆς ἡ Λειμωνιάς λεγομένη Σχολή, ἧς ἡ τακτικὴ λειτουργία εἶχε διακοπῆ, συνεπέλα τοῦ ἀπὸ ἐξαετίας καὶ πλέον τραχυθέντος ζητήματος τῆς ἐν Λέσβῳ πατριαρχικῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Λειμῶνος, διατηρούσης, ὡς γνωστὸν, αὐτήν.

— Συμπληρουντες τὰ περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν κκ. Κ. Κωβαίου καὶ Κ. Ἠλιοπούλου ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ κοινοποιήθηνα, προστίθεμεν χάριν ἀκριβείας ὅτι οὐχὶ μόνον οἱ τοῦ ἔτους 1887—88 λογαριασμοὶ αὐτῶν ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν προηγουμένων ἐτῶν ἀπὸ 10 μαρτίου 85 μέχρι 28 φεβρουαρίου 1887 δεόντως ἐξελεγχθέντες ἐκυρώθησαν ὡσαύτως ὡς καλῶς ἔχοντες.

— Χθὲς ἐπισκέψατο τὴν Α. Θ. Π. τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἡ Α. Ἐξ. ὁ παρὰ

τῇ αὐτῇ τῆς Πετροπόλεως πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος πρίγκηψ Νικόλαος Ἀλ. Μαυροκορδάτος, μετὰ τῆς ἀξιότητου αὐτοῦ συζύγου καὶ τῆς θυγατρὸς, ἐπισκεψάμενοι καὶ τὸν σεπτὸν πατριαρχικὸν ναόν, ἐν συνοδίᾳ τοῦ ἐν ταῦθα γενικοῦ προξένου τῆς αὐτῆς κυβερνήσεως κ. Ἐπ. Μαυρομάτου.

— Ἡ δημοπρασία τῶν πραγμάτων τοῦ μακαρίτου Λέρνης Δανιὴλ, ὡς ἀνηγγεῖλαμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ φύλλῳ, ἐξηκολούθησε τῇ παρελθούσῃ δευτέρᾳ, προσστη δ' αὐτῆς ἐπὶ μικρὸν ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Συνεχισθήσεται δ' αὕτη τῇ προσεχῇ δευτέρᾳ, ὅτε ἀρξεται καὶ ἡ ἐπὶ δημοπρασίᾳ ἐκποίησις τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου πρῶην Πολυανῆς Γερασίου, κατὰ τὴν δημοσιευμένην ἐν τῷ μετὰ χεῖρας φύλλῳ εἰδοποίησιν τῆς ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπῆς.

Ἐκκλησία Ἀντιοχείας.—Ἐπὶ τῇ ἀποδόσει τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Χαλεπίου εἰς τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας, οἱ ὀρθόδοξοι τῆς ἐπαρχίας ταύτης διετύπωσαν ἐν ἀναφορᾷ κοινοσφραγίστῳ τὴν βαθεῖαν αὐτῶν εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν Μ. τοῦ Χ. Ἐκκλησίαν ὅτι παρεφύλαξεν ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα ἔτη τὸ αὐτόθι ὀρθόδοξον ποίμνιον ἀπὸ τοσοῦτων ξενικῶν ἐπηρειῶν, ἀμα δὲ συνιστῶσιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν προστασίαν καὶ σιέπην τῆς γερραρᾶς ταύτης Ἐκκλησίας τοῦ Πρωτοκλήτου καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

ΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἡ ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν Ἐπιτροπὴ εἰδοποιεῖ ὅτι τῇ προσεχῇ δευτέρᾳ 17 8]βρίου ὥρα 2 π.μ. τουρκιστὶ, ἀρξεται ἡ ἐπὶ δημοπρασίᾳ ἐκποίησις τῶν πραγμάτων τῆς περιουσίας τοῦ μακαρίτου πρῶην Πολυανῆς κυροῦ Γερασίου. Εἰδοποιεῖ συνάμα τοὺς τε πιστωτὰς καὶ κληρονόμους τοῦ μακαρίτου ὅτι οἱ μὲν πρῶτοι ὀφείλουσιν ἵνα προσέλθωσιν ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ σήμερον καὶ παρουσιάσωσιν ἀρμοδίως τὰς ἀπαίτησεις των, οἱ δὲ δεύτεροι ἐντὸς ἑξὶ μηνῶν, ὅποτε γενήσεται ἡ ὀριστικὴ ἐκκαθάρισις τῆς περιουσίας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις 12 Ὀκτωβρίου 1888.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΗΜΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΤΟΥ 19^{ου} Αἰῶνος ἔτη.

Οὐδαμῶς σφάλλω γεραίρων καὶ ὑπερυψῶν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς τὸ ἔργον, ἐξω δὲ συμφρονούντά μοι καὶ τὸν ἀναγνώστην ἐν τέλει τῆς διατριβῆς ταύτης. Ἡ τάξις τοῦ γένους πρὸς σύστασιν καὶ διατήρησιν σχολείων, ἧτις ἦν μεγαλοφανεστέρη παρὰ ταῖς ὀρθόδοξοις γραικαῖς κοινότησι Κωνσταντινουπόλεως, Ἰωαννίνων, Χίου, Σμύρνης, Ἀδριανουπόλεως, Κυθωνίων,

Ὀδησσού, Νίζνης, Τριέστης καὶ Λιβόρνου, συνεπληροῦτο συχνάκις διὰ συστάσεως βιβλιοθηκῶν, χρήσιμον εἰς σωτηρίαν ἀρχαίων θησαυρῶν καὶ πρὸς διόδοσιν κοινοφελῶν γνώσεων. Ὀδίνης ἔρρηξε κραυγὴν δικαιοσύνης ὁ συντάκτης τοῦ «Λογίου Ἐρμού» κατὰ τὸ ἄκουσμα τῆς συλλήσεως τινῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν χειρογράφων καὶ τῆς εἰς τὴν Ἀμερικὴν μετακομίσεως αὐτῶν ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαῖς τοῦ 10^{ου} αἰῶνος. Ὑβρίζων ἀδικώτατα τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ Πάτμου ἐπὶ πωλήσει χειρογράφου τινὸς εἰς τὸν ἄγγλον Κλέρκιον⁵⁴, καὶ παραλαμβάνων εἰς τὸ φύλλον αὐτοῦ ἀπὸ γερμανικῆς ἐφημερίδος τὴν εἰδήσιν τῆς εἰς Ἀμερικὴν ὑπὸ τινος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πωλήσεως χειρογράφων ἑλληνικῶν ἔξ, οὐχὶ σπουδαίων, ὡς ἐνόμισαν αὐτὰ κατ' ἀρχάς, ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, καὶ, ἀφορμὴν μέγιστα λαμβάνων ἀπὸ τῶν γραφομένων τοῦ φυλλαδίου, οὗ ἐμνήσθη ἄνω, πικρὸν ὑφαίνει κατ' αὐτῆς φιλιπικῶν ἐπιχειρεῖται μὲν ὁ Κοραῖς, καὶ δικαίως, ὅτι «τοῦ κακοῦ τούτου τὴν θεραπείαν μὴ ἀμελήσας νὰ συμβουλεύσῃ, ἐπρόβαλε πρὸ χρόνων ταπεινῶς εἰς τὸν παναγιώτατον οἰκουμένικόν πατριάρχην καὶ εἰς τὴν σεβασμιωτάτην τῶν ἀρχιερέων σύνοδον τὴν σύστασιν Μουσείου, εἰς φύλαξιν τῶν ἐπι σωζομένων λαμπρῶν λειψάνων τῆς προπατορικῆς δόξης· ἐπαρκαλέσας νὰ ἐμποδισθῇ εἰς τὸ ἐξῆς διὰ πατριαρχικῆς φιλοστόργου πρὸς ὅλον τὸ γένος συμβουλῆς καὶ διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμιῶν τὸ νὰ δίδωται ἢ νὰ πωλῆται ἀπ' ὁποιοῦνδήποτε εἰς ὁποιοῦνδήποτε ἄνθρωπον ἰδιώτην ὁμόφυλον ἢ ἀλλόφυλον ἀντίγραφον εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν γεγραμμένον»⁵⁵, ἀλλ' ἢ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας φορὰ τοῦ ἐκδότου Κ. Κοκκινίχην ἐστὶ πικρὰ, καὶ πως ἄδικος. Ἡ σύστασις ἄρα βιβλιοθηκῶν ἦν πόθος κοινός, ὅστις οὐ μόνον ἀπέβλεπεν εἰς διόδοσιν γνώσεων ὠφελίμων, ἀλλὰ καὶ πρὸς φύλαξιν χαρτῶν πολυτιμῶτων. Ἰδοῦ τί

54. Τὸ ἄδικον τῆς τοῦ Κοραῖ καταφορᾶς ἐναντίον ἀγιορειτῶν καὶ πατριαρχῶν καλογήρων ἐξήλεγξε δεόντως ὁ σεβαστὸς συγγραφεὺς τῆς «Πατριαρχικῆς βιβλιοθήκης» Ἰωάννης Σακελλίων, ἀναφερόμενος μὲν εἰς τὰ τοῦ Κοραῖ ὅτι «αἱ δύο πηγαὶ τῶν καλῶν τούτων γραμματικῶν ἐγύμνωσαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ πολυτιμὰ τῆς ἀντίγραφῃ καὶ ἐπρόδοσαν (!) τὰ προγονικὰ κτήματα, πατριῶν δέ: «Πρὸς Θεοῦ! ὁ ἄγγλος περιηγητῆς ἐσυλαγωγῆται τὰς μοναστηριακὰς βιβλιοθήκας· εὐθύνονται δὲ διὰ τοῦτο αἱ μακρὰν τῶν μόνων κείμενα περιόδοι τοῦ γένους σχολαί;» Βλ. Τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως κυροῦ Ματθαίου τοῦ Καντακουζηνοῦ λόγοι δύο πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα κυρὰν Θεοδώραν τὴν Καντακουζηνήν· ἐκδιδομένοι ὑπὸ Ἰωάννου Σακελλίωνος. Ἀθήνησι· 1888, σελ. 8, ὑποσημ. Σφοδρότερον δ' ἠλεγξε τὰ τοῦ Κοραῖ ὁ Σοφοκλῆς Οἰκονόμος ἐν Βίῳ Γρηγορίου μητροπολίτου Βιθυνουπόλεως καὶ Βατοπαϊδίου. Ἀθήνησι, 1860, σελ. 17—18 ἐν μακρῷ ὑποσημειώσει.

55. Λόγ. Ἐρμ. τοῦ 1820 σελ. 625, ἅτινα γράφει μὲν καὶ ὑπογράφει «Γραικοὶ ἐν Γερμανίᾳ σπουδάζων», υἱοθετοῦνται δ' ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ περιοδικοῦ τούτου.

περὶ βιβλιοθηκῶν ἔλεγεν ὁ μακροῦς διδάσκαλος Κωνσταντίνος Ἀσώπιος τῷ 1817 κατὰ τὰς ἐξετάσεις τῆς ἐν Τριεστῇ ἑλληνικῆς σχολῆς. «Εἰς τοὺς σημερινοὺς καιροὺς, καθ' οὓς καὶ τὰ πρῶτα εὐρεθέντα ἐτελειοποιήθησαν, καὶ ἄλλα νέα εὐρήματα ἔγιναν, καὶ καθημερινῶς πολλαπλασιάζονται αἱ ἀνθρώπιναι γνώσεις, αἱ βιβλιοθήκαι πρέπει νὰ ἦναι καὶ τελειότεραι· πάλιν τὸ λέγω· τόσον περισσύτερον θέλομεν προκοψεῖ, ὅσον τελειότερας βιβλιοθήκας συστήσωμεν»⁵⁶. Ἀλλ' ἐν τῇ τοιαύτῃ προθυμίᾳ καὶ τῇ τάσει, γινόμενη μέγιστα λελογισμένως καὶ μετὰ κηδοῦς, τάττεται, μετὰ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ πράγματι θέσεως ἐξόχου καὶ τιμῆς ἀξία κοινότης τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πρωτεύουσα τῶν σουλτάνων εἶδεν ἀπὸ τοῦ 1803 τὴν Πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν συντάττουσαν τὴν βιβλιοθήκην τῆς σχολῆς ταύτης, συστηθεῖσαν τῷ 1769 ὡς εἰκάζω⁵⁷, κατὰλοιγοι δὲ καὶ βιβλιοφύλακες ἐներαινον κηδῶ τοῦ πολυτιμῆτος κτήματος τῶν βιβλίων. Τῷ 1805 ὁ Ζώης Καπλάνης, ἐμπεδῶσας τὴν σχολὴν αὐτοῦ γράμμασι πατριαρχικοῖς καὶ συνοδικοῖς, ἐμερίμνησε τῆς ἰδρύσεως καὶ τῆς προκοπῆς καὶ τῆς ἀσυνείτου ἀμα διατηρήσεως τῆς προσρητημένης αὐτῇ βιβλιοθήκης, συντάξιν καταλόγων διατάξας διπλῶν, ἐπ' ἀσφαλεῖ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, καὶ τὸν ἐξωτερικὸν τῶν βιβλίων ἀπαγορεύσας δανεισμόν⁵⁸. Φαίνεται δ' ὅτι τῶν Ἰωαννίνων ἡ βιβλιοθήκη καὶ τῆς Χίου ἦσαν αἱ πρῶται παρ' ἡμῶν κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ παρόντος αἰῶνος ἔτη βιβλιοθήκαι δημόσιοι, κατὰ σύστημα καὶ πρότυπον εὐρωπαϊκῶν. Τῷ 1811 ἐπιστρέψας ἐκ Βιέννης εἰς Ἰωάννινα ὁ εὐπατρίδης τῆς πόλεως ταύτης Σταῦρος Ἰωάννου, πατὴρ ἂν μὴ ἀπατώμαι τοῦ ἐρ' ἡμῶν διοικητοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Γεωργίου Σταύρου, διέταξε τὰ πολυάρθριμα βιβλία τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς καὶ, κατὰ μέλησιν τῶν εὐρωπαϊκῶν, κατέστησε προσιτητῶν φιλομαθῶν τὴν βιβλιοθήκην αὐτῆς⁵⁹. Περὶ δὲ τῆς ἐν Χίῳ βιβλιοθήκης ἐστὶ μαρτυρῶν ὁ «λόγιος Ἐρμῆς», ἀλλὰ ψεῦδη, καθὼς φαίνεται, γράφων, ὅπως εὐαρεστήσῃ τῷ πάτρωνι αὐτοῦ Κοραῖ, ἀφοῦ ὁ δόκιμος γκαλάτης συγγραφεὺς Comte de Marcellus, μνησκόμενος αὐτῆς ἐν λόγῳ καλλιεπεῖ, καὶ κατ' ἀξίαν ἐπαίνων τὰ τοῦ Γυμνασίου τῆς Χίου, πολλῶ ὀλιγώτερον τοῦ παρὰ Lacroix καὶ πρὸς τῷ ἐκδότῃ τῆς Revue Encyclopédique ἀναφερομένου γράφει τὸν ἀριθμὸν τῶν βιβλίων τῆς ἐν Χίῳ βιβλιοθήκης, ὧν, ὡς εἰκάζεται, τὰ πλείστα ἦσαν ὁμοια· «la bibliothèque contient déjà (ἔγραψε τῷ 1820) PLUS DU TROIS MILLE VOLUMES latins, français, mais

56. Λογ. Ἐρμ. τοῦ 1817, σελ. 353—355.

57. Μ. Ἰ. Γεδεών Χρονικὰ τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημίας, σελ. 237.

58. Συστατικὰ γράμματα τῆς ἐν Ἰωαννίνοις τοῦ Καπλάνη σχολῆς, σελ. 35. Σπάνια εὐποίας ἔργα Ζωῆ Κωνσταντίνου Καπλάνη ἐν Μόσχῃ, 1809, ἑλληνιστὶ καὶ ρωσιστὶ. σελ. 16, 18.

59. Λόγ. Ἐρμ. τοῦ 1813, σελ. 281.

surtout grecs. J'y remarquai un grand nombre d'exemplaires de l'édition publiée à Paris, sous le titre général de Bibliothèque Hellénique, par M. Coray»⁶⁰. Σκοπόν είχαν οι χίτοι 'να ιδρύσωσιν ἐν τῇ γενετείρᾳ νήσῳ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, καὶ ἐν ἀρχαῖς μάλιστα τοῦ 1813 ἔπεμψαν οἱ λαμπροὶ τοῦ χιαικοῦ Γυμνασίου ἔφοροι εἴκοσι χιλιάδας γροσιῶν ἢ φράγκων εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀγορὰν βιβλίων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1814 ὄρισαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κατ' ἔτος 3000 γροσιῶν αἴως νὰ ἐξισωθῇ ἡ βιβλιοθήκη των μὲ τὰς μεγάλας βιβλιοθήκας τῶν φωτισμένων ἐθνῶν»⁶¹. ὅθεν ἐν Ε' μέρει τῶν Πλουτάρχου παραλλήλων ὁ Κοραῖς παρεκκλίνει τοὺς εὐρωπαϊκούς ἑλληνιστάς 'να πέμπωσιν ἐν ἀντίτυπον ὧν ἐκδίδουσιν ἑλλήνων ἢ λατίνων συγγραφέων εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Γυμνασίου τῆς νήσου, διὰ τοῦ ἐτέρου τῶν ἐν Βιέννῃ ἐμπορῶν 'Αλεξάνδρου Βασιλείου ἢ Σταματίου Ροδοκανάκη»⁶². Τὸ παράδειγμα τῶν ἡπειρωτῶν καὶ χίων εὕρισκε μιμητὰς· τῷ 1817 ὁ Γεώργιος Αὐξεντιάδης ἀφιέρωσε διὰ διαθήκης τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Σιατίστῃ ἑλληνικὴν σχολὴν· ἀλόγιος ὢν καὶ φιλογενῆς ὅταν ἔζη, λογίως καὶ φιλογενῶς τῶντι ἔπραξε καὶ κατ' αὐτὴν τὴν τελευταίαν τῆς ζωῆς του στιγμὴν»⁶³. Τῷ 1820 οἱ ἀδελφοὶ Μπούμπα 'Ιωάννης καὶ 'Αναστάσιος, διαμένοντες ἐν Νιζηνῇ τῆς Ρωσσίας ἐδώρησαντο, κατὰ ρητὴν θέλησιν τοῦ ἀποθανόντος αὐτῶν ἀδελφοῦ ἱππότη Κυρίλλου, τὴν βιβλιοθήκην ἐκείνου τόμους 624 περιλαμβανούσαν· τότε δ' οἱ κάτοικοι τῆς θεσσαλικῆς κωμοπόλεως Βελβενδοῦς «ἐκατάστησαν βιβλιοθήκην, εἰς ἣν ἐξώδευσαν ἕως τῶρα περίπου δύο χιλιάδας γροσιῶν, φιλοτιμούμενοι καθ' ἡμέραν νὰ τὴν πλουτήσωσι»⁶⁴. Φαίνεται ὅμως ὅτι πᾶσαι ἦσαν ἀπαρχαὶ βιβλιοθηκῶν, ἀφοῦ τῆς μὲν Χίου, κατὰ τὸν κόμητα Μάρκελλον, ἠρίθμει τρισηχίλιους μόνον τόμους, τῆς δὲ Πατριαρχικῆς 'Ακαδημίας τῷ 1830 περιελάμβανε τόμους 1408, ὧν ἑλληνιστὶ γεγραμμένους 568 μόνον, καὶ τῆς ἐν 'Ιωαννίνοις πατριαρχικῆς τοῦ Καπλάνη σχολῆς μόλις 681, ὧν ἑλληνιστὶ γεγραμμένοι 83, πάντες ὄντες ἐκδόσεις σπανίως εὕρισκόμεναι συγγραφέων ἑλλήνων, πλὴν πολλῶν βιβλίων λατίνων»⁶⁵. (ἔπειτα συνέχεια).

60. Souvenirs de l'Orient, par la vicomte de Marcillac (εἰς τὴν κόμητος). Βρυξέλλαι, 1840. τόμ. Α', σελ. 152—153.

61. Λόγ. 'Ερμ. τοῦ 1813, σελ. 284.

62. Περὶ τοῦ 'Αλεξάνδρου Βασιλείου κατωτέρω λόγος ἐ προσήκων γενήσεται.

63. Λόγ. 'Ερμ. τοῦ 1818, σελ. 468, ἐν δὲ σελίδι 466—467 ἐξεδόθη ἡ πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ διαθέτου Δημητρίου εὐχριστήριος ἐπιστολὴ τοῦ μητροπολίτου Σισανίου 'Ιωαννικίου, μεθ' ἣν καὶ ἡ τῶν ἐφόρων τοῦ σχολείου τῆς Σιατίστης.

64. Λόγ. 'Ερμ. τοῦ 1820, σελ. 457.

65. 'Ο κατὰ λόγος τῶν βιβλίων τῆς τοῦ Καπλάνη σχολῆς κείται παρ' ἐμοὶ χειρόγραφος.

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΩΝ ΜΕΤΕΣΤΩΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

ΣΤ'.

ΠΕΤΡΟΥ ΚΛΑΙΡΚΙΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΡΟΔΟΜΑΓΗΝΗΣΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΥΓΕΝΙΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΝ.

Πρὸς τοὺς ἱεράρχας. 'Εκλαμπρότατοι ἱεράρχαι!

'Εγὼ δὲν δύνναμι ἀρκετὰ νὰ εὐχαριστήσω τὸν Θεὸν τῶν οἰκτιρητῶν ἐπὶ τῇ χάριτι, δι' ἧς διεσκέδασα τὰ σκότη καὶ τὰς προλήψεις τῆς ἐμῆς ψυχῆς, ἃς εἶχον περὶ τῆς πίστεως ὑμῶν καὶ πάσης τῆς καθ' ὑμᾶς πρυσκυνητῆς ἐκκλησίας. Μετὰ ἀφάτου ἀγαλλιᾶσεως ἐγὼ γνωρίζω ὑπερὰ ἀπὸ μίαν ἀκριβῆ ἔρευναν, ὅτι ὑμεῖς εἶσθε ἀδιὰβλητοι καὶ ἀνεπίληπτοι εἰς τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ὅτι δὲν εἶσθε ἓνα σύστημα κεχωρισμένον τῆς καθόλου 'Εκκλησίας· ἀγαθὰ ἡμεῖς οἱ Λατῖνοι κακῶς ἀφήσμεν καὶ ἐκαταπέισθημεν διὰ τὸ πρὸς τὸν Ρώμης ἐπίσκοπον καὶ τὴν αὐτὴν αὐτοῦ ἡμέτερον σέβας. Ναὶ μετὰ ἀφάτου λέγω ἀγαλλιᾶσεως ἐγὼ γνωρίζω, ὅτι δὲν εἶναι κενὴν ἀληθὲς μεστότοιχον διαίρεσιν μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν, τὸ διεργῶν ὑμᾶς ἅπαντας τοὺς Γραικοὺς ἡμῶν καὶ τοὺς Λατίνους, ἀπὸ τὸ νὰ συστήσωμεν μίαν καὶ μόνην ποιήνην· ἐπειδὴ ὅσον περὶ τῶν φρονημάτων, ἐν οἷς καὶ ἐλέγγεσθε παρ' ἡμῶν, ὡς ὀφείλουτε παρητιθῆναι αὐτὰ, διὰ νὰ ἐνωθῆτε μετὰ τὴν καθολικὴν 'Εκκλησίαν, ὑποτιθεμένων ψευδῶς ὅτι ταῦτα ὑμῶν τὰ φρονήματα ταύτην διχωρίζουσι, δηλονότι ἢ τε περὶ τῆς καθόλου ὑπεροχῆς τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ρώμης ἡμέτερα δόξα, καὶ ἡ περὶ τῆς προσθήκης τῆς καὶ ἐκ τοῦ Ἰησοῦ, τῆς γενομένης ἐν τῷ Συμβόλῳ, ἐγὼ μάρτυς ὑμῶν πάνδημος καὶ περὶ παρρησιασμένους ὅτι εἰς πάντα ταῦτα εἶσθε ἀνεπίληπτοι, καὶ τόσον εἶμαι πεπληροφορημένος εἰς τοῦτο, ὅπου καὶ χρέος ἐμὸν τὸ νομίζω νὰ κάμω τὴν ὑμέτερον ἀπολογία πρὸ προσώπου πάσης τῆς γῆς, καὶ νὰ ἀποδείξω ὅτι πολλὰ ἀπέχοντες ἀπὸ τὸ νὰ ᾔσθε αἰρετικοὶ καὶ σχισματικοὶ, ὡς κοινῇ παρ' ἡμῶν πιστεύεται, ὑμεῖς ἐξ ἐναντίας εἶσθε ὀρθοδοξάτατοι ἐπὶ πᾶσι τοῖς φρονήμασιν, ἐφ' οἷς ἐλέγγεσθε· καὶ ὅτι μάλιστα ἐπιμνηστέως ἐφυλίχθητε προσκεκολλημένοι εἰς τὴν καθόλου 'Εκκλησίαν, εἰς τὴν πίστιν αὐτῆς καὶ διδασκαλίαν, εἰς τὴν αὐτῆς ἱεραρχίαν, εἰς τὰ αὐτῆς μυστήρια, καὶ οὐδέποτε ἐπάυσατε μέχρι τῆς σήμερον νὰ ἠμολογῆτε τὸ κριτήριον αὐτῆς, ὡς τὸ ἐν καὶ μόνον κριτήριον τὸ ἀσφαλές καὶ ἀδιάσπαστον εἰς τὰς κρίσεις τὰς περὶ τῆς πίστεως καὶ τὰς περὶ τῶν ἡθῶν, διὸ εἰς αὐτὸ ἀνεδράματε ἀείψου ἐν ἀπάσῃς ταῖς διαφοραῖς, ἃς πρὸς τὴν Ρώμην ἐλάθετε. Τοῦτο παρασταίνει τὴν ἀληθειαν εἰς τοὺς λόγους μου, ὅτι ὑμεῖς πάντοτε ἠνωμένοι ἐστήθητε μετὰ τὴν καθόλου 'Εκκλησίαν, ὡς ἡμεῖς, οἱ μεθ' ὑμῶν ἔρχοντες τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, καὶ τὸ αὐτὸ κέντρον τῆς ἐνώσεως, ἀγαθὰ καὶ κεχωρισμένοι ἐφάνητε καὶ φάνεσθε ἀκόμη εἰς τὰ ὅμματα ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἐμποδίζουν νὰ βλέπωσι· νὰ, τὸ ἐπικυμαζόμενον, ἀγαθὰ καὶ φάνεσθε κεχωρισμένοι ἀπ' ἡμῶν, τῶντι ὅμως κεχωρισμένοι δὲν εἶσθε, διότι συνημμένοι εἶσθε μετὰ τὴν καθόλου 'Εκκλησίαν μετὰ τοὺς αὐτοὺς δεσμούς, μετὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἡμεῖς προσκεκολλημένοι εἴμεθα· ἐπειδὴ δύο τινὰ ἠνωμένα, εἶναι ἐξ ἀνάγκης καὶ πρὸς αὐτὰ τὸ αὐτὸ ταῦτα καὶ ἀλλήλοις εἰσι ταῦτα [γρ. τοιαῦτα]. Μακάριοι ὑμεῖς, ἐκλαμπρότατοι ἱεράρχαι, ὑμεῖς τε καὶ ἡ ὑμέτερα 'Εκκλησία, ὅτι διεμείνατε μέχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ πίστει τῶν πατέρων ὑμῶν,

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 378—380 τοῦ μετὰ χειρὸς τόμου.

οΐτινες είναι οι αυτοί και ίδιοί μας. Ἐπειδὴ τοῖνον εἴμεθα ἠνωμένοι οἱ πάντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῇ νόμφῃ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ μὲ τοὺς αὐτοὺς δεσμούς, καὶ μόνῃ ἡ τῶν ἀνθρώπων παρανομία ἐνέβαλε ὑμῶν καὶ ἡμῶν οἷά τινα μεσότοιχα διαιρέσεις, περιπτύζομεθα ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ τῷ τῆς εἰρήνης, καὶ καταδαφίσωμεν τοὺς τοίχους τούτους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι πάρεξ ἀπὸ πλῆθόν. Ἄς τοὺς καταδαφίσωμεν ἐν χειρὶ τιθέντες αὐτοὺς τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἥτις θέλει τοὺς διαλύσει ἐν ῥοπῇ εἰς κοινορτόν. Τοῦτο ἐγὼ κάμνω ἐκ μέρους μου δημοσίᾳ καταγγέλλων τὰς ἀνομίας τῶν γεγρανθέντων αὐτοὺς καὶ τὰ σκάνδαλα εἰσαγαγόντων εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ Κυρίου. Τοῦτο αὐτὸ καὶ ὑμεῖς ἐποιήσατε, ἐκλαμπρότατοι ἱεράρχαι· ὑμεῖς τε καὶ οἱ πρὸ ὑμῶν ἀνατρέχοντες ἐν οἰζῶρῳ ὑποθέσει καὶ ἐν παντὶ χρόνῳ εἰς τὴν κρίσιν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, τῆς ἡθροισμένης ἐν μιᾷ συνόδῳ, ἐν ἣ πάντα σώζεται ὅσα ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἀποβλέπτου ὡς μία σύνοδος ἐλευθέρᾳ, νόμιμος καὶ οἰκουμενικῇ. Περιπτύζομεθα, λέγω, ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ τῷ τῆς εἰρήνης, ὥστε νὰ εἶναι μάρτυς ὁ κόσμος ὅλος τῆς ὑμετέρας ἐνώσεως, καὶ νὰ πληροφορηθῇ ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα δύο τοῖχοι, οἱ ὅποιοι ὄντες ἀμόφτεροι ὠκοδομημένοι ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀρχογονικοῦ λίθου, συνιστῶμεν ἐν αὐτῷ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκοδομήν. Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, ὅστις ἐπιγινώσκω ὑμᾶς ὀρθόδοξους τε καὶ καθολικούς, ἐγὼ σὺς προλαμβάνω ἐξ ὅλης μου τῆς καρδίας καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐφροσύνης, ὁμολογῶν ἐν πάσῃ εὐκρινείᾳ καὶ καθαριότητι ὅτι εἴμαι ἠνωμένος εἰς τὴν αὐτὴν κοινωνίαν μεθ' ὑμῶν, καὶ ὅτι εἰς ἐσᾶς ἀποβλέπω καὶ σὺς σέβομαι ἅπαντας ἐπίσης, ὡσπερ καὶ τοὺς λατίνους ἐπισκόπους, ὡς λειτουργοὺς νομίμους τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκείνης λέγω τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εἶναι Μία, Ἁγία, Καθολικὴ καὶ μέτοχος γίνουμαι τῶν ἡμετέρων θυσιῶν τε καὶ δεήσεων, ἠνωμένος ὑμῖν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ ἀγαλλιᾶσεως ψάλλω σὺν τῷ προφήτῃ· αἴθου δὴ τί καλὸν ἢ τί ἐρεπνόν, ἀλλ' ἡ τὸ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τῷ αὐτῷ. Εἶμαι δὲ πολλὰ χρεώστης εἰς τὸν Κύριόν μου τὸν ἐπίσκοπον Ἀρχαδίας, ἐν ᾧ οὐδὲν ἐπέργων τὸ μὴ ἄξιον ὄν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ ἀγιότητος, πολλὰ χρεώστης, λέγω, εἶμαι εἰς τούτον τὸν ἐκλαμπρον ἱερόρχον ὡς παραίτιον ἐμοὶ γενομένου τοῦ προσελθεῖν ὑμῖν τοῖς σεβασμιωτάτοις ἀνδράσι διὰ τούτων μου τῶν γραμμάτων καὶ τὸ νομίζω ὡς ἔργον τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας ὅτι ἐτυχεῖν αὐτοῦ κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν ὥραν, καθ' ἣν διεβαλλόν τε καὶ ἐνεκάλουν ὡς σχισματικὴν ἔπασαν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Γραικῶν. Εἰς τὸ ἐκδοθῆν ἐπ' ἐμοὶ πόνημα, τὸ ὅποιο ἄξιούμαι νὰ σὺς πέμψω, οὐ ἐπιγραφῆ ὁ Ἐπιτομῆ καταγγελίας δημοσίᾳ γενομένης πρὸς τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν σύνοδον τὴν συνιστώσαν αὐτὴν, πρῶτον περὶ τοῦ πλῆθους τῶν Βουλῶν καὶ τῶν βραχέων, δι' ὧν οἱ τῆς Ρώμης ἐπίσκοποι ἀνατρέπουσι τὴν πίστιν καὶ τοὺς νόμους τοὺς τε θεσίου καὶ τοὺς ἀνθρώπινους· δευτέρον περὶ τῶν ἐπισκόπων τῆς Ρώμης καὶ τῆς ἀλλῆς αὐτῶν, ὡς περαιτέρων τῶν δεινῶν καὶ τῶν σκανδάλων τῶν ἄρδην καταπορθούντων τὴν ποίμνην τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ τὸ ἀμιαστῆριον. Ὁ Θεὸς ὁ αἰτίος γινόμενος παντὸς συναντήματος τὸν ἐξαπέστειλε βεβία εἰς ταῦτα τὰ μέρη, διὰ νὰ μοῦ ἀνοίξῃ τὰ ὅμματα εἰς μίαν περίστασιν τοῦ παντὸς λόγου ἄξιαν, καὶ διὰ νὰ μὲ κάμῃ νὰ χρηρῶ τὴν ὑμετέραν ἀθωότητα εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, καὶ μὲ τοῦτο τὸ μέσον, νὰ ἀνοίξῃ τοὺς ὀρθαλοῦς πολλῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν μου πεπληροφορημένους περὶ τῆς ὑμῶν ὀρθοδοξίας, τὸ ὅποιο ἦδῃ καὶ συνέθε εἰς τινὰς, ἀφ' οὗ εἶδόν τε καὶ ἐνόησαν τὰ δικαιολογήματά μου εἰς ταῦτα τὰς χώρας, ὅπου ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸ Παρίσιον καὶ ἀλλαγῶν, ὅπου πρὸς πολλοὺς τῶν ἐμῶν φίλων ἔγραψα περὶ ὑμῶν, κἀνωτάς τους δι' ἰσχυρῶν λόγων νὰ σὺς ἀποβλέπων,

ἐκλαμπρότατοι ἱεράρχαι, ὑμᾶς τε καὶ τὰς κατὰ μέρος ἐκκλησίας ὑμῶν, ὡς καθολικούς καὶ περὶ τὴν πίστιν ὑμῶν πάντῃ ἀκωνοτομήτους· ἐπιζῶ ὅτι μετὰ τὸ ἰδεῖν καὶ ἀναγνῶναι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἣν πρὸς ὑμᾶς πέμπω ἡμοῦ με αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, θέλετε λάβει σπλάγγνα ἀγάπης, δείγματα τῆς κοινωνίας ἐμοὶ χαριζόμενοι. Ἡ ἀλήθεια, ἡ δικαιοσύνη καὶ τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας, ἡμοῦ πάντα σὺς παρακαλοῦσι καὶ σὺς ἐξορκίζουσι νὰ συγκατανεύσῃτε εἰς τὸν πόθον μου, ὅπως οἱ ἀδελφοί μου βλέποντες τὴν μαρτυρίαν ὑμῶν τῆς κατὰ Θεὸν εὐσπλαγγχοῦ ἀγάπης, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ζῆλον, γνωρίσωσι τέλος πάντων ὅτι δὲν εἶναι μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ ἡμῶν κανένα ἀληθινὸν μεσότοιχον διαιρέσεως καὶ οὕτως ἡγήσωσι φωνὰς χαρῆς καὶ εὐφροσύνης ἐν ψαλμοῖς ἀγίοις καὶ δι' ὕμνων εὐχαριστηρίων δοξολογούντες ἄξίως τὸν Θεὸν τῆς εἰρήνης. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν περιμένουσι ἡμοῖς μὲ ἀκροατῆν ἔρρειν τὴν σιγήν, εἰς τὴν ὅποιον νὰ ἰδοῦν ὅτι ἐγὼ δὲν ἠπατήθην, εἰς τὴν ἐβεδάωσα πλήρη θάρρους καὶ τὸν ὑμέτερον ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐνώσεως ζῆλον, ὅτι θέλω λάβει παρ' ὑμῶν μαρτυρίας καὶ δείγματα τῆς κοινωνίας. Ὡ ὑπηρετῆς τοῦ Κυρίου ταπεινότητος, ἐμαυτὸν συνίστημι εἰς τε τὰς ἀγίας ὑμῶν θυσίας καὶ εἰς τὰς ὑμῶν δεήσεις, καὶ εἰμὶ μὲ σέβας βαθύτατον, καὶ μὲ προσκόλλησιν γνησιωτάτην ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, τῇ μόνῃ κεφαλῇ τοῦ σώματος, οὐ μὲλῃ ὑμεῖς.

Ἐγένετο ἐν Ἀμστελοδύμῳ τῇ β' τοῦ παρόντος φεβρουαρίου, ἐν ἡμέρᾳ καθ' ἣν τὸ ἄγιον βλοκαύτωμα ἦλθεν εἰς τὸ ἱερὸν, προσφερόμενον τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ ὑπὲρ ἐκείνων, οὗς ἤθελε νὰ διαλλάξῃ, καὶ οὗς ἠθέλησε νὰ συνδέσῃ καὶ νὰ συναρμολογήσῃ καὶ ἐνώσῃ ἅμα σὺν ἐκείνῳ διὰ τοῦ δεσμοῦ τοῦ ἰδίου αἵματος αὐτοῦ, διὰ νὰ κάμῃ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σῶμα, ταῦτα εἰς τὴν συστάσῃ τῆς Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, διασώζων αὐτὴν εἰς τὴν ἐνότητά μέχρι συντελείας αἰῶνος.

Ἰμέτερος ταπεινότητος καὶ ὑπηκώτατος δοῦλος
Πέτρος Κλαίρειος ὑποδιάκονος·

Τοῦ αὐτοῦ ὁμολογία περὶ πίστεως.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀορατῶν. Καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ· μέχρι τοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. Ἄρκει μοι νὰ σημειώσω ὅτι ἐγὼ δὲν συγχωρῶ οὐδὲν τὴν προσθήκην καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, διότι γνωρίζω μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν, ὅτι ἡ τοιαύτη προσθήκη δὲν ἔγινεν ἐν τῷ Συμβόλιῳ ἀπὸ μίαν ἐξουσίαν νόμιμον, ὑπὸ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἥτις μόνῃ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀπτηται τῶν κανόνων τῆς πίστεως, ὅχι διὰ νὰ τοὺς μεταβάλλῃ νὰ τοὺς διορθώσῃ· ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ἀναπτύσῃ ἐν μέρει κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν τέκνων τῆς, καὶ ἥτις ἀνοητὸν διεκάλυψε σαφέστατα, καὶ ὑπὸ ποινῆς βαρυστάτης ὑπέβαλλε δηλαδὴ τὸ μηδὲν ἐξείναι προστιθέναι καὶ μηδὲν ἀφαιρεῖν· βρα τὴν περὶ τούτου ἀπόφασιν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκτῆς Συνόδου, ὅρα εἶτι τὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅστις θέλει καὶ προστάζει ὅτι τὰ κανονισθέντα ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις νὰ μένωσιν ἀνεπιχειρήτα καὶ ἀμετάτρεπτα, βρα τὴν ἐμὴν Ἐπιτομὴν τῆς καταγγελίας, ἐν ἣ ἐγὼ διαλόω τοῦτο τὸ ζήτημα ἀναφέρων τὰς αὐτὰς λέξεις τῶν εἰρημένων Συνόδων, τοὺς κανόνας αὐτῶν καὶ τὰς ἀποφάσεις τὰς περὶ τούτου. Περὶ δὲ τοῦ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνύματος, ἐγὼ εὐρίσκω ὅτι οἱ Πατέρες οἱ πλείον σεδάσμοι Γραικοὶ τε καὶ Λατῖνοι διαφέρουσιν ἐδογματίσασιν περὶ τούτου· οἱ μὲν γὰρ εἶπον ὅτι ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου, οἱ δὲ ἄλλως εἶπον ὅτι ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς, οἱ δὲ ὅτι ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ, τελευταῖον ὅτι ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· ἐγὼ εὐρίσκω παραπλησίως ὅτι ἐβεδάων ἐκατέραν τὴν γνώμην, διὰ τοῦτο οὐ-

δὲ κατακρίνω οὐδέν· τὸ φρόνημα περὶ τούτου, ἀγαλλὰ εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν γνωρίζω εὐκρινέστατα ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ παρεισαχθῆ εἰς τὸ Σύμβολον τῆς ἡμῆς πίστεως μία γνώμη μερικὴ, οἷα ἐστὶν ἡ φρονόσκα καὶ ἐκ τοῦ Ἰησοῦ, ὑπὲρ ἧς ἡ Ἐκκλησία οὐδὲν οὕτω καὶ νὺν ἀπεφώνητο καὶ περὶ ἧς δὲν διαδὲν ἄχρι τῆς σήμερον ἀποκαλύψιν ἀνεπτυγμένην (sic) . . . ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Ἐπι πιστεύω εἰς πάσας τὰς ἄλλας ἀληθείας, ἃς ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία πιστεύει καὶ διδάσκει καὶ μὴ περιεχομένης ἀνεπτυγμένης ἐν τούτῳ τῷ Συμβόλῳ· πιστεύω δὲ τούτας χωρὶς τινος ἐξαιρέσεως, καθὼς ἔτι χωρὶς ἐξαιρέσεως ἀποπτύω πᾶσαν ἀπάτην καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, ἣν αὐτὴ ἀποκροῦται. Δέχομαι δὲ ἑπτὰ μόνον Συνόδους Οἰκουμενικάς, διότι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὰς ἑπτὰ ταύτας πρώτας παρ' ἡμῶν ὠνομάσθησαν οἰκουμενικαὶ δὲν ἀπεδείχθησαν, οὔτε ἐγνωρίσθησαν τοιαῦται ὑπὸ τοῦ πλείστου μέρους τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν, καὶ πασῶν τῶν ἐν αὐτῇ συνηγμένων ἐκκλησιῶν, ὑπὸ τοῖς πατριάρχοις τῶν ἐκωνσταντινουπόλεως, καὶ τῶν Ἀλεξανδρείας, τῶν Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων, αἵτινες διὰ παντός καθολικαὶ διέμεναν ἄχρι τῆς σήμερον, ὡς δύναται νὰ πληροφορηθῆ ἕκαστος ἀναγνώσκων τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἐκδοθεῖσαν «Ἐπιτομὴ τῆς καταγγελίας». Ἰδοὺ τὰ ὀνόματα τῶν Συνόδων, ἃς ἐγὼ ἀποδέχομαι ὡς Συνόδους Οἰκουμενικάς· ἐπειδὴ καὶ τοιαῦται ἀποδεκτὰ ἐφάνησαν εἰς ἅπασαν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ πρώτη Σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ συστάσα ἔτει κκε', ἡ δευτέρα Σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα ἔτει ππα', ἡ τρίτη Σύνοδος ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἔτει υλα', ἡ τετάρτη Σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα ἔτει ρνα', ἡ πέμπτη Σύνοδος ἡ ἐν Χαλκηδόνι συστάσα ἔτει ρπ', ἡ ἕκτη Σύνοδος ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτει ρπ', ἡ ἑβδόμη Σύνοδος ἡ ἐν Νικαίᾳ συστάσα ἔτει ψπα'. Ἰδοὺ αὐταὶ μόναι αἱ Συνόδοι, ἃς ἐγὼ ἐπιγινώσκω ὡς Συνόδους Οἰκουμενικάς, διὰ τὸν λόγον, ὃν εἶπον, διὰ τὴν ἅπασαν ἡ Ἐκκλησία δὲν ἐπιστάτησεν οὐδὲ ἔθωκε τὴν αὐτῆς συγκατάνευσιν εἰς τὰς τελευθεύσας ὕστερον τὸ ὅποιον εἶναι μία ἀπόδειξις ὅτι αὐταὶ αἱ ὕστεραι δὲν δύναται νὰ ὀνομαζῶνται Οἰκουμενικαί. Ἐγὼ γνωρίζω προσεῖτι καὶ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, ἅτινα εἰσὶ τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ, καὶ κάμνω μίαν ὁμολογίαν καθαρὰν ὅτι εἶμαι προσκολλημένος, εἰς τὴν ἱεραρχίαν ταύτην τῆς ἁγίας μητρὸς Ἐκκλησίας. Δέχομαι καὶ σέβωμαι ὡς κανόνας ἀδιαπραίτους τῆς πίστεως τὰς βίβλας τὰς θεοπνεύστους, καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, γνωρίζω ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἥτις ἐστὶ Μία Ἁγία, ὁρατὴ, καὶ Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ, ἔχει μόνην τὴν ἔξουσίαν τοῦ κρίνειν ὑπέρτατα καὶ ἀσφαλῆστα, καὶ ἐπὶ πᾶσιν, ὅτι ἐγὼ ταῦτε τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἐστὶ σωτηρία. Γέγονεν ἐν Ἀμστερδάμῳ φεβρουαρίου β' κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἰναπαντῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τὸ ἀφθ'.

Πέτρος Κλαίριος ὑποδιάκονος.

ΣΑΓΓΕΛΟΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένου ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος BISERICA ORTHODOXA ROMANA ἐξεδόθησαν ἐξ φυλλάδιου τοῦ Β' ἔτους. Τὸ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τεύχος τοῦ λήξαντος Σεπτεμβρίου περιέχει καλὴν ἱστορικὴν ἀφήγησιν περὶ τῶν μητροπολιτῶν τοῦ Μαυροβουνίου (σελ. 447—466) ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μέχρι τῶν ἡμετέρων χρόνων.

— Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν διδασκτικῶν βιβλίων προσε-

* Ἐσφαλμένος ἀνέγραψε τοὺς τόπους τῆς Δ' καὶ τῆς Ε' Οἰκουμηνικῆς Συνόδου.

τέθη νέον, ἡ **Ἡοικὴ Ψυχαγωγία** τοῦ πανοσιολ. ἀρχιεπισκόπου κ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου Σιναιτίου, ἐκ τοῦ Πατριαρχ. Τυπογραφείου ἀπολυθεῖσα, συναποτελουμένη δ' ἐξ 138 σελίδων εἰς 8ον, πλὴν 13 τοῦ προλόγου. Ὅταν λέγωμεν βιβλίον διδασκτικόν, ἐννοοῦμεν τοιοῦτο διδάσκον πᾶσαν ἀνθρώπων τάξιν καὶ πᾶσαν ἡλικίαν· ἀλλὰ διὰ τὴν παιδικὴν, παρόμοιοι ψυχαγωγία, οἷα ἡ μετὰ χεῖρας, περιέχουσα ἐστιχορηγημένα ἑμὲν ἀποσπάσματα ἐκ τῆς Παλαιᾶς, 36 δ' ἐκ τῆς Νέας Διαθήκης, οὐ μόνον εἰσι χρήσιμοι, ἀλλ' ἐπιβλητέα. Ὅταν ἰκανότης σπαταλᾶται μὲτην εἰς μύθων καὶ διηγημάτων παιδικῶν πλοκήν, ὠφελιμωτάτον ἐστὶ νὰ χορηγῶμεν εἰς τοὺς παῖδας οὐχὶ τοῦ κόσμου τῆς φαντασίας ἀλλὰ τοῦ πραγματικοῦ γεγονότα καὶ διδάγματα, κορωνίδα δὲ τούτου νὰ παρέχωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν θαυμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς αὐτοὺς, ἠδύοντες οὕτω τὴν ἀκοὴν διὰ λόγου καὶ φράσεως τερπνῆς, καὶ στίχων, ὧν ἡ ἐντύπωσις οὐκ ἐστὶ στιγμιαία· παραμένουσα δὲ καὶ ὡς προῖον ποιήσεως, καὶ ὡς εὐαγγελικὴ διδασκαλία εἰς τοῦ παιδὸς τὴν μνήμην ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐστὶ δυνατόν νὰ διαμορφώσῃ χριστιανὸν καλὸν καὶ χρήσιμον τῆς κοινωνίας μέλος τὸν οὕτως ὡς διαπαιδαγώγουμενον. Τοιοῦτου καταστοχάζεται σκοποῦ ὁ πανοσιολογ. ἀρχιεπισκοπικὸς κ. Γερμανὸς Σιναιτῆς, χορηγῶν εἰς τὴν διδασκομένην ἀθῶν ἡλικίαν, ὡσεὶ βᾶσιν καὶ θεμέλιον ἀραγῆς βίου χριστιανικοῦ, βίου εὐδαίμονος, ἀπανθίσματα τῶν τοῦ Σωτῆρος διδασκαλιῶν, αἰτινῆς εἰσὶν ὁ θῶραξ τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας τοῦ χριστιανοῦ κατὰ τῆς ἐρόδου καινοτρεπῶν διδαγμάτων καὶ διδαχῶν ξενίζουσῶν, ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γνώσεων θελοῦσῶν νὰ συγχλονήσωσιν ἐκεῖνα τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, ὧν ἄλλα οὐδεὶς δύναται θειναί. Διὰ τοῦτο ἡ μὲν Πατριαρχ. Κεντρικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὸ βιβλίον ὡς ἀναγνωστικόν τῆς δημοτικῆς παιδείσεως καὶ χριστοῦ οικογενειακῶν ἐχγολπιον· ἡ δὲ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐπήνεσε διὰ τοῦ ἀπὸ 27 ἰουνίου 1888 προσκυνητοῦ Αὐτοῦ πιττακίου «τὸν ἐνθεον ζῆλον τῆς αὐτῆς ὀσιολογιότητος, ἐπιμεληθείσης καταστήσαι διὰ τοῦ ἔργου τούτου εὐχερεστέραν τοῖς φιλομαθεῖσι τὴν γνώσιν τῶν ψυχοφελῶν γεγονότων τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραῶς ἱστορίας, ἀπερ δέον ἵνα ὦσιν ἡ βᾶσις τῆς παρ' ἡμῖν θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως».

— **Πλουτάρχεια ἀπανθίσματα ἐν ἀγιορειτικῷ κώδικι τῆς μοιῆς Διορτοῦ** ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου. Σελίδες εἰς 8ον 25 ἀποτελοῦσι τὸ φυλλάδιον, κἀλλιστα ἐκτετυπωμένον, ἐν ᾧ παρατίθενται ἀπανθίσματα ἐκ τοῦ βίου τοῦ Φωκίωτος. Ὁ κώδικς, ἐξ οὗ ταῦτα μετεγέγραψαν, ἀνήκει εἰς τὸν ΙΓ' αἰῶνα, γεγραμμένος ἐπὶ περγαμνῆς, ἀλλ' ὁ κ. Σπ. Λάμπρος φρονεῖ ὅτι ὁ ἀπανθιστῆς οὗτος, ἀρχαιότερος ἴσως, οὐχὶ δὲ βεβαίως νεώτερος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος, εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἕτερον ἀρχαιότερον κώδικα πλουτάρχειων ἀπανθισμάτων, καὶ κατὰ τοῦτον μετέγραψε ταῦτα, ὧν ὑποψιχνεῖται ὁ φι-

λόπονος εκδότης πλήρη ποτέ ἐν συνόλῳ τὴν ἔκδοσιν. Ἐπειδὴ δὲ «ἡ ἐποχή, καθ' ἣν μετ' ἰδιαιζούσης τινὸς σπουδῆς καὶ οἰονεὶ ἀπὸ συστήματος ἔγειναν ἐκλογαὶ ἐκ τῶν συγγραφέων τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος εἶνε ἢ βασιλεία Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου (913—959)», ὡς (σελ. 23) γράφει ὁ ἐλλογίμος τῆς Ἱστορίας καθηγητῆς, πιθανὴν εἰσάγει γνώμην ὅτι τότε συνελέγησαν ἀπὸ τῶν τοῦ Πλουτάρχου βιβλίων καὶ αἱ προκείμεναι ἐκλογαί. Ἄλλ' ἔως οὗ ὁ χρόνος κυρώσῃ τὴν τοιαύτην γνώμην διατὶ ἴνα μὴ νομιζόμεν ὅτι λόγιός τις ἀγιορείτης, φεύγων τὴν ἐν Ἀνατολῇ φραγκοκρατίαν, καὶ εἰς τὸ θεοσίμητον ἐκείνο τῆς ἀρετῆς ἐργαστήριον ἐγκλιθεὶς, ἐμελέτα τοὺς κλασικοὺς συγγραφεὶς καὶ ἀπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν τὰς γνώμας, ἃς ἔκρινε προτιμητέας, τὰ ἀνέκδοτα καὶ τὰ ἀποφθέγματα; Τοῦτο δ' ἔστιν εἰκασία, τοσοῦτ' μαῖλλον, ἡμῖν γε κριταῖς, δόκιμος, ὅσῳ ἀναδιδασκόμεθα ὅτι καὶ ἡ τῆς ἀπανθίσεως μέθοδος, ἂν ἐπιτρέπεται ἡμῖν ἡ λέξις, διάφορός ἐστιν ἐκείνης, ἣ κατηκολούθησαν οἱ ἐπὶ Πορφυρογενήτου ἀπανθισταί.

— **Περὶ τῶν παλιμψήστων κωδικῶν τῶν Ἀγιορειτικῶν βιβλιοθηκῶν.** Ἐργον ἐστὶ καὶ τοῦτο τοῦ αὐτοῦ καθηγητοῦ, καθὼς ἐκτετυπωμένον ὡσαύτως, καὶ εἰς 20 σελίδας εἰς 8ον ἐκτείνωμενον. Κατὰ τὸ φυλλάδιον, οἱ ἐν Ἀγίῳ Ὁρει σωζόμενοι, μαῖλλον δ' εἶπεν οἱ ἐν ταῖς δεκαοκτῶ μοναστηριακαῖς βιβλιοθήκαις, ἐξαιρουμένων τῶν τοῦ Βατοπεδίου καὶ τῆς Μ. Λαύρας, ἔχουσιν καταλόγους χειρογράφων πρὸ πολλοῦ συντεταγμένους, φυλαττόμενοι καὶ ἐν αὐταῖς παρρητηθέντες ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου παλιμψῆστοι κώδικές εἰσι δέκα καὶ τρεῖς, ὧν ὁ τῆς μονῆς Κουτλουμουσίου ἐστὶν ὁ σπουδαιότερος, εἰ καὶ νομιζόμεν ἐπίσης, μετ' αὐτὸν, τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος μέτοχον τὸν τῆς μονῆς Διονυσίου. Συμπέρασμα τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὁρει μελετῶν αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῶν παλιμψήστων τούτων κωδικῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς περισυράψεως τῶν φύλλων αὐτῶν τίθησιν ὁ καθηγητῆς κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος τὰ παναληθῆ ταῦτα λόγια, τιμῶντα καὶ μαῖλλον ἀπὸ κατηγοριῶν ἀδικῶν σώζοντα καὶ δικαιοῦντα τοὺς ὁμογενεῖς μοναχοὺς τῶν μέσων αἰῶνων: «οἱ δὲν κατέστρεφον ἐκ συστήματος, ὡς ὑπέθετο οἱ παλαιότεροι ἡμῶν, τὰ κείμενα τῆς κλασικῆς φιλολογίας, ὅπως ἐπιγράψωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς συγγραφὰς τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ὅτι τὰ παλιμψῆστα ἐγεννῶτο ἐκ τῆς εἰκῆς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀπαλείφως χειρογράφων οἰωνδήποτε, παλαιότερων μὲν, ἀχρήστων δὲ εἰς τὸν γράφοντα, ὅστις ἐπ' αὐτῶν μετέγραφε τὸ νέον κείμενον, ὅπερ ἐχρειάζετο εἰς αὐτόν».

— **Περὶ προσευχῆς καὶ πίστωσης ἐπιγράφεται** διατριβὴ τοῦ κ. Δημ. Πινατόρου, ἐξ 21 σελίδων εἰς 8ον, ἐν Ἀθῆναις ἐκτυπωθεῖσα. Ὁ γράψας ἔχει πρόθεσιν ἀξιολογῶν, νὰ μελετήσῃ θρησκευτικὰ τινα θέματα, πρόδρομον δὲ τούτων ἢ βᾶσιν ἔθετο τὴν προσευχὴν, ὡς πρώτην τῆς ἀνθρωπίνου ὑπάρξεως

πνοῆν, καθὼς αὐτὸς γράφει. Ἐνθουσιῶν δὲ προλογίζει: «Δὲν ἔλειψε πώποτε ἐκ τῆς γῆς ἡ προσευχὴ, δὲν ἔλειψαν πώποτε οἱ βωμοὶ καὶ αἱ λατρεῖαι. Προσυχῆθησαν ὅλαι αἱ θρησκείαι, ὅλοι οἱ λαοί, εἴτε οἱ πρὸ τοῦ νόμου, εἴτε οἱ ἐν τῷ νόμῳ καὶ ἐκτὸς τοῦ νόμου, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἄγριοι, οἱ οἰκούντες ἐν ταῖς σπηλαῖοις καὶ ταῖς ὕπαις τῆς γῆς. Προσυχῆθησαν οἱ μέγιστοι φιλόσοφοι τῆς ἀρχαιότητος... προσυχῆθη ὁ Θεάνθρωπος Σωτὴρ ἡμῶν μετὰ κραυγῶν καὶ δακρύων, καὶ διέταξε τοὺς θνητοὺς προσεύχεσθαι... Δὲν ὑπῆρξεν ἄνθρωπος ἐν τῷ κόσμῳ, ὁ μὴ δεηθεὶς ἐν πνεύματι καὶ διανοίᾳ· δέονται ἀενάως τὰ τε οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· δέεται δὲ μετ' αὐτῶν καὶ αὐτὴ ἡ ἄψυχος φύσις». Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐξετάζει μετὰ τρόπου καταληπτοῦ τῷ λαῷ τὸ μεγαλεῖον τῆς προσευχῆς, τὴν ἀναγκαιότητα τῆς συγγῆς αὐτῆς τελείσεως, τὸν τρόπον καὶ τὸν τόπον αὐτῆς, τὴν δύναμιν, καὶ τέλος ἐν ὀλίγοις ἀναλύει τὴν Κυριακὴν προσευχὴν, ἣν καλεῖ «Προσευχὴν τῶν προσευχῶν, Εὐαγγελίων τῶν Εὐαγγελίων» ἀγνωσόμεν κατὰ τινα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, διότι οὐδεμίαν εὐρομεν παραπομπὴν εἰς Πατέρας, πλὴν μιᾶς εἰς τὸν Χρυσόστομον. Εὐχόμεθα ἐν τούτοις νὰ ἐξακολουθήσῃ ὁ γράψας τὴν ἐξέτασιν τῶν θεμάτων τούτων, ἐπιδεικνύμενος μάλιστα, καθὰ φαίνεται ἐν τῷ ὑπ' ὄψιν φυλλάδιῳ, ζῆλον καὶ αἰσθητικὴν θρησκευτικὴν θερμότητα.

— Ὁ ἐνταῦθα κ. Γεώργιος Ἰ. Παπαδόπουλος ὁ πέρυσιν ἀναγγέλλας προσεχῆ τὴν ἔκδοσιν βιβλίου ὑπὸ τίτλον Ἀ' Ιωάννης ὁ Δαμασκηνός, ἡ Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, εἰδοποιεῖ διὰ νέας ἀγγελίας ὅτι τὸ ἔργον ἐκταθῆσεται εἰς 25 τυπογραφικὰ φύλλα, καὶ παρακαλεῖ τοὺς ἔχοντας ἀγγέλλας ὅπως ἐπιστρέψωσιν αὐτάς, ἵνα μὴ κωλύωσιν οὕτω τὴν ἔκδοσιν. Δι' αὐτὴν ἐνδιαφέρονται πάντες οἱ ἐν ταῖς ἀγγελίαις ἐγγραφεῖς καὶ πᾶς φίλος τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν, ἀποῦ τοσοῦτ' σπουδαῖόν ἐστι τὸ θέμα, δεόμενον ἐμβριθεστάτης ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίαν ἐξετάσεως.

— Ἐξεδόθη ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, ἐκπαιδευτικὸν ἐγχειρίδιον ὑπὸ τίτλον **Οἶκος καὶ Σχολεῖον** ὑπὸ τῶν κκ. Θ. Ο., Κορστ. Ν. Θωμάδου καὶ Ἰ. Α., πραγματευόμενον τὴν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ σχολῇ ἀγωγὴν καὶ παιδείαν τῶν παιδῶν. Τὸ βιβλίον διήρηται εἰς μέρη δύο, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἔχει ἀντικείμενον τὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ δεύτερον τὴν τοῦ σώματος. Οἱ γράψαντες ὑποδεικνύουσι τινα τὰ τρωτὰ ἐν τῇ παιδείῳ καὶ τῇ ἀγωγῇ τῶν παιδῶν ἡμῶν μέρη, ὡς καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν δυνάμεθα ν' ἀπαλλαγώμεν τούτων ὥστε τὸ βιβλίον ἀποβαίνει καθὼ καὶ πρῶτοτύπον εἰς τὸ εἶδος τοῦτο χρήσιμον εἰς τοὺς φιλομαθεῖς ὁμογενεῖς, τόσον οἰκογενειάρχας, ὅσον καὶ τοὺς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα μετερχομένους, καὶ τιμᾶται γροσίον 6, εὐρισκόμενον παρὰ τε τῶν ἐν Φαναρίῳ ἀρχαίῳ φαρμακείῳ Ν. Θωμάδου καὶ Ἰού καὶ τοῖς βιβλιοπωλείοις τῶν κκ. Λεμονίδου ἐν Γαλατᾷ καὶ τοῖς ἐν Ζινταν-κκπι.

— Δευτέραν ἔκδοσιν ἐποίησατο τῆς **Στοιχειώδους Γεωγραφίας** αὐτοῦ ὁ ἐν Σαράντα-ἐκκλησιαίαι φιλόπονος διδάσκαλος κ. Δ. Μελανδινός. Ἡ πρώτη τῆς Γεωγραφίας ἔκδοσις ἔτυχε πέρυσι τῆς ἐγκρίσεως τῆς Πατριαρχ. Κεντρ. Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣτις συνέστησεν αὐτὸ «πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὰ δημοτικὰ σχολεῖα ὡς βιβλίον διδακτικὸν καλὸν καὶ εὐμέθοδον. Ἐκδόσει δ' ἐπιχειρήσας νέχ ὁ κ. Δ. Μελανδινός, μετὰ τὴν ἐν βραχεὶ χρόνῳ ἐξάντησιν τῆς πρώτης, συνεπλήρωσε τὰς ἐλλείψεις ἐκείνης, ἐκτείνας τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς, ἥτοι τὴν πατριδογραφίαν, ἐκτενῆ δὲ ποιησάμενος ὡσαύτως λόγον περὶ τε τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀσιατικῆς Τουρκίας καὶ τῶν ἀγχιτερμόνων ταύτης χωρῶν.

ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ

Συνωδὰ τῇ ὑπὸ χρονολογίαν 9/21 Σεπτεμβρίου ἐ. ἔ. ἀποφάσει τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρωσικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου, ἐπιτρέψασθ τὴν πληρωμὴν πάντων τῶν κληροδοτημάτων, ἅτινα ὁ αἰδιμος ὑπήκοος Ρώσος Ἰουσουφάκης Δημητριάδης ὤρισε διὰ τῆς ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1864 Διαθήκης καὶ τοῦ ἀπὸ 11 Ἀπριλίου 1865 κωδικέλλου αὐτοῦ, γνωστὸν ποιεῖται πᾶσι τοῖς ἐνδιαφερομένοις κληροδόχοις (ἀτόμοις, ἐκκλησιαίαι, σχολεῖαις ἢ ἄλλοις ἀγαθοεργοῖς ἰδρύμασι), ὅτι δύναται νὰ προσέλθωσιν ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ σήμερον εἰς τὸ ἐν Γαλατῶν Γραφεῖόν μου, εἴτε ἀντοπροσώπως, εἴτε διὰ τακτικῶν πληρεξουσίων πρὸς παραλαβὴν τῶν ὀφειλομένων αὐτοῖς

κληροδοτημάτων, ἀφοῦ προηγουμένως καταθέσωσι παρὰ τῷ δικηγόρῳ κ. Ἰωάννῃ Κ. Γεωργατοπούλῳ, ὡς πληρεξουσίῳ μου, πᾶν ἔγγραφον νόμιμον καὶ χρήσιμον διὰ τὴν τοιαύτην καταβολήν.

Ἐν Γαλατῶν Κ]πόλεως, τῇ 28]10 Ὀκτωβρίου 1888.

Ὁ ἰκκαχριστὴς τῆς κληρονομίας Ἰουσουφάκη Δημητριάδου
ΛΕΩΝΙΔΑΣ Γ. ΖΑΡΙΦΗΣ.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ.

Τὸ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἑδρευὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον . . . . .

Διὰ ταῦτα δικάζον ἐρήμην τοῦ ἐναγομένου

Κηρύττει διαλελυμένον τὸν μεταξὺ Φωτεινῆς Ἀραπίδου καὶ Παύλου Ἀραπίδου ὑριστάμενον γάμον

Ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὰ ἔξοδα τῆς παρουσίας ἀποφάσεως, τῶν διασκευητῶν ἐγγράφων καὶ λοιπὰ δικαστικὰ τέλη ἀνιόντα εἰς γρόσια 520 καὶ προκαταβαλλόμενα ὑπὸ τοῦ ἐπισπεύδοντος

Διατάσσει τὴν δημοσίευσιν τοῦ δικαστικοῦ τῆς παρουσίας ἀποφάσεως τρίς εἰς τὰς ἑφημερίδας «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀληθειαν» καὶ «Νεολόγον» καὶ

Ὅριζει προθεσίμην πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐνόμου μέσου τῆς ἀνακοπῆς 31 ἡμέρας ἀπὸ τῆς πρώτης καταχωρήσεως τοῦ δικαστικοῦ εἰς τὰς ἄνω ἑφημερίδας.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 12 Σεπτεμβρίου 1888.

Ὁ Πρόεδρος

† ὁ Μογλενῶν ΚΑΛΔΙΝΙΚΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Μ. ΚΟΚΚΩΔΗΣ

(Τ.Σ.)

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐθημέρον

Ὁ Γραμματεὺς

Μ. ΚΟΚΚΩΔΗΣ.

ΔΕΛΤΙΟΝ ΚΙΝΗΣΕΩΣ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΘΝ. ΦΙΛΑΝΘΡ. ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΣΙ ΠΕΡΙΘΑΛΠΟΜΕΝΩΝ μνηρὸς Σεπτεμβρίου 1888.

	Οἱ κατὰ τὴν 1 ^η Σεπτεμβρ. εὐρεθέντες.		Οἱ καθ' ὅλον τὸν μῆνα								Οἱ κατὰ τὴν 30 Σεπτεμβρ. μείναντες.		
	ἄνδρες	γυναῖκες	Εἰσελθόντες			Ἐξεληθέντες		Ἀποθανόντες			ἄνδρες	γυναῖκες	τὸ ὅλον
			ἄνδρες	γυναῖκες	τὸ ὅλον	ἄνδρες	γυναῖκες	ἄνδρες	γυναῖκες				
Ἀσθενεῖς	183	29	302	27	541	276	15	38	6	171	35	541	
Γηροκομούμενοι	79	23	6	2	110			5	2	80	23	110	
Φρενοβλαβεῖς	266	108	8	3	385	3		2		269	111	385	
Ὀρφανοὶ	112		23		135	4				131		135	
Περιωρισμένοι	1				1					1		1	
Προσωπικὸν ἔμμισηθον καὶ μὴ	107	23	1		131	1				107	23	131	
	748	183	340	32	1303	284	15	45	8	759	192	1303	

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 6 Ὀκτωβρίου 1888

Ἐκ τοῦ Γ. Γραφείου τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων

Ὁ Διευθυντὴς Ξ. ΚΑΒΑΔΑΣ.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η΄.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 19 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1838

ΑΡΙΘ. 49.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου Ἀθανάσιος (πρόεδρος)

Ἀρχιγρ. Ἱ. Συνόδ. Κωνσ. Ἀλεξανδρίδης (ταμίας)

Ἰωάν. Δ. Τανταλιδης (γραμματεὺς).

Ἀρχισυντάκτῃς Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ἕνα τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5

ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίστη.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται

Αἱ συνδρομαὶ ἀρχοῦνται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαρτίου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀπορρίσσει εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν ἀπευθυνόντων: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. Ἀθανασίῳ Πρόεδρῳ τῆς τῆν Ἐκκλησιαστικῆν Ἀλήθειαν διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὁλικῆς διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανσο. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου Ἀλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἵνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἵνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προκαταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

Οἱ ἐκ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ὁσιωτάτων ἡγουμένων μήπω ἀπαντήσαντες εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἐγκύκλιον περὶ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας παρακαλοῦνται ἵνα ἐπισπεύσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν καταλόγων αὐτῶν, καθότι τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἀπολύεται μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ Τυπογραφείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐκκλησιαστικὰ χρονικά — Θεόδωρος ὁ καλλιγράφος τῆς Μονῆς τοῦ Ἐπιφιμένου ὑπὸ Μ. Ἱ. Γεδεών — Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων (ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου πρὸς Πέτρον Κλαίρικον ὑπὸ Μ. Ἱ. Γεδεών — Ἀγγελίαι βιβλίων.

Παράρτημα — Κανονικαὶ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 385 - 392).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τῷ σαββάτῳ (15 μεσοῦντος) ἐγένοντο ἐν τῷ σεπτῷ πατριαρχικῷ ναῷ αἱ κανονικαὶ ψῆφοι τοῦ νέου μητροπολίτου Ἀθήνου, διαδεχομένου τὸν μεταστάνα

Ἰωακείμ. Ἐκ τῶν τριῶν υποψήφων, ἦτοί τῶν πανιερ. μητροπολιτῶν Ἰκονίου καὶ Καστορίας καὶ τοῦ θεοριλ. ἐπισκόπου Βιρηνουπόλεως, ἐξελέγη μητροπολίτης Ἀθήνου ὁ πανιερ. μητροπολίτης Καστορίας κ. Κύριλλος.

— Εἰς πλήρωσιν τοῦ χρεώσαντος οὗτω μητροπολιτικοῦ θρόνου Καστορίας, ἡ ἱερὰ Σύνοδος, μετὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Ἀθήνου, ἐκ τῶν τριῶν υποψήφων μητροπολιτῶν Ἰκονίου, Ἀγγιχίου καὶ Αἴνου, ἐξελέξατο μητροπολίτην Καστορίας τὸν πανιερ. μητροπολίτην Ἀγγιχίου κ. Γρηγόριον.

— Μητροπολίτης Ἀγγιχίου, πρὸς διαδοχὴν τοῦ εἰς τὴν μητρόπολιν Καστορίας μετατεθέντος, ἐξελέγη αὐθημερὸν ὁ πανιερ. μητροπολίτης Αἴνου κ. Ἀνθίμος, συνυποψήφων τεθέντων τῶν θεοριλ. ἐπισκόπων Παραμυθίας καὶ Χαριουπόλεως.

— Μητροπολίτης Αἴνου, ἀντὶ τοῦ εἰς Ἀγγιχίον μετατεθέντος πανιερ. κ. Ἀνθίμου, ἐξελέγη ἐπὶ τούτοις ὁ πανιερ. μητροπολίτης Σερρών κ. Λουκάς, συνυποψήφους ἔχων τὸν θεοριλ. ἐπίσκοπον Χαριουπόλεως καὶ τὸν πανοσιολογ. Μ. ἐκκλησιαρχὴν.

— Χθὲς (18) ἐγένοντο ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ αἱ κανονικαὶ ψῆφοι πρὸς πλήρωσιν τῆς χρεουούσης ἱερᾶς μητροπόλεως Σερρών. Ἐκ τῶν τριῶν υποψήφων πανιερ. μητροπολιτῶν Ἰκονίου καὶ Μικρωνείας καὶ τοῦ θεοριλ. ἐπισκόπου Χαριουπόλεως, ἐξελέγη ὁ πανιερ. μητροπολίτης Μικρωνείας κ. Κωνσταντίνος.

— Χθὲς ὡσαύτως ἡ ἱερὰ Σύνοδος προέβη εἰς πλήρωσιν τῆς χρεουούσης ἐπισκοπῆς Ἐλευθεροπόλεως. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῇ ἱερᾷ ἐπισκοπῇ Ἐλευθεροπόλεως τεθέντων τριῶν υποψήφων, ἦτοί τοῦ θεορ. ἐπισκόπου πρώτων Κίτρους καὶ τῶν πανσο. τοῦ τε ἀρχιμανδρίτου κ. Παρίωνος καὶ τοῦ Μ. ἀρχιδιακόνου κ. Διονυσίου, ἐξελέγη

ὁ Μ. ἀρχιεπίσκοπος, ἀπὸ δέκα καὶ τεσσάρων ἐτῶν εὐδοκίμως ὑπηρετήσας] ὡς ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἱερῶν μητροπόλεων Ἀδριανουπόλεως καὶ Νικαίας, ἀπὸ δὲ ἐνὸς ἔτους ὡς Μ. ἀρχιεπίσκοπος τῶν Πατριαρχείων, μετὰ ζήλου ἐκπληρώσας τὰ καθήκοντα τῆς θέσεως αὐτοῦ ταύτης. — Ὁ θεοφίλ. ἐψηφισμένος ἐπίσκοπος Ἐλευθερουπόλεως χειροτονήσεται ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἱερεὺς μὲν αὐριον ὑπὸ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Ξάνθης, ἀρχιερεὺς δὲ τῇ προσεχεῖ κυριακῇ ὑπὸ τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Νικαίας, συλλειτουργούντων τῶν σεβασμιωτάτων συνοδικῶν.

— Μέλος τῆς ἱερᾶς Συνόδου προσεκλήθη ἀριστίνδην ὑπὸ τὴν Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Πισσιδεΐας κ. Βενέδικτος, ἀντικαταστήσας τὸν σεβασμ. μητροπολίτην Δέρκων, ὡσαύτως ἀριστίνδην ἐκλελεγμένον ὄντα καὶ ἀπαλλαγέντα τῶν συνοδικῶν αὐτοῦ καθηκόντων ἕνεκα τῶν ἐσχάτως ἀδικαιολογητῶν αὐτοῦ ἀπουσιῶν ἐκ τῶν συνεδριάσεων τῆς ἱερᾶς Συνόδου.

— Πρόεδρος τῆς ἐφορίας τῆς Πατριαρχ. Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς, ἀντὶ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου Δέρκων, διωρισθὴ ἐν τῇ χθεσινῇ συνοδικῇ συνεδριάσει ὁ ἐκ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν μητροπολίτης Σισανίου καὶ Σικιτίσσης κ. Ἀθανάσιος.

— Πρόεδρος τῆς ἐφορίας τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀντικαταστήσας τὸν σεβασμ. μητροπολίτην Δέρκων, διωρισθὴ ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Νικαίας κ. Σωφρόνιος, παραιτησάμενος τὴν προεδρείαν τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς. Τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἐφορίας τῆς Θεολογ. Σχολῆς εἰσὶν οἱ σεβασμ. μητροπολ. Βιζύης Κωνσταντίας καὶ Ἰμβρου Παίσιος.

— Ἐν τῇ αὐτῇ συνοδικῇ συνεδριάσει συμπληρώθη ἡ ἐφορία τῆς Πατρ. Κεντρικῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς, διορισθέντος προέδρου αὐτῆς τοῦ καὶ ταμίου διατελοῦντος σεβ. μητροπολίτου Ἀγκύρας κ. Γερασίμου, προστεθέντος δὲ τοῦ σεβ. μητροπολίτου Ξάνθης κ. Διονυσίου. Τὸ τρίτον μέλος τῆς ἐφορίας ἐστὶν ὁ σεβασμ. μητροπολίτης Σισανίου κ. Ἀθανάσιος.

— Τῇ κυριακῇ κατὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐγένετο ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὑπὸ τῆς Α. Θ. Θ. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, συγχωροστατούντων τῶν σεβασμ. ἀγίων ἀρχιερέων, ἡ χειροθεσία τοῦ Μ. χαρτοφύλακος τοῦ ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ οἴκου. Ἐθνίου Ἐξοχ. Νικολάου Ψυχῆρ βέη. Ἐπὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἀπονομῇ τοῦ ἐξόχου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ὀφφικίου, ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ ἀπήγγειλε μετὰ τὴν χειροθεσίαν τὴν ἐξῆς προσφωνήσιν:

Παραγιώτατε,

Εὐδοκήσασα ἡ Υ. Θ. Παναγιότης μετὰ τῆς περὶ αὐτὴν ἀγίας καὶ ἱερᾶς Συνόδου νὰ μοὶ ἀπονεύμῃ τὸ ὀφφικιον τοῦ Μ. Χαρτοφύλακος τοῦ ἀγιωτάτου, θειοτάτου πατριαρχ. τούτου Ἐθνίου, παρέσχε δείγμα τῆς ἀγαθωσύνης, δι' ἧς ἐκτιμᾶται καὶ ἡ μικροτέρα ὑπηρε-

σία· ἐγὼ ἐπραξα ὅ,τι πολλῶν ἄμεινον ἐμοῦ ἐπραξαν τόσα περιλημένα τέκνα τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας. Οὐχ ἤττον ὑπέικων τῷ κελεύσματι τῆς Υ. Θ. προσκυνητῆς μοι Παναγιότητος, καὶ ἀποδεχόμενος μετὰ βιβυθῆτος εὐγνωμοσύνης τὸ ἐξαιρετικῶς τιμητικὸν τοῦτο ὀφφικιον, διαβεβαίω ὅτι θὰ διατελέσω ἀείποτα ταπεινὸς μὲν, ἀλλὰ πιστὸς θεράπων τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Εἰς ταύτην ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἴκουμ. πατριάρχης ἀπαντῶν, ἐξεδήλωσε τὴν μητρικὴν στοργὴν τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν πρὸς τὸ γένος ὑπηρεσιῶν, ἃς ὁ τε Μ. Χαρτοφύλαξ καὶ ὁ ἀείμνηστος αὐτοῦ πατὴρ προσήνεγκον.

— Ἡ δημογεροντία Λήμνου, μαθούσα τηλεγραφικῶς τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου μητροπολίτου Λήμνου πανιερ. κ. Κυρίλλου, κήχαρίστησε θερμῶς τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῇ μητρικῇ φροντίδι ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

— Ὁ πανιερ. μητροπολίτης Μαρωνείας (νῦν Σερρών) κ. Κωνσταντίνος ἀνήγγειλε τηλεγραφικῶς τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ ὅτι ἀποδέξατο τὴν ἀνατεθειαν αὐτῷ συνοδικῶς ἐντολήν. Ἡ Α. Πανιερότης ἀνεχώρησεν ἤδη εἰς Θεσσαλονικίαν.

— Τηλεγράφημα πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκ Μοστάρ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 μεσοῦντος, ἀνήγγειλε τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου **Ἐρσεκίου Λεοντίου Ραδοῦλοβιτς**, χειροτονηθέντος μὲν τῇ 1 μαΐου ἐνεστῶτος ἔτους, μόλις δὲ πέντε μῆνας ποιμάνοντος τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἐρζεγοβίνης. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Μοστάρ, προεξάρχοντος τοῦ πανιερ. μητροπολίτου Βόσνης κ. Γεωργίου, καθὰ τηλεγραφικῶς ἠγγείλαν χθὲς τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τοποτηρητῆς τῆς χηρευούσης μητροπόλεως διωρισθὴ ὁ πανοσ. ἀρχιμ. κ. Σερραφεῖμ.

— Ἐντολῇ τῆς Α. Θ. Π. ἐπεσκέψατο προχθὲς, δευτέρῃ, συγγαίρων ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐνταυθα ἀρῖζει, τὸν φιλογενέστατον Μέγαν εὐεργέτην τοῦ γένους κ. Κωνσταντίνον Ζάππαν ὁ πανοσιολ. Μ. πρωτοσύγκελλος. Ὁ κ. Ζάππας ἀναχωρῶν αὐθημερὸν εἰς Ἀθήνας παρέκλεσε τὸν πανοσιολογ. Μ. πρωτοσύγκελλον ἵνα γένηται διερμηνεὺς τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς υἱικῆς αὐτοῦ στοργῆς πρὸς τὴν Α. Θ. Παναγιότητα.

— Τῇ κυριακῇ ἐπεσκέψατο τὸν Α. Θ. Π. τὸν οἴκουμ. πατριάρχην, παρασταθέντες καὶ κατὰ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ, ἡ Α. Ἐξ. ὁ λόρδος Lechmere μετὰ τῆς ἀξιοτίμου αὐτοῦ συζύγου λαίδης Αἰκατερίνης, ἀγγλίδος μὲν τὸ γένος, ὀρθοδόξου δὲ τὸ δόγμα καὶ τὴν ἐλληνικὴν γινωσκούσης. Τὴν ἀξιότιμον λαίδην συνέστησε τῇ Α. Θ. Π. ὁ πανοσιολ. προεστὸς τῆς ἐν Λονδίνῳ ὁμογενοῦς ὀρθοδόξου κοινότητος ἀρχιμ. κ. Διονυσίου Πλέσας.

— Τῇ κυριακῇ, κατὰ τὴν ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ χοροστασίαν, ἔλαβε μέρος συγχωροστατήσας τῇ Α. Θ. Π. τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τοῖς σεβασμ. συνοδικοῖς ὁ πανιερ. μητροπολίτης Λήμνου κ. Κύριλλος.

— Ἡγούμενος τῆς ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνη σταυροπηγιακῆς ἱεραῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τῆς ἐπιλεγομένης Θεοκορυφώτου, διορίσθη ὁ πανσοφιολ. ἀρχιμ. κ. Μακκάριος.

— Κατὰ τὸν ἐκδοθέντα κατάλογον τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλεῶν, ἐγένοντο ἐσχάτως μεταξύ τῶν ἐν τῷ Εὐξείνῳ ὁμογενῶν κοινοτήτων συνδρομαὶ τινες ὑπὲρ τῶν Ἑθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων, ὧν πρὸς εὐδωσιν καὶ ἐπιτυχίαν συνεβλόχοντο τινες τῶν αὐτόσε ὁμογενῶν κατονομαζόμενοι ἐν τῷ καταλόγῳ, καὶ οἱ πανιερ. μητροπολίται Ἀγχιάλου (Καστορίας) Γρηγόριος καὶ Σωζοζαθουπόλεως Παρθένιος. Ἐνδεκα κοινότητες ὀρθοδόξων εἰσήνεγκον 5699 γρόσια καὶ 1191 φράγκα, ὧν τὰ πλείω μὲν ἢ τῆς Βάρνης (466 φργ. καὶ 75) καὶ ἢ τῆς Ἀγχιάλου (1927 γρόσια καὶ 50), δευτέρων ταυτομένων τῆς ἐν Πύργῳ (1507), τῆς ἐν Σωζοπόλει 1088) καὶ τῶν τοῦ Ρουτσουκίου καὶ τῆς Κωστάντζας (237—239 φργ.).

— Τῇ κυριακῇ, γενομένων τῶν ἀρχιερασιῶν τῆς ἐν Φαναρίῳ Λέσχης «Μνημοσύνης» διὰ τὸ ΚΖ' ἔτος αὐτῆς ἐξελέγησαν πρόεδρος μὲν ὁ κ. Γ. Κυριακοῦ ἀντιπρόεδροι δὲ οἱ κκ. Ἀλκ. Μαυράκης καὶ Ἀχ. Α. Πρώτος. Γενικός γραμματεὺς ὁ διδάκτωρ τῶ νομικῶ Ἀλ. Κ. Ζαχαριάδης, εἰδικὸς ὁ κ. Β. Παλαμίδης καὶ ταμίας ὁ κ. Ἡρακλῆς Κυριακοῦ. Ὁ πρόεδρος τῆς Μνημοσύνης ἐστὶ καὶ μέλος τῆς ἐφορίας τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰωακειμίου Παρθενιαγωγείου, ὑπὲρ οὗ ἡ λέσχη αὕτη ἀπὸ τριετίας ἀνέλαβε νὰ ἐργάζεται.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ο ΚΑΛΛΙΓΡΑΦΟΣ

ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΞΕΦΙΓΜΕΝΟΥ

Ἄς ἐπιδεικνύμεθα προθυμίαν καὶ πόθον εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας τῆς τυπογραφίας, ἐφ' ᾧ καὶ τινες τῶν ἡμετέρων δοκίμων λογίων ἡσχολήθησαν εἰς τοῦτο, οὕτω τὸν αὐτὸν πόθον πρέπει νὰ διελθόμεν καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν καλλιγράφων, ὅσους ὁ μέσος καθ' ἡμᾶς παρήγαγεν αἰὼν, ὡς προδρόμους τῆς τυπογραφίας, ὡς συντελοῦντας ἐκάστοτε τὴν διδόσιν γνώσεων ἐπωφελῶν, ὡς πολὺ περισσότερον σωτῆρας γενομένουσιν θησαυρῶν τῆς πατρῴου φιλολογίας. Ἰσως ἡμέραν τινὰ καταρτισθῆ κατάλογός τις αὐτῶν ἴσως ἀναστηθῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς αὐτοὺς μνημεῖον τῆς ἀκαταβλήτου φιλοπονίας αὐτῶν, ὅταν εἰς ἡμᾶς περισεύσῃ μὲν χρόμα καὶ καιρὸς, μηδὲν δ' ἐνδένοντες ἐκ τῶν ἀναγκαιοτέρων ἐπιστραφεῖμεν τῶν περιττῶν, κατὰ τὴν φράσιν ἀρχαίου διδασκάλου καὶ φιλοσόφου, καὶ ὧν τὴν χρῆσιν ὑπελήφραμεν ὑπερθέσθαι ἔχειν. Ἀλλ' ἔως τότε, τὸ περιβόλιον, τὸ ἐφαπλούμενον ἐπὶ τοῦ παρελθόντος τοῦ γένους ἡμῶν, ποικίλον ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωμεν ταῖς τῶν ρακίων ἐπιτυχαῖς, ἀπὸ τεμαχίων θέλομεν ἔχει συνερραμμένον, ἐκάστου νέον τι προσφέροντος, ἐν δὲ τῇ τῶν κωδίκων ἀναλύσει σημειώσιν καὶ ἐγγράφων ἱερῶν,

καὶ πράξεων δικαστικῶν, καὶ μνημείων τῆς μνήμης ἢ τῆς φαντασίας γνωρίζοντες τοῖς φιλόστοροι, καλὸν ἀμπτὸν δυνατὸν ἐστὶ νὰ συναθροίσωμεν, ἀφ' οὗ μὲλλον ἡμῶν εὐτυχῆς ἀπόγονος συναπαρτίσει πλήρη τῶν ἀφεγγῶν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς αἰώνων ἱστορίαν, ἀνάκτορον ἐγείρων ἐκ παρίου καὶ πεντελικοῦ μαρμαίρου βασιλικώτατον.

Ἐὰν δὲ μνησθήκαται σήμερον ὁ τῶν παρόντων ὀλίγων στίχων γραφεὺς ἀρχαίου καλλιγράφου, οὐ μόνον ἱστορικὴν ὕλην τοιαύτην νομίζει ὅτι δύναται νὰ προσάγῃ τοῖς τιμῶσι καὶ τεθηπόσι τὰ πάτρια, ἀλλὰ καὶ ποθεῖ νὰ καθορίσῃ τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, πιθανῶς μὴ ἐπακριδῶς γραφεῖσιν.

Ὁ καλλιγράφος Θεόδωρος ἐγνώσθη ἡμῖν οὐχὶ τὸ πρῶτον νῦν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας (πρώην ὑφηγητοῦ τῆς παλαιογραφίας) ἐν τῷ Ἀθηνῶν πανεπιστημίῳ κ. Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, διότι ἦν γνωστός τοῖς πρὸ ἡμῶν πενήκοντα ἔτη καὶ ἑπτὰ πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς διατριβῆς, ἣν ἐν τῷ παρελθόντι φύλλῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας ἀνηγγείλαμεν¹. Τῇ 15 ἀπριλίου 1831, ἔν τῳ Β' αὐτῆς ἀριθμῷ ἢ *Αἰγιναια* ἐξέδωκε σημειώσιν μικρὰν χειρογράφων τινῶν τῆς μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου, τὴν δὲ σημείωσιν ταύτην εὗρεν, ὡς γράφει, εἰς τὸ ἐθνικὸν Μουσεῖον, ἧς τὸ χειρόγραφον εἶναι γεμάτον ἀπὸ λάθῃ καὶ σολοικισμοῦ². Ἐπειδὴ πρόκειται λόγος βραχὺς περὶ τοῦ γράψαντος τὸ χειρόγραφον, ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ νῦν ὅτι τὸ χειρόγραφον τοῦ ἐθνικοῦ Μουσείου ἦν μεταγεγραμμένον ἀπ' ἐκείνου.

Μικρὰ κατεβέλλετο, φαίνεται, φροντίς περὶ τὴν ἀσφαλῆ διατήρησιν ἐγγράφων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν ἐν Ἀγίῳ Ὄρει, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, εἰ καὶ περὶ τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ προσοχὴ καὶ φροντίς οὐ μικρὰ κατεβλήθη ἀπὸ τῶν τελευταίων ἰδίως ἐτῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος· μετὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' Ματθαῖος ὁ πρώην Ἀλεξανδρεὺς διαμείνων ἐν τῇ μονῇ Κουτλουμουσίου συνέταττε κατάλογον τῶν ἐντύπων αὐτῆς βιβλίῳ³. Οὕτως ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἐπίσημά τινα ἐγγράφα ἀπωλέσθησαν ἐκ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχείων, ἧ τοι παρρωόμενα καὶ βορὰ τῷ Ἡρακίτῳ οὐχὶ σπανίως καταμπατόμενα, ἧ τοι λη-

1. Περὶ τῶν παλαιψήτων κωδίκων τῶν ἀγιορειτικῶν βιβλιοθηκῶν ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τυπογραφεῖον Ἰωάννου Ἀγγελουπόλου 1888.

2. Ἡ Αἰγιναια ἐφημερίς φιλολογικῆ, ἐπιστημονικῆ καὶ τεχνολογικῆ· ἐκδομένη ἀπᾶς τοῦ μηνὸς ὑπὸ Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ (εἰς 8ον) βλ. τὴν περὶ βιβλίων τοῦ Ἐσφιγμένου σημειώσιν ἀπὸ σελ. 65—67.

3. Ἀνίγνωθι πλείους, εἰ καὶ πάλιν λιτὰς, εἰδήσεις περὶ βιβλιοθηκῶν ἀγιορειτικῶν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς χειρογράφων ἐν τῷ βιβλίῳ μου ὑπὸ τίτλῳ Ὁ Ἄσθος ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1885, ἀπὸ σελ. 338—342.

στευόμενα υπό πειρατών, οίτινες συνήθως μεθ' ἑαυτὸν παρλαμπέοντες ἠνάγκαζον τοὺς μοναχοὺς εἰς ἐξπαρὰν, οὐκ ἀσυνήθως ὅμως μὴτ' αὐτοὶ ἐπέστρεφον, μῆτε τὰ χειρογράφα ἀπέδιδοντο, ἀλλ' ἐντὸς κυμάτων μετὰ τῶν ἀρπαγῶν ἐθάπτοντο⁴. Ὡστε ὁ λόγιος μοναχὸς καὶ ἐπὶ τινι καιρὸν ἠγούμενος τοῦ Ἐσφιγμένου χρηματίσας Θεοδώρητος μετ' ἀπορίας ἐβλεπε τῷ 1803 ἐν μόνον χρυσόβουλλον ἐν τῇ μονῇ σωζόμενον ἐκ τῶν τριῶν, ἃ εἶδεν ὁ τῷ 1740 περιελθὼν τὰς ἀγιορειτικὰς μονὰς ρώσσης λόγιος Βασίλειος Γρηγορίου Βλάχκι· ἀπολέσθη τὸ τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ καὶ ἕτερόν τι παλαιὸν ὠσούτως, ἔμεινε δὲ μόνον ἐν, τὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, ὅπερ ὁ ἀναγνώστης βλέπει κατωτέρω. Τῷ 1867 ἀναγραφὴν τῶν ἐπιστήμων ἀγιορειτικῶν γραμμῶν ἐκδούς ὁ Victor Langlois⁵ ἀναφέρει μόνον ἐν χρυσόβουλλον τοῦ Π' αἰῶνος, ἀπολελυμένον ὑπὸ Μιχαὴλ Ἀγγέλου Δούκα Κομνηνοῦ, μεθ' ὃ ἀναγράφει τὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, χρονολογούμενον ἀπὸ μηνὸς αὐγούστου, ρωζ' (1358). Τοιαύτην ὕλην ἀποταμιευμένην ἐν τοῖς ἀρχείοις τῶν ἀθωϊτικῶν μονῶν ἔσχεν ὑπ' ὄψιν ὁ ἀρχιμ. Θεοδώρητος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων, καὶ ταύτην ἐμελέτησε, καίπερ ἔχουσιν τοσαῦτα μετὰ χύμα καὶ τῆς μελέτης καρποὺς παρέδειξεν ἡμῖν, περιγραφὴν τινὰ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, *Περίοδον*, καὶ ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἐσφιγμένου, τριζήκοντα κατέχουσιν μεγάλαις σελίδας εἰς φύλλον⁶.

Ὁ ἱστοριογράφος τῆς μονῆς περὶ πολλῶν γράψας ἐμνήσθη βεβαίως καὶ τῆς βιβλιοθήκης, τὴν δὲ προσο-

4. Μικρὰν ἰδέαν τῆς διασπορᾶς τῶν τοιούτων θησαυρῶν τῆς πατρῴου φιλολογίας δίδωσιν ἀνεκδοτὰς σημειώσεις, ἦν ἀπὸ τινος ἐσφιγμενικοῦ χειρογράφου μεταγράφας ἐξέδωκε ἐν τόμῳ Γ' τῆς Ἐκκλ.ισ. Ἀληθείας, σελ. 555. Μεταξὺ τῶν ληττευθέντων βιβλίων εὐρίσκοντο καὶ μερικὰ χρυσόβουλα, πάντα δὲ ἠγόρασεν Ἀκάκιος ὁ ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κοχλιερᾶ (κακῶς ἐτυπώθη τότε Κοκκαρῆ) τῷ 1533, ὅτε ἐγένετο ἡ λήστευσις. Νομίζω ὅτι πολλάκις βιβλία καὶ χειρογράφα κλεπτόμενα ἐκρύπτοντο ἐν ἐρημίᾳ τινι νησίδι, ὅπως ἀναγκασθῶσιν εἰς ἔξορὰν αὐτῶν οἱ μοναχοί, τῶν δὲ πειρατῶν φρονουμένων ἠρπάζοντο κἀκεῖνα, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν ἀπεκδεχόμενα.

5. Victor Langlois' *Mont Athos, et ses monastères* σελ. 45. Κατωτέρω μέλλομεν ἰδεῖν ὅτι Θεοδώρητος μετέγραψε καὶ ἕτερα σπουδαῖα γράμματα τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἅτινα ἐν τινι τῶν προσεγῶν φυλλαδίων τοῦ Θ' ἔτους τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας ἐκδοθήσονται.

6. Τεμάρχιόν τι τῆς ἱστορίας ταύτης ἐξέδωκα ἐν τῷ ἐμῷ Ἄθωσι, σελ. 307—313. Αὐτόθι, ἐν σελ. 318—320 ἐξέδωκα τοῦ Θεοδώρητου σημειώσιν βραχέειαν «περὶ κλήσεων καὶ ὀνομασιῶν τῶν πάλαι καὶ νεωτέρων μονῶν τοῦ Ὄρους Ἄθω», ἀποσπάσματα δ' ἐπικρίσεων δύο χρυσόβουλων τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἐρησοπέμου βλέπει ἀπὸ σελ. 333—337 ὁ ἀναγνώστης, ἐνῶ ἐλόκληρον ἀνάλασιν κριτικὴν τοῦ χρυσόβουλλου τοῦ Ρωμανοῦ γραφέειαν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρητου ἐξέδωκα διὰ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἀστέρος, ἐν τόμῳ Κ', ἀπὸ σελ. 309—310. Εἰδήσεις βιογραφικὰς περὶ Θεοδώρητου ζῆται ἐν τῷ Ἄθωσι μου.

χὴν αὐτοῦ εἰλκυσαν τὰ χειρογράφα τοῦ Θεοδώρου. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς μονῆς Ἐσφιγμένου διέσωσεν ἄχρις ἡμῶν ὁ φιλόπονος ἠγούμενος τὸ χρυσόβουλλον τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου, ὅπερ ἐν τῇ σπᾶνει τῶν τοιούτου εἶδους ἐπιστήμων ἐγγράφων δύναται ἵνα χορηγηθῆσιν ἐν ταῖς στήλαις τῆς Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας ὡς ὕλη καλὴ καὶ χρήσιμος, εἰ οὐχὶ πρὸς ἐρεύνας γεωγραφικὰς, ἀλλὰ πρὸς βεβαίωσιν τῆς γνώμης λογιῶν φίλου, ὅτι κατὰ μέγα μέρος εἰσιν ὅμοια τούτῳ τὰ ἐν Ἁγίῳ Ὄρει σωζόμενα χρυσόβουλλα⁷, μολὶς ὀλιγίστων εἰς τὴν καθόλου ἐθνικὴν ἀναφερομένων ἱστορίαν, σπουδῆς δ' ἀξίων ὄντων τῶν τὴν γνησιότητα τῶν ἀγίων λειψάνων τῶν αὐτόσε φιλαττομένων ἐπικυρούμενων· τὸ χρυσόβουλλον ἐστὶ τοῦτο:

Ἐπεὶ οἱ ἐνασκοῦμενοι τῇ κατὰ τὸν Ἄθω θείᾳ καὶ ἱερᾷ μεγάλῃ μονῇ τῆς βασιλείας μου τοῦ Ἐσφιγμένου τιμωτάτοι μοναχοὶ εἶχον ἀπὸ μακροῦς σνηθείας ρομὴν περὶ τὰ μέρη τοῦ Λογκοῦ, εἰς τόπον διὰ ἀνάπανσιν τῶν ζώων αὐτῶν, τὸν ὀνομαζόμενον Παρθενῶνα καὶ Φραγκόκαστρον, καὶ ἕτερον τόπον λεγόμενον Τερῶνην ἄρχεται ἀπὸ τὰ δεξιὰ μέρη ὁ Κωφός, ὁ Στραβόλακκος, Μαδοτόπι, Κακὴ σκάλα, Ραγαζόβατον. Αἷθις δὲ ἐλθὼν ὁ τιμωτάτος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικὸς τῆς βασιλείας μου κληρ. Δαβὶδ ἐζήτησε καὶ ἐπαγακάλεσε ἵνα γένηται καὶ διὰ γράφου βασιλικοῦ τῆς βασιλείας μου ἡ τῶν τοιούτων ἐνεργεσία, εἴπερ ἐνὶ τῷ δημοσίῳ τῆς βασιλείας μου ἡ τῶν τοιούτων τόπων ἐνεργεσία. Ἡ βασιλεία μου τὴν αὐτοῦ παράκλησιν ἐμμενῶς προσδεξαμένη, καὶ μάλιστα δι' ἡν κέκτηται πρὸς αὐτὸν πνευματικὴν εὐνοίαν, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον αὐτῆς ἀπολύει λόγων δι' οὗ ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται ἵνα κατέχη ἀπ' ἄρτι ἡ εἰρημένη σεβασμία μονῆ τοῦ Ἐσφιγμένου τὸν περὶ τὸν Λογκὸν τόπον τοῦ Παρθενῶνος, καὶ τὸ Φραγκόκαστρον, καὶ τὴν Τερῶνην, καὶ ῥέμνται μορομερῶς τοὺς τοιούτους τόπους ἡ τοιαύτη μονῆ μετὰ πάσης ἀδείας, ἄπερ εἰσὶ τοῦ δημοσίου, καθὼς εἴρηται, ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως, καὶ οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἄνε γνώμης τῆς τοιαύτης μονῆς ρομὴν ἐχέτω ἐκείσε εἴμη μοροτρόπως ἡ αὐτῆς μονῆ. Ἐτι ἐνεργετῶ ἵνα ῥέμνται μετὰ πάσης ἀδείας τὸ Παλαιόχωρον τῶν Σουτζίων, κατὰ τὴν ἰσχὴν καὶ δύναμιν τοῦ παρόντος χρυσόβουλλου, τοῦ γεγονότος τῆ σεβασμίας μονῆ

7. Σπ. Π. Λάμπρου Ἐκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν κλπ. ἐν τόμῳ Α' τῆς Ἀληθείας σελ. 91: «ὅθεν ἔχουσι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἱστορικὴν καὶ φιλολογικὴν ἀξίαν, ἦν εἰκάσομεν περὶ αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα περιορίζονται εἰς ἀπυρίθμητον δωρεῶν κτημάτων ἀκινήτων τὸ πλεῖστον, . . . καὶ περιέχονται μὲν ἐν τούτοις ὀνόματα τόπων καὶ πράγματα ἀξία γνώσεως, ἀλλ' ἐπικρατεῖ ἐν τούτοις πᾶσι τὸ εἰδικῶς τοπικόν, δεόμενον τῶν μελετῶν ἀνδρῶν ἐγγυρίων ἐν τῷ Ὄρει ἐν ταῖς ἡερσονήσοις Σιθωνίᾳ καὶ Ποτιδαίᾳ, ἐν Λήμνῳ καὶ Θίῳ, ἐνθα μάλιστα ὑπῆρχον ἡ ὑπάρχουσι τὰ μετόχια τῶν μονῶν».

τοῦ Ἐσφιγμένου [ος] καὶ ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεδραβεῖθαι τοῖς δηλωθεῖσι μοναχοῖς τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ τὴν κθ' τοῦ παρόντος Λυγροῦτον μηνός τῆς νῦν τρεχούσης Ἰνδικτιώνος τοῦ ζωήε' ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημῆγατο κράτος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαεολόγος.

Εἰς τὴν ἱστορίαν ὅμως τῆς τε μονῆς Ἐσφιγμένου καὶ καθόλου τῶν ἐν Ἀγίῳ Ὅρει θεσμῶν ἀναφέρονται δύο πατριρχικά γράμματα, τὰ μόνον τοιαύτης φύσεως ἔγγραφα, ἅπερ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ μοναστηρίου τούτου διέσωσεν ὁ Θεοδώρητος. Εἰς τὰ ἐπὶ τῆς πατριρχείας Ἰερεμίου Β' τοῦ Τρανοῦ ἐκδεδωμένα γνωστὰ γράμματα προστεθεισῶ καὶ τὸ μετὰ χεῖρας, καὶ τούτῳ ἐπομένως περριθεῖσθω καὶ τὸ τοῦ πατριάρχου Πιπίσιου Α' τοῦ ἀπὸ Λαρίσσης, ἃ εἰς μνήμην τῶν μικρῶν πατριρχῶν κείνται ὧδε ἔχοντα οὕτως.

ΙΕΡΕΜΙΑΣ ἐλέω Θεοῦ κτ.λ.

Ὅσιώτατε καθηγούμετε τῆς ἱερᾶς καὶ σεβασμίας μονῆς τοῦ Βατοπαίδιου καὶ οἱ λοιποὶ τῶν πατέρων, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος ἀπὸ Θεοῦ Πατοκράτορος. Ἐνώπιον ἡμῶν παραστάντες ἐπὶ συνόδου οἱ ἐκ τῆς θείας μονῆς τοῦ Ἐσφιγμένου ὀσιώτατοι μοναχοὶ, ἀνέφερον καὶ γράμμα παλαιγενῆς ἔδειξαν ἀπὸ χρόνων ἡδὴ διακοσίων καὶ ἐξήκοστα ἑπτὰ, ὅπερ δηλοποιεῖ ὡς οἱ ἐρασκόμενοι αὐτοῖσι ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ μοναχοὶ λαβόντες ἀγρόν τινα ἐκ τῶν ἐσφιγμενιτῶν ἔδωκαν αὐτοῖς τὸ μονῆριον τῆς Βαρίτζης μετὰ πάντων τῶν συνόρων καὶ τῆς ἐξω περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐναλλήλῃ ἐποιήσαντο, καὶ ἀμφοτέρω τὰ μέρη γράμμα ἔλαβον τότε ὡς φαίνεται· ἐπεὶ οὗτοι διαφέρονται μετὰ τῶν Χελάρδαρινῶν καὶ τῶν Ζωγραφιτῶν, καὶ παραλόγως ἐροχλοῦνται καὶ σκανδαλίζονται, φανερωθῆναι τὸ γράμμα τῆς ἡμετέρας μονῆς ἔδειξθησαν, ὅπερ ἐπάναγκες ἐν ὑμῖν εἶναι. Διὸ καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα γνώμη τε τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ποθεινοτάτου ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἵνα ἐξ ἀποφάσεως ἐρευνήσητε καὶ φανερώσητε τὸ τοιοῦτο γράμμα τὸ δηλοποιῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὑπόθεσιν πᾶσαν τῶν πραγμάτων, ὡς ἢν τὸ σκάνδαλον διορθωθῆ καὶ τέλειον ἔκκοπῃ, καὶ τὸ δίκαιον εὐλογον γένηται, ἢν δὲ κρήψωσι τὸ γράμμα καὶ ἀφήσωσι αὐτοὺς σκανδαλίζοντας, δι' ἐμπάθειαν ἢ φιλοπροσωπίας, εἰ μὲν ἱερομνηστικοὶ εἰσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀγροὶ ἔστωσαν πάντῃ ἱεροπραξίας καὶ ἀφορισμένοι ἀπὸ Θεοῦ, εἰ τῆς ἀγίας καταφρονησούσιν· εἰ δὲ ἀπλῶς μοναχοὶ, ἀφορισμένοι ἀπὸ Θεοῦ Πατοκράτορος, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ μετὰ θάνατον ἄλντοι αἰωνίως καὶ τυμπανιατοὶ, ἕως οὗ φοβηθῶσι τὸν Θεὸν καὶ φανερώσωσι τὸ γράμμα καὶ τὴν ἀλήθειαν ὡς γράφομεν· ὁ δὲ γέρων Δωρόθεος μονα-

χός καὶ ὁ Μεθόδιος καὶ ὅσοι ἄλλοι γινώσκουσιν ἀκριβῶς περὶ τούτου, εἴν κρήψωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ οὐ μαρτυρήσωσιν, ἐν τῷ αὐτῷ δεσμῷ τοῦ ἄλντου καὶ αἰωνίου ἀφορισμοῦ ἔσονται. Οὕτω σφοδρῶστε ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ χάρις εἴη ὑμῖν.

Ἐν μηνί Ἰουλίῳ Ἰνδικτιώνος Ε'.

ΣΙΑΒΕΣΤΡΟΣ ἐλέω Θεοῦ πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας.

ΠΑΙΣΙΟΣ ἐλέω Θεοῦ κτ.λ.

Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε Ἰερουσαλὴμ καὶ Ἀγίου Ὄρους, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργγέ· ὀσιώτατοι καθηγούμενοι τῶν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὅρει ἱερῶν καὶ σεβασμίων μοναστηρίων, καὶ γέροντες τῆς συνάξεως τοῦ Πρωτάτου· χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Οἱ ὀσιώτατοι Πατέρες τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ καὶ σεβασμίου ἡμετέρου σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, τοῦ Ἐσφιγμένου ἐπικεκληθέντος, ἀνέφερον ἡμῖν δειροπαθῶς ὅτι μεταξὺ τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν τούτου καὶ τοῦ μοναστηρίου Χελάρδαρινοῦ ἐπιλεγόμενου ἔπληρχε πάλαι μὲν τοῖχος ἐσφραγισμένος ἐπὶ τῶν σφραγίδων ἀμφοτέρων τούτων τῶν μοναστηρίων καὶ διαχωρίζων τὰ ὀρθόθεια τούτων, ταῦν δὲ τινες τῶν Χελάρδαρινῶν πατέρων βαλόντες πῦρ κατέκαυσαν οὐ μόνον τὰ περὶ τῶν τοίχων ἐκείνων δένδρα, ἀλλὰ καὶ συνέτριψαν τὰς ἐν αὐτῷ σφραγίδας. Ὅθεν εἰς φανερώσει καὶ μαρτυρίᾳ τῆς ἀληθείας ἐξήτησαν τὸ παρὸν ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ἐπισκόπων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ὅστις τῶν Χελάρδαρινῶν πατέρων, εἴτε ὁ γέρων Θεοδόσιος μοναχός, εἴτε ἄλλοι ἔβαλε πῦρ καὶ κατέκαυσε τὰ δένδρα καὶ συνέτριψε τὰς ρηθείας σφραγίδας τῶν δύο τούτων μοναστηρίων αὐτὸς τε καὶ οἱ γινώσκοντες τὸν τοιοῦτον καὶ τὰ ἀρέαθεον σίνορα καὶ ὀρθόθεια τῶν δύο τούτων μοναστηρίων, ἢν μὴ μαρτυρήσωσιν ἀφιλοπροσώπως τὴν ἀλήθειαν ὁμοῦ ἀφορισμένοι εἴησαν ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Πατοκράτορος, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι, καὶ ἄλντοι μετὰ θάνατον. Διὸ πέτραι κτ.λ. ἕως οὗ μαρτυρήσωσι τὴν ἀλήθειαν καθὼς γινώσκουσιν.

Ἐν μηνί Ἰουνίῳ Ἰνδικτιώνος Α'.

† ὁ Ἐπίσκοπος Δανιήλ. — † ὁ Νικομηθείας Κύριλλος. — † ὁ Τορνέβου Ἀνθίμος.

Ὁ λόγος ἐνταῦθα γίνεται περὶ ταρχῶν ἀγορευτικῶν, ἀφορισμῶν εἰς μονὰς ἀχιχτέριμονας. Ἀτυχῶς ὅμως τὸ Ἅγιον Ὅρος ἐπαράττειτο τηνικαῦτα ὑπὸ ταρχῶν καὶ ἐρίδων, ὧν ἀνάγκη νὰ γένηται μνεία, ἀφοῦ μάλιστα σπανίως δίδοται ἡμῖν ἀφορμὴ καὶ εὐκαιρία νὰ ἐνασχοληθῶμεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τῶν αὐτοῦ μοναχικῶν θεσμῶν.

Μ. Ι. Γ.

(ἔπειτα συνέχισι).

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΩΝ ΜΕΤΑΣ' ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ*

Z'

Ἐπληροφόρησε τὸν ἀναγνώστην ἢ προεκθεδομένη ἐπιστολὴ τοῦ ὑποδιακόνου τῆς Ροδομηνησίας ἐκκλησίας Πέτρου Κλαίριου τί ἐζήτησεν, ἀρίεται δὲ θιάσῳ θεολογεῖν ἐλομένῳ τὸ εὔρειν τί ἔδει εἰπεῖν τὴν ἡμετέραν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, γινώσκοντες λαβοῦσαν τῆς ἐπιστολῆς, ἣν ὑπέβαλεν ὁ κλεινὸς διδάσκαλος Εὐγένιος Βούλγαρις εἰς πεπατημένον λεκτικὸν μεταπεροσμένην τοῖς διέπουσι τὰ πράγματα τῆς τοῦ Χ. Μ. Ἐκκλησίας. Τότε βεβήτως ἀνετέθη τῷ κερκυραίῳ θεολόγῳ τὸ πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ἀπαντῆσαι, ὃ δὲ Βούλγαρις ἔγραψε, σπριζὼν τὸν ἐν τῇ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν ἀφοσιώσει κλονούμενον Κλαίριον, ὅτι νερὴ μαρτύρων ὑπὸ Θεοῦ θαυμαστωθέντων ἢ μετὰ τὸ Σχίσμα ἀνατολικῆ Ἐκκλησία πλουτεῖ, καὶ ποιμένες τὴν ἀρχιερατικὴν κίθαριν καταγλαίσαντας ἀρετῶν παντοίας ἰδέαις, καὶ μαρτύρας τελειωθέντας τῇ καλῇ πρὸς τὸν Θεὸν τῆς ἀληθείας ὁμολογίᾳ, καὶ μοναχοὺς ὁσιωτάτους «ἐν τῇ Σιναιτίδι, ἐν τῇ Ἀθωνιάδι ταῖς ἐρήμοις, τοὺς πολλοῦ τοῦ γένους ἡμῶν τοῖς τῆς ἀρετῆς ἀγῶσι γενναίως προσεξεταζομένους, καὶ θαυμάσιως ἀποστᾶζοντας ἰδρώτας τοὺς ἐξ ἀσκήσεως, τοὺς μὲν ἐν μοναστηρίοις, τοὺς δὲ ἐν ἀσκητηρίοις, τοὺς δὲ ἐν μονηρίοις, ἐν οἰκουμέναις, ἐν αἰκίτοις, ἐν ὄρεσιν, ἐν σπηλαίοις, ἐν ὄπαις τῆς γῆς, οὓς ὑπεροσμίους ἀντις εἰπῶν, καὶ ἄνδρας οὐρανοῦς, οὐκ ἂν ἀμάρτοιοι τοῦ ἀληθοῦς, ὡς ἐγγὺς πελάσαντας αὐλίας, καὶ ἔξω γενομένων σαρκὸς καὶ αἰσθησεων¹», ὅτι καὶ θαυματουργῶν ἀριθμὸν πολὺν ἔκτοτε μέχρι τοῦ νῦν ἔχομεν ἡμεῖς, ὡσεὶ τεκμήρια περίτρανα τοῦ ταύτην εἶναι τὴν ἀληθινὴν Ἐκκλησίαν.

Ἄλλως δὲ καὶ ἔδει σπριζῆναι τὸν ἡρωοστικὸτα τῇ γνώμῃ, ὃν ἴσα τοῖς ἐν τῷ δόγματι ἀδελφοῖς ἡμῶν ἀγαπώμενον καὶ τιμώμενον ὁ σοφὸς ἐκήρυξεν Εὐγένιος, ὑπ' ὄψιν ἔχων καὶ σύγγραμμα κατὰ τῶν πικρῶν καινοτομιῶν, ὑπερ ἔγραψεν οἰονεῖ τινα πίστεως ὁμολογίαν ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀββᾶ Γουετταίου κατὰ τὴν III'

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 384—386 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου. Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου τίθεται πέρας εἰς τὴν σειράν τῶν Συμβολῶν τούτων διὰ τὸ παρὸν ἔτος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας. Ὁ ἀναγνώστης βλέπει ὅτι εἰσέτι μένουσιν ἀδημοσίευτα πολλὰ πατριαρχικὰ γράμματα, ἅτινα ἀναφέρονται εἰς τὴν συμβίωσιν καὶ σχέσιν τῶν ἐν τοῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου κητολικῶν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους, τούτων δὲ σειράν δημοσιεύομεν, ἀπεκδεχόμενοι προσεχῆ συμπλήρωσιν αὐτῶν, διότι ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδικιν ὀλίγιστα σώζονται τοιαῦτα.

1. Βλ. Βουλγάριος ἐπιστολὴν πρὸς Κλαίριον, περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων, σελ. 32.

ἐκτονταετηρίδα πρόδρομος Κλαίριος. Ἡ περὶ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως διδασκαλία ἦν ἀσφής ἐν τῷ νοῦ τοῦ Κλαίριου, ἢ μᾶλλον ἀδιαφόρος εἶχεν ὁ ἀνὴρ πρὸς τὰς νεωτεροποιίας τῶν ἀπὸ τῆς Δύσεως. Τούτο δὲ θεμελίον ἦν πίστεως ἀρραχέστατον, ὡς καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ διδασκαλία, ἣν ἀντέγραψεν αὐτῷ ὁ Εὐγένιος ἐπιστειλᾶς²· ἐξήτει ἵνα μᾶλλον μόνον ὁ Κλαίριος εἴπῃ ἔσχεν ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία μετὰ τὸ μέγα Σχίσμα ἁγίους, εἴπερ ἠρίθμει θαυματῶν πληθύν, οὐχὶ βεβήτως ὁμοίαν τοῖς ὑπὸ τοῦ Φραγκίσκου δὲ Παρὶς τερατογουμένοις³· καὶ ἔλαβε καὶ σπρηγιμὸν ἐν τῇ πίστει, καὶ διασάφρησιν τῶν ἀπορουμένων, καὶ τῶν ἀγνωσμένων ἐξήγησιν.

Λυπηρὸν ὅτι ἀγνωστον ἔστι μοι τοῦ θησαυρίζεται τὸ χειρόγραφον τῆς ἐπιστολῆς, ὅπερ εἶχεν ὁ Γεώργιος Ζαβίρας, ὡς ἐμνήσθη ἐν τινι προπαρελθόντι φύλλῳ τῆς Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας², ἵνα περὶ τοῦ Κλαίριου καὶ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτοῦ λάβωμεν εἰδήσεις αὐθεντικᾶς. Ἀλλὰ στέργοντες τὰ παρόντα, μετατυπούμεν πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ΣΤ' μέρους τῶν παρόντων ἀρθρῶν τὸ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀπόσπασμα³, ὡς δείγμα καὶ μνημεῖον προσεγγισεῶς τινος ἐνὸς σοφοῦ λατινοῦ θεολόγου πρὸς τὴν ἡμετέραν Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

M. I. ΓΕΛΕΩΝ.

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΠΕΤΡΟΝ ΚΛΑΙΡΙΟΝ

Σὺ δὲ οὐ δυσχεραίνεις δηλονότι, οὐδὲ χαλεπὸν, ἀγαπητέ, θῆπεις, εἰ τοῖς πλείστοις τῶν ὑπὸ σοῦ γεγραμμένων ἐπευδοκούντες ἡμεῖς, ἔστιν οἷς καὶ ἀπαρετκόμειθα²· διὸ καὶ τὰ ἐφεξῆς παρασημειούμενοι προβαλλόμεθα, καὶ τὴν τούτων παρὰ σοῦ ἀπαιτούμεν διασάφρησιν εὐκρινῆ τε καὶ ἀναμφίδοξον, ὥστε περὶ τῆς σῆς διζῆς καὶ πίστεως τέλειον πληροφορηθῆναι.

Ἐρῶτον οὖν ἐν τῇ ἐκδοθείσῃ σοι ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως, τὸ ἐν τῷ Συμβόλῳ εἰς τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐν εἰδει ὑποσημειώσεως διαστῆλλον, τοὺς μὲν φῆς τῶν Πατέρων γνωματεύσαι, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς μονοῦ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευεται· τοὺς δὲ οὕτως ἀπλῶς εἰρηκέναι, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς· τοὺς δὲ, ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ· τοὺς δὲ τῶς, ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ· ἐφ' οἷς ἐπάγων ἑκατέραν τὴν δόξαν εὐρηκέναι τοὺς Πατέρας διδάσκοντας, καὶ οὐδενὸς λέγω τὸ φρόνημα περὶ τούτου κατακρίνειν, ἀδιαφορᾶν τινα περὶ τὸ τοιοῦτον δόγμα σεαυτὸν νοσεῖν ἐξελέγχεις³· ὃ δὴ καὶ μᾶλλον ἡμᾶς ὑφορᾶσθαι ποιεῖς, δι' ὧν προσέθηκας, ὡς οὐδὲν οὐδέπω ἔχρης ἡμῶν ἀπεφῆντο περὶ τούτου ἢ Ἐκκλησία, εὐδὲ ἔσχεν ἔς γε καὶ νῦν ἀπεκλυψεν (ὡς λέγεις) ἀνεπτυγμένην· ταῦτα οὖν ἡμῖν εὐ ἴσθι οὐδόλως ὄντα ἀποδεκτὰ, τούναντίον δὲ, καὶ ψεκτὰ κομιδῆ καὶ ἀπόπτυστα, καὶ ὡς ἐγγὺς πάνυ τῆς λατινικῆς καινοτομίας γινόμενα, τοῦ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας εἰλικρινοῦς φρονήματος πᾶμπαν ἄλλοτρίαι· ἀθλίε τῆς ἀδιαφορίας! τοῦτο ἡμῶν τὸ φρόνημα, ὡς

2. Ἀνέγνωθι σελ. 369 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου.

3. Ἐξεδόθη ἐν τέλει τῆς Ἐπιστολῆς, ἀπὸ σελ. 108—115.

ἄνωθεν καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος αὐτοῦ καὶ μετὰ τὸ σχίσμα, ὅρος εὐσεβείας εἶς, ὃν οὐκ ἔστι παρασχεῖσθαι, τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς τὴν καθ' ὑπαρξίν ἔχειν πρόδον· τοῦτο ἡμῖν ἀριδύτως ἀποκεκαλυμμένον ἠγοῦμεθα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἐν οἷς τὸ Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις πέμψεν ὑπέσχετο, ὃ πρὸς τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται· τοῦτο διὰ τῆς οἰκουμένης Συνόδου, τῆς ἐν τῷ Συμβόλιῳ τρανῶς διακηρυχτούσης συμπροσκυνεῖσθαι μὲν Πατρὶ καὶ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα καὶ συνοδοῦξέσθαι, ἐκ τοῦ Πατρὸς δὲ ἐκπορεύεσθαι· ἡ γὰρ ἐγγὺς ἀμέσως τῆς τῶν δύο προσώπων Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, κατὰ τὴν θεοπερὴν δοξάν τε καὶ προσκύνησιν, ἐκδηλώσεως, τοῦ ἐτέρου τούτων, ἦτοι τοῦ Υἱοῦ, ἐν τῇ ἐκπορεύσει παράλειψις τε καὶ ἀποσίγησις, οὐδὲν, ὅτι μὴ τῆς τοῦ μόνου σημασίας ἀναφώνησις ἐστὶ σαφὴς καὶ ὁμολογία. τοῦτο καὶ εἰ τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης κοινῆς τε καὶ συμφωνῶν τῶν πιστῶν ὁμολογίας, πρὶν ἢ τὴν προσθήκην ἐκείνην τολμηθῆναι τὴν ἄβυσσον, ὅποτε καὶ πάππει αὐτοὶ τῆς ἡμῶν Πατρᾶσι καὶ ἡ ὑπ' ἐκείνου Ἐκκλησία ἐπίσης τῇ καθ' ἡμᾶς τὴν ἀρτίως ἀναφύεσαν καινοτομίαν κατέκριναν, καὶ ὑπὸ ἀναθέματι φρικτῶ κηρύττεσθαι ἀπηγγέρευον· τοῦτο τέως καὶ τοῦ σχίσματος παραχωρήσει θεῖα προβύτης, ἅπαντα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὡς δόγμα ἀποκεκαλυμμένον ἄχρι τοῦ νῦν καταπροσεύουσα, καὶ ἄχρι συντελείας καθέξει, τῇ καλῇ ὁμολογίᾳ ἀδικαίως ἐμμένουσα. Εἰ δὲ καὶ τινες, ὁ φῆς, τῶν Πατέρων, ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα θεολογῆσαντες φέρονται, οἷον ὁ θεῖος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ Ἀγκυρωτῶ καλουμένῳ λόγῳ, καὶ ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων Κύριλλος ἐν τοῖς Θεσσαυροῖς, καὶ εἴτις ἄλλος πρὸς τούτους, ἀλλ' οὗτοι γοῦν διὰ τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ φωνῆς τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως, ἣν ἔχει τὸ Πνεῦμα πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν δεικνύει θέλουσιν, ἢ καὶ περὶ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, τῆς ὡσαύτως ἐκ τῶν τριῶν θεῶν προσώπων ἐκπηγαζούσης θεολογούσιν, ἀλλ' οὐχὶ ὅθεν τὴν τῆς ἑαυτοῦ ὑποστάσεως ὑπαρξίν ἔχει τὸ Πνεῦμα παρστήσει σπουδαζούσιν. Αὕτη ἡμῶν ἡ πίστις, τοῦτο τὸ δόγμα, καὶ εἴτις παρ' αὐτὰ φρονεῖ καὶ δοξάζει, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ τοιοῦτός ἐστιν ἐκκηρυκτός· οὗτω τοῖνον καὶ αὐτὸς καθ' ἡμᾶς πιστεύων, ἀληθῶς ἐκεῖνα ἔρειε ἅ ἐπὶ τῆς σῆς ὁμολογίας προσθήκας λέγων, ὅτι πιστεύεις εἰς πάσας τὰς ἀληθείας τῆς Καθολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας, χωρὶς τινος ἐξαιρέσεως, καθὼς ἔτι χωρὶς ἐξαιρέσεως ἀποπτύεις πᾶσαν ἀπάτην, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν, ἣν αὕτη ἀποκρούεται· καὶ τότε δὴ μάρτυς ἡμῖν ἔσῃ πάνδημος (ὁ φῆς ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ) καὶ πεπληρωμένος, ὅτι εἰς πάντα τὰ φρονήματα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὸ περὶ τῆς ὑπεραρχῆς τοῦ πάπα, καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν τῷ Συμβόλιῳ προσθήκης ἀνεπιληπτοὶ ἴσμεν. κτλ.

Δεύτερον. Ἐν τῇ πρὸς τοὺς πατριάρχας κλπ. ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ ἀφορᾶν αὐτοὺς τοὺς ἀρχιερεῖς ἡμῶν καὶ σέβεσθαι ἐπὶ γὰρ ἐπίσης τοῖς τῶν Λατίνων ἐπίσκοποις, ὡς λειτουργοὺς νομίμους τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Καὶ περὶ τούτου οὖν ἡμῖν ἔπεστιν ἐνδοιάζειν. Τίνας γὰρ Λατίνων ἐπισκόπους ἐνταῦθα νοεῖς; τοὺς πρὸ τοῦ σχίσματος, ἢ τοὺς ὕστερον; εἰ γὰρ ἐκείνους νοεῖς, συμπήφους ἕξεις καὶ ἡμᾶς καὶ ὁμοφρονας, ἐπεὶ ὡς ἀληθεῖς ποιμένας; τῆς εὐαγγελικῆς ποίμνης τοὺς μακαρίους ἐκείνους ἀνδρας ἴσα τοῖς Ἀνατολικῶν γενομένους καὶ αὐτοὶ τιμῶμεν καὶ σεβάζομεθα, καὶ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν δι' ἀρετῆς ὕψους τῶν τῶν ἁγίων συγκαταλεγμένων χορῶν, ὡς περὶ καὶ τοὺς ἡμετέρους, δο-

ξάζομεν· εἰ δὲ λέγεις τοὺς μετὰ τὸ σχίσμα, τούτους ἡμεῖς οὐ διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλήν τῶν προβάτων εἰσερχομένους ἐπιγινώσκουμεν, ἀλλ' ἀλλοθῶθεν ἀναβαίνοντας ἴσμεν, καὶ ληστὰς οἷον καὶ κλέπτας διακυρίτομεν οὐδὲ ποιμένας ὀνομάζομεν, ἀλλὰ λύκους βραρεῖς τῇ τοῦ Χριστοῦ ποίμνῃ ἀληθῶς ἐπιτιθεμένους, καὶ ταῦτην διεπαύσαντος ἀλλόως καὶ διαφθερόντας; διὸ καὶ τῶν διπύχων ἡμῖν τῶν ἱερῶν ἐκ πολλοῦ δεόντως ὁ Ρώμης ἐξήλειπται (οἶμαι δὲ ὅτι καὶ ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς πολλῶν πρότερον), καὶ ὅν περ ἂν πρωτοταγῆ τε καὶ κορυφαῖον ἐν ἀρχιερεσί Θεοῦ ὁμολογῆμεν, εἴπερ εὐσεβῶν εἶη καὶ τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ὀρθοτομῶν, τοῦτον ἤδη οὐδὲ ἐντάττειν αὐτοῖς ἀπλῶς, οὐδὲ ἐναρθεῖν ἀξιούμεν· κτλ. γὰρ κινωνία ζωῆς πρὸς σκότος; ἢ τίς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ;

Τρίτον. Καὶ ἄξιός ἐστις παρα τοῖς Λατίνους ὑμῖν νεωτέρους ἀναφάνοντας προβάλλειν (ἐν τῇ πρὸς τὴν κατὰ τὴν Ρωσσίαν Σύνοδον ἐπιστολῇ), καὶ τούτους θαύματα παντοῖα διηγεῖσθαι γινόμενα προσμαρτυρεῖς, οἷα τὰ διὰ προσειδῶν ὡς φῆς, Φραγκίσκου δὲ Παρὶς τερατοῦργούμενα· περὶ τούτων οὖν ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος ἀπαντήρει σοι. Ἄγιους μὲν, ὡς φῆς, ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία προήγαγε, καὶ μάρτυρας. Εἰπέ μοι ἐπὶ τίνι θεμελίῳ καὶ ὁμολογίᾳ; πότερον τῆ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν κατὰ Παῦλον, καὶ τῆ τοῦ Χριστοῦ; ἢ τῆ τοῦ πάπα ὡς μονάρχου, καὶ τῆ τῆς Λατινίας, ὡς μόνης ἀληθοῦς Ἐκκλησίας; εἰ μὲν καταρήσεις τὸ πρῶτον, ἐνδέχεται· εἰ δὲ τὸ δεύτερον, θάτερον εἶπω καὶ γὰρ, ἢ καταφευθῆ τῶν ὧν κηρύττεις ἁγίων, ἢ ἀληθῶς ἐκεῖνοι οὐκ ἅγιοι· τρεῖς γὰρ θεωροῦνται μαρτυροῦντα τὴν ἀληθῆ ἐν ἀνθρώποις ἀγιότητα: πρῶτον, ὀρθοδοξία ἁμωμος· δεύτερον, ἀρετῶν κατόρθωσις ἁπάντων, αἷς ἔσται ἢ περὶ τὴν πίστιν μέχρις αἵματος πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀντικατάσις· καὶ τέλος ἢ παρὰ Θεοῦ ἐπίδειξις σημείων ὑπερφῶν καὶ θαυμάτων· τὸ πρῶτον ἐστὶ καὶ εἰς σωτηρίαν ἀναγκαϊότατον· τὸ δεύτερον εἰς ἀγιώσθησιν χαρακτηρεῖ· ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον ἀναγκαϊότατον καὶ τοῖς εἰς ἀποδείξειν. Λέγομεν οὖν τῶν φημιζομένων παρ' ἡμῖν ἁγίων ἐπάναγκας εἶναι ὅτι μάλιστα, ὥστε πρῶτον [ἐν] ὀρθοδοξίᾳ καὶ ὁμολογίᾳ τῶν κοινῶν [ἢ πιστευομένων] τούτους καὶ βεβιωκέναι καὶ τελευτηκέναι· εἰ δὲ ὑπ' ἀπλότητος, (ἰδιῶται μάλιστα ὄντες, καὶ μὴ ταῖς ἱεραῖς ἐπιστήμασι ἐγγεγομισμαμέναι), συνυπήλθον τοῖς οἰκείοις ποιμαῖν εἰς καινοτομίας, ἀρετῶν αὐτοῖς εἰς δικαιοσύνην τὰ πρόβατα ἐν ὑπακοῇ γεγενῆσθαι, τῆς οἰκείας μήποτε δι' ἀπλότητος ποίμνης ἀποστρεφθήσαντα· πλην ἀλλ' εἰ καὶ τῆς διδασκαλῶν ἦσαν μερίδος, ἢ ποιμένων, καὶ ταῦτα ἐκ μελέτης φρονούντες ἐπείσθεν, καὶ ἐκήρυττον, ἡμεῖς τοὺς τοιοῦτους ἐν τῷ χορῶ τῶν ἁγίων οὐ καταλέγομεν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τῶν σωζομένων, ἂν ἀρχὴν καὶ ἀφορμὴν προϋπέστησαν τοῖς σκηνδύλλοις καὶ τῷ μεγίστῳ τουτῶ χωρισμῶ· τίνες δ' ἂν οὗτοι; ἀπογοιμένοι ὄντες ἡμεῖς οὐ κρίνομεν, ἀνθρώποι ὄντες; τῶ κοινῶ δὲ κριτηρίῳ, καὶ τῇ δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ φρικτῆ κρίσει μᾶλλον παραπέμπομεν. Ἄλλ' εἴπατε πρὸς τῆς ἀληθείας; ἡμῖν αὐτοὺς ἀπεικάζετε, ἢ ὑμῖν; πότερον, ἐτρύφον κατὰ Λατίνους, ἢ κατ' Ἀνατολικούς ἐνεκρατεύοντο; ἡδουαθείαις ἐργῶντο, ἢ κατὰ τῆς ἀληθείας; ὕπνοις ἐνεκρατεύοντο, ἢ χυμνεύσις καὶ ἀργυρνίαις; συνδικαίησι πολιτικῶν θορόδων, ἢ ἀνχωρήσει; Ἀνέγνωμεν πολλὰς τῶν καθ'

* ἀποσκιστησῶσιν ἴσως.

ὕμῃς τοιούτων ἀγίων διαγωγῆς, ἀλλὰ τῇ πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς ἐκμιμῆται εὐδοκίμησαντες ἐγνοίωμεν τοιγαροῦν εἰ καὶ μετὰ τὸν γορισμὸν ἄγιοι παρὰ Λατίνους διέπρεψαν, ἡμῶν οὐ μόνον οὐκ ἀντίπαλοι πάντες, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ μιμηταὶ καὶ ὁμότεροισι. Ὁ δὲ τρίτον ζητούμεν ἐν τοῖς κανονισθεῖσιν ἁγίοις τὴν τῶν σημείων ἐπίδειξιν· καὶ τοι τοῖς πάλαι εὐκρινέστερον κατὰ Θεὸν πολιτευομένοις οὐ πᾶν τοῦτο ἀνεζητήζετο, ἀλλὰ τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τῆς πονηρίας ἤδη καὶ τὰ θαύματα παραπλαττούσης, καὶ τὰς ἀρετὰς τῇ ὑποκρίσει μᾶλλον κισθλησεύσης, καὶ λίαν θηρευομένης τε καὶ ἀπειτούμεν, καὶ εἰς κρίσιν κολουμένην. Καὶ ἂ μὲν ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων ὕμῶν συγγέγραπται ὑποπεύοντες, ἀπειτούμεν ἡμεῖς παρ' ὕμῶν, ὃ καὶ προφανῶς ἀποδωτόμεν. Δεῖξτε ἡμῖν τὰς τῶν μακαρίων πνευμάτων καταλειθεύσας ἐν γῇ ἀποθήκας, ἧτοι τὰ λείψανα· κἄν μὲν ἄφρατα, καὶ εὐώδη, καὶ μυρίπνοα, ἧ καὶ μυριόβλυτα καὶ τερατουργὰ διασώζονται, ὡς δεῖκνται τὰ τῶν Ἀνατολικῶν, ἀποδεξόμεθα καὶ τὰ τῶν Δυτικῶν ὕμῶν· εἰ δ' ἀποκρύπτεται ταῦτα, ὡς δῆθεν ἀόρατα δεῖν εἶναι, ἐν ὑποφίεῳ ἔτι κεῖται τὸ ὡς μέγα θυλλοούμενον. Ἀλλὰ τίνας ἔνεκεν ὑμεῖς ἀποκλείετε, καὶ πίστιν τῶν θεατῶν (οὐδὲν ἄμεινον ἢ τυφλῶν ἐν τοῖς ἀθεῖστοις δικαικίμενων) ἀπειτεῖτε; ὅστε μᾶλλον δοῶσαν τῷ Θεῷ τῶν τοῦς ἁγίους δοξάζοντι· ὅστε πίστιν διὰ φανερώσεως τῇ ἀληθείᾳ. Πρόκειται καὶ ἐν ἡμῖν Σπυρίδων κατὰ Κέρκυραν ὁ θαυματουργός, ὡς ἔμπνοος, σώζων καὶ τὰς σάρκας μέγρι νῦν (ἀπὸ χιλίων τριακοσίων που ἔτων) ἀπαλάς, καὶ ψηλαρωμένος τοῖς προσοῦσι προσκυνεῖται μᾶλλον καὶ θαυμάζεται· καὶ Εὐφρατία ἡ παρθενομάρτυς ἐν Κωνσταντινουπόλει· θεῖμα προκειμένη ὑπερφυέστατον σώζει τὰ πάλαι ἀέννηα, καὶ ἐμφαίνει νῦν ἀντὶ μύρου ἐκ τῶν πληγῶν τὰ αἰμόρρυτα· καὶ ἡ πανθαύματος Αἰκατερίνα ἡ πάνσοφος· καὶ παρθενομάρτυς ἐν τῷ θεοβαδίστῳ ὄρει Σινῶν δεῖκνται, τὰς μὲν χεῖρας μετὰ σαρκῶν ὀλοκλήρους, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα ὅττι τερπνὴν εὐωδίαν ἐκπένοντα, καὶ τὴν ἀγνότητά μαρτυροῦντα, καὶ ἄλλοι ἄλλαχού· καὶ οὗ ἐκ τῶν ἡμετέρων ὑμεῖς πρὸς ὕμᾶς μετακομίσατε, καὶ ὁμοίως θηρακυσάτε, ἀδεία καὶ ἀβλήων· ἀποκαλύπτετε, ὡς Ἀθανάσιον τὸν μέγαν, Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα, καὶ Νικόβιον τὸν ἡγιασμένον· Ἐλένην ὁμοίως αὐτόθι τὴν ἱσαπόστολον βασιλίδεα· Ζαχαρίαν τὸν τοῦ τιμίου Προδρόμου γενέτην, καὶ Προκόπιον τὸν μεγαλομάρτυρα· τίνας οὖν ἔνεκεν καὶ τοὺς νεωστὶ παρὰ Λατίνους Θεῶν εὐχερηστάτας, καὶ λαμπρῶς ἑορταζομένους, οὐ προσάγετε εἰς προσκύνησιν καὶ ψηλάφησιν; τὰ μὲν ὑπ' αὐτῶν θαυματουργηθέντα οὐκ οἴδαμεν· πείσατε οὖν ἡμᾶς τῇ τῶν λειψάνων ἀφροδίτῃ, ἧ τῇ εὐωδίᾳ τῶν ὁπτῶν ὄφρησαι· δεῖξτε ὕδατα ἀγισθέντα, καὶ ἄφρατα διαμένοντα· καὶ ταῦτα μὲν ὁ Νεκτάριος. Ἐγὼ δὲ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ μνημείου τοῦ Φραγκίσκου Δὲ Παρὸς τελουμένων θαυμάτων ἰδίᾳ ἀποκρινόμενος κἀκεῖνό σοι ἔτι προσθήσω, οἷοι δὲ ἂν κατὰ τὸν παππὸν ἔσχηεν ὁ ἀνὴρ ζήλων, ὁ Θεὸς ἴσως αὐτὸν διαφερόντως δοξάζει ἠυδόκησεν, ἐν ἐνδειξήν, ὡς εὐάρεστος γινόμενος Θεῷ ἀγαπᾶται πᾶς ὅστις κατὰ τῆς παππικῆς (πῶς ἂν εἴποιμι) ἐκθιώσεως ἢ ἀθείας τῷ Κυρίῳ ζήλον ζηλώσει Παντοκράτορι.

Τεταρτον· ἐν οἷς δὲ γράφεις, τοῦ ἐκδοθέντος σοι πονήματος μεμνημένος, ᾧ ἐπιγραφῇ ΕΠΙΤΟΜΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ, αὐτὸ τοῦτο ἡμῖν πέμψειν ἐπηγγέλω· πέμψον οὖν, ὡς ἂν σαφῶς ἐν αὐτῷ τὴν σὴν πίστιν ἐπιγνόντες, τέλειον οἰκοδομηθῶμεν· ἐρμηγεῖσαι γὰρ αὐτὸ σπουδάσομεν, καὶ σύμφωνον δὲ

ἐν ἅπασι τῷ ἀκριβεῖ τῆς ἀνομιήτου πίστεως εὐρόντες λόγῳ, καὶ τύποις ἐκδοῦναι φροντισόμεν.

Πέμπτον· Εἰδῶς δὲ πολλοὺς τῶν παρ' ὑμῖν, τοὺς μὲν ἀνοίξτε καὶ ἀπαυευσίᾳ τῶν ἡμετέρων, τοὺς δὲ καὶ πᾶθει καὶ δυσμενέῃ τὰ καθ' ἡμᾶς κακίειν τε καὶ διχθᾶλλειν ἑτοίμως ἔχοντας, ἰδοῦ σοι καὶ τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἐπισυναπτῶ· ἐς αὐτῆς γὰρ, ὡς περ ἐκ συνθήματος, εἰς ἐν ἀθροίσκῳ πνεύματι τε καὶ νόημα ἅπαντας τοὺς περὶ σέ, οἷς γνήσιος εὐσεβείας ἔρω· ἐντέτρεκε, τὴν παρεμβολὴν τοῦ Ἰσραὴλ καταφράζει· καὶ ὀμυρώσει, ὡς μηκέτι ὑπὸ τῶν περιστοιχοῦντων αὐτοῦ καὶ ἐπιβουλεύομένων Χανααίων παρασκαλεύσθαι.

ἈΓΓΕΛΟΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

— Ὑπ' ὄψιν ἔχομεν τὰ δύο πρῶτα φυλλάδια τῆς ἐν Παρισίοις ἀρχεμμένης ἐκδόσεως ἐβδομαδικῆς Ἀνατολῆς (L'ORIENT) εἰς σχῆμα 4ον, ἐκ σελίδων 32. Ἐκδότης καὶ συντάκτης αὐτῆς ἐστὶν ὁ ὁμογενὴς κ. Ν. Κ. Νικολαΐδης, οὗτινος ἄρθρα δύο ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν γνώστην τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἀξιόλογον, καὶ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων ἐρευνητὴν, μακρόχρονον μὲν τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπὸ οἰλιων ἀνταποκριτῶν, γνωρίζοντα δὲ ταῦτα τοῖς ἐν Εὐρώπῃ φιλομαθέσιν, ἰδίᾳ τοῖς ἐν Γαλλίᾳ. Τῶν ἄρθρων τούτων τὸ μὲν ἐν ἀντικείμενον ἔχει τὴν κατάστασιν τῆς ἐν Ἱερουσολύμοις Ἐκκλησίας, τὸ δὲ δεῦτερον ἅπαντ' εἰς τινα γραφόμενα ἐφημερίδων ἑλληνικῶν οὐχὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὀρίζοντος, ἄς ἐν ὀλίγοις ἀναδιδάσκει πόσον δυσχερὴς ἡ διοίκησις τῶν κοινῶν πραγμάτων τῶν παρ' ἡμῖν.

— Ἐξεδόθη καὶ τὸ Ζ' φυλλάδιον (μηνὸς Ὀκτωβρίου) τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἐπισήμου ἐκκλησιαστικῆς ἐφημερίδος Biserica Orthodoxa Romana (σελ. 465—513).

— Ὁ αὐτὸς ἐξεδόθη καὶ τὸ Θ' φυλλάδιον τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδομένου περιοδικοῦ Σωτηρίας, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ ἐνέκρινε μὲν ἡ διοικοῦσα ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, συνέστησε δὲ τὸ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον. Περιεχόμενα τοῦ Θ' φυλλαδίου τούτου (σελ. 257—288) εἰσὶ:

Περὶ θείου ζήλου λόγος· ὑπὸ Ἠλία Τανταλίδου. — Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ βασιλέως, ὅστις ἐποίησε γάμος τῷ υἱῷ αὐτοῦ· ὑπὸ Α. Κουρνιακτοῦ. — Λόγος τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ρωσσίας αυτοκρατορικοῦ ἐπιτρόπου κ. Ποποδοστόσεφ. — Δὲ ἐν Κύπρῳ χριστιανικὰ ἀρχαιότητες (ἀπόσπασμα ἀνεκδότου μελέτης) ὑπὸ Χρ. Παπαδοπούλου δικαστοῦ ἐν Κύπρῳ. — Ἐκκλησιαστικῶν τιμῶν ὕμνων γραφαὶ διαφέρουσαι, εἰς ἀρχαίῳ χειρογράφῳ συλλεγίσαι· ὑπὸ Ι. Σακκελίνας. — Παρατηρήσεις τιναὶ ἐπὶ τοῦ ἀπὸ ὑποβληθέντος ὑπομνήματος τοῦ Μακράκη περὶ τοῦ τρισυνθέτου τοῦ ἀνθρώπου· ὑπὸ Ἀθ. Πετρίδου. — Δωροθεὸς ὁ Σχολάριος. — Εἰδήσεις.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΑΠΑΞ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗΝ

ΕΤΟΣ Η'.

ΕΝ ΚΩΝΣΤ/ΠΟΛΕΙ, 26 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1898

ΑΡΙΘ. 50.

ΔΙΕΥΘΥΝΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Σισανίου 'Αθανάσιος (πρόεδρος)
'Αρχιγρ. 'Ι. Συνόδ. Κωνστ. 'Αλεξανδρίδης (ταμίας)
'Ιωάν. Δ. Τανταλίδης (γραμματεὺς).
—
'Αρχισυντάκτης Μανουὴλ 'Ιω. Γεδεών

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

καθ' ὅλον τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος μετρίτια ἀργυρᾶ 5
ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φρ. 25
ἐξαμηνιαία τὰ ἡμίση.

Ἡ συνδρομὴ προκαταβάλλεται
Αἱ συνδρομαὶ ἀρροῦνται τὴν 1 Νοεμβρίου καὶ τὴν 1 Μαρτίου.

Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν 'Εκκλησιαστικὴν 'Αλήθειαν ἀπευθυνόντες: «Τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Σισανίου κ. 'Αθανασίῳ Προέδρῳ τῆς τῆν 'Εκκλησιαστικῆν 'Αλήθειαν διευθυνοῦσας 'Επιτροπῆς. Εἰς τὰ Πατριαρχεῖα: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ». — Αἱ ἀποδείξεις τῶν συνδρομῶν καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς ὕλης διαχειρίσεως φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς 'Εκκλησιαστικῆς 'Αληθείας καὶ τὴν υπογραφήν τοῦ ταμίου πανοσ. ἀρχιμ. κ. Κωνσταντίνου 'Αλεξανδρίδου (ἀρχιγραμματεὺς τῆς 'Ι. Συνόδου).

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῆς «'Εκκλ. 'Αληθείας», οἱ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῷ ἐξωτερικῷ, ὅσοι δὲν ἀπέστειλαν ἄχρι τοῦδε τὴν τοῦ ἔτους τούτου συνδρομὴν, ἕνα πράξωσι τοῦτο ἀνυπερθέτως: ὁμοίως δὲ παρακαλοῦνται καὶ οἱ καθυστεροῦντες συνδρομὰς προηγουμένων ἐτῶν ἕνα συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς προαποσταλείσας αὐτοῖς ὑπομνήσεις.

Οἱ ἐκ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ τῶν ὁσιωτάτων ἡγουμένων μήπω ἀπαντήσαντες εἰς τὴν Πατριαρχικὴν ἐγκύκλιον περὶ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Μ. 'Εκκλησίας παρακαλοῦνται ἕνα ἐπισπεύσωσι τὴν ἀποστολὴν τῶν καταλόγων αὐτῶν, καθότι τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον ἀπολύεται μετὰ τινος ἡμέρας ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ Τυπογραφείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Εκκλησιαστικὰ χρονικά—'Ορθόδοξον μητροπολιτῶν οἱ ἐκδεδομένοι κατάλογοι, συμπληρούμενοι. Α') Μητροπολιτὴν 'Ηρακλείας ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών— Αἰ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διθῆκῃ προτυπώσεις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ὑπὸ Μ. 'Ι. Γεδεών— Οἱ κατὰ τὸ προσεχὲς Τεσσαρονθήμερον κηρῦζοντες τὸν θεῖον λόγον— 'Αγγελία: βιβλίον.

Παράρτημα—Κανονικὰ διατάξεις τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως (σελ. 393 -400).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Τῇ πέμπτῃ (20 λήγοντος) ἐγένοντο ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ αἱ κανονικαὶ ψῆφοι ἐπὶ διαδοχῇ τῆς χειρουργοῦσας μητροπόλεως Μαρωνείας. 'Εκ τῶν τεθέντων

υποψήφων, τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου Μελιτουπόλεως καὶ τῶν πανοσιολ. ἀρχιμηνδριτῶν 'Αθανασίου 'Ηλιόδου, καὶ Χρυσάνθου 'Ιεροκλέους, ἐξελέγη ὁ τελευταῖος. Ὁ θεοφιλ. ἐψηφισμένος μητροπολιτὴς Μαρωνείας κ. Χρυσάνθος, ἀρχαῖος τελειόφοιτος τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῆς, ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς πολλοῦ, συνεπλήρωσε δὲ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐπὶ τετραετίαν διηύθυνε τὸ ἐν Θεσσαλονικίᾳ Διδασκαλεῖον. Ἡ χειροτονία αὐτοῦ γενήσεται τῇ προσεχῇ κυριακῇ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ὑπὸ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν.

— Αὐθιμὲρον ἡ ἱερὰ Σύνοδος προβάσσει εἰς ἐκλογὴν τοῦ ἐπισκόπου Λέρνης, ἐκ τῶν τριῶν υποψήφων, τῶν πανιερ. μητροπολιτῶν Νευροκοπίου καὶ πρώην 'Αμίδης καὶ τοῦ ὁσιολογ. ἱεροδιδασκάλου κ. Διονυσίου Χρυσάνθου, ἐξελέξατο τὸν πανιερ. μητροπολιτὴν Νευροκοπίου κ. Χρυσάνθον, διακριθέντα μέχρι τοῦδε ἐπὶ ζήλω πρὸς τὰ καλὰ καὶ αὐταπαρησῆ εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν, ἃς ἡ 'Εκκλησία κατὰ καιροὺς ἀντίθει αὐτῷ.

— Τῇ κυριακῇ (23) ἐγένετο ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ ἡ χειροτονία τοῦ θεοφιλ. ἐπισκόπου 'Ελευθεροπόλεως κ. Διονυσίου, συνειρουργούντων τῶν σεβασμ. συνοδικῶν Νικίας, Νικοπόλεως, 'Αγκύρας, Ξάνθης, Βιζύης, Σισανίου καὶ Μογγλων. 'Επὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ νέου αὐτῶν ἐπισκόπου τηλεγραφικῶς συνεχάρησαν αὐτῷ ἡ τε κοινότης Πραβίου, ὅπου ἡ τῆς ἐπισκοπῆς ἐδρα, καὶ τινες τῶν προκρίτων, οἵτινες ἐπὶ τούτῳ ηὐχρίστησαν καὶ τῇ Μ. 'Εκκλησίᾳ.

— Τῷ σαββάτῳ ἐποιήσαντο ἐπὶ Συνόδου τὴν νεομισμένην εὐχαρίστησιν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῶν ὁ πανιερ. μητροπολιτὴς Αἴνου κ. Λουκάς, ὁ θεοφιλ. ἐψηφισμένος Μαρωνείας κ. Χρυσάνθος καὶ ὁ πανιερ. ἐπίσκοπος Λέρνης κ. Χρυσάνθος.

— Οι ὀρθόδοξοι τῶν ἐπαρχιῶν Αἰνίου καὶ Σερρών ἐπέστειλαν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ τηλεγραφικῶς ἐκφραζόμενοι τὴν βαθύτητα αὐτῶν εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τῶν νέων μητροπολιτῶν Σερρών Κωνσταντίνου καὶ Αἰνίου Λουκά.

— Ὁμοίως τηλεγραφικῶς νύχρηστησαν οἱ πανιερωμένοι μητροπολίται Σερρών, ἐκ Θεσσαλονίκης, ὅπου μετέβη διὰ τὰ αὐτόθι κοινοτικά πράγματα, καὶ Καστορίας Γρηγόριος ἐξ Ἀγχιάλου.

— Μ. ἀρχιεπίσκοπος διορίσθη ὑπὸ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ὁ ἱερολογ. δευτερεύων τῶν Πατριαρχεῶν κ. Ἰωακείμ Α. Σγουρός.

— Ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἀπένειμε τὸ ὄφφίχιον Ἱερομνήμονος τοῦ πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ οἰκουμενικοῦ Θρόνου εἰς τὸν πανοσιολογ. Ἱερομόναχον κ. Καισάριον Ἰακωβίδην, ἀπὸ πολυετίας προεστῆκεν τῆς ἐνορίας Σαρμασικίου, διακριθέντα ἐπὶ τε χρηστότητι πολιτείας καὶ τῇ μετ' ἀκριβείας ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

— Ὁ πανιερωμ. μητροπολίτης Τραπεζοῦντος κ. Φιλίππετος ἀνήγγειλε τῇ Ἐκκλησίᾳ ὅτι, καθ' ἣν αὐτὴ ἀνέθετο ἐντολὴν αὐτῷ, μετέβη εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν τοῦ Τιμίου Προδρόμου Βαζελῶν ἐπὶ ἐξετάσει τῶν κατὰ τοῦ ἡγουμένου αὐτῆς ὁσιωτ. κ. Γερασίμου διατυπωθειῶν κατηγοριῶν τῶν μοναχῶν αὐτῆς. Παραιτηθέντος αὐτοῦ, ἐξελέγη νέος ἡγούμενος ὁ ὁσιώτ. Ἱερομόναχος Ἰσίδωρος, ὡς ἀναγγέλλουσι τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ οἱ πατέρες τῆς Μονῆς ταύτης, συνετάχθη δὲ καὶ καὶ οἱ πατέρες τῆς Μονῆς ταύτης, ἀποστῆναι ἀπὸ τῶν μοναστηριακῶν λογαριασμῶν τῆς τελευταίας τριετίας. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἐκύρωσε τὸ πόρισμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης ἀποστολῆς.

— Εἰς τὴν Πατριαρχ. Κεντρικὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν ὁ ἐν Ἀθήναις φιλογενέστατος κ. Ἀνδρέας Συγγρός προσήνεκε 50 λίρας ὀθωμανικῆς. Ἐπὶ τῇ δωρεᾷ ταύτῃ, ἧς εὐκαίον ὅ,τι πλείστοι νὰ εὐρεθῶσι μιμηταί, ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης νύχρηστησεν ἡγεγάρως τῷ κ. Συγγρῷ τῷ οὕτως ἀρίστῃ χρῆσιν τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ ποιουμένου.

— Τῇ κυριακῇ (23), καθ' ἣν ἡ Ἐκκλησία γερᾶραι τὴν μνήμην Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, πρώτου ἐπισκόπου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐτέλεσε τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ πανηγυρίζοντι ἱερῷ ναῷ τοῦ ἐν ταύτῃ Ἁγιοταρικοῦ Μετοχίου ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος πρώην Κίτρους κ. Ἰωαννίκιος. Πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν ἐπισκέψαντο τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων, ἐκ μέρους δὲ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ὁ πανοσιολογ. Μ. πρωτοσύγκελλος.

— Χθές, τρίτη, παραμονὴ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου, ἐχοροστάτησε κατὰ τὸν ἐσπερινὸν ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης ἐν τῷ πανηγυρίζοντι ἱερῷ ναῷ τῶν Τακουλῶν. Σήμερον δὲ (26) ἐν τῷ κατὰ τὴν Ξυλόπορταν ὁμωνύμῳ ναῷ μετὰ τῶν σεβασμ. συνοδικῶν.

— Ἐξεδύθη καὶ διενεμήθη τὸ πρόγραμμα τῶν κα-

τὰ τὴν προσεχῆ νηστείαν τοῦ τεσσαρακονθήμερου κηρυζόντων τὸν θεῖον λόγον ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο βλέπει ἐν τῇ ἡ' σελίδι τοῦ παρόντος φύλλου ὁ ἀναγνώστης.

— Κατὰ τὴν γενομένην ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνη κηδεῖαν τοῦ μακαρίτου Μάρκου πασᾶ Πιτζιπιού, διευθυντοῦ τῆς Αὐτοκρατορ. Ἱατρικῆς Σχολῆς παρέστη κατ' ἐντολὴν τῆς Α. Θ. Π. ὁ πανοσιολογ. Μ. Ἀρχιεπίσκοπος.

— Τῇ προσεχῆ δευτέρᾳ ἀπὸ πρωίας ἐξακολουθήσει ἡ ἐπὶ δημοπρασίας ἐκποιήσεως τῶν πραγμάτων τοῦ μακαρίτου πρώην Πολυκωνῆς Γερσίου.

Μετὰ τοῦ παρόντος φυλλαδίου διανεμόνται τοῖς συνδρομηταῖς τῆς „Ἐκκλησιᾶς Ἀληθείας“ αἱ προμετωπίδες τοῦ II' τόμου καὶ ὁ καθ' ὕλην πίναξ τῶν περιεχομένων, δοθησομένου ἐν τῷ προσεχῆ φυλλαδίῳ τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ πίνακος τῶν ἐν ταῖς διατριβαῖς ὑποθέσεων καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων.

ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΟΙ ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΟΙ

Ἡ ἱστορία τῶν κατὰ μέρος ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν ἀναπτυσσομένη ἐν ταῖς βιογραφίαις τῶν ἀρχιερέων, ἐπισκόπων δὴ καὶ γε δὴ, μητροπολιτῶν, αυτοκεφάλων ἀρχιεπισκόπων καὶ πατριαρχῶν, κατὰ τὰς ἐνούσας δὲ πηγὰς ἐκτιθεμένη καλλίστη γίνεται συμβολὴ πρὸς συμπλήρωσιν κεκνημένων μερῶν τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἱστορίας, καὶ ἐπὶ τῇ βίβει τούτων ἀνακληρούσα πᾶν, ὅπερ ἔλλειπει, πᾶν τὸ κακῶς ἔχον ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Lequien συλλογῇ καὶ ἐν καταλόγοις ἀρχιερέων δημοσιευθεῖσιν, εἴτε ἐν μονογραφίαις ἱστορικαῖς καὶ γεωγραφικαῖς, εἴτε ἐν περιοδικοῖς καὶ φυλλαδίοις, καλὸν ἔσται ἐγγεῖρημα, παντὶ φιλόστοι ἀσπασίως ἀποδεκτόν. Ταῦτα φρονῶν ὁ τὰ παρόντα γράφων ἐπιχειρεῖ συμπληρώσει τινὶ καὶ προσθήκη τῶν ἐλλειπόντων ἐκ τῶν τοιούτων καταλόγων, ἀρχόμενος μὲν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας τῆς ἐν Θράκῃ, τὰ κατὰ τοὺς τελευταίους δὲ μητροπολίτης ἀρηγούμενος, ὅσοι ἀπὸ τοῦ 1714—1831 διώκησαν αὐτὴν, καὶ τὰ κατὰ τοὺς ὑπ' αὐτοὺς μορφωθέντας ἐπισκόπους καὶ μητροπολίτας, ὧν ἐν τῷ ἱεραρχικῷ σταδίῳ ἐμβλέπω καὶ σύνεσιν πολιτικὴν καὶ ἀσπασίαν πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου οὐδὲ φρονῶ ὅτι καλακεύει με συγγενείας πρὸς αὐτοὺς οἰαδῆτις συναίσθησις, εἰ δὲ οὐκ ὀρθῶς φρονῶ κρινάτω ὁ ἀναγνώστης¹.

1. Μέρους μικρῶν τῆς ὅλης ταύτης διατριβῆς ἤρξάνην ἐκδοῦς ἐν τῇ „Ἐκκλησίᾳ Ἀληθείᾳ“ κατὰ ἰούνιον τοῦ 1883 (τόμ. Γ', σελ. 514 καὶ ἔξ). Μετὰ παρέλευσιν πέντε καὶ ἡμίσεως ἐτῶν ἀρχόμενος τῆς μακρᾶς ταύτης ἀναγραφῆς, ἔκρινα πρέπον ἂν ἀνεκεφαλαιώσω συνοπτικῶς τὰ τότε γραφέντα, παραπέμπων εἰς τὰ ἔγγραφα, προσωπίης, ἐπιγράμματα κτλ. τὰ σχετικά πρὸς τὴν ὑπόθεσιν, δημοσιευθέντα τότε: σελ. 546—547, 548, 551.

Α'. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑΙ ΤΗΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ.

Πέντε εἰσὶν οἱ μητροπολίται τῆς Θρακικῆς Ἡρακλείας, περὶ ὧν γράφω ἐν τῇ βραχείᾳ μου διατριβῇ: ὁ Γεννάδιος, ὁ Γεράσιμος, ὁ Μεθόδιος, ὁ Μελέτιος καὶ ὁ Ἰγνατίος, πλὴν τοῦ ἐνὸς αἰῶνος διοικήσαντες τὴν Ἡρακλείαν, καὶ τὰς τύχας ἐν γένει τῆς Ἐκκλησίας μετὰ συνέσεως, διαδεχόμενοι ἀλλήλους, τὸν θεῖον ὁ ἀνεψιός· λυπηρὸν ὅτι αἱ περὶ αὐτῶν ἐν τύπῳ φερόμεναι εἰδήσεις εἰσὶν ὀλίγισται, τὰς πλείστας δ' ἔχω ἐξ ἀνεκδότων κωδίκων καὶ παραδόσεων προφορικῶν.

ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ὁ Γεννάδιος ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ καὶ ἦν πρότερον μητροπολίτης Χίου, ἐξελέγη δὲ τῇ 31 μαΐου 1696, παραιτησαμένου τοῦ πρό αὐτοῦ Γρηγορίου· τῷ 1714 προήχθη εἰς τὸν τῆς Ἡρακλείας θρόνον διαδεχόμενος τὸν πρό αὐτοῦ Ἀθανάσιον, λέγω δὲ τοῦτο, διότι τὸν ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ Γενναδίου χειροτονηθέντα μητροπολίτην Χίου Γεράσιμον, οὐδαμῶς συγκατένευσαν ἐν ἀποδέξῳ οἱ Χιοί, ἐρ' ὃ ἀνεδέχθη μητροπολίτης Χίου ὁ Δανιὴλ, ὅστις τῇ 20 αὐγούστου 1714 ἔδωκεν ἐγγράφον ὁμολογίας πρὸς τὸν πρό αὐτοῦ Γεράσιμον, σωζόμενον ἐν τῷ πολυτιμῷ κώδικι τοῦ Κριτίου. Ἀπεβίωσεν ὁ Γεννάδιος κατὰ τὸ μεταξὺ μαΐου καὶ δεκεμβρίου τοῦ 1716 χρονικὸν διάστημα· διότι κατὰ μάϊον τοῦ 1716 ὁ Γεννάδιος διετέλει μέλος τῆς πρὸς τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν Γ' συνόδου, ὑπογράφας τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀθηνῶν καὶ Λιβαδίας μοναστηρίων γράμμα, τῇ δὲ 13 δεκεμβρίου 1716 γράφει² πρὸς Χρυσάνθον Ἱεροσολύμων ἐπιστολὴν ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος ὁ Νάζιος.

Τοῦ Γενναδίου ποιεῖται μνηεῖον ὁ Δημήτριος Προκοπίου γράφων: «Γεννάδιος μητροπολίτης Ἡρακλείας, ἀνὴρ θεοσεβής, σεμνὸς καὶ χριστιανικῇ πολιτείᾳ ἐμπρέψας, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου, καὶ τῶν θεῶν Γραφῶν ἐμπειρὸς»· ταῦτα μεταγράφει καὶ ὁ Βεντότης· ἐκ παραλλήλου δὲ βραίνει εἰς τὰς περὶ Γενναδίου κρίσεις καὶ ὁ Lequien³.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ

Ὁ αἰμίμηστος Γεράσιμος Ἡρακλείας ἦν, ὡς εἶπον, ἀνεψιός τοῦ Γενναδίου, γεννηθείς, ὡς καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἐν τῇ νήσῳ Λέρῳ, βέβαια πολὺ μετὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Παιδείας τινὸς μέτοχος ἐβόηθη τὸν θεῖον αὐτοῦ ἐν Χίῳ, καὶ προχειρίσθη διάδοχος αὐτοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1714, εἰμὴ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1713, ἀλλ' ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τοῦ Γερασίμου οἱ Χιοὶ διηρέθησαν, καὶ ἡ πολυπληθεστέρη μερὶς ἢ καὶ ἰσχυροτέρα ἐπέμενε μὴ στέργουσα τὴν ἐκλογὴν τοῦ Γερασίμου,

μεθ' ὅλην τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὰς συμβουλὰς τοῦ οἰκουμένου πατριάρχου Κοσμᾶ Γ' τοῦ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, ὅστις ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθη ἵνα ἰκανοποιήσῃ τὴν αἵτησιν τῶν Χίων, εἰς οὓς ἀποκατέστησε μητροπολίτην τὸν ἐπίσκοπον Κυθωνίας Δανιὴλ. Ταῦτα γράφονται κατὰ γράμμα σωζόμενον ἐν τῷ κώδικι τοῦ Κριτίου καὶ ἐπιγραφόμενον «Συστατικὸν τοῦ κύριου Γερασίμου, τοῦ ἡδὴ Ἡρακλείας, ἀρχιερατεύσαντος τὸ πρῶτον εἰς Χίον, καὶ τῶν ἐκεῖσε χριστιανῶν μὴ στεργόντων ἀποδέξασθαι αὐτόν»⁴. Ἀλλὰ περιεργά εἰσι καὶ δύο ἕτερα γράμματα ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι, ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἐπιγράφεται «ὑπόσχεσις Χίου Δανιὴλ πρὸς τὸν κύριον Γεράσιμον παραιτηθέντα ἀπὸ τῆς Χίου», τὸ δὲ δεύτερον «ὑπόσχετικὸν γράμμα τοῦ Χίου Δανιὴλ εἰς τὸν πρό αὐτοῦ Γεράσιμον, εἰς ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ θεῖου αὐτοῦ, ὅπου ἔμειναν ἐν τῇ Χίῳ». Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην ὁ Γεράσιμος ἐξελέγη μητροπολίτης Νικαίας, ἴσως περὶ τὸ 1715, καὶ τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι νοεμβρίου τοῦ 1726, ὅτε, τοῦ μητροπολίτου Ἡρακλείας Καλλινίκου τοῦ Νάζιου ἐκλεγέντος οἰκουμένου πατριάρχου, εἰς διαδοχὴν τοῦ παυθέντος Ἱερεμίου Γ', καὶ ἀσπλήκτου γενομένου, ὡς γνωστὸν, ὑπὸ χάρας, ὁ Νικομηδείας Παΐσιος ἐκλεγείας πατριάρχης ἀνεδείξε μητροπολίτην Ἡρακλείας τὸν Γεράσιμον, ὡς δραστηριωτέρως κινήθηνα καὶ διατάξαντα τὰ πάντα εἰς αὐτὴν τὴν πατριαρχεῖαν μετὰ τὴν ἀποπληξίαν τοῦ Καλλινίκου· γράφει ὁ Κομνηνός⁵.

Ἐνευθεν ἠνεψώθη εὐρύτατον ἐνεργείας στάδιον εἰς τὸν Γεράσιμον, ἐπὶ ὅλα τριάκοντα τέσσαρα ἔτη λαβόντα μέρος ἐνεργῶν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τοσαύτην ἰσχύν τε καὶ ἐπιρροὴν ἐν τε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς κτησόμενον, ὥστε καὶ παρὰ χρονογράφων ἵνα ἐπαινῆται, καὶ ὑπὸ λογίων ἵνα ἐλθῆι κλητῆται, καὶ ὑπὸ ἡγεμόνων καὶ σουλτάνων ἵνα θαυμάζηται· ἀλλ' ὁ Γεννάδιος καὶ πρότερον, δῆλον οὖν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Γ', διώκει τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ Νικομηδείας Παΐσιου, τοῦ Χαλκηδόνος Παρθενίου, καὶ τοῦ Βάρνης Καλλινίκου· ἡ τετρακτὺς αὕτη διαχειριζομένη τότε καὶ διευθύνουσα τὰ κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ἀπετέλει ἰσχυρὸν περὶ τὸν πατριάρχην Ἱερεμίαν συμβούλιον, μετ' αὐτακτηρῶν μὲν καὶ συνέσεως διέπον τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν πράγματα, δυστυχῶς ὁμως μακρὰν τῆς ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ συνόδῳ παρεδρεύσεως κρατοῦν διακεκριμένους ἱεράρχας, ὧν ἡ ἐν τῷ Φαναρίῳ παρουσία ἐβλαπτε, φρίσσεται, τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα· χαρακτηριστικώτατον ἐστὶ τεμάχιόν τι ἐπιστολῆς, ἣν ἔγραψε πρὸς τὸν μητροπολίτην Ἀρτῆς Νεόφυτον Μυρομακτῆν ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος: «Ἐζητήσαμεν τὴν ἀδειαν ἵνα υπάγωμεν

2. Σημείωσις παρὰ Κ. Ν. Σάβη· ἐν Μεσαιων. βιβλ. τόμ. Γ' σελ. 525.

3. Βεντότης Προσθήκη ἐκκλ. ἱστορίας Μελετίου· τόμ. Δ', σελ. 68. Δημητρίου Προκοπίου ἀπαριθμησις ἑλλήν. Βιβλιοθήκη παρὰ Φαβρικίῳ· τόμ. ΙΑ' τῆς πρώτης ἐκδόσεως· καὶ παρὰ Σάβη Μεσαιων. βιβλ. τόμ. Γ' σελ. 490.

4. σελ. κώδικος 277—280· τὸ γράμμα οὐ σημειοῖ χρόνον ἐκδόσεως.

5. Κομνηνὸς Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 325. Ἴδε περὶ Γερασίμου Ἡρακλείας καὶ ἐν σελῶσι 350, 465, 379, 384, εἰς ἃς ἐρίπασ νῦν παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης.

εις τὴν Πόλιν διὰ τὴν θεραπευθῶμεν, ἀλλὰ δὲν μᾶς τὸ ἐσυγχώρησαν οἱ πατέρες (ἢ σύνοδος), ὄχι τόσον ὁ προσετώσ ὁ (πατριάρχης), ἀλλὰ ὁ Νικαίας καὶ ὁ Νικομηδείας. ἔχουν καὶ τὸν Χαλκηδόνος σὺν τῷ Βάρνης, καὶ μόνον αὐτοὶ δὲν τὸν ἀφίνουν. Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας καὶ Μιτυλήνης νὰ μὴν ἀκούσωσι· παρησιχ συνοδικῶς κρυφῶνται λέγοντες, ἐνόσω ζῶσιν αὐτοί, τὴν πόλιν Ἄρτης καὶ Ἡρακλείας δὲν τὴν βλέπουν· εὐρήκαν μέσον τῶν κακῶν τους θελημάτων τὴν κτίσιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ μὲ τὴν πρόφασιν αὐτὴν κέκονον ὅ,τι θέλουν. Αὐτοὶ πέρουν, αὐτοὶ δίδουν· τὸν προσετώτα τὸν λέγουν κἀτῆ κἀτω, καὶ κἀθεταί, σῆχω καὶ σηκῶνεταί⁶. Τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Γερσίου ἐν τοῖς ἐθνικοῖς πράγμασι μαρτυροῦσιν τινες χρονολογοῦσι⁷. δις ὁ Μακρίσιος, μνημονοκόμενος τοῦ Γερσίου καὶ τοῦ ἀχωρίστου αὐτοῦ φίλου Γαβριὴλ τοῦ Νικομηδείας, παραδίδωσιν ἡμῖν ὅτι αὐ μὲν (Γερσίσιος) διὰ φιλίαν μεγιστάνων, ὁ δὲ (Γαβριὴλ⁸) διὰ τόλμην καὶ ἀγγίνοιαν μάλιστα ἴσχυσε⁹. τὰ δὲ κατὰ τὴν πατριαρχεῖαν Σεραφείμ Β' τοῦ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως ἀρηγοῦμενος, ἀξιόπιστος ἐπικρινεῖται γίνεται τῶν ἀρετῶν τοῦ Γερσίου Ἡρακλείας: «Ὁ γὰρ παναγιώτατος κύριος Σεραφείμ —λέγει— ἐφρόντισε πρῶτον τῆς κοινῆς τῶν ἀρχιερέων ὁμονοίας καὶ πάσης ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως· καὶ ἦν μέχρι τινὸς πειθορῶν τοῖς βρυτιμοῖς τῶν γερόντων, τῷ τε Ἡρακλείας Γερσίσιω ἀνδρὶ συνετωτάτῳ καὶ γνωριμωτάτῳ καὶ αὐτοῖς τοῖς με-

6. Ἴδου «Ἐκκλ. Ἀλήθειαν» τόμ. Γ', σελ. 449, καὶ τὴν ἐν τῷ Δ' τόμῳ αὐτῆς διατριβὴν μου «Λόγιοι καὶ βιβλιοθηκαὶ τῆς ἐν Ἄθῳ Μονῆς τῶν Ἱερώων».

7. Μακρίσιος Ὑπομνήματα ἐκκλ. ἱστορ. Μεσαιων. βιβλ. Γ' σελ. 412 καὶ 225. Διπλόντες ἱστορ. κατάλογος ἐπισήμων Ρωμίων αὐτόθι, σελ. 110. Βενετότῃ Προσθήκῃ Δ', σελ. 223.

8. ὁ Γαβριὴλ οὗτος ἦν ἐκ Βρυούλλων, κατὰ Δαπόντες, συγγενὴς τοῦ πατριάρχου Κυπριανοῦ (1707—1709), ὑπηρετῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐπὶ τε τούτου καὶ τοῦ κατόπι διαδόχου αὐτοῦ Κυρίλλου· ἐγένετο ἐπίτροπος ἀκολουθίας τοῦ Βερροῦαδ Μακρίσιου, μητροπολίτης Σερρών, εἶτα Νικομηδείας εἰς διαδοχὴν τοῦ Θεοκλήτου· καθρέθη ἐπηρεῖ καὶ αἰτήσῃ τοῦ Κωνσταντινίου Μαυροκορδάτου, πρὸς τὸ φαινόμενον μὲν ὡς κοσμικὰς ἀναλαμβάνων φροντίδας, ὡς κκοκῆθῃ καὶ παραξίνας, πράγματ' δ' ὅμως ὡς φίλα φρονῶν τῷ πρὸ τοῦ Μαυροκορδάτου ἡγεμόνι Βλαχίσι Μιχαὴλ Ρακοβίτσῃ, ὃν ὁ Γαβριὴλ μετὰ τοῦ Ἡρακλείας Γερσίου ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου, ἰσχυρότερος ἀμειότεροι παρὰ τῷ ἀρχιῶν τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ Α', τῷ Χαγιατζαδῆ· συγχωρηθεὶς ἀκολουθίας μετατίθεται προεδρικῶς εἰς Ἐφεσον, εἶτα εἰς Χαλκηδόναν, καὶ ἢ μὴ ἡσυχῶν καθιερθεῖται πάλιν τῷ 1747, ἐξορισθεὶς εἰς Τρίπολιν τῆς Συρίας καὶ ἐκέθῃν εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ μονὴν τῆς Μ. Ἀκύρας· ἐπανελθὼν τῷ 1748 συγχωρεῖται καὶ ἐκλέγεται μητροπολίτης Νικομηδείας, τοῦ Νικομηδείας Κυρίλλου Β' ἀναχθέντος εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον· ἀπέβησε κατὰ μάρτιον τοῦ 1759, ἀφεί μνημῆν ἡμιπεροτάτου καὶ συνετωτάτου ἀρχιερέως, ἀλλὰ καὶ χαρακτῆρος ἀνημέρου.

γιστᾶσι». Καισάρσιος ὁ Δαπόντες ἐν τῷ Ἱστορικῷ αὐτοῦ Καταλόγῳ γράφει: «Γερσίσιος Λέριος ὁ Ἡρακλείας, ἰσχυρὸς κατὰ τὰ πολιτικὰ ἀνάμεισα εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ δραστήριος· ἀπέθανε γέρον ὑπὲρ τὰ ὀγδοήκοντα»· ὁ δὲ Βενετότης ταῦτ' ἀναφέρει. Καθόλου περὶ τῆς παιδείας καὶ τῶν ἀρετῶν ἀκούσωμεν τοῦ Ἀλεξίου Σπανοῦ, γράφωντος ἐν τῇ προσφωνήσει τῆς τοῦ Ἀρμενοπούλου Ἐξάβιβλου μεταξύ ἄλλων καὶ ταῦτα· ὅτι εἰς τὴν ἱερὰν τῶν ἀρχιερέων ὁμήγυριν τῆς Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἀρχιερατικῆς περιωπῆς, λήμπεις ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης, ὡς σελήνη πλήρης ἐν ἡμέραις, ὡς ἥλιος ἐκλάμπων ἐπὶ ναὸν Ὑψίστου, καὶ ὡς τῶσον φωτίζον ἐν νεφέλῃ δοξῆς, μὲ τὰς καλὰς σου ἀρετάς, ὡς Θεὸς ἐνέσταξῃ καὶ ἐχαρίσατο τῇ ἱερᾷ σου ψυχῇ, τῆς τοῦ Χριστοῦ δηλονότι Ἐκκλησίας τὴν διοίκησιν, πρὸς τοὺς δεομένους τὴν βοήθειαν, καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τοὺς πτωχοὺς σπουδαίους, ἣν ἔχεις φέρων φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν· ἀνθ' οὗτο μὲν αὐτῆς ἱερὸν σῶμα οἱ τῆς Θράκης⁹ περιέχουσιν ὄροι, τὸ δὲ τῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς μεγάλῃ σου κλοκαγαθίας κλέος περιτρέχει τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ ἐπὶ πλέον περιτρέξει μὲ τὴν ἐκδοσιν εἰς τοὺς τύπους τῆς παρούσης βίβλου». Ἐν τῇ πνευματικῇ κινήσει τοῦ ἔθνους ὁ Γερσίσιος ἔλαβε μέρος, καὶ ἡ Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία ἔσχεν αὐτὸν ἔφορον κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Σεραφείμ Β' διαρρυθμίσειν. Τῷ 1724 ὁ πρῶν Ἄρτης Νεόφυτος Μαυρομμάτης, τὴν ἐν τῇ Νήσῳ Σκοπέλῳ ἀκαρτήσας ἐκ νέου σχολῆν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἐπὶ τῷ διδάσκεισθαι καὶ μαθηθῆναι τοὺς ἐν αὐτῇ νέους καὶ παιδεύεσθαι εὐφρῶς πρὸς πᾶσαν παιδείαν καὶ διδασκαλίαν τῶν τε ἐγκυκλίων καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων, ἀνέθηκε τὴν φροντίδα τῶν κατὰ τὴν σχολὴν τῇ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐφόρους αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει διώρισεν τὸν Ἡρακλείας Γερσίσιον καὶ τὸν Χαλκηδόνος Νικόδημον. Ὁ ἀνὴρ ἀνεδείχθη προστάτης λογίων ὁμογενῶν ἐν οἷς καὶ τοῦ Ἀλεξίου Σπανοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἐκδόντος ἐν Βενετίᾳ τῷ 1744 τὴν Ἐξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου· ἡ ἔκδοσις αὐτῆ¹⁰ προσεφωνήθη εἰς τὸν Γερσίσιον, ἰδίως ἀναλώμασιν αὐτὴν ἐκδόντα, προτάξαντα δὲ πρόλογον.

Τὶ ἔπραξεν ὁ Γερσίσιος ἐν τῇ ἑδρᾷ τῆς μητρο-

9. Γνωστὸν τοῖς ἀναγνώσταις ὅτι ὁ Ἡρακλείας ἐπιφημίζεται ἑξαρχος πάτης Θράκης καὶ Μακεδονίας.

10. Κωνσταντινίου Ἀρμενοπούλου Κριτοῦ Θεσσαλονίκης Πρόχειρον τὸ λεγόμενον ἢ Ἐξάβιβλος, εἰς κοινὴν γλῶσσαν μεταφρασθεῖσα, διορθωθεῖσα δὲ καὶ ἐκταθεῖσα κατὰ τὴν τάξιν, τὸ ὅρος, καὶ νόημα τῆς πρωτοτύπου ἑλληνικῆς Ἐξάβιβλου, παρὰ Ἀλεξίου Σπανοῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ὅφ' οὐ καὶ τὸ περὶ τῶν Συνουσιῶν ἐγγεγραμμένον προσετέθη, ὅτι κατ' ἀφάδητον πίναν· προτροπὴ καὶ διαπύνη τοῦ σεβασμιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου Ἡρακλείας κυρίου κυρίου Γερσίου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι νῦν πρῶτον τετύπεται. Βενετίᾳ, 1744, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ ἐν Ἰωαννίνων (ἐκ σελίδων 620).

πύλωσ αὐτοῦ περὶ σχολείων ἀγνωστὸν μοι ἔτι, καίτοι φρονῶ ὅτι μητρόπολις ἔχουσα βιβλιοθήκην ἀξίαν λόγου, ἥς τὸν κατάλογον ἐδημοσίευσεν ὁ φίλος Richard Foerster¹¹, βιβλιοθήκην, ἐν ἣ ἑκτὸς τῶν παρὰ Φοιρστέρφ σημειουμένων ἐσώζοντο καὶ ἕτερα πολυτίμητα βυζαντινὰ χειρόγραφα, εἶχε καὶ τοὺς δυναμένους 'να γράψωσι, 'ν' ἀναγινώσκωσι καὶ 'να χρησιμοποιοῦσι τὰς βίβλους ταύτας.

Ἐξ ἀναφορᾶς, ἣν ὑπέβαλον κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1ο70 οἱ ὀρθόδοξοι κάτοικοι τῆς Ἡρακλείας, προσκλαιόμενοι κατὰ τοῦ μακαρίου Ἡρακλείου Παναρέτου, μνηθάνομεν παράδοσιν τινα ἀρκούντως διδακτικὴν. Ὅτε ὁ Γεράσιμος μετὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Γενναδίου κατήρχετο ἐκ Χίου εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1714, ἀπέβη εἰς Ἡρακλείαν, ἀσπασόμενος τὴν ἐν τῷ εἰκασε ναιδίῳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἀποτεθησαυρισμένην εἰκόνα τοῦ Τροπαιοφόρου, οὗ ἐπ' ὀνόματι ἔταξε 'ν' ἀνεγείρῃ ναὸν μεγαλοπρεπῆ, εἴ ποτε πρεσβείαις τοῦ ἁγίου ἡξιοῦτο 'ν' ἀναβῆ τὸν θρόνον τῆς Ἡρακλείας. Τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην ἐκπληρῶν ἀνακοδόμησε τὸν μεγαλοπρεπῆ ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὑπερ ἢ τότε γενεὰ ἔκρινεν ἄργον ἀξιοθαύμαστον», ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ παρ' αὐτῷ παρεκλήσιον τοῦ ἁγίου Νικολάου, κατόπι δὲ καὶ τὴν παρὰ τῷ ναῷ μητρόπολιν μὴ ὑπάρχουσαν πρότερον· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα λυσιτελῆ καὶ ωφέλιμα τῇ ἐπαρχίᾳ εἰς πέρας ἤγαγεν ἔργα, καὶ τὴν ἐν Ραιδεστῷ λαμπροτάτην καὶ περιφανῆ μητρόπολιν ἀνήγειρεν, οἰκοδόμημα καθ' ἅπασαν τὴν ὀθωμανικὴν ἐπικράτειαν τότε μοναδικὸν διὰ τε τὸ κομψὸν καὶ μεγαλοπρεπές, ὡς ἔμαρτύρουν οἱ ἰδόντες· «τῆς ὁποίας πρὸ εἰκοσιπέντε ἐτῶν πυρποληθείσης (1845), ὡς ἔγραπον, μετὰ τῆς παρ' αὐτῇ μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας, τὸ γήπεδον διατελεῖ ἄνευ τινὸς οἰουδήποτε περιφραγμοῦ, πρὸς ἀποκλεισμόν τῶν ἐν αὐτῷ ἀκωλύτως νεμομένων ζώων».

Τί ἐπράξεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀγνωστον, οὐδ' εὔρον ἐν Λέρῳ κατὰ τὴν ἐκείσε διαμονὴν μου ἢ μίαν μόνον σημείωσιν, ὅτι βιβλία τινὰ ἐδωρήσατο τῇ ἐν τῷ Κάστρῳ τῆς νήσου ταύτης βιβλιοθήκῃ¹², ὧν με-

ταξὺ καὶ χειρόγραφον τι τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐπιγραφομένον μὲν «Πίναξ ἀκριβῆς τῶν ὑποθέσεων τῆς θείας Γραφῆς», κτῆμα δ' ὄν πρότερον Νεοφύτου Ἀδριανουπόλεως, τοῦ κατόπιν πατριάρχου, ἐπ' ἀνταλλαγῇ δόντος αὐτὸ εἰς τὸν Διονύσιον Μουσελίμην, ἀντὶ τοῦ Β' τόμου τῆς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἐρμηνείας εἰς τὸν προφήτην Ἡσαΐαν.

Ὁ σύνδεσμος τοῦ Γερασίμου Ἡρακλείας μετὰ τοῦ Γαβριὴλ Νικομηδείας ἔσχεν ἀποτέλεσμα τῶν ἐν τοῖς πράγμασι τῶν ἡγεμονιῶν Βλαχίας καὶ Μολδαβίας ἐπέμβασιν. Τῷ 1741 ὁ Γεράσιμος διὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Χαγιατζιζαδὲ κατώρθωσε 'να διορισθῇ ἡγεμὼν Βλαχίας ὁ Μιχαὴλ Ρακοβίτζας, καὶ τῆς Μολδαβίας μετὰ ταῦτα (1749) ὁ Κωνσταντῖνος Τζιζιάνης, υἱὸς Μιχαὴλ Ρακοβίτζα· ὁ τελευταῖος οὗτος συνετέλεσε πρὸς εἰσπραξίαν συνδρομῶν, προσωρισμένων εἰς ἀπόσπιν τῶν χρεῶν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ὁ δὲ χρονογράφος τῶν ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν Κομνηνῶν, λέγει ὅτι τὸ τοιοῦτο τῆς εὐλαθείας δειγμὰ ἔδωκεν ὁ Τζιζιάνης ἀχαρίζομενος τῷ πατρικῷ εὐεργέτῃ Γερασίμῳ τῷ Ἡρακλείας. Σύνδεσμος τοιοῦτος, προσλαβὼν οὐ μετὰ πολὺ καὶ τὸν ἐπιβήτονον Γεώργιον Σαυράκογλου, ἔμελλε 'ν' ἀποβῆ ἰσχυρός. Τῷ 1759 ἀναφέρεται συνερχόμενος μετὰ τοῦ Γερασίμου καὶ ὁ Νικόλαος Μαυρογένης διερμηνεὺς ὑπάρχων τοῦ στολοῦ, ἀμρότεροι δ' εἰκύνον πάντα λίθον ὡπως ἀναβιβάζωσιν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀντὶ τοῦ Σεραφεῖμ Β', τὸν μητροπολίτην Χίου Διονύσιον τὸν Σχμουράκησιν. Ἀρκούντως χαρακτηριστικὴ μοῖ φαίνεται ἐνέργειά τις τοῦ Γερασίμου πρὸς ἐκδοσιν φερμανίου τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ Α', προτύπων δ' ἔστιν αὐτῆ τῆς ἰσχύος ἐκείνης, μεθ' ἧς τοσοῦτον συνετῶς ἔμα δὲ καὶ ἀποτελεσματικώτατα ἐλειτούργησεν ἐν τῇ ἡμετέρῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ μίαν ὄλην ἐκατονταετηρίδα ὁ οὐ καλῶς ὑπ' ἡμῶν πρὸ εἰκοσιπενταετίας που παραλυθεὶς ἰσχυρὸς τῆς γερωνίας θεσμός· ὁ Κομνηνὸς γράφει: «ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος προσέβλεπε τῷ Χαγιατῇ νὰ γένῃ χάττι-σερίφι προστάτην τὸ νὰ μὴ γίνεταί τις πατριαρχὴς ἂν δὲν ἐρωτηθῆ ἢ κατὰστασίς του καὶ δὲν δώσουσιν καλὴν μαρτυρίαν διὰ τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν του οἱ πέντε ἀρχιερεῖς, ὁ Ἡρακλείας, ὁ Κυζίκου, ὁ Νικομηδείας, ὁ Νικαίας καὶ ὁ Χαλικηδόνος . . . ὅθεν τοὺς ἔδωκε τὸ ριζάνιον».

Ὁ Γεράσιμος ἀπέβησε τῷ 1760 ὑπεροδοκοντούτης, περικιτηζόμενος πρότερον τὸν θρόνον τῆς μητροπόλεως ἐπὶ τῷ ὄρῳ 'να ἐκλεγῆ μητροπολίτης Ἡρακλείας ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μεθόδιος. Τὸ ζήτημα ὁμῶς τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Μεθωδίου ἤγειρε σάλον οὐ μικρὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, διότι ὁ μέγας λογοθέτης καὶ μέγας διερμηνεὺς τῆς Πύλης Νικόλαος Σουτζὸς εἰργάζετο πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ Προῦσης Μελετίου, ὁ δὲ πατριαρχὴς Σεραφεῖμ προὔτιμας τῶν λοιπῶν τῶν Σερρῶν Ἰωαννίκιον· ὁ τε Κομνηνὸς καὶ ὁ Μακροχρὸς βραχυτάτην ἀφήγησιν ποιοῦνται τῶν σκηνῶν ἐκείνων, τὰ δὲ γραφόμενα τοῦ τελευταίου εἰσὶν

11. Μεταξὺ τῶν χειρογράφων, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 180, ὑπῆρχον αἱ κομψοὶ τοῦ Μενάνδρου καὶ τοῦ Φιλήμονος, συλλογὴ αὐτοκρατορικῶν Νεκρῶν, καὶ πλείστα ἱατροσόφια, Ζηχαρίου ρήτορος ἢ Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, Ἱστορικὸν Ἐβρόδου τοῦ φιλοσόφου, Ἱστορία Θεοφίλου πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν, Ἱστορικὸν Αἰμιλιανοῦ, Ἱστορικὸν Βημαρχίου, Περὶ βίου τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου κτλ. Εἰρήσθω ὅτι μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τῶν βιβλίων ὁ τὸν κατάλογον συντάξας ὑπεσημείωσε: «καὶ ἄλλα πολλὰ εἰσὶν βιβλία πολλὰ πολλὰ».

12. Σημείωσιν τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Λέρῳ βιβλιοθήκης ἐξέδωκα ἐν τῇ «Ἐκκλ. Ἀληθείᾳ», τόμ. Δ', σελ. 6—7. Μετὰ ὀλίψεως δὲ εἶδον ἐν τοῖς «Λερισκοῖς» τοῦ πολυμαθοῦς ἱατροῦ Δ. Οἰκονομοπούλου, ἐκδοθεῖσιν ἄρτι ἐν Ἀθήναις ὅτι, ἐκ τῶν 56 χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, ἄτιμα εἶδον τῷ 1878, μέχρι σήμερον ἀπωλέσθη σχεδὸν τὸ τέταρτον, τίς οἶδε ποῦ δοθῆν.

ἀρετὰ σαρῆ: ἀμετὰ δὲ τὸ τρίτον ἔτος, τοῦ περιω-
νύμου Ἡρακλείας Γερρασίμου διὰ τὸ βαθύ γῆρας πα-
ραίτησιν οἰκειοθελῆ βουλομένου ποιῆσαι εἰς τὸν ἀνε-
ψιὸν αὐτοῦ τὸν τότε Μετρῶν ἐπίσκοπον Μεθόδιον, καὶ
συναίνεσιν καὶ γνώμην καὶ ἐνέργειαν αἰτησάμενον πα-
ρὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Σαρκαίμ, καὶ
αὐτοῦ κατὰ πρῶτον μὴ συναίνουτος, κλύδων καὶ τα-
ραχῇ κατέλαβε τὴν Ἐκκλησίαν, ἕως οὗτου διὰ πολλῶν
ἰσχυσεν ἡ γνώμη καὶ θέλησις τοῦ βαρυτίμου γέροντος,
καὶ ὁ κύριος Μεθόδιος διεδέξατο τὴν Ἡρακλείαν· τούτου
δ' ἐπέτυχε διὰ τῶν προσπαθειῶν τῶν Γυμνασίων, συγ-
γενῶν τοῦ Γερρασίμου, ἰσχυρότων τότε· ὁ εἰς μάλιστα
τούτων, Γυμνασιάρχης, ἀδελφὸς τοῦ Μεθοδίου ἐτι-
μᾶτο τῷ ὀρθοκίῳ τοῦ πατριάρχου.

Νεοφύτος μητροπολίτης Σμύρνης ἐστὶν
ἐν τῶν ἐπιφανεστέρων ἀναστημάτων τοῦ Γερρασί-
μου Ἡρακλείας· ἀναδειχθεὶς μητροπολίτης Σμύρνης
μετὰ τὸ ἔτος 1725, ἐκόσμη τὸν θρόνον τοῦ ἱεροῦ
Πολυκάρπου μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1765, ὅτε
ἀπεβίωσε. Παιδευμένος τὴν τε θύραθεν καὶ ἔσω
σοφίαν, καὶ πάσης τιμῆς καὶ εὐλαθείας ἀπολαύων
παρὰ τε τοῖς λογάται καὶ τοῖς διδασκάλους τοῦ
γένους, ἔτυχε πολλῶν τῶν ἀπ' αὐτῶν ἐγκωμίων¹³.
ἐπ' αὐτοῦ ἠνώθησαν τῷ 1763 τὰ Μοσχονήσια τῆ μη-
τροπόλεως Σμύρνης.

Πρὸς τὸν Νεόφυτον εὐρηται παρ' ἐμοὶ ἡ ἐξῆς ἐπι-
στολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, μία δὲ πρὸς αὐτὸν
ἐπιστολὴ τοῦ διδασκάλου τῆς Πάτρως Μακαρίου ἐξε-
δόθη ὑπὸ Σοφοκλέους Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ἡ τοῦ
Βουλγάρου ἐστὶν αὕτη.

Νεοφύτῳ μητροπολίτῃ Σμύρνης,

Τὸ ἐπιεικὲς καὶ φιλόχρον γνώρισμα ὡς ἐπίσημον ὄν με-
ταῦ τῶν ἄλλων τῆς ὑμετέρας πανιερότητος, καὶ θ' εὐμενῶς τε
προσιέται, καὶ πατριῶς περιθάλπει πάντας τοὺς προσπίπτας αὐ-
τῇ, καὶ μάλιστα τῶν μοναστικῶν ἀνδρῶν τοὺς ἀρετῇ καὶ εὐλα-
θείᾳ διακρίνοντες, περιττὴν τρόπον τινὰ ἀποφαίνει τὴν ἐμὴν
ἐπιστολήν, δι' ἧς αὐτῇ τὸν πανοσιώτατον ἐν προηγουμένοις παπᾶ
κύριον Σάββαν συνίστημι· περιττὴν δὲ λέγω, ἐπειδὴ οὕτε ἡ ὑμε-
τέρα πανιερότης προτροπῆς χρῆται παρ' οὐδένος εἰς τὰ τοιαῦτα
οἰκοθεν ἐξ αὐτῆς πλουτοῦσα τὸ εἰς ὑποδοχὴν καὶ φιλοφροσύνην
τῶν τυχόντων ἐπιρροπῆς τε καὶ ἐτοιμῶν· οὕτε ὁ ρηθεὶς ἐπισυ-
στάσεις δέεται τῆς παρ' ἐμοῦ, ὡς ἀφ' ἐκντοῦ ἕξις οἰασσῶν ἀγά-
πης καὶ περιποιήσεως καὶ ὄν, καὶ δεικνύμενος· ἀλλ' αὐτὸν μὲν
οἶός ἐστιν ὁ χρόνος δηλώσει καὶ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐγὼ δὲ οὐ
τοσοῦτον δι' ἐμαυτοῦ, τῆ δεσποτικῆ αὐτῆς εὐνοίᾳ αὐτὸν οἰκείων,
ὅσον δι' αὐτοῦ ἐμαυτὸν προσάγων ἀφοσιῶμαι τὸ ἐμὸν τῆς ὑπο-
κλινοῦς προσκυνήσεως γρέας, ὅπερ συνεχέστερον μὲν ὦφελον
ὁμολογῶ, ἀποτινῶ, διὰ δὲ τὸ βαρὺ ἔργον τῆς ἐμῆς ἐπιστάσεως.

13. Ἡθικὴ φιλοσοφία μεταφραστῆσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώ-
ματος, παρὰ Ἰωσήπου ἱεροδρακόνου τοῦ Μοισιόδου, καὶ ἀφιε-
ρωθεῖσα τῷ πανιερῶτάτῳ, σοφολογιωτάτῳ καὶ θεοπροβλήτῳ μη-
τροπολίτῃ τῆς Σμύρνης κυρίῳ κυρίῳ Νεοφύτῳ τῷ ἐκ Λέφρου.
τόμ. Α', Ἐνετίησι, 1761, παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Βέρτολι,
σελ. ε'—ι'.

καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν κατ' εὐθεῖαν ἐνεθῆεν ἀπαϊρόντων, διὰ
χρόνον ἀναβέλλομαι· οὐ χρεῖν καὶ ταπεινῶς τὴν συγγνώμην καὶ
αἰτοῦμαι, καὶ ἐλπίζω, εἰδώς· θεὶ ἀνέγεται τῆς ἐμῆς ἀγροικίας,
ὅταν αὕτη παραίτιον ἔχῃ τὴν ἐπὶ τῷ ἐγκρατεῖσμένῳ ἐμοὶ τούτῳ
σχελεῖσιν ἐπιμέλειαν. Διατηροῖ κτλ. (ἔπειτα συνέχει).

M. I. ΓΕΛΩΝ.

ΑΙ ΕΝ ΤΗ ΠΑΛΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚῃ ΠΡΟΤΥΠΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Σοφοὶ ἀφορμὴν παρέχεται ποθητὴν ὁ θέλων
κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἀσθενῶν αὐτοῦ δυνάμεων ἵνα διε-
ρευνηθῇ θέμα ὅσιον, περὶ τοῦ δυνατοῦ καθορισμοῦ τοῦ
χρόνου, καθ' ὃν ἐγένοντο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεκταὶ
αἱ διδασκαλαὶ περὶ τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προ-
τυπώσεων τοῦ Τιμίου Σταυροῦ· ὁ δὲ περὶ τῶν ἐπὶ τῇ
ἑορτῇ τῆς Ὑψώσεως Κανόνων γράψας ἐν τῇ Ὁ Ἐκκλη-
σιαστικῇ Ἀληθείᾳ, πληρῶν ἐπαγγελίαν ἐπιλαμβάνει-
ται σήμερον οἰοεὶ τις συμπληρώσεως τῶν ἐν ἐκείνῃ
τῇ διατριβῇ γραφέντων, ὅπ' ὄψιν ἔχων καὶ πάλιν
αὐτὸν τὸν Κανὸνα τοῦ Κοσμᾶ ἐπισκόπου Μάιουμα, καθ' ὃν
ἔχομεν ὑμνουμένας τὰς προτυπώσεις ταύτας. Καὶ περὶ
μὲν τῆς ἐν τῇ Α' ὀρθῇ θεωρίας τῆς ὑπὸ τοῦ
θεόπου Μωϋσέως χαράξεως τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τῆς
Ἐρυθρᾶς θαλάσσης διὰ τῆς ῥάβδου αὐτοῦ εἶπομεν,
ὡς καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς λοιποῖς δύο τροπαρίοις αὐ-
τῆς· πρὶν ἐπιληθῶμεν ὅμως τῆς ἐξετάσεως καὶ τῶν
λοιπῶν θεωριῶν ἀνάγκη ἵνα σημειωθῇ ὡς διδα-
σκαλαὶ τινεῖς, ὡς ἔοικε παλαιαί, καὶ αὐταὶ διαρρήθην
ὑπὸ θεοπνεύστων Πατέρων ἀποδοκιμάζονται.

Ἐν τῷ τρίτῳ τροπαρίῳ τῆς Ζ' ὀρθῆς ὁ ἱερός
Κοσμᾶς ἀναφερόμενος εἰς ἐν χωρίον τῆς Γενέσεως
(ΜΖ', 31) παρεισχύει τὸν Ἰακώβ προσκυνούντα ἀέπι
τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, καὶ προτυποῦντα οὕτω
τὸν θεῖον Σταυρὸν. Ἡ διδασκαλίαι αὕτη φαίνεται μὲν
λαβούσα τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἴσως καὶ πρὸ τοῦ Ε' αἰῶ-
νος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων ἤδη τούτου Γεννάδιος ὁ ἱε-
ρός ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως¹ ἀποδοκιμάζει
ταύτην ἢ ἐρμηνεῖα, ἣν ποιεῖται τοῦ γραφικοῦ τούτου
χωρίου, σαφῆς ἐστίν. Ἐπειδὴ παρεκάλεισεν ὁ Ἰακώβ τὸν
υἱὸν Ἰωσήφ ἵνα θάψῃ ἐν τῇ γῇ Χαναάν, τὸν νεκρὸν αὐ-
τοῦ καὶ πληροφορίαν λαβὼν, καθῆκον ὅσιον ἠγάσαστο τῷ
Θεῷ χάριν ὁμολογήσαι· μὴ νομίζω δὲ πρέπον ἵνα ποιήσῃ-
ται ταύτην κατακεκλιμένος, ἀνορθοῦται, ἀέπιστηγῆθαι
δὲ καὶ ἐπανακουσάμενος τῇ ἐν χερσὶ βραχτηρίᾳ, πλη-
ροῖ τὴν προσκύνεισιν. Θεοδώρητος ὁ Κύρου παρμολίως
ἐρμηνεύων, εὐρίσκει λυόμενον καὶ πραγματούμενον οὕτω
τὸ τοῦ Ἰωσήφ ἐνύπνιον, κατ' ὄναρ ἰδόντος τὸν ἥλιον καὶ
τὴν σελήνην καὶ ἀστέρας ἑνδεκα προσκυνούντας αὐτῷ,
εὐρίσκει δὲ καὶ τὴν βασιλείαν τῆς φυλῆς Ἑβραίων καὶ

1. Ἴδε τὰ προλεγόμενα τοῦ ἀειμνήστου Νικηφόρου τοῦ
Θεοτόκου εἰς τὴν «Σειρὰν ἐνδὲς καὶ πεντήκοντα ὑπομνηματιστῶν
εἰς τὴν Ὀκτάτευον καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν», ἐν Λειψίᾳ, 1772,
τόμ. Α', σελ. ια'—ιβ'.

τὴν ὑποταγὴν τῶν δέκα φυλῶν ἐξηγουμένην. Διοδώρος ὁ Ταρσοῦ, ὁ διδάσκαλος τοῦ Χρυσορρήμονος, καὶ Εὐσέβιος ὁ Ἐμέσης, ἀμύχαντες περὶ τὰ μέσα τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, τὴν αὐτὴν διδούσιν ἐξηγήσιν, ἐξ οὗ πιστούμεθα ὅτι ἡ ὑπὸ Κοσμᾶ Μάξιμου θεωρία παρὲς σήθηεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τὸν Δ' αἰῶνα, διότι ὁ ἱερός Γεννάδιος ρητῶν ἀποφαίνεται: «Οὐχ ὡς τινες ἀπλῶς ἐφραντάθησαν ὅτι τῇ ῥάβδῳ προσκυνήσας ἐν αἰνίγματι τὸν Σταυρὸν προσεκύνησεν οὐδὲ γὰρ οὕτω γέγραπται, ὅτι προσεκύνησε τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ, ἀλλὰ, προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον».

Ὁ τῆς Γ' ὠδῆς εἰρμός, καθ' ὃν ἀπὸ τοῦ ΙΖ' κεφαλαίου τῶν Ἀριθμῶν λαμβάνει ὁ μελωδὸς τὴν εἰκόνα τοῦ σταυρικοῦ ξύλου, ἐξηκοντήσαντος τῆ στερευούσῃ Ἐκκλησίᾳ, παρερμηνεύεται ὑπὸ τοῦ τῶν Κανόνων τούτων ἐξηγητοῦ Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου, διότι οὐδ' ἐδήλωσεν ὁ ἱερός Κοσμᾶς ὅτι ἐν τῷ γραφικῷ τούτῳ ἑδαφίῳ προτυπούμενον ἔχομεν τὸν Σταυρὸν, οὐδ' ἠδύνατο 'να δηλώσῃ, ἀπρὸ οὐδεὶς τῶν ἐρμηνευτῶν ἐξηγήσει τὸ χωρίον οὕτω. Γρηγόριος ὁ Νύσσης, Ἀπολινάριος, Σευῆρος σιωπῶσι τοῦτο: ὁ ἱερός Γρηγόριος κρίνει ὅτι «νοεῖν προσήκει διὰ τοῦ κερποῦ, ὃν ἡ ῥάβδος ἐβλάστησε τοῦ ἱερέως, οἷον εἶναι γρῆ τὸν ἐν ἱερῶσύνῃ βίον· ἐγκατῆ τινὰ καὶ κατεστυμμένον, καὶ περισκλικτότα τῆ φαινομένη ζωῆ». «Καὶ αὐτὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν ἡ ῥάβδος ἀνήλασκα—λέγει Σευῆρος ὁ Γαβζῶλων—διὰ τὸ πλοῦσιον τῶν πνευματικῶν νοσημάτων, ἑτέρως ἡμῖν προμηνύει Χριστὸν τὸν ἐξ Ἰησοῦ καὶ Δαβὶδ κατὰ σάρκα βλαστήσαντα, ἐν ᾧ τὸ μακρὰν ἡμῶν γένος ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἠθῆσε καὶ ἀνήθησε». Οὐδεμίαν μνείαν τῆς ἐν τῷ ὀνόματι προτυπώσεως τοῦ Σταυροῦ, ἢν εὐρίσκουσιν ὁ Πτωχοπροδρόμος καὶ ὁ τὰς ἐρμηνείας αὐτοῦ μετακρῆσας Νικόδημος².

Ἐν τῷ ὀνόματι τῆς διὰ τοῦ ξύλου μεταβολῆς τῶν πικρῶν τῆς Μερρᾶς ὑδάτων εἰς γλυκέα, ἀρχῆθεν οἱ Θεοφόροι πατέρες εὐρίσκουσι τὸν Σταυρὸν προτυπούμενον. Ἄλλ' ἐν τῷ τρίτῳ τροπαίῳ τῆς Δ' ὠδῆς διὰ τῆς τετραμεροῦς διαιρέσεως τῶν δώδεκα τοῦ Ἰσραὴλ φυλῶν προσημαίνοντι τὸ Σταυρικὸν σχῆμα³ οὐδεὶς τῶν γνωστῶν ἡμῖν ἐρμηνευτῶν, Ἰωσήπου, Προκοπίου, Ἀπολινάριου εὐρίσκει τοιοῦτο προτύπων.

Τοὺς ἀρχαιοτέρους τῆς Ἐκκλησίας ἁγίους Πατέρας ἀναγινώσκοντες εὐρίσκομεν αὐτοὺς οὐχὶ τοσοῦτον συνεχῶς ἐξηγούντας τοῦ θείου Σταυροῦ τὰς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προτυπώσεις, ὅλλίγας δὲ ἀναφέροντας. Ἐν τῷ ὀνόματι τῷ κατὰ Μερρᾶν, ἢ ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου φερομένη ἐρμηνεία, ἢ τοῦ Θεοδώρητου, ἢ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ ἢ ἀδήλου Πατρὸς εἰσι σύμφωνοι· ρητῶς ὁ τῶν Νυσσαίων ἀποφαίνεται φαστήρ: «ξύλον δὲ ἀκούσας τὸν Σταυρὸν ἐνόησας· τότε παντὸς γλυκύσματος τοῦ τὴν αἴσθησιν δι' ἡδονῆς γαργαλί-

ζοντος γλυκυτέρος τε καὶ προτιμότερος ὁ κατ' ἀρετὴν γίνεται βίος». Δεύτερον προτύπων εὐρίσκει ἢ ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου ἐρμηνεία ἐν τῷ ἰ' ἑδαφίῳ τοῦ Ἀ' κεφαλαίου τῆς Ἐξήσους: «Καὶ ἐξιλιάσεται Ἀαρὼν ἐπὶ τῶν κέρατων αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἑνιαυτοῦ» ταῦτα γράφουσα: «Εἰσῆει τοίνυν ὁ θεοπέσιος Ἀαρὼν εἰς τὰ Ἄγρια τῶν Ἁγίων ἀπὸ τοῦ ἑνιαυτοῦ δι' αἵματος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν ἀμαρτιῶν. Καὶ ὅρα Χριστὸν ἐν τοῖσι πάλιν, αἵματι τῷ ἰδίῳ τῆς ἀπάντων σωτηρίας καὶ ζωῆς μονοουχί τὸν ἴδιον καταρρακίνοντα Σταυρὸν· Σταυροῦ γὰρ τύπος τὰ κέρατα· τῆδε κάκεισε ὡς ἐν τάσει χειρῶν ἐκνευεκότα· οὐκοῦν ἀποθνήσκοντα μὲν ἀπὸ ἐννοίης Χριστὸν: Ἄγιον δὲ τῶν ἁγίων ὄντα κατὰ φύσιν ὡς Θεόν».

Ἐν τῇ ὕψῳσι τοῦ χαλκοῦ ὄρεως ἐν τῇ ἐρήμῳ τὴν τρίτην ἔχομεν ἐξηγουμένην παρὰ τοῖς ἁγίοις Πατέροι προτύπων, τετάρτην δὲ τὴν ἑκτασιν τῶν χειρῶν τοῦ θεόπου Μωυσέως. Πλὴν δὲ τούτων, ἐν τῷ ΚΣΤ' κεφαλαίῳ (ἑδαφίῳ λε') τῆς Ἐξήσους Κλήμης ὁ τῶν Στρομαπέων ἱερός συγγραφεὺς ἀκινιγμά τι ἐμβλέπει τοῦ σημείου τοῦ Χριστοῦ· πέμπτην δ' ἐν τῷ Ἀ' κεφαλαίῳ τῆς αὐτῆς θεοπνεύστου βίβλου, ἐν ἀρχῇ αὐτοῦ ὁ Κύριλλος ἐξηγεῖ παραηλωμένην ἐρμηνεύων τὸ β' ἐδάριον αὐτοῦ καὶ ποιήσεις αὐτὸ (θυσιαστήριον) πῆχεως τὸ μήκος, καὶ πῆχεως τὸ εὖρος, τετραγώνου ἔσται.... ἐξ αὐτοῦ ἔσται τὰ κέρατα αὐτοῦ» λέγει· κέρατα δὲ θυσιαστηρίου, οἰνεὶ χεῖρες ἐκτεταμέναι, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὸ σχῆμα προαναπλάττουσαι· εἰ δὲ δὴ τέτταρά τις εἶναι λέγοι τὰ κέρατα, τὸ ἀδικῶν οὐδὲν εἰς τὸ νοεῖν ὀρθῶς τὸν φιλομαθῆ, τετραγώνου τε καὶ ἰσοπλευροῦ πανταχῆ τοῦ θυσιαστηρίου τυγχάνοντος, καὶ κατὰ τοῦτο ἐσταυρωμένου. Ἄλλ' ἐνταῦθα προστιθεὶς ὁ θεὸς πατὴρ τὰς λέξεις «ἐν παντί γὰρ τύπῳ Χριστὸς γινώσκειται, καὶ οὗτος ἐσταυρωμένος», ἠνέφην ὁδὸν εἰς ἐξηγήσεις, εἰς ἐρμηνείας, εἰς διδασκαλίας, ἃς συνεκεφαλῶσεν ἐν καλλιμεπῇ Κανόνι Κοσμᾶς ὁ Μάξιμου. Πρὸ τούτου δὲ ὁ Θεοδώρητος καὶ ὁ Κύριλλος τὸ ε' ἐδάριον τοῦ ΙΘ' κεφαλαίου τῶν Ἀριθμῶν ὑπομνηματίζοντες: «Καὶ λήψεται ὁ ἱερεὺς ξύλον κέδρινον, ἀμρότερον γράφουσιν ὅτι τὸ ξύλον τὸ κέδρινον τοῦ Σταυροῦ σύμβολον ἦν: «ὡσπερ γὰρ τοῦτο ἄσπικτον—λέγει ὁ πρῶτος—οὕτως ἐκεῖνο ζωοποιόν» ταῦτά καὶ ὁ δεύτερος. Ὁ δὲ ἕτερον ἐν τοῖς λόγοις τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν μετὰ τὴν II' ἑκατονταετηρίδα γραψάντων 'να ἐρευνήσῃ πάλιν περὶ τοῦ θέματος εὐρήσει πῆλαγος ἀληθῆς διδασκαλιῶν καὶ θεωριῶν περὶ τῶν τοῦ θεοῦ Σταυροῦ προτυπώσεων, ἡδὴ προηγηθέντος τοῦ ρητοῦ τοῦ Κυρίλλου ὅτι πανταχοῦ Χριστὸς γινώσκειται, καὶ οὗτος ἐσταυρωμένος. Ἄλλὰ τούτου μακροῦ λόγου γίνεται θέμα, λιτὸν δὲ τὸ πρὸν ἀρθρίδιον κείται διὰ τὸν μεσαῖον ἐκεῖνον κληρὸν, τὸν στερούμενον παρομοίων βοηθημάτων πρὸς εὐρεῖαν καλλίστου θέματος ἐρευναν.

M. I. Γ.

2. Νικόδημος Ἐροδοτοῦ σελ. 12—13.

3. Βλ. κατὰ πλάτος ἐν σελ. 363 τοῦ μετὰ χεῖρας τόμου τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας».

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΛΟΓΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΧΗ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΘΗΜΕΡΟΝ ΝΗΣΤΕΙΑΝ

Ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῶ

- Α' Κυριακῆ. Ὁ ἀρχιμ. Β. Γεωργιάδης
Β' » Ὁ Μ. ἀρχιδιάκονος Ἰωακείμ
Γ' » Ὁ ὑπογραμματεὺς Ἰωακείμ
Δ' » Ὁ ἱερολογ. Κωνσταντῖνος Μικρούλης

Ἐν Τξιδιβαλίῳ

- Α' Γ' » Ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος

Ἐν Φωτηρᾷ

- Γ' » Ὁ ἱερολογ. Κωνστ. Καρατζόπουλος

Ἐν Ἐδερνέ-καπὶ καὶ Ἐγρί-καπὶ

- Ὁ θεοφιλ. πρῶην Κίτρους Ἰωαννίκιος (ἐκ περιτροπῆς)

Ἐν τῷ ἱερῷ ναῶ τῶν Ταξιαρχῶν Βαλατᾶ

- Α' » Ὁ Μ. Ἐκκλησιάρχης Καλλίνικος

Ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Ξυλοπόρτης

- Α' » Ὁ ὑπογραμμ. Ἰωακείμ Βλασιαδῆς

Ἐν τῷ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς Χάσκιοῦ

- Α' » Ὁ ἱερολογ. Βενέδικτος Γεωργιάδης

Ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς Βλάγκας
καὶ Κοντοσκαλιού

- Ὁ θεοφιλ. Μελιτουπόλεως Εὐγένιος (ἐκ περιτροπῆς)

Ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς Ῥψωμαθειῶν
καὶ Ἐξ Μαρμαρίων

- Ὁ θεοφιλ. Ἀργυροπόλεως Χαρίτων (ἐκ περιτροπῆς)

Ἐν τῷ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ ἐν Γαλατᾶ

- Β' » Ὁ ἀρχιμανδρ. Ἀθανάσιος Ἠλιάδης.

Ἐν τῷ τῆς παναγίας Καφατατιανῆς

- Α' » Ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος
Γ' » Ὁ ἀρχιμανδρίτης Β. Γεωργιάδης

Ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου

- Β' Δ' » Ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος

Ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου

- Α' Γ' » Ὁ ἱερατικῶς προϊστάμενος.

Ἐν Σταυροδρομίῳ

Καθ' ἀπάτας τὰς κυριακάς ἐν τοῖς τρισὶν ἱεροῖς

ναοῖς (ἐκ περιτροπῆς) ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος
Εἰρηνοπόλεως Φώτιος.

Ἐν Ταταούλοις

Ἐν τοῖς δυσὶν ἱεροῖς ναοῖς ἁγίου Δημητρίου καὶ
Εὐαγγελιστρίας (ἐκ περιτροπῆς) ὁ θεοφιλέστατος ἐπί-
σκοπος Χαριουπόλεως Γεννάδιος

Ἐν Βεσικτασίῳ

- Α' » Ὁ ἱερολ. Γεράσιμος Μ. Τανταλίδης.

Ἐν Μεσσχόρῳ, Ξηροκρήνῃ, Μ. Ρεύματι
καὶ Βεθεκίῳ

Ὁ θεοφιλ. Παμφίλου Σωφρόνιος (ἐκ περιτροπῆς)

Ἐν Βαφεχωρίῳ

- Γ' » Ὁ ἱερολογ. Βενέδικτος Γεωργιάδης

Ἐν Νεοχωρίῳ

Ἐν τοῖς δυσὶν ἱεροῖς ναοῖς Παναγίας καὶ ἁγίου
Νικολάου (ἐκ περιτροπῆς) ὁ ἀρχιμανδρ. Ἀνθιμος
Ἀμυλίδης

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, 25 ὁκτωβρίου 1888.

Ἐκ τοῦ Γραφείου τῆς Μ. Πρωτοσυκελλίας.

ἌΓΓΕΛΟΙΑ ΒΙΒΛΟΙΩΝ

Μετὰ δικαιοπῆν ἐξάμνηον ἐπανελάβε τὴν ἔκδοσιν
αὐτοῦ τὸ περιοδικὸν Ἄκαδημιά ὑπὸ τὴν διεύ-
θυνσιν τοῦ φερεπόνου κ. Κλεοβούλου Χρ. Κοκκολάτου,
ἐκδόντος τὸ 10ον φυλλάδιον, οὗ περιεχόμενον ἔστι:
Κωνστ. Σ. Κόντου Ποικίλα Φιλολογικᾶ.— Ἱστοριογεω-
γραφικὴ περιγραφή τῆς Περιστασίας ὑπὸ Ἰ. Θ. Φραγ-
κίδου.— Ἠ ἀντισηπτικὴ ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν διὰ πυ-
ροβύλων ὕλων πληγῶν καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις ἐγχει-
ρήσει τῶν μελῶν κατὰ μετάρρασιν Κλ. Χ. Κοκκο-
λάτου.— Ἠ λύσσα κατὰ μετάρρασιν Χ. Δ. Βασιλά-
δου.— Ἠ ἐν τοῖς οἴνοις ἀναζήτησις τῶν χρωμάτων τῆς
ἀνιλίνης.— Π. Δ. Ρυτοπούλου. Τὰ ἱαμικτὰ ὕδατα
τῆς Ἰθάκης.— Νεώτερα ἐπιστημῶν καὶ καλλιτεχνίας.
— Διάφορα.— Ἐορταὶ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος.— Τῷ
G. Laffon.— Αἱ ἱστορικαὶ μελέται τοῦ κ. Μ. Ἰω. Γε-
δεῶν ἐν Εὐρώπῃ κρινόμεναι.— Βιβλιογραφία.— Ἠ Ἄ-
καδημιά ἐκδίδεται δις τοῦ μηνὸς εἰς 16 δισηλῶς
σελίδας εἰς 8ον. Συνδρομὴ ἐνταῦθα φράγμα χρυσᾶ 10.
Ἠ μέχρι τοῦδε δημοσιευθεῖσα ὕλη ὑπάρχει καλὸν ἀνά-
γνωσμα παντός φιλομαθοῦς.

Ὁ ὑπεύθυνος Γ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΠΙΝΑΚΕΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΠΙΝΑΞ ΚΑΘ' ὙΔΗΝ

Ἐκκλησιαστικά Χρονικά· ἐν ταῖς πρώταις σελίσιν ἐκάστου φυλλαδίου· βλ. ἐν τῷ ἀναλυτικῷ τούτῳ πίνακι τὰς λέξεις· **Ἔφηροι καὶ χειροτονία**· **Συνόδου ἱεραῶν μέλη καὶ ἐργασίαι**· **Συμβουλίου Μ. Ἐθν. μέλη καὶ ἐργασίαι**· **Κεντρικαὶ πατριαρχ.**· **Ἐπιτροπαί**· **Ἐφοραὶ σχολῶν καὶ κοινωφελῶν καταστημάτων**· **Ἐκκλησίαι**· **Ἀλεξανδρείας**· **Ἀντιοχείας**· **Ἱεροσολύμων**· **Ρωσικῆ ἐκκλησίας**· **Ξένας ἐκκλησίας**· **Νεκρολογίαι**· **Κανονικαὶ διατάξεις**· **Ἱ. Συνόδου**.

Ἐορτὴ ἐπέτειος τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀνδίκσεως τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου· 325. Γενέθλια τῆς Α. Α. Μ. 181.

Ἐπισκέψεις τῶν Μ. δουλκῶν τῆς Ρωσίας Σεργίου καὶ Παύλου εἰς τὰ Πατριαρχεῖα· 349—350.

Ἐορτὴ ὀνοματικῆ τῆς Α. Θ. Π. τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου· 373.

Πατριαρχ. λειτουργίαι· 11, 21, 53, 142, 189, 269.

Ἐορταὶ Χριστουγέννων· 53.

Ἐορταὶ τοῦ Πάσχα· 189.

Διορισμὸς Μ. πρωτοσυγκέλλου· 350.

Διορισμὸς Μ. ἀρχιερατικοῦ· 397.

Διορισμὸς ἀρχισυντάκτου τῆς Ἀκκλησιαστ. Ἀληθείας· 1.

Διορισμὸς πατριαρχ. γραμματέως· 135.

Ἐγκύκλιοι Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαί,
Ἐπιστολαὶ κτλ.

Περὶ τοῦ Ἐθν. Ἰωακείμιου Παρθεναγωγείου· σελ. 12. Περὶ λογαριασμῶν τῶν Σαυροπηγιακῶν μοναστηρίων· 13. Πρὸς τοὺς προέδρους τῆς ἐφορίας τῶν Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων· 18. Περὶ μνηστειῶν καὶ γάμου· 21—23. Περὶ τῆς Κεντρ. Ἱερατικῆς Σχολῆς· 23. Τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας περὶ συντάξεως Ἀρχιερατικῶν βιβλίων· 32. Περὶ τήρησεως ἑορτῶν καὶ περὶ ἐξομολογήσεως· 39—40. Σιγίλιον περὶ τῶν ἐν Ἐπιβάταις Ἀρχιερατικῶν καθιδρυμάτων· 48—49. Ὁ Μ. πρωτοσύγκελλος τῆ διευθύνσει τῆς ἐφημ. «Κωνσταντινουπόλεως»· 136. Διάψεις Κεντρ. Ἐκκληστ. Ἐπιτροπῆς· 143. Περὶ προκίμων κτημάτων· 222—223. Τῆς Μ. Πρωτοσυγκελλίας περὶ τῆς ἐπιστεύσεως τῶν ἐξετάσεων· 289.

Συνταγματάτα.

Α'] Τῶν ὑπὲρ τὸν οἰκουμ. πατριάρχ. Θρόνον μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν· 111—113. Β'] Τῶν λοιπῶν πατριαρχ. Θρόνων· 151—152. Γ'] Τῶν ἱερῶν μονῶν καὶ ἐξαρχιῶν· 161 καὶ 167.

Προγράμματα.

Τῶν ἱεροκηρύκων τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς· 124. Τῶν τῆς νηστείας τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1888, σελ. 404. Τῆς Κεντρ. Ἱερατικῆς Σχολῆς· 374.

Συνόδου ἱεραῶν μέλη καὶ ἐργασίαι ἐν γένει.

Περὶ τοῦ καλύμματος τοῦ οὐνιτῶν ἱερέων σελ. 2. Περὶ παρατήσεως τοῦ ἐπισκόπου Μετρῶν Ἀθανασίου 2. Περὶ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου τῆς ἱεραῶν ἐν Χάλκῃ Θεολογ. Σχολῆς 2. Περὶ τοῦ Τοπικοῦ 3. Περὶ τῆς Κεντρ. Ἱερατ. Σχολῆς 3, 4. Περὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ 4, 141, 158. Περὶ τῆς ἐπιχορηγήσεως τοῦ μητροπολίτου Καρπίθου Νεῖλου 10, 158, 272, 357. Τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ 18—19 καὶ 381. Περὶ προδιδασμοῦ τῶν ἀρχιεπισκοπῶν Δισκάτης καὶ Νευροκοπίου εἰς μητροπόλεις 29. Περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς 30, 102. Περὶ τοῦ πατριαρχ. Σκευοφυλακείου 38, 150. Περὶ τοῦ ἐν τῇ Πρώτῃ Γηροκομείου 38. Περὶ τοῦ ἐν Μόσχᾳ πατριαρχικοῦ Μετοχίου τοῦ ἁγίου Σεργίου 45, 205. Περὶ κτηματολογίου τῶν ἐνοριακῶν ναῶν καὶ σχολείων 46. Νέα μέλη Ἱ. Συνόδου 69. Περὶ τῶν ἱεροψαλτῶν τοῦ πατριαρχ. ναοῦ 77. Ἐπιστολὴ τῷ Ἰωάννῃ Μιχαήλ Τραπεζιτῆς εὐεργέτῃ τῆς ἐν Σιατίστη σχολῆς 87. Περὶ ἀποστολῆς ἐξάρχου εἰς Ἐλευθερόπολιν 10, 47, 94, 150. Περὶ τῆς νέας ἐπιτροπῆς τοῦ πατριαρχ. ναοῦ 117, 150, 158. Περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ μητροπολίτου Στρωμνίτσας 125, 350. Περὶ ἐξελέξεως τῶν λογαριασμῶν τῆς Ἱερατικῆς Κεντρ. Σχολῆς 125. Περὶ τῆς ἐξαρχίας Γηρομηρίου 125. Ἀθώσις τοῦ μητροπολίτου Τραπεζούντος Γρηγορίου 126. Μεταβολὴ τῆς ἡμέρας τῶν συνοδικῶν ἐργασιῶν 126. Περὶ τοῦ ἐν Νικοπόλει καὶ Πρεβέζῃ λιμοῦ 126. Περὶ τοῦ ἐν Φιλαδέλφειᾳ καὶ Σμύρνῃ λιμοῦ 141. Περὶ ἀποστολῆς ἐξάρχου εἰς Νικόπολιν τοῦ Πόντου 149. Περὶ τῶν κοσμητηρίων τοῦ Ἰωακείμιου Παρθεναγωγείου 150. Περὶ ἐξελέξεως τῶν λογαριασμῶν τῆς Θεολογ. Σχολῆς 165. Διαθήκη Βασιλείου Σουλῆνη 166, 174. Περὶ ἐπιστάτου τοῦ ἐν Πρώτῃ Γηροκομείῳ 166. Περὶ τοῦ κανονισμοῦ τῆς Μουσικῆς Σχολῆς 173. Περὶ τοῦ κανονισμοῦ τοῦ Ἐθν. Ἰωακείμιου Παρθεναγωγείου 173, 205. Περὶ τῆς εἰς τὴν μητρόπολιν Βάρ-

νης προαπαρτήσεως τῶν ὀρθοδόξων κοινοτήτων Ρουσσουκίου, Σοφίας καὶ Σιλίστρας 181. Περὶ τῶν πρικοίων κτημάτων 182. Περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ γράφειν τὸ ἐπώνυμον ἐπὶ τῶν πιστοποιητικῶν (ἀμύχαμπερίων) 182. Κατὰ τῶν πυροβολισμῶν τοῦ Πάστρα 182. Ἀρεσίς τῆς ποινῆς τῆς ἀρχίας τῶ μητροπολίτη πρώην Φιλαδέλφειας 190. Περὶ τῆς ἐναντίον τοῦ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου Παύλου ἀναφορᾶς 206, 278. Περὶ τῆς δίκης τοῦ ἐπισκόπου Ἐλευθεροπόλεως 214, 277. Περὶ ἐπιτροπῆς ὑπὲρ τῶν ἐν Καισαρείᾳ λιμωτῶντων 229. Περὶ ἀρχιερατ. ἐπιτρόπου ἐν Νικοπόλει 229. Περὶ παύσεως τοῦ διεθυντοῦ τῆς Κεντρ. Ἱερατ. Σχολῆς καὶ τοῦ λοιποῦ προσωπικοῦ 237. Περὶ τῶν ἐναντίον τοῦ μητροπολίτου Σωζοχαυτοπόλεως αἰτιάσεων 237. Περὶ εὐρετηρίου τῶν πατρ. κωδίκων 237. Περὶ τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν Μονὴν Βαζελῶν 238. Περὶ διορισμοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογ. Σχολῆς 245. Περὶ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις λιμοῦ 245. Παῦσις τοῦ μητροπολίτου Κώου Παύλου 261. Παραίτησις μητροπολίτου Χαλκίδου 285. Περὶ ἀποστολῆς ἐξέρχου εἰς Δυρράχιον 285. Περὶ ἐπιχωρήσεως τοῦ κανονισμοῦ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Σμύρνης 285. Πρόσκλησις Σάβνης Διονυσίου ὡς συνοδικοῦ 277. Καθαίρεσις διακόνου Κυρίλλου Σμύου 302. Περὶ γραμματέως τῆς μονῆς Ὀλυμπωτίσσης 302. Κατὰ τῶν μετὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ σχολικοῦ ἔτους παύσεων τῶν διδασκάλων 309. Περὶ ἐκποιήσεως γηπέδων τοῦ Ἀμυσειᾶς Σωφρονίου 310. Πρόσκλησις Λιτίτζης Ἰγνατίου ὡς συνοδικοῦ 333. Περὶ τοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Νικοπόλει τοῦ Πόντου μονῆς 357. Περὶ ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων τῆς Κεντρ. Ἱερατ. Σχολῆς 365. Περὶ ἀποδόσεως τῆς μητροπόλεως Χαλκίδου εἰς τὸν πατριάρχ. θρόνον Ἀντιοχείας 373. Περὶ ἀπονομῆς τοῦ ὀφφικίου τοῦ Χαρτοφύλακος τῶ Ἐσχ. Ν. Ψυχάρη βέη 381, 390. Περὶ τῆς Λεωμωνιάδος Σχολῆς 382. Πρόσκλησις Πισιδεῖας Βενεδίκτου ὡς συνοδικοῦ 390.

Κανονικαὶ διατάξεις Ἱερατ. Συνόδου

Περὶ τῶν ἐρχομένων ἐνασθῶν μοναχῶν· σελ. 9. Περὶ πιστοποιητικοῦ ἄλλης ἐκκλησιαστ. ἀρχῆς πρὸς σύναψιν γάμου ἐν τῷ κλήματι τοῦ οἰκουμένου θρόνου· 9—10. Περὶ χειροτονίας ἱερέων ἀπολελυμένων· 19. Περὶ τῆς διαβιβάσεως τῶν ἀναφορῶν τῶν ἐν ἐπισκοπαίς ὀρθοδόξων διὰ μέσου τῶν μητροπολιτῶν αὐτῶν· 20. Περὶ ἀνταποκριτῶν τῶν μητροπολιτῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει· 20. Κατὰ τῶν ἐκ συναρπαγῆς καὶ βίβη συναπτομένων μνηστειῶν κλπ. 21—23. Περὶ τῆς πρὸς τὰς ἐσπέρτας καὶ κυριακάς εὐλαθείας καὶ περὶ ἐξομολογήσεως· 29, 39. Περὶ τῶν κατατιθεμένων ἐπὶ νεκροῖς στεφάνων· 118.

Ἦρφοι καὶ Χειροτονία ἀρχιερέων

Ἡρακλείας Γερμανοῦ· σελ. 101 καὶ 261. Ρόδου Γρηγορίου 149. Πολυκνής καὶ Βαρβαριτῶν Ἰωακείμ· 149 καὶ 190. Ἐρσεκίου Λεοντίου Ραδοούλοβιτς· 165 καὶ 181 καὶ 197. Συνάξων Ἀνθίμου· 165 καὶ 221. Τραπεζοῦντος Φιλαρέτου Βαφειδίου· 213 καὶ 221. Γρεβενῶν Κλήμεντος· 213. Δρυϊνουπόλεως Κοσμᾶ· 245 καὶ 253. Κώου Ἀθανασίου· 261. Μετρώων καὶ Ἀθύρων Νεοφύτου· 326. Ἀγίου Κυρίλλου· 380. Καστορίας Γρηγορίου· 389. Ληγάλου Ἀνθίμου· 389. Αἰῶου Λουκᾶ· 389. Σερῶν Κωνσταντίνου· 389. Ἐλευθεροπόλεως Διονυσίου· 389. Μικρωνείας Χρυσάνθου· 397. Αἰφνης Χρυσάνθου· 397.

Συμβουλίου Μ. Ἐθν. μέλη καὶ ἐργασίαι.

Περὶ πατριαρχ. ἐπόπτου τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολείων σελ. 3. Πρὸς ἐκλογὴν (μετὰ καὶ τῆς ἱερατ. Συνόδου) τῆς

ἐφορίας τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων 17, 109. Περὶ τοῦ Πατριαρχ. νεοῦ 30. Περὶ τοῦ Πατριαρχ. Τυπογραφείου 31. Περὶ ἐξελέγσεως τῆς διαχειρίσεως τῶν Ἐθν. Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων 77. Περὶ τῶν κατ' ἐνορίας ἐφορηπιτροπῶν 85. Περὶ τῆς ἐν Νεοχωρίῳ Σχολῆς τῶν Ἰωνιδῶν 86. Περὶ ἐπιτροπῆς ἐπὶ μοναστηριακῶν γαιῶν 101. Περὶ τῶν ἐν Σαλματουμβρούκῳ ταρχῶν 102. Περὶ ἐξελέγσεως τῶν τοῦ Ζαπτείου λογαριασμῶν 102. Νομοσχέδιον περὶ συντάξεως κλπ. 126. Ἐκλογὴ μελῶν τοῦ Συμβουλίου, 18, 133, 134, 149, 157. Περὶ συμπόσεως μεταξὺ τῆς ἐφορίας τῶν Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων καὶ τῆς ἐφορίας τῶν ἐν Κοντοσκλίῳ σχολῶν διὰ τὴν αὐτῆσι οἰκίαν Ἰωσήφ Δημητριάδου 166. Περὶ διορισμοῦ καθηγητοῦ τῆς λατινικῆς ἐν τῇ Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς 205. Περὶ τῆς ἐν Γαλατῶν Φιλεκπαίδ. Ἀδελφότητος 237. Περὶ τῶν οικονομικῶν τῶν Πατριαρχείων 277. Περὶ διορισμοῦ σχολάρχου τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς 282. Περὶ τροποποιήσεως τοῦ περὶ τούτου ἄρθρου τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς 282. Περὶ κυρώσεως τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἐν Γαλατῶν ἱεροῦ νεοῦ τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ 374, 382.

Κεντρικὰ καὶ Πατριαρχικὰ Ἐπιτροπαὶ

1. Κληρικὰ μέλη τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου· 173, 221, 228, 277, 293. Ἐπιτροπὴ Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας· 4—2, 269. Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον· 173, 228, 253, 342, 374. Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ· 29, 173, 214, 253, 326, 333, 334, 365. Κεντρικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ· 37, 110, 173, 278, 286, 309. Ἐπιτροπὴ ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν· 214, 277. Ἐξελεγκτικὴ τῶν ἱερῶν νεῶν· 20, 30, 46, 47, 35, 93, 222. Ἐπιτροπὴ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου· 31, 326.

Ἐργασίαι καὶ καταρτισμὸς τῶν Ἐφοριῶν τῶν Σχολῶν καὶ τῶν κοινῶν Καταστημάτων

Ἐφορία Θεολογ. Σχολῆς· 158, 390. Ἐφορία Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς· 277, 390. Ἐφορία Κεντρ. Ἱερατικῆς Σχολῆς· 124, 237, 390. Ἐφορία Ἰωακείμιου Παρβαναγωγείου· 173. Ἐφορία Φιλανθρ. Καταστημάτων· 17, 37, 47, 102, 132, 135, 142, 230, 277, 286, 302, 326. Ἐπιτροπὴ Ἐλεῶν· 109, 118, 282, 246, 391. Ἐκπαιδευτ. καὶ Φιλανθρ. Ἀδελφότης· 47, 278. Ἐφορία τῶν ἐν Γαλατῶν Σχολείων· 238, 246. Προεδρεῖον Φιλολογ. Συλλόγου· 183. Ἐφορία Λέσχης «Μημοσύνης»· 391.

Καταστατικὰ πληροφοροῖα περὶ τῶν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐπιτροπῶν, περὶ κοινῶν καταστημάτων, περὶ σχολείων κλπ.

Τὰ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις δικαστήρια· σελ. 32. Ἐκκλησιαστικὸν Δικαστήριον 54. Ἐπιτροπὴ ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν 55. Ἐξελεγκτικὴ τῶν ἱερῶν ἐκκλησιῶν 56. Πατριαρχικὸν Γραφεῖον τῆς ὀθωμανικῆς 62. Πατριαρχ. Κεντρικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ 63. Πατριαρχ. Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ 65. Συμβουλευτικὸν 65. Πρωτόκολλον τῶν Πατριαρχείων 70. Ἱερά Σύνοδος 78. Δ. Ἐθν. Μ. Συμβούλιον 79. Ἐργαστήριον Φιλοπράγμου ἀδελφότητος 110. Ἐπιτροπὴ τῶν ἐλεῶν 118. Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα 87, 142, 180, 182, 212, 230, 244, 246, 292, 316, 356, 388, 391. Πατριαρχικὴ Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς 253, 254, 340. Ἐθνικὸν Ἰωακείμιον Παρβαναγωγείου 253. Ζάππειον Παρβαναγωγείου καὶ Παλλάδος 254.

Ἐκπαιδευτήριον Χρ. Χατζή Χρήστου 254. Ἐκπαιδευτήριον Ι. Βασματζίδου 254. Ἐμπορικὴ ἐν Χάλκῃ Σχολή 261. Σχολή Εἰσοδίων ἐν Σταυροδρομίῳ 261. Θεολογ. Σχολή 269. Ἀγιοταφ. Παρβενχωγαίου 278, 286. Γηροκομείον κλήρου 357.

Ἐκθέσεις.

Δήλωσης τῆς διευθυνούσης τῆν α' Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν Ἐπιτροπῆς σελ. 1.
 Διαχείρισις Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων 87—88.
 Ἐκθέσις τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς 119—121.
 Ἐκθέσις τῆς ἀρχαιότερας Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς 128—129.
 Παρατυνημένη ἐπὶ στοιχειωδῆς διδασκαλίᾳ τῆς Ἐκκλησιαστ. μουσικῆς, ἐκπονηθεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ψαλτηρίου ὑπὸ τῆς Μουσικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου ἐν ἔτει 1883· σελ. 137—138, 144—141, 152—153, 167—169.
 Ἐκθέσις τῶν ἐτησίων ἐργασιῶν τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου, ὑπὸ τοῦ προέδρου μητροπολίτου Ἡρακλείας Γερμανοῦ 159—161.

Προτάσσεται προσλαλιὰ τῆς Α.Θ.Π. τοῦ οἴκουμ. πατριάρχου πρὸς τὴν ἐκλογικὴν τῶν μελῶν τοῦ Δ. Ἐθν. Μ. Συμβουλίου συνεδρίασιν.

Ἐκθέσις τῆς ἐν τῇ τελευταίᾳ δεκαετίᾳ 1878—1888 καταστάσεως τῆς Πατριαρχικῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς 223—224, 230—233, 239—244.
 Ἐκθέσις τῆς ἐφορίας τοῦ Ἐθν. Ἰωακείμ. Παρβενχωγαίου 255—258.
 Καταστατικὸν τῶν ἐπὶ τὸ σχολειακὸν ἔτος 1887—1888 ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκπαιδευτ. καὶ Φιλανθρωπικῆς Ἀδελφότητος διὰ τῶν ἱερῶν μητροπόλεων καὶ τῇ αἰτήσῃ τούτων χρηματικῶς ὑποστηριχθέντων σχολείων 278—281.
 Περιλήψις ἐκθέσεως τοῦ σχολάρχου τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ἱερατικῆς Ροδοκανακείου Σχολῆς 326.

Περίληψεις Κανονισμῶν

Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων· σελ. 5—6. Κεντρ. Ἱερατικῆς Σχολῆς· 3. Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου· 238. Ἐθν. Ἰωακείμ. Παρβενχωγαίου· 246.

Νεχρολογία καὶ κηδεαί

Μιχαὴλ Χατζή Θεολόγου· σελ. 94. Ἡρακλείας Γρηγορίου· 103 καὶ 110. Γρεβενῶν Κυρίλλου· 215. Ἰωάννου Φιλαλήθου· 262. Πρώην Δουροβίου· 270. Λέξης Λαρίστης Δανιὴλ· 286. Λήμνου Ἰωακείμ· 310. Πρώην Πολυανῆς Γερασίου· 366. Ἐρσεκίου Λεοντίου Ραδούλεβιτς· 390.

Ἐκκλησίαι αὐτοκέφαλοι κτλ.

Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας· 327. Ἐκκλησία Ἀντιοχείας· 4, 11, 166, 230, 382. Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων· 5, 11, 21, 32, 47, 114, 150, 158, 167, 174, 183, 206, 229, 246, 262, 278, 286, 294, 303, 318, 325, 327 (Σιναιτζι). Ρωσικὴ Ἐκκλησία· 54, 70, 126, 254, 287 (τὰ ἐπὶ ἐνεακοσιετηρίδι ἀνταλλαγέντα τηλεγραφήματα). Ἐναὶ ἐκκλησίαι 127, 151 (περὶ τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος).

ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ

Διάρκοϋς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου.

Δίκη τῶν Ἀρχιγενέων Καθηδρωμάτων· περιλήψις μετὰ τῆς προδικαστικῆς ἀποφάσεως· σελ. 14. Διαθήκη Σαράντη Ἀρχιγενέου· 23. Σιγίλλιον Γρηγορίου ΣΤ' περὶ τῶν Καθηδρωμάτων· 48. Ἀφιερωτήριον (Βακρίε)· 57.
 Ὑπόθεσις τῆς διαθήκης τοῦ μακαρίτου Ἰωσήφ Δημητριάδου Ἐξερτζή· 33, 40. Ἡ διαθήκη· 94. Τὸ κωδικοῦλον 104.
 Δίκη μετὰ τῆς ἐφορίας τῶν Ἐθν. Φιλανθρ. Καταστημάτων καὶ τῆς ἐφορίας τῶν σχολῶν Παλατᾶ· 66, 71.
 Δίκη τῶν κωφολάλων (ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἀναψηλάφησιν δίκης)· 79, 88.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἔρεσιν δίκης μετὰ τῆς Α. Δ. καὶ τοῦ Γ. Δ. Κ. κατοίκων Κίου τῆς ἐπαρχίας Νικαίας· 183.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἔρεσιν δίκης μετὰ τοῦ Θ. Α. καὶ τῆς Π. Α. καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς, ἀπάντων κατοίκων Ἐρσεσσοῦ Μιτυλήνης· 206.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μετὰ τῶν Κ. Γ. Ν. ἐκκαλούσης καὶ Γ. Ν. ἐρεσιδλήτου, ἀμφοτέρων κατοίκων τῆς νήσου Κίσσου· 246.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μετὰ τῶν Ε. Α. Μ. ὑπάρχου ἑλληνίδος ἐναγοῦσης καὶ Σ. Δ. ὑπάρχου ὀθωμανοῦ ἐναγομένου· 270.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μετὰ τῶν Β. Α. ἀνακόπτοντος καὶ κληρονόμου Α. Κ. ἀνακοπόμενου· 294.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς δίκης μετὰ τῶν Ι. Κ. Κ. ἐκκαλούσης καὶ Μ. Κ. Κ. ἐρεσιδλήτου δι' ἐκυθῆ καὶ ὡς ἐπιτρόπου τῶν ἀνηλίκων αὐτῆς τέκνων· 327.
 Ἀπόφασις ἐπὶ τῆς κατ' ἀνάρισιν δίκης μετὰ τῶν Γ. καὶ Α. Ν. καὶ Μ. Θ. Ν. ἀπάντων κατοίκων τῆς νήσου Κρήτης· 351, 358.

ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ

1. Αἱ παρ' ἡμῖν Συλλογαὶ τῶν ἱερῶν Κανόνων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους· σελ. 6—8, 15—16, 25—28, 41—44.
2. Ἡ παρ' ἡμῖν διδασκαλίς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς· σελ. 35—36.
3. Ἡ ἀγάπη ἐν τῷ πρὸ Χριστοῦ κόσμῳ· σελ. 49—52, 59—60, 67—68, 74—76, 81—84.
4. Αἱ ἀρχαιότεραι τῶν καθ' ἡμᾶς θεολογικῶν σχολῶν· 72—74.
5. Οἱ Σύριοι ἐν Ζακύνθῳ (προσθήκη εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1 διατριβὴν)· 81.
6. Ἀποψις τῆς πολιτείας τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων ἰδίᾳ ἐν τῇ Δύσει, καὶ αἱ αὐτῆσι πολιτικαὶ αὐτῆς συνέπειαι· 90—91, 97—100, 105—107, 113—115, 121—123, 129—132.
7. Τιμῆσις ὁ ἀγιορείτης· 91—92.
8. Ἡ διαχείρισις τῶν ἐνοριακῶν λογαριασμῶν ὑπὸ ἱστορικῆν ἔποψιν· 107—108, 115—116, 138—140.
9. Θρησκευτικὴ κίνησις ἐν Ρωσίᾳ· 146—148, 153—156.
10. Ἡθικὴ τῶν Ψαλμῶν· 161—164, 169—172, 179—180, 184—186.
11. Τὸ ζήτημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς· 174—178.
12. Τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν κάτω χρόνων· 186—188, 192—196, 198—203.
13. Ὁ Κωνὸν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα· 190—192.

14. Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμου Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἱεροκλήρκα Δωρόθεον Ἀγοταρτίτην· 203—204.
15. Ὁ Τριτάγιος Ὑμνος· 208—212.
16. Αἱ περὶ προικοδοσίας ἐπαρχικαὶ καὶ πατριαρχικαὶ διατάξεις· 215—219, 224—228, 233—236.
17. Φιλάνθρωποι διατάξεις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν κίττω χρόνων· 248—252, 258—260, 262—267, 272—274.
18. Ἐκκλησία καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα· 274—276, 281—284, 289—292.
19. Εἰσαγωγή τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ· 287—288.
20. Ἡ ἐνεγκοσιετηρὶς τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν Ρωσίᾳ· 294.
21. Ἐκκλησία καὶ ἐπιστήμη κατὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα· 296—300.
22. Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα· 303—306, 310—312.
23. Οἱ Κανόνες τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως· 307—308.
24. Ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου· 312—313.
25. Ἰωάννης ὁ Λήμων· 314—316.
26. Σχολεῖα καὶ βιβλία κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα· 318—321, 329—330, 334—338, 343—345.
27. Νικηφόρος ὁ Νικομηθεύς· 322—324.
28. Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν σχέσεων· Α] Θεοφάνους ἱερομονάχου ἐπιστολὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλιολόγον περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίας συνόδου· 330—332. Β] Λεοπόλδου αὐτοκράτορος τῆς Αἰστρίας περὶ τινῶν αὐτῶν Οὐνιτῶν τῷ 1698 ἐξομωσάντων· 338—340. Γ'—Δ] Δύο ἐπιστολαὶ Λεοπόλδου καρδινάλιου καὶ Θεοδοσίου μητροπολίτου Οὐγκροβλαχίας· 345—348. Ε] Συμφωνία ὀρθοδόξων καὶ ἀρμενίων ἐπὶ Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων· 352—356. ΣΤ] Πέτρου Κλαϊρικού ἐπιστολὴ πρὸς Εὐγένιον Βούλγαριν· 369—371, 376—378, 384—386. Ζ] Βουλγαρέως διασαφῆσεις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κλαϊρικού· 394—396.
29. Ἡ ἐορτὴ τῆς Ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ· 342—343, 391—394.
30. Ἡ πνευματικὴ κίνησις τοῦ Γένους ἡμῶν, κατὰ τὰ πρῶτα τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἔτη· 359—361, 366—369, 374—378, 382—384.
31. Θεόδωρος ὁ καλλιγράφος τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Ἐπιφαιμένου· 391—393.
32. Ὀρθοδόξων μητροπολιτῶν οἱ ἐκδεδομένοι κατάλογοι, συμπληρούμενοι· 398—402.
33. Αἱ ἐν τῇ Π. Διαθῆκῃ προτυπώσεις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ· 402—403.
34. Δωρόθεου ἱεροκλήρκα τοῦ Βουλιαῖ ἀπιστολὴ περὶ Χριστοφάνου Προδρομίτου (πρὸ τοῦ 1800) καὶ τοῦ Κανονικοῦ αὐτοῦ, πρὸς τὸν πατριάρχην Νεόφυτον· σελ. 25—27.
35. Σειβάτου Κυμινῆτου ἐπιστολὴ πρὸς Τιμόθεον ἱερομόναχον Ρώσον· 92.
36. Τόμος περὶ προικοδοσιῶν ἐν Ἰωαννίνοις· 216—218 (κατὰ τὸ ἔτος 1776).
37. Ἀναφορά τῶν ὀρθοδόξων Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν οἰκουμεν. πατριάρχην Ἀγαθάγγελον (1827) κατὰ προικῶν· 234—235.
38. Μακαρίου Πατρῶου (πρὸ τοῦ 1737) ἐπιστολαὶ τρεῖς πρὸς Ἰωαννῆλον Λήμων· 315—316. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς Μενοιδάκην τὸν ἐκ Καστορίας· 319.
39. Χρυσόπουλον Ἰωάννη Παλαιολόγου (1357) περὶ τῆς ἐν Ἀθῶν μονῆς τοῦ Ἐπιφαιμένου.
40. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β', (1577) περὶ τῆς αὐτῆς μονῆς.
41. Γράμμα τοῦ πατριάρχου Παΐσιου (τίνας) περὶ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου.

Παράρτημα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας ΚΑΝΟΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, σελ. 1—400 εἰς 8ον, ἀπὸ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μέχρι τοῦ 1800, ὅπου λήγει ὁ Α' τόμος.

ΑΓΓΕΛΙΑ ΒΙΒΛΙΩΝ

1. Πανοπούλου Ὑμνος εἰς τὴν Α. Α. Μ. τὸν σουλτάνον· 28.
2. Biserica Orthodoxa Romana· 28, 236, 386, 396.
3. Σεραφεῖμ Φωκᾶ Ἀπ' Ἀλεξανδρείας εἰς Σουακίμ· 44.
4. Φιλίππου Παπαδοπούλου Ρητορικὴ· 44, 252.
5. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὑπὸ Γ. Παπαδοπούλου· 52, 387.
6. Π. Γ. Μακρῆ Τὸ Κατιρλί καὶ αἱ περίε κῶμι· 84, 308.
7. Στερέωμα· περιόδ. 164, 219, 308, 340, 356.
8. Λουίζου Ἠλίου Φιλοσοφικὴ κατὰ Χαϊστὸν ἠθικὴ· 172.
9. Ἀνάπλασις· περιόδ. 204, 268, 348.
10. Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρίας· 204.
11. Σωτήρ· περιόδ. 220, 260, 340, 396.
12. Ἐκθεσις ἔκπαιθ. καταστάσεως Ἐρέσου· 228.
13. Ἀκαδημία· περιόδ. 228, 404.
14. Τερακκὴ· περιόδ. (Πρόσδος) 236.
15. Μανουὴλ Γ. Γεδών Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως· 236, 260, 268.
16. Εὐσταθίου Βουλιαῖ ἀρχιεπισκόπου Κερκύρας Κωνσταντίνος ὁ Βουλγαρίας καὶ Κωνσταντίνος ὁ τοῦ Νικαίας· 252.
17. Μαργαρ. Εὐαγγελίδου· Εἰσιτήριος εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Φιλοσοφίας λόγος· 252.
18. Λεξικὸν τῶν ἁγίων Γραφῶν· 252.
19. Διομήδους Κυριακοῦ Μελέται· 260.
20. Ματθαίου Καντακουζηνοῦ λόγοι δύο πρὸς τὴν ἐκείνου θυγατέρα Θεοδώραν, ὑπὸ Γ. Σακκελίνο· 268.
21. Κανονισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημ. Ἐταιρίας· 276.
22. Σπ. Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἑλλήν. κωδίκων· 324.
23. Ἰωάννου Κομνηνοῦ ἱατροῦ Βίος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ· 324.
24. Κ. Ζηζυριάδου καὶ Ἀ. Σπαθάρη Γεωγραφία· 348.
25. Γ. Κωνσταντινίδου Ἀριθμητικαὶ· 348.
26. Πρόσδος· πορίδ. ἐν Βιέννῃ· 348.
27. Ἰακώβου ἱεροδ. Δημοπούλου· Ἡ ἠθικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ χριστιανισμῷ τελειουμένη· 371.
28. Ἰωάννου Μύλλερ· Τριετὴς κύκλος παιδαγωγικῆς Σχολῆς· 372.
29. Π. Γρισάνη· Στοιχεῖα φωνητικῆς μουσικῆς· 572.
30. Βίτωνος Πιλούμπου· Cultura Graecosalentina (περιοδικόν)· 372.
31. Ν. Νικολαίδου· L'Orient (περιόδ.)· 372, 396.
32. Γερμανοῦ ἀρχιμυδρ. Ἀφθονίδου· Ἠθικὴ Ψυχολογία· 386.
33. Σπ. Π. Λάμπρου· Πλουτάρχεια ἀπανθίσματα ἐν ἀγορευτικῷ κώδικι τῆς μονῆς Διονυσίου· 388.
34. Τοῦ αὐτοῦ· Περὶ τῶν πλημψήτων κωδίκων τῶν ἀγορευτικῶν βιβλιοθηκῶν· 387.
35. Περὶ προσευχῆς καὶ πίστεως ὑπὸ Δ. Πιγιατόρου· 387.
36. Κωνστ. Ν. Θωμάδου· Οἶκος καὶ Σχολεῖον· 387.
37. Γεωγραφία Δ. Μελανδρονῦ· 388.

B. ΠΙΝΑΞ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΣ

Σημ. Τὸ ψῆφion σ παρακαίμενον ἀριθμὸν τινι δηλοῖ ὅτι ἡ ζητούμενη πληροφορία εὐρεθήσεται ἐν τινι ὑποσημαίῳσι τῆς σελίδος.

<p>Ἄγγελος ὁ πατριάρχης 233, 235, 266 Ἀγαθουργία καὶ ἐλεημοσύνη πρὸς Ἰουδαίους 82—83 Ἀγάπη· ἀρχὴ ζωογονοῦσα τὸν Χριστιανισμόν· 49. Ἐνότης τῶν ἀρετῶν· 50. Σύνδεσμος αὐτῶν· αὐτόθι. Σκιὰ αὐτῆς παρὰ τοῖς ἔθνοισι 52 Ἀγάπη ἐν τῷ ἰουδαϊκῷ κόσμῳ 81, 83 Ἀγάπη πρὸς Θεὸν ἀρχὴ κοινῆ κατηκόντων· 169. Ἀπειτεῖ γνώσιν ἀκριβῆ τοῦ Θεοῦ· αὐτόθι. Ἀγάπιος ἀγιοταφίτης (Κῶος) 297 Ἀγάπιος ἱεροκῆρυξ 15 Ἀδικία πρὸς τὸν πλησίον 179 Ἀθανάσιος Ἀθηνῶν 291 Ἀθανάσιος Ἡρακλείας 399 Ἀθανάσιος οὐνίτης ἐπίσκοπος 346 Ἀθανάσιος Πάριος 283, 296 Ἀθανάσιος Ε' ὁ πατριάρχης 273 Ἀθῆναιον ἐν Μονάχῳ 366 Ἀθηνῶν Σχολή 320—321 Αἰρετικῶν χειροτονία 27 Ἀκαδημία πατριαρχική 306 Ἀκάκιος ὁ τῆς τοῦ Κοχλιναῖ 392 σ. Ἀλέξιος Σπανός 400 Ἀλφραδητάριον 334 Ἀναβαπτισταὶ Ἀμβούργου 146 Ἀναστάσιος τοῦ Σωτήρος πανηγυρισμὸς 191 Ἀναστάσιος ὁ Θραξ 210 Ἀνατολῆς πνευματικὴ κίνησις 360 Ἀνθιμος Γ' ὁ πατριάρχης 116 Ἀνθιμος Ἱεροσολύμων 284 Ἀνθρακίτης Μεθόδιος 275—276 Ἀνθρωπος δούλος Θεοῦ κατὰ τὸν Ψαλμῶδων 162 Ἀντέων Ἀρσινόης 210 Ἀποστολικὴ Σαγήνη 199 Ἀποστολικὸν δίκτυον 198 σ. Ἀρμενίων σχέσις πρὸς τοὺς γραικοὺς 354—356 Ἀρσένιος διδάσκαλος 329 Ἄρτης Σχολή 305 Ἀρχόντων εὐδαιμονία καὶ ὄδξ 185 Ἀσκηταὶ ἐν Ἰωαννίνοις ἐν τέλει τοῦ ΙΖ' αἰῶνος 218 Βακτριὰ Παμιαντική 28, 42, 43. 27 Βίπτισμα διὰ ψάμιου 376, σ Βαρβική φιλογένησις 306· καὶ σημ. Βαρβολομαῖος Ἄρτης 73 Βαρβολομαῖος Κουτλουμουσιανός 60 Βάρωνος θεωρία περὶ δούλων 266 Βασιλεῖς 329 Βασίλειος διδάσκαλος Πάτμου 284 Βασίλειος ποστέλικος 308 Βίτος ἡ ἐν Σινῶ καιομένη 298 Βενικὸν Λέσβιος ἀπολογεῖται 311 Βιβλία διδασκτικὰ κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα 337—338 καὶ 343—345 Βιβλία διδασκτικὰ κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα 337—338 καὶ 343—345</p>	<p>Βιβλιοθήκη Ἰωαννίνων, Χίου, Σικιτίας, Πατριαρχ. Ἀκαδημίας 383, 384 Βολταίρου συγγράμματα κατακρίνονται 296 Βούλγαρις Εὐγένιος 281—282 Βουλσμάξ Δωρόθεος 25, 42 Βουτυρᾶς Δημήτριος ψάλτης ἐν Χίῳ 377 Γαβριήλ Ἰμπνι-Φινάν 353 Γαβριήλ Νικομηδείας 400σ Γαλακτίων Λήμανου 314 Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως θεωρία 283, 284 Γεννάσιος Α' ὁ πατριάρχης 162 Γεννάσιος Ἡρακλείας 399 Γεράσιμος Γ' ὁ πατριάρχης 26, 263 Γεράσιμος διδάσκαλος Πάτμου 319 Γεράσιμος Θεσσαλονίκης 26 Γεράσιμος ἱερεὺς 315 Γεράσιμος Χίου 399. Ἡρακλείας (ὁ αὐτός) 400—402 καὶ 320 ὁ αὐτὸς Νικαίας 399 Γερασίμου Βλάχου Διδασκαλίαι περὶ κηρύγματος 194—195 Γερμανὸς Δ' ὁ πατριάρχης 130, 235, 267, 272, 273 Γεώργιος Δευτερεῦος 188 Γεώργιος ἱεροψάλτης 35 Γεώργιος Μουρούζης 263 Γεΐκας Σκαρλάτος 377 Γοβδελαῖς Δημήτριος Παναγιώτου 289, 291σ Γράδων ἀρχιεπίσκοπος Ἀκυληίας 113 Γραφὴ νέας Μουσικῆς 178 Γραφῆς μουσικῆς ἀρχαῖα καὶ νέα συστήματα 137 Γρηγόριος Ε' ὁ πατριάρχης 26, 299 Γρηγόριος ἱεροδιάκονος Πάτμου 335 Γρηγόριος (Σωτήρης) ὁ Μονεμβασίας 320 Γρηγορίου πατριαρχοῦ βιβλία 201 Γρηγόριος Β' πάπας 98 Γρηγορέσιος 99σ Διμυσκηνός 315 Διμυσκηνοῦ διδασχαι 188 Διμυσκηνοῦ καὶ Κοτμαῖ ὠδαὶ ἀσύγκριτοι 191 Διμυσκηνοῦ Βικεντίου Ρητορικῆ 196, 199 Δανιὴλ Ἐφέσιου 187 Δανιὴλ πρωτοψάλτης 36 Δανιὴλ Χίου 399 Δαυτὸς Χυτραῖος 186 Δελιακροῦ 186 Δενδρινὸς Ἱερῶθεος 283 Δενδρινὸς Προκόπιος 73 Δευτερεῦος Γεώργιος 188 Δημήτριος πρωτοκωνναρχῆς 7 Διμυρτυρόμενοι 352 Διδασκαλίαι συστήματα κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα 335 Διδάσκαλος οἰκουμενικὸς (ὁ Κιγῆλας) 194 Διδασκάλων καθήκοντα 185 Δίκαιον ἰσχυροτέρου νόμου παρὰ τοῖς ἔθνοισι 59</p>
---	--

Δικαιοσύνη αὐστηρὰ προσιδίξει τῷ σοφῷ	74	Θεοφάνης ὁ ἐν Ἰμβρῷ	331
Διονύσιος Β' ὁ πατριάρχης	303	Θεόφιλος Καμπανίας	25
Διονύσιος Δ' ὁ Μουσελίμης	259	Θωμᾶς ἱερεὺς	321
Διονύσιος Ἐρέσου (Καλλιάρχης)	297	■ Λίκωβος ἀρχιμανδρίτης	43
Διονύσιος Πλαταμῶνος	289	Τάκωβος δομῆστικος	36
Διονύσιος Χίου	377	Ἰγνάτιος Λήμνου	314σ
Διονύσιος Χίου Σαμουρακῆς	401	Ἰγνάτιος Μεσημερίας	7σ
Δοξολογία θεοῦ ὀνόματος	171	Ἰγνάτιος συγγραφεὺς Πηδάλου	41
Δοσῆθεος Ἱεροσολύμων	8	Ἱερατικὴ Σχολὴ Ἀδριανουπόλεως 72—73. Κιέβου, 73	
Δούγκας Στέφανος καταδιώκεται	297	Πόρου, Κωνσταντινουπόλεως αὐτόθι.	
Δούγκας Πέτρου Σοριανὸς	265	Ἱερεμίας Β' ὁ πατριάρχης	186, 188
Δύναμις καὶ σοφία Θεοῦ δημιουργικὴ καὶ συνεκτικὴ	312	Ἱερεμίας Γ' ὁ πατριάρχης	198, 321
Δωρόθεος Ἀγιοταμίτης ἱεροκῆρυξ	203	Ἱερέως καθήκοντα	184
Δωρόθεος Βουλιπιᾶς	25, 42	Ἱερόθεος Δενδρινός	283
Δωρόθεος Λέσβιος	199, 281	Ἱερόθεος διδάσκαλος Σκοπέλου	320
■ Εὐαϊσμός· ἀρχὴ κινουσα τὸν ἔθνησιν	50, 67	Ἱεροκῆρυκες ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος	72
Εὐαϊσμός ἐν τῇ Ἠθικῇ τοῦ Ἀριστοτέλους	68	Ἱεροκῆρυκες τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος	187—188
Ἐθνησμός· κόσμος ἀνευ ἀγάπης	76	Ἱεροκῆρυκες τοῦ ΙΖ' αἰῶνος	193—196
Εἰκονομαχίας αἴρεσις ἀνατρέπει τὴν ἑσαρκον θεῖαν οἰκονομίαν	90	Ἱεροσπουδαστήριον ἐν Ἰωαννίνοις	198σ
Ἐκκλησίας μέριμνα περὶ παιδεύσεως κλήρου	72	Ἰησοῦται ἐν Ἀνατολῇ	353
Ἐκκλησίας ἡ ἀρχαιοτέρα πρὸς παιδευσιν παρακείμευσι	304	Ἰλαρίων Λήμνου	314σ
Ἐκκλησίας πρόνοιαι περὶ διδασκάλων καὶ μαθητῶν	311	Ἰβθιος	210
Ἐκκλησίας πρόνοιαι ὑπὲρ ἀναπήρων καὶ πενήτων 249 κ. ἐξ. Ὑπὲρ τῶν καθειργμένων 259 κ. ἐξ. Ὑπὲρ ἀσθενῶν καὶ φρενοβλαβῶν 265 κ. ἐξ. 272 κ. ἐξ.		Ἰτακίου Ἀγγέλου Πανδοχεῖον	248
Ἐκκλησίας προστασία ἐπὶ τῶν σχολείων	330	Ἰσπανκίος (ἴδε Ἰωάννης)	
Ἐκκλησίας τὸ πρακτικὸν ἔργον συνεχιζόμενον	186	Ἰσχυρός, ζῶν, Θεός	209
Ἐλεγεβούλλος (ἴδε Θεοφάνης)		Ἰωακείμ Λήμνου	314σ
Ἐλεγεμωσύνη κατὰ τὸν Δαυὶδ	179	Ἰωακείμ Πισιδεῖας	314σ
Ἐλευθεριότης ἀντικαθίστα τὴν ἀγάπην ἐν τῷ ἔθνικῷ κόσμῳ	51, 68	Ἰωαννίκιος δομῆστικος	36
Ἐλπίς εἰς Θεὸν κατὰ τὸν Δαυὶδ	170	Ἰωάννης Ἰσπανκίος	16
Ἐνάρτετος ὁ κατὰ τὸν Ψαλμῶδὸν	163	Ἰωαννίκιος Λήμνου	314—315
Ἐπιτροπὴ Ἐκκλησιαστικὴ τοῦ 1835	202	Ἰωαννίνων ὀρθόδοξοι κατὰ προικῶν ἀποφασίζοντες	215—218
Ἐπίτροποι τοῦ Κοινοῦ	116	Ἰωαννίνων ὀρθόδοξος κοινότης	368, 369, 375
Ἐρυθρὰς διατομῆς σταυροειδῆς	361	Ἰωαννίνων σχολεῖα καὶ λόγοι	336σ
Εὐγένιος Βούλγαρις	281—282	Ἰωάταρ Ἀδριανουπόλεως	303
Εὐθυβούλη Κωνσταντῖνος	91σ	Ἰωάσαφ Θηβῶν	7
Εὐτύχιος ἑξαρχος Ραβέννης	100, 106, 114	Ἰωνᾶς προτοποὶ Σταυρῶν	364
Ἐρραμίος Ἀντιοχείας	210	Ἰωσήπος Μοισιόδαξ	282—283
■ Ζαχαρίας Ἀγιορείτης	187	■ Κισαίριος	209
Ζαχαρίας ἡγούμενος Σπαρμου	8	Καλλίνικος Β' πατριάρχης	108
Ζαχαρίας Λήμνου	414σ	Καλλίνικος Βίρνης	399
Ζαχαρίας Σαντορήνης	353σ	Καλλίνικος Ἡρακλείας	399
Ζαχαρίας Σκορδύλιος	7	Καμπάνης Χριστοφόρος	7
Ζῶν, Θεός, ἰσχυρός	209	Καργιάννης Νικόλαος	321
Ζωπιμᾶς Σιτανίου	321	Καρατζᾶς Θεόκλητος	16, 25
■ Θεόδωρος Ἡρακλείας	209	Καρδία καθαρὰ ὁρᾷ τὸν Θεόν	192
Θεόδωρος Ἀναγνώστης	209	Καταλαλιὰ κατακρίνεται	179
Θεοδώρητος Ἀγιορείτης	41, 42σ. 392	Καύρησις ἐπὶ Θεῷ	164
Θεόδωρος καλλιγράφος	391, 392	Καφφατινῆς ἀρχαῖος κώδιξ	107
Θεοδόσιος Οὐγκροβλαχίας	345	Κερκμείως (τοῦ σοφοῦ Δανιὴλ) Πηγορικῆ	199
Θεόκλητος Καρατζᾶς	15, 25	Κιβώτιον ἐλεύους	251, 258
Θεοτόκη Κυριακοδόρμη	201	Κιγίλης Μιχαῖλος	8
Θεοφάνης Ἐλεγεβούλλος	187	Κλαίριος Πέτρος	369 κ. ἐξ.
Θεοῦ υἱοθεσία	162	Κλαίριος ἄγγελος συλτῆς χειρογράφων	383
Θεοῦ δημιουργικὴ σοφία καὶ δύναμις	312	Κλήμης Λήμνου	314σ
Θεοῦ φιλίας χαλιναγωγεῖ τὰς τῶν παθῶν ἀτάκτους ἁμαρτίας	170	Κλήμης Σκιᾶθου καὶ Σκοπέλου	320
Θεοῦ νόμου πολυώνυμον ἀποτελέσματα	171	Κλήρου παθῆσις μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας	72
		Κοινοτήτες ὀρθόδοξων ἐν Εὐρώπῃ	366—367
		Κορὴ καταφορά κατὰ μοναχῶν ἁδικος	383
		Κορνήλιος Ἰωάσαφ Πηγορικῆ	198
		Κορδαλλέως Θεοφίλου ὑπεροχῇ	275

Κοσμᾶ καὶ Δαμασκηνοῦ ὄδαί ἀσύγκριτοι	491	Μουσική Σχολή Κων/πόλεως	35—36
Κοσμᾶς Αἰτωλῶς	498	Μουσικῆς Ἀνθολογίας ἀνακρίσεις	177
Κοσμᾶς Λήμιος διδάσκαλος	315	Μουσικοδιδασκάλων Ἐπιτροπή	177
Κουινάλης Κριτόπουλος	8	Μπίνου ναὸς	259, 262
Κυθωνίων φιλογένεια	378	Νεοκλή Νεοκαισαρεύς	296
Κυμινήτης Σεβαστὸς	91	Νέκρωσις θεωρητικῆ	186
Κυπριανὸς πατριάρχης	108	Νέφυτος Βηρυτουῦ	353
Κύριλλος Δ' ὁ πατριάρχης	273	Νέφυτος Κεσοκαλυβίτης	8
Κύριλλος ΣΤ' ὁ πατριάρχης	116	Νέφυτος ς' ὁ πατριάρχης	225, 267
Κωζίκης Τυπάλδος	298σ	Νέφυτος Ζ' ὁ πατριάρχης	34, 41, 116, 290
Κωνσταντῖος Δρύστρας	355	Νέφυτος πρώην Ἀρτης	320
Κωνσταντῖος Λήμιου	314σ	Νέφυτος Ροδίνος	7
Κώνστας αὐτοκράτωρ	97	Νέφυτος Σαντορήνης	353σ
Κωνσταντῖνος ὁρθόδοξοι	367—368, 375	Νέφυτος Σμύρνης	402
Λεόντιος Καισαρεύς	73	Νήφων Β' ὁ πατριάρχης	187
Λέων Ἰσαυρος	91, 107	Νικηφόρος Νικομηθείας	323
Λήμιου μητροπολίται	314	Νικόδημος Ἀγιορείτης	28, 41
Λιθόβρου κοινότητος ἑλλήν. ζήλος	367	Νικόδημος Χαλκηδόνος	320
Λιουσιπράνδος	105, καὶ ἐξ. 129	Νικόδημου Ἀγιορείτου ἀκρίσιαι	211σ
Λογαρισμοὶ ναῶν τῶν ἐν Μετοχίσις	115	Νικόδημου ἠθικά συγγράμματα	202
Λογαρισμῶν ἐνοριακῶν ἐξέλεξις μέχρι τῶν μέσων τοῦ		Νικουσίου Πνευματικῆ ἐπιζήμιος πολιτεία	354
III' αἰῶνος	108	Νομοκανῶν	7σ
Λωδοτροφεῖον	248	Νόμος θεῶς ἔχει πολλὰ παρὰ τῷ Δαυὶδ ὀνόματι	171
Μακρίσιος Δέρκων	266	Νοσοκομεῖα γραικικά Κων/πόλεως προστατευόμενα ὑπὸ	
Μακρίσιος διδάσκαλος Πάτριου	315, 319	τῆς Ἐκκλησίας	265
Μακρίσιος Νοταρῆς	42	Νοσοκομεῖον ἐν Κων/πόλει γραικικῶν τῶ πρώτον	265
Μακρίσιου Πατριμοῦ Ρητορικῆ	196	Νοταρῆδες ἐν Τρικάλαις	320σ
Μανουήλ Ἀνωτιοῦ Σοφιανῶς	265	Νοταρῆς (ἴδε Θεοφάνης)	
Μανουήλ Μαλαξῆς	7, 43	Ξένοι καὶ ξηνηλασίαι	60
Μανωλάκης ἐκ Καστορίας	305	Ξένοι παρ' Ἰουδαίους	82
Μανωλάκης μυτιληναῖος	329	Ὁδῆσσοῦ κοινότης ἑλλήν.	367
Μανωλάκης Ὑψηλάντης	319 καὶ σημ.	Ὄζην	313 καὶ σημ.
Μάξιμος Γ' ὁ πατριάρχης	187	Οἰκονόμος κρίνων τὸν Χίου Πλάτωνα 377· συμβουλευῶν	
Μάξιμος πελοποννησίος 188, διδασκᾶ αὐτοῦ	193	τὸν πατριάρχην Γρηγόριον Ε'	375
Μαργουίνιος Μάξιμος	7	Οἰκονόμος Στέφανος	300
Μαργουίνιου ἐπιστολὴ παρὰ Παρνικά ἐσφαλμένους κει- μένη	318σ	Οἰκονόμου ἐξ Οἰκονόμων εὐγλωττία	201
Μίρτελλος	122, 123, 129, 130	Οἰκονόμου ἐξ Οἰκονόμων παραινέσεις πρὸς ἱεροκήρυκας	204
Μιχρτίνος πάπας Ρώμης	97	Ὅρκος ἢ δικθεδαίωσις	172
Μισῶνοι ἐν Γαλατῆ τῷ 1744	283	Ὄνιται ἐν Αὐστρίᾳ	338, 339, 346, 347
Ματθαῖος Ἀλεξανδρείας	391	Ὄρσοι	105
Ματθαῖος ἱεροκλήρου	188	Παθῶν ἀνωτεροὶ δέον ἕνα ἐορτάζωμεν	308
Ματθαῖος Κιγίλας	8	Παθεύσις κλήρου ἢν μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας	72
Μεθόδιος Ἀνθρακίτης	275—276	Παθῆσις Νικομηθείας	276
Μεθόδιος Γ' ὁ πατριάρχης	305	Παθῆσις Νικουηθείας	399
Μεθόδιος ἱεροκλήρου	188	Παθῆσις ὁ Μικρὸς	218—219
Μεθόδιος Μετρῶν	402	Παθῆσις Β' ὁ πατριάρχης	35—36, 283, 321
Μελέτιος Πηγᾶς	140	Παλαιολόγου Ἰωάννου χρυσόβουλλον	392
Μελέτιος Ηρώσης	401	Παλαιοφιλοσόφων κατὰ νεωτέρας φιλοσοφίας ἀγών	282—284
Μελετίου Ἀθηνῶν Ρητορικῆ	195	Πνηγύρεις δέον εἶναι πνευματικᾶς	313
Μεταμόρφωσις τί ἐστὶ	307	Περθῆσιος Λήμιου	314σ
Μητροπόλεις παπικαὶ Σικελίας, Ἰλλυρικῆ καὶ Καλα- βρίας ἀποσπασθεῖσαι ὑπὸ Λέοντος Ἰσαύρου. 114, σημ. 50	329	Περθῆσιος Χαλκηδόνος	399
Μιτυληνῆς Σχολή		Πίτχι δεῖ πνηγυρίσαι πνευματικῶς	192
Μοισιόδαξ Ἰώσηπος	282—283	Πίτχιου Σχολή	329
Μολοκάνοι	148	Πατριαρχικῆ Ἀκαδημία	306
Μουρούζης Γεώργιος 263. Κωνσταντῖνος	378	Πατὴρ ἐξουσία	191σ
Μουσική (ἴδε ὕψος, φωνητικῆ, τονιαῖα). Μουσικῆς Σχο- λῆς σύστασις	120	Παῦλος ἐξαρχος Ραβέννης	98, 99
		Πεζυρος Ἰωάννης	335
		Πέτρος Λεμπιζάριος	36
		Πηδάλιον	42
		Πηλίου ὄρους πνευματικῆ κίνησις	378

Πλάτων Χίου	377	Συνδρομὰ ὑπὲρ τῶν καθιργμένων, αἱ ἀρχαιότεραι	259
Πλουτου φύσις ρευστή	180	αἱ νεώτεραι	263, 264
Πνευματικὴ Κίθαρα	199	Συρῖγοι Φραγκῆκος καὶ Ἄγγελος	81
Ποιμαντικὴ Βακτηρία	28, 42, 43	Σφραγὶς τοῦ Κοινοῦ	116
Ποιμενικὸς Αὐλὸς	199	Σχολείων πόροι κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα	330
Ποιητὴς Μιχαὴλ	274	Σῶμα Κυρίου θεωωμένον	307
Πραχάπιος Δενδρινός	73	Σωφρόνιος Β' ὁ πατριάρχης	36, 266
Προσευχὴ κατὰ Δαυὶδ	171	Σωφρόνιος Γ' ὁ πατριάρχης	140
Προσθήκη εἰς τὸν Τρισάγιον ἡγείρε στάσιν	211	Σωφρονίου πατριάρχου τοῦ Β' πρὸς τὸν πρῶτον Κορίνθου	
Ραβδος Μωϋσέως δις πατάσσουσα	362	Μακχάριον ἐπιστολὴ	200σ
Ραβδὸν προκύνησις ὑπὸ Ἰακώβ 364' οὐ προτυποῖ τὸν		Τ ὁ Σταυρὸς	363
Σταυρὸν	403	Τανταλίδου Ἰησοῦ διδασκαλία προβιβάζει τὸ κήρυγμα	
Ραμματιᾶς Γεώργιος	8	τοῦ θεοῦ λόγου	203
Ραρτοῦρος Ἀλέξιος 193' διδασκάλαι αὐτοῦ	188	Ταπεινωσίς ἐστίν ἡ μόνη θυσία πρὸς Θεὸν	169
Ρομαφαία κατὰ τοῦ διαβόλου	198σ	Τατλίκαρος Ἰωάννης (Εἰρηναῖος)	289, 291σ
Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας μέτρα κατὰ Στουδιστῶν	156	Ταργέσιος ἐλληνικὴ Σχολή	367
Ρώσσαν χριστιανισμὸς	287—288, 294	Τιβερίου Θρακὸς φιλανθρωπία	248
Σαμουὴλ Χαντζερῆς ὁ πατριάρχης	275	Τιμόθεος Ἀγιορείτης (Ρῶσσοσ)	91
Σαμουὴλ Χαντζερῆς ἔργα καὶ λόγοι	225—227	Τοναίων διασημάτων ἀκριβεία	144
Σεβαστὸς Κυμινήτης	91	Τρασιμουῦνδος	121, 129
Σειταῖοι ἐν Κωνσταντινουπόλει	209	Τρικκῆλων Σχολή	321, 322
Σεραφεῖμ Α' ὁ πατριάρχης	321	Τριτάγιος ὕμνος ἀρχαιοτέραι μαρτυρίαι	208
Σεραφεῖμ Β' ὁ πατριάρχης	208σ	Τ τοῦ εὐδοκίᾳ	191σ
Σεραφεῖμ πρῶτον Ἀγκύρας	200	Τ Ἰψος Ἐκκλησιαστικὸν (ἐν τῇ Μουσικῇ) τί ἐστίν;	119
Σεραφεῖμ Χαλεπίου	353	Τ ἰλιτυτῆ (βλ. Ἐγώϊσμὸς)	
Σημίον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου	363	Φιλιππικὸς	97
Σιαλοπούδοι ἐν Ρωσσίᾳ	148	Φίλιππος Ἰωάννου	300σ
Σιατίστης Σχολή	321	Φιλοσοφία προχγε: τὴν ἀγάπην καὶ φιλανθρωπίαν ἐν τῷ	
Σιλβέστρου Ησιδορίας	314σ	ἀρχαίῳ κόσμῳ	67
Σκοπέλου Σχολή	320	Φιλόσοφοι Ἕλληνας ἐν τῷ ΙΗ' αἰῶνι	289
Σκορδύλιος Ζαχαρίας	7	Φιλοσόφων νεωτέρων ἀνταγωνισμὸς πρὸς τοὺς παλαιο-	
Σκούρου Ρητορικὴ	195	φιλοσόφους	282—284
Σουγδουρῆ Ρητορικὴ	195	Φυσικῶν ἐπιστημῶν διδασκαλία	344σ
Σοφία Θεοῦ δημιουργικὴ	312	Φωνητικὴ παράδοσις ἐν τῇ Μουσικῇ	137, 138
Σοφικὸς Δούκας Πέτρος	265	Χ ειροτονία αἱρετικῶν	27
Σοφικὸς Μανουὴλ Ἀντωνίου αὐτόθε		Χίου κοινότης	376—377
Σπανάς Ἀλέξιος	400	Χριστόδουλος Ἀκχερῶν	289—292
Σπινόζα διδασκαλία ἀποδοκιμάζεται	291	Χριστοπανεηγουρικόν	199
Σταυράκης	329	Χριστὸς πανταχοῦ γινώσκεται καὶ οὗτος ἐσταυρωμένος	403
Σταυρὸς θεμέλιον τῶν τῆς πίστεως	343	Χριστοφόρος Καμπάνης	7
Σταυρὸς τριμερῆς	363	Χριστοφόρος Μεσημβρίας	7σ
Σταυροῦ προτυπώσεις ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ	342, 363—364, 402—403	Χριστοφόρος Ηεροδομίτης	25
Σταυροῦ προτύπων ἐν κιθωτῷ	362	Χρύσανθος Ἱεροσολύμων	321
Στενότης ἰδέας ἀγάπης παρ' Ἰουδαίους	84	Χρυσέβουλλον Ἰωάννου Παλαιολόγου	392
Στέφανος Δούγκας καταδικάζεται	297	Χρυσογιάννης Νικόλαος	330
Στέφανος Δοχειαρίτης	334	Χρυσολωρᾶ Γνωμολογικόν	334σ
Στουδιστῶν αἵρεσις ὁμοία τῇ Μεταρρυθμίσει τοῦ ΙΓ' αἰῶνος	147	Χυτράιος Δαβὶδ	186
Στουδιστῶν κοινότης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ διαφωνοῦται	155	Ψ αλίδας Ἀθανάσιος	368
Μέτρα κατ' αὐτῶν αὐτόθε		Ψαλμῶδαι κοινὴ ἐν ταῖς ἱεραῖς συνάξεσι τῶν Στουδιστῶν	154
Στηριγγλῶν αἵρεσις ἐν Ρωσσίᾳ	147	Ψαλμῶδαι Τρισαγίου ἐν ἐκκλησίαις	212
Στωικῶν ἠθικὴ ἐμπνέεται ὑπὸ τοῦ ἐγώϊσμοῦ	74	Ψαλμῶν βίβλος συνέκδημος ἦν τοῖς χριστιανοῖς	162
Συμεὼν Θεσσαλονίκης ἀσαφῆ	211 σ	Ψαλτήριον Ἰωακείμιον	168
Συνδρομὰ ὑπὲρ ἱερῶν ἰδρυμάτων	249	Ψάμμου (ὀὶά) βῆπιτιμα	27
καὶ πενήτων	250, 251, 258	Ψυχολογία	311
		Ψυχῆς Ἰωάννης	266
		Ω βλ. Κοσμᾶ καὶ Δαμασκηνοῦ σύγκρισιν οὐ διέζονται	191

SISMANOGLIO
MEGARÒ

